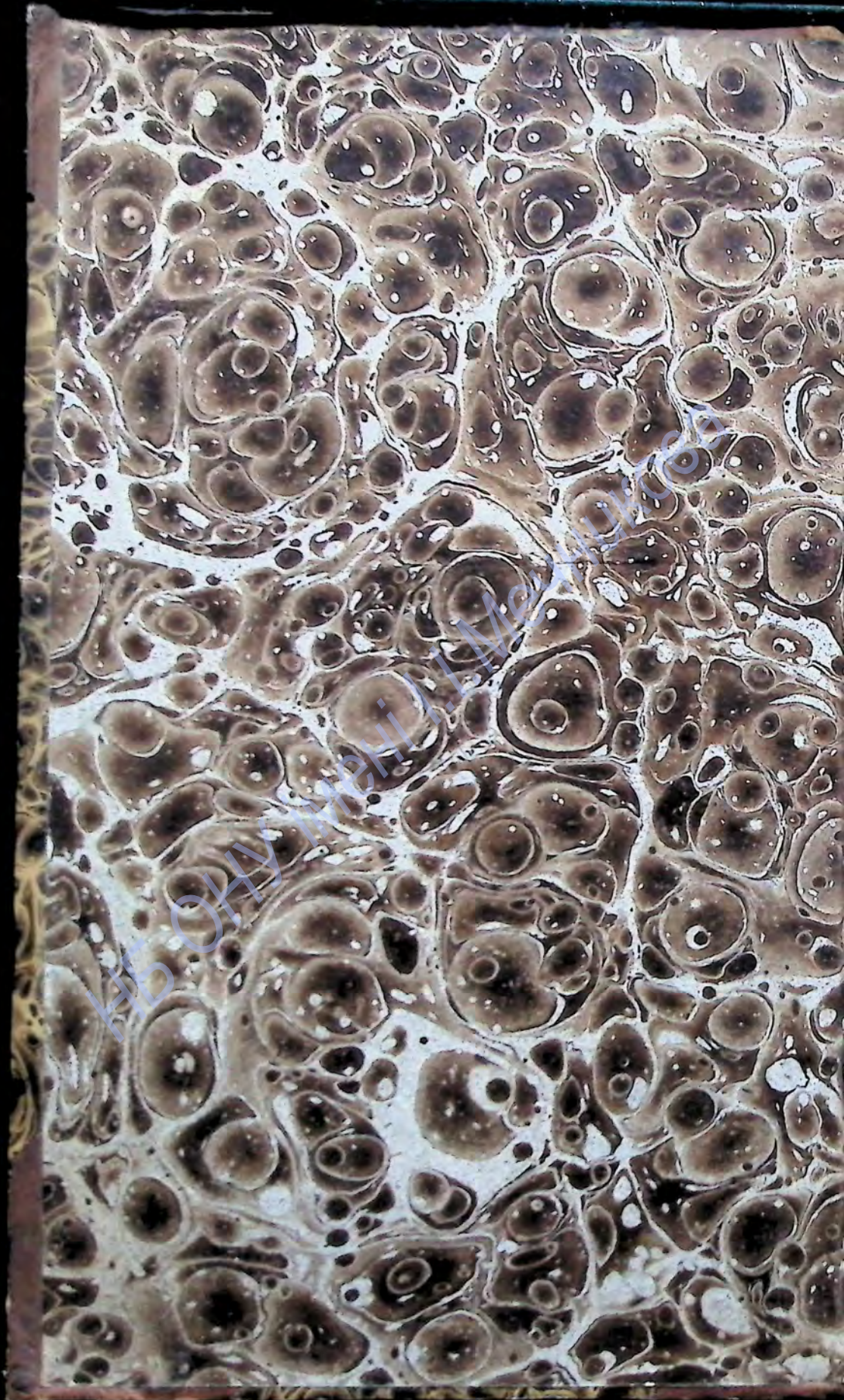

НБ ОНУ. КИЕВ. УНІВЕРСИТЕТ

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

ARISTOTELIS
OPERA OMNIA
GRAECE

AD OPTIMORUM EXEMPLARIUM FIDEM RECENSUIT,
ANNOTATIONEM CRITICAM, LIBRORUM ARGUMENTA,
ET NOVAM VERSIONEM LATINAM

ADIECIT

IO. THEOPHILUS BUHLE

PROF. PHILOS. IN ACAD. GEORG. AVGUSTA
SOC. REG. SCIENT. GOTTING. SOD. E. O.

VOLUMEN QUARTUM

BIPONTI
EX TYPOGRAPHIA SOCIETATIS
C1D1DCCXCIII

1793

ВІСНИК
ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Назва бібліотека
ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

P R A E F A T I O.

DESCRIPITIS alio loco legibus, quas in coordinandis singulis Aristotelis libris observandas esse arbitror, non necesse erit iam exponere, qua de causa libri tres de Rhetorica statim Organon subsequantur; sicut enim hoc artem cogitandi attinet, ita illi ad artem animo concepta recte eloquendi spectant; utrumque igitur opus circa *methodum* versatur, & propter argumenti affinitatem uni eidemque *πραγματεία* accenseri potest. Tametsi autem probabilitate non destitutum sit, librum de Rhetorica ad Alexandrum prius ab Aristotele compositum esse, quam libros de Rhetorica tres, cum ille, quod infra ostendi, haberi debeat pro epitome Theodectorum, quae in his laudantur¹; nolui tamen post illum demum hos collocare, quoniam hi ipsa *Aristotelis* praecepta continent, liber vero ad Alexandrum vulgarem potius rhetorum doctrinam philosophi aetate tradi solitam persequitur.

Antiquiorum rhetorum opera, e. c. Gorgiae Leontini, Protagorae, Prodici, Thrasymachi Chalcedonii, Theodori Byzantini, Coracis, Tisiae, aliorum, in eo fere substiterat, ut *locos* discipulis dicarent, quibus illi utentes aut omni-

¹ Arist. Rhet. III, 9.

Aristot. Vol. IV.

no auditoribus, quidquid vellent, facilius persuaderent, horum animos pro consilio & lubitu modo ad iram & odium, modo ad misericordiam & benevolentiam inflectendo; aut in quacunque causa adversarium dicendo superarent. Enatae hinc erant plures dicendi artes (τέχναι) inter se diversae; nam magistri non eosdem locos commendaverant; alio pro singulari experientia sua hos, alio alios maxime inculcante. Omnes eiusmodi loci per se ita comparati sunt, ut nonnunquam ad persuadendum recte & feliciter adhibeantur; at non semper, non ubique, non apud omnes, nec in omni causa adhiberi possint. Commune praeterea illarum artium erat vitium, quod, praecipis de *probatione*, quae potissimum in Rhetorica dari oportet, aut plane omissis, aut parum subtiliter traditis, ad artificia orationis ab ipsa causa aliena oratoris studium illis dirigeretur. Videtur tamen Aristoteles primum in Rhetoricam incumbens varias artes a rhetoribus antiquioribus & aequalibus prolatas sedulo collegisse; & haec artium collectio haud dubie *Theodecteis* comprehensa fuit. Ex omnibus autem artibus ipse deinde proprio Marte novam confecit, in qua multiplicem & indigestam praceptorum rhetoricorum copiam ad capita quaedam revocavit. Is Aristotelis liber ex aliorum scriptis quodammodo conflatus & ab initio *Theodecteis* adiectus, postea vero sive in usum *Alexandri Magni*, sive alia de causa nobis nunc ignota,

1 Cf. *Quintil. Instit. orat.* III, 1 sq.

aut per Aristotelem, aut per alium, quicumque tandem ille fuerit, ab iis separatus, nisi omnia me fallunt, idem est, qui hodie sub nomine *libri de Rhetorica ad Alexandrum* venit ¹.

Enimvero non potuit diu latere Aristotelem, virum tanto ingenii acumine & tam recto iudicio praeditum, his vel illis locis, quos memoria teneas, sollerterque in usum convertas, opportunitas ita si tulerit, totam dicendi artem minime absolvi, & desiderari adeo in vulgari Rhetorica gravissima praecepta, quibus primo & maxime futurum oratorem animum intendere oporteat. Necessarium itaque existimavit ille, artem dicendi denuo retractare. Cuius quidem laboris fructus sunt *libri tres de Rhetorica*, in quibus, sine Rhetoricae, & utilitate, quam eius studium afferre possit & debeat, subtilius declaratis, omnem doctrinam oratoriam certioribus limitibus circumscripsit, eiusque partes plenius & accuratius, quam ante eum factum erat, distinxit. Hoc opere non solum singula ab aliis praecepta congesta sunt, sed etiam de illis sententiam ferendo, aliaque improbando, nonnulla firmando aut melius constituendo, plurima denique adhuc neglecta addendo, artem dicendi omnino Aristoteles magis perfecit. Commendat quoque idem opus selectorum exemplorum seges praeceptis adiuncta, partim a communi vita diligentique hominum rerumque humanarum observatione ducta, partim vero deprompta ex poetarum, oratorum, alio-

¹ Cf. Argumentum p. 5, & Addenda.

rumque auctorum scriptis tum exstantibus. Dignum igitur illud utique erat, quod Graeci & Romani assidue legerent, & dignum adhuc est, in quo excutiendo iuvenes nostri ad bonae elocutionis laudem adspirantes otii particulam consumant. Non inquisivit Aristoteles in sensum pulchri & recti homini innatum (*das Geschmacksvermögen*) tam alte, quam ex recentioribus philosophis nonnulli in eum inquisiverunt; quare etiam non a principiis pulchri & recti exorditur hoc ipso sensu constitutis; sed, quae praecepit, ea ipsi tum Rhetoricae finis propositus, tum experientia hominum rerumque facta, tum optima aliorum exempla in variis orationis generibus suppeditarunt. Neque Aristotelis Rhetorica omnia elocutionis genera, quae hodie distinguere solemus, complectitur; nam occupatur potissimum circa eloquentiam oratoriam. Verum haec omnia Aristoteli in crimen flecti nequeunt. In ea literarum conditione, quae eius aetate obtinuit, vix maius & altius quiddam ab eo postulari aut expectari poterat, quam quod ille praestitit. Praeterea vero non obliviscendum est, Graecos eo tantum consilio Rhetoricae operam dedisse, ut eloquentiam oratoriam ediscerent, quod fecus est apud nos; & plura quoque hodie ad Rhetoricen vulgo relata, a Graecis ad Grammaticen trahebantur.

Utut haec se habeant, iniquus erga recentiorum virorum doctorum iudicia essem, si contenderem, Aristotelis Rhetorica ob defectus modo

memoratos ab iis vilipendi; fatendum potius est, iusto ea pretio semper habita esse & adhuc haberi. Ex omnibus huius philosophi libris etiamnum Rhetorica fere leguntur frequentissime, praesertim ab Anglis, quibus, uti Graecis, eloquentiae oratoriae studium ipsa patriae πολιτεία magis necessarium fit. Fuere quoque plures, & in his summae eruditionis & elegantissimi ingenii viri, qui in textu Rhetoricorum emaculando desudarent, ea saepius novis curis expolita ederent, Latine verterent, & interpretarentur. Quod quo magis constet, & ut simul notum fiat lectoribus, tam quid a mea opera priorum editorum lucubrationibus accesserit, quam quomodo his ipsis usus sim, recensendis criticis subsidiis in hac nova Rhetoricorum editione a me adhibitis paululum iam immorabor.

Aldus Manutius in Collectione Rhetorum Graecorum (Venet. 1508, fol. Vol. I, p. 161 - 286) primus Aristotelis libros tres de Rhetorica una cum libro de Rhetorica ad Alexandrum & libro de Poëtica Graece typis evulgavit. Ex quonam Codice haec editio expressa sit, & utrum unum an plures Aldus ad manum habuerit, non constat; nam in epistola nuncupatoria ad *Ioannem Lasca-*
rin toti collectioni praefixa nonnullorum tantum rhetorum Codd. laudavit, quos Lascares cum eo communicaverat, in quorum numero Aristotelis Codex non reperitur. Fuisse autem Aldi Codicem vitiosissimum, ipse textus Aldinus docet corruptelis scatens. Secutae hunc sunt edd. Rhetor.

Basileenses (a. 1531 & 1539 in Opp. Arist. T. II), & ed. Froben. (Basil. 1520, 1529, 4). Vitiorem seges typographorum peccatis in his valde aucta est. Editionem Rhetoricorum ab *Isingrinio* curatam (Basil. 1546, 8) non inspexi; cum tamen ea ante editionem Victorianam prodierit, puto, eam quoque ex Aldina pendere, sicut Rhetoricorum textus in ipsa ed. Isingriniana omnium operum Aristotelis maximam partem ex eadem fluxit. Editionum Parisiensis (1530, 8) ex officina Gerardi Morhii Campensis, & alius, quae Parisiis (1539, fol.) apud Conr. Neobarium prodiit, quatenam sit indoles, dicere non possum, cum utramque videre mihi non contigerit.

Ab Aldino textus Rhetoricorum in editione *Io. Francisci Trincaveli* (Venet. m. Ianuar. 1536, 8, in aedibus Bartholomaei Zanetti) tam longe abit, ut hunc aut e Codice MS. expressum, aut Codicis alicuius auctoritate mutatum esse, persuasum habeam. Continet insuper ista editio in *marginibus* varias lectiones haud dubie e Cod. MS. excerptas tum librorum trium de Rhetorica, tum libri de Rhet. ad Alexandrum & libri de Poëtica. Conspirant illae saepe cum iis, quas P. Victorius e libris suis MStis enotavit; verum non semper; quare eas sedulo exscripsi. Laudatur autem editio a me in notis sub nomine *Venetae*. Reddidit eam *Io. Baptista Camotius* (Opp. Arist. T. I, Venet. 1551, 8), omissis tamen lectionibus marginalibus, quarum plurimas in ipsum textum migrare iussit.

Novam librorum trium de Rhetorica innumeris tum mendis inquinatum recensionem instituit *P. Victorius* (Venet. 1548. Basil. 1549. Florent. 1579, fol.), & quidem tanta industria tantoque successu, ut *sospitator* eorum dici mereatur. Ad textum emendandum plurima praesidia summo studio comparavit¹. Dolendum est, eum nec numerum Codd. collatorum definiisse, nec singulis statuuisse pretium; asseveravit ille tantum, se non modo Codd. Florentiae in bibliothecis publica & privatis obvios, sed etiam alios e multis Italiae oppidis apud se congregasse & excussisse. Distinxit inter omnes praecipue duos, quorum alter non satis antiquus, sed e bono exemplo descriptus, olim *Francisci Puccii*, familiaris *Iovii Pontani*, fuerat; alter vetustate & fide omnes superans, praeter *Aristotelis Rhetorica* plurimum aliorum quoque rhetorum reliquias complectens, ad *Nicolaum Rodolphum, Cardinalem*, pertinuit. Praeter Codd. Graecos vetustam versionem Rhetoricorum Latinam incerti auctoris, qua iam *Aegidius Romanus*, *Thomae Aquinatis* discipulus, usus fuerat, *Victorius* contulit. Est utique haec versio Codicis Graeci instar, quoniam anxie singula verba textus Graeci totidem Latinis reddit, & cum in plerisque locis, ubi lectio variat, cum *Rodulphi* Codice conveniat, ex optimo & antiquissimo exemplo eam factam esse necesse est. Ipsius vero versionis *Victorius* iterum plures Codd. MStos inter se comparavit, ut lectionem interpretis

¹ Vide *Victor*, praef.

verissimam detegeret. Inspexit etiam interpretis Graeci Scholia in Rhetorica ¹, de quibus tamen parum honorifice iudicat (Commentar. p. 625, 630), licet esse in iis notatu digna non neget. Ex editionibus, quas ad manus habuit, solam Aldinam diserte passim memorat, reliquas tum exstantes *Codicum antehac excusorum* nomine generatim comprehendens. Varias autem lectiones non curiose satis ex iis congeffit, & editione Veneta omnino caruisse videtur. Praedicat denique adiutorem totius operis *Franciscum Medicis*, virum eruditissimum, cuius etiam explicationes & coniecturae in notis subinde occurrunt. Sane textus Aristotelis Victorii ingenio diligentiaque multum lucratus est; singuli fere versus meliores redditi, & plurima loca antea corrupta, obscura, aut sensu plane orbata pristinae integritati restituta sunt. Neque sola textus emendatione Victorius laborem suum coërceri passus est; subiecit ei quoque

1 Εἰς τὴν Ἀριστοτέλους Ῥητορικὴν ὑπόμνημα ἀνώνυμου — Paris. 1539, fol. Defuit mihi haec interpretis Graeci editio, quare eum ipse consulere non potui. Existare eius exemplum in bibl. Reg. Berolinensi, literis nuperrime demum certio rem me fecit Cl. *Buttmann*, Vir amicissimus. Nescio, an ea pars sit editionis: *Aristotelis de arte rhetorica libri III, Graece*, cum commentariis *Anonymi*. Paris.

ap. *Conr. Neobarium*, 1539; fol. Nam, ut supra dictum est, hanc quoque desideravi. Cf. Vol. I, p. 197. Ceterum mutila sunt Scholia & initio & sub finem. Diversa quoque sunt a commentariis *Aspasii, Gregorii Nazianzeni & Stephani*, qui MSti exstant. Auctorem eorum fuisse hominem Christianum, & floruisse post Constantinum & Basilium Magnum, docuit *Fabricius* Vol. II, p. 118 B. Gr.

praeclarum commentarium, in quo verba & locutiones difficiliore, sententiarum vim & nexum, exemplorum illustrationis causa ab auctore allatorum fontes, docte, copiose, & nonnunquam fufe nimis exposuit.

Mirandum est, quod editores Rhetoricorum, *Iſingrinus* (in Opp. Arist. Basil. 1550, Vol. II, fol.), *Aemilius Portus* in ed. Spirensi (1598, 8), & *Ant. Riccobonus* (Venet. 1579; Francof. 1588; Hanov. 1606, 8; & Paris. 1648, 8) textum Victorianum non dederunt. Receperunt quidem nonnullas Victorii emendationes, in plurimis vero textum Aldinum sequuntur, ipsa huius menda intacta relinquentes. Non minus a textu Victoriano recessit ed. Argentoratensis (ap. Theod. Rihelium 1570, 8), cui *Io. Sturmii* Scholia adiecta sunt. Prodierunt Venetiis (1572, 1591, & Patavii ap. Io. Cagnolum 1689, 4) Rhetoricorum nova versio Latina & uberrimus in illa Commentarius auctore *M. Ant. Maioragio*, iam a. 1551 vita defuncto, cura *Fabii Paulini Utinensis*, qui etiam textum Graecum addidit. Commentarius Maioragii maximam partem e Victorii notis compilatus est, quidquid dixerit *Kohlus*¹; quod si enim has legeris, in illo eadem plerumque, modo brevius, modo fufius tradita reperies; loca veterum a Victorio indigitata tantum, Maioragius nonnunquam ipsis verbis exscripsit; & si quando e propria penu hic aliquid attulit, aut

¹ Kohlil praef. de vita & ad Delic. epistol. (Lips. scriptis Maioragii p. 83 sq. 1731, 8.)

sententias Aristotelis aliter, quam quomodo Victorius, interpretatus est, raro hoc ei feliciter cessit, quod ex recentioribus commentarii Victoriani editionibus patet, in quibus Maioragii opiniones passim refutantur. Textus Graecus in edd. Maioragii a Fabio Paullino ad Victorianum reformatus esse dicitur; verum paucis tantum in locis mutatus est, in ceteris textu Camotiano repetito; quare etiam verba Graeca saepissime versioni Maioragii Latinae eiusdemque notis non respondent. In editione Parisiensi (ap. Vascosan. 1549, S) textus Graecus secundum Victorii recensio- nem expressus est, uti etiam in ea, quam *Christophorus Schraderus* (Helmstadii 1661, 4) cura- vit, paucis tamen locis iterum aliter constitutis.

Post Victorium denuo quodammodo Aristotelis Rhetorica recensuit *Guilielmus Morelius* in editione nitida Parisiensi (1559, 4). Comparavit altera vice cum textu Graeco veteris interpretis, cuius supra memini, versionem Latinam, ex qua etiam plures lectiones expiscatus est, quae Victorium fugerant; praeterea, etsi parum constanter, in usum vocavit *Georgii Trapezuntii* & *Hermolai Barbari* versiones. Orta est hinc variarum lectionum farrago ad calcem editionis adiecta, cui insuper variae lectiones, decerptae e notis Victorii, admixtae sunt. Ipsum textum dedit Morelius maximam quidem partem ad Victorianum emendatum; in nonnullis tamen ab hoc discrepantem, & cum eo, qui in edd. Basileensibus legitur, congruum. Repetita est ed. Morelii in ed.

Parif. ap. Io. Benenatum (1575, 4), & quod notatu digniffimum, a *Sylburgio* quoque, quem mutaffe textum vulgo exiftimarunt viri docti, quamvis hic ne verbum quidem in eo mutaverit. Ipfâ Victorii Rhetoricorum editione Sylburgius non ufus eft, quod fane fufpicari licebat, cum fuam editionem Victorio infcripferit; fed ratus forfitan, Morelium in textu preffo pede fecutum effe Victorium, omniaque ad lectionis varietatem in huius commentario pertinentia collegiffe, textum, qualis a Morelio conftitutus erat, exhibuit, & ab eodem notata in fua variarum lectionum congerie repetiit, litera M. femper appofita. Morelius autem eas tantum lectiones e Victorii notis excerptit, quae praecipuae viderentur, omiffis ceteris, quas igitur in Sylburgii quoque farragine fruftra quaeras. Neque tamen filentio praetereundum eft, Sylburgium edd. Rhet. Ifingrinianam (in Opp. Arift.) & Camotianam cum textu Moreliano contuliffe. A Sylburgiana ed. quoad textus lectionem nihil aut parum differunt edd. *Cafauboni*, *Duvallii*, Londinenfis *Theod. Goulftoni* (1619, 4), & *Cantabrigienfis* (1728, 8). Poftrema varias lectiones fub textu & notas in fine annexas habet, quarum autem illae ex ed. Sylburgiana, hae ex Victorii & Maioragii commentariis ipfis verbis excriptae funt. Victorianum textum ex recentioribus reddiderunt *Schraderus*, cuius iam mentionem feci, & *Io. Cafelius* (Koftochii, 1577, 8) ¹. Ad exemplum editionis

¹ *Aristotelis de arte dicendi libri III, Graece & Lat. ope-*

Schraderi expressa est editio novissima Rhetoricorum *Lipsiensis* (1772, 8), nonnullis subinde ad textum Morelianum refectis. Curavit hanc, ni fallor, b. *Reitzius*, vir, dum fuit, praestantissimus, adiutus *Garvii* V. Cl. in perspiciendis plagulis diligentia. Uterque tamen saepius integra commatia typographi incuria e textu excidere passus est.

Iam vero cum neque *Victorius*, neque *Morelius* & *Sylburgius* omnem lectionis Rhetoricorum varietatem, tam in libris manu exaratis quam in excusis dispersam, aut e vetustissimis versionibus Latinis hariolandam, diligenter satis conquisiverint; omninoque textus vulgatus nondum eas emendationes & correctiones expertus sit, quibus, si modo parata subsidia recte quis adhibeat, plures mendae in illo adhuc relictæ tolli possint; officii mei esse duxi, Rhetoricorum editiones, quotquot nancisci potui, denuo cum textu *Sylburgiano* conferre, lectionisque varietate ex illis excerpta ita uti, ut textum quam emendatissimum viris doctis in manus traderem. Excussi igitur non solum edd. *Aldinam*, *Venetam*, *Basileenses*, *Spirenses*, *Riccobonianam* & *Maiorianam*, sed etiam diligentius, quam a *Morelio* factum est, ex *Victorii* commentario varietatem

ra & studio *Io. Caselii* quam emendatissime editi, & quam diligentissime correcti iuxta editionem *Petri Victorii*. *Rostochii*, ex officina *Iac. Lucii*. 1577, 8. (Bibl. *Gottling.*) Deest ed. in elencho meo.

Præcesserat ei iam: *Aristotelis Rhetoricorum liber primus*, *Graece*, cum prooemio *Io. Caselii*. *Vitebergae*, 1564, 8. Exemplum est in bibl. *Reg. Berolinensi*.

lectionis e Codd. MStis enotatam in animadversionibus criticis congeffi. Versionem veteris interpretis Latinam denuo comparare operae pretium non habui, quippe quo labore Victorius iam & Morelius accurate satis defuncti esse videntur; inspexi autem *Georgii Trapezuntii* & *Hermolai Barbari* ¹ versiones e Codd. factas; nec non singula loca versionum Latinarum vetustissimarum, a Christophoro Schradero allata ex duobus MStis Codd. olim in bibliotheca Academiae Helmstadiensis asservatis. Quidquid ex hac variarum lectionum copia melius vulgato putarem, id in textum recepi, non sine modestia tamen, nec nisi re antea bene examinata, quantum quidem pro ingenii mei modulo & eruditionis tenuitate fieri posset. Dedi quoque lectorum commodo hoc, ut loca textus obscura, quorum haud parvus numerus est, in animadversionibus breviter dilucidarem, & exemplorum ab Aristotele illustrationis causa adductorum vim & fontes ostenderem. Omnino nullum locum plane praeteriisse mihi videor, in quo lectorem etiam eruditorem, nam tirones non curo, forsitan haesitatum esse animus praesagebat. Multa me debere Victorii & Schraderi commentariis, praesertim in indagandis fragmentorum sedibus, quae ex aliis scriptoribus decerpta Aristoteles sermone suo intertextuit, haud diffiteor; verum ipse non ἀσύμβολος discessi, & ne credant lectores, me illorum auxiliis, quoties ad ea confugi, sine ulla mole-

¹ Vid. Vol. I, p. 257.

stia usum esse, in memoriam sibi revocent ve-
lim, citare illos veterum auctorum tantum in-
tegras *libros*, non *capita* aut *versus* aut volumi-
num *paginas*, & impendendas esse saepius plures
horas, ut vel unum locum ab iis indigitatum repe-
rias. Duorum priorum librorum dedi versionem
Latinam *Mureti*¹, tertii vero libri a *M. Ant. Maior-
ragio* confectam; utramque autem subinde refin-
xi, & ad textum Graecum, qualis a me constitu-
tus est, reformavi. Supererunt quidem in versio-
ne ipsa emendatiori, quam voco, quae melius
Latine dici potuissent; quamvis, ut intelligenter
iam *Schneiderus*², vir eximius, monuit, *linguae
Latinae ingenium nec factum, neque admodum a scri-
ptoribus Latinis accommodatum fuerit ad Graecorum
rhetorum in praeceptis bene dicendi tradendis subti-
litate*. Sed non sine causa idonea nonnunquam
a Latina sermonis in ipsis Rhetoricis proprietate
discessi. Non ignoro v. c. pro *metaphora* Latinos
dicere *translationem*, pro *hyperbole*, *superlationem*;
nihilominus *Graeca* verba facere *Latina* malui, ut
promptior evaderet sensus; nemo enim verborum
illoꝝum Latinorum vim assequetur, nisi *Graeca*
teneat. Scrib. Gottingae in Acad. Reg. Georgia
Augusta d. XIII Junii MDCCCXCIII.

¹ *Aristotelis Rhetoricorum* quoque repetitam habes in
libb. duo, M. Antonio Mure-
to interprete. Romae ap. Bar-
thol. Grassum. 1585. Cf. *Murei Operibus*, editis a
Dav. Ruhnkenio (Lugd. Bat.
1789) T. III, p. 615.
² Demetrius de elocut.
ed. Schneider. Praef. p. 18.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΤΕΧΝΗ ΡΗΤΟΡΙΚΗ

Наукова бібліотека
ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
імені І. І. Мечникова

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова

A R G U M E N T U M
LIBRORUM ARISTOTELIS
D E
R H E T O R I C A

EXSTANT sub Aristotelis nomine duo opera *de arte dicendi*: quorum unum in *libros tres* divisum est, alterum Alexandro M. in epistola praefixa inscriptum *uno libro* continetur. De prioris sinceritate, quantum scio, nemo unquam dubitavit; & sane videtur non solum ipse Aristoteles in libro de Poëtica ad illud provocasse ¹, sed etiam praecepta rhetorica in eo explicata, totiusque elocutionis tenor & ratio, cum ingenio, dictione, & philosophia Stagiritae optime congruunt. Posterius autem contenderunt nonnulli esse supposititium, nec Aristotelis, sed forsitan foetum Anaximenis Lampfaceni, aut alius Rhetoris cuiusdam serioris, quicumque tandem ille fuerit ². Cum igitur meum sit, hanc quaestionem paulo accuratius discutere; ut eam iam hoc loco, nec in argumento libri de Rhetorica ad Alexandrum, persequendi consilium ineam, impellit me tum necessitas, diversitatem tractationis eiusdem scientiae in utroque opere attingendi, unde illi ipsi quaestioni lux exoritur; tum quod manifeste satis appareat, eandem plane ad liquidum perducere non posse, nisi tam de scriptis rhetoricis

¹ De Poët. cap. XIX: τὰ μὲν οὖν περὶ τὴν διάνοιαν ἐν τοῖς περὶ Ῥητορικῆς κείσθαι. Τοῦτο γὰρ ἴδιον μᾶλλον ἐκείνης τῆς μεθόδου.

² V. Ant. Maiorag. in praef. ed. libb. de Rhet. Venet. 1591, fol.

hodie Aristotelis nomen prae se ferentibus, quam de aliis huic passim a veteribus tributis omnino dispiciatur.

Librorum argumenti rhetorici, quos Stagirita conscripsit, aut conscripsisse in antiquitate dicebatur, dederunt recensus Diogenes Laërtius, Anonymus Graecus Vitae Aristotelis scriptor a Menagio editus, & Arabicae philosophorum bibliothecae auctor apud Casirium 1; qui recensus quidem magnopere inter se discrepant, ita tamen, ut altius investiganti mox constet, omnem discrepantiam ad textus corruptelas redire, unumque ex altero emendandum esse.

I. A *Diogene Laërtio* laudantur, ut Aristotelis :

- a) Περὶ Ῥητορικῆς, ἢ Γρύλλος, α'.
- b) Τεχνῶν συναγωγῆ, α', β'.
- c) Τέχνης Ῥητορικῆς, α', β'.
- d) Τέχνη, α'.
- e) Ἄλλη τέχνη, α', β'.
- f) Τέχνης τῆς Θεοδέκτου εἰσαγωγῆς, α'.

II. Ab *Anonymo Graeco* :

- a) Περὶ Πολιτικῆς, ἢ Γρύλλος, γ'.
- b) Τεχνῶν συναγωγῆ, α'.
- c) Τέχνης Ῥητορικῆς, γ'.
- d) Τέχνης, α'.
- e) Τέχνης τῆς Θεοδέκτου συναγωγῆ ἐν γ'.
- f) Περὶ Ῥητορικῆς τῆς μετὰ φυσικὰ, δ'.
- g) Περὶ Ἀλεξάνδρου, ἢ περὶ Ῥήτορος, ἢ πολιτικοῦ.
- h) Τέχνη ἐγκωμιαστικῆ.

III. Ab *Arabe* :

- a) *Collectio Artium*, lib. I.
- b) *De Rhetorica*, libri III.

Primum monendum est, Aristotelem & alios veteres Rhetores Graecos usos fuisse voce *τέχνη* de *Rhetorica* praecipue 2; adeoque probabile fit, argumentum horum librorum fuisse affine; quare etiam tituli supra adducti & apud Diogenem, & apud Anonymum Graecum deinceps positi sunt; licet uterque librorum argumentum veramque seriem haud dubie ignoraverit. Iam vero I) cum nos habeamus Aristotelis libros de arte dicendi *tres*,

1 Vol. I, pag. 28, 31, 62, inter Peripateticos & Academicos tam acriter disceptaretur, 63, 42.

2 Hinc etiam factum est, ut utrum *Rhetorica* sit *ars*, necne.

praetereaque veteres hos noverint, & tres semper numeraverint ¹, patet, nostros libros eosdem esse, quos Diogenes verbis Τέχνης ῥητορικῆς, α', β', & Anonymus verbis. Τέχνης ῥητορικῆς, γ', una cum Arabe innuerunt. Apud Diogenem igitur ex Anonymo pro α', β' reponendum est γ'. II) A nostris libris de Rhetorica diversi fuerunt libri de Rhetorica ad Theodecten. Ait enim Aristoteles in libro tertio Rhetoricorum (III, 9): Αἱ δ' ἀρχαὶ τῶν περιόδων σχεδὸν ἐν τοῖς Θεοδέκτειοις ἐξηριθμῶνται, quo loco Theodectea ab his ipsis rhetoricis libris diserte distinguuntur. Diversa non minus fuerunt Theodectea a libro de Rhetorica ad Alexandrum, qui aetatem tulit. Scripsit enim auctor huius, sive is Aristoteles, sive alius fuerit, in epistola nuncupatoria ad Alexandrum, quae hodie in fronte libri legitur ²: Περὶ τεύξεω δὴ δυσὶ τούτοις βιβλίοις, ὧν τὸ μὲν ἔστιν ἔμῳ ἐν ταῖς ὑπ' ἐμοῦ τέχναις Θεοδέκτει γραφείσαις· τὸ δὲ ἕτερον Κόρακος. Τὰ δὲ λοιπὰ τούτοις ἰδίᾳ πάντα γέγραπται περὶ τε τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν δικανικῶν παραγγελμάτων ὅθεν πρὸς ἑκάτερον αὐτῶν εὐτορήσεις ἐκ τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων γεγραμμένων. Neque tantum docent haec verba, sub Theodecteis non librum de Rhetorica ad Alexandrum intelligi, sed plura inde elici possunt notatu dignissima. Diserte in illo loco traditur, a) expositas fuisse in Theodecteis varias dicendi artes superiorum Rhetorum; b) librum de rhetorica ad Alexandrum nunc superstitem, esse Theodecteorum epitomen, ipsa vero Theodectea periisse; c) constituisse olim opus de rhetorica ad Alexandrum duobus libris, quorum unus hanc ipsam epitomen contineret, quae ad nos pervenit, alter esset liber Coracis Rhetoris iam deperditus ³. Corrigendi itaque sunt & Diogenes Laërtius & Anonymus. Apud illum pro verbis: Τέχνης τῆς Θεοδέκτου εἰσαγωγῆς, α', & apud hunc pro verbis: Τέχνης τῆς Θεοδέκτου συναγωγῆ ἐν γ', rescribendum est: Τεχνῶν τῶν πρὸς Θεοδέκτην συναγωγῆ ἐν γ'. III) Quae apud Diogenem excitatur Τεχνῶν συναγωγῆ, α', β', est opus de rhetorica ad Alexan-

1. Cic. de fin. B. & M. V, 38; Quintilian. Instit. orat. II, 17.

2. Epist. ad Alex. praef. Rhet. sub fin.

3. Cic. l. I. Inter hunc Aristotelem, cuius & illum legi li-

brum, in quo exposuit dicendi artes omnium superiorum, & illos, in quibus sua quaedam de eadem arte dixit, & hos germanos huius artis magistros, hoc mihi videtur interesse.

drum, quale olim erat, viz. duobus libris, compositum; adiecto Coracis libro Theodeſteorum epitomae. Separavit enim Diogenes hanc Τεχνῶν συναγωγὴν a Theodeſteis; igitur, cum praeter Theodeſtea, & opus de arte rhetorica ad Alexandrum alia Artium collectio non exflaret, sub illa Τεχνῶν συναγωγῇ non nisi opus de rhetorica ad Alexandrum intelligere potuit. Laudatur eiusdem Artium collectionis ab Anonymo & Arabe, uti etiam a Cicerone, unus tantum liber; habuerunt hi. fortasse, saltem Cicero, exemplum ante oculos, a quo Coracis liber iam divulgatus esset; nam inuisse Cicero- nem quoque librum nostrum de rhetorica Alexandro in- scriptum, vel exinde elucet, quod Theodeſteorum plu- res fuerint libri, ille autem unum tantum librum se le- gisse affirmaverit. IV) Duo alia Aristotelis scripta ar- gumenti rhetorici a Diogene recensita, Τέχνη, α', quem librum Anonymus quoque agnoscit, & Ἄλλη τέχνη, α', β', mihi non singularia opera rhetorica, sed potius libri ad Theodeſtea pertinentes fuisse videntur, quos sigil- larim, quod argumenti & tractationis ratio permetteret, in antiquitate circumferri solitos male Diogenes a Theo- deſteis separavit, & pro singularibus scriptis rhetoricis habuit. Proditur hoc tum ipsis inscriptionibus Τέχνη — Ἄλλη τέχνη —, tum silentio Arabis, tum denique eo, quod nec Cicero, nec Quinctilianus, homines in libris Stagiritae rhetoricis maxime versati, praeter libros tres de rhetorica, & Collectionem artium, ullius alius de ar- te rhetorica libri Aristotelici meminerint. V) Sic quo- que & titulo & numero librorum singularis operis rhe- torici, quod, ut Aristotelis, laudavit Anonymus Grae- cus, Περὶ ῥητορικῆς τῆς μετὰ φυσικῆν, ι', magnum erro- rem subesse suspicor. Numeris librorum in veteribus re- censibus literariis omnino dissidendum est, cum vete- res auctores, ipse adeo Aristoteles, haud raro in scri- ptis suis per partes dispescendis fuerint parum iusti & accurati. Fieri autem potuit, ut in Codice quodam li- bros *physici* argumenti exciperent libri de rhetorica; qua- re imperitus librarius his forte inscripsit: περὶ ῥητορικῆς τῆς μετὰ φυσικῆν, ut eos a ceteris libris rhetoricis alio loco in Codd. collocari solitis discerneret; & hac tituli diversitate decepti recensuum auctores seriores hos li- bros singulare quoddam opus rhetoricum constituere sibi

perfuaserunt, cui errori postea novus in librorum numero accessit. VI) *Librum de Rhetore, sive de Politico ad Alexandrum*, itidem ab Anonymo memoratum, eundem cum nostro libro de rhetorica ad Alexandrum esse existimo. Certum hoc videbitur omnibus, qui *titulum* libri illius apud Anonymum cum loco comparaverint ex epistola ad Alexandrum supra exscripto. Apud Anonymum vero pro *Περὶ Ἀλεξάνδρου* legendum esse *Πρὸς Ἀλέξανδρον* non est, quod multis ostendam. VII) *Gryllus*, a Diogene & Anonymo excitatus, utique singularis liber argumenti rhetorici fuit, qui tamen interiit. Auctor est Quintilianus (l. l.), *Aristotelem quaerendi gratia quaedam subtilitatis suae argumenta in Gryllo excogitasse*. In titulo libri apud Anonymum pro verbis: *Περὶ Πολιτικῆς, ἢ Γρύλλος, γ'*, reponendum est: *Περὶ Ῥητορικῆς, ἢ Γρύλλος, α'*, ut recte Diogenes habet. Nisi forte dixeris, *Τέχνην ἐγκομιστικὴν*, ab Anonymo ultimo loco nominatam, esse caput quoddam librorum trium de arte rhetorica, per librarium quandam ab his discerptum, idem de ea valebit iudicium, quod de Gryllo. Ex his adhuc a me disputatis patescere arbitror, recensum librorum Aristotelis argumenti rhetorici ita proprie esse instituendum:

I. Libri tres de arte rhetorica

Τέχνης Ῥητορικῆς, γ'.
Περὶ Ῥητορικῆς τῆς μετὰ φ. ι.

II. Theodecteorum libri tres

Τεχνῶν τῶν πρὸς Θεοδέκτην συναγωγῇ, γ'.
Τέχνη, α' — Ἄλλη τέχνη, α', β'.

III. Collectionis artium ad Alexandrum, libri duo; (incluso libro Coracis)

Τεχνῶν συναγωγῇ, α', β' Diog. Laërt.

IV. Liber de rhetorica ad Alexandrum.

Τεχνῶν συναγωγῇ, α', Cic. Anon. Arabs.
Πρὸς Ἀλέξανδρον, ἢ Περὶ Ῥήτορος &c. Anon.

V. Gryllus.

Περὶ Ῥητορικῆς, ἢ Γρύλλος, α'.

VI. De arte encomiastica.

Τέχνη ἐγκομιστικῆ. Anon.

In libris de arte dicendi tribus Aristoteles proprias suas disquisitiones rhetoricas doctius & subtilius pro-

posuit, cum contra in libro de rhetorica ad Alexandrum enarrata sint varia praecepta ad artem rhetoricam facientia, qualia a Rhetoribus Aristotele antiquioribus, imprimis a Tisia & Corace, tradita fuerant. Quae igitur in illis propinavit Stagirita, etiamsi haec assertis in libro de rhetorica ad Alexandrum nonnunquam repugnent, colligi tamen inde minime poterit, hunc esse supposititium; quoniam in hoc philosophus quodammodo Historici tantum partes sustinuit, in illis vero ex propria persona locutus est. Quoniam autem fundamento suffulta sit eorum coniectura, qui non Aristotelem, sed Anaximenem Lampfacenum libri de rhetorica ad Alexandrum auctorem fuisse existimant, mihi non liquet. Equidem defendere malim contrariam sententiam, librum vere Aristoteli deberi. Etenim notum est, Aristotelem in aula Philippi, Macedoniae regis, degentem plures libros ad disciplinas encyclias spectantes in usum Alexandri iuvenis conscripsisse; & forsitan in horum numero liber de rhetorica fuit. Existitisse olim iam librum Aristotelicum argumenti rhetorici Alexandro inscriptum, documento sunt cum titulus eius apud Anonymum obuius, tum quod Cicero, sicut supra ostendi, eundem, quem nos tenemus, legisse videatur. Fac autem epistolam ad Alexandrum libro praefixam ab alia manu additam esse, quod vix crediderim, esse nihilominus librum ex Theodesteis Aristotelicis excerptum, adeoque, si argumentum respicias, Aristotelicum, illa ipsa epistola restatur. Sequitur insuper ex eadem, auctorem epistolae ea aetate vixisse, qua opus de rhetorica ad Alexandrum integrum adhuc superesset, & vel gratias agendas esse illi propter fraudem suam, quoniam eius ope de rhetoricis Stagiritae scriptis omnino rectius nunc iudicare licet.

Accedamus nunc ad argumentum librorum trium de arte dicendi amplius declarandum. (Lib. I, cap. I.) Praemisit iis Aristoteles nonnulla, quae universam artem rhetoricam, eiusque historiam, proprietatem, utilitatem & finem attinent. Rhetorica quasi ex altera parte respondet Dialecticae; nam utraque in rebus communibus versatur, omniumque hominum interest, aliorum opiniones tentare aut refellere, suas vero tueri & defendere. Cum vel consuetudine vel casu bene dicentes

id, quod volunt, consequantur, huiusque rei rationes esse necesse sit, patet, tam Dialecticam, quam Rhetoricam *arte* comprehendendi posse. Prisci Rhetores artem rhetoricam vitiose tradiderunt, ad ea, quae extra rem sunt, tantum respicientes, (velut ad artem criminandi, excitandi commiserationem, iram, omninoque animi affectiones,) nihil autem praecipientes de *probationibus*, quae solae ad artem referendae sunt. Quare nihil efficere possunt oratores ad illorum praecepta efformati in iis civitatibus, ubi *legibus* pleraque definita sunt, & *iudicis* arbitrio parum relictum est. Hoc vero in omnibus civitatibus legibus bene temperatis locum habere deberet. Rhetores enim, docentes ea, quae extra rem sunt, aut quomodo conformatum esse oporteat prooemium, aut quomodo narratio fit faciendae, nihil aliud agunt, quam ut, quomodo iudex hoc vel illo modo afficiendus sit, praecipiant, quem tamen afficere, & oratione a vero deflectere, haud fas est. Fit etiam hinc, ut iidem, methodo orationum concionalium neglecta, de iudicialibus tantum loquantur, quia in illis minus utile est extra rem evagari, quam in his. Quod si igitur Rhetorica circa probationes versatur, probatio autem nititur syllogismo quodam, Logicae peritus ad Rhetoricam dicendam aptior erit. Studium Rhetoricae quadruplicem fructum affert, 1) ut vera & iusta, ad persuadendum in vulgus difficiliora, facilius probemus, falsa vero & iniqua refellamus; 2) ut scientiam exquisitam nec vulgi captui accommodatam cuicumque alii impertire possimus, usi argumentis & rationibus communibus; 3) ut aliorum artificii iniustus non vincamur; 4) ut oratione semper nobis bene & recte opitemur. Differt Rhetor a Dialectico, quod hunc scire oporteat, *quis sit syllogismus verus, & quis falsus*, illum vero, *quid persuadendi vim habeat, & quid eam habere videatur*. Potest syllogismus esse verus, sed ad persuadendum minus idoneus; idcirco perfectum Oratorem Dialectica simul & Rhetorica iustructum esse oportet.

(Cap. II.) His praemunitis, Aristoteles ipsam artis rhetoricae tractationem aggreditur. *Ars rhetorica est facultas in quaque re perspiciendi id, quod ad persuadendum idoneum est. Rationum autem faciendae fidei aliae sunt artificiales, aliae non artificiales. Ad harum genus perti-*

nent, quaecunque non artificio nostro comparatae prius
 erant, (velut, testes;) ad *illas* vero, quaecunque de-
 mum excogirandae sunt. Proficiscuntur rationes artifi-
 ciales tum a moribus dicentis, tum ab affectione audi-
 toris, tum denique ab ipsa oratione, ut aut demonstret,
 aut demonstrare videatur. Honestis viris facilius credi-
 tur, inprimis si eorum mores boni in ipso orationis ge-
 nere se exserunt; pendet quoque saepius fides a motu
 animi auditoris; & oratione ipsa eadem efficitur, si per
 apta ad persuadendum aliquid verum esse probatur.
 Haec tria fidei instrumenta non nisi is consequi potest,
 qui syllogismo scit perite uti, & qui simul perspicit non
 solum ad mores & virtutes facientia, sed etiam, quae
 sint animorum permotiones, quibus rebus, & quomo-
 do excitentur. Quocirca Rhetorica est quasi propago
 quaedam & Dialectices & Politices. Argumenta oratio-
 nis demonstrativa aut sunt *enthymemata* (syllogismi ora-
 torii), aut *exempla* (inductiones oratoriae), quorum illa
 magis adhuc valent ad animorum motum efficiendum.
 Non est Rhetoricae, considerare, quid *cuique*, sed, quid
 omnino iis, qui nec remota videre, nec ex longe di-
 stantibus ratiocinari possunt, probabile sit. Proprium est
 Rhetoricae munus, dicere de eiusmodi rebus, de qui-
 bus deliberamus; deliberamus autem de iis, quae utro-
 que modo se habere possunt. Iam vero, si ad persua-
 dendum orator adhibeat exempla aut enthymemata, fu-
 gere eum oportet, quae per se probabilia non sint; ne-
 que tamen eligere talia, de quibus plerique eodem mo-
 do opinantur; sed ea, quae etiam aliter se habere pos-
 sunt. Ducuntur autem *enthymemata* ex *verisimilibus*, &
 ex *signis*. *Verisimile* est, quod plerumque fit, & ad id,
 quod probari debet, ita affectum est, quemadmodum
 universale ad particulare. *Signorum* alia se habent ad
 rem probandam, ut universale ad particulare. Haec par-
 tim *necessaria* sunt (*τεκμήρια*), quando syllogismus ex iis
 confici poterit; partim *non necessaria*, quando syllogif-
 mus ex iis confici nequit. Alia *signa* affecta sunt ad rem
 probandam, ut singulare ad universale, & haec quidem
 omnia non necessaria sunt. *Exempla* ad rem probandam
 se habent, ut pars ad partem, simile ad simile, cum
 ambo eiusdem quidem generis sint, alterum vero alte-
 ro notius sit.

(Cap. III.) In omni oratione considerari debent *a*) dicens, *b*) res, de qua dicitur, *c*) is, ad quem verba fiunt, & tanquam ad finem, diriguntur. Audiens vel auscultator modo est, vel disceptator, adeoque iudicat vel de vi & facultate dicentis, vel de re. Tria sunt genera orationum, *deliberativum, iudiciale, & id, quod ad ostentationem comparatum est.* Deliberatio modo est suasio, modo dissuasio; iudicium modo accusatio, modo defensio; ostentatio modo tendit ad laudem, modo ad vituperationem. Deliberans spectat tempus futurum; vocans in iudicium tempus praeteritum; dicens ostentationis causa plerumque tempus praesens; nonnunquam tamen praeterita in memoriam revocat, & futura tanquam praesagit. Generi orationum deliberativo propositus est finis, utile aut damnosum; iudicali, iustum aut iniustum; ostentativo, honestum aut turpe, sicut & alia. His de rebus dicturo propositiones eò pertinentes in promptu esse debent.

(Cap. IV.) Deliberatur tantum de iis, quae fieri & non fieri possunt, eam tamen naturam habent, ut in potestatem nostram forte redigantur. Sunt fere quinque praecipua eorum, quae in consiliis agitari solent. Agitur enim plerumque de *vestigalibus, de bello, de tuenda regione, de annona, de legibus.* Cognoscere itaque oportet oratorem deliberantem civitatis redditus, & sumtus faciendos; civium res gestas; totius civitatis vires & copias, tam quae suppetunt, quam quae parari possint; nec non vicinarum civitatum historiam, indolem & conditionem, & bellorum ab aliis gestorum causas, rationes & exitus. Similiter eundem oportet scire, quis sit alicuius regionis custodiendae situs; quot & quales adsint milites praesidiarii; qua ratione custodiri regio possit; quae & cuius generis sit annonae copia; quis terrae proventus; quae possint importari aut exportari; quae sint cum aliis civitatibus pacta his de rebus & conventiones. Ad deliberationem de legibus denique intelligere eum necesse est, quot sint rerumpublicarum genera, quae sint cuique utilia aut exitiosa, propria aut contraria; & quibus legibus alii populi utantur.

(Cap. V.) Omnis suasio & dissuasio propositam habet *felicitatem*, quae est sive bonus rerum successus cum virtute coniunctus, sive rerum ad vitam necessarium

abundantia, five suavissima vita extra omne periculum posita, five firmus status possessionum & corporum una cum potestate eum parandi & conservandi. Partes igitur felicitatis sunt nobilitas vel publica, vel privata, amicorum copia, bonorum amicitia, liberi virtute praediti, commoda fœdus; praeterea bona valetudo, corporis pulchritudo, robur, magnitudo, vires ad publica certamina aptae, honor, prospera fortuna, prudentia, fortitudo, temperantia, iustitia, alia. Haec omnia spectare debent deliberantes, ut quae futura vel defutura sint hoc vel illo consilio inito.

Cum suadens vel dissuadens utilitatem fectetur (Cap. VI), deliberetur autem non de fine, sed de iis, quae in singulis rebus agendis utilia sunt, & ad finem ducunt, pergunt hinc Aristoteles, id, quod *simpliciter bonum atque utile* est, diligentius persequi, recensetque tam quae bona dicuntur omnium consensu, quam quibus non sine controversia hoc nomen impositum est. Iam vero saepe accidit (Cap. VII), ut, cum duorum utilium alterum sit utilius altero, utrum sit utilius, dubitetur, oportet etiam oratorem doctrinam de *meliori & utiliori* memoria tenere; quare ab Aristotele propositiones LXVII huc spectantes allatae sunt. Maximum vero ad persuadendi facultatem & ad genus orationum deliberativum adiuventum est (Cap. VIII), si orator omnes rerum publicarum formas animo comprehensas habeat, & cuiusque instituta, leges & mores, & quid cuique earum utile sit, distinguere possit.

Differuit post haec Aristoteles (Cap. IX) de *virtute & vitio*, de *honesto & turpi*, utpote quae materiae inferviunt illis, qui *laudandi* vel *vituperandi* causa dicunt. Definiit singulas virtutes, & vitia iis contraria, sicut etiam, quid sint *Honestum & Turpe* tam per se, quam in singulis rebus peragendis. Quibus expositis, oratori praecipit, assumenda ei esse, quae vicina sint alicuius virtuti aut vitio, tanquam cum his sint eadem; quae quemque consequantur, semper in meliorem partem esse detorquenda, si laudare velit; videndum esse, apud quos laudet; memorandum esse, si quis digna maioribus, & decore iam parto, aut si quis melius rem gesserit, quam ipsi convenire videbatur, nec non si quis idem saepius egerit. Ex temporibus quoque & rerum mo-

mentis multa ad laudandum vel vituperandum duci possunt. Comparatio cum aliis est instituenda. Omnino autem generi orationum ostentativo (ἐπιδεικτικῶ) *amplificatio* maxime accommodata est.

Sequitur nunc, ut explicetur, quid in *genere orationum iudiciali*, in accusando & defendendo, oratori faciendum sit. (Cap. X.) Consideranda sunt tria, primum, per quae & quot impulsus sit aliquis ad inferendam iniuriam; deinde, quomodo ipse affectus fuerit; denique, qualis sit, & quomodo se habeat. Facere alicui iniuriam est sponte aliquem laedere adversus legem. Lex alia est propria, alia communis; illa, ex qua certa quaedam res publica administratur, haec, quae omnium gentium consensu nititur. Sponte autem laedit, quicumque consulto, nec coactus laedit. Consilii aliquem laedendi sponte adversus legem duae causae sunt, improbitas & incontinentia. Accusanti igitur videndum est, utra & cuiusmodi in adversarium cadat; defendenti autem, quatenus non in eum cadat. Quaecunque homines agunt; ob unam ex his septem causis agant *neesse est*: fortunam, vim, naturam, consuetudinem, rationem, iram & cupiditatem. Evenit autem, ut habituum varietatem consimiles animorum motus consequantur. Ad haec oratori iudiciali respiciendum est. Maxime vero impelluntur homines ad alios iniuria afficiendos seu voluptate, seu molestia. Iucundum, quo voluptas efficitur, est aut id, quod naturae consentaneum est, aut cui assuevimus, aut quod violentum non est, (velut vacatio laborum,) aut quidquid cupimus. His contraria sunt molesta.

Proni sunt ad faciendam iniuriam (Cap. XII), qui putant, rem & effici, & a se effici posse, sperantes fore, ut, cum fecerint, lateant, sive, ut, re detecta, impune abeant, sive, ut poena minor sit lucro, quod consecuturi sint. Laeduntur autem potissimum divites, absentes, proximi, (quibus cito eripi aliquid potest,) negligentes, incuriosi, vulgo contemti, amici & inimici, amicis destituti, imperiti & imbecilles, hospites, (quibus otium non suppetit ad iudicium expectandum,) iniuriosi, petulantes & contumeliosi, ii denique, quibus laesis gratum fit amicis, aut quos alii eadem iniuria affecturi sint, nisi ipsi laedentes occuparint. In qui-

bus iniuriae fiant, sunt praecipue illa, quae facile est occultare, quae proferre ii, quibus facta iniuria est, pudore prohibentur, & cet.

Iusta & iniusta dupliciter distinguuntur (Cap. XIII), tum ratione legum, tum ratione eorum, ad quos referuntur. Lex alia est propria, quam sibi quisque populus statuit (conf. supra cap. X), alia naturalis. *Est enim iustum quoddam natura & iniustum; de quo homines quasi divino quodam instinctu vaticinantur, etiam si nulla de eo inter illos communicatio aut passio intercefferit.* Deinde, quae facienda vel non facienda sunt aut totam communitatem, aut aliquem ex communitate attinent. Omnes itaque accusationes & defensiones aut ad commune, aut ad privatum quendam referuntur. Cum autem saepe laedentes criminis definitionem non agnoscant, aut negent, factum suum tale esse, ut definitio ad illud quadret, de his accurate providendum est. Improbitas enim & iniustitia a consilio laedentis, non ab actione, pendent. Addidit his Aristoteles praeclara nonnulla de legum scriptarum, & non scriptarum, ex quibus actiones diiudicantur, discriminè, de interpretatione legum, & quomodo litigantes agere oporteat. Suadet in his, ut malint iniuria affecti ad arbitrum ire, quam ad iudicem. Maiores iniuriae sunt, quae a maiore iniustitia manant (Cap. XIV), cuiusmodi iniuriarum exempla plura ab Aristotele excitata sunt; velut, si iniuriae remedium nullum adhiberi potest, aut si is, qui iniuriam accepit, ipse grave de se supplicium sumsit, aut si quis solus, vel primus, vel non multorum exemplo scelus admisit, &c. Definit hic liber (Cap. XV) enumeratione & explicatione rationum fidei faciendae, quae sine artificio nostro comparatae prius exstant. Sunt illae: *leges, testes, passia conventa, quaestiones, iusiurandum.* Quod si oratori lex scripta adversetur, provocandum illi est ad legem communem, ut aequitati magis consentaneam; & videndum quoque est, an lex alii legi, aut ipsa sibi contraria sit; quod si e contrario lex scripta illi faveat, defendenda ea est & tuenda. Testes sunt vel antiqui, vel recentes, & horum alii, qui in periculum veniunt, alii, qui extra periculum sunt. Antiqui testes sunt v. c. poëtae, quorum iudicia nota & testata sunt, oraculorum interpretes, proverbia; recentes sunt aut viri illustres,

& qui aliqua de re iudicarunt, aut qui ipsi rei ipsius veritatem & rationem affirmare possunt. Illi tantum idonei sunt ad testandum, rem fuisse, aut non fuisse; utrum aliquid sit iustum an iniustum, testari nequeunt. Si quis testes non habet, oratori ad argumenta provocandum est; si qui adsint, dicendum est contra adversarium, nihil opus fore testibus, si argumentis cuiusque rei veritas cognosci possit. Cum testimonia alia sint de aliquo ipso, alia de adversario, alia de re, alia de moribus, patet, nunquam utilibus testimoniis aliquem destitutum fore. Ceterum testium conditio & rationes ponderandae sunt. Quoad pacta officium est oratoris, ut ea vel exaggeret, vel deprimat; vel fidem iis conciliet, vel detrahat, id quod variis modis effici potest. Quaestiones testimonia quaedam sunt, quibus idcirco fides tribuitur, quod necessitas quaedam adiuncta sit. Facile est perspicere, quomodo aut confirmentur, aut dissolvantur. Rationis fidei faciendae a iureiurando petitae diversa tractatio est, si quis iusiurandum defert, aut accipit, aut defert, sed non accipit, aut accipit, sed non defert, cuius tamen praecepta ipsa res facile suppeditat.

(Lib. II, cap. I.) Quoniam omnis oratio ad iudicium audientium dirigitur, videndum est oratori, non tantum, ut oratio ad fidem faciendam apta sit, sed etiam, ut ipse sit talis, qui fidem mereatur. In deliberationibus quidem utilius est, si dicens bene moratus videatur; in iudiciis autem, si audiens hoc vel illo modo affectus sit. Praeter argumenta, tria sunt, quibus fidem nobis conciliemus, prudentia, virtus, & benevolentia; nam, quod hae dotes omnes, aut una vel altera, deficient, oratores mentiri solent. Quibus prudentiae & virtutis existimatio acquiratur, e doctrina de virtute constat. Benevolentia & amicitia ab iis pendent, quibus aut voluptas, aut molestia consequens est, ut ab ira, misericordia, metu, aliis, & ab iis, quae his adversantur. Uniuscuiusque autem horum tractatio tripartita esse debet, velut, cum de ira sermo sit, quomodo homines propensi sint ad iram, & quibus, quasque ob causas irasci soleant.

Ira (Cap. II) est appetitio ulciscendi cum aegritudine coniuncta. Exoritur inde, quod opinamur, alium nos, vel nostrorum aliquem, neglexisse, cum id eum

facere non conveniret. Irascens igitur certo & cuiusdam definito irascitur, & aliqua de causa. Omnem iram comitatur voluptas quaedam ex spe futurae ultionis. Neglectus genera sunt tria, *contentio*, *incommodatio*, & *contumelia*, ad quae omnes irae causae ab Aristotele fusius declaratae facile revocari possunt. Irascentes semper aegro animo sunt, quoniam aliquid appetunt, quod quo minus consequantur, alii impediunt. Prout igitur affecto & perturbato aliquis animo est, ita in eo oportunitas adest ad iram ex hac aut illa re concipiendam. Irae opposita est *lenitas* (Cap. III). Delinitio igitur est sedatio & restinctio irae. Omnino ad leniendum valent, quaecumque adversantur iis, quibus ira excitatur. Oratori igitur lenire volenti ex iis locis argumenta sumenda sunt, quibus eos, quos placare studet, mites efficiat, v. c. esse eum, cui aliquis irascatur, metuendum, aut verendum, aut aliis in rebus eum gratificatum esse, sive gratificari posse, aut invitum fecisse, aut de facto supra modum dolere &c.

Amare (Cap. IV) est velle, esse alicui ea, quae bona arbitreris, idque eius causa, non tua, & ad ea pro viribus procuranda propensum esse. *Amicus* est, qui amat & contra amatur, qui ergo una gaudet bonis, doletque adversis alterius propter hunc ipsum. Varias amoris & amicitiae causas & rationes Aristoteles deinceps exposuit. Quae amicitiam efficiunt, sunt praecipue beneficia, si quis ea fecerit non rogatus, & si, cum fecisset, aliis non praedicaverit. Inimicitiae causae & rationes his contrariae sunt. Efficiunt maxime inimicitias ira, incommodatio, & criminatio. Inimicitia & odium ab ira distinguenda sunt. Irascimur tantum iis, quae ad nos pertinent; odimus vero etiam, quae ad nos non pertinent; irascimur semper singulis, odimus etiam totum aliquod hominum genus; ira tempore sanari potest, odium non item; ira molestiam tantum inferre studet, odium potius malo afficere; ira cum aegritudine coniuncta est, odium ea vacat; ira misericordiae capax est, odium flecti nequit. Ut orator probet, intercessisse inter aliquos amicitiam vel odium, ex his argumenta petenda sunt.

Metus (Cap. V) est molestia, aut perturbatio quaedam ex obiecta specie imminentis mali, in quo insit vis

aut interimendi, aut molestiae inferendae. Terribilia igitur sunt, quaecunque videntur magnam vim habere interimendi, aut ita nocendi, ut magna aliqua molestia consequatur. Terribilia varia esse, & a variis causis proficisci possunt. *Fiducia* metui adversatur, & id, quod fiduciam gignit, ei, quod terret. Efficitur etiam fiducia variis modis. Recensuit Aristoteles plures propositiones tum ad metum, tum ad fiduciam pertinentes, unde oratori enthymemata conficere licet.

Pudor (Cap. VI) est molestia quaedam & perturbatio animi, orta ex malis aut praesentibus, aut praeteritis, aut futuris, quae ignominiae notam inurere videntur. *Impudentia* est contemptio quaedam horum malorum, & firmitas animi adversus ea. Omnia mala alicui pudorem incutiunt, quae turpia videntur ipsi, & iis, quos curae habet. Talia autem sunt, quaecunque a vitio proficiscuntur. Cum nemo de existimatione sua laboret nisi propter existimantes, necesse est, quemque pudore perfundi propter eos, quorum rationem sibi habendam esse putat. Rationem vero habemus eorum, a quibus colimur, aut quos colimus ipsi, aut a quibus nos coli volumus, aut quorum opinionem non contemnimus. Pudorem excitant non ea modo, quae per se pudenda sunt, sed eorum quoque signa. De inverecundia e contrariis pudori rationibus magna oratori enthymematum copia futura est.

Gratia (Cap. VII) est, quâ habens aliquid dicitur gratificari indigenti, non ut aliquid referat, sed ut illi gratificetur. Magna autem gratia est, si aliquid aut valde egentibus, aut si magna tribuerimus, aut difficilia, aut si soli, aut primi, aut maxime. Oratori ergo gratiam alicui conciliare volenti argumenta ex iis petenda sunt, quibus ostendatur, fuisse alterum molestia obrutum, vel indigentem, alterum vero illi necessaria suppeditasse. Constat etiam hinc, unde fumenda sint, quibus removeri possit gratia, & effici, ut nulla deberi videatur.

Misericordia (Cap. VIII) est aegritudo quaedam inde orta, quod malum accidere videatur non merenti, & quod idem nobis quoque seu nostrorum alicui accidere posse arbitremur. Hinc illi, quibus sunt parentes, aut liberi, aut uxores; senes propter experientiam, imbe-

cilles, naturâ timidi, eruditi, facilius ad misericordiam commoventur. Commiserationem autem excitant omnia, quaecunque molestiam ac dolorem afferunt; quorum plura deinceps Aristoteles enumeravit. Misericordiae maxime adversatur *indignatio*. (Cap. IX.) Uterque tamen horum animi motuum hominis est bonis moribus praediti. Indignari est aegre ferre, quod alicui res prospere succedant praeter ipsius dignitatem. Omnino ad indignationem propensi sunt, qui dignos esse se existimant iis, quibus indignos alios esse ducunt. Quod si igitur orator ostenderit, aliquem iniquam sortem non mereri, aut contra fortuna sua indignum esse, vel misericordia, vel indignatio excitabitur. *Invidia* (Cap. X) est molestia quaedam ex eo contracta, quod alii *similes* bene ac feliciter rem gerere videantur. Non invidemus autem, ut nobis aliquid eveniat, sed eorum ipsorum causâ, quibus invidemus. Similes autem alii nobis esse possunt genere, cognatione, aetate, habitu, gloria, facultatibus, & ii, quibus parum abest, quin eadem omnia infint. Hinc facile intelligitur, qui maxime ad invidiam proclives sint. Si iudices oratione ad invidiam excitati fuerint, patet, misericordiae apud illos locum non fore. Ab ipsius invidiae natura & rationibus argumenta petenda sunt vel iudici vel oratori, quibus eam obtundat. *Aemulatio* (Cap. XI) est dolor quidam, quod similibus bona quaedam honorifica suppetant, quorum ipsi quoque capaces sumus. Aemulamur alios, non, quod ipsi bonis fruuntur, sed quod nos illis caremus; quare aemulatio honestis viris convenit, at invidia improba est. Cum bona, quae honorem pariunt, aemulanda sint, necesse est, virtutes quoque huc pertinere, & quaecunque fructum & utilitatem afferunt. Contemptus & aemulatio sibi adversantur.

Expositis adhuc iis, quibus animorum motus aut excitari, aut sedari possint, indicatisque locis, unde argumenta petenda sint oratori ad fidem sibi de iis conciliandam, Aristoteles iam progreditur ad explicandos mores, animorum motus, & habitus unicuique aetati ac fortunae peculiare. Agit igitur de moribus iuvenum (Cap. XII), senum (XIII), virorum (XIV), nobilium (XV), divitum (XVI), & potentium (XVII). Homines libenter accipiunt orationes moribus suis con-

gruentes; quare oratori ad hos respiciendum est. Qui sint mores pauperis, infortunati, impotentis, ex moribus eorum, qui fortuna contraria gaudent, perspicuum fit.

Praeter ea, quae cuiusque orationis generis propria sunt, utendum quoque est oratori (Cap. XVIII) propositionibus *communibus*, quibus fieri posse, aut non posse aliquid ostenditur. Communia sunt etiam omnium orationum ea, quae de magnitudine traduntur; uruntur enim omnes suadentes aut dissuadentes, laudantes aut vituperantes, accusantes aut defendentes extenuatione & amplificatione. Est tamen ex communibus amplificatio ad genus quidem ostentativum maxime accommodata. Recensuit igitur Aristoteles (Cap. XIX) varios locos de possibili, de facto, de futuro, & de magno.

Communium faciendae fidei *instrumentorum* (Cap. XX) genere duo sunt, *exemplum* & *enthymema*; nam *sententia* enthymematis pars est. Exemplum simile est inductioni, & inductio est principium. Sunt autem exemplorum duo genera: unum, cum ea, quae prius fuere, narrantur; alterum, cum facta quaedam confinguntur, v. c. parabolae & fabulae. Faciliora inventu sunt exempla ficta, sed utiliores ad deliberandum sunt res vere gestae, cum futura plerumque similia sint praeteritis. Ubi enthymematum copia non est, utendum est oratori exemplis ut demonstrationibus; per haec enim fit fides; ubi vero enthymemata non desunt, utendum est exemplis ut epilogo post enthymemata. Sententia autem est enuntiatio (Cap. XXI), non de rebus singulis, sed universe prolata, nec de rebus quibuslibet, sed de rebus agendis, & de iis, quae in agendo aut persequenda aut fugienda sunt. Quatuor sunt sententiarum genera. Aut enim illae cum epilogo erunt, aut sine epilogo. Demonstratione indigent, quaecunque *παράδοξον* enuntiant, aut controversum. Aliae demonstratione non indigent, sive quod praecognitae sint, sive quod, simulac proferuntur, intuitibus perspicuae sint. Eorum autem, quae cum epilogo enuntiantur, aliae sunt partes enthymematis, aliae vero enthymematicae quidem, sed non partes enthymematis, & hae sunt omnium probatissimae, quia statim elucet causa eius, quod dicitur. Constat etiam ex his, ad quas res, & quales sententias adhibe-

re oratorem oportet. Adiecta tamen sunt ab Aristotele alia praecepta nonnulla de sententiarum usu. Multum adiumenti afferunt sententiae in dicendo maxime propter vanitatem quandam audientium, qui gaudent, si quis univérse loquens in easdem opiniones incurrat, quas ipsi ex parte habent. Alia sententiarum utilitas est, quod moratas orationes faciant. Morata autem est oratio, quae declarat, quid exspectat dicens in vitae ratione. Enthymemata (Cap. XXII) non e longinquo repetenda, neque ex omnibus sumtis concludenda sunt, sed ex definitis quibusdam, quae plerumque sunt. Quemcunque autem syllogismo disputaturum necessario aut omnia, aut pleraque eorum, quae in re disputationi obiecta insunt, nota habere oportet. Deinde enthymematum duo genera sunt; nam alia quidem eo adhibentur, ut rem aut esse, aut non esse, demonstrant; alia ad redarguendum; differunt itaque, ut in Dialecticis elenchus & syllogismus. Enthymemate demonstrativo colligitur aliquid ex iis, quibus adversarius ipse assentitur; redarguenti aliquid eorum, quae adversarius negat. In superioribus Aristoteles propositiones attulit, e quibus enthymemata ducenda sunt de bono & malo, de honesto & turpi, de iusto & iniusto, de motibus animi, & de habitibus peculiaribus singulis hominum generibus pro diversa eorum aetate, fortuna, & conditione. Iam sequitur collectio locorum, unde praecipue & univérse petantur & vera enthymemata tam ad demonstrandum, quam ad redarguendum, & enthymemata fallacia, quae videntur vera esse, nec sunt. Loci enthymematum *demonstrativorum* (Cap. XXIII) sunt: *a*) ex contrariis; *b*) e casibus similibus; *c*) ex comparatione, (quae tamen concludendi ratio nonnunquam fallit;) *d*) ex eo, quod est magis vel minus; *e*) ex ipso tempore; *f*) ex adversarii dictis, (qui locus utilissimus est;) *g*) ex definitione; *h*) ex varia & multiplici vocis alicuius significatione; *i*) ex partitione; *k*) ex inductione; *l*) ex iudicio de eadem re aut simili, aut contraria; *m*) ex partibus; *n*) ex consequenti; *o*) ex diversa hominum probatione eiusdem rei, quae palam, & quae occulto fit; *p*) ex eo, quod eadem proportione colligantur; *q*) ex eo, quod homines eadem non sequantur antea & postea; *r*) ex eo, quod esse aut fieri *potest*;

f) ex consideratione rationum impellentium & avocantium; t) ex incredibili. Loci enthymematum ad *redarguendum* aptorum sunt: a) ex dissidentibus; b) ex allata causa calumniam dissolvente; c) ex causa, ut, five causa sit, rem esse, five causa non sit, ne rem quidem esse, dicamus; d) ex alia ratione, qua commodius fieri potuisset; e) ex consideratione, numquid agendum sit, quod adversetur iis, quae cum maxime fiunt; f) ex nomine. Loci denique *fallacium* enthymematum sunt: a) conclusio falsa; b) ex homonymia; c) dicenda sunt coniunctim, quae separatim vera erant, & dividenda, quae erant coniungenda; d) exaggeratio; e) e casu; f) e non causa, ut causa; g) ex omissione temporis & modi.

Duplex est ratio enthymemata *solvendi* (Cap. XXV): una, contrario syllogismo afferendo; altera, obiiendo aliquid, quod obstat. Contrarii quidem syllogismi iisdem ex locis duci possunt. Obiectiones autem quatuor modis fiunt; aut enim ex re ipsa, aut ex simili, aut ex contrario, aut ex rebus iudicatis. Dissolutio videtur quidem vera esse, sed non semper est vera. Occurrens argumento, non ita solvit, ut verisimile illud esse neget, sed ut dicat, non esse necessarium; quo etiam fit, ut semper plura invenire liceat ad defendendum, quam ad accusandum.

Augere & extenuare non ad locos enthymematum referri possunt (Cap. XXVI). Locus enim est, a quo multa enthymemata proficiuntur. Augere vero & extenuare est quodammodo ostendere, aliquid magnum aut parvum esse, ut & bonum, aut malum, iustum aut iniustum.

(Lib. III, cap. I.) Non satis est, oratorem ea tenere, quae dicenda sunt, sed oportet quoque eum scire, quomodo sint dicenda, cum hoc multum proficit ad efficiendum, ut oratio bene morata videatur. Sane aequum est, ut nihil aliud in oratione quaeratur, quam ut audientibus nec laetitiam, nec molestiam afferamus; nam iustum est, de ipsis tantum rebus iudicio contendere. Etsi tamen omnia, quae praeter *probationes* in orationibus adhibentur, supervacanea sint; nihilominus plurimum valent, & quidem audientium culpa; quare ea oratori non negligenda sunt. Supererat igitur Aristoteli post doctrinam de probationibus, ut ageret tum

de *elocutione*, tum de *partibus orationis disponendis*. Quare haec argumentum libri tertii de rhetorica constituunt. Ad doctrinam de *elocutione* pertinent praecepta de *aëtionē & pronuntiatione*, deinde diiudicatio eius dicendi generis, quod cuiusvis orationi fit aptissimum. Ars *aëtionis* est in voce posita, quomodo ea uti oporteat ad singulos animi motus exprimendos, velut, quando voce magna, vel parva, vel media utendum sit; quando adhibendi sint soni vocis acuti, vel graves, vel medi; qualis sit numerus observandus. Parum honorifice Aristoteles de hac *arte* sensit, quae ad eam *conducerent*, a *natura* potius haberi ratus; neque tamen omnino eam respuit. Diligenter autem varia dicendi genera distinguit, maxime poëticum & oratorium, de quo posteriori tantum in sequentibus sermo futurus est. Acriter simul in eos inuictus est, qui *elocutionem poëticam* in orationibus probari existimarent, in quorum numero Gorgias fuit.

Virtus *elocutionis* (Cap. II) est, ut sit aperta, dilucida, nec humilis, nec nimis elata, quoniam oratio, nisi rem ita declaret, finem suum non assequetur. Efficitur autem haec orationis virtus praecipue verbis propriis, qualia ipsa rerum natura dicitur. Facile artificium occultatur, si quis e communi sermone verba seligens, orationem suam componat. Rarius orator uti debet verbis peregrinis, aut nova ratione iunctis & factis. Propria vero nomina translata, ad orationem exornandam utilia sunt, quamvis caute in hac translatione versandum sit. Singula Aristotelis praecepta huc spectantia attingere nolum. Quatuor modis *elocutio* fit *frigida* (Cap. III): a) nominibus inepte iunctis; b) usu verborum peregrinorum; c) epithetis vel longe petitis, vel intempestivis, vel nimis crebris; d) ineptis translationibus. *Imago* (Cap. IV) ipsa etiam translatio est; parum enim ab hac differt. Usurpandae itaque sunt imagines eo modo, quo translationes.

Initium & elementum *elocutionis* est (Cap. V) recte loqui. Pura autem & emendata locutio his potissimum efficitur: a) iusta dispositione coniunctionum; b) propriis rerum nominibus; c) evitatione ambiguum; d) distinctione generum, quae nominibus competunt; e) iusta expressione multorum, & paucorum, & unius. Ad

ampliudinem orationis (Cap. VI) proderunt, si orator definitionem loco nominis ponat, aut rem translationibus & epithetis illustret, aut ex uno plura faciat, aut in dicendo copulas adiungat, aut etiam commemoret, quae rei non adsunt. Brevitati studentī contrarium faciendum est. Si in definitione erit aliquid obscoenum, aut parum decorum, oratori utendum est nomine; si in nomine, definitione. Oratio servabit *decorum* (Cap. VII), si motus animi, & mores exprimet, rebusque, de quibus sermo fuerit, conveniet. Oratori itaque de rebus grandibus non tenuiter, nec de tenuibus graviter dicendum est; neque abiectis & vilibus rebus ornatus adhibendus est. Motus animi exprimet oratio, si fit irarum plena, cum de aliqua contumelia agitur, si impia & turpia facta cum indignatione, laudabilia cum animi voluptate, miserabilia demisse & humiliter tractet. Sic etiam singula hominum genera, propriosque singulorum habitus & mores orationem consequi oportet. Commovere animos quaerenti conveniunt maxime epitheta, iuncta nomina, & verba peregrina.

Forma orationis (Cap. VIII) neque versibus constare, neque numeri prorsus expertus esse debet. Oportet enim orationem aliqua terminatione concludi; non tamen metrica, quoniam rhythmus non exquisitus, sed tantum quadamtenus servandus est. Ex numeris iambicus & paeon optime convenit, cum in hos loquentes maxime incidant. Duae sunt paeanum species, quarum altera (—vvv) principio periodi aptissima, altera (vvv—) optime concludit. Elocutio vero omnino aut tracta & pendens est per coniunctionem, aut ambitu comprehensa (Cap. IX). Tractam dicit Aristoteles nullum ex se finem habentem, nisi res, quae exponitur, ad finem pervenerit; ambitu vero comprehensam, quae periodis constat. Illa oratio est iniucunda; haec suavis & facile percipienda. Oportet autem in periodo sententiam absolvi, non abrumpi. Periodorum ipsarum duae species sunt, una membris constantium, altera simplicium s. unum tantum membrum habentium. Ex membris constat locutio, quae perfecta est, distinctas partes habet, nec spiritum dicentis impedit. Oportet & membra & periodos neque mutilas esse, neque nimis longas. Omnis periodus membris constans partim *distincta*

est, partim *opposita*, si membra aut per copulam tantum iuncta sunt, aut in utroque membro contrarium est alteri contrario constitutum; vel idem membrum e contrariis constat. *Compar* dicitur periodus, cum aequalia membra sint; *assimilata* vocatur, cum extremæ partes utriusque membri similes sint. Variarum periodorum usum Aristoteles praeceptis & exemplis illustravit.

Naturâ insitum est omnibus (Cap. X, XI), ut, cum aliquid facile discunt, voluptatem sentiant; quare propria rerum nomina in oratione adhibita iucundissima sunt, quoniam nos celeriter ad rerum cognitionem ducunt. Fit autem locutio quoque urbana, & iucunda, tum si contraria contrariis opponantur, tum si adhibeatur translatio, quae neque aliena, neque vulgaris est, & rem oculis subiicit per verba actionem aliquam significantia.

Non est eadem locutio (Cap. XII), qua aliquid scribimus, & qua in contentionibus urimur, & quae ad deliberationes pertinet, & qua iudicia tractantur. Dicendi genus, quo aliquid scribimus, esse debet exquisitissimum; quo autem in contentionibus utimur, aptissimum ad actionem. Quamobrem etiam orationes, quarum vis in actione posita est, sublata actione, inanes sunt. Elocutio deliberativa similis est picturae umbratili, in qua, quanto maior fuerit eorum, quae depicta sunt, turba, tanto longius spectatur. In oratione iudiciali debet exquisitius esse genus dicendi, quoniam coram uno tantum iudice res agitur. Non in omnibus his dicendi generibus iidem oratores excellunt.

Orationis (Cap. XIII) duae partes sunt, *propositio*, & *probatio*, e quibus illa rem, de qua agitur, exponit, haec eam argumentis confirmat. Aliae orationis partitiones ab Aristotele reprehensae sunt. Prooemium (Cap. XIV) est principium orationis. Potest orator dicere initio, quidquid velit, deinde progredi, & cum oratione illud coniungere. Orationis demonstrativae exordia ducuntur ex laude, ex vituperatione, suasionem vel dissuasionem, & ex iis, quae personam vel oratoris vel auditoris attinent. Maxime vero prooemii necessarium & proprium munus est, finem institutae orationis aperire; quare si causa perspicua fuerit, aut parva, prooemio non uti licebit. Deliberationum exordia a iudiciali ge-

nere fumuntur. Natura enim deliberationes nulla habent exordia, quoniam sciunt deliberantes, qua de re verba facienda sint, nec res ullo indigeat prooemio, nisi vel propter ipsum oratorem, vel adversarium, vel si res non tanta existimetur, quantam orator vult, sed aut maior, aut minor.

In *criminatione* (Cap. XV) & *defensione* oratori potissimum ea dicenda sunt, quae ad excitandam aut delendam malam existimationem valent. Plures igitur locos huc spectantes Aristoteles attulit. Omnino criminans debet rem depravare, atque in deteriorem partem inflectere; qui autem crimina dissolvit, in meliorem partem trahere.

Narratio (Cap. XVI) in orationibus ostentativis debet esse non perpetua, sed in plures partes distincta, cum actiones & res gestas commemorare opus sit, quae continenti oratione traditae difficulter memoriae mandantur. Notas & celebres actiones oratorem auditoribus tantum in memoriam revocare oportet. Inferenda etiam sunt narrationi, quae probitatem oratoris significant, vel quae declarent alterius improbitatem, vel quae ipsis iudicibus iucunda sint. Denique moratam esse oportet narrationem, ut orator mentem & consilium suum explicet, ut rei, quae incredibilis videtur, causam adiungat &c.

Probationes (Cap. XVII) demonstrandi vim habere oportet. Deliberativo generi orationum *exempla* maxime accommodata sunt; *enthymemata* vero magis iudiciali conveniunt. Neque tamen res omnes argumentis confirmandae sunt, neque iisdem utendum est oratori animos movere aut mores exprimere cupienti. Sententiis autem uti licet & in narratione & in confirmatione. Eum, qui vel in deliberatione, vel in iudicio prior dicit, oportet primo causam suam confirmare, deinde illis, quae contra dici possint, occurrere, eaque extenuare & dissolvere. Quod si quis secundo loco dicat, prius obiecta ab adversario refutare debet vel dissolvendo, vel contra argumentando, praecipue si illa fidem fecisse visa fuerint.

Interrogatione (Cap. XVIII) maxime opportunum est uti, vel cum alteram partem adversarius ipse dixerit, ita ut deinde ex interrogatione sequatur absurdum; vel,

26 ARGUMENTUM LIBROR. DE RHET.

cum alterum planum, neque dubium fit, quin adversarius alterum sit concessurus; vel, cum ostendi possit, adversarium dicere sibi contraria, aut a communi opinione aliena. Quod si ad ambigua *respondendum* est, distinguere oportet, longa uti oratione, non concisa, & statim eorum, quae contraria videntur, solutionem in responsione adhibere. Monuit praeterea pauca Aristoteles de ridiculis, de dissimulatione, de scurrilitate.

Epilogus (Cap. XIX) quatuor ex partibus constat: primum ex ea, quae efficit, ut auditor nobis bene velit, adversariis male; deinde ex amplificatione & diminutione; tum ex animorum commotione; postremo ex enumeratione (*ἀναμνήσει*).

Libros de Rhetorica *exotericos* esse, tum ex tota eorum indole, tum ex pluribus locis in iis obviis patet. Diserte insuper profitetur Aristoteles 1, omnem de Rhetorica tractationem *πρὸς δόξαν* scriptam esse, ut itaque dubitari plane nequeat, quin exotericis illi annumerandi sint.

1 Rhet. III, 1: ἀλλ' ὅλος εὐ- δῶς ἔχοντος, ἀλλ' ὡς ἀναγκαίου
 σης πρὸς δόξαν τῆς πραγματείας τὴν ἐπιμέλειαν ποιητέον.
 τῆς περὶ Ῥητορικῆν, οὐχ ὡς ἐρ-

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
 ΤΕΧΝΗΣ
 ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ
 ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ.

ΚΕΦ. α΄.

ΟΤΙ ΟΥΚ ΕΣΤΙΝ ΕΝΟΣ ΤΙΝΟΣ ΓΕΝΟΥΣ ΑΦΩ-
 ΡΙΣΜΕΝΟΥ Η ΡΗΤΟΡΙΚΗ, ΑΛΛΑ ΚΑΘΑΠΕΡ Η
 ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΤΙ ΧΡΗΣΙΜΟΣ ΚΑΙ ΟΤΙ
 ΟΥ ΤΟ ΠΕΙΣΑΙ ΕΡΓΟΝ ΑΥΤΗΣ, ΑΛΛΑ
 ΤΟ ΙΔΕΙΝ ΤΑ ΠΙΘΑΝΑ.

Ἡ ΡΗΤΟΡΙΚΗ ἐστὶν ἀντίστροφος τῇ Διαλεκτικῇ
 ἀμφοτέραι γὰρ περὶ τοιούτων τινῶν εἰσιν, ἀ κοινὰ πρό-

A R I S T O T E L I S
 LIBRORUM TRIUM
 DE ARTE RHETORICA
 LIBER PRIMUS.

C A P. I.

*Ostenditur, Rhetoricam non esse generis alicuius cer-
 ti & definiti, sed esse Dialecticæ similem. De Rhe-
 toricæ utilitate. Non esse eius finem, ut per-
 suadeat, sed ut probabilia doceat.*

RHETORICA respondet Dialecticæ; ambae enim circa
 eiusmodi res versantur, quas communiter quodammo-

πον τινὰ ἀπάντων ἐστὶ γνωρίζειν, καὶ οὐδεμιᾶς ἐπιστή-
 μης ἀφωρισμένης. διὸ καὶ πάντες τρόπον τινὰ μετέχου-
 σιν ἀμφοῖν· πάντες γὰρ μέχρι τινὸς καὶ ἐξετάζειν καὶ
 ὑπέχειν λόγον, καὶ ἀπολογεῖσθαι καὶ κατηγορεῖν ἐγ-
 χειροῦσι. 2 Τῶν μὲν οὖν πολλῶν οἱ μὲν εἰκῆ ταῦτα
 δρῶσιν· οἱ δὲ διὰ συνήθειαν, ἀπὸ ἕξεως. ἐπεὶ δ' ἀμ-
 φοτέρως ἐνδέχεται, δῆλον, ὅτι εἴη ἂν αὐτὰ καὶ ὁδο-
 ποιεῖν. δι' ὃ γὰρ ἐπιτυχάνουσι οἱ τε διὰ συνήθειαν,
 καὶ οἱ ἀπὸ ταυτομάτου, τὴν αἰτίαν θεωρεῖν ἐνδέχεται·
 τὸ δὲ τειοῦτον πάντες ἤδη ἂν ὁμολογήσαιεν τέχνης ἔρ-
 γον εἶναι. 3 Νῦν μὲν οὖν οἱ τὰς τέχνας τῶν λόγων
 συντιθέντες ὀλίγον πεποιήκασι αὐτῆς μόριον· αἱ γὰρ
 πίστεις ἔντεχόν ἐστι μόνον· τὰ δ' ἄλλα προσθή-
 και. οἱ δὲ περὶ μὲν ἐνθυμημάτων οὐδὲν λέγουσιν, ἀπερ
 ἐστὶ σῶμα τῆς πίστεως· περὶ δὲ τῶν ἕξω τοῦ πράγ-

do omnes cognoscere possunt, nec ad scientiam quan-
 dam definitam pertinent. Quamobrem etiam omnes quo-
 dammodo ambarum participes sunt; nam omnes qua-
 damtenus & exquirere & sustinere rationem, & defen-
 dere & accusare conantur. 2 Ac ex vulgo quidem alii
 fortuito hoc faciunt; alii vero per consuetudinem, ex
 habitu. Quoniam autem utroque modo contingit, ma-
 nifestum est, licere eorundem etiam aperire certam
 viam & rationem. Cur enim finem consequantur tum
 qui (*haec faciunt*) consuetudine, tum qui casu, causam
 intueri contingit; tale quid vero omnes iam concesser-
 rint esse artis munus. 3 Ac nunc quidem qui artes di-
 cendi componunt exiguam Rhetoricae particulam con-
 fecerunt; probationes enim solae ad artem pertinent; re-
 liqua vero sunt additamenta. At illi de enthymematibus
 quidem nihil praecipiant, quibus nervus probandi inest;

ματος τὰ πλεῖστα πραγματεύονται. 4 Διαβολὴ γὰρ, καὶ ἔλεος, καὶ ὀργή, καὶ τὰ τοιαῦτα πάθη τῆς ψυχῆς, οὐ περὶ τοῦ πράγματός ἐστιν, ἀλλὰ πρὸς τὸν δικαστήν. ὥστ' εἰ περὶ πάσας ἦν τὰς κρίσεις, καθάπερ ἐν ἐνίαις τε νῦν ἐστι τῶν πόλεων, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς εὐνομουμέναις, οὐδὲν ἂν εἶχον, ὅ, τι λέγωσιν. 5 Ἄπαντες γὰρ, οἱ μὲν οἴονται δεῖν οὕτω τοὺς νόμους ἀγορεύειν· οἱ δὲ καὶ χρῶνται, καὶ κωλύουσιν ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν, καθάπερ καὶ ἐν Ἀρείῳ πάγω ὀρθῶς τοῦτο νομίζοντες. οὐ γὰρ δεῖ τὸν δικαστήν διαστρέφειν, εἰς ὀργὴν προάγοντας, ἢ Φθόνον, ἢ ἔλεον· ὅμοιον γὰρ, καὶ εἰ τις, ᾧ μέλλει χρῆσθαι κανόνι, τοῦτον ποιήσει στρεβλόν. 6 Ἐπι δὲ Φανερόν, ὅτι τοῦ μὲν ἀμφισβητοῦντος οὐδὲν ἐστὶν ἔξω τοῦ δεῖξαι τὸ πρᾶγμα, ὅτι ἐστὶν ἢ οὐκ ἐστὶν; ἢ γέγονεν ἢ οὐ γέγονεν. εἰ δὲ μέγα ἢ μικρόν, ἢ δίκαιον ἢ ἀδίκον, ὅσα

de iis vero, quae sunt extra rem, plurima tradunt. 4 Nam criminatio, & misericordia, & ira, & eiusmodi perturbationes animi, non rem attinent, sed iudicem. Quare, si in omnibus iudiciis eveniret, quemadmodum etiamnum in nonnullis evenit civitatibus, & maxime in iis, quae legibus bene temperatae sunt, nihil haberent, quod dicerent. 5 Omnes enim partim arbitrantur, cavere sic leges oportere; partim vero etiam id observant, & prohibent extra rem dicere, sicut quoque in Areopago; recte ita statuentes. Nam non decet iudicem pervertere, ad iram excitando, vel invidiam, vel misericordiam; hoc enim simile est, ac si quis, qua usus est regula, eandem reddat perversam. 6 Praeterea vero patet, controversantem nihil aliud agere oportere, nisi ut demonstrat, rem esse vel non esse, vel factam vel non factam esse. Utrum autem magna an par-

μη ὁ νομοθέτης διάρκειν, αὐτὸν δὴ πᾶν τὸν δικαστὴν δεῖ γινώσκειν, καὶ οὐ μανθάνειν παρὰ τῶν ἀμφισβητούντων. 7 Μάλιστα μὲν οὖν προσήκει, τοὺς ὀρθῶς κειμένους νόμους, ὅσα ἐνδέχεται, πάντα διαρίζειν αὐτοὺς, καὶ ὅτι ἐλάχιστα καταλείπειν ἐπὶ τοῖς κρίνουσι. πρῶτον μὲν, ὅτι ἓνα λαβεῖν καὶ ὀλίγους ῥᾶον, ἢ πολλοὺς εὖ φρονούντας καὶ δυναμένους νομοθετεῖν καὶ δικάζειν. ἔπειθ' αἱ μὲν νομοθεσίαι ἐκ πολλοῦ χρόνου σκεψαμένων γίνονται· αἱ δὲ κρίσεις ἐξ ὑπογυίου ὥστε χαλεπὸν, ἀποδιδόναι τὸ δίκαιον καὶ τὸ συμφέρον καλῶς τοὺς κρίνοντας. τὸ δὲ πάντων μέγιστον, ὅτι ἢ μὲν τοῦ νομοθέτου κρίσις οὐ κατὰ μέρος, [οὔτε περὶ τῶν παρόντων,] ἀλλὰ περὶ μελλόντων τε καὶ καθόλου ἐστίν· ὁ δ' ἐκκλησιαστὴς καὶ δικαστὴς ἤδη περὶ παρόντων καὶ ἀφωρισμένων κρίνουσι, πρὸς οὓς καὶ τὸ φιλεῖν ἤδη καὶ τὸ μισεῖν καὶ τὸ ἴδιον συμφέρον συνήρηται πολλάκις ὥσ-

na, iusta an iniusta sit, quaecunque legislator non distinxit, ipsum sane iudicem oportet cognoscere, neque hoc discere a controversantibus. 7 Maxime igitur convenit, recte latas leges, quaecunque possunt, ea omnia distinguere, & quam paucissima iudicantibus relinquere. Primum quidem, quia facilius est invenire unum & paucos, quam multos bene existimantes, & qui possint leges ferre & iura constituere. Deinde legumlationes ex diuturnis considerationibus fiunt; iudicia vero repente; quare difficile est, iudicantes rectam habere iusti & utilis rationem. Quod autem omnium maximum est, legislatoris iudicium non spectat ad singularia, [nec ad praesentia,] sed ad futura & universalia; at concionator & iudex de praesentibus & definitis iudicant, quibuscum & amor, & odium, & propria utilitas fae-

τε μηκέτι δύνασθαι θεωρεῖν ἰκανῶς τὸ ἀληθές, ἀλλ' ἐπισκοτεῖν τῇ κρίσει τὸ ἴδιον ἠδὲ ἢ λυπηρόν. 8 Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων, ὥσπερ λέγομεν, δεῖ ὡς ἐλαχίστων ποιεῖν κύριον τὸν κριτὴν· περὶ δὲ τοῦ γεγονέναι ἢ μὴ γεγονέναι, ἢ ἔσεσθαι ἢ μὴ ἔσεσθαι, ἢ εἶναι ἢ μὴ εἶναι, ἀνάγκη ἐπὶ τοῖς κριταῖς καταλείπειν· οὐ γὰρ δυνατόν, ταῦτα τὸν νομοθέτην προῖδεῖν. 9 Εἰ δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχει, φανερόν, ὅτι τὰ ἔξω τοῦ πράγματος τεχνολογοῦσιν, ὅσοι τάλλα διορίζουσιν, οἷον, τί δεῖ τὸ προοίμιον ἢ τὴν διήγησιν ἔχειν, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον μορίων. οὐδὲν γὰρ ἐν αὐτοῖς ἄλλο πραγματεύονται, πλὴν ὅπως τὸν κριτὴν ποιῶν τινα ποιήσωσι· περὶ δὲ τῶν ἐντέχνων πίστεων οὐδὲν δεικνύουσι· τοῦτο δ' ἐστὶν, ὅθεν ἂν τις γένοιτο ἐνθυμηματικός. 10 Διὰ γὰρ τοῦτο, τῆς αὐτῆς οὔσης μεθόδου περὶ τὰ δημηγορικὰ

penumero coniuncta sunt; ut non amplius fatis perspicere verum possint, sed obscuret iudicium propria iucunditas vel molestia. 8 Ac de aliis quidem, quemadmodum dicebamus, oportet quam paucissimis disceptatorem facere iudicem; verum de re facta aut non facta, futura aut non futura, quae est aut non est, necesse est iudicibus arbitrium relinquere; non enim fieri potest, ut legislator haec provideat. 9 Quod si aurem haec ita se habent, apparet, ea, quae sunt extra rem, illos praecipere, quicumque alia describunt, velut quomodo esse oporteat prooemium aut narrationem, & ceterarum unamquamque particularum. Nam nihil aliud in his tradunt, nisi quomodo iudicem cuiusdammodi efficiant; de artificiosis vero probationibus nihil demonstrant; id quod tamen est, unde aliquis enthymematicus fieri possit. 10 Hac enim de causa, cum eadem sit

καὶ δικανικὰ, καὶ καλλίονος καὶ πολιτικωτέρας τῆς
 δημηγορικῆς πραγματείας οὐσης, ἢ τῆς περὶ τὰ συν-
 ἀλλάγματα, περὶ μὲν ἐκείνης οὐδὲν λέγουσι, περὶ δὲ
 τοῦ δικάζεσθαι πάντες πειρῶνται τεχνολογεῖν· ὅτι ἡτ-
 τόν ἐστι πρὸ ἔργου τὰ ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν ἐν
 τοῖς δημηγορικοῖς, καὶ ἡττόν ἐστι κακοῦργον ἢ δημη-
 γορία δικολογίας, ἀλλὰ κοινότερον. ἐνταῦθα μὲν γὰρ
 ὁ κριτῆς περὶ τῶν οἰκείων κρίνει· ὥστ' οὐδὲν ἄλλο δεῖ,
 πλὴν ἀποδείξαι, ὅτι οὕτως ἔχει, ὡς Φησιν ὁ συμβου-
 λεύων. ἐν δὲ τοῖς δικανικοῖς οὐχ ἰκανὸν τοῦτο, ἀλλὰ
 πρὸ ἔργου ἐστὶν ἀναλαβεῖν τὸν ἀκροατὴν· περὶ ἀλλο-
 τρίων γὰρ ἢ κρίσις· ὥστε πρὸς τὸ αὐτῶν σκοπούμε-
 ραι, καὶ πρὸς χάριν ἀκροῶμενοι, διδάσκει τοῖς ἀμφισβη-
 τῶσι, ἀλλ' οὐ κρίνουσι. διὸ καὶ πολλαχοῦ, ὡσπερ
 καὶ πρότερον εἶπον, ὁ νόμος κωλύει λέγειν ἔξω τοῦ
 πράγματος. ἐκεῖ δ' αὐτοὶ οἱ κριταὶ τοῦτο τηροῦσιν ἰκα-

ratio deliberativorum & iudicialium orationum, fitque
 pulchrior & civilior deliberationis tractatio, quam me-
 thodi orationis ad pacta spectantis, de illa quidem ni-
 hil dicunt, at de litigando omnes conantur praecepta
 tradere; quia minus prodest ea, quae sunt extra rem,
 dicere in orationibus deliberativis, ac minus malitiosa
 est concio, quam de iure disceptatio, cum res sit magis
 communis. Hic enim disceptator de propriis rebus iu-
 dicat; ut nihil aliud opus sit, quam ut demonstret, rem
 ita se habere, ut ait consulens. In iudicialibus autem
 orationibus hoc non sufficit, sed e re est captare audi-
 torem; nam de alienis iudicium fit; ut dum se ipsos
 spectant, & ad gratiam audiunt, dent se controversan-
 tibus, nec iudicent. Quapropter multis in locis, ut etiam
 dicebamus, lex prohibet extra rem dicere. Ibi autem iu-

νῶς. 11 Ἐπεὶ δὲ Φανερόν ἐστιν, ὅτι ἡ μὲν ἔντεχνος μέ-
 θοδος περὶ τὰς πίστεις ἐστίν· ἡ δὲ πίστις ἀπόδειξις
 τις· τότε γὰρ πιστεύομεν μάλιστα, ὅταν ἀποδεδείχθαι
 ὑπολάβωμεν· ἐστὶ δ' ἀπόδειξις ῥητορικὴ, ἐνθύμημα·
 καὶ ἐστὶ τοῦτο, ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν, κυριώτατον τῶν πί-
 στεων· τὸ δὲ ἐνθύμημα, συλλογισμὸς τις· περὶ δὲ συλ-
 λογισμοῦ ὁμοίως ἅπαντος τῆς Διαλεκτικῆς ἐστὶν ἰδεῖν,
 ἢ αὐτῆς ὅλης, ἢ μέρους τινός· δῆλον, ὅτι ὁ μάλιστα
 τοῦτο δυνάμενος θεωρεῖν, ἐκ τίνων καὶ πῶς γίγνεται
 συλλογισμὸς, οὗτος καὶ ἐνθυμηματικὸς ἀν εἶη μάλι-
 στα, προσλαβὼν, περὶ ποῖά τε ἐστὶ τὰ ἐνθυμήματα,
 καὶ τίνας ἔχει διαφορὰς πρὸς τοὺς λογικὰς συλλογι-
 σμούς. τό, τε γὰρ ἀληθές, καὶ τὸ ὅμοιον τῷ ἀληθεῖ,
 τῆς αὐτῆς ἐστὶ δυνάμεως ἰδεῖν· ἅμα δὲ καὶ οἱ ἄνθρωποι
 πρὸς τὸ ἀληθές πεφύκασιν ἰκανῶς, καὶ τὰ πλείω τυγ-

dices ipsi hoc satis observant. 11 Quoniam vero appa-
 ret, artificiosam methodum circa probationes versari;
 probatio autem demonstratio quaedam est; tum enim
 fidem habemus maxime, cum demonstratum esse arbi-
 tremur; est porro demonstratio rhetorica, enthymema;
 & est hoc, ut simpliciter dicam, potentissimum ad fidem
 faciendam; enthymema autem est, syllogismus quidam;
 & quae ad syllogismum pertinent aequè omnem Diale-
 cticae est videre, vel ipsius universae, vel partis ali-
 cuius: patet, eum, qui maxime hoc potest intueri, ex
 quibus & quomodo fiat syllogismus, etiam enthymema-
 ticum esse maxime, cum assumferit, & in cuiusmodi
 rebus versentur enthymemata, & quas habeant diffe-
 rentias ad logicos syllogismos. Nam verum, & simile
 vero, eiusdem est facultatis videre; simul autem & ho-
 mines ad verum naturâ conformati sunt satis, & ple-

χάνουσι τῆς ἀληθείας, διὸ πρὸς τὰ ἔνδοξα στοχαστι-
κῶς ἔχειν τοῦ ὁμοίως ἔχοντος καὶ πρὸς τὴν ἀληθειάν
ἐστίν, ὅτι μὲν οὖν τὰ ἔξω τοῦ πράγματος [καὶ] οἱ
ἄλλοι τεχνολογοῦσι, καὶ διότι μᾶλλον ἀπονευέκασι
πρὸς τὸ δικολογεῖν, Φανερόν. 12 Χρήσιμος δὲ ἐστίν ἡ
Ῥητορικὴ, διὰ [τε] τὸ φύσει εἶναι κρείττω τὰληθῆ
καὶ τὰ δίκαια τῶν ἐναντίων ὥστε, ἐὰν μὴ κατὰ τὸ
προσῆκον αἱ κρίσεις γίνωνται, ἀνάγκη, δι' αὐτῶν
ἠττάσθαι τοῦτο δ' ἐστίν ἄξιον ἐπιτιμῆσεως. ἔτι δὲ
πρὸς ἐπίους, οὐδ' εἰ τὴν ἀκριβεστάτην ἔχομεν ἐπιστή-
μην, ῥᾶδιον ἀπ' ἐκείνης πείσαι λέγοντας· διδασκα-
λίας γάρ ἐστίν ὁ κατὰ τὴν ἐπιστήμην λόγος· τοῦτο
δὲ ἀδύνατον ἄλλ' ἀνάγκη, διὰ τῶν κοινῶν ποιῆσθαι
τὰς πίστεις καὶ τοὺς λόγους ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς Το-
πικοῖς ἐλέγομεν περὶ τῆς πρὸς τοὺς πολλοὺς ἐντεύξεως.
ἔτι δὲ τὰναντία δεῖ δύνασθαι πείθειν, καθάπερ καὶ

rumque consequuntur veritatem. Quamobrem ad probabilia conicienda se habere eius est, qui similiter etiam se habeat ad veritatem. Igitur alios quidem [etiam] ea, quae sunt extra rem, praecipere, & qua de causa magis deflexerint ad iuris disputationem, patet. 12 Utilis vero est Rhetorica, propterea quod naturam sunt meliora vera & iusta contrariis; quare, nisi prout convenit iudicia fiant, necesse est, ut nobis per ipsa detrahatur; atque hoc reprehensione dignum est. Praeterea apud nonnullos, nec si exquisitissimam haberemus scientiam, facile est per illam dicendo persuadere; institutionis enim est oratio a scientia proficiscens; id autem fieri nequit; sed necesse est, ex communibus duci probationes, & argumenta; quemadmodum etiam in Topicis dicebamus de colloquutione cum imperita hominum multitudine. Deinde vero oportet posse contraria

ἐν τοῖς συλλογισμοῖς, οὐχ ὅπως ἀμφοτέρω-
 μεν· οὐ γὰρ δεῖ τὰ φαῦλα πείθειν· ἀλλ' ἵνα μήτε
 λαμβάνη, πῶς ἔχει, καὶ ὅπως, ἄλλου χρωμένου τοῖς
 λόγοις αὐτοῖς μὴ δικαίως, λύειν ἔχωμεν. τῶν μὲν οὖν
 ἄλλων τεχνῶν οὐδεμία τάναντία συλλογίζεται· ἡ δὲ
 Διαλεκτικὴ καὶ ἡ Ῥητορικὴ μόναι τοῦτο ποιῶσιν·
 ὁμοίως γάρ εἰσιν ἀμφοτέραι τῶν ἐναντίων. τὰ μέντοι
 ὑποκείμενα πράγματα οὐχ ὁμοίως ἔχει, ἀλλ' αἰεὶ
 τὰ ληθῆ καὶ τὰ βελτίω τῇ φύσει εὐσύλλογιστότερα
 καὶ πιθανώτερα, ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν. πρὸς δὲ τούτοις
 ἄτοπον, εἰ τῷ σώματι μὲν αἰσχρὸν μὴ δύνασθαι βοη-
 θεῖν ἑαυτῷ, λόγῳ δ' οὐκ αἰσχρὸν ὁ μᾶλλον ἴδιόν
 ἐστὶν ἀνθρώπου τῆς τοῦ σώματος χρείας. 13 Εἰ δὲ,
 ὅτι μεγάλα βλάψειεν ἂν ὁ χρωμένος ἀδικίᾳ τῇ τοι-
 αύτῃ δυνάμει τῶν λόγων, τοῦτό τε κοινόν ἐστι κατὰ
 πάντων τῶν ἀγαθῶν, πλὴν ἀρετῆς, καὶ μάλιστα κα-

persuadere, quemadmodum etiam in syllogismis, non
 ut utraque faciamus; non enim oportet mala persuade-
 re; sed ut ne lateat nos, quomodo ea se habent, &
 alio utente ipsis rationibus minus iuste, eas solvere pos-
 simus. Ac ex aliis quidem artibus nulla syllogismo con-
 traria concludit; Dialectica vero & Rhetorica solae id
 faciunt; aequae enim sunt ambae contrariorum. At quae
 subiectae sunt res non aequae se habent, sed semper ve-
 rae & meliores naturam aptiores ad syllogismum & ma-
 gis idoneae ad persuasionem sunt, ut simpliciter dicam.
 Praeterea vero absurdum est, si corpore quidem turpe
 sit non posse sibi ipsi opitulari, oratione vero turpe
 non sit; quae magis propria est hominis, quam cor-
 poris usus. 13 Si vero (obiciatur), quod valde nocitu-
 rus sit iniuste huiusmodi facultate rationum utens, id
 aequae valet adversus omnia bona, praeter virtutem,

τὰ τῶν χρησιμωτάτων, οἷον ἰσχύος, ὑγείας, πλούτου, στρατηγίας. τοιούτοις γὰρ ἂν τις ὠφελήσῃε τὰ μέγιστα, χράμενος δικαίως, καὶ βλάψῃεν, ἀδίκως. 14 Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν οὔτε ἐνός τινος γένους ἀφωρισμένου ἢ Ῥητορικῆ, ἀλλὰ καθάπερ ἢ Διαλεκτικῆ, καὶ ὅτι χρήσιμος, Φανερόν· καὶ ὅτι οὐ τὸ πείσαι ἔργον αὐτῆς, ἀλλὰ τὸ ἰδεῖν τὰ ὑπάρχοντα πιθανὰ περὶ ἕκαστον, καθάπερ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις πάσαις· οὐδὲ γὰρ Ἰατρικῆς τὸ ὑγιᾶ ποιῆσαι, ἀλλὰ μέχρῃς οὗ ἐνδέχεται, μέχρι τούτου προαγαγεῖν· ἔστι γὰρ καὶ τοῦς ἀδυνάτους μεταλαβεῖν ὑγείας ὅμως Θεραπεύσαι καλῶς. πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τῆς αὐτῆς, τό, τε πιθανόν, καὶ τὸ Φαινόμενον ἰδεῖν πιθανόν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς Διαλεκτικῆς συλλογισμὸν τε, καὶ Φαινόμενον συλλογισμὸν. ὁ γὰρ σοφιστικὸς οὐκ ἐν τῇ δυνάμει, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει· πλὴν ἐνταῦθα μὲν ἔσται

& maxime adversus utilissima, ut robur, valetudinem, divitias, peritiam militarem. His enim aliquis profuerit maxime, si utatur iuste, & nocuerit, si iniuste. 14 Non esse igitur Rhetoricam alicuius generis definiti, sed talem, qualis est Dialectica, & esse eam utilem, patet; neque esse persuadere munus ipsius, sed videre, quae sint apta ad persuadendum in quaque re, quemadmodum etiam in aliis artibus omnibus; neque enim artis medicae est sanum facere, sed quousque fieri potest, eousque perducere; licet enim quoque illos, qui sanitatem recuperare non possunt, tamen bene curare. Praeterea vero, eiusdem esse, probabile, & quod videtur probabile perspicere, ut etiam in Dialectica tum syllogismum, tum, qui videtur, syllogismum. Nam sophisticus non est ex facultate, sed ex consilio; praeterquam

ὁ μὲν κατὰ τὴν ἐπιστήμην, ὁ δὲ κατὰ τὴν προαίρεσιν.
 ῥήτωρ' ἐκεῖ δὲ σοφιστὴς μὲν κατὰ τὴν προαίρεσιν,
 διαλεκτικὸς δὲ οὐ κατὰ τὴν προαίρεσιν, ἀλλὰ κατὰ
 τὴν δύναμιν. 15 Περὶ δὲ αὐτῆς ἤδη τῆς μεθόδου πε-
 ράμεθα λέγειν, πῶς τε, καὶ ἐκ τίνων δυνασόμεθα
 τυγχάνειν τῶν προκειμένων. πάλιν οὖν, οἷον ἐξ ὑπάρ-
 χῆς, ὀριστάμενοι αὐτὴν, τίς ἐστὶ, λέγωμεν τὰ λοιπὰ.

Κ Ε Φ. β'.

ΤΙ ΡΗΤΟΡΙΚΗ, ΚΑΙ ΤΙ ΕΙΚΟΣ ΕΣΤΙ, ΚΑΙ ΤΙ
 ΣΗΜΕΙΟΝ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ, ΚΑΙ ΤΙ ΔΙΑΦΕ-
 ΡΟΥΣΙ' ΚΑΙ ΤΙ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ.

Ἔστω δ' ἡ Ῥητορικὴ δύναμις περὶ ἕκαστον τοῦ θεω-
 ρῆσαι τὸ ἐνδεχόμενον πιθανόν. τοῦτο γὰρ οὐδεμίᾳς ἐτέ-
 ρας ἐστὶ τέχνης ἔργον· τῶν γὰρ ἄλλων ἕκαστη περὶ
 τὸ αὐτῇ ὑποκείμενόν ἐστι διδασκαλικὴ καὶ πιστικὴ

quod hic erit orator partim secundum scientiam, par-
 tim ex consilio; illic vero Sophista quidem ex consilio;
 Dialecticus autem non ex consilio, sed ex facultate.
 15 Iam vero de ipsa methodo conemur dicere, & quo-
 modo, & ex quibus poterimus consequi ea, quae pro-
 posita sunt. Rurfus igitur, tanquam de integro or-
 dientes, postquam definierimus ipsam, quid sit, reliqua
 dicamus.

C A P. II.

*Quid Rhetorica, & quid sit imago, & quid signum,
 & quonam haec differant; & quid sit
 exemplum.*

Sit autem Rhetorica facultas in quaque re videndi,
 quod contingit esse idoneum ad faciendam fidem. Hoc
 enim nullius alterius artis est munus; nam ex aliis una-
 quaeque exercet in re sibi subiecta vim docendi & per-

οἷον Ἰατρικὴ περὶ ὑγιεινὸν καὶ νοσερόν· καὶ Γεωμετρία περὶ τὰ συμβεβηκότα πάθῃ τοῖς μεγέθεσι· καὶ Ἀριθμητικὴ περὶ ἀριθμὸν· ὁμοίως δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν. ἡ δὲ Ῥητορικὴ περὶ τοῦ δοθέντος, ὡς εἰπεῖν, δοκεῖ δύνασθαι θεωρεῖν τὸ πιθανόν· διὸ καὶ Φαμέν αὐτὴν οὐ περὶ τι γένος ἰδίου ἀΦωρισμένον ἔχειν τὸ τεχνικόν. 2 Τῶν δὲ πίστεων αἱ μὲν ἀτεχνοὶ εἰσὶν· αἱ δὲ ἐντεχνοὶ. ἀτεχνα δὲ λέγω, ὅσα μὴ δι' ἡμῶν πεπóρισται, ἀλλὰ προὔπηρχεν· οἷον μάρτυρες, βάσανοι, συγγραφαὶ, [καὶ ὅσα τοιαῦτα] ἐντεχνα δὲ, ὅσα διὰ τῆς μεθόδου καὶ δι' ἡμῶν κατασκευασθῆναι δυνατόν· ὥστε δεῖ τούτων τοῖς μὲν χρῆσασθαι, τὰ δὲ εὐρεῖν. 3 Τῶν δὲ διὰ τοῦ λόγου ποριζομένων πίστεων τρία εἶδη ἐστίν· αἱ μὲν γὰρ εἰσὶν ἐν τῷ ἤθει τοῦ λέγοντος· αἱ δὲ ἐν τῷ τὸν ἀκρατὴν διαβεῖναι πῶς· αἱ δὲ ἐν

suadendi; quemadmodum ars medica in sanabili & morbofo; & Geometria in affectionibus, quae accidunt magnitudinibus; & Arithmetica in numero; similiter vero etiam reliquae artes & scientiae. At Rhetorica in re sibi data, ut ita dicam, videtur posse intueri idoneum ad faciendam fidem; quamobrem etiam contendimus, ipsam non circa aliquod genus proprium definitum vim artificii exercere. 2 Probationum autem aliae non artificiosae sunt, aliae vero artificiosae. Non artificiosa voco, quaecunque non a nobis comparata sunt, sed ante erant; ut testes, quaestiones, syngraphae, [& quaecunque sunt eiusmodi]; artificiosa vero, quaecunque ut methodo & opera nostra comparentur fieri potest; quare oportet illis quidem uti, haec vero invenire. 3 Probationum ratione comparatarum tres species sunt; aliae enim consistunt in moribus dicentis; aliae in eo, ut audiens aliquo modo afficiatur; aliae denique in ipsa ratione, quod

αὐτῶ τῷ λόγῳ, διὰ τοῦ δεικνύναι ἢ φαίνεσθαι δεικνύ-
 ναι. 4 Διὰ μὲν οὖν τοῦ ἤθους, ὅταν οὕτω λεχθῆ ὁ λό-
 γος, ὥστε ἀξιόπιστον ποιῆσαι τὸν λέγοντα. τοῖς γὰρ
 ἐπιεικέσι πιστεύομεν μᾶλλον καὶ θάττον, περὶ πάν-
 των μὲν ἀπλῶς· ἐν οἷς δὲ τὸ ἀκριβὲς μὴ ἔστιν, ἀλλὰ
 τὸ ἀμφιδοξεῖν, καὶ παντελῶς, δεῖ δὲ καὶ τοῦτο συμ-
 βαίνειν διὰ τὸν λόγον, ἀλλὰ μὴ διὰ τὸ προδοξά-
 σθαι, ποῖόν τινα εἶναι τὸν λέγοντα. οὐ γὰρ, ὥσπερ
 ἔνιοι τῶν τεχνολογούντων τιθέασιν ἐν τῇ τέχνῃ [καὶ]
 τὴν ἐπιείκειαν τοῦ λέγοντος, ὡς οὐδὲν συμβαλλομένην
 πρὸς τὸ πιθανόν * ἀλλὰ σχεδόν, ὡς εἰπεῖν, κυριωτά-
 την ἔχει πίστην τὸ ἤθος. 5 Διὰ δὲ τῶν ἀκρασιῶν,
 ὅταν εἰς πάθος ὑπὸ τοῦ λόγου προαχθῶσιν· οὐ γὰρ
 ὁμοίως ἀποδίδομεν τὰς κρίσεις λυπούμενοι καὶ χαίρον-
 τες, ἢ φιλοῦντες καὶ μισοῦντες· πρὸς ὃ καὶ μόνον πει-
 ρᾶσθαι φαιμέν πραγματεύεσθαι τοὺς νῦν τεχνολο-

demonstret, aut demonstrare videatur. 4 Ac quoad mo-
 res quidem, quando sic dicta fuerit oratio, ut fide di-
 gnum reddat dicentem. Probris enim magis & celerius
 credimus, in omnibus quidem simpliciter, in iis vero,
 quibus certi nihil infit, verum de quibus opinio dubia
 est, etiam praecipue. Oportet autem hoc quoque eve-
 nire per orationem, sed non quia opinione anticipa-
 tum fit, cuiusdammodi esse dicentem. Non enim (*ve-
 rum est*), quod nonnulli artis dicendi magistri praecipiunt
 in arte, quasi probitas dicentis nihil conferat ad facien-
 dam fidem; sed propemodum, ut ita dicam, potentif-
 simam continent fidem mores. 5 Quoad auditores au-
 tem, quando oratione ad affectum perducti fuerint; non
 enim similiter iudicia ferimus, dum moeremus & gau-
 demus, aut amamus & odio habemus; qua de re etiam
 sola conari dicimus praecepta tradere hodiernos artis

γούντας. περὶ μὲν οὖν τούτων δηλωθήσεται καθέκαστον,
 ὅταν περὶ τῶν παθῶν λέγωμεν. 6 Διὰ δὲ τῶν λόγων
 πιστεύουσιν, ὅταν ἀληθὲς ἢ Φαινόμενον δείξωμεν ἐκ
 τῶν περὶ ἕκαστα πιθανῶν. 7 Ἐπεὶ δ' αἱ πίστεις διὰ
 τούτων εἰσὶ, Φανερόν, ὅτι ταῦτα τρία ἐστὶ λαβεῖν τοῦ
 συλλογίσασθαι δυναμένου, καὶ τοῦ θεωρῆσαι [τὰ]
 περὶ τὰ ἦθη καὶ τὰς ἀρετὰς, καὶ τρίτον τὰ περὶ τὰ
 πάθη, τί τε ἕκαστόν ἐστι τῶν παθῶν, καὶ ποῖόν τι,
 καὶ ἐκ τίνων ἐγγίνεται, καὶ πῶς ὥστε συμβαίνει
 τὴν Ῥητορικὴν οἷον παραφυῆς τι τῆς Διαλεκτικῆς εἶ-
 ναι, καὶ τῆς περὶ τὰ ἦθη πραγματείας, ἣν δίκαιόν
 ἐστὶ προσαγορεύειν Πολιτικὴν. διὸ καὶ ὑποδύεται ὑπὸ
 τὸ σχῆμα τὸ τῆς Πολιτικῆς ἢ Ῥητορικῆς καὶ οἱ ἀντι-
 ποιούμενοι ταύτης τὰ μὲν δι' ἀπαιδευσίαν, τὰ δὲ δι'
 ἀλαζονείαν, τὰ δὲ καὶ δι' ἄλλας αἰτίας ἀνθρωπικὰς.

dicendi magistros. Atque haec quidem declarabuntur
 sigillatim, cum de affectibus dicemus. 6 Rationibus de-
 nique fides habetur, quando verum, aut id, quod ve-
 rum videtur, demonstraverimus ex iis, quae in quaque
 re ad fidem faciendam idonea sunt. 7 Quoniam vero
 probationes ex his fiunt, manifestum est, tria haec con-
 sequi eius esse, qui concludere syllogismo, & qui spe-
 culari de moribus & virtutibus possit, & tertio loco,
 qui de affectibus, nempe quid unusquisque affectuum sit,
 & qualis, & ex quibus excitetur, & quomodo; quo
 fit, ut Rhetorica tanquam agnatum quiddam sit Dia-
 lecticae, & doctrinae morum, quam iustum est appel-
 lare Politicam. Quare etiam formam Politicam subit Rhe-
 torica, ut & ii, qui hanc sibi vindicant partim propter
 inscitiam, partim propter arrogantiam, partim etiam
 propter alias causas humanas. Est enim particula quae-

ἔστι γὰρ μῦθός τι τῆς Διαλεκτικῆς καὶ ὁμοίωμα, καθάπερ καὶ ἀρχόμενοι εἶπομεν· περὶ οὐδενὸς γὰρ ὠρισμένου οὐδετέρα αὐτῶν ἔστιν ἐπιστήμη, πῶς ἔχει, ἀλλὰ δυνάμεις τινὲς τοῦ πορίσαι λόγους, περὶ μὲν οὖν τῆς δυνάμεως αὐτῶν, καὶ πῶς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας, εἴρηται σχεδὸν ἰκανῶς. § Τῶν δὲ διὰ τοῦ δεικνύουσι, ἢ φαίνεσθαι δεικνύουσι, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς Διαλεκτικοῖς τὸ μὲν ἐπαγωγὴ ἔστι· τὸ δὲ συλλογισμός· [τὸ δὲ Φαινόμενος συλλογισμός·] καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως· ἔστι γὰρ τὸ μὲν παράδειγμα ἐπαγωγὴ· τὸ δὲ ἐνθύμημα συλλογισμός. καλῶ δ' ἐνθύμημα μὲν, ῥητορικὸν συλλογισμὸν· παράδειγμα δὲ, ἐπαγωγὴν ῥητορικὴν. πάντες δὲ τὰς πίστεις ποιοῦνται διὰ τοῦ δεικνύουσι, ἢ παραδείγματα λέγοντες, ἢ ἐνθυμήματα· καὶ παρὰ ταῦτα οὐδὲν πῶς ᾄσσι, εἴπερ καὶ ὅλως ἀνάγκη, συλλο-

dam & assimilatio Dialecticae, quemadmodum etiam in exordio dicebamus; nam neutra ipsarum est scientia alicuius definiti, quomodo se habeat, sed utraque est facultas quaedam rationes parandi. Ac de facultate ipsarum, & quomodo se habeant inter se, dictum est prope modum satis. § Quae autem cernuntur in eo, quod demonstrant, aut demonstrare videantur, quemadmodum etiam in Dialecticis unum quidem est inductio; alterum vero syllogismus; [tertium denique fallax syllogismus;] ita ea hic quoque similiter se habent. Nam exemplum quidem est inductio; enthymema vero syllogismus. Voco autem enthymema quidem, oratorium syllogismum; exemplum vero inductionem oratoriam. Omnes autem fidem faciunt demonstrando, aut exempla proferentes, aut enthymemata; & praeter haec nihil quodammodo; quare, si quoque omnino necesse est

γιζόμενον ἢ ἐπάγοντα δεικνύουσι ὅτι οὖν, ἢ ὄντι οὖν (δη-
λον δ' ἡμῖν τοῦτο ἐκ τῶν Ἀναλυτικῶν) ἀναγκαῖον,
ἐκάτερον αὐτῶν ἐκατέρῳ τούτων τὸ αὐτὸ εἶναι. 9 Τίς
δ' ἐστὶ διαφορὰ παραδείγματος καὶ ἐνθυμήματος,
Φανερόν ἐκ τῶν Τοπικῶν ἐκεῖ γὰρ περὶ συλλογισμοῦ
καὶ ἐπαγωγῆς εἴρηται πρότερον, ὅτι τὸ μὲν ἐπὶ τῶν
πολλῶν καὶ ὁμοίων δεικνυσθαι, ὅτι οὕτως ἔχει· ἐκεῖ
μὲν ἐπαγωγή ἐστίν, ἐνταῦθα δὲ παράδειγμα· τὸ δὲ,
τινῶν ὄντων, ἕτερόν τι διὰ ταῦτα συμβαίνειν παρὰ ταῦ-
τα τῷ ταῦτα εἶναι, ἢ καθόλου, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ·
ἐκεῖ μὲν συλλογισμὸς, ἐνταῦθα δὲ ἐνθύμημα καλεῖ-
ται. 10 Φανερόν δὲ, ὅτι καὶ ἐκάτερον ἔχει ἀγαθὸν τὸ
εἶδος τῆς Ῥητορικῆς· καθάπερ γὰρ καὶ ἐν τοῖς Μεθο-
δικοῖς εἴρηται, καὶ ἐν τούτοις ὁμοίως ἔχει· εἰσὶ γὰρ αἱ
μὲν παραδειγματώδεις ῥητορεῖαι, αἱ δὲ ἐνθυμηματι-
καὶ καὶ ῥήτορες ὁμοίως οἱ μὲν παραδειγματώδεις, οἱ

sylogismo aut inductione demonstrare quodcunque,
aut quemcunque; (manifestum vero id nobis est ex Ana-
lyticis;) necessario utrumque ipsorum cum utroque ho-
rum idem est. 9 Quenam autem sit differentia exem-
pli & enthymenatis, ex Topicis patet; ibi enim de syl-
logismo & inductione dictum est prius, viz. si apud
vulgus eiusque similes demonstratur, rem ita se habe-
re, ibi quidem inductionem esse, hic vero exemplum;
at si, quibusdam positus, aliud quid ex his evenit prae-
ter haec, propterea quod haec sint, vel in univsum,
vel plerumque, ibi quidem syllogismum, hic vero en-
thymema vocari. 10 Manifestum vero est, Rhetoricen
utroque bono frui; nam, quemadmodum etiam in Me-
thodicis dictum est, in his quoque similiter res se habet;
sunt enim aliae quidem orationes exemplorum plenae,
aliae vero enthymematicae; & oratores similiter alii

δὲ ἐνθυμηματικοί. πιθανοὶ μὲν οὖν οὐχ ἦττον οἱ λόγοι οἱ διὰ τῶν παραδειγμάτων· θορυβοῦνται δὲ μᾶλλον οἱ ἐνθυμηματικοί. 11 Τὴν δ' αἰτίαν αὐτῶν, καὶ πῶς ἑκατέρω χρηστέον, ἐροῦμεν ὕστερον· νῦν δὲ περὶ αὐτῶν τούτων μᾶλλον διαρίσωμεν καθαρῶς. ἐπεὶ γὰρ τὸ πιθανὸν τινὶ πιθανόν ἐστι, καὶ τὸ μὲν εὐθύς ὑπάρχει δι' αὐτὸ πιθανὸν καὶ πιστόν· τὸ δὲ τῷ δείκνυσθαι δοκεῖν διὰ τοιούτων· οὐδεμίᾳ δὲ τέχνῃ σκοπεῖ τὸ κατέκαστον, οἷον ἡ Ἰατρικὴ, τί Σωκράτει τὸ ὑγιεινόν ἐστιν, ἢ Καλλιᾶ· ἀλλὰ τί τῷ τοιαῦδε, ἢ τοῖς τοιοῖσδε· ταῦτο γὰρ ἔντεχνον· τὸ δὲ κατέκαστον ἄπειρον, καὶ οὐκ ἐπιστητόν· οὐδὲ ἡ Ῥητορικὴ τὸ καθ' ἕκαστον ἐνδοξον θεωρήσει, οἷον Σωκράτει ἢ Ἱππία· ἀλλὰ τὸ τοιοῖσδε, καθάπερ καὶ ἡ Διαλεκτικὴ καὶ γὰρ ἐκείνη συλλογίζεται, οὐκ ἐξ ὧν ἔτυχε· φαίνεται γὰρ ἅττα καὶ τοῖς παρα-

quidem exemplis, alii vero enthymematibus magis utuntur. Et ad persuadendum quidem non minus valent orationes, quae exemplis utuntur; perturbant vero magis enthymematicae. 11 *Causam* autem ipsorum, & quomodo utroque utendum sit, posterius dicemus; nunc vero de his ipsis apertius & distinctius differemus. Quoniam enim probabile est alicui probabile, & illud quidem statim per se est probabile & fide dignum; alterum vero propterea, quod demonstrari videatur ex talibus; nulla vero ars considerat singulare, velut ars medica, quid Socrati salubre sit, vel Calliae; sed quid tali, vel talibus; hoc enim arti propositum est; singulare autem est infinitum, nec sub scientiam cadit; nec Rhetorica, quid *figillatim* sit probabile considerabit, velut Socrati vel Hippiae; sed quid *talibus*, quemadmodum etiam Dialectica; nam & haec syllogismo concludit non ex quibuslibet; etenim videntur nonnulla etiam delirantibus;

ληροῦσιν· ἀλλ' ἐκείνη μὲν ἐκ τῶν λόγου δεομένων· ἢ δὲ
 Ῥητορικῇ ἐκ τῶν ἤδη βουλευέσθαι εἰωθότων. 12 Ἔστι
 δὲ τὸ ἔργον αὐτῆς περὶ τε τοιούτων, περὶ ὧν βουλευό-
 μεθα, καὶ τέχνας μὴ ἔχομεν, καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις
 ἀκροαταῖς, οἱ οὐ δύνανται διὰ πολλῶν συνορᾶν, οὐδὲ
 λογίζεσθαι πόρρωθεν. βουλευόμεθα δὲ περὶ τῶν Φαινο-
 μένων ἐνδέχεσθαι ἀμφοτέρως ἔχειν· περὶ γὰρ τῶν ἀδυ-
 νάτων ἄλλως ἢ γενέσθαι, ἢ ἔσεσθαι, ἢ ἔχειν, οὐδεὶς
 βουλευέται, οὕτως ὑπολαμβάνων· οὐδὲν γὰρ πλεόν ἢ
 οὕτως ἐνδέχεται συμβουλεύειν. 13 Ἐνδέχεται δὲ συλ-
 λογίζεσθαι καὶ συνάγειν τὰ μὲν ἐκ συλλελογισμένων
 πρότερον· τὰ δὲ ἐξ ἀσυλλογίστων μὲν, δεομένων δὲ συλ-
 λογισμοῦ διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐνδοξα. ἀνάγκη δὲ, τούτων
 τὸ μὲν μὴ εἶναι εὐεπακολουθήτον διὰ τὸ μῆκος· ὁ γὰρ
 κριτῆς ὑπόκειται εἶναι ἀπλοῦς· τὰ δὲ μὴ πιθανὰ, διὰ

sed illa quidem ex iis (*argumentatur*), quae ratione in-
 digent; Rhetorica vero ex iis, quae in consultationem
 venire consueverunt. 12 Est autem munus ipsius & cir-
 ca eiusmodi res, de quibus consultamus, neque artes
 habemus, & apud eiusmodi auditores, qui non possunt
 multa perspicere, neque ex longinquo ratiocinari. Con-
 sultamus autem de iis, quae utroque modo se habere
 posse videntur; nam de iis, quae fieri non potest, ut
 aliter vel facta sint, vel futura sint, vel se habeant,
 nemo consultat, sic (*ex esse*) existimans; nullo enim
 alio modo nisi sic contingit consultare. 13 Contingit
 vero concludere syllogismo & colligere alia quidem ex
 syllogismo conclusis prius; alia vero ex non conclusis
 quidem, sed syllogismo indigentibus, propterea quod
 probabilia non sint. Necessse autem est, illud haud faci-
 le quempiam assequi propter longitudinem; nam iudex
 supponitur esse simplex; haec vero non esse probabi-

τὸ μὴ ἐξ ὁμολογουμένων εἶναι, μηδ' ἐνδόξων ὥστε ἀναγκαῖον, τό, τε ἐνθύμημα εἶναι καὶ τὸ παράδειγμα περὶ τῶν ἐνδεχομένων ὡς τὰ πολλὰ ἔχειν καὶ ἄλλως· τὸ μὲν παράδειγμα ἐπαγωγὴν· τὸ δ' ἐνθύμημα συλλογισμόν· καὶ ἐξ ὀλίγων τε, καὶ πολλάκις ἐλατόνων, ἢ ἐξ ὧν ὁ πρῶτος συλλογισμός. εἰ γὰρ ἦ τι τούτων γινώσκοντες, οὐδὲ δεῖ λέγειν· αὐτὸς γὰρ τοῦτο προστίθῃσιν ὁ ἀκροατὴς· οἷον, ὅτι Δωριεὺς στεφανίτην ἀγῶνα νενίκηκεν, ἰκανὸν εἰπεῖν, ὅτι Ὀλύμπια νενίκηκε· τὸ δὲ, ὅτι στεφανίτης τὰ Ὀλύμπια, οὐδὲ δεῖ προσθεῖναι· γινώσκουσι γὰρ πάντες. 14 Ἐπεὶ δὲ ἐστὶν ὀλίγα μὲν τῶν ἀναγκαίων, ἐξ ὧν οἱ ῥητορικὸι συλλογισμοὶ εἰσὶ· τὰ γὰρ πολλὰ, περὶ ὧν αἱ κρίσεις καὶ αἱ σκέψεις, ἐνδέχεται καὶ ἄλλως ἔχειν· περὶ ὧν μὲν γὰρ πράττουσι, βουλευόνται καὶ σκοποῦσι· τὰ δὲ πρατ-

lia, quoniam nec ex confessis, nec ex verisimilibus deducta sunt; quare necessarium est, enthymema esse & exemplum de iis, quae contingit plerumque ut etiam aliter se habeant; exemplum quidem inductionem, enthymema vero syllogismum; & ex paucis, & saepe paucioribus, quam ex quibus est primus syllogismus. Si enim sit horum aliquid notum, ne oportet quidem illud dicere; nam ipse auditor hoc supplet; velut, si Doriensis coronarium certamen vicerit, sufficit dicere, eum ludis Olympiacis vicisse, coronarium autem esse certamen in Olympiacis, non opus est addere; sciunt enim omnes. 14 Quoniam autem sunt pauca necessaria, ex quibus oratorii syllogismi conficiuntur; multa enim, de quibus iudicia & deliberationes fiunt, contingit etiam aliter se habere; quae enim agunt (homines), de iis consultant & deliberant; quae autem aguntur, omnia

τόμενα πάντα τοιούτου γένους ἐστὶ καὶ οὐδὲν, ὡς ἔπος
εἰπεῖν, ἐξ ἀνάγκης τούτων· τὰ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συμ-
βαίοντα καὶ ἐνδεχόμενα ἐκ τοιούτων ἀνάγκη ἑτέρων
συλλογίζεσθαι· τὰ δ' ἀναγκαῖα ἐξ ἀναγκαίων· (δῆ-
λον δ' ἡμῖν καὶ τοῦτο ἐκ τῶν Ἀναλυτικῶν) Φανερόν,
ὅτι, ἐξ ὧν τὰ ἐνθυμήματα λέγεται, τὰ μὲν ἀναγ-
καῖα ἔσται, τὰ δὲ πλεῖστα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. λέγεται
γὰρ ἐνθυμήματα ἐξ εἰκότων καὶ σημείων ὥστε ἀνάγ-
κη, τούτων ἑκάτερον ἑκατέρῳ ταῦτο εἶναι. 15 Τὸ μὲν
γὰρ εἶκος ἔστιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γιγνόμενον· οὐχ ἀπλῶς
δὲ, καθάπερ ὀρίζονται τινες· ἀλλὰ τὸ περὶ τὰ ἐνδεχό-
μενα ἄλλως ἔχειν οὕτως ἔχειν πρὸς ἐκεῖνο, πρὸς ὃ εἰ-
κὸς, ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος. 16 Τῶν δὲ
σημείων τὸ μὲν οὕτως ἔχει, ὡς τῶν καθέκαστόν τι πρὸς
τὸ καθόλου· τὸ δὲ, ὡς τῶν καθόλου τι πρὸς τὸ κατὰ
μέρος. τούτων δὲ τὸ μὲν ἀναγκαῖον, τεκμήριον· τὸ δὲ

huiusce generis sunt, & nihil horum, ut verbo dicam,
ex necessitate est; quae autem plerumque accidunt &
contingunt, ex talibus necesse est aliis syllogismo con-
cludi; necessaria vero ex necessariis; (constat vero hoc
quoque nobis ex Analyticis;) apparet, ex quibus en-
thymemata ducuntur, alia quidem necessaria futura ef-
se, plurima vero, quae plerumque ita se habent. Du-
cuntur enim enthymemata ex verisimilibus & signis;
ut necesse sit, horum utrumque cum utroque idem esse.
15 Nam verisimile est id, quod plerumque fit, non sim-
pliciter autem, quemadmodum definiunt nonnulli, sed
quod in iis, quae contingit aliter se habere, sic se ha-
bet ad illud, cui est verisimile, ut universale ad parti-
culare. 16 Signorum autem unum quidem ita se habet,
ut singularium aliquid ad universale; alterum vero, ut
universalium aliquid ad singulare. Atque ex his neces-

μη ἀναγκαῖον, ἀνώνυμόν ἐστι κατὰ τὴν διαφοράν.
 17 Ἀναγκαῖα μὲν οὖν λέγω, ἐξ ὧν γίγνεται συλλογισμός· διὸ καὶ τεκμήριον τὸ τοιοῦτον τῶν σημείων ἐστίν. ὅταν γὰρ μὴ ἐνδέχῃσθαι οἴωνται λῦσαι τὸ λεχθῆναι, τότε φέρειν οἴονται τεκμήριον ὡς δεδειγμένον καὶ πεπερασμένον· τὸ γὰρ τέκμαρ καὶ πέρασ ταυτόν ἐστι κατὰ τὴν ἀρχαίαν γλώτταν. 18 Ἐτι δὲ τῶν σημείων τὸ μὲν ὡς τὸ καθ' ἕκαστον πρὸς τὸ καθόλου ᾧδε· οἷον εἴ τις εἴπειε σημείον εἶναι, ὅτι οἱ σοφοὶ δίκαιοι, Σωκράτης γὰρ σοφὸς ἦν καὶ δίκαιος. τοῦτο μὲν οὖν σημείον ἐστὶ· λυτὸν δὲ, καὶ ἀληθὲς ἢ τὸ εἰρημένον· ἀσυλλόγιστον γάρ. τὸ δὲ, οἷον εἴ τις εἴπειε σημείον, ὅτι νοσεῖ, πυρέττει γάρ· ἢ τέτοκεν, ὅτι γάλα ἔχει· ἀναγκαῖον· ὅπερ τῶν σημείων τεκμήριον μόνον ἐστὶ· μόνον

farium quidem *tecmerion* est; non necessarium autem nomine caret, quo distingui possit. 17 Ac necessaria quidem voco, ex quibus fit syllogismus; quamobrem etiam *tecmerion* ex signis tale est. Cum enim non contingere arbitrantur, ut solvatur id, quod dictum est, tunc se afferre putant *tecmerion* tanquam demonstratum & terminatum; nam *τέκμαρ* & terminus idem sunt secundum antiquam linguam. 18 Praeterea vero ex signis id, quod se habet ut singulare ad universale, ita comparatum est: velut, si quis diceret, signum esse, sapientes esse iustos, quia Socrates sapiens erat & iustus. Atque hoc quidem signum est; sed solvi potest, etiamsi verum sit, quod dictum est; non enim cadit in syllogismum. Hoc autem, velut si quis diceret, signum esse, aliquem aegrotare, quia febrem habeat; vel aliquam peperisse, quia lac habeat; necessarium est; quod ex signis *tecmerion* solum est; solum enim, si verum sit,

γὰρ, ἀν' ἀληθές ἢ, ἀλυτόν ἐστι. τὸ δὲ ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος ἔχον' οἷον εἴ τις εἴπειεν, ὅτι πυρέττει, σημεῖον εἶναι, πυκνὸν γὰρ ἀναπνεῖ' λυτὸν δὲ καὶ τοῦτο, καὶ ἀληθές ἢ ἐνδέχεται γὰρ, καὶ μὴ πυρέττοντα πνευστιᾶν. τί μὲν οὖν εἰκός ἐστι, καὶ τί σημεῖον, καὶ τί τεκμήριον, καὶ τί διαφέρουσιν, εἴρηται μὲν καὶ νῦν μᾶλλον δὲ Φανερώς καὶ περὶ τούτων, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν τὰ μὲν ἀσυλλόγιστα ἐστι, τὰ δὲ συλλελογισμένα, ἐν τοῖς Ἀναλυτικοῖς διάρριστα περὶ αὐτῶν. 19 Παράδειγμα δὲ, ὅτι μὲν ἐστὶ ἐπαγωγή, καὶ περὶ ποῖα ἐπαγωγή, εἴρηται' ἐστὶ δὲ οὔτε ὡς μέρος πρὸς ὅλον, οὔτ' ὡς ὅλον πρὸς μέρος, οὔτ' ὡς ὅλον πρὸς ὅλον· ἀλλ' ὡς μέρος πρὸς μέρος, ὅμοιον πρὸς ὅμοιον, ὅταν ἄμω μὲν ἢ ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος, γνωριμώτερον δὲ θάτερον ἢ θάτερον, παράδειγμά ἐστίν' οἷον, ὅτι ἐπεβούλευε τυραννίδι Διονύσιος, αἰτῶν τὴν Φυλακὴν· καὶ γὰρ

solvi nequit. Illud vero se habet ut universale ad singulare; velut si quis diceret, aliquem feбри laborare, signum esse, quia frequenter anhelet; solvi autem potest hoc quoque, etiam si verum sit; contingit enim feбри etiam non laborantem anhelare. Quid igitur verisimile sit, & quid signum, & quid tecmerion, & quo differant, dictum est adhuc; clarius vero etiam de his, & quam ob causam alia syllogismo concludi non possint, alia possint, in Analyticis disceptatum est. 19 Iam vero exemplum esse inductionem, & in qualibus sit inductionio, dictum est; est autem illud neque ut pars ad totum, neque ut totum ad partem, neque ut totum ad totum; sed ut pars ad partem, simile ad simile, cum ambo sub eodem genere sint, sit autem alterum notius altero, exemplum est; velut, Dionysium affectasse tyrannidem, cum postulareret custodiam; etenim Pisistrata-

Πεισίστρατος πρότερον ἐπιβουλεύων, ἤτει τὴν Φυλακὴν, καὶ λαβὼν ἐτυράνησε· καὶ Θεαγένης ἐν Μεγάροις καὶ ἄλλοι, ὅσους ἴσασι, παράδειγμα πάντες γίνονται τοῦ Διονυσίου, ὃν οὐκ ἴσασι πῶ, εἰ διὰ τοῦτο αἰτεῖ. πάντα δὲ ταῦτα ὑπὸ τὸ αὐτὸ καθόλου, ὅτι ὁ ἐπιβουλεύων τυραννίδι Φυλακὴν αἰτεῖ. ἐξ ὧν μὲν οὖν λέγονται αἱ δοκοῦσαι εἶναι πίστεως ἀποδεικτικαί, εἴρηται. 20 Τῶν δὲ ἐνθυμημάτων μεγάλη διαφορά, καὶ μάλιστα λεληθυῖα σχεδὸν πάντας ἐστίν, ἥπερ καὶ περὶ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν. τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐστὶ κατὰ τὴν Ῥητορικὴν, ὡσπερ καὶ κατὰ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν· τὰ δὲ κατ' ἄλλας τέχνας καὶ δυνάμεις τὰς μὲν οὐσας, τὰς δὲ οὐπῶ κατειλημμένας. διὸ καὶ λαμβάνουσι τοὺς ἀκροατὰς, καὶ μᾶλλον ἀπτόμενοι κατὰ τρόπον μεταβαίνουσιν ἐξ αὐτῶν * μᾶλλον δὲ σαφεῖς ἐστὶ τὸ λεγόμενον

tus quoque, prius affectans tyrannidem, custodiam postulavit, & cum obtinuisset, tyrannus evasit; & Theagenes Megaris; & alii, quoscunque sciunt, exemplum omnes fiunt Dionysii, quem nondum sciunt hanc ob causam postulare. Omnia autem haec sub eodem universali sunt, quod tyrannidem affectat custodiam petens. Ex quibus igitur ducantur probationes, quae videntur esse demonstrativae, dictum est. 20 Enthymematum vero magna est differentia, & maxime latet fere omnes, quae etiam est in dialectica methodo syllogismorum. Alia enim eorum sunt in Rhetorica, ut etiam in dialectica methodo syllogismorum; alia vero in aliis artibus & facultatibus partim exstantibus, partim non comperitis & descriptis. Quamobrem haec etiam latent Rhetoricae studiosos, & oratores supra modum in his excedentes artificio suo excidunt; clarius autem erit quod

μενον δια πλειόνων ῥηθέν. 21 Λέγω γὰρ διαλεκτικούς τε καὶ ῥητορικούς συλλογισμούς εἶναι, περὶ ὧν τοὺς τόπους λέγομεν· οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ κοινῇ περὶ δικαίων καὶ Φυσικῶν, καὶ περὶ πολιτικῶν, καὶ περὶ πολλῶν διαφορόντων τῶ εἶδει· οἷον, ὁ τοῦ μᾶλλον καὶ ἥττον τόπος· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ἔσται ἐκ τούτου συλλογίσασθαι, ἢ ἐνθύμημα εἰπεῖν περὶ δικαίων ἢ Φυσικῶν, ἢ περὶ ὀτουσῶν· καὶ τοι ταῦτα εἶδει διαφέρει· ἴδια δὲ, ὅσα ἐκ τῶν περὶ ἕκαστον εἶδος καὶ γένος προτάσεών ἐστίν· οἷον, περὶ Φυσικῶν εἰσι προτάσεις, ἐξ ὧν οὔτε ἐνθύμημα, οὔτε συλλογισμός ἐστι περὶ τῶν ἠθικῶν· καὶ περὶ τούτων ἄλλαι, ἐξ ὧν οὐκ ἔσται περὶ τῶν Φυσικῶν· ὁμοίως δὲ τοῦτο ἔχει ἐπὶ πάντων. κακείνα μὲν οὐ ποιήσει περὶ οὐδὲν γένος ἐμφρα· περὶ οὐδὲν γὰρ ὑποκείμενόν ἐστι· ταῦτα δὲ, ὅσω τις ἂν βελτίους ἐκλέγη-

diximus, si pluribus id fuerit explicatum. 21 Dico enim dialecticos & rhetoricos syllogismos esse, de quibus locos dicimus; hi vero sunt communiter de iustis, & de naturalibus, & de civilibus, & de multis specie differentibus; velut, de maiori & minori locus; nihil enim magis licebit syllogismo concludere ex hoc, quam enthymema dicere de iustis vel naturalibus, vel quacunque re; atque haec specie differunt; propria vero (*enthymemata sunt*), quaecunque ex propositionibus unicuique speciei & generi infitis fiunt; ut, de naturalibus sunt propositiones, ex quibus neque enthymema, neque syllogismus fit de moralibus; & de his aliae, ex quibus non erit (*vel enthymema vel syllogismus*) de naturalibus; similiter autem id se habet in omnibus. Atque illa quidem non efficient in aliquo genere prudentem; de nullo enim certo subiecto sunt; haec vero, quo

ται τὰς προτάσεις, λήσει ποιήσας ἄλλην ἐπιστήμην τῆς Διαλεκτικῆς καὶ Ῥητορικῆς· ἂν γὰρ ἐντύχη ἀρχαῖς, οὐκ ἔτι Διαλεκτικῆ, οὐδὲ Ῥητορικῆ, ἀλλ' ἐκεῖνη ἔσται, ἣς ἔχει τὰς ἀρχάς. 22 Ἔστι δὲ τὰ πλεῖστα τῶν ἐνθυμημάτων ἐκ τούτων τῶν εἰδῶν λεγόμενα τῶν κατὰ μέρος καὶ ἰδίων· ἐκ δὲ τῶν κοινῶν ἐλάττω. καθάπερ οὖν καὶ ἐν τοῖς Τοπικοῖς, καὶ ἐνταῦθα διαιρετέον τῶν ἐνθυμημάτων τὰ τε εἶδη, καὶ τοὺς τόπους, ἐξ ὧν ληπτέον. λέγω δὲ εἶδη μὲν τὰς καθέκαστον γένους ἰδίας προτάσεις· τόπους δὲ τοὺς κοινούς ὁμοίως πάντων. πρότερον οὖν εἶπωμεν περὶ τῶν εἰδῶν· πρῶτον δὲ λάβωμεν τὰ γένη τῆς Ῥητορικῆς, ὅπως διελόμενοι, πόσα ἔστί, περὶ τούτων χωρὶς λαμβάνωμεν τὰ στοιχεῖα καὶ τὰς προτάσεις.

quis meliores feligat propositiones, clam efficiet diversam scientiam a Dialectica & Rhetorica; nam si incidat in principia, non amplius Dialectica, neque Rhetorica, sed illa erit, cuius habet principia. 22 Sunt autem plurima enthymemata ex his speciebus ducta, quae singulares sunt & propriae; ex communibus vero pauciora. Quemadmodum igitur etiam in Topicis, ita quoque hic distinguere oportet enthymematum & species & locos, e quibus assumendum est. Voco autem species quidem uniuscuiusque generis proprias propositiones; locos vero communes similiter omnium. Prius igitur dicamus de speciebus; ante omnia vero explicemus genera Rhetorices, ut, cum distinxerimus, quot sint, de his separatim assumamus elementa & propositiones.

ΟΤΙ ΤΡΙΑ ΤΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΕΙΔΗ ΚΑΙ ΤΙ ΤΕ-
ΛΟΣ ΕΚΑΣΤΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΩΝ ΔΕΙ ΛΑ-
ΒΕΙΝ ΤΑΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.

Ἔστι δὲ τῆς Ῥητορικῆς εἶδη τρία τὸν ἀριθμὸν τασ-
οὔτοι γὰρ καὶ οἱ ἀκροαταὶ τῶν λόγων ὑπάρχουσιν ὄν-
τες· σύγκειται μὲν γὰρ ἐκ τριῶν ὁ λόγος, ἐκ τε τοῦ λέ-
γοντος, καὶ περὶ αὐτοῦ λέγει, καὶ πρὸς ὃν καὶ τὸ τέλος
πρὸς αὐτὸν ἔστιν, λέγω δὲ τὸν ἀκροατὴν. 2 Ἀνάγκη
δὲ, τὸν ἀκροατὴν ἢ θεωρὸν εἶναι, ἢ κριτὴν· κριτὴν δὲ ἢ
τῶν γεγενημένων, ἢ τῶν μελλόντων. ἔστι δ' ὁ μὲν πε-
ρὶ τῶν μελλόντων κρίνων, οἷον ἐκκλησιαστής· ὁ δὲ περὶ
τῶν γεγενημένων, οἷον ὁ δικαστής· ὁ δὲ περὶ τῆς δυνά-
μεως, οἷον ὁ θεωρός. 3 Ὡστ' ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη τρία
γένη τῶν λόγων τῶν Ῥητορικῶν, συμβουλευτικόν, δικα-
νικόν, ἐπιδεικτικόν. συμβουλή δὲ τὸ μὲν προτροπή τὸ

C A P. III.

*De tribus Rhetoricae speciebus; & quis sit cuiusque
finis; & de quibus oporteat assumere propositiones.*

Sunt vero Rhetoricae species numero tres; totidem enim auditores sunt orationum; nam constat ex tribus oratio, tum ex dicente, tum ex eo, de quo dicit, tum ex eo, ad quem; & finis ad hunc refertur, viz. auditorem. 2 Necessesse autem est, auditorem vel auscultatorem esse, vel iudicem; iudicem vero aut praeteritorum, aut futurorum. Est autem disceptator de futuris, e. c. concionator; de praeteritis vero, e. c. iudex; de facultate, e. c. auscultator. 3 Quare ex necessitate sunt tria genera orationum rhetoricarum, deliberativum, iudiciale, demonstrativum. Ac deliberationis quidem una pars est suasio; altera vero dissuasio; semper

δὲ ἀποτροπή· αἰεὶ γὰρ καὶ οἱ ἰδία συμβουλευόντες, καὶ οἱ κοινῇ δημηγοροῦντες, τούτων θάτερον ποιῶσι. δίκης δὲ τὸ μὲν κατηγορία· τὸ δὲ ἀπολογία· τούτων γὰρ ὁποτεροῦν ποιεῖν ἀνάγκη τοὺς ἀμφισβητοῦντας. ἐπιδεικτικῷ δὲ τὸ μὲν ἔπαινος· τὸ δὲ ψόγος. 4. Χρόνοι δὲ ἐκάστου τούτων εἰσὶ τῶ μὲν συμβουλευόντι ὁ μέλλον· περὶ γὰρ τῶν ἐσομένων συμβουλεύει ἢ προτρέπων, ἢ ἀποτρέπων· τῶ δὲ δικαζομένῳ ὁ γενόμενος· περὶ γὰρ τῶν πεπραγμένων αἰεὶ ὁ μὲν κατηγορεῖ, ὁ δὲ ἀπολογεῖται· τῶ δ' ἐπιδεικτικῷ κυριώτατος μὲν ὁ παράν· κατὰ γὰρ τὰ ὑπάρχοντα ἐπαινοῦσιν ἢ ψέγουσι πάντες· προσχρῶνται δὲ πολλάκις καὶ τὰ γενόμενα ἀναμιμνήσκοντες, καὶ τὰ μέλλοντα προεικάζοντες. 5. Τέλος δὲ ἐκάστοις τούτων ἕτερόν ἐστι· καὶ τρισὶν οὔσι τρία· τῶ μὲν συμβουλευόντι τὸ συμφέρον καὶ βλαβερόν· ὁ μὲν γὰρ προτρέπων ὡς βέλτιον συμβουλεύει· ὁ δὲ ἀπο-

enim tum privatim deliberantes, tum publice concionantes, horum alterum faciunt. Iudicii autem una pars accusatio est; altera defensio; horum enim alterum facere controversantes necesse est. At demonstrativi generis una pars est laus; altera reprehensio. 4. Est vero unicuique horum tempus suum; deliberanti quidem futurum; nam de futuris deliberat aut suadens, aut dissuadens; ius dicenti vero praeteritum; nam de factis semper unus accusat, alter defendit; at demonstrativo generi maxime quidem proprium est praesens; nam secundum ea, quae insunt, omnes laudant, aut vituperant; sed assumunt saepe etiam praeterita; quae in memoriam revocant, & futura, quae coniectant. 5. Finis praeterea singulis horum diversus est; cum tribus sint tres; deliberanti quidem utile & perniciosum; etenim suadens aliquid ut melius suadet; dissuadens vero ali-

τρέπων ὡς χεῖρον ἀποτρέπει· τὰ δὲ ἄλλα πρὸς τοῦτο συμπαραλαμβάνει, ἢ δίκαιον ἢ ἀδίκον, ἢ καλὸν ἢ αἰσχρὸν. τοῖς δὲ δικαζομένοις τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἀδίκον· τὰ δ' ἄλλα καὶ οὗτοι συμπαραλαμβάνουσι πρὸς ταῦτα. τοῖς δὲ ἐπαινοῦσι καὶ ψέγουσι τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρὸν· τὰ δ' ἄλλα καὶ οὗτοι πρὸς ταῦτα ἐπαναφέρουσι. 6 Σημεῖον δὲ, ὅτι τὸ εἰρημένον ἐκάστοις τέλος· περὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων ἐνίοτε οὐκ ἂν ἀμφοισβητήσαιεν· οἷον ὁ δικαζόμενος, ὡς οὐ γέγονεν, ἢ ὡς οὐκ ἔβλαψεν· ὅτι δ' ἀδικεῖ, οὐδέποτε ἂν ὁμολογήσαιεν· οὐδὲ γὰρ ἂν ἔδει δίκης. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ συμβουλευόντες τὰ μὲν ἄλλα πολλάκις προίενται· ὡς δὲ ἀσύμφορα συμβουλεύουσιν, ἢ ἀπ' ὠφελίμων ἀποτρέπουσιν, οὐκ ἂν ὁμολογήσαιεν ὡς δ' οὐκ ἀδίκον, τοὺς ἀστυγείτονας καταδουλοῦσθαι, καὶ τοὺς μηδὲν ἀδικούντας, πολλάκις ἀδὲν φροντίζουσιν. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ

quid ut peius dissuadet; alia autem ad hoc simul assumit, vel iustum vel iniustum, vel honestum vel turpe, Ius vero dicentibus iustum & iniustum; alia autem hi quoque ad haec assumunt. At laudantibus & vituperantibus honestum & turpe; alia vero & hi ad haec referunt. 6 Signum autem est, finem, quem diximus, singulis esse; quod de aliis interdum non controversabuntur; velut ius dicens, aliquid non factum esse, vel se non nocuisse; at se iniuste fecisse, numquam confitebitur; nihil enim opus esset iudicio. Similiter etiam deliberantes alia quidem saepenumero dimittunt; se vero inutilia suadere, aut ab utilibus dehortari, non confitebuntur; non esse autem iniustum, finitimos in servitutem redigere, & nullam iniuriam inferentes, saepe non cogitant. Eodem modo quoque laudantes & vi-

ἐπαινοῦντες καὶ οἱ ψέγοντες οὐ σκοποῦσιν, εἰ συμφέροντα ἔπραξεν, ἢ βλαβερά· ἀλλὰ καὶ ἐν ἐπαίνῳ πολλάκις τιθέασιν, ὅτι ὀλιγορήσας τοῦ αὐτῷ λυσιτελοῦντος ἔπραξε τι καλόν· οἷον Ἀχιλλέα ἐπαινοῦσιν, ὅτι ἐβοήθησε τῷ ἐταίρῳ Πατρόκλῳ, εἰδὼς, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀποθανεῖν, ἐξὸν ζῆν. τούτῳ δὲ ὁ μὲν τοιοῦτος θάνατος κάλλιον· τὸ δὲ ζῆν συμφέρον. 7 Φανερόν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἀνάγκη, περὶ τούτων ἔχειν πρῶτον τὰς προτάσεις· τὰ γὰρ τεκμήρια, καὶ τὰ εἰκότα, καὶ τὰ σημεία, προτάσεις εἰσὶ ρητορικαί. ὅλως μὲν γὰρ συλλογισμὸς ἐκ προτάσεών ἐστὶ· τὸ δ' ἐνθύμημα συλλογισμὸς ἐστὶ συνεστηκῶς ἐκ τῶν εἰρημένων προτάσεων. 8 Ἐπεὶ δὲ οὔτε πραχθῆναι οἷόν τε, οὔτε πραχθήσεσθαι τὰ ἀδύνατα, ἀλλὰ τὰ δυνατά· οὐδὲ τὰ μὴ γεγόμενα, ἢ μὴ ἐσόμενα, οὐχ οἷόν τε, τὰ μὲν πεπραχθαι, τὰ δὲ πραχθήσεσθαι ἀναγκαῖον καὶ τῷ συμβούλευοντι,

tuperantes non considerant, utiliane egerit, an perniciofa; fed etiam in laude faepe ponunt, aliquem neglecto eo, quod fibi prodesfet, aliquid honesti feciffe; quemadmodum Achillem laudant, quod opem tulerit fodali Patroclo, cum fciret, fe mori oportere, & licere vivere. At huic eiusmodi quidem mors honestius aliquid fuit; vivere vero utile. 7 Manifestum autem ex dictis est, necesse esse, ut prius de his habeamus propositiones; nam tecmeria, & verifimilia, & signa, propositiones sunt oratoriae. Omnino enim fyllogifmus ex propositionibus constat; enthymema vero fyllogifmus est ex dictis propositionibus constitutus. 8 Quoniam verò fieri non potest, ut facta fint, vel in futurum fiant, quae fieri non possunt, fed, quae possunt; neque ea, quae non facta sunt, nec erunt, fieri potest, ut facta fint, neque ut in futurum fiant; necessarium est tum delibe-

καὶ τῶ δικαζομένῳ, καὶ τῶ ἐπιδεικτικῷ, ἔχειν προτάσεις περὶ δυνατοῦ καὶ ἀδυνατοῦ· καὶ εἰ γέγονεν, ἢ μὴ· καὶ εἰ ἔσται, ἢ μὴ. 9 Ἐτι δὲ, ἐπεὶ ἅπαντες καὶ ἐπαινοῦντες καὶ ψέγοντες, καὶ προτρέποντες καὶ ἀποτρέποντες, καὶ κατηγοροῦντες καὶ ἀπολογούμενοι, οὐ μόνον τὰ εἰρημένα δεικνύναι πειρῶνται, ἀλλὰ καὶ ὅτι μέγα ἢ μικρὸν, ἢ τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ κακόν, ἢ τὸ καλόν ἢ τὸ αἰσχρὸν, ἢ τὸ δίκαιον ἢ τὸ ἀδίκον, ἢ καθ' αὐτὰ λέγοντες, ἢ πρὸς ἄλληλα ἀντιπαραβάλλοντες· δῆλον, ὅτι δεῖ αἰετὸν περὶ μεγέθους καὶ σμικρότητος, καὶ τοῦ μείζονος καὶ τοῦ ἐλάττονος, προτάσεις ἔχειν, καὶ καθόλου καὶ περὶ ἐκάστου· οἷον, τί μείζον ἀγαθὸν ἢ ἐλάττον, ἢ ἀδίκημα ἢ δικαίωμα· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων. περὶ ὧν μὲν οὖν ἐξ ἀνάγκης δεῖ λαβεῖν τὰς προτάσεις, εἴρηται. μετὰ δὲ ταῦτα διαιρετέον ἰδίᾳ περὶ

ranti, tum ius dicenti, tum enarranti, ut in promptu habeat propositiones de eo, quod fieri, & non fieri potest; & an factum sit, necne; & an erit, necne. 9 Praeterea vero, quoniam omnes tum laudantes tum vituperantes, & suadentes & dissuadentes, & accusantes & defendentes, non solum ea, quae dicta sunt, demonstrare conantur, sed etiam rem magnam esse vel parvam, vel bonam vel malam, vel honestam vel turpem, vel iustam vel iniustam, sive per se dicant, sive invicem ex altera parte comparent; patet, oportere etiam de magno & parvo, & maiori & minori, propositiones habere, tam in universum, quam de singulis; velut, quodnam sit bonum maius vel minus, aut iniuria vel ius; & similiter etiam de aliis. De quibus igitur necessario sumere oporteat propositiones, dictum est. Post haec vero distinguendum est separatim unumquodque

ἐκάστου τούτων· οἷον, περὶ ὧν συμβουλή, καὶ περὶ ὧν οἱ ἐπιδεικτικοὶ λόγοι· τρίτον δὲ, περὶ ὧν αἱ δίκαι.

ΚΕΦ. δ'.

ΠΕΡΙ ΩΝ ΕΧΕΙΝ ΔΕΙ ΤΑΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΝ ΜΕΛΛΟΝΤΑ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΕΙΝ ΤΑ ΜΕΓΙΣΤΑ.

Πρῶτον μὲν αὖν ληπτέον, περὶ ποῖα ἀγαθὰ ἢ κακὰ ὁ συμβουλευὼν συμβουλεύει· ἐπειδὴ οὐ περὶ ἅπαντα, ἀλλ' ὅσα ἐνδέχεται καὶ γενέσθαι καὶ μὴ. 2 Ὅσα δὲ ἐξ ἀνάγκης ἢ ἔστιν ἢ ἔσται, ἢ ἀδύνατον εἶναι ἢ γενέσθαι, περὶ τούτων οὐκ ἔστι συμβουλή. 3 Οὐδὲ δὴ περὶ τῶν ἐνδεχομένων ἀπάντων ἔστι γὰρ καὶ φύσει ἕνια καὶ ἀπὸ τύχης γιγνόμενα ἀγαθὰ, τῶν ἐνδεχομένων καὶ γίνεσθαι καὶ μὴ, περὶ ὧν οὐδὲν πρὸ ἔργου τὸ συμβουλεύειν· ἀλλὰ δῆλον, ὅτι, περὶ ὅσων ἔστι τὸ βουλευέσθαι, τοιαῦτά ἐστιν, ὅσα πέφυκεν

horum; velut, de quibus deliberatio fit, & de quibus sint orationes ostentativae; tertio autem, de quibus iudicia.

C A P. I V.

De quibus potissimum deliberantem habere oporteat propositiones.

Primum quidem sumendum est, de cuiusmodi bonis aut malis deliberans deliberat; siquidem non de omnibus, sed de iis, quaecunque contingit & fieri & non fieri, (*deliberatio instituitur*). 2 Quaecunque autem ex necessitate vel sunt vel erunt, vel non possunt esse vel fieri, de his non est deliberatio. 3 Neque vero etiam de iis omnibus, quae fieri contingit; nam sunt etiam bona quaedam naturâ, & quae a fortuna fiunt, quae contingit & fieri & non fieri, de quibus deliberare nihil iuvat; sed patet, de iis deliberandum esse, quae

ἀνάγεσθαι εἰς ἡμᾶς, καὶ ὧν ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως
 ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ μέχρι γὰρ τούτου σκοποῦμεν, ἕως ἂν
 εὐρωμεν, εἰ ἡμῖν δυνατὰ ἢ ἀδύνατα πράττειν. 4 Καθέ-
 καστον μὲν οὖν ἀκριβῶς διαριθμήσασθαι καὶ διαλα-
 βεῖν εἰς εἶδη, περὶ ὧν εἰώθασι χρηματίζειν, ἔτι δ',
 ὅσον ἐνδέχεται, περὶ αὐτῶν διορίσαι κατὰ τὴν ἀλη-
 θεϊαν, οὐ δεῖ κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν ζητεῖν, διὰ τὸ
 μήτε τῆς ρητορικῆς εἶναι τέχνης, ἀλλ' ἐμφοροστερίας
 καὶ μᾶλλον ἀληθινῆς· πολλῶν δὲ πλείων δεδῶσθαι καὶ
 νῦν αὐτῇ τῶν οἰκειῶν θεωρημάτων. 5 Ὅπερ γὰρ καὶ
 πρότερον εἰρηκότες τυγχάνομεν, ἀληθές ἐστίν, ὅτι ἡ
 Ῥητορικὴ σύγκειται μὲν ἐκ τε τῆς ἀναλυτικῆς ἐπιστή-
 μης, καὶ τῆς περὶ τὰ ἦδη πολιτικῆς ὁμοίᾳ δ' ἐστὶ
 τὰ μὲν τῇ Διαλεκτικῇ, τὰ δὲ τοῖς σοφιστικοῖς λό-
 γοις. 6 Ὅσω δ' ἂν τις ἢ τὴν Διαλεκτικὴν, ἢ ταύ-
 την, μὴ καβαίπερ ἂν δυνάμεις, ἀλλ' ἐπιστήμας πει-

talia sint, ut ad nos referri queant, & quorum princi-
 pium, ut orientur, in nostra potestate est; nam usque
 eo considerabimus, donec invenerimus, possimusne ea
 facere, an non possimus. 4 Ac ut singula quidem ex-
 acte enumerentur & in species dispescantur, de quibus
 vulgo solent negotia fieri, praeterea vero, ut, quan-
 tum licet, de ipsis disputetur ex veritate, non oportet
 in praesentia quaerere, quoniam id non est artis rhe-
 toricae, sed eruditioris & severioris disquisitionis, &
 quia nunc multo plures ipsi datae sunt contemplationes
 peculiare. 5 Quod enim prius quoque diximus, ve-
 rum est, Rhetoricam compositam esse tum ex analyti-
 ca scientia, tum ex politica, quae circa mores versatur;
 similis vero est partim Dialecticae, partim sermonibus
 sophisticis. 6 Quod si quis vel Dialecticam, vel hanc,
 non tanquam facultates, sed tanquam scientias conetur

ράται κατασκευάζειν, λήσεται τὴν φύσιν αὐτῶν ἀφαι-
 νίσας τῷ μεταβαίνειν [ἐπισκευάζων] εἰς ἐπιστήμας
 ὑποκειμένων τινῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μὴ μόνον λό-
 γων. 7 Ὅμως δέ, ὅσα πρὸ ἔργου μὲν ἐστὶ διελεῖν,
 ἔτι δ' ὑπολείπει σκέψιν τῇ πολιτικῇ ἐπιστήμῃ, εἴπω-
 μεν καὶ νῦν σχεδὸν γὰρ, περὶ ὧν βουλευόνται πάντες,
 καὶ περὶ ἃ ἀγορεύουσιν οἱ συμβουλευόντες, τὰ μέγι-
 στα τυγχάνει πέντε τὸν ἀριθμὸν ὄντα· ταῦτα δ' ἐστὶ
 περὶ τε πόρων, καὶ πολέμου, καὶ εἰρήνης· ἔτι δέ περὶ
 φυλακῆς τῆς χώρας, καὶ τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγο-
 μένων· καὶ περὶ νομοθεσίας. 8 Ὡστε περὶ μὲν πόρων
 τὸν μέλλοντα συμβουλεύσειν δεοὶ ἂν τὰς προσόδους τῆς
 πόλεως εἰδέναι, τίνες, καὶ πόσαι· ὅπως, εἴ τί τις πα-
 ραλείπεται, προστεθῆ· καὶ εἴ τις ἐλάττων, αὐξηθῆ.
 ἔτι δέ τὰς δαπάνας τῆς πόλεως ἀπάσας· ὅπως, εἴ τις
 περιέργος, ἀφαιρεθῆ· καὶ εἴ τις μείζων, ἐλάττων γέ-

instruere, ignarus naturam ipsarum demolietur eo, quod
 transeat [concinans] in scientias subiectarum quarun-
 dam rerum, sed non solummodo rationum. 7 Verum-
 tamen, quaecunque melius est, ut explicentur, ac prae-
 terea relinquunt meditationem scientiae politicae, etiam-
 num dicamus; fere enim ea, de quibus consultant
 omnes, & de quibus concionantur deliberantes, sunt
 maxime quinque numero; haec vero sunt de rebus,
 de bello & pace; praeterea vero de custodia regionis,
 & de iis, quae importantur & exportantur; & de le-
 gumlatione. 8 Igitur qui de rebus deliberaturus fue-
 rit, eum oportet scire civitatis proventus, quinam, &
 quanti sint; ut, si quis desit, adiungatur; &, si quis
 minor sit, augeatur. Praeterea vero sumtus civitatis
 omnes; ut, si quis supervacaneus sit, tollatur; &, si

νηται. οὐ γὰρ μόνον πρὸς τὰ ὑπάρχοντα προστιθέντες πλουσιώτεροι γίνονται, ἀλλὰ καὶ ἀφαιροῦντες τῶν δαπανημάτων. ταῦτα δ' οὐ μόνον ἐκ τῆς περὶ τὰ ἴδια ἐμπειρίας ἐνδέχεται συνορᾶν, ἀλλ' ἀναγκαῖον, καὶ τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις εὐρημένων ιστορικῶν εἶναι, πρὸς τὴν περὶ τούτων συμβουλήν. 9 Περὶ δὲ πολέμου καὶ εἰρήνης, τὴν δύναμιν εἰδέναι τῆς πόλεως, ὅποση τε ὑπάρχει ἤδη, καὶ πόσῃ ἐνδέχεται ὑπάρξαι· καὶ ποῖά τις ἢ τε ὑπάρχουσα ἐστὶ, καὶ ἢ τις ἐνδέχεται προσγενέσθαι. ἔτι δὲ, πολέμους τίνας, καὶ πῶς πεπολέμηκεν. οὐ μόνον δὲ τῆς οἰκειᾶς πόλεως, ἀλλὰ καὶ τῶν ὁμόρων ταῦτα ἀναγκαῖον εἰδέναι· ἢ καὶ πρὸς οὓς ἐπίδοξον πολεμεῖν· ὅπως πρὸς μὲν τοὺς κρείττους εἰρηνεύεται· πρὸς δὲ τοὺς ἥττους ἐφ' αὐτοῖς ἢ τὸ πολεμεῖν. καὶ τὰς δυνάμεις, πότερον ὅμοιαι ἢ ἀνόμοιαι· ἐστὶ γὰρ καὶ

quis maior sit, efficiatur minor. Non enim solum addendo iis, quae adsunt, ditiores fiunt, sed etiam detrahendo de sumptibus. Haec vero non solum ex rerum privatarum experientia contingit perspicere, sed necessarium est, inventorum ab aliis quoque gnarum esse, ad deliberationem de his. 9 De bello autem & pace (*deliberantem*) scire oportet civitatis facultatem, quanta iam adsit, & quanta adesse possit, & qualis sit ea, quae habeatur, & quaenam possit adiungi. Praeterea vero, quaenam bella illa gesserit, & quomodo. Ac non solum de propria civitate, sed etiam de finitimis haec scire necesse est; vel etiam quibuscum gloriosum est bellare; ut cum potentioribus quidem pax exerceatur; cum minoribus vero in ipsorum arbitrio sit, an bellare velint. Et facultates (*cognoscere deliberantem oportet*), utrum sint similes an dissimiles; licet enim etiam ab hac parte

ταύτη πλεονεκτεῖν ἢ ἐλαττοῦσθαι. ἀναγκαῖον δὲ καὶ πρὸς ταῦτα, μὴ μόνον τοὺς οἰκείους πολέμους τεθεωρηκέναι, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῶν ἄλλων, πῶς ἀποβαίνουσιν· ἀπὸ γὰρ τῶν ὁμοίων τὰ ὅμοια γίνεσθαι πέφυκεν. 10 Ἐτι δὲ, περὶ φυλακῆς τῆς χώρας μὴ λανθάνειν, πῶς φυλάττεται· ἀλλὰ καὶ τὸ πλήθος εἰδέναι τῆς φυλακῆς, καὶ τὸ εἶδος, καὶ τοὺς τόπους τῶν φυλακτηρίων. τοῦτο δ' ἀδύνατον, μὴ ἔμπειρον ὄντα τῆς χώρας· ἢ, εἴ τ' ἐλάττων ἢ φυλακῆ, προστεθῆ· καὶ, εἴ τις περιέργος, ἀφαιρεθῆ· καὶ τοὺς ἐπιτηδεῖους τόπους τηρῶσι μᾶλλον. 11 Ἐτι δὲ, περὶ τροφῆς, πόση δαπάνη ἰκανὴ τῇ πόλει, καὶ ποία ἢ αὐτοῦ τε γιγνόμενη, καὶ εἰσαγωγίμος· καὶ τίνων τ' ἐξαγωγῆς δεόνται, καὶ τίνων εἰσαγωγῆς· ἵνα πρὸς τούτους καὶ συνθῆται καὶ συμβολαὶ γίνωνται. πρὸς δύο γὰρ διαφυλάττειν ἀναγκαῖον ἀνεγκλήτους τοὺς πολίτας, πρὸς

superari aut vinci. Necessarium vero est quoque ad haec, non solum propria bella considerasse, sed etiam aliorum, qualem eventum habent; nam ex similibus similia oriuntur. 10 Porro, de custodia regionis non latere (*deliberantem*) oportet, quomodo custodiatur; sed & multitudinem scire custodiae, & conditionem, & loca praesidiorum. Hoc autem esse non potest, nisi quis sit regionis peritus; ut, si minor sit custodia, augeatur; & si qua sit supervacanea, minuatur; & opportuna loca servant (*praesidiarii*) magis. 11 Praeterea, de annona (*scire deliberantem oportet*), quantus sumtus civitati sufficiat, & qualis sit proventus ipsius terrae, & qui importatur; & quorum exportatione indigeant (*cives*), & quorum importatione; ut pactiones & conventiones cum civibus fiant. Adversus duo enim (*hominum genera*) custodire necesse est cives innoxios, tum

τε τοὺς κρείττους, καὶ πρὸς τοὺς εἰς ταῦτα χρησίμους.
 12 Εἰς δ' ἀσφάλειαν ἅπαντα μὲν ταῦτα ἀναγκαῖον
 δύνασθαι θεωρεῖν· οὐκ ἐλάχιστον δὲ περὶ νομοθεσίας
 ἐπαίειν· ἐν γὰρ τοῖς νόμοις ἐστὶν ἡ σωτηρία τῆς πό-
 λεως. ὥστ' ἀναγκαῖον εἰδέναι, πόσα τέ ἐστι πολιτειῶν
 εἶδη, καὶ ποῖα συμφέρει ἐκάστη, καὶ ὑπὸ τίνων φθει-
 ρεσθαι πέφυκε, καὶ οἰκείων τῆς πολιτείας, καὶ ἐναν-
 τίων. λέγω δὲ τὸ ὑπὸ οἰκείων φθειροσθαι, ὅτι ἔξω τῆς
 βελτίστης πολιτείας αἱ ἄλλαι πᾶσαι καὶ ἀνιέμεναι
 καὶ ἐπιτεινόμεναι φθείρονται. οἷον, δημοκρατία οὐ μόνον
 ἀνιεμένη ἀσθενεστέρα γίγνεται, ὥστε τέλος ἔξει
 εἰς ὀλιγαρχίαν, ἀλλὰ καὶ ἐπιτεινομένη σφόδρα ὥσ-
 περ καὶ ἡ γρυπότης καὶ ἡ σιμότης οὐ μόνον ἀνιέμενα
 ἔρχεται εἰς τὸ μέσον, ἀλλὰ καὶ σφόδρα γρυπὰ γι-
 γνόμενα ἢ σιμὰ οὕτω διατίβεται τὴν ῥῖνα, ὥστε μηδὲ

adversus potentiores, tum eos, qui ad haec (*ad anno-
 nam comparandam*) sunt utiles. 12 Ad securitatem autem
 omnia quidem haec necesse est posse perspicere; non
 minimum tamen est, legumlationem intelligere; in le-
 gibus enim salus civitatis posita est. Quare necesse est
 scire, quot sint rerumpublicarum formae, & quae pro-
 sint cuique, & a quibus possint corrumpi, tum civita-
 ti propriis, tum contrariis. Dico autem a propriis cor-
 rumpti, quoniam praeter optimam rempublicam aliae
 omnes, tam si remittantur, quam si intendantur, cor-
 rumpuntur. Quemadmodum democratiā non solum, si
 remittatur, fit debilior, ut tandem in oligarchiam trans-
 eat, sed etiam, si intendatur nimis; sicut quoque nasi
 aduncitas & simitas non solum, si remittantur, ad me-
 dium perveniunt, sed etiam, si nasus nimis fit adun-
 cus & simus, ita disponitur, ut ne nares quidem esse

μικτῆρα δοκεῖν εἶναι. 13 Χρήσιμον δὲ πρὸς τὰς νομοθεσίας τὸ μὴ μόνον ἐπαίειν, τίς πολιτεία συμφέρει, ἐκ τῶν παρεληλυθότων θεωροῦντι· ἀλλὰ καὶ τὰς παρὰ τοῖς ἄλλοις εἰδέναι, αἱ ποῖαι τοῖς ποίοις ἀρμότουςιν. ὥστε δῆλον, ὅτι πρὸς μὲν τὴν νομοθεσίαν αἱ τῆς γῆς περίοδοι χρήσιμοι· ἐντεῦθεν γὰρ λαβεῖν ἐστὶ τοὺς τῶν ἐθνῶν νόμους· πρὸς δὲ τὰς πολιτικὰς συμβουλάς τὰς τῶν περὶ τὰς πράξεις γραφόντων ἱστορίας· ἅπαντα δὲ ταῦτα Πολιτικῆς, ἀλλ' οὐ Ῥητορικῆς ἔργον ἐστί. περὶ ὧν μὲν οὖν ἔχειν δεῖ τὸν μέλλοντα συμβουλεύειν τὰ μέγιστα, τοσαῦτά ἐστιν. ἐξ ὧν δὲ δεῖ καὶ περὶ τούτων, καὶ περὶ τῶν ἄλλων, προτρέπειν, ἢ ἀποτρέπειν, λέγωμεν πάλιν.

videantur. 13 Utile vero est ad legumlationes, ut non modo intelligamus, quae reipublicae forma profit, si ex praeteritis id aliquis contemplantur; sed etiam ut sciamus, quae (formae) sint apud alios, & quales quilibet convenient. Quare manifestum est, ad legumlationem peregrinationes utiles esse; hinc enim cognoscere licet gentium leges; ad politicas vero deliberationes eorum, qui de actionibus scribunt, historias; omnia autem haec ad Politices, sed non ad Rhetorices munus pertinent. Quae igitur potissimum tenere oportet deliberaturum, haec sunt. Ex quibus autem locis oporteat tam de his, quam de aliis, suadere, aut dissuadere, iam dicamus.

ΩΝ ΔΕΙ ΣΤΟΧΑΖΕΣΘΑΙ ΠΡΟΤΡΕΠΟΝΤΑΣ Η ΑΠΟ-
ΤΡΕΠΟΝΤΑΣ ΤΙ ΕΣΤΙΝ Η ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑ,
ΚΑΙ ΕΚ ΤΙΝΩΝ ΤΑ ΜΟΡΙΑ ΑΥΤΗΣ.

Σχεδόν δὲ καὶ ἰδίᾳ ἐκάστῳ, καὶ κοινῇ πᾶσι σκο-
πὸς τίς ἐστίν, οὗ στοχαζόμενοι καὶ αἰροῦνται καὶ Φεύ-
γουσι καὶ τοῦτό ἐστιν, ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, ἢ τ' εὐδαι-
μονία, καὶ τὰ μόρια αὐτῆς. 2 Ὡστε παραδείγμα-
τος χάριν λάβωμεν, τί ἐστίν, ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν, ἢ εὐ-
δαιμονία, καὶ ἐκ τίνων τὰ μόρια ταύτης· περὶ γὰρ ταύ-
της, καὶ τῶν εἰς ταύτην συντεινόντων, καὶ τῶν ἐναντίων
ταύτη, αἱ τε προτροπαὶ καὶ αἱ ἀποτροπαὶ πᾶσαι εἰσι.
τὰ μὲν γὰρ παρασκευάζοντα ταύτην ἢ τῶν μορίων τι,
ἢ μείζον ἀντ' ἐλάττονος ποιοῦντα, δεῖ πράττειν· τὰ δὲ
Φθείροντα, ἢ ἐμποδίζοντα, ἢ τὰ ἐναντία ποιοῦντα, μὴ
πράττειν. 3 Ἐστω δὲ εὐδαιμονία εὐπραξία μετὰ ἀρε-

C A P. V.

*Quis debeat esse finis suadentium vel dissuadentium.
Quid sit felicitas, & unde eius partes
proficiscantur.*

Fere autem & privatim cuique, & communiter omni-
bus finis quidam est, quem spectantes & eligunt & fu-
gunt; isque est, ut summatim dicam, felicitas, eius-
que partes. 2 Quare exempli causa sumamus, quid sit
omnino felicitas, & ex quibus consistant particulae ipsius;
nam de hac, & de iis, quae ad hanc referuntur, &
quae huic contraria sunt, tum suasiones tum dissuasio-
nes omnes sunt. Quae enim parant hanc, vel particu-
larum aliquam, vel maius ex minori efficiunt, ea oportet
facere; quae autem corrumpunt, vel impediunt,
vel contraria efficiunt, non facere. 3 Sit igitur felici-

τῆς ἢ αὐτάρκεια ζωῆς ἢ ὁ βίος ὁ μετὰ ἀσφαλείας ἠδιστος ἢ εὐθηνία κτημάτων καὶ σαμάτων, μετὰ δυνάμειος Φυλακτικῆς τε καὶ πρακτικῆς τούτων σχεδὸν γὰρ τούτων ἐν, ἢ πλείω, τὴν εὐδαιμονίαν ὁμολογοῦσιν εἶναι ἅπαντες. 4 Εἰ δὴ ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία τοιοῦτον, ἀνάγκη, αὐτῆς εἶναι μέρη εὐγένειαν, πολυφιλίαν, χρηστοφιλίαν, πλοῦτον, εὐτεκνίαν, πολυτεκνίαν, εὐγηρίαν ἔτι τὰς τοῦ σώματος ἀρετάς, οἷον ὑγίειαν, κάλλος, ἰσχὺν, μέγεθος, δύναμιν ἀγωνιστικὴν δόξαν, τιμὴν, εὐτυχίαν ἀρετὴν, ἢ καὶ τὰ μέρη αὐτῆς, Φρόνησιν, ἀνδρείαν, δικαιοσύνην, σωφροσύνην. οὕτω γὰρ ἂν αὐταρκέστατος εἴη, εἰ ὑπάρχει αὐτῷ τὰ τ' ἐν αὐτῷ, καὶ τὰ ἐκτὸς ἀγαθὰ οὐ γὰρ ἐστὶν ἄλλα παρὰ ταῦτα. ἐστὶ δὲ ἐν αὐτῷ μὲν τὰ περὶ ψυχῆν, καὶ τὰ ἐν σώ-

tas fortuna secunda cum virtute; vel animus sua forte contentus; vel vita cum securitate iucundissima; vel abundantia possessionum & corporum, cum facultate haec conservandi & efficiendi; ferme enim horum unum, vel plura, felicitatem confitentur esse omnes. 4 Si igitur felicitas est eiusmodi, necesse est, partes ipsius esse nobilitatem, amicorum copiam; bonorum amicitiam, divitias, bonam prolem, multam prolem, commodam senectutem; praeterea corporis virtutes, ut sanitatem, pulchritudinem, robur, magnitudinem, facultatem certandi; gloriam, honorem, bonam fortunam; virtutem, sive etiam eius partes, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, iustitiam. Sic enim sua forte maxime contentus aliquis fuerit, si adsint ipsi tum quae in ipso, tum quae externa bona sunt; non enim sunt praeter haec alia. Sunt autem in ipso quidem, quae ad animam spectant, & quae in corpore

ματι ἕξω δὲ εὐγένεια, καὶ Φίλοι, καὶ χρήματα, καὶ
 τιμὴ. ἔτι δὲ προσήκειν οἴομεθα, δυνάμεις ὑπάρχειν καὶ
 τύχην· οὕτω γὰρ ἂν ἀσφαλίστατος ὁ βίος εἴη. λάβω-
 μεν τοίνυν ὁμοίως καὶ τούτων ἕκαστον, τί ἐστίν. 5 Εὐ-
 γένεια μὲν οὖν ἐστὶν ἔβναι μὲν καὶ πόλει τὸ αὐτόχθο-
 νας ἢ ἀρχαίους εἶναι, καὶ ἡγεμόνας τοὺς πρώτους ἐπι-
 Φανεῖς, καὶ πολλοὺς ἐπιΦανεῖς γεγονέναι ἐξ αὐτῶν
 ἐπὶ τοῖς ζηλουμένοις· ἰδίᾳ δὲ εὐγένεια ἢ ἀπ' ἀνδρῶν, ἢ
 ἀπὸ γυναικῶν, καὶ γνησιότης ἀπ' ἀμφοῖν, καὶ ὡς-
 περ ἐπὶ πόλεως τοὺς τε πρώτους γνωρίμους ἢ ἐπ' ἀρε-
 τῇ, ἢ πλούτῳ, ἢ ἄλλῳ τῶν τιμωμένων, καὶ πολ-
 λοὺς ἐπιΦανεῖς ἐκ τοῦ γένους, καὶ ἀνδρας καὶ γυναῖ-
 κας, καὶ νέους καὶ πρεσβυτέρους. 6 Εὐτεκνία δὲ καὶ
 πολυτεκνία, οὐκ ἄδηλα· ἐστὶ δὲ τῶ κοινῷ μὲν εὐτεκνία,
 νεότης ἂν ἢ πολλὴ καὶ ἀγαθὴ· ἀγαθὴ δὲ κατ' ἀρετὴν
 sunt; externa vero nobilitas, & amici, & opes, &
 honor. Praeterea vero huc convenire arbitramur, ut
 facultates adsint & fortuna; ita enim vita maxime se-
 cura fuerit. Sumamus igitur similiter & horum unum-
 quodque, quid sit. 5 Nobilitas quidem est genti & ci-
 vitati, si indigenae aut antiqui sint, & duces primi il-
 lustres, & multi nati sint ex ipsis illustres in iis, quae
 aemulantur; privatim vero nobilitas proficiscitur vel a
 viris, vel a feminis, & est legitima origo ab utrisque, &
 quemadmodum in civitate, si primi clari sint vel in vir-
 tute, vel in divitiis, vel aliâ earum rerum, quae hono-
 rantur, & multi illustres sint ex genere, cum viri tum
 mulieres, cum iuvenes tum senes. 6 Bona proles vero
 & multa proles (quid sint), non est ignotum; reipublicae
 bona proles est, si inventus sit numerosa & bona;
 bona vero quoad virtutem corporis, velut magnitudi-

σώματος, οἷον μέγεθος, κάλλος, ἰσχύον, δύναμιν ἀγωνιστικὴν· ψυχῆς δὲ σωφροσύνη καὶ ἀνδρεία, νέου ἀρεταί· ἴδια δὲ εὐτεκνία καὶ πολυτεκνία τὸ τὰ ἴδια τέκνα πολλὰ, καὶ τοιαῦτα εἶναι, καὶ θήλεα καὶ ἄρρενα. θηλειῶν δὲ ἀρετὴ σώματος μὲν κάλλος καὶ μέγεθος· ψυχῆς δὲ σωφροσύνη καὶ φιλεργία ἄνευ ἀνελευθερίας. ὁμοίως δὲ καὶ ἴδια καὶ κοινῇ, καὶ κατ' ἀνδρας καὶ κατὰ γυναῖκας, δεῖ ζητεῖν, ἕκαστον ὑπάρχειν τῶν τοιούτων ὅσοις γὰρ τὰ κατὰ γυναῖκας φαῦλα, ὥσπερ Λακεδαιμονίοις, σχεδὸν κατὰ τὸ ἥμισυ οὐκ εὐδαιμονοῦσι. 7 Πλούτου δὲ μέρη νομίσματα, πλήθος γῆς, χωρίων κτήσεις· ἐτι δὲ ἐπίπλων κτήσεις καὶ βοσκημάτων καὶ ἀνδραπόδων πλήθει καὶ μεγέθει καὶ κάλλει διαφερόντων. ταῦτα δὲ πάντα καὶ ἀσφαλῆ καὶ ἐλευθέρια καὶ χρήσιμα. ἔστι δὲ χρήσιμα μὲν μᾶλλον τὰ κάρ-

nem, pulchritudinem, robur, facultatem certandi; animi autem virtutes in iuvene sunt temperantia & fortitudo; privato vero bona & multa proles est, si proprii liberi multi & tales sint, cum feminae tum mares. Feminarum autem virtus est quoad corpus quidem pulchritudo & magnitudo; quoad animum vero temperantia & industria absque illiberalitate. Similiter vero etiam & privatim & communiter, cum quoad viros tum quoad feminas, oportet quaerere, ut unumquodque talium insit; nam quibuscunque ea, quae ad feminas pertinent, vitiosa sunt, ut Lacædaemoniis, illi fere ex dimidio non felices sunt. 7 Divitiarum vero partes sunt nummi, agrorum multitudo, praediorum possessiones; praeterea multae suppellectilis possessiones & pecorum & fervorum multitudine & magnitudine & pulchritudine praecellentium. Haec autem omnia & secura & libera & utilia (esse oportet). Utilia quidem sunt magis fru-

πιμα· ἐλευβέρια δὲ τὰ πρὸς ἀπόλαυσιν. κάρπιμα δὲ λέγω, ἀφ' ὧν αἱ πρόσοδοι ἀπολαυστικά δὲ, ἀφ' ὧν μηδὲν παρὰ τὴν χρῆσιν γίγνεται, ὅ, τι καὶ ἄξιον. ὅρος δὲ ἀσφαλείας μὲν τὸ ἐνταῦθα καὶ οὕτω κεκτηῖσθαι, ὥστ' ἐφ' αὐτῷ εἶναι τὴν χρῆσιν· τοῦ δὲ οἰκειῶν εἶναι ἢ μὴ, ὅταν ἐφ' αὐτῷ ἢ ἀπαλλοτριῶσαι· λέγω δὲ ἀπαλλοτριῶσιν ὅσιν καὶ πρᾶσιν. ὅλως δὲ τὸ πλουτεῖν ἐστὶν ἐν τῷ χρῆσθαι μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ κεκτηῖσθαι· καὶ γὰρ ἢ ἐνέργειά ἐστι τῶν τοιούτων καὶ ἢ χρῆσις πλοῦτος. 8 Εὐδοξία δὲ ἐστὶ τὸ ὑπὸ πάντων σπουδαῖον ὑπολαμβάνεσθαι, ἢ τοιούτον τι ἔχειν, οὗ πάντες ἐφίενται ἢ οἱ πολλοί, ἢ οἱ ἀγαθοί, ἢ οἱ φρόνιμοι. 9 Τιμὴ δὲ ἐστὶ μὲν σημεῖον εὐεργετικῆς δόξης· τιμῶνται δὲ δικαίως μὲν καὶ μάλιστα οἱ εὐεργετηκότες· οὐ μὴν ἀλλὰ τιμᾶται καὶ ὁ δυνάμενος εὐεργετεῖν. εὐεργεσία δὲ ἢ εἰς

utiosa; libera vero sunt quoad usum. Frustruosa autem dico, a quibus sunt proventus; ad usum solum idonea, a quibus nihil praeter usum provenit, quod aestimandum sit. Definitio vero securitatis est eo in loco & ita possidere, ut in potestate alicuius ipsius sit rerum usus; proprietatis vero vel non proprietatis, quando in alicuius ipsius potestate sit rem alienare; dico autem alienationem donationem & venditionem. Omnino vero divitem esse consistit magis in eo, ut aliquis utatur, quam in eo, ut possideat; etenim usurpatio quoque talium & usus sunt divitiae. 8 Bona fama est, si quis ab omnibus virtute praeditus existimetur, vel tale quid habere, quod omnes appetunt vel plurimi, vel boni, vel prudentes. 9 Honor est signum, quod aliquis existimetur beneficus; honorantur autem iuste quidem & maxime illi, qui aliis benefecerunt; verumtamen honoratur etiam, qui potest benefacere. Beneficium autem spectat

σωτηρίαν, καὶ ὅσα αἴτια τοῦ εἶναι, ἢ εἰς πλοῦτον, ἢ εἰς τι τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, ὧν μὴ ῥαδίᾳ ἢ κτήσις· ἢ ὅλως, ἢ ἐνταῦθα, ἢ ποτέ. πολλοὶ γὰρ διὰ μικρὰ δοκοῦντα τιμῆς τυγχάνουσιν· ἀλλ' οἱ τρόποι καὶ οἱ καιροὶ αἴτιοι. μέρη δὲ τιμῆς θυσίαι, μνήμαι ἐν μέτροις καὶ ἀνευ μέτρων, γέρα, τεμένη, προεδρίαι, τάφοι, εἰκόνες, τροφαὶ δημόσιαι· τὰ βαρβαρικά, οἷον προσκυνήσεις καὶ ἐκστάσεις· δῶρα τὰ παρ' ἐκάστοις τίμια. καὶ γὰρ τὸ δῶρον ἐστὶ κτήματος δόσις, καὶ τιμῆς σημεῖον· διὸ καὶ οἱ Φιλοχρήματοι καὶ οἱ Φιλότιμοι ἐφίενται αὐτῶν. ἀμφοτέροις γὰρ ἔχει, ὧν δεόνται· καὶ γὰρ κτήμά ἐστιν, οὗ ἐφίενται οἱ Φιλοχρήματοι· καὶ τιμὴν ἔχει, οὗ οἱ Φιλότιμοι. 10 Σώματος δὲ ἀρετὴ ὑγίεια· αὕτη δὲ οὕτως, ὥστε ἀνόσους εἶναι χρωμένους τοῖς σώμα-

vel ad conservationem, & ad omnia, quae causa sunt, ut vivamus, vel ad divitias, vel ad aliquod ex aliis bonis, quorum haud facilis est possessio; vel omnino, vel eo loco, vel aliquando. Multi enim ob illa, quae parvi existimantur, honorem consequuntur; sed modi & occasiones causae sunt. Partes vero honoris sunt sacrificia, monumenta cum inscriptionibus metricis & sine metris, praemia, agri portiones dedicatae, ius praesidendi, sepulcra, statuae, alimenta ex publico; barbarica, velut adorationes, & si assurgendum, aut loco cedendum est; dona apud quosque magna. Nam donum est possessionis donatio, & honoris signum; quamobrem etiam & pecuniae & honoris cupidi dona appetunt. Utrisque enim habet (*donum*) ea, quorum indigent; nam & possessio est, quam cupiunt studiosi pecuniae, & honorem habet, cuius (*avidum sunt*) honoris studiosi. 10 Corporis virtus est sanitas; eaque sic, ut morbi expertes

σι πολλοὶ γὰρ ὑγιαίνουσιν, ὡς περὶ Ἡρόδικος λέγε-
ται, οὓς οὐδεὶς ἀν' εὐδαιμονήσειε τῆς ὑγιείας, διὰ τὸ
πάντων ἀπέχεσθαι τῶν ἀνθρωπίνων, ἢ τῶν πλείστων.
11 Κάλλος δὲ ἕτερον καθ' ἐκάστην ἡλικίαν ἐστὶ. νέου
μὲν οὖν κάλλος τὸ πρὸς τοὺς πόνους χορήσιμον ἔχειν τὸ
σῶμα, τοὺς τε πρὸς δρόμον καὶ πρὸς βίαν, ἡδὺν ὄντα
ιδεῖν πρὸς ἀπόλαυσιν· διὸ οἱ πένταθλοι κάλλιστοι, ὅτι
πρὸς βίαν καὶ πρὸς τάχος ἅμα πεφύκασιν. ἀκμάζον-
τος δὲ, πρὸς μὲν ποίους τοὺς πολεμικοὺς, ἡδὺν δὲ εἶ-
ναι δοκεῖν μετὰ σεβερότητος. γέροντος δὲ, πρὸς μὲν
πόνους τοὺς ἀναγκαίους ἱκανόν, ἀλυπον δὲ, διὰ τὸ
μηδὲν ἔχειν, ἢ τὸ γῆρας λαβᾶται. 12 Ἴσχυς δὲ ἐστὶ
μὲν δύναμις τοῦ κινεῖν ἕτερον, ὡς βούλεται· ἀνάγκη
δὲ, κινεῖν ἕτερον ἢ ἔλκοντα, ἢ ὠθοῦντα, ἢ αἴροντα, ἢ
πιέζοντα, ἢ συνθλίβοντα· ὥστε ὁ ἰσχυρὸς ἢ πᾶσιν, ἢ

fint, qui corporibus utuntur; multi enim valent, sicut
Herodicus dicitur, quos nemo felices dixerit sanitatis
causa, quoniam omnibus abstinent humanis, aut pluri-
mis. 11 Pulchritudo diversa est secundum unamquam-
que aetatem. Ac iuvenis quidem pulchritudo est, si ad
labores utile habeat corpus, & ad cursum & ad vim,
simulque iucundus sit visu ad voluptatem; quare quin-
quertiones pulcherrimi sunt, quod simul ad vim & ad
velocitatem comparati sunt. Vigentis vero, si ad labo-
res bellicos (*corpus idoneum habeat*), ac iucundus esse
videatur cum terrore. At senis, si laboribus necessariis
par sit, nec doleat, quoniam nihil cadit in eum, quibus
senectus offenditur. 12 Robur autem est facultas mo-
vendi alterum, quomodo aliquis velit; necesse vero
est movere alterum vel trahendo, vel pellendo, vel
tollendo, vel deprimendo, vel collidendo; ita ut ro-
bustus vel omnibus, vel horum aliquibus robustus sit.

ταύτων τισίν ἐστιν ἰσχυρός. 13 Μεγέθους δὲ ἀρετὴ τὸ ὑπερέχειν κατὰ τὸ μῆκος καὶ βάθος καὶ πλάτος τῶν πολλῶν τοσούτω μείζονι, ὥστε μὴ βραδυτέρας ποιεῖν τὰς κινήσεις διὰ τὴν ὑπερβολήν. 14 Ἀγωνιστικὴ δὲ τοῦ σώματος ἀρετὴ σύγκειται ἐκ μεγέθους καὶ ἰσχύος καὶ τάχους· καὶ γὰρ ὁ ταχὺς ἰσχυρός ἐστίν· ὁ γὰρ δυνάμενος τὰ σκέλη ρίπτειν πῶς καὶ κινεῖν ταχὺ καὶ πόρρω, δρομικός· ὁ δὲ θλίβειν καὶ κατέχειν, παλαιστικός· ὁ δὲ ὡσαι τῇ πληγῇ, πυκτικός· ὁ δ' ἀμφοτέροις τούτοις, παγκρατιαστικός· ὁ δὲ πᾶσι, πένταθλος. 15 Εὐγηρία δὲ ἐστὶ βραδυτῆς γήρωος μετ' ἀλυπίας· οὔτε γὰρ, εἰ ταχὺ γηράσκει, εὐγήρωος οὔτ', εἰ μόγις μὲν, λυπηρῶος δὲ ἐστὶ καὶ ἐκ τῶν τοῦ σώματος ἀρετῶν, καὶ τύχης. μὴ ἄνοσος γὰρ ὢν, μηδὲ ἰσχυρός, οὐκ ἐστὶ ἀπαθής, οὐδ' ἀλυπος καὶ πολυ-

13 Magnitudinis virtus est, superare longitudine & profunditate & latitudine multos tanto magis, quanto minus hoc non tardiores efficiat motiones propter exsuperantiam. 14 Certandi virtus corporis constat ex magnitudine & robore & velocitate; nam velox quoque robustus est. Qui enim potest crura proiicere quodammodo & movere celeriter & longe, cursor est; qui autem stringere & tenere, luctator; qui autem pellere plagâ, pugil; qui autem utrisque his, pancratiaisticus; qui denique omnibus, quinquertio. 15 Bona senectus est tarditas senectutis cum indolentia; neque enim, si quis velociter senescat, bonam senectutem habet; neque, si vix quidem, sed dolenter; est vero hoc & ex iis virtutibus, quae sunt corporis, & (ex iis, quae sunt) fortunae. Nam qui expers morbi non sit, neque robustus, non erit perturbationis expers, neque indolens

χροῖος ἀνευ τύχης διαμείνειεν ἄν. ἔστι δέ τις καὶ χω-
 ρὶς ἰσχύος καὶ ὑγιείας ἄλλη δύναμις μακροβιότητος·
 πολλοὶ γὰρ ἀνευ τῶν τοῦ σώματος ἀρετῶν μακρόβιοί
 εἰσι. ἀλλ' οὐδὲν ἢ ἀκριβολογία χρησίμος ἢ περὶ τού-
 των εἰς τὰ νῦν. 16 ΠολυΦιλία δὲ καὶ χρηστοΦιλία,
 οὐκ ἀθῆλα, τοῦ Φίλου ὠρισμένου, ὅτι ἔστιν ὁ τοιοῦτος
 Φίλος, ὅστις, ἀ οἶται ἀγαθὰ εἶναι ἐκεῖνῳ, πρακτι-
 κός ἐστιν αὐτῶν δι' ἐκεῖνον ὧ δὴ πολλοὶ τοιοῦτοι, πο-
 λύΦιλος ὧ δὲ καὶ ἐπεικεῖς ἄνδρες, χρηστόΦιλος. 17
 Εὐτυχία δὲ ἔστιν, ὧν ἡ τύχη ἀγαθῶν αἰτία, ταῦτα
 γίνεσθαι καὶ ὑπάρχειν ἢ πάντα, ἢ τὰ πλεῖστα, ἢ
 τὰ μέγιστα. αἰτία δὲ ἔστιν ἡ τύχη ἐνίων μὲν, ὧν καὶ
 αἱ τέχναι, πολλῶν δὲ καὶ ἀτέχνων, οἷον ὄσων ἢ Φύ-
 σις· ἐνδέχεται δὲ καὶ παρὰ Φύσιν εἶναι· ὑγιείας μὲν
 γὰρ τέχνη αἰτία· κάλλους δὲ καὶ μεγέθους Φύσις.

& longaevus absque fortuna esse poterit. Est vero etiam
 separatim a robore & a sanitate alia facultas diu viven-
 di; multi enim sine corporis virtutibus longaevi sunt.
 Verum exquisita de his disputatio non utilis est ad ea,
 quae nunc agimus. 16 Multorum vero & bonorum ami-
 citia (*quid sit*), non incertum est, amico definito, ut
 sit amicus talis, quicumque, quae arbitratur bona esse
 illi, ea efficit propter illum; iam cui multi sunt tales, is
 multos amicos habet; cui vero etiam sunt honesti viri,
 is bonos amicos habet. 17 Bona fortuna vero est, quo-
 rum fortuna bonorum causa est, ea effici & adesse vel
 omnia, vel plurima, vel maxima. Causa autem est for-
 tuna nonnullorum quidem, quorum etiam artes sunt,
 multorum vero etiam non artificiosorum, velut, quo-
 rum (*causa*) est natura; contingit quoque, ut praeter
 naturam sint; nam sanitatis quidem ars est causa; at
 pulchritudinis & magnitudinis natura. Omnino autem ta-

ὅλως δὲ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν ἐστὶν ἀπὸ τύχης, ἐφ' οἷς ἐστὶν ὁ Φθόνος. ἐστὶ δὲ καὶ τῶν παραλόγων ἀγαθῶν αἰτία τύχη· οἷον, εἰ οἱ ἄλλοι αἰσχροὶ ἀδελφοὶ, ὁ δὲ καλός· ἢ οἱ ἄλλοι μὴ εἶδον τὸν θησαυρὸν, ὁ δ' εὔρεν· ἢ εἰ τοῦ πλησίον ἔτυχε τὸ βέλος, τούτου δὲ μή· ἢ εἰ μὴ ἦλθε μόνος αἰεὶ Φοιτῶν· οἱ δὲ ἀπαξ ἐλθόντες διεφθάρησαν· πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα εὐτυχήματα δοκεῖ εἶναι. 18 Περὶ δὲ ἀρετῆς, ἐπεὶ περὶ οἰκειότητος ὁ περὶ τοὺς ἐπαίνους τόπος, ὅταν περὶ ἐπαίνου ποιῶμεθα τὸν λόγον, τότε διοριστέον. ὧν μὲν οὖν δεῖ στοχάζεσθαι προτρέποντας, ὡς ἐσομένων ἢ ὑπαρχόντων, καὶ ὧν ἀποτρέποντας, φανερόν· τὰ γὰρ ἐναντία τούτων ἐστίν.

Κ Ε Φ. σ τ'.

Π Ε Ρ Ι Τ Ο Υ Α Γ Α Θ Ο Υ Κ Α Ι Τ Ο Υ Σ Τ Μ Φ Ε Ρ Ο Ν Τ Ο Σ,

Ἐπεὶ δὲ πρόκειται τῷ συμβουλευόντι σκοπὸς τὸ

lia ex bonis sunt a fortuna, quae invidentur. Fortuna quoque est causa bonorum, quae praeter rationem adfunt; velut, si ceteri fratres deformes sunt, hic vero pulcher; aut alii non viderunt thesaurum, hic vero invenit; aut si prope adstantem attigit telum, hunc vero non; aut si non venit solus semper (alias) frequentans; hi vero semel venientes perierunt; omnia enim eiusmodi bonae fortunae eventus videntur esse. 18 De virtute autem, quoniam maxime idoneus hic locus ad laudes est, cum de laude agemus, differendum erit. Quae igitur oportet intueri suadentes, tanquam futura aut praesentia, & quae dissuadentes, manifestum est; nam contraria horum sunt.

C A P. V I.

De bono & utili.

Quoniam autem deliberanti finis propositus est utile;

συμφέρον· βουλεύονται δὲ οὐ περὶ τοῦ τέλους, ἀλλὰ
 περὶ τῶν πρὸς τὸ τέλος· ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ συμφέροντα
 κατὰ τὰς πράξεις· τὸ δὲ συμφέρον ἀγαθόν· ληπτέον
 ἂν στοιχεῖα περὶ ἀγαθοῦ καὶ συμφέροντος ἀπλῶς. 2
 Ἐστω δὴ ἀγαθόν, ὃ ἂν αὐτὸ ἑαυτοῦ ἕνεκα ἢ αἰρετόν·
 καὶ οὗ ἕνεκα ἄλλο αἰρούμεθα· καὶ οὗ ἐφίεται πάν-
 τα, ἢ πάντα τὰ αἰσθησιν ἔχοντα, ἢ νοῦν, ἢ εἰ λά-
 βοι νοῦν· καὶ ὅσα ὁ νοῦς ἂν ἐκάστω ἀποδοίη· καὶ ὅσα
 ὁ περὶ ἑαστον νοῦς ἀποδίδωσιν ἐκάστω, τοῦτό ἐστὶν
 ἐκάστω ἀγαθόν· καὶ οὗ παρόντος εὖ διακείται καὶ αὐ-
 τάρκως ἔχει· καὶ τὸ αὐτάρκες· καὶ τὸ ποιητικὸν ἢ Φυ-
 λακτικὸν τῶν τοιούτων· καὶ ὧ ἀκολουθεῖ τὰ τοιαῦτα·
 καὶ τὰ κωλυτικὰ τῶν ἐναντίων, καὶ τὰ Φθαρτικά. 3
 Ἀκολουθεῖ δὲ διχῶς· ἢ γὰρ ἅμα, ἢ ὕστερον· οἷον,
 τῶ μὲν μανθάνειν τὸ ἐπίστασθαι ὕστερον· τῶ δὲ ὑγιαί-

consultant vero non de fine, sed de facientibus ad fi-
 nem; & haec sunt utilia in actionibus; & utile est bo-
 num; sumenda sunt principia de bono & utili simpli-
 citer. 2 Iam vero sit bonum, quod ipsum sui causa eli-
 gendum est; & cuius causa aliud eligimus; & quod
 appetunt omnia, omnia aut sensum habentia, aut men-
 tem, aut si mentem assumerent; & quaecunque mens
 unicuique distaverit, & quaecunque de unoquoque
 mens distet unicuique, horum quodque est unicuique
 bonum; & quo praesente aliquis bene dispositus & se-
 cum ipso contentus est; & quod sibi sufficit; & ido-
 neum ad talia efficienda & tuenda; & quod talia con-
 sequuntur; & quae idonea sunt ad contraria prohiben-
 da & corrumpenda. 3 Consequitur autem (*bonum*) du-
 pliciter; aut enim simul, aut posterius; velut, discipli-
 nam quidem scientia posterius; sanitatem vero vita si-

νειν τὸ ζῆν ἅμα. καὶ τὰ ποιητικὰ τριχῶς· τὰ μὲν, ὡς τὸ ὑγιαίνειν ὑγείας· τὰ δὲ, ὡς σιτία ὑγείας· τὰ δὲ, ὡς τὸ γυμνάζεσθαι, ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ποιεῖ ὑγείαν. 4 Τούτων δὲ κειμένων, ἀνάγκη, τὰς τε λήψεις τῶν ἀγαθῶν ἀγαθὰς εἶναι, καὶ τὰς τῶν κακῶν ἀποβολὰς ἀκολουθεῖ γὰρ τῷ μὲν τὸ μὴ ἔχειν τὸ κακὸν ἅμα· τῷ δὲ τὸ ἔχειν τὸ ἀγαθὸν ὑστερον. 5 Καὶ ἡ ἀντ' ἐλάττονος ἀγαθοῦ μείζονος λήψις· καὶ ἀντὶ μείζονος κακοῦ ἐλάττονος ὧ γὰρ ὑπερέχει τὸ μείζον τοῦ ἐλάττονος, τοῦτο γίνεταί τοῦ μὲν λήψις, τοῦ δ' ἀποβολή. 6 Καὶ τὰς ἀρετὰς δὲ ἀνάγκη ἀγαθὸν εἶναι· κατὰ γὰρ ταύτας εὖ τε διάκεινται οἱ ἔχοντες, καὶ ποιητικὰ τῶν ἀγαθῶν εἰσι καὶ πρακτικὰ· περὶ ἐκάστης δὲ, καὶ τίς, καὶ ποία, χωρὶς ρητέον. 7 Καὶ τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι· πάντα γὰρ ἐφέρεται τὰ ζῶα αὐτῆς τῇ φύσει. ὥστε

mul. Ac (bona) ad efficiendum idonea tripliciter (*operantur*); alia quidem, ut sanum esse sanitatem; alia, ut cibus sanitatem; alia denique, ut exercitatio, quae plerumque sanitatem efficit. 4 His autem positis, necesse est, suntiones bonorum bonas esse, & malorum depulsiones; consequitur enim illud (*bonum*), ut non habeamus malum simul; hoc vero, ut habeamus bonum posterius. 5 Et suntio maioris boni pro minore (*bona est*); & minoris mali pro maiori; quo enim superat maius id, quod minus est, hoc fit illius quidem suntio, huius vero depulsio. 6 Et virtutes necesse est, ut bonum sint; nam iis instructi quoad has bene dispositi sunt, & idoneae sunt ad bona efficienda & peragenda; de unaquaque autem, & quaenam, & cuiusmodi sit, separatim dicendum est. 7 Et voluptatem bonum esse (*necesse est*); omnia enim animalia naturâ suâ eam appetunt. Quare etiam iucunda & honesta neces-

καὶ τὰ ἡδέα καὶ τὰ καλὰ ἀνάγκη ἀγαθὰ εἶναι· τὰ μὲν γὰρ ἡδονῆς ποιητικά· τῶν δὲ καλῶν τὰ μὲν ἡδέα· τὰ δὲ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ αἰρετά ἐστίν. 8 Ὡς δὲ κατὰ ἔν εἰπεῖν, ἀνάγκη, ἀγαθὰ εἶναι τάδε· Εὐδαιμονία· καὶ γὰρ καθ' αὐτὸ αἰρετὸν, καὶ αὐταρκες, καὶ ἕνεκα αὐτοῦ πολλὰ αἰρούμεθα. 9 Δικαιοσύνη, ἀνδρεία, σωφροσύνη, μεγαλοψυχία, μεγαλοπρέπεια, καὶ αἱ ἄλλαι αἱ τοιαῦται ἕξεις· ἀρεταὶ γὰρ ψυχῆς. 10 Καὶ ὑγίεια, καὶ κάλλος, καὶ τὰ τοιαῦτα· ἀρεταὶ γὰρ σώματος, καὶ ποιητικαὶ πολλῶν· οἷον ὑγίεια καὶ ἡδονῆς καὶ τοῦ ζῆν. διὸ καὶ ἄριστον δοκεῖ εἶναι· ὅτι δύο τῶν τοῖς πολλοῖς τιμιωτάτων αἰτίων ἐστίν, ἡδονῆς καὶ τοῦ ζῆν. 11 Πλοῦτος· ἀρετὴ γὰρ κτήσεως, καὶ ποιητικὸν πολλῶν. 12 Φίλος καὶ Φιλία· καὶ γὰρ καθ' αὐτὸν αἰρετὸν ὁ Φίλος, καὶ ποιητικὸν πολλῶν. 13 Τιμὴ, δόξα· καὶ γὰρ ἡδέα καὶ ποιητικὰ πολλῶν· καὶ

se est bona esse; illa enim voluptatem efficiunt; honesta vero partim iucunda; partim ipsa per se eligenda sunt. 8 Ut autem de singulis dicam, necesse est, bona esse haec: Felicitas; nam & propter se eligenda est, & sibi sufficit, eiusque causa multa eligimus. 9 Iustitia, fortitudo, temperantia, magnanimitas, magnificentia, & alii habitus eiusmodi; virtutes enim animi sunt. 10 Et sanitas, & pulchritudo, & talia; nam virtutes corporis sunt, & multa efficiunt; velut sanitas & voluptatem & vitam. Quapropter haec etiam optimum videtur esse, quia duorum, quae a plurimis maxime honorantur, causa est, voluptatis & vitae. 11 Divitiae; virtus enim sunt possessionis, & multa efficiunt. 12 Amicus & amicitia; nam & per se amicus bonum eligendum est, & multa efficiens. 13 Honor, bona laus; nam dulcia sunt & multa efficiunt; & con-

ἀκολουθεῖ αὐτοῖς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ὑπάρχειν, ἐφ' οἷς
τιμῶνται. 14 Δύναμις τοῦ λέγειν, τοῦ πράττειν ποιη-
τικὰ γὰρ πάντα τὰ τοιαῦτα ἀγαθῶν. 15 Ἔτι εὐ-
φυΐα, μνήμαι, εὐμάθεια, ἀγχινοια, πάντα τὰ τοιαῦ-
τα ποιητικαὶ γὰρ αὐταὶ ἀγαθῶν αἱ δυνάμεις εἰσὶν
ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἐπιστῆμαι πᾶσαι, καὶ αἱ τέχναι.
16 Καὶ τὸ ζῆν· εἰ γὰρ μηδὲν ἄλλο ἔποιτο ἀγαθόν,
καθ' αὐτὸ αἰρετόν ἐστι. 17 Καὶ τὸ δίκαιον συμφέρον
γὰρ τι κοινῆ ἐστι. ταῦτα μὲν οὖν σχεδὸν τὰ ὁμολο-
γούμενα ἀγαθὰ ἐστιν. 18 Ἐν δὲ τοῖς ἀμφοισβητησίμοις
ἐκ τῶνδε οἱ συλλογισμοὶ ᾧ τὸ ἐναντίον κακόν, τοῦτ'
ἀγαθόν. 19 Καὶ οὗ τὸ ἐναντίον τοῖς ἐχθροῖς συμφέρεῖ
οἷον, εἰ τὸ δειλοὺς εἶναι μάλιστα συμφέρεῖ τοῖς ἐχθροῖς,
δῆλον, ὅτι ἀνδρεία μάλιστα ὠφέλιμον τοῖς πολίταις.
20 Καὶ ὅλως, ὃ οἱ ἐχθροὶ βούλονται, ἢ ἐφ' ᾧ χαίρουσι,
τοῦναντίον τούτῳ ὠφέλιμον φαίνεται· διὸ εὖ εἴρηται,

sequitur ipsa plerumque, ut adfint, ob quae (homines)
honorantur. 14 Facultas dicendi, agendi; nam efficiunt
haec omnia talia bona. 15 Praeterea ingenium, memo-
ria, docilitas, sagacitas, omnia eiusmodi; facultates
enim hae idoneae sunt ad bona efficienda; similiter vero
etiam omnes scientiae & artes. 16 Et vita; si enim
nullum aliud bonum eam consequeretur, per se illa eli-
genda est. 17 Et iustum; est enim utile quid commu-
niter. Atque haec quidem fere confessa bona sunt. 18
In controversis autem ex his syllogismi fiunt; cuius con-
trarium malum est, id est bonum. 19 Et cuius contra-
rium hostibus utile est; velut, si maxime utile est ho-
stibus, ut timidi sunt (adversarii), patet, fortitudinem
civibus maxime utilem esse. 20 Et omnino, quod hos-
tes volunt, aut de quo gaudent, huic contrarium vi-
detur utile; quare bene dictum est,

ἢ κεν γηθήσαι Πρίαμος.

ἔστι δ' οὐκ αἰεὶ τοῦτο, ἀλλ' ὡς ἐπιτοπολύ· οὐδέν γὰρ καλύει, ἐνίοτε ταῦτο συμφέρον τοῖς ἐναντίοις· ὅθεν λέγεται, ὡς τὰ κακὰ συνάγει τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ἢ ταῦτο βλαβερὸν ἀμφοῖν. 21 Καὶ οὐ μὴ ἔστιν ὑπερβολή, τοῦτο ἀγαθόν· ὁ δὲ ἂν ἢ μείζον, ἢ δεῖ, κακόν. 22 Καὶ οὐ ἕνεκα πολλὰ πεπόνηται, ἢ δεδαπάνηται· Φαινόμενον γὰρ ἀγαθόν ἤδη· καὶ ὡς τέλος ἤδη τὸ τοιοῦτον ὑπολαμβάνεται, καὶ τέλος πολλῶν· τὸ δὲ τέλος ἀγαθόν· ὅθεν ταῦτ' εἴρηται·

Καθδέκεν εὐχολὴν Πριάμω·

καὶ,

Αἰσχρὸν τοι δηρὸν τε μένειν.

καὶ ἡ παροιμία δέ, τὸ „ἐπὶ θύραις τὴν ὑδρίαν.“ 23 Καὶ οὐ πολλοὶ ἐφίενται, καὶ τὸ περιμάχητον Φαινόμενον· οὐ γὰρ πάντες ἐφίενται, τοῦτ' ἀγαθόν ἢ οἱ

Sane laetabitur Priamus.

Non vero semper hoc valet, sed ut plurimum; nihil enim impedit, quominus nonnunquam idem profit contrariis; unde dicitur, Mala homines conciliare, quando fit idem perniciosum ambobus. 21 Et cuius non est exsuperantia, id bonum est; quod autem est maius, quam oportet, malum. 22 Et cuius causa multi labores exhausti, multi sumtus facti sunt; hoc enim videtur iam bonum esse; & ut finis iam tale habetur, & ut finis multorum; finis vero bonum est; unde haec dicta sunt:

Et certe gloriam Priamo;

&

Turpe manere diu.

Et proverbium hoc, „in foribus urceum.“ 23 Et quod multi appetunt, pugnaque dignum apparet; nam quod omnes appetunt, id bonum erat; plurimi autem instar

δὲ πολλοὶ ὥσπερ πάντες φαίνονται. 24 Καὶ τὸ ἐπαινετόν· οὐδεὶς γὰρ τὸ μὴ ἀγαθὸν ἐπαινῆι. καὶ ὁ οἱ ἐχθροὶ καὶ οἱ Φαῦλοι ἐπαινοῦσιν· ὥσπερ γὰρ πάντες ἤδη ὁμολογοῦσιν, εἰ καὶ οἱ κακῶς πεπονηότες· διὰ γὰρ τὸ Φανερόν ὁμολογήσειαν ἂν· ὥσπερ καὶ Φαῦλοι, οὓς οἱ Φίλοι ψέγουσι καὶ ἀγαθοὶ, οὓς οἱ ἐχθροὶ μὴ ψέγουσι· διὸ λελοιδωρῆσθαι ὑπέλαβον Κορίνθιοι ὑπὸ Σιμωνίδου ποιήσαντος,

Κορινθίους δ' οὐ μέμφεται τὸ Ἴλιον.

25 Καὶ ὁ τῶν Φρονίμων τις, ἢ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν, προέκρινεν· οἶον, Ὀδυσσεῖα Ἀθηναῖ, καὶ Ἑλένην Θεσεύς, καὶ Ἀλέξανδρον αἰ Θεαὶ, καὶ Ἀχιλλεῖα Ὀμηρος. 26 Καὶ ὅλως τὰ προαιρετά. προαιροῦνται δὲ πράττειν τὰ τε εἰρημένα, καὶ τὰ τοῖς ἐχθροῖς κακὰ, καὶ τὰ τοῖς Φίλοις ἀγαθὰ. 27 Καὶ τὰ δυνατά· ταῦτα δὲ διχῶς ἔστι, τὰ τε γεγόμενα ἂν, καὶ

omnium videntur. 24 Et laudabile; nemo enim laudat id, quod non bonum est. Et quod inimici & improbi laudant; nam quodammodo omnes iam consentiunt, si illi quoque, qui male affecti sunt; nam confitentur propterea, quod manifestum sit; sicut etiam improbi sunt, quos amici vituperant; & boni, quos inimici non vituperant; quamobrem convicio se affectos esse existimarunt Corinthii a Simonide, qui cecinit,

Corinthiis vero non succenset Ilium.

25 Et quod ex prudentibus aliquis, vel bonis viris aut mulieribus, praetulit; velut Ulysses Minerva, & Helenam Theseus, & Alexandrum Deae, & Achillem Homerus. 26 Et omnino quae praeeligenda sunt. Praeeligunt autem, ut agant & quae dicta sunt, & inimicis mala, & amicis bona. 27 Et possibilia; haec vero duobus modis sunt, & quae fiunt, & quae facile fiunt;

τὰ ραδίως γιγνόμενα· ράδια δὲ, ὅσα ἢ ἀνευ λύπης, ἢ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ· τὸ γὰρ χαλεπὸν ὀρίζεται ἢ λύπη, ἢ πλήθει χρόνου. καὶ ἐὰν ὡς βούλονται· βούλονται δὲ ἢ μηδὲν κακόν, ἢ ἕλαττον τοῦ ἀγαθοῦ· τοῦτο δ' ἔσται, ἐὰν ἢ λανθάνῃ ἢ τιμωρία, ἢ μικρὰ ἦ. 28 Καὶ τὰ ἴδια. καὶ ἂ μὴδεῖς. καὶ τὰ περιττὰ· τιμὴ γὰρ οὕτω μάλλον. καὶ τὰ ἀρμόττονα αὐτοῖς· τοιαῦτα δὲ τὰ τε προσήκοντα κατὰ γένος καὶ δύναμιν. καὶ ὧν ἐλλείπειν οἶνται, καὶ μικρὰ ἦ· οὐδὲν γὰρ ἥττον προαιροῦνται ταῦτα πράττειν. 29 Καὶ τὰ εὐκατέργαστα· δυνατὰ γὰρ, ὡς ράδια· εὐκατέργαστα δὲ, καὶ ἂ πάντες, ἢ εἰ πολλοὶ, ἢ οἱ ὅμοιοι, ἢ οἱ ἥττους κατάρθρωσαν. καὶ ἂ χαριῶνται τοῖς φίλοις, ἢ ἂ ἀπεχθήσονται τοῖς ἐχθροῖς. καὶ ἔσα, οὓς θαυμάζουσι, προαιροῦνται πράττειν. καὶ πρὸς ἂ εὐφουεῖς εἰσι καὶ ἔμπειροί· ῥᾶον γὰρ

facilia autem sunt, quaecunque vel sine molestia, vel brevi tempore fiunt; difficile enim definitur vel molestia, vel longitudine temporis. Et si (*aliquid fuerit*), ut volunt; volunt autem vel nullum malum, vel minus bono; hoc vero erit, si vel lateat poena, vel parva sit. 28 Et propria. Et quae nemo. Et eximia; honor sic enim magis (*accidit*). Et congruentia ipsis; talia autem sunt, quae conveniunt in genere & facultate. Et quae deficere arbitrantur, etiam si parva sint; nihilo enim minus haec agere malunt. 29 Et quae facile perfici possunt; fieri enim possunt, utpote facilia; perfici autem facile possunt, quae etiam omnes, vel multi, vel similes, vel viribus minores exsequantur. Et quae grata erunt amicis, & quae odiosa inimicis. Et quaecunque illi, quos admirantur, praeeligunt, ut agant. Et in quibus ingeniosi sunt, & experti; facilius enim se exfe-

κατορθώσκειν οἴονται. καὶ ἂ μὴδὲς Φαῦλος ἐπαινετὰ γὰρ μάλλον. καὶ ὧν ἐπιθυμοῦντες τυγχάνουσιν· οὐ γὰρ μόνον ἡδῦ, ἀλλὰ καὶ βέλτιον φαίνεται. 30 Καὶ μάλιστα ἕκαστοι πρὸς ἂ τοιοῦτοι· οἷον, οἱ Φιλότιμοι, εἰ νίκη ἔσται· οἱ Φιλότιμοι, εἰ τιμὴ· οἱ Φιλοχρήματοι, εἰ χρήματα· καὶ οἱ ἄλλοι ὡσαύτως. περὶ μὲν οὖν ἀγαθοῦ καὶ τοῦ συμφέροντος ἐκ τούτων ληπτέον τὰς πίστεις.

Κ Ε Φ. ζ'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΕΙΖΟΝΟΣ ΑΓΑΘΟΥ, ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΑΛΛΟΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΟΣ.

Ἐπεὶ δὲ πολλάκις ὁμολογοῦντες, ἄμφω συμφέ-
ρειν, περὶ τοῦ μάλλον ἀμφισβητοῦσιν, ἐφεξῆς ἂν εἴη
λεκτέον περὶ τοῦ μείζονος ἀγαθοῦ, καὶ τοῦ μάλλον
συμφέροντος. 2 Ἐστὼ δὴ ὑπερέχον μὲν τασούτων, καὶ
ἔτι· ὑπερεχόμενον δὲ τὸ ἐνυπάρχον. καὶ μείζον μὲν αἰεὶ

cuturos esse arbitrantur. Et quae nemo improbus (*eli-
git*); nam laudabilia magis sunt. Et quae cupientes af-
sequuntur; non enim solum iucundum, sed & melius
apparet. 30 Et in quibus maxime sunt singuli tales;
velut, victoriae cupidi, ut victoria adfutura sit; hono-
ris cupidi, ut honor; pecuniae cupidi, ut opes; &
alii eodem modo. Ac de bono quidem & utili ex his
argumenta sumenda sunt.

C A P. VII.

De Bono maiori & Utili maiori.

Quoniam autem saepe contentes, utrumque utile
esse, de eo, quod est utilius, controversantur, dein-
ceps de bono maiori & utili maiori dicendum est. 2 Sit
igitur τὸ superans *Tantum*, & *amplius*; quod autem su-
peratur id, quod inest. Et Maius quidem Semper &
Aristot. Vol. IV.

καὶ πλεῖον πρὸς ἕλαττον· μέγα δὲ καὶ μικρὸν καὶ πολ-
 λὸν καὶ ὀλίγον πρὸς τὸ τῶν πολλῶν μέγεθος· καὶ ὑπερέ-
 χον μὲν τὸ μέγα· τὸ δὲ ἐλλείπον μικρὸν· καὶ πολὺ
 καὶ ὀλίγον ὡσαύτως. 3 Ἐπεὶ οὖν ἀγαθὸν λέγομεν
 τό, τε αὐτὸ αὐτοῦ ἕνεκα καὶ μὴ ἄλλου αἰρετόν· καὶ
 οὐ πάντα ἐφίεται· καὶ ὁ νοῦν ἂν καὶ φρόνησιν λαβόν-
 τα ἔλοιτο· καὶ τὸ ποιητικὸν καὶ τὸ φυλακτικόν, ἢ ὡς
 ἔπεται τὰ τοιαῦτα· τὸ δ' οὐ ἕνεκα τὸ τέλος ἐστὶ· τέ-
 λος δ' ἐστίν, οὐ ἕνεκα τὰ ἄλλα· αὐτῶν δὲ ἀγαθὸν τὸ
 πρὸς αὐτὸν ταῦτα πεπονηθὸς ἀνάγκη, τὰ τε πλείω
 τοῦ ἐνὸς καὶ τῶν ἐλαττόνων, συναριθμουμένου τοῦ ἐνὸς
 ἢ τῶν ἐλαττόνων, μείζον ἀγαθὸν εἶναι· ὑπερέχει γάρ·
 τὸ δὲ ἐνυπάρχον ὑπερέχεται. 4 Καὶ ἔαν τὸ μέγιστον
 τοῦ μεγίστου ὑπερέχη, καὶ αὐτὰ αὐτῶν, καὶ ὅσα αὐ-
 τὰ αὐτῶν, καὶ τὸ μέγιστον τοῦ μεγίστου· οἷον, εἰ ὁ

Plus (*se habet*) ad Minus; Magnum vero & Parvum &
 Multum & Paucum ad multorum Magnitudinem; & τὸ
 Superans quidem est Magnum; at τὸ Deficiens Parvum;
 & Multum & Paucum similiter. 3 Quoniam igitur bo-
 num dicimus id, quod ipsum propter se, nec propter
 aliud eligendum est; & quod omnia appetunt; & quod
 quidquid mentem & prudentiam acceperit eligeret; &
 quod idoneum est ad efficiendum & custodiendum, aut
 quod consequuntur talia; id autem, cuius causa res
 est, finis est; finis vero est, cuius causa alia sunt; ali-
 cui autem bonum est, quod respectu ad ipsum habito
 ita affectum est: necesse est, plura uno & paucioribus,
 addito uno vel paucioribus, maius bonum esse; nam
 superant; quod autem inest, superatur. 4 Et maximum
 si maximo praestet, ipsa quoque ipsis (*praestant*), & si
 quaecunque ipsa ipsis, etiam maximum maximo (*prae-*

μέγιστος ἀνὴρ γυναικὸς τῆς μεγίστης μείζων, καὶ ὅλως οἱ ἄνδρες τῶν γυναικῶν μείζους· καὶ εἰ οἱ ἄνδρες τῶν γυναικῶν ὅλως μείζους, καὶ ἀνὴρ ὁ μέγιστος τῆς μεγίστης γυναικὸς μείζων· ἀνάλογον γὰρ ἔχουσιν αἱ ὑπεροχαὶ τῶν γενῶν καὶ τῶν μεγίστων ἐν αὐτοῖς. 5 Καὶ ὅταν τὸδε μὲν τῶδὲ ἐπιταί, ἐκεῖνο δὲ τούτῳ μὴ ἐπιταί δὲ ἢ τῷ ἅμα, ἢ τῷ ἐφεξῆς, ἢ τῇ δυνάμει ἐνυπάρχει γὰρ ἢ χρῆσις ἢ τοῦ ἐπομένου ἐν τῇ πατέρου. ἐπιταί δὲ ἅμα μὲν τῷ ὑγιαίνειν τὸ ζῆν, τούτῳ δὲ ἐκεῖνο οὐ ὕστερον δὲ τῷ μανθάνειν τὸ ἐπίστασθαι· δυνάμει δὲ τῷ ἱεροσυλεῖν τὸ ἀποστερεῖν· ὁ γὰρ ἱεροσυλῆσας καὶ ἀποστερήσειε. 6 Καὶ τὰ ὑπερέχοντα τοῦ αὐτοῦ μείζονι μείζω· ἀνάγκη γὰρ, ὑπερέχειν καὶ τοῦ μείζονος. 7 Καὶ τὰ μείζονος ἀγαθοῦ ποιητικῶ μείζω· ταῦτό γὰρ ἀν ἦν τῷ μείζονος ποιητικῶ εἶναι. καὶ οὐ τὸ ποιητικὸν μείζον, ὡσαύτως· εἰ γὰρ τὸ ὑγιεινὸν αἰ-

stat); velut si maximus vir muliere maxima maior est, etiam omnino viri mulieribus maiores sunt; & si viri omnino mulieribus maiores sunt, etiam maximus vir muliere maxima maior erit; proportionem enim habent exsuperantiae generum & maximorum in ipsis. 5 Et quando hoc quidem illi consequens est, illud vero huic nequaquam; consequens vero est vel simul, vel deinceps, vel facultate; inest enim usus consequentis in (usu) alterius. Consequens autem est simul quidem fanitati vita, huic vero illa nequaquam; deinceps autem τῷ discere τὸ sciire; facultate denique sacrilego τὸ surripere; nam qui sacrilegus fuerit, etiam surripiet. 6 Et quae superant maius ipso, maiora sunt; necesse enim est, superare ea etiam maius. 7 Et quae maius bonum efficiunt, maiora sunt; idem enim erat, quod maioris efficiens esse. Et cuius efficiens maius est, itidem; nam

ρετώτερον τοῦ ἡδέος καὶ μείζον ἀγαθόν, καὶ ἡ υἰγεία τῆς ἡδονῆς μείζων. 8 Καὶ τὸ αἰρετώτερον καθ' αὐτὸ τοῦ μὴ καθ' αὐτὸ εἶον, ἰσχυρὸς υἰγεινοῦ· τὸ μὲν γὰρ οὐχ αὐτοῦ ἐνεκα· τὸ δὲ αὐτοῦ, ὅπερ ἦν τὸ ἀγαθόν. 9 Καὶ ἢ τὸ μὲν τέλος, τὸ δὲ μὴ τέλος· τὸ μὲν γὰρ ἄλλου ἐνεκα· τὸ δὲ αὐτοῦ· εἶον, τὸ γυμνάζεσθαι τοῦ εὖ ἔχειν τὸ σῶμα. 10 Καὶ τὸ ἥττον προσδεόμενον πατέρου, ἢ ἑτέρου· αὐταρκέστερον γὰρ ἥττον δὲ προσδεῖται τὸ ἐλαττόνων ἢ ραδιόνων προσδεόμενον. 11 Καὶ ὅταν τόδε μὲν ἀνευ τοῦδε μὴ ἦ, ἢ μὴ δυνατὸν ἦ γενέσθαι, πατέρου δὲ ἀνευ τούτου· αὐταρκέστερον δὲ τὸ μὴ δεόμενον· ὥστε φαίνεται μείζον ἀγαθόν. 12 Καὶ ἢ ἀρχή, τὸ δὲ μὴ ἀρχή· καὶ ἢ αἴτιον, τὸ δ' οὐκ αἴτιον, διὰ τὸ αὐτὸ ἀνευ γὰρ αἰτίου καὶ ἀρχῆς ἀδυνατὸν εἶναι, ἢ γενέ-

si salubre magis eligendum est, quam iucundum, & maius bonum, etiam sanitas voluptate maior est. 8 Et quod magis eligendum est per se (*maius bonum est eo*), quod non per se (*magis eligendum est*); velut, robur (*maius bonum*) quam salubre; hoc enim non propter se; illud vero propter se, id quod erat bonum. 9 Et si alterum quidem sit finis, alterum vero non finis; hoc enim alius causa; illud vero propter se; velut, Exerceri, ut corpus bene se habeat. 10 Et quod minus indiget altero, vel aliis; nam maxime sibi sufficit; minus vero indiget paucioribus vel facillioribus indigens. 11 Et quando unum quidem sine hoc non sit, vel fieri non possit, alterum vero sine hoc; magis vero sibi sufficit non indigens; unde apparet, maius bonum esse. 12 Et quando unum sit principium, alterum vero non principium. Et quando unum causa sit, alterum vero non causa, ob eandem rationem; nam sine causa & principio ni-

σθαι. καὶ δυῶν ἀρχαῖν τὸ ἀπὸ τῆς μείζονος ἀρχῆς μείζον· καὶ δυῶν αἰτίων τὸ ἀπὸ τοῦ μείζονος αἰτίου μείζον. καὶ ἀνάπαλιν δὴ δυῶν ἀρχαῖν ἢ τοῦ μείζονος ἀρχὴ μείζων· καὶ δυῶν αἰτίων τὸ τοῦ μείζονος αἰτίου μείζον. 13 Δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἀμφοτέρως μείζον ἔστι φαίνεσθαι· καὶ γὰρ, εἰ ἀρχὴ τότε, τὸ δὲ μὴ ἀρχὴ, δόξει μείζον εἶναι· καὶ εἰ μὴ ἀρχὴ, τὸ δὲ ἀρχὴ, τὸ γὰρ τέλος μείζον, καὶ οὐκ ἀρχὴ. ὡς περὶ ὁ Λεωδάμας κατηγορῶν ἔφη Καλλιστράτου, τὸν βουλευσάντα τοῦ πράξαντος μᾶλλον ἀδικεῖν· οὐ γὰρ ἂν πραχθῆναι, μὴ βουλευσαμένου. πάλιν δὲ καὶ Χαβρίου, τὸν πράξαντα τοῦ βουλευσάντος· οὐ γὰρ ἂν γενέσθαι, εἰ μὴ ἦν ὁ πράξαν· τούτου γὰρ ἐνεκα ἐπιβουλεύουσιν, ὅπως πράξωσι. 14 Καὶ τὸ σπανιώτερον τοῦ ἀφθόγου οἶον, χρυσὸς σιδήρου, ἀχρηστότερος ὢν· μείζων γὰρ ἢ κτήσις,

hil potest esse vel fieri. Et ex duobus principiis id, quod est a maiori principio, maius est; & ex duabus causis ea, quae est a maiori causa, maior est. Et rursus ex duobus principiis maioris principium maius est; & ex duabus causis maioris causa maior est. 13 Manifestum igitur est ex dictis, quod utroque modo maius videri possit; nam &, hocce si principium, illud vero non principium est, videbitur maius esse; & si illud non principium, hoc vero principium est; finis enim maius est, nec principium. Quemadmodum Leodamas dixit accusans Callistratum, eum, qui consuluerit, iniustius egisse, quam qui fecerit; quod non actum fuisset, nisi consulisset. Rursus vero etiam Chabriam, eum, qui egerit, quam qui consulerit; quod non factum esset, nisi fuisset, qui ageret; nam propterea consulunt, ut agant. 14 Et rarius (*maius bonum est*), quam copiosum; velut, aurum quam ferrum, cum minus utile sit;

διὰ τὸ χαλεπωτέραν εἶναι. ἄλλον δὲ τρόπον, τὸ ἀφθονον τοῦ σπανίου, ὅτι ἡ χοῆσις ὑπερέχει· τὸ γὰρ πολλάκις τοῦ ὀλιγάκις ὑπερέχει· ὅθεν λέγεται, „ Ἄριστον μὲν ὕδωρ. „ 15 Καὶ ὅλως τὸ χαλεπώτερον τοῦ βραύονος σπανιώτερον γάρ. ἄλλον δὲ τρόπον, τὸ βραῦον τοῦ χαλεπωτέρου ἔχει γὰρ, ὡς βουλόμεθα. 16 Καὶ ὦ τὸ ἐναντίον μείζον. καὶ οὐ ἡ στέρησις μείζον. καὶ ἀρετὴ μὴ ἀρετῆς, καὶ κακία μὴ κακίας μείζον· τὰ μὲν γὰρ τέλη· τὰ δὲ οὐ τέλη. 17 Καὶ, ὧν τὰ ἔργα καλλίω, ἢ αἰσχίω, μείζω αὐτά. καὶ ὧν αἱ κακίαι καὶ αἱ ἀρεταὶ μείζους, καὶ τὰ ἔργα μείζω· ἐπεὶ περ, ὡς τὰ αἴτια καὶ αἱ ἀρχαί, καὶ τὰ ἀποβαίνοντα καὶ ὡς τὰ ἀποβαίνοντα, καὶ τὰ αἴτια καὶ αἱ ἀρχαί. 18 Καὶ ὧν ἡ ὑπεροχὴ αἰρετωτέρα ἢ καλλίων· οἷον, τὸ ἀκριβῶς ὁρᾶν αἰρετωτέρον τοῦ ὁσφραίνεσθαι καὶ γὰρ ὄψις

maior enim est possessio, propterea quod difficilior fit. Alio autem modo, copiosum quam rarum, quia usus superat; nam quod saepe, superat id; quod raro habetur; unde dicitur, „ *Optimum quidem aqua.* „ 15 Et omnino difficilium, quam facilius, nam rarius est. Alio autem modo, facilius quam difficilium; nam se habet, sicut volumus. 16 Et cuius contrarium maius est. Et cuius privatio maior est. Et virtus, quam non virtus, & turpitudine, quam non turpitudine, maius est; nam illa sunt fines; haec vero non fines. 17 Et quorum opera honestiora vel turpiora, maiora ipsa sunt. Et quorum vitia & virtutes maiores sunt, eorum opera quoque sunt maiora; siquidem, ut causae & principia, etiam eventus; & ut eventus, etiam causae & principia se habent. 18 Et quorum exsuperantia magis eligenda vel honestior est; velut, accurate videre magis eligendum est, quam odorari; nam visus, quam odoratus, & stu-

ὁσφρήσεως καὶ τὸ φιλεταῖρον εἶναι τοῦ φιλοχρήμα-
τον μᾶλλον κάλλιον ὥστε καὶ φιλεταιρία φιλοχρη-
ματίας. καὶ ἀντικειμένως δὲ τῶν βελτιόνων αἱ ὑπερ-
βολαὶ βελτίους, καὶ καλλιόνων καλλίους. 19 Καὶ
ῶν αἱ ἐπιθυμίαι καλλίους ἢ βελτίους· αἱ γὰρ μείζους
ὀρέξεις μείζονων εἰσὶ καὶ τῶν καλλιόνων δὲ ἢ καὶ βελ-
τιόνων αἱ ἐπιθυμίαι βελτίους καὶ καλλίους διὰ τὸ αὐ-
τό. 20 Καὶ ῶν αἱ ἐπιστήμαι καλλίους ἢ σπουδαιότε-
ραι, καὶ τὰ πράγματα καλλίω καὶ σπουδαιότερα ὡς
γὰρ ἔχει ἡ ἐπιστήμη, καὶ τὸ ἀληθές· κελεύει δὲ τὸ
αὐτῆς ἐκάστη. καὶ τῶν σπουδαιωτέρων δὲ καὶ καλλιό-
νων αἱ ἐπιστήμαι ἀνάλογον διὰ ταῦτα. 21 Καὶ ὁ κρι-
νειεν ἂν ἢ κερρίκασιν οἱ φρόνιμοι, ἢ πάντες, ἢ οἱ πολ-
λοὶ, ἢ οἱ πλείους, ἢ οἱ κράτιστοι, ἀγαθὸν μείζον, ἀνάγ-
κη οὕτως ἔχειν ἢ ἀπλάως, ἢ εἰ κατὰ τὴν φρόνησιν ἐκρι-

diusum amicorum, quam pecuniae studiosum esse, ho-
nestius est; quare etiam studium amicorum, quam pe-
cuniae studium. Et contra meliorum exsuperantiae me-
liores; & honestiorum honestiores sunt. 19 Et quorum
cupiditates honestiores vel meliores sunt; maiores enim
appetitiones maiorum sunt; honestiorum vero vel etiam
meliorum cupiditates meliores & honestiores ob ean-
dem rationem. 20 Et quorum scientiae honestiores &
graviores sunt, eorum etiam res sunt honestiores &
graviores; ut enim scientia se habet, ita quoque ve-
rum; praecipit autem, quod suum est, unaquaeque.
Graviorum vero & honestiorum scientiae ex propor-
tione eadem de causa. 21 Et quod iudicarent aut iu-
dicarunt prudentes, vel omnes, vel vulgus, vel pluri-
mi, vel praestantissimi, maius bonum, id necesse est
sic se habere vel simpliciter, vel si prudenter iudica-

ναν. ἔστι δὲ τοῦτο κοινὸν καὶ κατὰ τῶν ἄλλων· καὶ γὰρ τί, καὶ πῶσον, καὶ ποιὸν, οὕτως ἔχει, ὡς ἂν ἡ ἐπιστήμη. καὶ ἡ Φρόνησις εἶποι· ἀλλ' ἐπ' ἀγαθῶν εἰρήκαμεν ἄριστα γὰρ, ἀγαθὸν εἶναι, ὃ λαβόντα [τὰ πράγματα] Φρόνησιν ἔλοιτ' ἂν ἕκαστον· δῆλον οὖν, ὅτι καὶ μείζον, ὃ μᾶλλον ἡ Φρόνησις λέγει. 22 Καὶ τὸ τοῖς βελτίοσιν ὑπάρχον ἢ ἀπλῶς, ἢ ἡ βελτίους· οἷον ἢ ἀνδρεία ἰσχύος, καὶ ὃ ἔλοιτ' ἂν ὁ βελτίων ἢ ἀπλῶς, ἢ ἡ βελτίων· οἷον τὸ ἀδικεῖσθαι μᾶλλον ἢ ἀδικεῖν· τοῦτο γὰρ ὁ δικαιότερος ἔλοιτ' ἂν. 23 Καὶ τὸ ἥδιον τοῦ ἥττον ἡδέος· τὴν γὰρ ἡδονὴν πάντα διώκει, καὶ αὐτοῦ εἴεκα τοῦ ἡδέσθαι ὀρέγονται· ἄριστα δὲ τούτοις τὸ ἀγαθόν, καὶ τὸ τέλος· ἥδιον δὲ τό, τε ἀλυπότερον καὶ τὸ πολυχρονιώτερον ἡδύ. 24 Καὶ τὸ κάλλιον τοῦ ἥττον καλοῦ· τὸ γὰρ καλόν ἐστιν ἥτοι τὸ ἡδύ, ἢ τὸ καθ'

runt. Est vero hoc commune etiam in aliis; nam & Quid, & Quantum, & Quale, sic se habet, ut scientia & prudentia affirmaverit; verum de bonis diximus; nam definitum est bonum esse id, quod quae acceperint [res] prudentiam earum unaquaeque eligeret; patet igitur, etiam maius esse, quod magis prudentia dicit. 22 Et quod melioribus inest vel simpliciter, vel quatenus meliores sunt; ut fortitudo (*maius bonum est*) quam robur. Et quod eligeret melior vel simpliciter, vel quatenus melior est; velut malle iniuria affici, quam iniuria afficere; hoc enim iustior eligeret. 23 Et iucundius, quam minus iucundum; voluptatem enim omnia sequuntur, & ut dulcedine perfundantur appetunt; definitum autem his est bonum, & finis; iucundius vero est cum minus molestum, tum diutius iucundum. 24 Et honestius, quam minus honestum; honestum enim est

εὐτὸ αἰρετόν. 25 Καὶ ὅσων αὐτοὶ αὐτοῖς ἢ φίλοις βού-
 λονται αἴτιοι εἶναι μᾶλλον, ταῦτα μείζω ἀγαθὰ.
 ὅσων δὲ ἥκιστα, μείζω κακά. 26 Καὶ τὰ πολυχρο-
 νιώτερα τῶν ὀλιγοχρονιωτέρων· καὶ τὰ βεβαιότερα τῶν
 μὴ βεβαιωτέρων· ὑπερέχει γὰρ ἡ χρῆσις τῶν μὲν τῶ
 χρόνῳ· τῶν δὲ τῇ βουλήσει· ὅταν γὰρ βούλωνται,
 ὑπάρχει μᾶλλον ἢ τοῦ βεβαίου. 27 Καὶ ὡς ἂν ἐκ
 τῶν συστώχων καὶ τῶν ὁμοίων πτώσεων, καὶ τᾶλλα
 ἀκολουθεῖ· οἷον, εἰ τὸ ἀνδρείως κάλλιον καὶ αἰρετώτε-
 ρον τοῦ σωφρόνως, καὶ ἀνδρεία σωφροσύνης αἰρετωτέ-
 ρα, καὶ τὸ ἀνδρεῖον εἶναι τοῦ σωφρονεῖν. 28 Καὶ ὃ
 πάντες αἰροῦνται τοῦ, ὃ μὴ πάντες. καὶ ὃ οἱ πλείους,
 ἢ οἱ ἐλάττους· ἀγαθὸν γὰρ ἦν, οὗ πάντες ἐφίενται·
 ὥστε καὶ μείζον, οὗ μᾶλλον. καὶ ὃ οἱ ἀμφισβητοῦν-
 τες, ἢ οἱ ἐχθροὶ, ἢ οἱ κρίνοντες, ἢ οὓς οὔτοι κρίνουσι· τὸ

aut iucundum, aut propter se eligendum. 25 Et quo-
 rum ipsi sibi vel amicis volunt causae esse magis, ea ma-
 iora sunt bona; quorum autem minime, maiora mala.
 26 Et diuturniora, quam minus diuturna; & firmiora,
 quam minus firma; superat enim usus illorum quidem
 tempore; horum vero voluntate. Nam quando volunt,
 adest magis (*usus*) rei firmae. 27 Et ut ex coniugatis &
 similibus casibus, etiam alia consequuntur; ut, si quod
 fortiter (*agitur*), honestius & magis eligendum est,
 quam quod temperanter, etiam fortitudo magis eligen-
 da est, quam temperantia, & fortem esse, quam tem-
 perantem. 28 Et quod omnes eligunt, quam quod non
 omnes. Et quod plures, quam quod pauciores; nam
 bonum erat, quod omnes appetunt; quare etiam ma-
 ius, quod magis. Et quod controversantes, vel inimi-
 ci, vel iudicantes, vel quos isti diiudicant; illud enim

μὲν γὰρ, ὡς ἂν εἰ πάντες Φαῖεν, ἐστὶ τὸ δέ, οἱ κύριοι καὶ οἱ εἰδότες. 29 Καὶ ὅτε μὲν, οὐ πάντες μετέχουσι, μείζον' ἀτιμία γὰρ τὸ μὴ μετέχειν ὅτε δέ, οὐ μὴδείς, ἢ οὐ ὀλίγοι σπανιώτερον γάρ. 30 Καὶ τὰ ἐπαινετώτερα καλλίω γάρ, καὶ ὧν αἱ τιμαὶ μείζους, ὡσαύτως ἢ γὰρ τιμὴ ὡσπερ ἀξία τίς ἐστι, καὶ ὧν αἱ ζημίαι μείζους. 31 Καὶ τὰ τῶν ὁμολογουμένων, ἢ Φαινομένων μεγάλων, μείζω, καὶ διαιρούμενα δὲ εἰς τὰ μέρη τὰ αὐτὰ μείζω φαίνεται πλειόνων γὰρ ὑπεροχῇ φαίνεται ὅθεν καὶ ὁ ποιητὴς Φησι, πείσαι [λέγουσαν] τὸν Μελέαγρον ἀναστήναι,

Ὅσσα καὶ ἀνθρώποισι πέλει, τῶν ἄστῳ ἀλάῃ
 Λαοὶ μὲν Φθινύθουσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει
 Τέχνα δέ τ' ἄλλοι ἄγουσι.

καὶ τὸ συντίθεναι δὲ καὶ „ἐποικοδομεῖν, „ ὡσπερ Ἐπί-

est, perinde ac si omnes affirmarent; hoc vero, perinde ac si potentes & scientes. 29 Et nonnunquam id, cuius omnes participes sunt, maius est; dedecus enim est, non esse participem; nonnunquam vero id, cuius nemo, aut cuius pauci; rarius enim est. 30 Et laudabiliora; nam honestiora sunt. Et quorum sunt maiores honores, itidem; nam honor tanquam pretium quoddam est; & quorum sunt poenae maiores. 31 Et quae sunt confessis, aut iis, quae magna apparent, maiora. Et quae in partes dividuntur, ea ipsa videntur maiora; nam plurium exsuperantia esse videtur, unde etiam poeta dicit, eam persuasisse Meleagro, ut assurgeret, [dicentem]

Quot mala homines premunt, quorum urbs capta est;

Pereunt incolae; urbem vero incendia vastant;

Et liberos alii rapiunt.

Et si componuntur „unumque super altero aedificatur,“

χαρμῶς· διὰ τε τὸ αὐτὸ τῇ διαιρέσει· ἢ γὰρ σύνθεσις ὑπεροχὴν δείκνυσι πολλήν· καὶ ὅτι ἀρχὴ φαίνεται μεγάλων καὶ αἰτίων. 32 Ἐπεὶ δὲ τὸ χαλεπώτερον καὶ σπανιώτερον μείζον, καὶ οἱ καιροὶ, καὶ αἱ ἡλικίαι, καὶ οἱ τόποι, καὶ οἱ χρόνοι, καὶ αἱ δυνάμεις ποιούσι μεγάλα. εἰ γὰρ παρὰ δυνάμιν, καὶ παρ' ἡλικίαν, καὶ παρὰ τοὺς ὁμοίους, καὶ εἰ οὕτως, ἢ ἐνταῦθα, ἢ τόθ', ἔξει μέγεθος καὶ καλῶν καὶ ἀγαθῶν καὶ δικαίων, καὶ τῶν ἐναντίων. ὅθεν καὶ τὸ ἐπίγραμμα τῶ Ὀλυμπιονίκῃ·

Πρόσθε μὲν ἀμφ' ὁμοισιν ἔχων τραχεῖαν ἄσιλλαν,

Ἰχθύς ἐξ Ἄργους εἰς Τεγέαν ἔφερον.

καὶ ὁ Ἰφικράτης αὐτὸν ἐνεκωμιάζει λέγων, „ἐξ ὧν ὑπῆρξε ταῦτα. „ 33 Καὶ τὸ αὐτοφύες τοῦ ἐπικτήτου χαλεπώτερον γὰρ ὅθεν καὶ ὁ ποιητὴς Φησιν, „Αὐτοδίδακτος δ' εἰμί. „ 34 Καὶ τὸ μεγάλου μέγιστον μέ-

ut Epicharmus (*faciebat*); tum propter idem, quod evenit divisioni; nam compositio magnam exsuperantiam arguit; tum quod principium & causa magnorum apparet. 32 Quoniam vero maius difficilius & rarius est, etiam opportunitates, & aetates, & loci, & tempora, & facultates reddunt magna. Si enim supra facultatem, & supra aetatem, & supra similia, & si sic, vel ibi, vel tunc (*aliquid fuerit*), habebit magnitudinem & honestorum & bonorum & iustorum, & contrariorum. Unde quoque epigramma in Olympionicen:

Humeris antea scabram gestans corbem

Pisces ex Argo Tegeam portabam.

Et Iphicrates se ipsum encomio ornavit dicens, „ex quibus exstiterint haec. „ 33 Et nativum (*maius bonum est*), quam adscitum; difficilius enim est; unde etiam poeta dicit, „*sine magistro didici.* „ 34 Et magni pars maxima,

ρος οἶον, Περικλῆς τὸν ἐπιτάφιον λέγων, τὴν νεότητά
 ἐκ τῆς πόλεως ἀνηρῆσθαι, ὡς περὶ τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ
 εἰ ἐξαιρεθείη. 35 Καὶ τὰ ἐν χρεΐα, μείζονι χρήσιμα
 οἶον τὰ ἐν γῆραι καὶ νόσοις, καὶ δυοῖν τὸ ἐγγύτερον τοῦ
 τέλους, καὶ τὸ αὐτῶ, ἢ ἀπλῶς, καὶ τὸ δυνατὸν τοῦ
 ἀδυνατοῦ τὸ μὲν γὰρ αὐτῶ, τὸ δ' οὐ, καὶ τὰ ἐν τέ-
 λει τοῦ βίου, τέλη γὰρ μᾶλλον ἢ τὰ πρὸς τῶ τέλει.
 36 Καὶ τὰ πρὸς ἀλήθειαν τῶν πρὸς δόξαν ὅρος δὲ τοῦ
 πρὸς δόξαν, ὃ λαμβάνειν μέλλων οὐκ ἂν ἔλοιτο, διὸ καὶ
 τὸ εὖ πάσχειν τοῦ εὖ ποιεῖν δόξειεν ἂν αἰρετώτερον εἶναι
 τὸ μὲν γὰρ, καὶν λαμβάνη, αἰρήσεται ποιεῖν δ' εὖ λαν-
 θάνων οὐ δοκεῖ ἂν ἐλέσθαι. 37 Καὶ ὅσα εἶναι μᾶλ-
 λον, ἢ δοκεῖν, βούλονται πρὸς ἀλήθειαν γὰρ μᾶλ-
 λον· διὸ καὶ τὴν δικαιοσύνην φασὶ μικρὸν εἶναι, ὅτι δο-
 ut, Pericles funebrem orationem habens, iuventutem ex
 civitate sublatam esse, perinde ac si ver ex anno sublatum sit.
 35 Et in necessitate maiori utilia; velut in senectute &
 morbis. Et ex duobus quod propius ad finem accedit.
 Et quod ipsi, quam quod simpliciter (*utile est*). Et id,
 quod fieri potest, quam quod non potest; illud enim
 ipsi (*bonum est*); hoc vero nequaquam. Et quae sunt
 in fine vitae; fines enim maius sunt, quam quae ad
 finem spectant. 36 Et quae spectant ad veritatem, quam
 quae ad opinionem; terminus autem eius, quod spectat
 ad opinionem, est, quod latere cupiens non eligar.
 Quamobrem etiam beneficio affici, quam bene facere,
 videtur potius eligendum esse; illud enim, etiamsi la-
 teat, aliquis eliget; benefacere vero, si lateat, non vi-
 detur electurus esse. 37 Et quaecunque esse magis,
 quam videri volunt; magis enim ad veritatem spectant;
 quamobrem etiam iustitiam aiunt rem parvam esse,

κεῖν, ἢ εἶναι, αἰρετώτερον· τὸ δὲ ὑγιαίνειν οὐ. 38 Καὶ τὸ πρὸς πολλὰ χρησιμώτερον· οἶον, τὸ πρὸς τὸ ζῆν, καὶ εὖ ζῆν, καὶ τὴν ἡδονὴν, καὶ πράττειν τὰ καλὰ· διὸ καὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ υἰγεία μέγιστα δοκεῖ εἶναι· ἅπαντα γὰρ ἔχει ταῦτα. 39 Καὶ τὸ ἀλυπότερον, καὶ τὸ μεθ' ἡδονῆς· πλείω γὰρ ἐνός· ὥστε ὑπάρχει καὶ ἡ ἡδονὴ ἀγαθὸν καὶ ἡ ἀλυπία. 40 Καὶ δυσὼν ὁ τῶ αὐτῷ προστιθέμενον μείζον τὸ ὅλον ποιεῖ. καὶ ἂ μὴ λαμβάνει παρόντα, ἢ ἂ λαμβάνει· πρὸς ἀληθείαν γὰρ τείνει ταῦτα· διὸ τὸ πλουτεῖν φανεῖν ἂν μείζον ἀγαθὸν τοῦ δοκεῖν. 41 Καὶ τὸ ἀγαπητόν· καὶ τοῖς μὲν μόνον, τοῖς δὲ μετ' ἄλλων· διὸ καὶ οὐκ ἴση ζημία, ἂν τις τὸν ἐτερόφθαλμον τυφλώσῃ, καὶ τὸν δὴ ἔχοντα ἀγαπητόν γὰρ ἀφῆρηται. ἐκ τίνων μὲν οὖν δεῖ τὰς πίστεις φέρειν ἐν τῷ προτρέπειν καὶ ἀποτρέπειν, σχεδὸν εἴρηται.

quia, ut quis (*iustus*) videatur, quam ut fit, magis eligendum est; sanitatem vero non (*rem parvam esse*). 38 Et quod ad multa utilius est; ut, quod ad vitam, & bonam vitam, & voluptatem pertinet, & τὸ honeste agere; quare etiam divitiæ & sanitas maxima videntur esse; hæc enim omnia continent. 39 Et minus molestum, & quod cum voluptate coniunctum est; plura enim sunt uno; quare est etiam voluptas bonum & indolentia. 40 Et ex duobus quod eidem adiunctum maius totum efficit. Et quæ non latent præsentia, quam quæ latent; ad veritatem enim illa tendunt; quamobrem divitem esse apparebit maius bonum, quam videri. 41 Et amabile; & nonnullis quidem solum, nonnullis vero cum aliis; quare etiam non aequalis poena est, si quis altero oculo utentem caecaverit, & duos habentem; nam amabile ablatum est. E quibusnam igitur oporteat argumenta afferre in suadendo & dissuadendo, ferme dictum est.

ΚΕΦ. η'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ, ΠΟΣΑΙ ΚΑΙ ΠΟΙΑΙ,
ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΕΛΟΥΣ ΕΚΑΣΤΗΣ.

Μέγιστον δὲ καὶ κυριώτατον ἅπαντων πρὸς τὸ δύ-
νασθαι πείθειν καὶ καλῶς συμβουλεύειν, τὰς πολι-
τείας ἀπάσας λαβεῖν, καὶ τὰ ἐκάστης ἔθνη, καὶ νόμι-
μα, καὶ συμφέροντα διελεῖν. 2 Πείθονται γὰρ ἅπαν-
τες τῷ συμφέροντι· συμφέρει δὲ τὸ σῶζον τὴν πόλιν.
ἔτι δὲ κυρία μὲν ἐστὶν ἡ τοῦ κυρίου ἀπόφανσις· τὰ δὲ
κύρια διήρηται κατὰ τὰς πολιτείας· ὅσαι γὰρ αἱ πο-
λιτεῖαι, τεσαῦτα καὶ τὰ κύρια ἐστὶν. 3 Εἰσὶ δὲ πο-
λιτεῖαι τέσσαρες, δημοκρατία, ὀλιγαρχία, ἀριστο-
κρατία, μοναρχία· ὥστε τὸ μὲν κύριον καὶ τὸ κρῖνον
τούτων τι ἂν εἴη μέρος, ἢ ὅλον τούτων. 4 Ἔστι δὲ δη-
μοκρατία μὲν πολιτεία, ἐν ἣ κλήρω διανεμόνται τὰς

C A P. VIII.

*De civitatum constitutionibus, quot & quales sint,
& de uniuscuiusque fine.*

Maximum autem & potentissimum omnium, ut pos-
simus persuadere & bene deliberare, est civitatum con-
stitutiones omnes pernoscere, & uniuscuiusque mo-
res, & instituta & commoda distinguere. 2 Parent enim
omnes Utili; utile vero est, quidquid civitatem con-
servat. Praeterea dominatus quidem domini enuntia-
tio; dominatus vero secundum civitatum constitutio-
nes distincti sunt; quot enim civitatum constitutiones,
tot etiam dominatus sunt. 3 Sunt autem civitatum con-
stitutiones quatuor, democratia, oligarchia, aristocra-
tia, monarchia; quare dominatus & id, quod iudicat,
harum erit particula quaedam, aut totum harum. 4 Est
democratia quidem civitatis constitutio, in qua sorte

ἀρχάς· ὀλιγαρχία δὲ, ἐν ἣ ὁ ἀπὸ τιμημάτων ἀριστοκρατία δὲ, ἐν ἣ ὁ κατὰ παιδείαν· παιδείαν δὲ λέγω τὴν ὑπὸ τοῦ νόμου κειμένην· οἱ γὰρ ἐμμεμενηκότες ἐν τοῖς νομίμοις ἐν τῇ ἀριστοκρατίᾳ ἀρχουσιν· ἀνάγκη δὲ, τούτους φαίνεσθαι ἀρίστους· ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα εἴληφε τοῦτο· μοναρχία δ' ἐστὶ κατὰ τὸ ὄνομα, ἐν ἣ εἰς ἀπάντων κύριός ἐστι· τούτων δὲ ἡ μὲν κατὰ τάξιν τινὰ, βασιλεία· ἡ δ' ἀόριστος, τυραννίς. 5 Τὸ δὴ τέλος ἐκάστης πολιτείας οὐ δεῖ λαμβάνειν· αἰροῦνται γὰρ τὰ πρὸς τὸ τέλος. ἐστὶ δὲ δημοκρατίας μὲν τέλος ἐλευθερία· ὀλιγαρχίας δὲ πλοῦτος· ἀριστοκρατίας δὲ τὰ πρὸς παιδείαν καὶ τὰ νόμιμα· τυραννίδος δὲ φυλακὴ. δῆλον οὖν, ὅτι τὰ πρὸς τέλος ἐκάστης ἔθη, καὶ νόμιμα, καὶ συμφέροντα διαιρετέον, εἴπερ αἰροῦνται πρὸς τοῦτο ἔπανα-

magistratus distribuunt; oligarchia vero; in qua (*magistratibus funguntur*), qui censu valent; aristocrata, in qua disciplina excellentes; disciplinam autem dico a lege constitutam; nam legibus obtemperantes firmiter in aristocrata dominantur; necesse vero est, hos apparere *optimos*; unde & (*civitatis constitutio*) hoc nomen accepit; monarchia denique est secundum nomen, in qua unus omnium dominus est; illa quidem, quae ordinem quendam habet, *Regum* est; at nullis limitibus circumscripta *Tyrannis*. 5 Iam finem cuiusque constitutionis non latere nos oportet; eliguntur enim ea, quae ad finem spectant. Ac democratiae quidem finis est Libertas; oligarchiae vero Divitiae; aristocratiae ea, quae pertinent ad disciplinam & ad leges; tyrannidis denique Custodia. Patet igitur, distinguenda esse, quae faciunt ad finem cuiusque, mores, & leges, & commoda, siquidem sunt, qui eligant, respectu ad hunc

Φέροντες. 6 Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον αἱ πίστεις γίνονται δι' ἀποδεικτικῷ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ δι' ἡθικῷ· τῷ γὰρ παῖόν τινα φαίεσθαι τὸν λέγοντα πιστεύομεν· τούτο δ' ἐστίν, ἂν ἀγαθὸς φαίηται, ἢ εὖνους, ἢ ἄμφω· δεῖ ἂν τὰ ἤθη τῶν πολιτειῶν ἐκάστης ἔχειν ἡμᾶς· τὸ μὲν γὰρ ἐκάστης ἤθος πιθανώτατον ἀνάγκη πρὸς ἐκάστην εἶναι. ταῦτα δὲ ληφθήσεται διὰ τῶν αὐτῶν· τὰ μὲν γὰρ ἤθη φανερά κατὰ τὴν προαίρεσιν· ἢ δὲ προαίρεσις ἀναφέρεται πρὸς τὸ τέλος. 7 Ὡν μὲν οὖν δεῖ ὀρέγεσθαι προτρέποντας, ὡς ἐσομένων, ἢ ὄντων· καὶ ἐκ τίνων δεῖ τὰς περὶ τοῦ συμφέροντος πίστεις λαμβάνειν· ἐτι δὲ περὶ τῶν κατὰ τὰς πολιτείας ἡθῶν καὶ νομίμων· διὰ τίνων τε, καὶ πῶς εὐπορήσομεν, ἐφ' ὅσον ἦν τῷ παρόντι καιρῷ σύμμετρον, εἴρηται· διηκριβῶται γὰρ ἐν τοῖς Πολιτικοῖς περὶ τούτων.

habito. 6 Quoniam autem probationes fiunt non solum oratione demonstrativa, sed etiam morata; nam propterea, quod talis quidam apparet dicens, fidem habemus; id est, si bonus appareat, vel benevolus, vel utrumque; oportebit sane nos mores cuiusque constitutionis tenere; nam necesse est cuiusque mores in unaquaque maxime idoneos esse ad faciendam fidem. Haec vero fumentur ex iisdem; nam mores manifestantur per praelectionem; praelectio autem refertur ad finem. 7 Quae igitur suadentes oporteat sectari, tanquam futura vel praesentia; & ex quibus oporteat de utili argumenta sumere; praeterea de constitutionum moribus & legibus, e quibus & quomodo ea perspiciemus, quantum huic praesenti occasioni convenit, dictum est; accurate in Politicis de his disputatum est.

ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ ΚΑΚΙΑΣ, ΚΑΙ ΚΑΛΟΥ ΚΑΙ
ΑΙΣΧΡΟΥ· ΕΞ ΩΝ ΤΑ ΕΓΚΩΜΙΑ ΓΙΓΝΕΤΑΙ
ΚΑΙ ΤΑ ΟΝΕΙΔΗ.

Μετὰ δὲ ταῦτα λέγωμεν περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας, καὶ καλοῦ καὶ αἰσχροῦ· οὗτοι γὰρ σκοποὶ τῶ ἐπαινοῦντι καὶ ψέγοντι· συμβήσεται γὰρ ἅμα περὶ τούτων λέγοντας ἀκέραια δηλοῦν, ἐξ ὧν ποιοὶ τινες ὑποληφθησόμεθα κατὰ τὸ ἦθος, ὅπερ ἦν δευτέρα πίστις· ἐκ τῶν αὐτῶν γὰρ ἡμᾶς τε καὶ ἄλλον ἀξιοπίστον δυνησόμεθα ποιεῖν πρὸς ἀρετὴν. 2 Ἐπεὶ δὲ συμβαίνει καὶ χωρὶς σπουδῆς καὶ μετὰ σπουδῆς ἐπαινεῖν πολλάκις οὐ μόνον ἄνθρωπον, ἢ Θεὸν, ἀλλὰ καὶ αἴψυχα, καὶ τῶν ἄλλων ζώων τὸ τυχόν· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ περὶ τούτων ληπτέον τὰς προτάσεις· ὥστε, ὅσον παραδείγματος χάριν, εἴπωμεν καὶ περὶ τούτων. 3 Καλὸν μὲν

C A P. I X.

De virtute & vitio, honesto & turpi, ex quibus encomia & reprehensiones ortum ducunt.

Post haec autem dicamus de virtute & vitio, & de honesto & turpi; haec enim sunt fines laudanti & vituperanti propositi; & continget simul, ut de his dicentes etiam illa explicemus, e quibus tales quidam existimemur quoad mores, quae erat altera probatio; nam ex iisdem & nos & alium fide dignum efficere poterimus propter virtutem. 2 Quoniam autem saepe contingit, ut & fortuito & diligenter laudemus non solum hominem, vel Deum, sed etiam inanimata, & aliorum animalium quodlibet; eodem modo de his quoque sumendae sunt propositiones; quare, quodammodo illustrationis causa, de his etiam dicamus. 3 Honestum igi-
Aristot. Vol. IV. G

εὖν ἔστιν, ὃ ἂν δι' αὐτὸ αἰρετὸν ὄν ἐπαινετὸν ἦ· ἢ ὃ ἂν
 ἀγαθὸν ὄν ἡδὺ ἦ, ὅτι ἀγαθόν. εἰ δὲ τοῦτό ἐστι τὸ κα-
 λὸν, ἀνάγκη, τὴν ἀρετὴν καλὸν εἶναι· ἀγαθὸν γὰρ ὄν
 ἐπαινετὸν ἔστιν. 4 Ἀρετὴ δὲ ἔστι μὲν δύναμις, ὡς δο-
 κεῖ, ποριστικὴ ἀγαθῶν καὶ φυλακτικὴ καὶ δύναμις
 εὐεργετικὴ πολλῶν καὶ μεγάλων καὶ πάντων περὶ
 πάντα. 5 Μέρη δὲ ἀρετῆς δικαιοσύνη, ἀνδρεία, σω-
 φροσύνη, μεγαλοπρέπεια, μεγαλοψυχία, ἐλευθεριό-
 της, πραΰτητος, φρόνησις, σοφία. 6 Ἀνάγκη δὲ, με-
 γίστας εἶναι ἀρετὰς τὰς τοῖς ἄλλοις χρησιμωτάτας,
 εἴτερον ἔστιν ἢ ἀρετὴ δύναμις εὐεργετικὴ. διὰ τοῦτο τοὺς
 δικαίους καὶ ἀνδρείους μάλιστα τιμῶσιν· ἢ μὲν γὰρ
 ἐν πολέμῳ ἢ δὲ καὶ ἐν εἰρήνῃ χρήσιμος αὐτοῖς. εἶτα ἢ
 ἐλευθεριότητος προΐενται γὰρ καὶ οὐκ ἀνταγωνίζονται
 περὶ τῶν χρημάτων, ὧν μάλιστα ἐφίενται ἄλλοι. 7
 Ἔστι δὲ δικαιοσύνη μὲν ἀρετὴ, δι' ἣν τὰ αὐτῶν ἕκα-

tur est, quod, cum propter se eligendum sit, laudabile
 est; aut quod, cum bonum sit, iucundum est, quoniam
 bonum est. Quod si autem hoc est honestum, necesse
 est, virtutem Honestum esse; nam quod bonum est lau-
 dabile est. 4 Virtus vero est facultas, ut videtur, bona
 parans & confervans; & facultas beneficia multa &
 magna & omnia omnibus conferens. 5 Partes autem
 virtutis sunt iustitia, fortitudo, temperantia, magnifi-
 centia, magnanimitas, liberalitas, mansuetudo, pruden-
 tia, sapientia. 6 Necesse vero est, maximas esse virtu-
 tes eas, quae aliis utilissimae sunt, siquidem virtus est
 facultas bene faciens. Idcirco iusti & fortes maxime in
 honore habentur; nam haec quidem (*virtus*) in bello;
 illa etiam in pace civibus utilis est. Deinde liberalitas;
 effundunt enim (*liberales*), nec certant de opibus, quas
 alii maxime appetunt. 7 Est autem iustitia quidem vir-

στοι ἔχουσι, καὶ ὡς ὁ νόμος ἀδικία δὲ, δι' ἣν τὰ ἀλ-
 λότρια, οὐχ ὡς ὁ νόμος. 8 Ἀνδρεία δὲ, δι' ἣν πρα-
 κτικοὶ εἰσι τῶν καλῶν ἔργων ἐν τοῖς κινδύνοις, καὶ ὡς
 ὁ νόμος κελεύει, καὶ ὑπηρετικοὶ τῷ νόμῳ δειλία δὲ
 τούναντίον. 9 Σωφροσύνη δὲ ἀρετὴ, δι' ἣν πρὸς τὰς
 ἡδονὰς τοῦ σώματος οὕτως ἔχουσιν, ὡς ὁ νόμος κελεύει
 ἀκολασία δὲ τούναντίον. 10 Ἐλευθεριότης δὲ περὶ χρή-
 ματα εὖ ποιητικὴ ἀνελευθερία δὲ τούναντίον. 11 Με-
 γαλοψυχία δὲ ἀρετὴ μεγάλων ποιητικὴ εὐεργετημά-
 ταν μικροψυχία δὲ τούναντίον. 12 Μεγαλοπρέπεια δὲ
 ἀρετὴ ἐν δαπανήμασι μεγέθους ποιητικὴ μικροψυχία
 δὲ καὶ μικροπρέπεια τούναντία. 13 Φρόνησις δὲ ἔστιν
 ἀρετὴ διανοίας, καθ' ἣν εὖ βουλευέσθαι δύναται περὶ
 ἀγαθῶν καὶ κακῶν τῶν εἰρημένων εἰς εὐδαιμονίαν. 14
 Περὶ μὲν οὖν ἀρετῆς καὶ κακίας καθόλου, καὶ περὶ

tus, per quam sua singuli habent, & secundum legem;
 iniustitia vero, per quam aliena, non secundum legem.
 8 Fortitudo autem est, per quam homines honestas fa-
 ciunt actiones in periculis, & ut lex iubet, & legem
 exercentes; timiditas vero est contrarium. 9 Tempe-
 rantia autem est virtus, per quam ad voluptates cor-
 poris sic se habent, ut lex praecipit; intemperantia ve-
 ro contrarium. 10 Liberalitas autem est, quae opibus
 bene facit; illiberalitas contrarium. 11 Magnanimitas
 autem est virtus magnorum effectrix beneficiorum; pu-
 fillanimitas contrarium. 12. Magnificentia autem est vir-
 tus sumtus magnos faciens; pusillanimitas vero & par-
 vificentia sunt contraria. 13 Prudentia autem est virtus
 rationis, per quam bene consultare possunt de bonis &
 malis, quae dicta sunt pertinere ad felicitatem. 14 De
 virtute igitur & vitio in universum, & de partibus di-

τῶν μορίων, εἴρηται κατὰ τὸν ἐνεστώτα καιρὸν ἰκανῶς. περὶ δὲ τῶν ἄλλων οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν. Φανερόν γάρ, ὅτι ἀνάγκη, τὰ τε ποιητικὰ τῆς ἀρετῆς εἶναι καλὰ πρὸς ἀρετὴν γάρ· καὶ τὰ ἀπ' ἀρετῆς γιγνόμενα τοιαῦτα δὲ τὰ τε σημεῖα τῆς ἀρετῆς, καὶ τὰ ἔργα. 15 Ἐπεὶ δὲ τὰ σημεῖα καὶ τὰ τοιαῦτα, ὅσα εἰσὶν ἀγαθοῦ ἔργα, ἢ πάθη, καλὰ ἀνάγκη, ὅσα τε ἀνδρείας ἔργα, ἢ σημεῖα ἀνδρείας, ἢ ἀνδρείως πέπρακται, καλὰ εἶναι καὶ τὰ δίκαια, καὶ τὰ δικαίως ἔργα· πάθη δὲ οὐκ ἐν μόνῃ γὰρ ταύτῃ τῶν ἀρετῶν οὐκ αἰεὶ τὸ δικαίως καλόν· ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ζημιούσθαι αἰσχροῦ τὸ δικαίως μᾶλλον, ἢ τὸ ἀδίκως· καὶ κατὰ τὰς ἄλλας δὲ ἀρετὰς ὡσαύτως. 16 Καὶ ἐφ' ὅσοις τὰ ἄθλα τιμῆ, καλὰ. καὶ ἐφ' ὅσοις τιμῆ μᾶλλον, ἢ χρήματα. καὶ ὅσα μὴ αὐτοῦ ἕνεκα πράττει τις τῶν αἰρετῶν. 17 Καὶ τὰ

etum est fatis in praesentem usum. De aliis vero non est difficile videre; apparet enim, necesse esse, ut quae virtutem efficiunt, sint honesta; nam ad virtutem referuntur; & quae a virtute proficiuntur; eiusmodi autem sunt signa virtutis, & opera. 15 Quoniam vero signa, & talia, quae sunt boni vel opera vel affectiones, honesta sunt; necesse est, ut etiam, quaecunque sunt fortitudinis opera, aut fortitudinis signa, aut fortiter gesta, honesta sint; & iusta, & iuste facta; affectiones vero nequaquam; in sola enim hac inter virtutes non semper id, quod iuste fit, honestum est, sed si quis puniatur, turpius est, si id iuste fit, quam si iniuste; & quoad alias virtutes similiter. 16 Et in quibuscunque praemia sunt honor, ea honesta sunt. Et in quibuscunque honor magis, quam opes (*praemia sunt*). Et quaecunque non sui causa facit aliquis ex iis, quae eligenda sunt. 17 Et simpliciter bona, quaecunque pro

ἐπλῶς ἀγαθὰ, ὅσα ὑπὲρ τῆς πατρίδος τις ἐποίησε παριδὼν τὸ αὐτοῦ. καὶ τὰ τῇ φύσει ἀγαθὰ. καὶ ἂ μὴ αὐτῷ ἀγαθὰ αὐτοῦ γὰρ ἕνεκα τὰ τοιαῦτα. 18 Καὶ ὅσα τεθνεῶτι ἐνδέχεται ὑπάρχειν μᾶλλον, ἢ ζῶντι τὸ γὰρ αὐτοῦ ἕνεκα μᾶλλον ἔχει τὰ ζῶντι. 19 Καὶ ὅσα ἔργα τῶν ἄλλων ἕνεκα ἤττον γὰρ αὐτοῦ. καὶ ὅσαι εὐπραγίαι περὶ ἄλλους, ἀλλὰ μὴ περὶ αὐτόν. καὶ περὶ τοὺς εὖ ποιήσαντας δίκαιον γάρ. καὶ τὰ εὐεργετήματα οὐ γὰρ εἰς αὐτόν. 20 Καὶ τὰ ἐναντία, ἢ ἐφ' οἷς αἰσχύνονται τὰ γὰρ αἰσχρὰ αἰσχύνονται καὶ λέγοντες, καὶ ποιῶντες, καὶ μέλλοντες ὥσπερ καὶ Σαπφῶ πεποίηκεν, εἰπόντος τοῦ Ἀλκαίου.

Θέλω τί τ' εἰπῆν, ἀλλὰ με κωλύει
Αἰδώς.

Σ. Αἰ δ' ἱκέ σ' ἐσθλῶν ἡμέρος ἢ καλῶν,

patria gesserit aliquis, commodo suo neglecto. Et quae naturâ bona sunt. Et quae non ipsi bona; nam sui ipsius causa talia sunt. 18 Et quaecunque mortuo contingit ut adsint magis, quam viventi; nam id., quod sui causa est, continent magis, (quam) quae viventi (adsunt). 19. Et quaecunque opera aliorum causa fiunt; nam minus ipsius (agentis) causa fiunt. Et quaecunque bonae actiones sunt erga alios, non erga ipsum (agentem). Et erga eos, qui benefecerunt; nam hoc iustum est. Et beneficia; non enim sunt erga ipsum (agentem). 20. Et contraria eorum, propter quae erubescunt; turpia enim & dicentes, & facientes, & meditantes erubescunt; quod & Sappho ostendit his versibus, dicente Alcaeo,

Fari volo; sed me prohibet

Pudor;

S. Si quidquam honesti mens ferat ac boni,

Καὶ μή τι εἶπῃν γλώσσ' ἐκούκα κακὸν,
 Αἰδώς κε σεῦ οὐκ εἶχεν ὄμματ' ;
 Ἄλλ' ἔλεγες περὶ τῷ δικαίῳ.

21 Καὶ περὶ ὧν ἀγωνιῶσι μὴ φοβούμενοι· περὶ γὰρ
 τῶν πρὸς δόξαν φερόντων ἀγαθῶν τοῦτο πάσχουσι.
 22 Καὶ αἱ τῶν φύσει σπουδαιότερων ἀρετῶν καλλίους,
 καὶ τὰ ἔργα· οἶον, ἀνδρὸς, ἢ γυναικός. 23 Καὶ αἱ
 ἀπολαυστικαὶ ἄλλοις μᾶλλον, ἢ αὐτοῖς· διὸ τὸ δί-
 καιον καὶ ἡ δικαιοσύνη καλόν. 24 Καὶ τὸ τοὺς ἐχθροὺς
 τιμωρεῖσθαι μᾶλλον, καὶ μὴ καταλλάττεσθαι· τό-
 τε γὰρ ἀνταποδιδόναι δίκαιον· τὸ δὲ δίκαιον καλόν· καὶ
 ἀνδρείου τὸ μὴ ἠττᾶσθαι. 25 Καὶ νίκη καὶ τιμὴ τῶν
 καλῶν αἰρετά· τε γὰρ ἀκαρπα ὄντα καὶ ὑπεροχὴν ἀρε-
 τῆς δηλοῖ. καὶ τὰ μνημονεύματα· καὶ τὰ μᾶλλον μᾶλ-
 λον. καὶ ἂ μὴ ζῶντι ἔπεται. καὶ οἷς τιμὴ ἀκολουθεῖ.

*Nec lingua quidquam turpe parat tua,
 Nullus oculos tuos implet pudor,
 Sed facile eloquerere honesta.*

21 Et ea, pro quibus sine ullo timore decertant; nam propter bona, quae ad gloriam ferunt, ita afficiuntur.
 22 Et naturam praestantiorum virtutes & opera pulchriora sunt; ut, viri, quam mulieris. 23 Et quorum fructus ad alios potius, quam ad ipsos pervenit; unde iustum & iustitia pulchrum quiddam sunt. 24 Et ab inimicis poenas sumere potius, nec cum iis transigere; nam & iustum est, quod acceperis, vicissim referre; iustum vero pulchrum est; & fortis est, non vinci. 25 Et victoria, & honos in rebus pulchris sunt; nam expetenda sunt, cum nullum fructum afferant, & exsuperantiam virtutis ostendant. Et monumenta; & quae magis (taliam sunt) magis. Et quae etiam post mortem sequuntur. Et qui-

καὶ τὰ περιττά. καὶ τὰ μόνῳ ὑπάρχοντα καλλίω· εὐ-
 μνημονευτότερα γάρ. καὶ κτήματα ἄκαρπα· ἐλευθε-
 ριώτερα γάρ. 26 Καὶ τὰ παρ' ἐκάστοις δὲ ἴδια καλά.
 καὶ ὅσα σημεῖά ἐστι τῶν παρ' ἐκάστοις ἐπαινουμένων·
 οἷον ἐν Λακεδαιμόνι κομῶν καλόν· ἐλευθερίας γὰρ ση-
 μεῖον· οὐ γάρ ἐστι κομῶντα ράδιον οὐδὲν ποιεῖν ἔργον
 θητικόν. 27 Καὶ τὸ μηδεμίαν ἐργάζεσθαι βίανασον
 τέχνην· ἐλευθέρου γὰρ τὸ μὴ πρὸς ἄλλον ζῆν. 28 Λη-
 πτέον δὲ καὶ τὰ σύνεγγυς τοῖς ὑπάρχουσιν, ὡς ταυτὰ
 ὄντα καὶ πρὸς ἑπαινόν, καὶ πρὸς ψόγον· οἷον τὸν εὐλα-
 βῆ καὶ εὐψυχον δειλὸν καὶ ἐπίβουλον· καὶ τὸν ἡλίθιον
 χρηστόν· καὶ τὸν ἀνάλγητον πρᾶον. 29 Καὶ ἕκαστον
 δὲ ἐκ τῶν παρακολουθούντων αἰεὶ κατὰ τὸ βέλτιστον·
 οἷον, τὸν ὀργίλον καὶ τὸν μανικὸν ἀπλοῦν· καὶ τὸν αἰ-

bus honos coniunctus est. Et eximia. Et unius propria
 pulchriora sunt; facilius enim in memoria haerent. Et
 possessiones absque fructu; sunt enim liberaliores. 26 Et
 quae quibuscunque propria pulchra sunt. Et quaecun-
 que signa sunt eorum, quae apud quosque laudantur;
 ut Lacedaemone comam alere pulchrum est; nam est
 libertatis signum; quoniam non facile est, ut quisquam,
 cui coma proluxa sit, ullum servile munus obeat. 27
 Et nullam artem sordidam exercere; nam liberi homi-
 nis est, non vivere alii servientem. 28 Sumere etiam
 oportet vicina iis, quae in quoque insunt, tanquam ea-
 dem sint, idque tum ad laudem, tum ad vituperatio-
 nem; ut cautum & bene moratum (*dicere oportet*) timi-
 dum & insidiatorem; & fatuum virum bonum; & indo-
 lentem lenem. 29 Et omnia, quae quemque consequun-
 tur, semper in optimam partem (*detorquere oportet*); ut,
 iracundum & furiosum (*vocare*) simplicem; & arrogan-

θάδη μεγαλοπρεπή καὶ σεμνόν· καὶ τοὺς ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς ὡς ἐν ταῖς ἀρεταῖς ὄντας· οἷον τὸν Θρασὺν ἀνδρεῖον· καὶ τὸν ἄσωτον ἐλευθέριον· δόξει τε γὰρ τοῖς πολλοῖς· καὶ ἅμα παραλογιστικὸν ἐκ τῆς αἰτίας· εἰ γὰρ, οὐ μὴ ἀνάγκη, κινδυνευτικός, πολλῶ μᾶλλον ἂν δόξειεν, ὅπου καλόν· καὶ, εἰ προετικός τοῖς τυχοῦσι, καὶ τοῖς φίλοις· ὑπερβολὴ γὰρ ἀρετῆς τὸ πάντας εὖ ποιεῖν. 30 Σκοπεῖν δὲ καὶ, παρ' οἷς ὁ ἔπαινος· ὡς περὶ γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, οὐ χαλεπὸν, Ἀθηναίους ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινεῖν. δεῖ δὲ τὸ παρ' ἐκάστοις τίμιον [ὄν] λέγειν, ὡς ὑπάρχον· οἷον, ἐν Σκύθαις, ἢ Λάκωσιν, ἢ Φιλοσόφοις. καὶ ὅλως δὲ τὸ τίμιον ἄγειν εἰς τὸ καλόν· ἐπεὶ περὶ δοκεῖ γειννῶν. 31 Καὶ ὅσα κατὰ τὸ προσήμιον· οἷον, εἰ ἄξια τῶν προγό-

tem magnificum & gravem; & modum transeuntes; tanquam virtutibus eximios; velut audacem fortem; & prodigum liberalem; nam multis ita videbitur; & simul vim habet subdolae conclusionis ex causa; si enim extra ullam necessitatem ad subeunda pericula promptus est, multo magis videri potest (talis), ubi id honestas exigit; & si sua quibuslibet dilargitur, multo magis etiam amicis; nam est praestantia virtutis, omnibus benefacere. 30 Considerare etiam oportet, apud quos laudamus; ut enim Socrates dicebat, audientibus Atheniensibus Athenienses laudare, difficile non est. Ac quae apud quosque magni fiunt, de iis ita differendum est, ac si re vera magnificianda essent; ut inter Scythas, aut Lacedaemones, aut philosophos. Omninoque, quod in pretio est, eo perducere, ut & honestum sit; nam videntur haec vicina esse. 31 Et quaecunque ita, ut conveniebat, gesta sunt; ut, si quis gessit digna maiore

νων καὶ τῶν προῦπηργμένων· εὐδαιμονικὸν γὰρ καὶ
καλὸν τὸ προσεπικτᾶσθαι τιμὴν· ἢ εἰ παρὰ τὸ προσῆ-
κον ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ τὸ κάλλιον· οἷον, εἰ ὁ εὐτυχῶν
μὲν μέτριος· ὁ δ' ἀτυχῶν μεγαλόψυχος· ἢ μείζων γι-
γνόμενος βελτίων καὶ καταλλακτικώτερος. τοιοῦτον δὲ
τὸ τοῦ Ἰφικράτους, ἐξ οἷων εἰς οἷα· καὶ τὸ τοῦ Ὀλυμ-
πιονίου,

Πρόσθε μὲν ἀμφ' ἁμοισιν ἔχων τραχεῖαν
καὶ τὸ τοῦ Σιμωνίδου,

Ἡ πατρός τε, καὶ ἀνδρὸς, ἀδελφῶν τ' οὔσα τυ-
ράννων.

32 Ἐπεὶ δ' ἐκ τῶν πράξεων ὁ ἔπαινος, ἴδιον δὲ τοῦ
σπουδαίου τὸ κατὰ προαίρεσιν, πειρατέον δεικνύναι
πράττοντα κατὰ προαίρεσιν. χρήσιμον δὲ τὸ πολλά-
κις Φαίνεσθαι πεπραχότα. διὸ καὶ τὰ συμπτώματα

ribus suis, & iis, quae prius gesserat; nam & in felicitatis parte ponendum, & honestum est, novam gloriam acquirere. Aut si quid melius & pulchrius actum est, quam convenire videbatur; ut, si quis in prosperis quidem rebus moderatus; in adversis vero magno & excelso animo est; aut potentior factus tanto aequior & placabilior. Tale est illud Iphicratis, *Ex qualibus ad qualia*; & illud Olympionicae,

Pridem humeris duram gestabam corbem;
& illud Simonidae,

Quae patremque virumque & fratres nata tyrannos.

32 Quando autem laus ex actionibus oritur; proprium vero est viri boni, consulto agere; conandum est, ut, quod actum est, consulto actum esse ostendatur. Utile vero est ad hoc, ut idem saepius aliquis egisse videatur. Quocirca & ea, quae contigerunt, & quae fortui-

καὶ τὰ ἀπὸ τύχης ὡς ἐν προαιρέσει ληπτέον· ἂν γὰρ
 πολλὰ καὶ ὅμοια προφέρηται, σημεῖον ἀρετῆς εἶναι
 δέξει καὶ προαιρέσεως. 33 Ἔστι δ' ἔπαινος λόγος ἐμ-
 φανίζων μέγεθος ἀρετῆς. δεῖ οὖν τὰς πράξεις ἐπιδεικνύ-
 ναι, ὡς τοιαῦται· τὸ δ' ἐγκώμιον τῶν ἔργων ἐστί. τὰ
 δὲ κύκλω εἰς πίστιν οἷον εὐγένεια καὶ παιδεία· εἰκὸς
 γὰρ, ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθόν, καὶ τὸν οὕτω τραφέντα
 τοιοῦτον εἶναι διὸ καὶ ἐγκωμιάζομεν πράξαντας. τὰ
 δ' ἔργα σημεῖα τῆς ἕξεώς εἰσιν· ἐπεὶ ἐπαινοῦμεν καὶ
 μὴ πεπραγότα, εἰ πιστεύοιμεν, εἶναι τοιοῦτον. 34
 Μακαρισμὸς δὲ καὶ εὐδαιμονισμὸς αὐτοῖς μὲν ταῦτά·
 ταῦτοις δὲ οὐ ταῦτά· ἀλλ' ὡσπερ ἡ εὐδαιμονία τὴν
 ἀρετὴν, καὶ ὁ εὐδαιμονισμὸς περιέχει ταῦτα. 35 Ἐχει
 δὲ κοινὸν εἶδος ὁ ἔπαινος καὶ αἱ συμβουλαί· ἂ γὰρ ἐν
 to evenerunt, ita fumenda sunt, ac si consulto facta
 sint; nam si multa & confimilia proferantur, id argu-
 mentum virtutis esse videbitur, & rei consulto factae.
 33 Est autem laus oratio magnitudinem virtutis decla-
 rans. Ostendendum igitur est, tales esse actiones; en-
 comium autem operum est. Quae autem extra sunt (*die
 auffern Umstande*) ad fidem faciendam (*assumenda sunt*);
 ut nobilitas, & educatio; consentaneum enim est, ex
 bonis bonum oriri, & ita educatum talem esse; quo-
 circa etiam celebramus eos, qui iam tale quid gesse-
 runt. Nam opera sunt signa, quo quisque sit animi ha-
 bitu; quoniam laudaremus eum, qui tale nihil fecerit,
 si certe talem eum esse crederemus, (*qui eiusmodi opera
 facere possit.*) 34 Macarismus vero & Eudaemonismus
 (orationes, quibus beatum & felicem aliquem praedicamus),
 inter se quidem eadem sunt; sed cum his (*de quibus mo-
 do dictum est*) non eadem; sed ut felicitas continet vir-
 tutem, sic haec eudaemonismo continentur. 35 Com-
 munem autem formam & rationem habent laudes &

τῷ συμβουλευεῖν ὑπόθοιο ἂν, ταῦτα μετατεθέντα τῇ λέξει ἐγκώμια γίνονται. 36 Ἐπεὶ οὖν ἔχομεν, ἃ δεῖ πράττειν, καὶ ποῖόν τινα εἶναι, δεῖ ταῦτα, ὡς ὑποθήκας, λέγοντας, τῇ λέξει μετατιθέσθαι καὶ στρέφειν οἷον, ὅτι οὐ δεῖ μέγα Φρονεῖν ἐπὶ τοῖς διὰ τύχην, ἀλλὰ τοῖς δι' αὐτόν. οὕτω μὲν οὖν λεχθέν ὑποθήκην δύνανται· ὡδὲ δὲ ἔπαινον· μέγα Φρονῶν οὐ τοῖς διὰ τύχην ὑπάρχουσιν, ἀλλὰ τοῖς δι' αὐτόν. ὥστε ὅταν ἐπαινεῖν βούλη, ὅρα, τί ἂν ὑπόθοιο· καὶ ὅταν ὑποθέσθαι, ὅρα, τί ἂν ἐπαινέσεις. 37 Ἡ δὲ λέξις ἔσται ἀντικειμένη ἐξ ἀνάγκης, ὅταν τὸ μὲν κωλύον· τὸ δὲ μὴ κωλύον μετατεθῆ. 38 Χρηστέον δὲ καὶ τῶν αὐξητικῶν πολλοῖς οἷον, εἰ μόνος, ἢ πρῶτος, ἢ μετ' ὀλίγων, ἢ καὶ ὁ μάλιστα πεποιήκει· ἅπαντα γὰρ ταῦτα καλὰ. καὶ τὸ

deliberationes; quae enim in consilio dando praeciperes, ea, mutato tantum orationis genere, encomia fiunt. 36 Quando igitur, quae facere, & qualem esse virum bonum oporteat, tenemus, haec quasi praecepta tradentes inflectere, & ipso dicendi genere immutare oportet; velut non oportet superbire fortunae bonis, sed suis. Hoc ita dictum praecepti vim habet; laudis autem hoc modo; magno & excelso animo est non fortunae bonis fretus, sed suis. Itaque cum quempiam laudare velis, vide, quid praecipias; & quando praeeperis, vide, quid laudes. 37 Genus autem dicendi necessario aliud atque aliud erit, cum oratio, qua quid vetatur, in eam, qua nihil vetatur, commutata fuerit. 38 Utendum est etiam multis eorum, quae ad augendum valent; ut, si solus, vel primus, vel cum paucis, vel etiam, si quid maxime fecerit; omnia enim haec honesta sunt. Ex temporibus quoque & rerum momentis

ἐκ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν ταῦτα δὲ παρὰ τὸ προσῆκον. καὶ εἰ πολλάκις τὸ αὐτὸ κατώρθωκε· μέγα γὰρ, καὶ οὐκ ἀπὸ τύχης, ἀλλὰ δι' αὐτὸν ἂν δόξειε. καὶ εἰ τὰ προτρέποντα καὶ τιμῶντα διὰ τούτου εὐρηται καὶ κατεσκευάσθη· καὶ εἰς ὃν πρῶτον ἐγκώμιον ἐποιήθη οἷον, εἰς Ἰππόλοχον, καὶ Ἀρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα, τὸ ἐν ἀγορᾷ σταθῆναι. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐναντίων. καὶ μὴ καθ' αὐτὸν εὐπορήσῃ, πρὸς ἄλλους ἀντιπαραβάλλειν ὅπερ Ἰσοκράτης ἐποίει διὰ τὴν συνήθειαν * τοῦ δικολογεῖν. δεῖ δὲ πρὸς ἐνδοξούς συγκρίνειν· αὐξητικὸν γὰρ καὶ καλὸν, εἰ σπουδαίων βελτίων. 39 Πίπτει δ' εὐλόγως ἢ αὐξήσις εἰς τοὺς ἐπαίνοους· ἐν ὑπεροχῇ γὰρ ἐστὶν ἢ δ' ὑπεροχῇ τῶν καλῶν. διὸ καὶ μὴ πρὸς τοὺς ἐνδοξούς, ἀλλὰ πρὸς τοὺς πολ-

multa ad laudandum ducuntur; talia sunt, si quis fecerit supra, quam convenire videbatur. Et si saepe eadem in re bene se gessit; magnum enim, neque fortuito, sed ipsius virtute factum videtur. Et si quae ad incitandum & honorandum valent per hunc reperta & comparata sunt; & in quem primum encomium factum est; ut, in Hippolochum, & Harmodium & Aristogitonem, statuis iis in foro positis. Similiter vero etiam in contrariis. Quod si ex eo ipso, (qui laudatur,) satis multa non suppetant, comparandus erit cum aliis; quod quidem faciebat Isocrates, ut qui tractandis iudiciis erat assuetus. Cum illustribus autem comparare oportet; amplum & praeclarum enim est, si praestantibus viris praestet. 39 Accommodata est autem amplificatio ad laudes; nam in exsuperantia versatur; exsuperantia vero e genere pulchrorum est. Quare si cum illustribus non liceat, certe tamen cum plurimis comparare

λοὺς δεῖ παραβάλλειν, ἐπεὶπερ ἡ ὑπεροχὴ δοκεῖ μὴ-
 νύειν ἀρετήν. 40 Ὅλως δὲ τῶν κοινῶν εἰδῶν ἅπασι τοῖς
 λόγοις ἢ μὲν αὐξήσις ἐπιτηδαιοτάτη τοῖς ἐπιδεικτικοῖς·
 τὰς γὰρ πράξεις ὁμολογουμένας λαμβάνουσιν ὥστε
 λοιπὸν, μέγεθος περιθεῖναι καὶ κάλλος· τὰ δὲ παρα-
 δείγματα τοῖς συμβουλευτικοῖς· ἐκ γὰρ τῶν προγε-
 γονότων τὰ μέλλοντα καταμαντευόμενοι κρίνομεν· τὰ
 δ' ἐνθυμήματα τοῖς δικανικοῖς· αἰτίαν γὰρ καὶ ἀπό-
 δεῖξιν μάλιστα δέχεται τὸ γεγονός διὰ τὸ σαφές. 41
 Ἐκ τίνων μὲν οὖν οἱ ἔπαινοι καὶ οἱ ψόγοι λέγονται
 σχεδὸν πάντες, καὶ πρὸς πᾶσι δεῖ βλέποντας ἐπαινεῖν
 καὶ ψέγειν, καὶ ἐκ τίνων τὰ ἐγκώμια γίγνεται καὶ
 τὰ ὀνειδή, ταῦτ' ἐστίν· ἐχομένων γὰρ τούτων, τὰ ἐναν-
 τία τούτοις φανερά· ὁ γὰρ ψόγος ἐκ τῶν ἐναντιῶν ἐστίν.

oportet, cum exsuperantia ipsa virtutem indicare vi-
 deatur. 40 Omnino autem formarum omnibus oratio-
 num generibus communium Amplificatio quidem offen-
 tativis accommodatissima est; actiones enim confessas
 hae sibi ad tractandum sumunt, ut nihil aliud requira-
 tur, quam ut augeantur & exornentur; Exempla autem
 deliberativis; nam ex praeteritis tanquam vaticinan-
 tes de futuris iudicamus; Enthymemata vero iudicia-
 libus; causam enim & demonstrationem maxime reci-
 pit id, quod factum est, cum clarum sit. 41 E quibus
 laudes & vituperationes fere omnes ducuntur, & quae
 intueri oportet laudantes & vituperantes, & unde cum
 encomia oriuntur, tum probra, haec fere sunt; his enim
 cognitiss, contraria quoque nobis perspicua erunt; nam
 ex contrariis vituperandi argumenta sumuntur.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΛΟΓΙΑΣ, ΕΚ
ΠΟΣΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΩΝ ΔΕΙ ΠΟΙΕΙΣΘΑΙ
ΤΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΥΣ.

Περὶ δὲ τῆς κατηγορίας καὶ ἀπολογίας, ἐκ πόσων καὶ ποιῶν ποιεῖσθαι δεῖ τοὺς συλλογισμοὺς, ἐχόμενον ἂν εἶη λέγειν. 2 Δεῖ δὴ λαβεῖν τρία· ἐν μὲν, τίνων, καὶ πόσων ἕνεκα ἀδικοῦσι· δεύτερον δὲ, πῶς αὐτοὶ διακείμενοι· τρίτον δὲ, τοὺς ποίους, καὶ πῶς ἔχοντας. 3 Διαρισάμενοι οὖν τὸ ἀδικεῖν λέγωμεν ἑξῆς. ἔστω δὴ τὸ ἀδικεῖν τὸ βλάπτειν ἐκόντα παρὰ τὸν νόμον. νόμος δ' ἐστὶν ὁ μὲν ἴδιος· ὁ δὲ κοινός. λέγω δὲ ἴδιον μὲν, καθ' ὃν γεγραμμένον πολιτεύονται· κοινὸν δὲ, ὅσα ἀγραφα παρὰ πᾶσιν ὁμολογεῖσθαι δοκεῖ. ἐκόντες δὲ ποιοῦσιν, ὅσα εἰδότες, καὶ μὴ ἀναγκαζόμενοι. ὅσα

C A P. X.

De accusatione & defensione; ex quot & quibus facere oporteat syllogismos.

De accusatione & defensione, ex quot & quibusnam syllogismos eruere oporteat, iam dicendum est. 2 Consideranda nimirum sunt tria, quae, quotque sint ea, quibus ad inferendam iniuriam impelluntur; secundum vero, quomodo ipsi fuerint affecti; tertium denique, quibus, & quomodo affectis (*iniuriam*) fecerint. 3 Explicemus igitur haec deinceps, si prius definierimus, quid sit iniuriam facere. Iam vero sit iniuriam facere sponte laedere adversus legem. Lex autem est alia propria, alia communis. Voco autem propriam quidem, ex qua scripto comprehensa civitas administratur; communem vero, quaecunque non scripta probari omnium gentium consensu videntur. Sponte autem faciunt, quaecunque scientes, nec coacti. Non autem quaecunque

μὲν οὖν ἐκόντες, οὐ πάντα προαιρούμενοι· ὅσα δὲ προαιρούμενοι, εἰδότες ἅπαντα· οὐδείς γὰρ, ὃ προαιρεῖται, ἀγνοεῖ. 4 Δι' ἃ δὲ προαιροῦνται βλάπτειν, καὶ Φαῦλα ποιεῖν παρὰ τὸν νόμον, κακία ἐστὶ καὶ ἀκρασία· ἂν γὰρ τινες ἐχῶσι μοχθηρίαν ἢ μίαν, ἢ πλείους, περὶ δὲ τοῦτο, ὃ μοχθηροὶ τυγχάνουσιν ὄντες, καὶ ἄδικοί εἰσιν· οἷον, ὃ μὲν ἀνελεύθερος περὶ χρήματα· ὃ δὲ ἀκόλαστος περὶ τὰς τοῦ σώματος ἡδονάς· ὃ δὲ μαλακὸς περὶ τὰ ῥάθυμα· ὃ δὲ δειλὸς περὶ τοὺς κινδύνους· τοὺς γὰρ συγκινδυνεύοντας ἐγκαταλιμπάνουσι διὰ τὸν φόβον· ὃ δὲ Φιλότιμος διὰ τιμῆν· ὃ δ' ὀξύθυμος δι' ὀργήν· ὃ δὲ Φιλόνικος διὰ νίκην· ὃ δὲ πικρὸς διὰ τιμωρίαν· ὃ δ' ἄφρων διὰ τὸ ἀπατάσθαι περὶ τὸ δίκαιον καὶ ἄδικον· ὃ δ' ἀναίσχυτος δι' ὀλιγωρίαν δόξης. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος περὶ ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων. 5 Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων δῆλον τὰ μὲν

fronte, eadem omnia etiam consulto faciunt; at quaecunque consulto, eadem omnia scientes; nemo enim id ignorat, quod consulto facere instituit. 4 Cur autem laedendi & male faciendi adversus legem consilium capiant, (*causae sunt*) improbitas & incontinentia; nam si qui habeant vitium aut unum, aut plura, eatenus sunt etiam iniusti; ut, avarus circa opes; intemperans vero circa voluptates corporis; mollis circa ignaviam; timidus circa pericula; timidi enim periculi focios propter metum deferunt; ambitiosus propter honorem; iracundus propter iram; victoriae cupidus propter victoriam; iniuriae memor propter ultionem; stultus propter errorem in diiudicando iusto & iniusto; impudens propter existimationis contemptum. Similiter vero etiam aliis vitiis laborantes circa haec singula (*iniusti sunt*). 5 Sed haec quidem facile

ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀρετὰς εἰρημένων· τὰ δὲ ἐκ τῶν περὶ
τὰ πάθη ῥηθησομένων. λοιπὸν δ' εἰπεῖν, τίνος ἕνεκα,
καὶ πῶς ἔχοντες ἀδικοῦσι, καὶ τίνας. 6 Πρῶτον μὲν
οὖν διελώμεθα, τίνων ὀρεγόμενοι, καὶ ποῖα Φεύγοντες,
ἐγχειροῦμεν ἀδικεῖν. δῆλον γὰρ, ὡς τῶ μὲν κατηγο-
ροῦντι, πόσα καὶ ποῖα τούτων ὑπάρχει τῶ ἀντιδικῶ,
σκεπτέον, ὧν ἐΦιέμενοι πάντες τοὺς πλησίον ἀδικοῦσι·
τῶ δ' ἀπολογουμένῳ, ποῖα καὶ πόσα τούτων οὐχ
ὑπάρχει. 7 Πάντες δὲ πράττουσι πάντα τὰ μὲν οὐ δι'
αὐτοῦς· τὰ δὲ δι' αὐτούς. τῶν μὲν οὖν μὴ δι' αὐτούς τὰ
μὲν διὰ τύχην πράττουσι· τὰ δὲ ἐξ ἀνάγκης. τῶν δ'
ἐξ ἀνάγκης τὰ μὲν βίᾳ· τὰ δὲ Φύσει. ὥστε πάντα,
ἅσα μὴ δι' αὐτοῦς πράττουσι, τὰ μὲν ἀπὸ τύχης· τὰ
δὲ Φύσει· τὰ δὲ βίᾳ. ἅσα δὲ δι' αὐτούς, καὶ ὧν αὐτοῖ

intelligi possunt tum ex iis, quae de virtutibus dicta
sunt, tum ex iis, quae de permotionibus animi dictu-
ri sumus. Reliquum est, ut dicamus, cuius rei causa,
& quomodo affecti, & quos iniuria afficiant. 6 Primum
igitur exponamus, quarum rerum aut appetitione, aut
fuga, ad faciendam iniuriam aggrediantur. Constat enim,
accusanti quidem diligenter videndum esse, quot &
cuiusmodi ex his in adversario insint, quorum cupidi-
tate homines iniuriam aliis faciunt; defendenti autem,
cuiusmodi & quot ex his non insint. 7 Omnes autem
omnia faciunt partim non per se ipsos; partim vero per
se ipsos. Atque eorum quidem, quae non per se ipsos,
alia fortuito faciunt, alia ex necessitate. Eorum autem,
quae necessario, alia quidem per vim; alia vero natu-
ra. Quare omnia, quae non per se ipsos faciunt, alia
quidem fortuito; alia vero natura; alia denique per
vim. Quaecunque autem per se ipsos, quorumque ipsi

αἰτίοι, τὰ μὲν δι' ἔθος· τὰ δὲ δι' ὄρεξιν· καὶ τὰ μὲν διὰ
 λογιστικὴν ὄρεξιν· τὰ δὲ δι' ἀλόγιστον. 8 Ἔστι δὲ ἡ
 μὲν βούλησις μετὰ λόγου ὄρεξις ἀγαθοῦ· οὐδεὶς γὰρ
 βούλεται, ἀλλ' ἢ ὅ, τ' ἀν οἴηθείη εἶναι ἀγαθόν· ἀλο-
 γοὶ δ' ὄρέξεις, ὄργῃ καὶ ἐπιθυμίᾳ. ὥστε πάντα, ὅσα
 πράττουσιν, ἀνάγκῃ πράττειν δι' αἰτίας ἑπτὰ, διὰ τύ-
 χην, διὰ βίαν, διὰ φύσιν, δι' ἔθος, διὰ λογισμὸν, διὰ
 θυμὸν, δι' ἐπιθυμίαν. 9 Τὸ δὲ προσδιακρίσθαι καθ'
 ἡλικίας, ἢ ἕξει, ἢ ἄλλ' ἅττα τὰ πραττόμενα, περιέρ-
 γον. εἰ γὰρ συμβέβηκε τοῖς νέοις ὀργίλοις εἶναι, ἢ ἐπι-
 θυμητικοῖς, οὐ διὰ τὴν νεότητα πράττουσι τὰ τοιαῦ-
 τα, ἀλλὰ δι' ὄργην καὶ ἐπιθυμίαν. οὐδὲ διὰ πλοῦτον
 καὶ πενίαν· ἀλλὰ συμβέβηκε τοῖς μὲν πένησι, διὰ
 τὴν ἔνδειαν ἐπιθυμεῖν χρημάτων· τοῖς δὲ πλουσίοις, διὰ

causae sunt, alia quidem consuetudine, alia vero ap-
 petitione; eorumque partim appetitione rationis par-
 ticipate, partim rationis experte. 8 Est autem voluntas
 quidem appetitio boni cum ratione coniuncta; nemo
 enim aliud vult, quam quod bonum putaverit; appe-
 titiones vero rationis expertes sunt ira & cupiditas. Ita
 quaecunque (*homines*) agunt, ob unam e septem causis
 agant necesse est: fortunam, vim, naturam, consue-
 tudinem, rationem, iram, cupiditatem. 9 Uterius au-
 tem ea distinguere pro aetatum, aut habituum animi,
 aut aliarum rerum agendarum varietate, supervacaneum
 est. Non enim si evenit iuvenibus, ut iracundi sint,
 aut cupiditatibus efferantur, causa est iuventus, cur
 talia faciant, sed ira & cupiditas. Neque (*divites & egen-
 tes*) propter divitias aut paupertatem talia faciunt, sed
 pauperibus quidem propter indigentiam evenit, ut opes
 concupiscant; divitibus vero propter facultatem, ut vo-

τὴν ἐξουσίαν ἐπιθυμεῖν τῶν μὴ ἀναγκαίων ἡδονῶν. ἀλλὰ πράττουσι καὶ οὗτοι οὐ διὰ πλοῦτον καὶ πεινίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπιθυμίαν. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ δίκαιοι καὶ εἰ ἄδικοι, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ λεγόμενοι κατὰ τὰς ἕξεις πράττειν, διὰ ταῦτα πάντα πράττουσιν· ἢ γὰρ διὰ λογισμὸν, ἢ διὰ πάθος· ἀλλ' οἱ μὲν δι' ἡβῆ καὶ πάθη χρηστά· οἱ δὲ διὰ τἀναντία. 10 Συμβαίνει μὲντοι ταῖς μὲν τοιαύταις ἕξεσι τὰ τοιαῦτα ἀκολουθεῖν· ταῖς δὲ τοιαῖσδε τὰ τοιαῦτα· εὐθύς γὰρ ἴσως τῶ μὲν σώφρονι διὰ τὸ σώφρον δοῦναι τε καὶ ἐπιθυμίαι χρησταὶ ἐπακολουθοῦσι περὶ τῶν ἡδονῶν· τῶ δ' ἀκολάστῳ αἱ ἐναντία περὶ τῶν αὐτῶν τούτων. 11 Διὸ τὰς μὲν τοιαύτας διαιρέσεις ἑατέον· σκέπτεον δὲ, ποῖα ποίοις εἴωθεν ἔπεσθαι· εἰ μὲν γὰρ λευκὸς ἢ μέλας, ἢ μέγας ἢ μικρὸς, οὐδὲν τέτακται τῶν τοιούτων ἀκολουθεῖν· εἰ δὲ νέος ἢ πρεσβύτης, ἢ δίκαιος ἢ ἄδικος, ἤδη διαφέρει.

luptates non necessarias sectentur. Verum hi quoque agent non divitiis & paupertate impulsī, sed cupiditate. Similiter vero etiam iusti iniustique, & alii, qui secundum habitus agere dicuntur, iisdem impulsī causis omnia agent; aut enim ratiocinatione, aut motu animi; sed illi quidem bonis moribus motibusque animi; hi vero contrariis. 10 Contingit autem, ut hofce habitus haecce consequantur; alios vero alia; statim enim forsitan temperantem propter temperantiam opiniones de voluptatibus & cupiditates bonae consequantur; intemperantis vero his ipsis de rebus contraria iudicia sunt. 11 Quare eiusmodi quidem divisiones praetermittendae sunt; considerandum autem est, quae quosque consequi soleant; nam albus quidem an ater sit aliquis, magnus an parvus, nihil ad hanc rem interest; utrum vero iuvenis an senex, iustus an iniustus sit, hoc iam

καὶ ὅλως, ὅσα τῶν συμβαινόντων ποιῆ διαφέρειν τὰ ἤθη τῶν ἀνθρώπων· οἷον, πλουτεῖν δοκεῖται ἢ πένεσθαι, διοίσει τι καὶ ἀτυχεῖν ἢ εὐτυχεῖν. ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον ἐροῦμεν· νῦν δὲ περὶ τῶν λοιπῶν εἴπωμεν πρῶτον. 12 Ἔστι δ' ἀπὸ τύχης μὲν τὰ τοιαῦτα γιγνόμενα, ὅσων ἢ τε αἰτία ἀόριστος, καὶ μὴ ἕνεκά του γίγνεται· καὶ μήτε αἰεὶ, μήτε ὡς ἐπιτοπολὺ, μήτε τεταγμένως. δῆλον δ' ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ τῆς τύχης περὶ τούτων. 13 Φύσει δὲ, ὅσων ἢ τε αἰτία ἐν αὐτοῖς καὶ τεταγμένη· ἢ γὰρ αἰεὶ, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὡσαύτως ἀποβαίνει· τὰ γὰρ παρὰ φύσιν οὐδὲν δεῖ ἀκριβολογεῖσθαι, πότερον κατὰ φύσιν τινα, ἢ ἄλλην αἰτίαν γίγνεται. δοξεῖε δ' ἂν καὶ ἡ τύχη αἰτία εἶναι τῶν τοιούτων. 14 Βία δὲ, ὅσα παρ' ἐπιθυμίαν ἢ τοὺς λογισμοὺς γίγνεται δι' αὐτῶν τῶν πραττόντων. 15 Ἔθει δὲ, ὅσα διὰ τὸ πολ-

interest. Omninoque, quaecunque ita eveniunt, ut varient mores hominum; velut, dives aliquis an pauper videatur, intererit aliquid; & adversa an prospera fortuna uti. Haec igitur postea persequemur; nunc de reliquis primum differamus. 12 Proficiscuntur autem a fortuna, quorum causa est indefinita, & quae non alicuius causa sunt; neque semper, neque plerumque, neque ordinatim. Patent vero haec ex ipsa fortunae definitione. 13 Naturâ vero (*sunt*), quorum in ipsis causa est, eaque secundum legem aliquam; aut enim semper, aut plerumque eodem modo eveniunt; siquidem, quae eveniunt praeter naturam, ea accurate considerare nihil necesse est, naturâne quâdam, an aliam ob causam eveniant. Videri autem potest fortuna quoque talium causa esse. 14 Vi autem (*sunt*), quae per ipsos agentes eveniunt, contra quam cupiant, aut faciendum esse statuant. 15 Consuetudine vero (*agunt*), quaecun-

λάκις πεποιημένοι ποιούσι. 16 Διὰ λογισμὸν δὲ τὰ δοκῶντα συμφέρον ἐκ τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν, ἢ ὡς τέλος, ἢ ὡς πρὸς τὸ τέλος, ὅταν διὰ τὸ συμφέρον πράττηται· ἕνια γὰρ καὶ οἱ ἀκόλαστοι συμφέροντα πράττουσιν, ἀλλ' οὐ διὰ τὸ συμφέρον, ἀλλὰ δι' ἡδονήν. 17 Διὰ θυμὸν δὲ καὶ ὀργὴν τὰ τιμωρητικά. διαφέρει δὲ τιμωρία καὶ κόλασις· ἡ μὲν γὰρ κόλασις τοῦ πάσχοντος ἕνεκά ἐστι· ἡ δὲ τιμωρία τοῦ ποιούντος, ἵνα ἀποπληρωθῇ. περὶ μὲν οὖν τίνα ἐστὶν ἡ ὀργή, δῆλον ἔσται ἐν τοῖς περὶ παθῶν. 18 Δι' ἐπιθυμίαν δὲ πράττεται, ὅσα φαίνεται ἡδέα. ἔστι δὲ καὶ τὸ σῦνηθες καὶ τὸ ἐθιστὸν ἐν τοῖς ἡδέσι· πολλὰ γὰρ καὶ τῶν φύσει μὴ ἡδέων, ὅταν ἐθισθῶσιν, ἡδέως ποιούσιν. ὥστε συλλαβόντι εἰπεῖν, ὅσα δι' αὐτοὺς πράττουσιν, ἅπαν-

que faciunt propterea, quia saepe fecerunt. 16 Iudicio autem (*fiunt*), quaecunque ex iis, quae bona diximus, utilia esse videntur, aut ut finis, aut ut pertinentia ad finem, si, quia profunt, idcirco fiunt; nam quaedam utilia etiam intemperantes faciunt, non propter utilitatem, sed propter voluptatem. 17 Per excandescentiam autem & iram (*fiunt*), quae ad ultionem pertinent. Differunt vero *ultio* & *castigatio*; nam castigatio quidem refertur ad bonum eius, qui eam recipit; at ultio ad eum, qui poenam exigit, ut (*animus ipsus*) fatietur. Quas circa res versetur ira, manifestum erit ex iis, quae de motibus animi dicturi sumus. 18 Per cupiditatem autem fiunt, quae suavia videntur. Est autem quoque solitum, & id, cui assuevimus, inter suavia; multa enim eorum, quae naturam suavia non sunt, ubi eis assueverint, cum voluptate faciunt. Denique, ut omnia summam complectamur, quaecunque per se homines

τά ἐστιν [ἢ] ἀγαθὰ ἢ Φαινόμενα ἀγαθὰ, ἢ ἡδέα ἢ Φαινόμενα ἡδέα. ἐπεὶ δ', ὅσα δι' αὐτούς, ἐκόντες πράττουσιν· οὐχ ἐκόντες δέ, ὅσα μὴ δι' αὐτούς· πάντ' ἂν εἴη, ὅσα ἐκόντες πράττουσιν, [ἢ] ἀγαθὰ ἢ Φαινόμενα ἀγαθὰ, ἢ ἡδέα ἢ Φαινόμενα ἡδέα. τίθημι γὰρ καὶ τὴν τῶν κακῶν ἢ Φαινομένων κακῶν ἀπαλλαγὴν, ἢ ἀντὶ μείζονος ἐλάττονος μετάληψιν, ἐν τοῖς ἀγαθοῖς· αἰρετὰ γὰρ πᾶς ἐστὶ καὶ τὴν τῶν λυπηρῶν ἢ Φαινομένων [ἢ] ἀπαλλαγὴν, ἢ μετάληψιν ἀντὶ μείζονων ἐλαττόνων, ὡσαύτως ἐν τοῖς ἡδέσιν. 19 Διηγεῖται ἄρα τὰ συμφέροντα καὶ τὰ ἡδέα πῶσα καὶ ποῖα. περὶ μὲν οὖν τοῦ συμφέροντος ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον· περὶ δὲ τοῦ ἡδέος εἴπωμεν νῦν. δεῖ δὲ νομίζειν ἰκανοὺς εἶναι τοὺς ὄρους, ἐὰν ᾧσι περὶ ἐκάστου μῆτε ἀσαφεῖς, μῆτε ἀκριβεῖς.

faciunt, ea omnia sunt aut bona, aut videntur bona, aut suavia, aut videntur suavia. Quando autem, quae per se faciunt, sponte faciunt; non sponte autem, quae non per se; sequitur, ut omnia, quae sponte faciunt, aut bona sint, aut videantur bona, aut suavia sint, aut suavia videantur. Etenim pono etiam in bonis depulsionem malorum, aut eorum, quae videntur mala, item commutationem maioris in minus; nam haec quodammodo expetenda sunt; & liberationem ab iis, quae molesta sunt, aut videntur, aut maiorum in minora commutationem, eodem modo in iucundorum numero. 19 Comprehendendum igitur est, quot, & quatenam sint tum utilia, tum suavia. Ac de utili quidem dictum est prius in deliberativis; de suavi autem nunc differamus. Contentos vero nos esse oportet definitionibus cuiusque rei, si neque obscurae sint, neque exquisitae.

ΚΕΦ. ΙΑ΄.

ΑΤΙΝΑ ΗΔΕΑ.

Ὑποκείσθω δ' ἡμῖν, εἶναι τὴν ἡδονὴν κίνησιν τινα ψυχῆς, καὶ κατάστασιν ἀθρόαν καὶ αἰσθητὴν εἰς τὴν ὑπάρχουσαν φύσιν· λύπην δὲ τούναντίον. 2 Εἰ δὲ ἔστιν ἡ ἡδονὴ τὸ τοιοῦτον, δῆλον, ὅτι καὶ ἡδὴ ἔστι τὸ ποιητικὸν τῆς εἰρημένης διαθέσεως· τὸ δὲ Φθαρτικόν, ἢ τῆς ἐναντίας καταστάσεως ποιητικόν, λυπηρόν. 3 Ἀνάγκη οὖν, ἡδὴ εἶναι τό, τε εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἵεναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ μάλιστα, ὅταν ἀπειληφότα ἢ τὴν ἑαυτῶν φύσιν, τὰ κατ' αὐτὴν γιγνόμενα· καὶ τὰ ἔθῃ· καὶ γὰρ τὸ εἰδισμένον ὥσπερ πεφυκὸς ἤδη γίγνεται· ὅμοιον γάρ τι τὸ ἔθος τῇ φύσει· ἐγγυὲς γὰρ καὶ τὸ πολλὰκις τῷ αἰεὶ ἔστι δὲ ἡ μὲν φύσις τοῦ αἰεὶ· τὸ δὲ ἔθος

CAP. XI.

Quaenam sint iucunda.

Positum sit igitur nobis, voluptatem esse motionem quandam animi, & constitutionem vigentem sensuque percipiendam in statu convenienti naturae; molestiam autem esse contrarium. 2 Quod si voluptas tale quiddam est, patet, iucundum quoque esse id, quod talem affectionem efficit; quod autem eam destruit, aut contrariam constitutionem efficit, esse molestum. 3 Necessè igitur est, iucundum esse plerumque, ad id, quod naturae consensaneum est, tendere; maximeque, cum ea, quae ex natura fiunt, statum convenientem naturae suae recuperaverint; & (*iucundas esse*) consuetudines; nam id, cui affuevimus, tanquam in naturam abit; naturae enim simile quiddam est consuetudo; nam Saepe & Semper inter se vicina sunt; natura autem eius est, quod semper; consuetudo vero eius, quod saepe

τοῦ πολλάκις. 4 Καὶ τὸ μὴ βίαιον δέ· παρὰ Φύσιν γὰρ ἢ βία. διὸ αἱ ἀνάγκαι λυπηρόν· καὶ ὀρθῶς εἴρηται,

Πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμα ἀνιαρὸν ἔφυ· τὰς δ' ἐπιμελείας, καὶ τὰς σπουδάς, καὶ τὰς συντο-
νίας, λυπηράς· ἀναγκαῖα γὰρ καὶ βίαια ταῦτα, ἐὰν μὴ ἐβισθῶσιν· οὕτω δὲ τὸ ἔθος ποιεῖ ἡδύ. τὰ δ' ἐναντία ἡδέα· διὸ αἱ ῥαθυμιαί, καὶ αἱ ἀπονοίαι, καὶ αἱ ἀμέ-
λειαι, καὶ αἱ παιδιαί, καὶ αἱ ἀναπαύσεις, καὶ ὁ ὕπνος, τῶν ἡδέων· οὐδὲν γὰρ πρὸς ἀνάγκην τούτων. 5
Καὶ οὐκ ἂν ἢ ἐπιθυμία ἐνῆ, ἅπαν ἡδύ· ἢ γὰρ ἐπιθυμία τοῦ ἡδέος ἐστὶν ὄρεξις. τῶν δ' ἐπιθυμιῶν, αἱ μὲν ἀλο-
γοί εἰσιν· αἱ δὲ μετὰ λόγου. λέγω δὲ ἀλόγους μὲν, ὅσας μὴ ἐκ τοῦ ὑπολαμβάνειν τι ἐπιθυμοῦσιν· εἰσὶ δὲ τοιαῦται, ὅσαι λέγονται εἶναι Φύσει, ὥσπερ αἱ διὰ

(fit). 4 Et (*iucundum est*), quod violentum non est; vis enim naturae adversatur. Quare necessitatibus adiuncta est molestia; recteque dictum est,

Nam quidquid facere est cuique necesse, grave est; curas vero, & studia, & contentiones, esse molestas; nam necessaria haec sunt & violenta, nisi in consuetudinem abierint; tunc autem consuetudo voluptatem efficit. Contraria autem illis suavia sunt; quocirca remissiones animi, & laborum vacationes, & negligentia, & ludi, & cessationes, & somnus, in rebus suavis sunt; nihil enim horum ad necessitatem refertur. 5 Et quidquid cupimus, suave est; nam cupiditas est iucundi appetitio. Cupiditatum autem aliae rationis expertes sunt; aliae vero cum ratione coniunctae. Voco autem rationis expertes, quae non ex opinione aliqua nascuntur; tales autem sunt, quae vocantur naturales, ut quae a corpore proficiuntur; qua-

τοῦ σώματος ὑπάρχουσαι οἷον, ἢ τροφῆς, δείψαι καὶ
 πείνα, καὶ καθ' ἕκαστον εἶδος τροφῆς ἐπιθυμία· καὶ αἰ
 περὶ τὰ γευστὰ, καὶ περὶ τὰ ἀφροδίσια, καὶ ἄλλως
 τὰ ἀπτὰ, καὶ περὶ ὁσμὴν εὐωδίας, καὶ ἀκοήν, καὶ
 ὄψιν. μετὰ λόγου δὲ, ὅσα ἐκ τοῦ πεισθῆναι ἐπιθυμοῦ-
 σι· πολλὰ γὰρ καὶ θεάσασθαι καὶ κτήσασθαι ἐπι-
 θυμοῦσιν ἀκούσαντες καὶ πεισθέντες. 6 Ἐπεὶ δ' ἐστὶ
 τὸ ἡδέσθαι ἐν τῷ αἰσθάνεσθαι τινος πάθους, ἢ δὲ
 φαντασία ἐστὶν αἰσθησίς τις ἀσθενής, καὶ ἐν τῷ με-
 μνημένῳ καὶ τῷ ἐλπίζοντι ἀκολουθεῖ φαντασία τις,
 οὗ μὲνηται ἢ ἐλπίζει· εἰ δὲ τοῦτο, δῆλον, ὅτι καὶ
 ἡδοναὶ μάλα μεμνημένοις καὶ ἐλπίζουσιν, ἐπεὶπερ καὶ
 αἰσθησίς. 7 Ὡστ' ἀνάγκη, πάντα τὰ ἡδέα ἢ ἐν τῷ
 αἰσθάνεσθαι εἶναι παρόντα, ἢ ἐν τῷ μεμνηθῆσαι γε-

lis est alimenti (*cupiditas*), sitis & fames, & cuiuslibet
 alimenti generis cupiditas; eaeque omnes, quae versan-
 tur circa ea, quae gustu percipimus, & circa res ve-
 nereas, omninoque circa ea, quae tangi possunt, & cir-
 ca odoratum bene olentium, & auditum, & adspectum.
 Cum ratione autem coniunctae (*cupiditates sunt, quae co-
 rum sunt*), quae (*homines*) ex aliqua persuasione concu-
 piscunt; multa enim & spectare & possidere cupiunt,
 quod aliquid de iis audierunt, & sibi persuaserunt. 6
 Quoniam autem voluptate affici in eo positum est, ut
 motus aliquis sentiat, phantasia vero imbecillis quae-
 dam sensio est, phantasia etiam quaedam comitatur re-
 cordantem & sperantem eius, quod recordatur aut spe-
 rat; hoc autem posito, constat, vivide recordantes &
 sperantes etiam voluptate affici, siquidem etiam sensio
 (*adest*). 7 Itaque necesse est, omnia suavia eo delecta-
 re, quod aut praesentia sentiantur, aut haereant in me-

γεννημένα, ἢ ἐν τῷ ἐλπίζειν μέλλοντα· αἰσθάνονται μὲν γὰρ τὰ παρόντα, μέμνηται δὲ τὰ γεγεννημένα, ἐλπίζουσι δὲ τὰ μέλλοντα. 8 Τὰ μὲν οὖν μνημονευτὰ ἡδέα ἐστίν, οὐ μόνον ὅσα ἐν τῷ παρόντι, ὅτε παρῆν, ἡδέα ἦν, ἀλλ' ἔνια καὶ οὐχ ἡδέα, ἀν' ἣ ὕστερον καλὸν καὶ ἀγαθὸν τὸ μετὰ τοῦτο. ὅθεν καὶ τοῦτο εἴρηται,

Ἄλλ' ἡδύ τοι, σωθέντα μεμνήσθαι πόνων.

καὶ, — Μετὰ γὰρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνὴρ

Μνήμενος, ὅστις πολλὰ πάθοι, καὶ πολλὰ ἐόργιοι. τούτου δ' αἴτιον, ὅτι ἡδύ καὶ τὸ μὴ ἔχειν κακόν. 9 Τὰ δ' ἐν ἐλπίδι, ὅσα παρόντα ἢ εὐφραίνειν, ἢ ὠφελεῖν φαίνεται μεγάλα, ἢ ἀνευ λύπης ὠφελεῖν. ὅλας δὲ, ὅσα παρόντα εὐφραίνει, καὶ ἐλπίζοντας καὶ μεμνημένους ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. διὸ καὶ τὸ ὀργίζεσθαι ἡδύ ὡσπερ καὶ Ὅμηρος ἐποίησε περὶ τοῦ Θυμοῦ,

moria, aut spe praecipiantur futura; sentiunt enim homines praesentia, praeterita vero meminerunt, & sperant futura. 8 Iucunda autem sunt recordatu; non ea tantum, quae, cum praesentia essent; suavia erant; sed & quaedam non suavia, si quid pulchrum & bonum postea accefferit. Unde & illud dictum est,

Dulcis malorum est memoria, ubi illa effugeris.

Et illud: — *Post mala namque viro quaedam est meminisse voluptas*

Quae passus, quanta extulerit quam multa labore.

Huius vero rei causa est, quia iucundum quoque est malo carere. 9 Quae autem in spe sunt, (ita demum oblectant), si praesentia aut magnam voluptatem, aut utilitatem videantur allatura, aut utilitatem ab omni molestia seiunctam. Omnino autem, quaecumque praesentia oblectant, eorum & spes & memoria plerumque iucunda est. Quo fit, ut & irasci suave sit; quomodo Homerus etiam de ira cecinit,

Ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο·
 οὐδείς γὰρ ὀργίζεται τῷ ἀδυνάτῳ φαινομένῳ τιμωρίας
 τυχεῖν· οὐδὲ τοῖς πολὺ ὑπὲρ αὐτοὺς τῆ δυνάμει ἢ οὐκ
 ὀργίζονται, ἢ ἤττον. 10 Καὶ ἐν ταῖς πλείσταις ἐπιθυ-
 μίαις ἀκολουθεῖ τις ἡδονή· ἢ γὰρ μεμνημένοι, ὡς ἔτυχον,
 ἢ ἐλπίζοντες, ὡς τεύξονται, χαίρουσί τινα ἡδονήν· οἷον
 οἱ τ' ἐν τοῖς πυρετοῖς ἐχόμενοι ταῖς δίψαις, καὶ μεμνη-
 μένοι, ὡς ἔπιον, καὶ ἐλπίζοντες πιεῖσθαι, χαίρουσι.
 11 Καὶ οἱ ἐρωῶντες [καὶ] διαλεγόμενοι, καὶ γρά-
 Φοντες, καὶ ποιῶντες αἰεὶ τι περὶ τοῦ ἐρωμένου, χαί-
 ρουσιν· ἐν ἅπασι γὰρ τοῖς τοιούτοις μεμνημένοι οἷον
 αἰσθάνεσθαι οἷονταί τοῦ ἐρωμένου. καὶ ἀρχὴ δὲ τοῦ
 ἐρωτος γίγνεται αὐτῇ πᾶσιν, ὅταν μὴ μόνον παρόντος
 χαίρουσιν, ἀλλὰ καὶ ἀπόντος μεμνημένοι ἐρωῶσι· διὸ
 καὶ, ὅταν λυπηρὸς γένηται τῷ μὴ παρῆναι. 12 Καὶ

Cui liquidī mellis dulcedine cesserit humor;

nemo enim irascitur ei, a quo plane non putat poenas se exigere posse; neque potentiā superioribus; (*his enim homines*) aut non irascuntur, aut minus. 10 Et plerasque cupiditates voluptas quaedam comitari solet; aut enim memoria repetentes, quomodo potiti sint, aut se potituros sperantes, voluptate quadam perfunduntur; ut qui febricitantes sibi torquentur, gaudent tum recordantes, quomodo biberint, tum sperantes fore, ut bibant. 11 Et amantes perpetuo loquentes, & scribentes, & versus facientes de amoribus suis, voluptatem ex eo sentiunt; in his enim omnibus recordatione fit, ut id, quod amant, sibi etiam sentire videantur. Immo vero in omnibus principium illud amoris est, cum aliquo non praesente tantum, sed absentis quoque memoria oblectantur; quare etiam (*voluptatem aliquam sentiunt*), si absentia (*eius quod amant*) anguntur. 12 Luctibus quoque & lamenta-

ἐν τοῖς πένθεσι καὶ θρήνοις ἐγγίγνεται τις ἡδονή. ἡ μὲν γὰρ λύπη ἐπὶ τῷ μὴ ὑπάρχειν ἡδονὴ δὲ ἐν τῷ μεμῆσθαι καὶ ὄραν πως ἐκεῖνον, καὶ ἃ ἔπραττε, καὶ οἷος ἦν. διὸ καὶ τοῦτ' εἴρηται,

Ὡς Φάτο' τοῖσι δὲ πᾶσιν ἐφ' ἴμερον ᾤρσε γόοιο.

13 Καὶ τὸ τιμωρεῖσθαι ἡδύ· οὗ γὰρ τὸ μὴ τυγχάνειν λυπηρὸν, τὸ τυγχάνειν ἡδύ· οἱ δ' ὀργιζόμενοι λυποῦνται ἀνυπερβλήτως μὴ τιμωρούμενοι· ἐλπίζοντες δὲ χαίρουσι. 14 Καὶ τὸ νικᾶν ἡδύ, οὐ μόνον τοῖς Φιλονίκοις, ἀλλὰ πᾶσι· Φαντασία γὰρ ὑπεροχῆς γίγνεται, οὗ πάντες ἔχουσιν ἐπιθυμίαν, ἢ ἡρέμα, ἢ μᾶλλον. 15 Ἐπεὶ δὲ τὸ νικᾶν ἡδύ, ἀνάγκη, καὶ τὰς παιδίας ἡδέϊας εἶναι τὰς μαχητικὰς καὶ τὰς αὐλητικὰς καὶ ἐριστικὰς· πολλάκις γὰρ ἐν αὐταῖς γίγνεται τὸ

tionibus adiuncta est voluptas quaedam. Nam luctus quidem oritur, propterea quod aliquis non amplius fit; voluptatem vero sentimus, si recordamur & intuemur quodammodo ipsum, & quae faceret, & qualis esset. Unde illud quoque dictum est,

Sic ait; & cunctis lugendi incussit amorem.

13 Dulce est etiam ulcisci se; nam quod non consequi molestum est; id consequi dulce est; irati autem incredibiliter animo cruciantur, si doloris sui poenas repetere non possunt; gaudent autem spe ultionis. 14 Iucundum est quoque vincere, non solum victoriae cupidis, sed omnibus; nam qui vincit, hoc ipso sibi superior videtur, quod quidem omnes cupiunt, aut remisse, aut vehementius. 15 Quando autem vincere iucundum est, necesse est, suaves quoque esse lusus, in quibus decertatur, aut tibia canendo disputandove contenditur; frequens enim in his victoria contingit; &

νικῶν καὶ ἀστραγαλίσεις, καὶ σφαιρίσεις, καὶ κυβείας, καὶ πεττείας. καὶ περὶ τὰς ἐσπουδασμένας δὲ παιδίας ὁμοίως· αἱ μὲν γὰρ ἡδέϊαι γίνονται, ἂν τις ἢ συνήθης· αἱ δ' εὐδὺς ἡδέϊαι, οἷον κυνηγία, καὶ πᾶσα θηρευτική· ὅπου γὰρ ἄμιλλα, ἐνταῦθα καὶ νίκη ἐστὶ. διὸ καὶ ἡ δίκανικὴ καὶ ἡ ἐριστικὴ ἡδέϊα τοῖς εἰθισμένοις καὶ δυναμένοις. 16 Καὶ τιμὴ καὶ εὐδοξία τῶν ἡδίστων, διὰ τὸ γίνεσθαι φαντασίαν ἐκάστῳ, ὅτι τοιοῦτος καὶ σπουδαῖος· καὶ μᾶλλον ὅταν Φῶσιν, οὐς οἶεται ἀληθεύειν. τοιοῦτοι δὲ οἱ ἐγγυὺς μᾶλλον τῶν πόρρω· καὶ οἱ συνήθεις καὶ οἱ γνώριμοι καὶ οἱ πολῖται τῶν ἀπὸθεν· καὶ οἱ ὄντες τῶν μελλόντων· καὶ οἱ Φρόνιμοι ἀΦρόνων· καὶ πολλοὶ ὀλίγων· μᾶλλον γὰρ εἰκὸς, ἀληθεύειν τοὺς εἰρημένους, τῶν ἐναντίων· ἐπεὶ, ἂν τις πολὺ καταΦρονεῖ, ὥσπερ παιδίων ἢ θηρίων, οὐδὲν μέ-

ludos talorum, & pilae, & aleae, ac tesserarum. Idemque dicendum est de ludis paulo superioribus; nam eorum quidam, si quis illis assuetus fuerit, iucundi fiunt; quidam autem statim iucundi sunt, ut venatio, omnique ars feras captandi; ubi enim certamen est, ibi quoque victoria. Unde etiam causarum iudicialium & contentiosarum disputationum iucunda est tractatio iis, qui assueverunt, quique in iis valent. 16 Honos quoque & bona existimatio in numero sunt rerum suavissimarum, quoniam quisque putat, talem & tantae virtutis se esse; eoque magis, si id dicunt ii, quos ipse vere sentire arbitratur. Tales autem sunt vicini magis, quam qui procul habitant; & familiares, & noti, & cives magis, quam extranei; & qui sunt magis, quam qui futuri sunt; & prudentes, quam imprudentes; & multi, quam pauci; nam hos verisimilius est vera dicere, quam contrarios; quos enim aliquis valde contemnit, ut pue-

λει τῆς τούτων τιμῆς ἢ τῆς δόξης αὐτῆς γε τῆς δόξης
 χάριν ἄλλ', εἴπερ, δι' ἄλλο τι. 17 Καὶ ὁ Φίλος τῶν
 ἡδέων τό, τε γὰρ Φιλεῖν ἡδύ' οὐδεὶς γὰρ Φίλιος, ὁ
 μὴ χαίρων οἴνω' καὶ τὸ Φιλεῖσθαι ἡδύ'. Φαντασία γὰρ
 καὶ ἐνταῦθα τοῦ ὑπάρχειν αὐτῶ τὸ ἀγαθὸν εἶναι, οὗ
 πάντες ἐπιθυμοῦσιν οἱ αἰσθανόμενοι. τὸ δὲ Φιλεῖσθαι
 ἀγαπᾶσθαι ἐστὶν αὐτὸν δι' αὐτόν. 18 Καὶ τὸ θαυ-
 μάζεσθαι ἡδύ' δι' αὐτὸ τὸ τιμᾶσθαι. καὶ τὸ κολα-
 κεύεσθαι καὶ ὁ κόλαξ ἡδύ'. Φαινόμενος γὰρ θαυμα-
 στῆς καὶ Φαινόμενος Φίλος ὁ κόλαξ ἐστίν. 19 Καὶ τὸ
 ταῦτα πράττειν πολλάκις ἡδύ' τὸ γὰρ σύνηθες ἡδύ' ἦν.
 20 Καὶ τὸ μεταβάλλειν ἡδύ' εἰς Φύσιν γὰρ γίνεταί
 μεταβάλλειν τὸ γὰρ αὐτὸ αἰεὶ ὑπερβολὴν ποιεῖ τῆς
 καθεστῶσης ἕξεως. ὅθεν εἶρηται,

rulos aut bestias, quo in honore, quave existimatione
 apud eos fit, non laborat ipsius quidem existimationis
 gratia; sed, si forte, ob aliud quidpiam. 17 Est & ami-
 cus in rebus iucundis; nam & amare dulce est; nemo
 enim vinum amat, quin vino gaudeat; & amari iucun-
 dum. In eam enim opinionem adducitur hic quoque,
 qui se amari videt, ut bonum se putet, quod omnes,
 qui eius rei sensum aliquem habent, concupiscunt. Ama-
 ri autem est ipsum propter se carum haberi. 18 Iucun-
 dum est quoque admirationi esse, quoniam id quoque
 ipsum honori est. Sed & adulatione permulceri & adula-
 tor ipse in iucundis sunt; nam adulator speciem prae-
 bet admiratoris & amici. 19 Et eadem crebro facere dul-
 ce est; cui enim assuevimus, id iucundum esse diceba-
 mus. 20 Et alia ex aliis mutare dulce est; mutando enim
 ad statum convenientem naturae perducimur; quia per-
 petua in statu eodem permansio superat habitum natu-
 rae consentaneum. Unde dictum est illud,

Μεταβολὴ πάντων γλυκύ·

διὰ τῦτο γὰρ καὶ τὰ διὰ χρόνου ἡδέα ἐστὶ, καὶ ἄν-
θρωποι, καὶ πράγματα· μεταβολὴ γὰρ ἐκ τοῦ παρόν-
τος ἐστίν· ἅμα δὲ καὶ σπάνιον τὸ διὰ χρόνου. 21 Καὶ
τὸ μανθάνειν καὶ τὸ θαυμάζειν ἡδὺ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· ἐν
μὲν γὰρ τῷ θαυμάζειν τὸ ἐπιθυμεῖν [μαθεῖν] ἐστίν·
ὥστε τὸ θαυμαστὸν ἐπιθυμητόν· ἐν δὲ τῷ μανθάνειν
εἰς τὸ κατὰ φύσιν καθίστασθαι. 22 Καὶ τὸ εὖ ποιεῖν,
καὶ τὸ εὖ πάσχειν, τῶν ἡδέων· τὸ μὲν γὰρ εὖ πάσχειν
τυχεῖν ἐστίν, ἂν ἐπιθυμοῦσι· τὸ δὲ εὖ ποιεῖν ἔχειν
καὶ ὑπερέχειν, ἂν ἀμφοτέρων ἐφίενται. διὰ δὲ τὸ ἡδὺ
εἶναι τὸ εὖ ποιητικόν, καὶ τὸ ἐπανορθοῦν ἡδὺ τοῖς ἀν-
θρώποις ἐστὶ τοὺς πλησίον, καὶ τὸ τὰ ἑλλειπῆ ἐπι-
τελεῖν. 23 Ἐπεὶ δὲ τὸ μανθάνειν τε ἡδὺ καὶ τὸ θαυ-
μάζειν καὶ τὰ ταιᾶτα, ἀνάγκη, ἡδέα εἶναι τό, τε

Rerum omnium iucunda commutatio est;

propterea enim iucunda sunt, quae intervallo temporis
fiunt, & homines, & res; nam mutatio est ex prae-
fenti; simul vero etiam, quod interiecto tempore fit,
id raritas ipsa commendat. 21 Et discere iucundum est
& admirari plerumque; nam in admiratione inest quae-
dam [discendi] cupiditas; itaque, quod admirabile est,
commovet etiam cupiditatem sui; discendo autem con-
stituitur animus in statu consentaneo naturae. 22 Et be-
neficium tribuere, & beneficium accipere, iucunda sunt;
nam qui beneficium accipiunt, consequuntur id, quod
volunt; qui autem tribuunt, ostendunt, se habere &
superiores esse, quae utraque (homines) appetunt. Quo-
niam autem iucundum est, bene aliis facere, fit, ut iu-
cundum quoque hominibus sit, propinquos corrigere,
& inchoata perficere. 23 Itemque cum iucundum sit
discere & admirari & talia, necesse est, iucunda esse,

μεμιμημένον, ὥσπερ γραφικὴ, καὶ ἀνδριαντοποιία, καὶ ποιητικὴ, καὶ πᾶν, ὃ ἂν εὔ μεμιμημένον ᾦ, καὶ μὴ ᾦ ἡδῦ, οὐ τὸ μίμημα· οὐ γὰρ ἐπὶ τούτῳ χαίρει, ἀλλὰ συλλογισμὸς ἐστίν, ὅτι τούτο ἐκεῖνο· ὥστε μάθάνειν τι συμβαίνει. 24 Καὶ αἱ περιπέτειαι, καὶ τὸ παρὰ μικρὸν σώζεσθαι ἐκ τῶν κινδύνων· πάντα γὰρ θαυμαστά ταῦτα. 25 Καὶ ἐπεὶ τὸ κατὰ φύσιν ἡδῦ, τὰ συγγενῆ δὲ κατὰ φύσιν ἀλλήλοις ἐστίν, ἅπαντα τὰ συγγενῆ καὶ ὅμοια ἡδέα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· οἷον, ἀνδρῶπος ἀνθρώπῳ, καὶ ἵππος ἵπῳ, καὶ νέος νέῳ. ὅθεν καὶ αἱ παροιμίαι εἴρηνται, ὡς „ἤλιξ ἤλικα τέρπει“, καὶ, „αἰεὶ τὸν ὁμοῖον“, καὶ, „ἔγνω δὲ θῆρ θῆρα“, καὶ, „αἰεὶ κολοῖος παρὰ κολοῖόν“, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. 26 Ἐπεὶ δὲ τὸ ὅμοιον καὶ τὸ συγγενές ἡδῦ ἐαυτῶ ἅπαν, μάλιστα δ' αὐτὸς πρὸς ἐαυ-

quibus imitatio aliqua continetur, qualia sunt pictorum, & statuariorum, & poetarum opera, & quidquid denique bene ac scienter imitatione expressum sit, etiamsi res ipsa imitando efficta iucunda non sit; non enim hac gaudet, sed quia ratiocinando colligit, hoc illud esse; ex quo evenit, ut aliquid discat. 24 Et subitae fortunae conversiones, & conservatio ex periculis, quae propemodum opprefferint; omnia enim haec admirationem excitant. 25 Quando autem quod naturae convenit suave est, & quae eiusdem generis sunt, id naturâ sunt; omnia eiusdem generis & similia plerumque iucunda sunt; ut homo homini, & equus equo, & iuvenis iuveni. Hinc quoque ducta sunt proverbia, „Aequalis aequalem delectat;“ & „Semper similem;“ & „Fera novit feram;“ & „Graculus semper cum graculo;“ & id genus alia. 26 Quoniam autem quidquid simile & eiusdem generis est, idem iucundum est, & ita quisque maxime

τὸν ἕκαστος τοῦτο πέπονθεν, ἀνάγκη, πάντας Φιλαύτους εἶναι, ἢ μᾶλλον, ἢ ἥττον· πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα ὑπάρχει πρὸς αὐτὸν μάλιστα. ἐπεὶ δὲ Φίλαυτοι πάντες, καὶ τὰ αὐτῶν ἀνάγκη ἡδέα εἶναι πᾶσιν ὄιον, ἔργα, λόγους. διὸ Φιλοκόλακες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ Φιλερασταὶ, καὶ Φιλότιμοι, καὶ Φιλότεκνοι αὐτῶν γὰρ ἔργα τὰ τέκνα. καὶ τὰ ἐλλειπῆ ἐπιτελεῖν ἡδὺ αὐτῶν γὰρ ἔργον ἡδὴ γίγνεται. 27 Καὶ ἐπεὶ τὸ ἀρχεῖν ἡδίστον, καὶ τὸ σοφὸν δοκεῖν εἶναι ἡδὺ ἀρχικὸν γὰρ τὸ φρονεῖν ἔστι δ' ἡ σοφία πολλῶν καὶ θαυμαστῶν ἐπιστήμη. ἔτι, ἐπεὶ Φιλότιμοι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀνάγκη, καὶ τὸ ἐπιτιμᾶν τοῖς πέλας ἡδὺ εἶναι. 28 Καὶ τὸ, ἐν ᾧ βέλτιστος δοκεῖ εἶναι αὐτὸς αὐτοῦ, ἐν ταῦτα διατρίβειν ὡσπερ καὶ Εὐριπίδης Φησί·

Καὶ πὶ τούτ' ἐπείγεται,

affectus est ad semet ipsum, necesse est, omnes sui amantes esse, aut magis, aut minus; omnia enim haec maxime insunt cuique erga semet ipsum. Et quoniam omnes sui amantes sunt, necesse est, cuique etiam sua iucunda esse; ut, opera, rationes. Quocirca & adulatorum amantes plerumque sunt, & eorum, a quibus amantur, & honoris, & liberorum; nam liberi cuiusque ipsius opera sunt. Et inchoata perficere iucundum est; nam ipsorum iam opus fit. 27 Et quoniam imperare suavissimum est, sapientem etiam videri suave est; nam Sapere est imperatorium quiddam; est autem sapientia multorum & admirabilium scientia. Praeterea, quia plerique omnes honoris studiosi sunt, necesse est, ut & propinquos reprehendere iucundum sit. 28 Itemque, in quo quis sibi videtur excellere, in eo orium collocare; quemadmodum etiam Euripides ait:

Namque urget illud quisque, & in illo temporis

Νέμων' ἐκάστης ἡμέρας πλεῖστον μέρας,
 'Ἴν' αὐτὸς αὐτοῦ τυγχάνη βέλτιστος ὢν.

29 Ὅμοίως δὲ καὶ, ἐπεὶ ἡ παιδιὰ τῶν ἡδέων καὶ πᾶ-
 σα ἄνεσις, καὶ ὁ γέλωσ τῶν ἡδέων. ἀνάγκη δὲ, καὶ
 τὰ γελοῖα ἡδέα εἶναι, καὶ ἀνθρώπους, καὶ λόγους,
 καὶ ἔργα. διώρισταί δὲ περὶ γελοίων χωρὶς ἐν τοῖς περὶ
 Ποιητικῆς. περὶ μὲν οὖν ἡδέων εἰρήσθω ταῦτα· τὰ δὲ
 λυπηρὰ ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις Φανερά. ὢν μὲν οὖν
 ἕνεκα ἀδικοῦσι, ταῦτ' ἐστί.

ΚΕΦ. ΙΒ'.

ΠΩΣ ΕΧΟΝΤΕΣ ΑΔΙΚΟΥΣΙ, ΚΑΙ ΠΟΙΑ, ΚΑΙ
 ΠΟΙΟΥΣ.

Πῶς δὲ ἔχοντες, καὶ τίνας, λέγωμεν νῦν. αὐτοὶ
 μὲν οὖν, ὅταν οἴωνται, δυνατόν εἶναι τὸ πρᾶγμα πραχ-
 θῆναι, καὶ ἑαυτοῖς δυνατόν. εἴ τε ἂν λαθεῖν πράξαν-

Ponit diurni maximam partem libens,

In quo ipsemet se vincit, ac praestat sibi.

29 Similiter vero etiam, cum lusus iucundus sit omni-
 que animi remissio, etiam risus necessario in iucundis
 est. Neesse autem est, omnia ridicula iucunda esse,
 & homines, & orationes, & facta. Disputatum vero est
 separatim de ridiculis in libris de Poëtica. De iucundis
 igitur haec dicta sint; molesta autem manifesta erunt
 ex contrariis. Atque haec sunt, quibus adducti homi-
 nes iniurias faciunt.

C A P. XII.

*Qualesnam faciant iniuriam, & quibus in rebus, &
 quibusnam hominibus.*

Quomodo autem affecti, & quos praecipue iniuria
 afficiant, nunc explicemus. Adducuntur igitur ad fa-
 ciendam iniuriam, cum putant, rem & effici, & a fe
 effici posse. Sive sperant fore, ut, cum fecerint, lateant,

Aristot. Vol. IV.

I

τες, ἢ μὴ λαθόντες, μὴ δοῦναι δίκην· ἢ δοῦναι μὲν,
 ἀλλ' ἐλάττω τὴν ζημίαν εἶναι τοῦ κέρδους αὐτοῖς, ἢ
 ἂν κήδοται. ποῖα μὲν οὖν δυνατὰ φαίνεται, καὶ ποῖα
 ἀδύνατα, ἐν τοῖς ὑστερον ῥηθήσεται· κοινὰ γὰρ τῶν
 μερῶν τῆς Ῥητορικῆς ταῦτα πάντων. 2 Αὐτοὶ δ' οἶον-
 ται δυνατόι εἶναι μάλιστα ἀζημίοι ἀδικεῖν οἱ εἰπεῖν
 δυνάμενοι, καὶ οἱ πρακτικοί, καὶ οἱ ἔμπειροι πολλῶν
 ἀγώνων. καὶ ἔαν πολὺ φίλοι ᾧσι. καὶ ἔαν πλούσιοι. 3
 Καὶ μάλιστα μὲν, ἂν αὐτοὶ ᾧσιν ἐν τοῖς εἰρημένοις,
 οἶονται δύνασθαι· εἰ δὲ μὴ, καὶν ὑπάρχωσι τοιοῦτοι
 αὐτοῖς φίλοι, ἢ ὑπρέται, ἢ κοινωνοί· διὰ γὰρ ταῦτα
 δύναται καὶ πράττειν, καὶ λαμβάνειν, καὶ μὴ δοῦναι
 δίκην. 4 Καὶ ἔαν φίλοι ᾧσι τοῖς ἀδικουμένοις, ἢ τοῖς
 κριταῖς· οἱ μὲν γὰρ φίλοι ἀφύλακτοί τε πρὸς τὸ ἀδι-
 κεῖσθαι, καὶ προσκαταλλάττονται, πρὶν ἐπεξελεθῆν·

five ut, re detecta, impune abeant; five ut poena mi-
 nor sit lucro, quod vel ipsi consecuturi sunt, vel ii,
 quos amant. Quatenam quidem fieri posse videantur, &
 quae minus, in sequentibus explicabitur; haec enim
 communia sunt omnibus Rhetorices partibus. 2 Illi au-
 tem purant maxime, posse se, cum quid iniuste fece-
 rint, poenam effugere, qui dicendo valent, & in re-
 bus agendis versati sunt, multaue certamina obierunt.
 Tum qui amicis abundant. Et qui opibus. 3 Et maxi-
 me quidem, si ea, quae diximus, habeant ipsi; sin mi-
 nus, si tales amicos habeant, aut ministros, aut parti-
 cipes sceleris; his enim omnibus fit, ut & facere pos-
 sint, & latere, & poenam effugere. 4 Et si amici sint
 vel iis ipsis, quos iniuria afficere meditantur, vel iu-
 dicibus; nam amici & minus sibi cavent ab iniuria, &
 (ea accepta) transigunt potius, quam ut eam iudicio

οἱ δὲ κριταὶ χαρίζονται, οἷς ἂν φίλοι ᾧσι καὶ [ἢ] ὅλως ἀφιάσιν, ἢ μικροῖς ζημιούσι. 5 Λαθητικοὶ δὲ εἰσιν οἱ τ' ἐναντίοι τοῖς ἐγκλήμασιν· οἷον, ἀσθενῆς περὶ αἰκίας, καὶ ὁ πένης, καὶ ὁ αἰσχρὸς περὶ μοιχείας, καὶ τὰ λίαν ἐν φανερώ καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς· ἀφύλακτα γὰρ, διὰ τὸ [ὅλως] μηδένα ἂν οἴεσθαι. 6 Καὶ τὰ τηλικαῦτα, καὶ τοιαῦτα, ἂ μὴ εἰς ἀφύλακτα γὰρ καὶ ταῦτα· πάντες γὰρ τὰ εἰωθότα, ὥσπερ ἀρρώστηματα, φυλάττονται καὶ τὰ ἀδικήματα· ὃ δὲ μηδεὶς πω ἠρρώστησεν, οὐδεὶς εὐλαβεῖται. 7 Καὶ οἷς μηδεὶς ἐχθρὸς, ἢ πολλοί· οἱ μὲν γὰρ οἴονται λήσειν, διὰ τὸ μὴ φυλάττεσθαι· οἱ δὲ λανθάνουσί τε, διὰ τὸ μὴ δοκεῖν ἂν ἐπιχειρῆσαι φυλαττομένοις, καὶ διὰ τὸ ἀπο-

persequantur; iudices vero gratificantur iis, quibus amici sunt; eosque vel omnino absolvunt, vel levem eis poenam imponunt. 5 Ad latendum autem apti sunt; quorum ipsa conditio crimini adversari videtur; ut, si qui infirmo corpore est accusetur, quod alium verberarit, aut pauper, & deformis adulterii postuletur. (*Ea quoque facile surripiuntur*), quae valde in aperto sunt; & ante oculos posita; non follicite enim custodiuntur, propterea quod neminem omnino putant (*tam audacem fore, ut ea aggrediatur*). 6 Et quae tanta ac talia sunt, ut ea nemo adhuc aggressus sit; nam haec quoque non custodiuntur; omnes enim, ut a morbis, sic ab iniuriis usitatis cavent sibi; quo autem morbo nemo adhuc laboravit, ab eo nemo sibi cavet. 7 Et quibus nemo inimicus est, & quibus multi; nam illi quidem sperant fore, ut lateant, quoniam nemo sibi ab illis cavet; hi vero latent, quia non videntur facile quemquam aggressuri fuisse, cum sibi ab eis omnes caverent; & quia paratam habent excusationem, nunquam se id aggredi

λογίαν ἔχειν, ὅτι οὐκ ἂν ἐνεχειρήσαν. 8 Καὶ οἷς ὑπάρχει κρύψις, ἢ τρόπος, ἢ τόπος, ἢ διάθεσις εὖπορος, καὶ ὅσοις μὴ λαβοῦσιν ἔστι δίωσις δίκης, ἢ ἀναβολὴ χρόνιος, ἢ διαφθοραὶ κριτῶν. καὶ οἷς, ἐὰν γένηται ζημία, ἔστι δίωσις τῆς ἐκτίσεως, ἢ ἀναβολὴ χρόνιος, ἢ δι' ἀπορίαν μηδὲν ἔξει, ὅ, τι ἀπολέσει. 9 Καὶ οἷς τὰ μὲν κέρδη φανερά, ἢ μεγάλα, ἢ ἐγγύς· αἱ δὲ ζημίαι ἢ μικραὶ, ἢ ἀφανεῖς, ἢ πόρρω. καὶ ὧ μὴ ἔστι τιμωρία ἴση τῇ ὠφελείᾳ, οἷον δοκεῖ ἔχειν ἢ τυραννίς. 10 Καὶ ὅσοις τὰ μὲν ἀδικήματα λήματα· αἱ δὲ ζημίαι ὀνειδή μόνον. καὶ οἷς τὸναντίον τὰ μὲν ἀδικήματα εἰς ἔπαινόν τινα· οἷον, εἰ συνέβη, ἅμα τιμαρῆσθαι ὑπὲρ πατρός ἢ μητρός, ὥσπερ Ζήνωνι· αἱ δὲ ζημίαι εἰς χρήματα, ἢ Φυγὴν, ἢ τοιοῦτόν τι ἀμφοτέ-

aufuros fuisse. 8 Et qui possunt occultare, (quod surripuerunt), aut mutata forma, aut loco, aut venditione facili. Et qui re detecta possunt iudicii periculum repellere, aut in longum tempus differre, aut iudices corrumpere. Et qui, si multati sint, possunt multae solutionem repellere, aut in longum tempus differre, aut propter paupertatem nihil habent, quod amittant. 9 Et quibus lucra quidem manifesta, aut magna, aut in propinquo sunt; multae vero aut parvae, aut obscurae; aut quae in longum diem differantur. Et id, quo perfecto, nulla poena par emolumento est, quale quidam habere tyrannis videtur. 10 Et quibus iniuste facta quaestui; poenae autem probro tantum sunt. Contraque, quibus iniuste facta laudis etiam aliquid afferunt; ut si eadem opera quis patri matrive factas iniurias ulciscatur, sicut Zenoni contigit; poenae autem aut pecunia, aut auxilio, aut aliqua eiusmodi re luun-

ροι γὰρ ἀδικοῦσι, καὶ ἀμφοτέρως ἔχοντες, πλὴν οὐχ
οἱ αὐτοὶ, ἀλλ' οἱ ἐναντίοι τοῖς ἥθεσι. 11 Καὶ οἱ πολ-
λάκις ἢ λεληθότες, ἢ μὴ ἐζημιωμένοι. καὶ οἱ πολλά-
κις ἀποτετυχηκότες· εἰσὶ γὰρ τινες καὶ ἐν τοῖς τοιού-
τοις, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς, * οἷον ἀναμάχε-
σθαι. 12 Καὶ οἷς ἂν παραχρῆμα ἦ τὸ ἡδῦ, τὸ δὲ λυ-
πηρὸν ὕστερον ἢ τὸ κέρδος, ἢ δὲ ζημία ὕστερον· οἱ γὰρ
ἀκρατεῖς τοιοῦτοί· ἔστι δὲ ἀκρασία περὶ πάντα, ὅσων
ὀρέγονται. 13 Καὶ οἷς ἂν τὸναντίον τὸ μὲν λυπηρὸν
ἦδη ἦ, ἢ ἡ ζημία· τὸ δὲ ἡδῦ καὶ ἀφελίμον ὕστερα καὶ
χρονιώτερα· οἱ γὰρ ἐγκρατεῖς καὶ φρονιμώτεροι τὰ τοι-
αῦτα διώκουσι. 14 Καὶ οἷς ἂν ἐνδέχεται διὰ τύχην δό-
ξαι πράξαι, ἢ δι' ἀνάγκην, ἢ διὰ φύσιν, ἢ δι' ἔθος·
καὶ ὅλως ἀμαρτεῖν, ἀλλὰ μὴ ἀδικεῖν. καὶ οἷς ἂν ἦ

tur; utrique enim & utroque modo affecti facile ad in-
ferendam iniuriam adducuntur, nisi quod non iidem;
sed qui moribus sunt inter se contrariis. 11 Et qui saepe
aut latuerunt, aut poenas non dederunt. Et qui
saepe frustra tentarunt aliquid efficere; sunt enim qui-
dam & in his, sicut in rebus bellicis, eo ingenio, ut
victi denuo pugnent. 12 Et quibus voluptas praesens
proponitur, quod autem dolorem inurit, in diem; aut
quibus lucrum (*praesens*), poena vero in diem; nam in-
continentes tales sunt; incontinentia vero in iis omni-
bus rebus est, quae appetuntur. 13 Et quibus contra
in praesentia quidem excipiendum est aliquid molesti,
aut quod detrimento fit; qui autem voluptatem & uti-
litatem postea consecuturi sunt diuturniorem; conti-
nentes enim & prudentiores talia persequuntur. 14 Et
quae videri possunt fortuito fecisse, aut necessitate,
aut natura, aut consuetudine; & omnino per errorem,
non animo iniuriam faciendi. Et qui ex bono & aequo

τοῦ ἐπιεικοῦς τοχεῖν. 15 Καὶ ὅσοι ἂν ἐνδεεῖς ᾖσι. δι-
 χῶς δὲ εἰσιν ἐνδεεῖς· ἢ γὰρ ὡς ἀναγκαίου, ὥσπερ οἱ
 πείητες· ἢ ὡς ὑπερβολῆς, ὥσπερ οἱ πλούσιοι. 16 Καὶ
 οἱ σφόδρα εὐδοκίμοι, καὶ οἱ σφόδρα ἀδοξοῦντες· οἱ
 μὲν, ὡς οὐ δοξοῦντες· οἱ δὲ, ὡς οὐδὲν μᾶλλον ἀδοξοῦν-
 τες. αὐτοὶ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντες ἐπιχειροῦσιν. 17 Ἀδι-
 κῶσι δὲ τοὺς τοιοῦτους, καὶ τὰ τοιαῦτα, τοὺς ἔχον-
 τας, ἢ αὐτοὶ ἐνδεεῖς ἢ εἰς τὰ ἀναγκαῖα, ἢ εἰς ὑπερο-
 χὴν, ἢ εἰς ἀπόλαυσιν. 18 Καὶ τοὺς πόρρω, καὶ τοὺς
 ἐγγύς· τῶν μὲν γὰρ ἢ λήψις ταχεῖα· τῶν δὲ ἢ τιμα-
 ρία βραδεῖα· οἷον, οἱ συλῶντες τοὺς Καρχηδονίους. 19
 Καὶ τοὺς μὴ εὐλαβεῖς, μηδὲ φυλακτικούς, ἀλλὰ πι-
 στευτικούς· ῥάδιον γὰρ πάντας λαβεῖν. καὶ τοὺς ῥαθυ-
 μῶντας· ἐπιμελοῦς γὰρ τὸ ἐπέξελεσθῆναι. καὶ τοὺς αἰ-

fecum actum iri sperant. 15 Et qui rei alicuius indigen-
 tes sunt. Indigent autem duobus modis; aut rebus ne-
 cessariis, ut pauperes; aut supervacaneis, ut opulenti.
 16 Et qui in valde bona existimatione sunt, & qui ma-
 gna infamia laborant; illi quidem, quod nemo facile
 crediturus sit, (eos tale quid fecisse;) hi vero, tanquam
 nihilo maiore infamia futuri. Sic igitur affecti homines
 aggrediuntur iniuriam facere. 17 Iniuria autem afficiunt
 praecipue hos, & eiusmodi res, qui habent ea, quo-
 rum ipsi indigent vel ad necessitatem, vel ad abundan-
 tiam, vel ad voluptatem fruendam. 18 Et procul ab-
 sentes, & qui prope sunt; nam his quidem cito ali-
 quid eripere possunt; illi vero non cito se ulcisci queunt;
 e. c. qui Carthaginienes depredantur. 19 Et eos, qui
 sibi non cavent, neque diligentes sunt in se ac rebus
 suis tuendis, sed qui facile credunt; hos enim latere
 facile est. Et remissos ac negligentes; solliciti enim ho-
 minis est iniurias suas persequi. Et verecundos; non

σχυντηλούς· οὐ γὰρ μαχητικοὶ περὶ κέρδους. 20 Καὶ τοὺς ὑπὸ πολλῶν ἀδικηθέντας, καὶ μὴ ἐπέξελθόντας, ὡς ὄντας κατὰ τὴν παροιμίαν τούτους, „ Μυσῶν λείαν. „ 21 Καὶ οὓς μηδεπώποτε, καὶ οὓς πολλάκις ἀμφοτέροι γὰρ ἀφύλακτοί· οἱ μὲν, ὡς οὐδέποτε· οἱ δὲ, ὡς οὐκ ἂν ἔτι. 22 Καὶ τοὺς διαβεβλημένους, ἢ εὐδιαβόλους· οἱ τοιοῦτοι γὰρ οὔτε προαιροῦνται, Φοβούμενοι τοὺς κριτάς· οὔτε δύνανται πείθειν, ὧν οἱ μισοῦμενοι καὶ Φθονούμενοί εἰσι. 23 Καὶ πρὸς οὓς ἔχουσι πρόφασιν ἢ προγόνων, ἢ αὐτῶν, ἢ Φίλων, ἢ ποιησάντων κακῶς ἢ μελλησάντων ἢ αὐτοὺς, ἢ προγόνους, ἢ ὧν κήδονται ὥσπερ γὰρ ἡ παροιμία, ΠροΦάσεως δέεται μῶνον ἢ πονηρία. 24 Καὶ τοὺς ἐχθρούς, καὶ τοὺς Φίλους· τοὺς μὲν γὰρ ῥάδιον· τοὺς δὲ ἡδύ. καὶ τοὺς

enim facile adducuntur, ut de lucro contendant. 20 Et eos, qui a multis iniuriam acceperunt, neque tamen eam persecuti sunt, tanquam qui sint, ut in proverbio est, *Mysorum praeda*. 21 Et quos nunquam, & quos saepe (*laeserunt*); utrique enim negligentes sunt in cavendo; cum illi quidem nunquam laesi sint; hi autem non iam amplius (*se laesum iri putent*). 22 Et qui accusati alias sunt, aut facile accusari possunt; hi enim neque iudicio experiri volunt, cum iudices metuant; neque fidem facere possunt, ex quo genere etiam sunt aliis odiosi & invisī. 23 Et eos, adversus quos praetendere aliquid possunt, ut quod aut maiores eorum, aut ipsi, aut eorum amici, aut laeserint, aut laedere voluerint vel ipsos, vel maiores, vel eos, quorum curam habent; atque id est, quod proverbio dicitur: *Colore tantum malitia aliquo indiget*. 24 Et inimicos, & amicos; nam hos quidem facile est (*laedere*); hos vero suave.

ἀφίλους. καὶ τοὺς μὴ δεινοὺς εἰπεῖν, ἢ πράξαι· ἢ γὰρ
 οὐκ ἐγχειροῦσιν ἐπεξίεναι, ἢ καταλλάττονται, ἢ οὐ-
 δὲν περαίνουσι. 25 Καὶ οἷς μὴ λυσιτελεῖ διατρίβειν
 ἐπιτηροῦσιν ἢ δίκην, ἢ ἔκτισιν· οἷον, οἱ ξένοι καὶ αὐτ-
 ουργοί· ἐπὶ μικρῶν τε γὰρ διαλύονται, καὶ ῥαδίως [οἱ
 τοιοῦτοι] καταπαύονται. 26 Καὶ τοὺς πολλὰ ἠδικη-
 κότας, ἢ τοιαῦτα, οἷα ἀδικοῦνται· ἐγγὺς γὰρ τι δο-
 κεῖ τοῦ μὴ ἀδικεῖν εἶναι, ὅταν τι τοιοῦτον ἀδικηθῇ τις,
 οἷον εἰώθει καὶ αὐτὸς ἀδικεῖν· λέγω δὲ, οἷον εἴ τις τὸν
 εἰωθότα ὑβρίζειν αἰκίσαιτο. 27 Καὶ τοὺς ἢ πεποικί-
 τας κακῶς, ἢ βουλευθέντας, ἢ βουλομένους, ἢ ποιή-
 σοντας· ἔχει γὰρ καὶ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ καλόν· καὶ ἐγγὺς
 τοῦτο τοῦ μὴ ἀδικεῖν φαίνεται. 28 Καὶ οἷς χαριζοῦνται
 ἢ φίλοις, ἢ θαυματοζομένοις, ἢ ἐρωμένοις, ἢ κυρίοις, ἢ

Et amicis carentes. Et eos, qui neque in dicendo, ne-
 que in rebus agendis valent; aut enim non aggrediun-
 tur iniuriam suam persequi, aut transigunt, aut nihil
 efficiunt. 25 Et eos, quibus opus non est tempus con-
 terere expectantes, dum aut iudicetur, aut multa sol-
 vatur; cuius generis sunt hospites & qui victum sibi in-
 dustria sua comparant; nam parvis absolvuntur, & fa-
 cile [tales] acquiescunt. 26 Et eos, qui multas iniurias
 fecerunt, aut tales, quales ipsi nunc accipiunt; prope
 enim est, ut ne iniuria quidem esse videatur, si quis
 eiusmodi iniuriam acceperit, quali ipse alios afficere
 solitus fuerat; dico autem, ut si quis hominem in alios
 perulantem & contumeliosum verberarit. 27 Et eos,
 qui male quidpiam ipsis aut fecerunt, aut facere volue-
 runt, aut volunt, aut facturi sunt; id enim & dulce
 est & pulchrum; & prope est, ut ne iniuria quidem
 videatur. 28 Et eos, quibus laedendis gratum facient
 aut amicis, aut iis, quos admirantur, aut iis, quos
 amant, aut dominis, aut omnino iis, ad quorum vo-

ὅλως πρὸς οὓς ζῶσιν αὐτοί. καὶ πρὸς οὓς ἔστιν ἐπιει-
 κείας τυχεῖν. 29 Καὶ οἷς ἂν ἐγκεκληκότες ᾧσι, καὶ
 προδιακεχωρηκότες· καὶ γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐγγυὸς τοῦ μὴ
 ἀδικεῖν φαίνεται· οἷον Κάλλιππος ἐποίει τὰ περὶ Δίω-
 να. 30 Καὶ τοὺς ὑπ' ἄλλων μέλλοντας, ἂν μὴ αὐ-
 τοί, ὡς οὐκέτι ἐνδεχόμενον βουλευσασθαι ὥσπερ λέ-
 γεται Αἰνεσίδημος Γέλωνι πέμψαι κοττάβια ἀνδραπο-
 δισαμένῳ, * ὅτι ἔφθασεν, ὡς καὶ αὐτὸς μέλλον. 31
 Καὶ οὓς ἀδικήσαντες δυνήσονται πολλὰ δίκαια πράτ-
 τειν, ὡς ῥαδίως ἰασόμενοι· ὥσπερ ἔφη Ἴάσων ὁ Θετ-
 ταλὸς, δεῖν ἀδικεῖν ἕνια, ὅπως δύνηται καὶ δίκαια πολ-
 λὰ ποιεῖν. 32 Καὶ ἂ πάντες ἢ πολλοὶ ἀδικεῖν εἰώθα-
 σι συγγνώμης γὰρ οἶονται τεύξεσθαι. 33 Καὶ τὰ
 ῥάδια κρύψαι τοιαῦτα δὲ, ὅσα ἢ ταχὺ ἀναλίσκεται

luntatem ipsi vitam suam dirigunt. Et eos, a quibus
 sperant se aliquid aequi bonique consecuturos esse. 29
 Et eos, de quibus iam conquesti sunt, quibusque ami-
 citiam renuntiarunt; nam & talia prope accedere vi-
 dentur ad id, quod iniuria vacat; qualia sunt, quae
 Callippus faciebat adversus Dionem. 30 Et eos, quibus
 alii eandem iniuriam illaturi sunt, nisi ipsi (*occuparint*),
 tanquam nullam amplius deliberationem res capiat;
 quemadmodum Aenesidemus dicitur Geloni, qui cives
 in servitutem redegerat, cottabia misisse, ut qui, quod
 ipse facturus erat, occupasset. 31 Et eos, quos ubi ini-
 iuria affecerint, multa postea iuste facere poterunt, tan-
 quam facile medicaturi; quemadmodum Iason Thessa-
 lus aiebat, *Quaedam iniuste facienda esse, ut postea multa
 iuste facere possis.* 32 Et (*eas iniurias facile committunt*),
 quas omnes aut multi facere soliti sunt; sperant enim,
 se veniam consecuturos esse. 33 Et (*ea surripiunt*), quae
 facile est occultare; talia vero sunt, quae vel cito con-

οἷον τὰ ἐδώδιμα· ἢ τὰ εὐμετάβλητα ἢ σχήμασιν, ἢ χρώμασιν, ἢ κράσεσιν. 34 Ἡ ἀπολλαχοῦ ἀφανίσαι εὐτορον τοιαῦτα δὲ τὰ εὐβάστακτα, καὶ ἐν μικροῖς τόποις ἀφανιζόμενα. 35 Καὶ οἷς ἀδιάφορα καὶ ὅμοια πολλὰ προὔπῃρχε τῶ ἀδικοῦντι, καὶ ὅσα αἰσχύονται λέγειν οἱ ἀδικηθέντες· οἷον γυναικῶν οἰκειῶν ὕβρεις, ἢ εἰς αὐτοὺς, ἢ εἰς υἱεῖς, καὶ ὅσα φιλοδοκεῖν δόξειεν ἂν ὁ ἐπεξιῶν· τοιαῦτα δὲ τὰ τε μικρὰ, καὶ ἐφ' οἷς συγγνώμη. ὡς μὲν οὖν ἔχοντες ἀδικοῦσι, καὶ ποῖα, καὶ ποίους, καὶ διὰ τί, σχεδὸν ταῦτά ἐστι.

ΚΕΦ. ιγ'.

ΠΕΡΙ ΑΔΙΚΗΜΑΤΩΝ· ΚΑΙ ΕΠΙΕΙΚΩΝ.

Τὰ δ' ἀδικήματα πάντα καὶ δικαιώματα διέλωμεν, ἀρξάμενοι πρώτον ἐντεῦθεν. ὀρίσται δὴ τὰ δίκαια

sumuntur; ut esculenta; vel facile mutari possunt vel figuris, vel coloribus, vel mixtionibus. 34 Vel quae multifariam abscondere facile est; talia vero sunt, quae facile possunt portari, & parvis in locis abscondi. 35 Et a quibus non discrepantia, planeque iis similia prius habebat is, qui iniuriam fecit. Et quaecunque proferre ii, quibus iniuria facta est, pudore prohibentur; ut si contumelia quis affecerit uxores proprias, aut se ipsum, aut filios. Et quae qui persequatur videatur lites sectari; talia autem & sunt parva, & ea, quibus venia (tribui solet). Quomodo igitur affecti iniurias faciant, & circa qualia, & qualibus, & quam ob causam, haec fere sunt.

C A P. XIII.

De iniuriis & de aequis.

Omnia vero iniuriarum & iuste factorum genera distinctius explicemus, hinc ducto principio. Iusta nimi-

καὶ τὰ ἄδικα πρὸς τε νόμους δύο, καὶ πρὸς οὓς ἔστι
 διχῶς. 2 Λέγω δὲ νόμον τὸν μὲν ἴδιον τὸν δὲ κοινόν.
 ἴδιον μὲν τὸν ἐκάστοις ἄρισμένον πρὸς αὐτούς· καὶ τού-
 των τὸν μὲν ἄγραφον τὸν δὲ γεγραμμένον. κοινὸν δὲ τὸν
 κατὰ φύσιν· ἔστι γὰρ, ὃ μαντεύονται τι πάντες, φύσει
 κοινὸν δίκαιον καὶ ἄδικον, καὶ μηδεμίᾳ κοινωνίᾳ πρὸς
 ἀλλήλους ἢ, μηδὲ συνθήκῃ· οἷον καὶ ἡ Σοφοκλέους
 Ἀντιγόῃ φαίνεται λέγουσα, ὅτι δίκαιον, ἀπειρημένον
 θάψαι τὸν Πολυνείκη, ὡς φύσει ὄν τούτο δίκαιον·

Οὐ γὰρ τι νῦν γε καὶ χθές, ἀλλ' αἰεὶ ποτε

Ζῆ τοῦτο, κούδεις οἶδεν, ἐξ ὅτου Φάνη.

καὶ ὡς Ἐμπεδοκλῆς λέγει περὶ τοῦ μὴ κτείνειν τὸ ἔμ-
 ψυχον· τοῦτο γὰρ οὐ τισὶ μὲν δίκαιον, τισὶ δὲ οὐ
 δίκαιον·

rum & iniusta dupliciter distinguuntur, tum respectu ad
 duas leges habito, tum ratione eorum, ad quos refe-
 runtur. 2 Dico autem legem aliam quidem propriam;
 aliam vero communem. Propriam quidem eam, quam
 sibi quique statuunt; eamque aut non scriptam, aut
 scripto comprehensam. Communem autem eam, quae
 naturalis est; est enim iustum quoddam naturâ & in-
 iustum, quod omnes quodammodo vaticinantur, etiamsi
 nulla de eo inter illos communicatio aut pactio inter-
 cesserit. Quale etiam Antigone apud Sophoclem dicere
 videtur, iustum esse affirmans, sepelire Polynicen, quam-
 vis vetitum sit, quod id naturâ iustum sit:

Neque enim hodie ius hoc receptum est, aut heri,

Aeternitate fixum ab omni sed viget,

Neque origo quae sit eius, ulli cognitum est.

Et ut Empedocles dicit de non interficiendis animanti-
 bus; hoc enim non aliis quidem iustum est, aliis vero
 non iustum,

Ἄλλὰ τὸ μὲν πάντων νόμιμον διὰ τ' εὐρυμέδοντος
 Αἰθέρος ἠνεκέως τέταται, διὰ τ' ἀπλέτου αὐγῆς.
 καὶ ὡς λέγει ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ Ἀλκιδάμας. * 3
 Πρὸς οὓς δὲ διώριται, διχῶς διώριται ἢ γὰρ πρὸς
 τὸ κοινόν, ἢ πρὸς ἓνα τῶν κοινωνούντων, ἀ δεῖ πράτ-
 τειν καὶ μὴ πράττειν. διὸ καὶ τὰ ἀδικήματα καὶ τὰ δι-
 καιώματα διχῶς ἐστὶν ἀδικεῖν καὶ δικαιοπραγεῖν ἢ
 γὰρ πρὸς ἓνα ὠρισμένον, ἢ πρὸς τὸ κοινόν· ὃ γὰρ μοι-
 χεύων καὶ τύπτων ἀδικεῖ τινα τῶν ὠρισμένων· ὃ δὲ μὴ
 στρατευόμενος τὸ κοινόν. 4 Ἀπάντων δὴ τῶν ἀδικημά-
 των διηρημένων, καὶ τῶν μὲν ὄντων πρὸς τὸ κοινόν, τῶν
 δὲ πρὸς ἄλλον καὶ πρὸς ἄλλους, ἀναλαβόντες, τί ἐστὶ
 τὸ ἀδικεῖσθαι, λέγωμεν τὰ λοιπά. 5 Ἔστι δὴ τὸ
 ἀδικεῖσθαι τὸ ὑπὸ ἐκόντων τὰ ἄδικα πάσχειν· τὸ γὰρ
 ἀδικεῖν ὠρισταὶ πρότερον ἐκούσιον εἶναι. 6 Ἐπεὶ δ'

*Sed sese in populos spatia alta per aetheris omnes
 Porrigit, effuso splendet qua lumine coelum.*

Et ut dicit in Messeniaco Alcidamas. 3 Eorum quoque
 ratione, ad quos pertinet, in duo genera (*iustum*) distin-
 guitur; nam quae facienda, aut non facienda sunt, re-
 feruntur aut ad totam communitatem, aut unum aliquem
 ex communitate. Unde & iuste & iniuste agere duo-
 bus modis aliquis potest; aut enim ratione alicuius cer-
 ti & definiti, aut in commune. Nam qui adulterium fa-
 cit, aut verberat, unum aliquem certum laedit; at qui
 militiam detrectat, ipsum commune. 4 Omnibus igitur
 iniuriarum generibus distinctis, & aliis quidem ad ipsum
 commune, aliis vero ad alium, aliosve pertinentibus,
 prius repetito, quid sit iniuriam accipere, cetera per-
 sequamur. 5 Iniuriam accipere nimirum est aliquid in-
 iuste pati a sponte facientibus; supra enim definitum
 est, sponte agentem demum iniuriam facere. 6 Quo-

ἀνάγκη, τὸν ἀδικούμενον βλάπτεσθαι καὶ ἀκούσιως βλάπτεσθαι, αἱ μὲν βλάβαι ἐκ τῶν πρότερον φανεραὶ εἰσὶ τὰ γὰρ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ διήρηται καθ' αὐτὰ πρότερον, καὶ τὰ ἐκούσια, ὅτι ἔστιν, ὅσα εἰδότες. 7 Ὅστ' ἀνάγκη, πάντα τὰ ἐγκλήματα ἢ πρὸς τὸ κοινόν, ἢ πρὸς τὸ ἴδιον εἶναι ἢ καὶ ἀγνοοῦντος, ἢ ἄκοντος, ἢ ἐκόντος καὶ εἰδότες· καὶ τούτων τὰ μὲν προελομένου, τὰ δὲ διὰ πάθος. 8 Περὶ μὲν οὖν θυμοῦ ῥηθήσεται ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη. ποῖα δὲ προαιροῦνται, καὶ πῶς ἔχοντες, εἴρηται πρότερον. 9 Ἐπεὶ δ' ὁμολογοῦντες, πολλάκις πεπραχέναι, ἢ τὸ ἐπίγραμμα οὐχ ὁμολογοῦσιν, ἢ περὶ ὃ τὸ ἐπίγραμμα· οἷον λαβεῖν μὲν, ἀλλ' οὐ κλέψαι· καὶ πατάξαι πρότερον, ἀλλ' οὐχ ὑβρίσαι· καὶ συγγενέσθαι [μὲν], ἀλλ' οὐ μοι-

niam autem necesse est, iniuriam accipientem laedi & invitum laedi, laesionum quidem genera ex supra dictis perspicua sunt. Bona enim & mala per se antea distinximus, & spontanea esse docuimus, quae scientes faciunt. 7 Itaque necesse est, omnes accusationes aut ad commune, aut ad privatum referri; & (*de eo esse, quod quis commisit*) aut nescius, aut invitus, aut sponte & sciens; idque aut consulto, aut aliqua animi permotione. 8 Sed de ira quidem dicitur, ubi de animi perturbationibus agemus. Qualia autem, & quomodo affecti consulto faciant, in superioribus dictum est. 9 Quoniam vero saepe, cum se id, quod obiicitur, fecisse fateantur, ipsam criminis denominationem non agnoscunt, aut (*negant, factum suum tale esse,*) ut ea denominatione notandum sit; e. c. cepisse quidem se, sed furatos non esse; & priores verberasse, neque tamen contumeliam fecisse; & una fuisse, sed adulterium non fe-

χεῦσαι ἢ κλέψαι, ἀλλ' οὐχ ἱεροσυλῆσαι. οὐ γὰρ θεοῦ τι ἢ ἐπεργάσασθαι μὲν, ἀλλ' οὐ δημοσίαν ἢ διειλέχθαι μὲν τοῖς πολεμίοις, ἀλλ' οὐ προδιδόναι διὰ ταῦτα δέοι ἂν καὶ περὶ τούτων διορίσασθαι, τί κλοπῆ, τί ὕβρις, τί μοιχεία ὅπως εἴαν τε, ὑπάρχειν, εἴαν τε, μὴ ὑπάρχειν, βουλώμεθα δεικνύναι, ἔχωμεν ἐμφανίζειν τὸ δίκαιον. 10 Ἔστι δὲ πάντα τὰ τοιαῦτα περὶ τοῦ ἀδίκου εἶναι καὶ φαῦλον, ἢ μὴ ἀδικον, [περὶ οὗ] ἢ ἀμφοισβήτησις· ἐν γὰρ τῇ προαίρεσει ἐστὶν ἢ μοχθηρία καὶ τὸ ἀδικεῖν· τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων προσσημαίνει τὴν προαίρεσιν· οἷον ὕβρις καὶ κλοπή· οὐ γὰρ, εἰ ἐπάταξε, πάντως ὕβρισεν· ἀλλ' εἰ ἐνεκά του, οἷον τοῦ ἀτιμᾶσαι ἐκεῖνον, ἢ αὐτὸν ἡσθῆναι. οὐδὲ πάντως, εἰ λάθρα ἔλαβεν, ἔκλεψεν· ἀλλ' εἰ ἐπὶ βλάβῃ,

cisse; aut furatos esse, sed non fecisse sacrilegium; neque enim quidquam abstulisse, quod Deo sacrum sit; aut coluisse quidem, sed non agrum publicum; aut collocutos quidem cum hostibus esse, sed non prodidisse; propterea haec quoque accurate distinguenda sunt, quid sit furtum, quid contumelia, quid adulterium; ut, si probare velimus, esse, si non esse, possimus, quid in quaque re iuris sit, patefacere. 10 Sunt autem haec omnia in eo posita, ut id, de quo agitur, iniustum & improbum, aut non iniustum esse, doceamus; improbitas enim & ipsum Iniuste facere a consilio pendent; eiusmodi autem nomina etiam consilium adsignificant, ut contumelia & furtum; non enim, si quis verberavit, ideo statim contumeliam fecit; sed si certo consilio (verberavit), ut alium ignominiâ afficeret, aut ipse ex eo voluptatem perciperet. Neque omnino aliquis furatus est, si clam sustulit; sed si in damnum alterius,

ἔκλεψε, καὶ σφετερισμῷ ἑαυτοῦ. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἔχει, ὡσπερ καὶ περὶ τούτων. 11 Ἐπεὶ δὲ τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀδίκων ἦν δύο εἶδη· τὰ μὲν γὰρ γεγραμμένα· τὰ δὲ ἀγράφα· περὶ ὧν μὲν οἱ νόμοι ἀγορεύουσιν, εἴρηται· τῶν δὲ ἀγράφων δύο ἐστὶν εἶδη. 12 Ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ μὲν καθ' ὑπερβολὴν ἀρετῆς καὶ κακίας, ἐφ' οἷς ὀνειδῆ καὶ ἔπαινοι, ἀτιμίαι καὶ τιμαὶ, καὶ δωρεαί· οἷον, τὸ χάριν ἔχειν τῷ ποιήσαντι εὖ, καὶ ἀντευποεῖν τὸν εὖ ποιήσαντα, καὶ βοηθητικὸν εἶναι τοῖς φίλοις, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· τὰ δὲ τοῦ ἰδίου νόμου καὶ γεγραμμένου ἔλλειμμα· τὸ γὰρ ἐπιεικὲς δοκεῖ δίκαιον εἶναι. 13 Ἔστι δὲ ἐπιεικὲς τὸ παρὰ τὸν γεγραμμένον νόμον δίκαιον. συμβαίνει δὲ τοῦτο τὰ μὲν ἀκόντων, τὰ δὲ ἐκόντων τῶν νομοθετῶν ἀκόντων μὲν,

& ut sua auferet, furatus est. Similiter vero etiam in aliis se habet, quemadmodum in his. 11 Quando autem iustorum & iniustorum duo genera esse dicebamus; unum eorum, quae scripta sunt; alterum non scriptorum; de iis quidem, de quibus leges loquuntur, dictum est; eorum autem, quae non scripta sunt, duo etiam genera sunt. 12 Nam alia quidem cum eximia quadam virtute & improbitate coniuncta sunt, quibus probra & laudes, honores atque dedecora, & dona (*proposita sunt*); velut, gratiam habere bene merito, & ei vicissim benefacere, & promptum esse ad opem amicis ferendam, & quaecunque alia sunt eiusmodi; alia vero sunt ex propria lege & instar supplementi scriptae legis; nam Aequum videtur etiam iniustum esse. 13 Aequum autem est iustum scripta lege praetermissum. Evenit autem hoc partim invitis legislatoribus, partim etiam sponte eorum; invitis quidem, cum eos aliquid fugerit;

ὅταν λάθῃ ἐκόντων δὲ, ὅταν μὴ δύνωνται διορίσαι, ἀλλ' ἀναγκαῖον μὲν ἦ, καθόλου εἰπεῖν, μὴ ἦ δὲ, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. καὶ ὅσα μὴ ῥάδιον διορίσαι δι' ἀπειρίαν οἶον, τὸ τρῶσαι σιδήρω, καὶ πηλίκω, καὶ ποίω τινί' ὑπολείπει γὰρ δὴ ὁ αἰὼν διαριθμοῦντας. 14 Ἄν σὺν ἢ ἀδιορίστον, δέη δὲ νομοθετῆσαι, ἀνάγκη ἀπλῶς εἰπεῖν ὥστε καὶ δακτύλιον ἔχων ἐπάρηται τὴν χεῖρα, ἢ πατάξῃ, κατὰ μὲν τὸν γεγραμμένον νόμον ἐνοχός ἐστι καὶ ἀδικεῖ κατὰ δὲ τὸ ἀληθές οὐκ ἀδικεῖ καὶ τὸ ἐπιεικὲς τοῦτό ἐστιν. 15 Εἰ δ' ἐστὶ τὸ εἰρημένον ἐπιεικὲς, Φανερόν, ποῖά ἐστὶ τὰ ἐπιεικῆ, καὶ οὐκ ἐπιεικῆ, καὶ ποῖοι οὐκ ἐπιεικεῖς ἄνθρωποι ἐφ' οἷς τε γὰρ δεῖ συγγνώμην ἔχειν, ἐπιεικῆ ταῦτα. 16 Καὶ τὸ τὰ ἀμαρτήματα καὶ τὰ ἀδικήματα μὴ τοῦ ἴσου ἀξιοῦν, μηδὲ τὰ ἀμαρτήματα καὶ τὰ ἀτυχήματα. ἔστι δὲ ἀτυχήματα μὲν, ὅσα παράλογα, καὶ μὴ ἀπὸ μοχθηρίας

sponte vero, cum quid certo definire non possint, sed necesse fit, universe loqui, res autem non ita se habet, sed plerumque. Et quaecunque propter infinitatem definire facile non est; ut, τὸ vulnerare ferro, & quanto, & quali; aetas enim defecerit, si quis ea enumerare velit. 14 Si res igitur sit indefinita, fit autem lex de ea ferenda, necesse est, universe loqui; itaque etiam si annulum quispiam habens manus alicui intulerit, aut percusserit, lege quidem scripta tenetur, & iniuste facit; revera autem iniuste non facit; atque hoc Aequum est. 15 Quod si autem Aequum est, quod diximus, patet, quatenam sint aequa, & iniqua, & quatenam sint homines iniqui; nam quibus oportet veniam tribuere, aequa sunt. 16 Et non parem poenam statuere per errorem commissis, & iniuriis; neque erratis & infortuniis. Sunt autem infortunia quidem, quae prae-

ἁμαρτήματα δὲ, ὅσα μὴ παράλογα, καὶ μὴ ἀπὸ
 πονηρίας· ἀδικήματα δὲ, ὅσα μὴ τε παράλογα, ἀπὸ
 πονηρίας τέ ἐστὶ τὰ γὰρ δι' ἐπιθυμίαν ἀπὸ πονηρίας.

17 Καὶ τὸ τοῖς ἀνθρωπίνοις συγγινώσκειν ἐπεικές. καὶ
 τὸ μὴ πρὸς τὸν νόμον, ἀλλὰ πρὸς τὸν νομοθέτην σκο-
 πεῖν. καὶ τὸ μὴ πρὸς τὸν λόγον, ἀλλὰ πρὸς τὴν διά-
 νοιαν τοῦ νομοθέτου σκοπεῖν. καὶ μὴ πρὸς τὴν πράξιν,
 ἀλλὰ πρὸς τὴν προαίρεσιν. 18 Καὶ μὴ πρὸς τὸ μέρος,
 ἀλλὰ πρὸς τὸ ὅλον. μὴδὲ ποῖός τις νῦν, ἀλλὰ ποῖός τις
 ἦν αἰεὶ, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. καὶ τὸ μνημονεύειν μᾶλλον,
 ὧν ἔπαθεν, ἀγαθῶν, ἢ κακῶν· καὶ ἀγαθῶν, ὧν ἔπα-
 θε, μᾶλλον, ἢ ἐποίησε. καὶ τὸ ἀνέχεσθαι ἀδικούμε-
 νον. καὶ τὸ μᾶλλον λόγῳ ἐθέλειν κρίνεσθαι, ἢ ἔργῳ.
 19 Καὶ τὸ εἰς δίκαιον μᾶλλον, ἢ εἰς δίκην βούλεσθαι

ter rationem, & sine malitia; errata vero, quae non
 praeter rationem, sed tamen sine malitia (fiunt); at
 iniuriae, quae neque praeter rationem, & cum malitia
 coniuncta sunt; nam quae per cupiditatem fiunt, eadem
 ab improbitate proficiscuntur. 17 Aequum est etiam iis
 ignoscere, quae fert humana imbecillitas. Neque le-
 gem, sed legislatorem intueri oportet. Neque ad ver-
 ba legis, sed ad sententiam legislatoris respiciendum est.
 Neque quid factum, sed quo animo ac consilio factum
 fit, (considerandum est). 18 Neque partem, sed totum.
 Neque (considerare oportet), qualis nunc fit is, (qui in-
 simulatur,) sed qualis aut semper, aut plerumque fuerit.
 Et magis in memoria habere (oportet), quid boni acce-
 peris, quam quid mali; & beneficia magis, quae acce-
 peris, quam ea, quae contuleris. Et aequo animo ac-
 ceptam iniuriam ferre. Et malle verbis, quam factis;
 rem decerni. 19 Et malle ad arbitrum ire, quam ad iudi-

ἵεναι· ὁ γὰρ διαιτητὴς τὸ ἐπεικὲς ὀρεῖ· ὁ δὲ δικαστὴς τὸν νόμον· καὶ τούτου ἕνεκα διαιτητὴς εὐρέθῃ, ὅπως τὸ ἐπεικὲς ἰσχύῃ. περὶ μὲν οὖν τῶν ἐπεικῶν διαρίσθω τὸν τρόπον τούτον.

ΚΕΦ. ΙΔ'.

ΠΕΡΙ ΜΕΙΖΟΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛΑΤΤΟΝΩΝ ΑΔΙΚΗΜΑΤΩΝ.

Ἄδικήματα δὲ μείζονα, ὅσα ἀνὰ ἀπὸ μείζονος ἢ ἀδικίας· διὸ καὶ τὰ ἐλάχιστα μέγιστα· οἷον ὁ Μελανώπου Καλλίστρατος κατηγορεῖ, ὅτι παρελογίσατο τρία ἡμιαβέλια ἱερὰ τοῦς ναοποιοῦς· ἐπὶ δικαιοσύνης δὲ τούναντίον. ἔστι δὲ ταῦτα ἐκ τοῦ ὑπερέχειν τῇ δυνάμει· ὁ γὰρ τρία ἱερὰ ἡμιαβέλια κλέψας κἂν ὅτιοῦν ἀδικήσειεν. ὅτε μὲν δὴ οὕτω τὸ μείζον· ὅτε δὲ ἐκ τοῦ βλάβους κρίνεται. 2 Καὶ οὐ μὴ ἔστιν ἴση τιμωρία, ἀλ-

cem; arbiter enim aequitatem intuetur; iudex vero legem; & eius rei causa inventus est arbiter, ut aequitas magis valeat. Aequa igitur hoc modo definita funto.

C A P. XIV.

De iniuriis maioribus & minoribus.

Maiores autem iniuriae sunt, quae a maiori iniustitia manant; quo fit, ut etiam minimae sint maximae; quemadmodum Melanopum accusabat Callistratus, quod templi aedificatores tribus semiobeliis sacris fraudasset; at iustitiae contraria ratio est. Causa autem illarum est, quod (*facientes*) potestate superant; nam qui tria semiobelia sacra furatus est, is nullo fraudis genere abstenturus videtur. Interdum igitur maius diiudicatur hoc modo; interdum vero ex damno. 2 Et (*maior iniuria est*), culpa poena reperiri non potest, sed quaecunque statua-

λᾱ π̄ᾱσᾱ ἐλάττων. καὶ οὐ μὴ ἔστιν ἴασις· χαλεπὸν γὰρ καὶ ἀδύνατον. καὶ οὐ μὴ ἔστι δίκην λαβεῖν τὸν παθόντα· ἀνίατον γάρ· ἢ γὰρ δίκη καὶ κόλασις ἴασις. 3 Καὶ εἰ ὁ παθὼν, καὶ εἰ ὁ ἀδικηθεὶς αὐτὸς αὐτὸν μεγάλως ἐκόλασεν· ἔτι γὰρ μείζονι ὁ ποιήσας δίκαιος κολασθῆναι· οἷον, Σοφοκλῆς ὑπὲρ Εὐκτῆμονος συνηγορῶν, ἐπεὶ ἀπέσφαξεν ἑαυτὸν ὑβρισθεὶς, οὐ τιμήσειν ἔφη ἐλάττονος, ἢ οὐ ὁ παθὼν ἐτίμησεν ἑαυτόν. 4 Καὶ ὁ μόνος, ἢ πρῶτος, ἢ μετ' ὀλίγων πεποίηκε. καὶ τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ ἀμαρτάνειν μέγα. καὶ δι' ὃ ἀνὰ ζητηθῆ καὶ εὐρεθῆ τὰ κωλύοντα καὶ ζημιούντα· οἷον, ἐν Ἀργεὶ ζημιούσι, δι' ὃν ἀνὰ νόμος τεθῆ, καὶ δι' οὓς τὸ δεσμωτήριον ἀποδομήθη. 5 Καὶ τὸ θηριωδέστερον ἀδικήματα μείζον. καὶ τὸ ἐκ προνοίας μᾶλλον. καὶ ὁ οἱ ἀκούον-

tur, minor est. Et cui remedium adhiberi nullum potest; nam odiosa est & irreparabilis. Et pro qua poenas exigere laesus non potest; nam immedicabilis est; ultio enim & coërcitio medicina quaedam est. 3 Et si laesus, & qui iniuriam accepit, ipse de se grave supplicium sumfit; multo enim maiori poena dignus est, qui fecit; ut, Sophocles Euctemonis causam agens, qui ob illatam sibi contumeliam se iugulaverat, negavit se minoris litem aestimaturum, quam quanti eam laesus ipse sibi aestimasset. 4 Et quam quis solus, aut primus, aut cum paucis intulit. Magnum est quoque eadem in re saepe peccare. Et propter quam quaesita & excogitata sunt ea, quae ad prohibendum & ad multandum valent; ut, Argis poenam in eos statuunt, qui causam legi ferendae dedit, & propter quos carcer aedificatus est. 5 Et iniuria ferâ magis digna est maior. Et quae magis consulto facta est. Et quam audientes cohörre-

τες φοβούνται μάλλον, ἢ ἐλεῦσι. καὶ τὰ μὲν ῥητορικὰ ἐστὶ τοιαῦτα, ὅτι πολλὰ ἀνήρηκε δίκαια, ἢ ὑπερβέβηκεν οἶον, ὄρκους, δεξιάς, πίστεις, ἐπιγαμίας· πολλῶν γὰρ ἀδικημάτων ὑπεροχή. 6 Καὶ τὸ ἐνταῦθα, οὗ κολάζονται οἱ ἀδικούντες ὅπερ ποιοῦσιν οἱ ψευδομάρτυρες· πῶ γὰρ οὐκ ἂν ἀδικήσειεν, εἴ γε καὶ ἐν τῷ δικαστηρίῳ; καὶ ἐφ' οἷς αἰσχύνη μάλιστα. καὶ εἰ τούτων, ὑφ' οὗ εὖ πέπονθε· πλείω γὰρ ἀδικεῖ, ὅτι τε κακῶς ποιεῖ, καὶ ὅτι οὐκ εὖ. 7 Καὶ ὁ παρὰ τὰ ἄγραφα δίκαια ἀμείνωνος γὰρ, μὴ δὲ ἀνάγκη δίκαιον εἶναι. τὰ μὲν οὖν γεγραμμένα ἐξ ἀνάγκης· τὰ δ' ἄγραφα οὐ. ἄλλον δὲ τρόπον, εἰ παρὰ τὰ γεγραμμένα· ὁ γὰρ τὰ φοβερά ἀδικῶν καὶ τὰ ἐπιζήμια, καὶ τὰ μὴ ἐπιζήμια ἀδικήσειεν ἂν. περὶ μὲν οὖν ἀδικήματος μείζονος καὶ ἐλάττονος εἴρηται.

scunt potius, quam miserantur. Et oratoria quidem talia sunt, si quis multa iura sustulerit, aut violaverit; velut, iusiurandum, dexteras, fidem datam, connubii iura; est enim cumulus quidam iniuriarum. 6 Et si quis eo loco iniuste fecerit, quo poenis affici solent, qui id faciunt; quale quid committunt falsi testes; ubi enim non iniuste fecerit, qui ne in iudicio quidem id facere vereretur? Et quae maximum pudorem incuriunt. Et si quis eum laesit, a quo beneficium acceperat; pluribus enim modis iniustus est, quod ei & damnum det, & beneficium non reddat. 7 Et si adversus iura non scripta; melioris enim viri est, iustum esse citra ullam necessitatem. At scripta iura necessitatem imponunt, non scripta nullam. Alio autem modo, si adversus scripta; nam qui neque terrore legum, neque propositis poenis ab iniuria absterretur, multo etiam iniustior fuerit, ubi nulla poena proposita est. De maiori igitur & de minori iniuria dictum est.

Κ Ε Φ. Ι Ε.

Π Ε Ρ Ι Τ Ω Ν Α Τ Ε Χ Ν Ω Ν Π Ι Σ Τ Ε Ω Ν.

Περὶ δὲ τῶν ἀτέχνων καλούμενων πίστεων, ἐχόμενον ἔστι τῶν εἰρημένων, ἐπιδραμεῖν ἴδιαί γὰρ αὐταὶ τῶν δικανικῶν. 2 Εἰσὶ δὲ πέντε τὸν ἀριθμὸν, νόμοι, μάρτυρες, συνθήκαι, βάσανοι, ὄρκος. 3 Πρῶτον μὲν οὖν εἴπωμεν περὶ νόμων, πῶς χρηστέον καὶ προτρέποντα καὶ ἀποτρέποντα, καὶ κατηγοροῦντα καὶ ἀπολογούμενον. 4 Φανερόν γάρ, ὅτι ἂν μὲν ἐναντίος ἢ ὁ γεγραμμένος τῷ πράγματι, τῷ κοινῷ νόμῳ χρηστέον, καὶ τοῖς ἐπιεικέσιν, ὡς δικαιότεροις. 5 Καὶ ὅτι τῇ γνώμῃ τῇ ἀρίστη τούτ' ἔστι, τὸ μὴ πάντως χρῆσθαι τοῖς γεγραμμένοις. 6 Καὶ ὅτι τὸ μὲν ἐπιεικὲς αἰεὶ μένει, καὶ οὐδέποτε μεταβάλλει οὐδ' ὁ κοινός· κατὰ φύσιν γάρ ἐστίν· οἱ δὲ γεγραμμένοι πολλάκις ὄθεν εἴρηται ἐν τῇ τοῦ Σοφοκλέους Ἀντιγόῃ ἀπολογεῖται γὰρ,

C A P. XV.

De fidei faciendae rationibus artis expertibus.

Nunc de iis faciendae fidei rationibus, quae artis expertes vocantur, sequitur ut breviter differamus; sunt enim hae propriae iudiciorum. 2 Sunt autem numero quinque, Leges, Testes, Pacta conventa, Quaestiones, Iusiurandum. 3 Primum igitur dicamus de legibus, quomodo iis utendum sit sive adhortanti sive dissuadenti, sive accusanti sive defendenti. 4 Constat enim, si lex scripta causae nostrae adversetur, utendum esse communi lege, & iis, quae aequitati consentanea sunt, ut iustioribus. 5 Et hoc est optimo animo iudicare, non ea, quae scripta sunt, praeferre sequi. 6 Et aequitas quidem semper manet, neque unquam mutatur communis illa lex; nam est naturalis; at leges scriptae saepe mutantur; unde dictum est in Sophoclis Antigone; nam

ὅτι ἔπραξε παρὰ τὸν τοῦ Κρέοντος νόμον, ἀλλ' οὐ παρὰ τὸν ἀγγραφον·

Οὐ γὰρ τι νῦν γε καὶ χθές, ἀλλ' αἰεὶ ποτε·

Τούτων ἐγὼ οὐκ ἔμελλον, ἀνδρὸς οὐδενός —.

7 Καὶ ὅτι τὸ δίκαιον ἐστὶν ἀληθές τι καὶ συμφέρον; ἀλλ' οὐ τὸ δοκοῦν ὥστ' οὐ νόμος ὁ γεγραμμένος· οὐ γὰρ ποιεῖ τὸ ἔργον τὸ τοῦ νόμου. καὶ ὅτι ὡς περ ἀργυρογνώμων ὁ κριτής ἐστιν, ὅπως διακρίνη τὸ κίβδηλον δίκαιον καὶ τὸ ἀληθές. 8 Καὶ ὅτι βελτίονος ἀνδρὸς τὸ τοῖς ἀγράφοις, ἢ τοῖς γεγραμμένοις, χρῆσθαι καὶ ἐμμένειν. 9 Καὶ εἴ πευ ἐναντίος νόμῳ εὐδοκιμοῦντι, ἢ καὶ αὐτὸς αὐτῶ ὅϊον, ἐνίοτε ὁ μὲν κελεύει κύρια εἶναι, ἄτ' ἂν σίνθωνται ὁ δὲ ἀπαγορεύει μὴ συντίθεσθαι παρὰ τὸν νόμον. 10 Καὶ εἴ ἀμφίβολος, ὥστε στρέφειν καὶ ὄραν, ἐφ' ὁποτέραν τὴν ἀγωγὴν ἢ τὸ δι-

defendit haec se, quod fecerit quidem adversus legem Creontis, sed non adversus legem non scriptam:

Neque enim hodie ius receptum est, aut heri,

Aeternitate fixum ab omni sed viget.

Cuius causa ego nolui ullius hominis —.

7 Et ius verum quiddam est atque utile, non autem quod videtur; itaque ne lex quidem scripta; non enim facit id, quod opus ac munus est legis. Et iudex est quasi spectator quidam ac probator nummorum, ut ius aerosum discernat a vero. 8 Et est melioris viri, leges non scriptas, quam scriptas sequi & constanter observare. 9 Illud quoque videndum est, num lex alicui legi probatae, aut etiam ipsa sibi adversetur; e. c. nonnquam lex iubet, pacta conventa rata esse; alia vero vetat, ne adversus legem pacta ulla fiant. 10 Et num ambigua sit, ut torquere eam liceat & videre, utram in partem deflexa iustior & causae nostrae utilior vide-

καιον ἐΦαρμόσει, ἢ τὸ συμφέρον· εἶτα ταύτῳ χρῆσθαι.
 11 Καὶ εἰ τὰ μὲν πράγματα, ἐφ' οἷς ἐτέθη ὁ νόμος, μηκέτι μένει, ὁ δὲ νόμος· πειρατέον τοῦτο δηλοῦν, καὶ μάχεσθαι ταύτῃ πρὸς αὐτόν. 12 Ἐὰν δὲ ὁ γεγραμμένος ἢ πρὸς τὰ πράγματα, τότε γνώμη τῆ ἀρίστη λεκτέον ἐστίν, ὅτι οὐ τοῦ παρὰ τὸν νόμον ἕνεκα δικάζειν ἐστίν, ἀλλ' ἵνα, ἐὰν ἀγνοήσῃ, ὅ, τι λέγει ὁ νόμος, μὴ ἐπισηκῇ. καὶ ὅτι οὐ τὸ ἀπλῶς ἀγαθὸν αἰρεῖται οὐδεὶς, ἀλλὰ τὸ αὐτῶ. καὶ ὅτι οὐδὲν διαφέρει, ἢ μὴ κέσθαι, ἢ μὴ χρῆσθαι. καὶ ὅτι ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις οὐ λυσιτελεῖ παρασοφίζεσθαι, οἷον τὸν ἰατρόν· οὐ γὰρ τοσοῦτον βλάπτει ἢ ἀμαρτία τοῦ ἰατροῦ, ὅσον τὸ ἐβίζεσθαι ἀπειθεῖν τῷ ἄρχοντι. καὶ ὅτι τὸ τῶν νόμων σοφώτερον ζητεῖν εἶναι, τοῦτ' ἐστίν, ὃ ἐν τοῖς ἐπαινουμένοις νόμοις ἀπαγορεύεται. καὶ περὶ μὲν τῶν νόμων οὕτω

bitur; deinde eâ uti. 11 Et si res quidem, propter quas lex lata est, non amplius maneant, lex autem ipsa maneat; tentandum est, ut hoc planum faciamus, & hac ratione adversus illam pugnemus. 12 Quod si lex scripta pro nostra re faciat, tunc dicendum est, (quod iurant iudices,) se optimo animo (iudicaturos), non eo receptum esse, ut adversus legem iudicare liceat, sed ne peierent, si forte legem non intellexerint. Et neminem persequi id, quod simpliciter bonum est, sed quod sibi. Et nihil interesse, non condantur leges, an non observentur. Et ne in aliis quidem artibus expedire, adversus earum praecepta ingeniosum videri, v. c. si medicus (id agat); neque tam nocere errorem medici, quam si quis assuescat non parere imperanti. Et hoc esse, quod dicitur, velle esse sapientiolem legibus, quod maximo commendatis legibus prohibetur. Ac de legibus

διωρίσθω. 13 Περὶ δὲ μαρτύρων μάρτυρές εἰσι δι-
πλοῖ, οἱ μὲν παλαιοὶ, οἱ δὲ πρόσφατοι. καὶ τούτων
οἱ μὲν μετέχοντες τοῦ κινδύνου· οἱ δὲ ἐκτός. λέγω δὲ
παλαιούς μὲν τούς τε ποιητάς, καὶ ὄσων ἄλλων γνω-
ρίμων εἰσὶ κρίσεις Φανεραὶ οἶον, Ἀθηναῖοι Ὀμήρου
μάρτυρι ἐχρήσαντο περὶ Σαλαμῖνος· καὶ Τενέδιοι Ἐναγ-
χος Περιάνδρῳ τῷ Κορινθίῳ πρὸς Σιγειεῖς· καὶ Κλεο-
φῶν κατὰ Κριτίου τοῖς Σόλωνος ἐλεγείοις ἐχρήσατο,
λέγων, ὅτι πάλαι ἀσελγῆς ἡ οἰκία· οὐ γὰρ ἂν ποτε
ἐποίησε Σόλων,

Εἰπεῖν μοι Κριτία πυρρότριχι, πατὴρ ἀκούειν.
περὶ μὲν οὖν τῶν γενομένων οἱ τοιοῦτοι μάρτυρες. 14
Περὶ δὲ τῶν ἐσομένων καὶ οἱ χρησμολόγοι· οἶον, Θε-
μιστοκλῆς, ὅτι ναυμαχητέον, τὸ ξύλινον λέγει τεῖ-
χος. ἔτι καὶ αἱ παροιμίαι, ὥσπερ εἴρηται, μαρτυρία

quidem ita disputatum sit. 13 Ad testes vero quod at-
tinet, sunt eorum duo genera, alii antiqui, alii recen-
tes. Et horum alii, qui in periculum veniunt; alii, qui
extra periculum sunt. Dico autem antiquos quidem poë-
tas, aliosque illustres viros, quorum iudicia nota &
testata sunt; ut, Athenienses in controversia de Sala-
mine Homero teste usi sunt; & Tenedii nuper Perian-
dro Corinthio adversus Sigeenses; & Cleophon adver-
sus Critiam elegis Solonis, cum diceret, domum ipsius
iam pridem turpibus deliciis deditam fuisse; alias enim
nunquam dicturus fuisset Solon,

Dic flavo Critiae, patris ut praecepta sequatur.

De praeteritis igitur eiusmodi testes sunt. 14 De futu-
ris autem & oraculorum interpretes; quemadmodum
Themistocles, ut navali proelio dimicarent, lignea moe-
nia interpretatus est. Praeterea etiam proverbia, ut su-

ἔστιν οἷον, εἴ τις συμβουλεύει, μὴ ποιῆσθαι Φίλον γέροντα, τούτῳ μαρτυρεῖ ἡ παροιμία, „Μὴ ποτ' εὖ ἔρδειν γέροντα“, καὶ τὸ τοὺς υἱοὺς ἀναίρειν, ὧν καὶ τοὺς πατέρας·

· Νήπιος, ὃς πατέρας κτείνας, παῖδας καταλείπει.
 15 Πρόσφατοι δὲ, ὅσοι γνώριμοι κεκρίκασί τι χρήσιμοι γὰρ αἱ τούτων κρίσεις τοῖς περὶ τῶν αὐτῶν ἀμφισβητοῦσιν οἷον, Εὐβουλος ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἐχρήσατο κατὰ Χάρητος, ὃ Πλάτων εἶπε πρὸς Ἀρχίβιον, ὅτι ἐπιδέδωκεν ἐν τῇ πόλει τὸ ὁμολογεῖν πονηροὺς εἶναι. καὶ οἱ μετέχοντες τοῦ κινδύνου, ἀν δόξωσι ψεύδεσθαι. 16 Οἱ μὲν οὖν τοιοῦτοι τῶν τοιούτων μόνον μάρτυρες εἰσι· γέγονεν, ἢ μὴ ἔστιν, ἢ μὴ. περὶ δὲ τοῦ ποῖον οὐ μάρτυρες οἷον, εἰ δίκαιον ἢ ἀδίκον, ἢ συμφέρον ἢ ἀσύμφερον. 17 [Οἱ δ' ἄπαθεν καὶ περὶ τού-

pra dictum est, testimonia sunt; ut, si quis auctor est, ne amicitiam faciamus cum sene, ei pro testimonio erit proverbium, *Ne seni faxis benigne*; & ut filios occidat, patres qui occiderit:

Despuit occiso natos qui patre relinquit.

15 Recentes autem, qui & illustres sunt, & aliqua de re iudicant; nam utilia sunt horum iudicia iisdem de rebus controversantibus; ut, Eubulus in iudiciis usus est adversus Charetem eo, quod dixit Plato in Archibium, increbuisse in civitate, ut multi improbos se esse profiteantur. Et qui in partem periculi veniunt, si mentiri videantur. 16 Tales igitur talibus tantum de rebus testes sunt; fuitne, an non fuit; estne, an non est. Quale autem quidque sit, (*de eo idonei*) testes non sunt, ut, iustum an iniustum, utile an inutile sit. 17 [Testibus ab aetate nostra remotis etiam his in rebus maxima ha-

των πιστότατοι.] πιστότατοι δὲ οἱ παλαιοί· ἀδιάφθοροι γάρ. [πιστώματα δὲ παρὰ μαρτυριῶν.] μάρτυρας μὲν μὴ ἔχοντι, ὅτι ἐκ τῶν εἰκότων δεῖ κρίνειν· καὶ τοῦτ' ἔστι τὸ γνώμη τῇ ἀρίστη. καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἐξαπατῆσαι τὰ εἰκότα ἐπ' ἀργυρίῳ. καὶ ὅτι οὐχ ἀλίσκεται ψευδομαρτυριῶν τὰ εἰκότα. ἔχοντι δὲ πρὸς μὴ ἔχοντα, ὅτι οὐχ ὑπόδικα τὰ εἰκότα. καὶ ὅτι οὐδὲν ἂν ἔδει μαρτυριῶν, εἰ ἐκ τῶν λόγων ἱκανὸν ἦν θεωρῆσαι. 18 Εἰσὶ δὲ αἱ μαρτυρίαι αἱ μὲν περὶ αὐτοῦ· αἱ δὲ περὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος. καὶ αἱ μὲν περὶ τοῦ πράγματος· αἱ δὲ περὶ τοῦ ἤθους. ὥστε φανερόν, ὅτι οὐδέποτε ἔστιν ἀπορῆσαι μαρτυρίας χρησίμης· εἰ μὴ γὰρ κατὰ τοῦ πράγματος, ἢ αὐτῶ ὁμολογουμένης, ἢ τῶ ἀμφισβητοῦντι ἐναντίας· ἀλλὰ περὶ τοῦ ἤθους ἢ αὐτοῦ εἰς ἐπιείκειαν,

betur fides]. Certissimi autem sunt antiqui; quia corrumpti non possunt. [Rationes vero faciendae fidei a testimoniis proficiscuntur.] Testes quidem non habenti (*dicendum est*), ex probabilibus argumentis iudicandum esse; atque id esse, (*quod dicitur*), optimo animo iudicare: Neque fieri posse, ut argumenta pecunia proposita adducantur ad iudices fallendos. Neque unquam argumenta probabilia convinci, quod falsum pro testimonio dixerint. Habenti autem adversus iis destitutum (*dicendum est*), probabilia non sub iudicium cadere. Et nihil opus fore testibus, si ex argumentis cuiusque rei veritas cognosci possit. 18 Sunt autem testimonia alia quidem de ipso, alia vero de adversario. Et alia quidem de re, alia vero de moribus. Quare manifestum est, nunquam defutura esse utilia testimonia; si enim de re non suppetent, quibus aut confirmetur a nobis dictum, aut quae adversario contraria sint; at de moribus vel no-

ἢ τοῦ ἀμφισβητοῦντος εἰς Φαυλότητα. 19 Τὰ δ' ἄλλα περὶ μάρτυρος, ἢ Φίλου, ἢ ἐχθροῦ, ἢ μεταξὺ, ἢ εὐδοκιμοῦντος, ἢ ἀδοξοῦντος, ἢ μεταξὺ, καὶ ὅσαι ἄλλαι τοιαῦται διαφοραὶ, ἐκ τῶν αὐτῶν τόπων λεκτέον, ἐξ οἴωνπερ καὶ τὰ ἐνθυμήματα λέγομεν. 20 Περὶ δὲ τῶν συνθήκων τοσαύτη τοῦ λόγου χρῆσις ἐστίν, ὅσον αὔξειν, ἢ καθαιρεῖν, ἢ πιστὰς ποιεῖν, ἢ ἀπίστους· ἂν μὲν αὐτῶ ὑπάρχωσι, πιστὰς καὶ κυρίας· ἐπὶ δὲ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, τῦναντίον. 21 Πρὸς μὲν οὖν τὸ πιστὰς ἢ ἀπίστους κατασκευάζειν οὐδὲν διαφέρει τῆς περὶ τοὺς μάρτυρας πραγματείας· ὅποιοι γὰρ ἂν τινες ᾧσιν οἱ ἐπιγεγραμμένοι, ἢ φυλάττοντες, τούτοις αἱ συνθῆκαι πισταὶ εἰσιν. ὁμολογουμένης δ' εἶναι τῆς συνθήκης, αἰκείας μὲν οὔσης, αὐξητέον· ἢ γὰρ συνθήκη

ftris in bonam partem, vel adversarii in contrariam non deerunt. 19 Cetera vero de teste, aut amico, aut inimico, aut inter utrumque interiecto, aut bona existimatione florente, aut mala fama laborante, aut inter utrumque interiecto, & quaecunque eiusmodi discrimina sunt, iisdem ex locis sumenda sunt, ex quibus etiam enthymemata ducimus. 20 Ad pacta conventa autem quod attinet, eatenus in iis tractandis oratoris munus versatur, ut ea aut firmet, aut elevet, aut fidem iis conciliet, aut detrahat; si causam quidem suam adjuvent, ut ea rata esse debere confirmet; sin autem pro adversario faciant, contra. 21 Ad fidem igitur iis vel conciliandam vel detrahendam eadem plane ratio est, quae tractationis testium; quales enim sint, qui tabulas subscripserint, quive eas asservent, talia & pacta ipsa habentur. Ac si quidem uterque fateatur, pactum initum esse, & illud pro nobis faciat, roborandum est;

νόμος ἐστὶν ἴδιος, καὶ κατὰ μέρος. καὶ αἱ μὲν συνθήκαι οὐ ποιῶσι τὸν νόμον κύριον· οἱ δὲ νόμοι τὰς κατὰ τὸν νόμον συνθήκας. καὶ ὅλως αὐτὸς ὁ νόμος συνθήκη τίς ἐστίν· ὥστε, ὅστις ἀπιστεῖ καὶ ἀναιρεῖ συνθήκην, τοὺς νόμους ἀναιρεῖ. 22 Ἐτι δὲ πράττεται τὰ πολλὰ τῶν συναλλαγμάτων καὶ τὰ ἐκούσια κατὰ συνθήκας· ὥστε ἀκύρων γιγνομένων ἀναιρεῖται ἢ πρὸς ἀλλήλους χρεῖα τῶν ἀνθρώπων. καὶ τᾶλλα δὲ, ὅσα ἀρμόττει, ἐπιπολῆς ἰδεῖν ἐστίν. 23 Ἄν δ' ἐναντία ἢ καὶ μετὰ τῶν ἀμισθητόντων, πρῶτον μὲν, ἄπερ ἂν τις πρὸς νόμον ἐναντίον μαχήσαιο, ταῦθ' ἀρμόττει· ἄτοπον γὰρ, εἰ τοῖς μὲν νόμοις, ἂν μὴ ὀρθῶς κείμενοι ᾖσιν, ἀλλ' ἕξαπατῶσιν οἱ τιθέμενοι, οὐκ οἴομεθα δεῖν πείθεσθαι· ταῖς δὲ συνθήκαις, ἀναγκαῖον. 24 Εἴθ', ὅτι τοῦ δικαίου βραβευτής ἐστίν ὁ δικαστής, οὐκ οὖν τοῦτο σκε-

nam pactum lex quaedam privata est, & singularis. Et pacta quidem non faciunt legem ratam; leges autem rata faciunt pacta secundum legem conventa. Omninoque lex ipsa pactio quaedam est; ita ut, quicumque fidem fallit, pactionemque subvertit, leges ipsas tollat. 22 Praeterea pleraque negotia, etiam quae sponte fiunt, pactis continentur; ut, si quis ea irrita faciat, mutuum inter homines commercium tollatur. Et reliqua huc pertinentia facile est perspicere. 23 Sin autem (*pacta*) causae nostrae adversentur, & adversarios sublevent, primum quidem quaecumque adversus legem contrariam dici poterint, huc quoque convenient; absurdum enim est, cum legibus, si recte positae non sint, sed fefellerint, qui eas tulerunt, standum esse non putemus, pactis necessario standum esse arbitremur. 24 Dicemus etiam, iudicem quasi dispensatorem iuris esse, ut, quid iustius sit, non quid pactis comprehensum sit, eum spe-

πτέον, ἀλλ' ὡς δικαιότερον. καὶ τὸ μὲν δίκαιον οὐκ ἔστι μεταστρέψαι οὔτ' ἀπάτη, οὔτ' ἀνάγκη· πεφυκὸς γὰρ ἔστι. 25 Συνθῆκαι δὲ γίνονται καὶ ἐξαπατηθέντων, καὶ ἀναγκασθέντων. πρὸς δὲ τούτοις σκοπεῖν, εἰ ἐναντία τινί ἐστιν, ἢ τῶν γεγραμμένων νόμων, ἢ τῶν κοινῶν, καὶ τοῖς δικαίοις ἢ καλοῖς. ἔτι τε, εἰ ἄλλαις συνθήκαις ὑστέραις, ἢ προτέραις· ἢ γὰρ αἱ ὑστεραι κύριαι, ἄκυροι δ' αἱ πρότεραι· ἢ αἱ πρότεραι ὀρθαί, αἱ δ' ὑστεραι ἠπατήκασιν, ὁποτέρως ἂν ἢ χρήσιμον. ἔτι δὲ, τὸ συμφέρον ὁρᾶν, εἴ πῃ ἐναντιοῦται τοῖς κριταῖς, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· καὶ γὰρ ταῦτα εὐθεάργητα ὁμοίως. 26 Αἱ δὲ βάσανοι μαρτυρίαι τινές εἰσιν. ἔχειν δὲ δοκοῦσι τὸ πιστὸν, ὅτι ἀνάγκη τις πρόσεστι. οὐκ οὐκ χαλεπὸν οὐδὲν περὶ τούτων ιδεῖν, καὶ τὰ ἐνδεχόμενα εἰπεῖν· ἐξ ὧν, ἂν τε ὑπάρχωσιν οἰκείαι, αὐξέειν ἔστιν,

Et stare oporteat. Et ius quidem perverti non potest neque fraude, neque per vim; naturâ enim valet. 25 At pacta interdum ineuntur & deceptis hominibus & coactis. Praeterea considerandum est, num conventio repugnet alicui legi aut scriptae, aut communi, & iis, quae iusta & honesta sunt. Itemque, num aliis conventionibus posterioribus, seu prioribus; aut enim posteriores ratae sunt, priores autem irritae; aut priores sunt iustae, posterioribus vero admixta fraus est, utro modo expedierit. Respicendum porro est ad utilitatem, sicubi forte ipsis iudicibus talium pactationum observatio nocitura sit, & quaecunque alia eiusmodi sunt; nam haec quoque facile intelligi possunt. 26 Quaestiones autem testimonia quaedam sunt. Idcirco illis tribuitur fides, quod necessitas quaedam adiuncta est. Non est difficile igitur, quae de illis dici possint, perspicere; quibus aut confirmetur, si pro nobis faciant, ut quod

ὅτι ἀληθεῖς μόναι τῶν μαρτυριῶν εἰσιν [αὐταί]. ἕάν τε ὑπεναντία ὥσι καὶ μετὰ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, διαλύοι ἂν τις τὰληθῆ, λέγων καθ' ὅλου τοῦ γένους τῶν βασιάνων· οὐδὲν γὰρ ἥττον ἀναγκαζόμενοι τὰ ψευδῆ λέγουσιν, ἢ τὰληθῆ καὶ διακαρτεροῦντες μὴ λέγειν τὰληθῆ καὶ ῥαδίως καταψευδόμενοι, ὡς παυσόμενοι θάπτον. δεῖ δ' ἔχειν ἐπαναφέρειν ἐπὶ τοιαῦτα γεγενημένα παραδείγματα, ἃ ἴσασιν οἱ κρίνοντες. * 27 Περὶ δὲ ὀρκων τετραχῶς ἐστὶ διελεῖν· ἢ γὰρ δίδωσι, καὶ λαμβάνει, ἢ οὐδέτερον ἢ τὸ μὲν, τὸ δ' οὐ· καὶ τούτων ἢ δίδωσι μὲν, οὐ λαμβάνει δέ· ἢ λαμβάνει μὲν, οὐ δίδωσι δέ. ἔτι ἄλλως παρὰ ταῦτα, εἰ ὁμώμοσται [οὗτος], ἢ ὑπ' αὐτοῦ, ἢ ὑπ' ἐκείνου. 28 Οὐ δίδωσι μὲν εὖν, ὅτι ῥαδίως ἐπιορκοῦσι· καὶ διότι ὁ μὲν ὁμόσας οὐκ ἀποδίδωσι· τοὺς δὲ, μὴ ὁμόσαντος, οἶεται καταδικά-

solae ex omni testimoniorum genere verae sint; aut si adversus nos & adversarium sublevent, dissolvat quis eas, vel verae si fuerint, disputans contra totum earum genus; nam tormentis coacti nihilominus falsa dicunt, quam vera; & interdum obdurant, ne vera dicant; interdum facile mentiuntur, ut cruciatu liberentur citius. Habenda autem in promptu sunt exempla nota iudicibus, quibus ita usu venisse doceamus. 27 Iurisiurandi autem quadripertita tractatio est; aut enim illud aliquis defert, & accipit, aut neutrum; aut alterum quidem facit, alterum vero detrectat; i. e. aut defert quidem, sed non accipit; aut accipit quidem, sed non defert. Ac praeter haec alia etiam ratio est, cum iuratum est, aut ab hoc, aut ab illo. 28 Qui igitur non defert, (dicit, se id non facere,) quoniam (homines) facile peierant. Et quod (adversarius) quidem, si iuraverit, onere solvendi liberabitur; at si non iuraverit, sperat ipse, fore, ut iudices eum damnent. Et malle

ζειν. καὶ ὡς οὗτος ὁ κίνδυνος κρείττων ὁ ἐν τοῖς δικασταῖς· τοῖς μὲν γὰρ πιστεύει τῷ δὲ οὐ. 29 Οὐ λαμβάνει δὲ, ὅτι ἀντὶ χρημάτων ὄρκος. καὶ ὅτι, εἰ ἦν Φαῦλος, κατομόσαιτο ἂν κρείττον γὰρ, ἕνεκά του Φαῦλον εἶναι, ἢ μηδενός· ὁμόσας μὲν γὰρ ἔξει μὴ ὁμόσας δὲ οὐ. οὕτω δὲ δι' ἀρετὴν ἂν εἴη, ἀλλ' οὐ δι' ἐπιπορικίαν, τὸ μὴ καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους ἀρμόττει, ὅτι οὐκ ἴση πρόκλησις αὐτῆ ἀσεβεῖ πρὸς εὐσεβῆ, ἀλλ' ὁμοίαι καὶ εἰ ἰσχυρὸς ἀσθενῆ πατάξαι, ἢ πληγῆναι, προκαλέσαιτο. 30 Εἰ δὲ λαμβάνει, ὅτι πιστεύει αὐτῷ, ἐκείνω δ' οὐ. καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους μεταστρέψαντα Φατέον οὕτως, ἴσον εἶναι· εἰ μὲν ὁ ἀσεβῆς διδά, ὁ εὐσεβῆς δ' ὀμνύη· δεινόν τε τὸ μὴ ἐθέλειν αὐτὸν, ὑπερ

se huius rei periculum facere in iudicibus; illis enim se fidere, adversario non fidere. 29 Non accipit autem (*iusiurandum delatum*), quoniam (*turpe sibi videri dicet*), pecuniae causa iurare. Et quoniam, si improbus esset, facile iuraturus esset; praestat enim, ut aliquid lucri facias, improbum esse, quam absque ullo lucro; nam si iuraverit, habiturum se esse (*pecuniam*); sin autem non iuraverit, non habiturum esse. Atque ita iurisiurandi detrectatio a virtute quadam proficisci videbitur, non a peierandi metu; & Xenophanis dictum huic accommodari potest, non esse aequam provocationem divini numinis contemptori adversus pium ac religiosum, sed tantundem esse, ac si robustus infirmum provocet, ut aut verberet ipse, aut vapulet. 30 Si autem iusiurandum accipiet, (*dicet,*) se sibi fidem habere, adversario non habere. Et inverso Xenophanis dicto ita utetur, aequum esse, ut divini numinis contemptor iusiurandum deferat, pius vero iuret; neque enim ferendum esse, si, qua de re iuratos alios iudicare vult,

ἄν ἐκείνους ἀξιοῖ ὁμόσαντας δικάζειν. 31 Εἰ δὲ δίδω-
 σιν, ὅτι εὐσεβὲς τὸ θέλειν τοῖς θεοῖς ἐπιτρέπειν. καὶ
 ὅτι οὐδὲν δεῖ αὐτὸν ἄλλων κριτῶν δεῖσθαι· αὐτῷ γὰρ
 δίδωσι κρίνειν. καὶ ὅτι ἀτοπον τὸ μὴ θέλειν ὁμνῆσαι,
 περὶ ὧν ἄλλους ἀξιοῖ ὁμνῆσαι. 32 Ἐπεὶ δὲ καθ' ἕκα-
 στον δῆλον, πῶς λεκτέον, καὶ συνδυαζόμενον πῶς λε-
 κτέον, δῆλον· οἷον, εἰ αὐτὸς μὲν θέλει λαμβάνειν, δι-
 δόναι δὲ μὴ καὶ εἰ δίδωσι μὲν, λαμβάνειν δὲ μὴ θέ-
 λει· καὶ εἰ λαμβάνειν καὶ δίδοναι ἐθέλει, εἴ τε μηδε-
 τερον· ἐκ γὰρ τῶν εἰρημένων ἀνάγκη συγκεῖσθαι· ὥσ-
 τε καὶ τοὺς λόγους ἀνάγκη συγκεῖσθαι ἐκ τῶν εἰρη-
 μένων. εἰ δὲ ἢ γεγενημένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐναντίος,
 ὅτι οὐκ ἐπιρκία· ἐκούσιον γὰρ τὸ ἀδικεῖν ἐστὶ· τὸ δὲ
 ἐπιρκεῖν ἀδικεῖν ἐστὶ· τὰ δὲ βία καὶ ἀπάτη ἀκούσια.
 33 Ἐνταῦθα οὖν συνακτέον καὶ τὸ ἐπιρκεῖν ὅτι ἐστὶ

de eadem iurare ipsemet nolit. 31 Si autem defert, (*di-
 cet,*) pium esse, totam rem Diis permittere. Et adver-
 sario nihil opus esse aliis iudiciis; se enim illi iudi-
 candi potestatem facere. Absurdum autem esse, qua de
 re ipse iurare nolit, si de ea iurare alios postulet. 32
 Quando autem, quomodo singula seorsim tractanda
 sint, constat, illud quoque constat, quomodo debeant
 copulata tractari; ut, si quis accipere quidem vult,
 sed deferre non vult; aut contra deferre quidem, sed
 non accipere; aut si utrumlibet facere paratus est, aut
 si neutrum. Nam ut res ipsas, sic quae in quaque di-
 cenda erunt, ex iis, quae iam diximus, copulari ne-
 cesse est. Quod si iuratum sit, & iusiurandum ei ipsi,
 qui iuravit, adversetur, negabit, periurium esse, eo
 non stare; nam & qui iniuste facit, sponte facit; qui
 autem peierat, iniuste facit; at quae per vim & per
 errorem fiunt, ab invitis fiunt. 33 Recurrendum igitur

τὸ τῆς διανοίας, ἀλλ' οὐ τῶν στόματι. ἐὰν δὲ τῶν ἀντι-
 δίκῳ ἢ ὁμαμοσμένος, Ὅτι πάντα ἀναιρεῖ ὁ μὴ ἐμμέ-
 νων, οἷς ἄμωσεν· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τοῖς νόμοις χρῶν-
 ται ὁμόσαντες· καὶ ὑμᾶς μὲν ἀξιούμεν ἐμμένειν, οἷς
 ἂν ὁμόσαντες δικάζητε· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐμμενοῦμεν; καὶ
 ὅσα ἄλλα ἂν αὐξῶν τις εἴπειε. περὶ μὲν οὖν τῶν ἀτέ-
 χνων πίστεων, εἰρήσθω τούτῳ.

eo est, ut peierare non in ore, sed in mente positum
 esse dicamus. At si iuraverit adversarius, dicemus,
 omnia pervertere eum, qui eo, quod ipse iuravit, sta-
 re nolit; nam propterea quoque iis legibus utimur, in
 quas iuravimus; & a vobis quidem, iudices, postula-
 mus, ut ea, quae iurastis, observetis; nos autem iis,
 quae iuravimus, stare nollemus? Et quidquid aliud am-
 plicando dici poterit. Ac de probationibus quidem ar-
 tis expertibus haec dicta sint.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΤΕΧΝΗΣ
ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ
ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΚΕΦ. α΄.

ΟΤΙ ΔΕΙ ΠΟΙΟΝ ΤΙΝΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΕΙΝ ΤΟΝ
ΚΡΙΤΗΝ.

Ἐκ τίνων μὲν οὖν δεῖ καὶ προτρέπειν καὶ ἀποτρέ-
πειν, καὶ ψέγειν καὶ ἐπαινεῖν, καὶ κατηγορεῖν καὶ
ἀπολογεῖσθαι, καὶ ποίας δόξαι καὶ προτάσεις χρή-
σιμοι πρὸς τὰς τούτων πίστεις, ταῦτ' ἐστὶ. περὶ γὰρ
τούτων, καὶ ἐκ τούτων τὰ ἐνθυμήματα λέγεται, ὡς

A R I S T O T E L I S
L I B R O R U M T R I U M
D E A R T E R H E T O R I C A
L I B E R S E C U N D U S .

C A P. I.

Quomodo iudex fit afficiendus.

U N D E igitur ducenda sint ea, quibus utamur in sua-
dendo & dissuadendo, vituperando & laudando, accu-
sando & defendendo, & quae opiniones & propositio-
nes utiles sint ad faciendam in his rebus fidem, dixi-
mus. Fere enim de his, & ex his ducatur enthyme-

περὶ ἕναστον εἰπεῖν ἰδίᾳ τὸ γένος τῶν λόγων. 2 Ἐπεὶ δ' ἕνεκα κρίσεώς ἐστιν ἡ Ῥητορική· καὶ γὰρ τὰς συμβουλάς κρίνουσι, καὶ ἡ δίκη κρίσις ἐστίν· ἀνάγκη, μὴ μόνον πρὸς τὸν λόγον ὄραν, ὅπως ἀποδεικτικὸς ἔσται καὶ πιστὸς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποῖόν τινα καὶ τὸν κριτὴν κατασκευάζειν. 3 Πολὺ γὰρ διαφέρει πρὸς πίστιν, μάλιστα μὲν ἐν ταῖς συμβουλαῖς, εἶτα δὲ καὶ ἐν ταῖς δίκαις, τό τε ποῖόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα, καὶ τὸ πρὸς αὐτοὺς ὑπολαμβάνειν ἔχειν πως αὐτόν· πρὸς δὲ τούτοις, εἴαν καὶ αὐτοὶ διακειμένοι πως τυγχάνωσι. 4 Τὸ μὲν οὖν ποῖόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα χρησιμώτερον εἰς τὰς συμβουλάς ἐστι· τὸ δὲ διακεῖσθαι πως τὸν ἀκροατὴν εἰς τὰς δίκας. οὐ γὰρ ταῦτα φαίνεται φιλοῦσι καὶ μισοῦσιν, οὐδ' ὀργιζομένοις καὶ πράως ἔχουσιν· ἀλλ' ἢ τὸ παράπαν ἕτερα, ἢ

mata proprie in unoquoque orationum genere. 2 Quoniam autem Rhetorica ad audientium existimationem dirigitur; nam & qui deliberant, & qui iudicia exercent, iudicant: necessario videndum est oratori non tantum, ut oratio apta sit ad demonstrandum, & ad faciendam fidem, sed & ut orator cuiusdammodi videatur, & iudex certo quodam modo afficiatur. 3 Multum enim interest ad fidem, maxime quidem in deliberationibus, deinde autem in iudiciis quoque, cuiusmodi videatur dicens, & quomodo eum erga se affectum esse audientes arbitrentur; tum praeterea, quomodo ipsi quoque affecti sint. 4 In deliberationibus quidem utilius est, sententiam dicentem talem videri; in iudiciis vero auditorem hoc vel illo modo affectum esse. Non enim eadem videntur amanti, ac iis, qui oderunt, neque iratis, ac iis, qui sedato & composito animo sunt; sed aut omnino alia, aut certe non aequae

κατὰ μέγεθος ἕτερα. τῷ μὲν γὰρ φιλοῦντι, περὶ οὗ
 ποιῆται τὴν κρίσιν, ἢ οὐκ ἀδικεῖν, ἢ μικρὰ δοκεῖ ἀδι-
 κεῖν· τῷ δὲ μισοῦντι τὸναντίον. καὶ τῷ μὲν ἐπιθυμοῦν-
 τι καὶ εὐέλπιδι [ὄντι], ἔαν ἢ τὸ ἐσόμενον ἡδὺ, καὶ
 ἔσσεσθαι, καὶ ἀγαθὸν ἔσσεσθαι φαίνεται· τῷ δ' ἀπα-
 θεῖ καὶ δυσχεραίνοντι τὸναντίον. 5 Τοῦ μὲν οὖν αὐ-
 τοὺς εἶναι πιστοὺς τοὺς λέγοντας τρία ἐστὶ τὰ αἷτια·
 τοσαῦτα γὰρ ἐστὶ, δι' ἃ πιστεύομεν ἔξω τῶν ἀποδεί-
 ξεων. ἐστὶ δὲ ταῦτα Φρόνησις, καὶ ἀρετὴ, καὶ εὐνοία.
 διαψεύδονται γὰρ, περὶ ὧν λέγουσιν ἢ συμβουλεύου-
 σιν, ἢ διὰ πάντα ταῦτα, ἢ διὰ τούτων τί. 6 Ἡ γὰρ
 δι' ἀφροσύνην οὐκ ὀρθῶς δοξάζουσιν· ἢ δοξάζοντες ὀρθῶς
 διὰ μοχθηρίαν οὐ τὰ δοκοῦντα λέγουσιν· ἢ Φρόνιμοι μὲν
 καὶ ἐπιεικεῖς εἰσιν, ἀλλ' οὐκ εὖνοι. διόπερ ἐνδέχεται,
 μὴ τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν γινώσκοντας· καὶ πα-

magna. Nam amans facile eius, de quo iudicat, culpam
 aut nullam esse, aut exiguam putat; in eo autem, qui
 odit, contra evenit. Et cupienti quidem, atque ad bene
 sperandum propenso, si suave fit, quod futurum pro-
 ponitur, & fore, & bonum fore videtur; vacuo au-
 tem cupiditate & aegre ad sperandum adducendo con-
 tra. 5 Tres vero causae sunt, cur dicentes digni vi-
 deantur, quibus habeatur fides; nam praeter argumen-
 ta tot sunt ea, propter quae credimus. Sunt autem haec
 prudentia, virtus, & benevolentia. Nam mentiuntur
 in dicendo & in dando consilio, aut propter haec omnia,
 aut propter horum aliquod. 6 Aut enim per impruden-
 tiam non recte opinantur; aut sentientes recte per im-
 probitatem non ea dicunt, quae sibi videntur; aut pru-
 dentes quidem & boni viri sunt, sed non benevolen-
 tes. Quo fit, ut, cum, quid sit factu optimum, no-
 rint, non tamen id suadeant; neque alia praeterea hu-

ρὰ ταῦτα οὐδέν· ἀνάγκη ἄρα, τὸν ἅπαντα δοκοῦντα
 ταῦτα ἔχειν, εἶναι τοῖς ἀκροαμένοις πιστόν. 7 Ὅθεν
 μὲν τοίνυν Φρόνιμοι καὶ σπουδαῖοι Φανεῖεν ἂν, ἐκ τῶν
 περὶ τὰς ἀρετὰς διηρημένων ληπτέον. ἐκ τῶν αὐτῶν γὰρ
 καὶ ἕτερόν τις, καὶ ἑαυτὸν κατασκευάσειε τοιοῦτον. 8
 Περὶ δ' εὐνοίας καὶ Φιλίας ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη λε-
 κτέον νῦν. ἔστι δὲ τὰ πάθη, δι' ὅσα μεταβάλλοντες
 διαφέρουσι πρὸς τὰς κρίσεις, οἷς ἔπεται λύπη καὶ ἡδο-
 νή· οἷον, ὀργή, ἔλεος, φόβος, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦ-
 τα, καὶ τὰ τούτοις ἐναντία. 9 Δεῖ δὲ διαιρεῖν τὰ περὶ
 ἕκαστον εἰς τρία· λέγω δ', οἷον περὶ ὀργῆς, πῶς τε δια-
 κείμενοι ὀργίλοι εἰσὶ, καὶ τίσιν εἰώθασιν ὀργίζεσθαι,
 καὶ ἐπὶ ποίοις. εἰ γὰρ τὸ μὲν ἐν, ἢ τὰ δύο, ἔχοιμεν
 τούτων, ἅπαντα δὲ μὴ, ἀδύνατον ἂν εἴη τὴν ὀργὴν ἐμ-

ius rei causa reperiri potest; quare necesse est, eum, in
 quo haec omnia inesse videantur (*prudētia, virtus, be-
 nevolentia*), fide dignum ab auditoribus existimari. 7 Qui-
 bus quidem rebus prudentiae & probitatis opinio con-
 ciliari queat, ex iis, quae de virtutibus disputata sunt,
 petendum est. Nam quibus rationibus efficimus, ut alius
 talis habeatur, iisdem consequi poterimus, ut ipsi quo-
 que tales esse videamur. 8 De benevolentia autem &
 amicitia iamnum in explicatione motuum animi dicen-
 dum est. Sunt vero motus animi, quibus immutati ho-
 mines aliter atque aliter iudicant, illi, quos consequun-
 tur molestia & voluptas; velut ira, misericordia, me-
 tus, quaeque alia huiusmodi sunt, sicut & his contra-
 ria. 9 Horum autem uniuscuiusque tractatio tripartita
 esse debet; e. c. cum de ira differitur, quomodo affe-
 cti homines propensi ad iram sint, & quibus, quasque
 ob causas irasci soleant. Nam si horum unum, aut duo,
 non autem omnia, teneamus; non poterimus (*in au-*

ποιεῖν ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῶν προειρημένων διεγράψαμεν τὰς προτάσεις, οὕτω καὶ ἐπὶ τούτων ποιήσωμεν, καὶ διέλωμεν τὸν εἰρημένον τρόπον.

ΚΕΦ. Β΄.

ΟΙΣ ΟΡΓΙΖΟΝΤΑΙ, ΚΑΙ ΩΣ ΕΧΟΝΤΕΣ, ΚΑΙ ΔΙΑ ΠΟΙΑ.

Ἔστω δὴ ἡ ὄργη ὄρεξις μετὰ λύπης τιμωρίας φαινομένης διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν τῶν εἰς αὐτὸν, ἢ εἰς αὐτοῦ τινα μὴ προσηκόντως. 2 Εἰ δὴ τοῦτ' ἐστὶν ἡ ὄργη, ἀνάγκη, τὸν ὀργιζόμενον ὀργίζεσθαι ἀεὶ τῶν καθέκαστον τινί οἷον Κλέωνι, ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπῳ καὶ ὅτι αὐτὸν, ἢ τῶν αὐτοῦ [τινά] τι πεποίηκεν, ἢ ἤμελλε. καὶ πάσῃ ὄργῃ ἔπεσθαι τινα ἡδονήν, τὴν ὑπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ τιμωρήσασθαι ἢ δὴ μὲν γὰρ τὸ οἶεσθαι τεύ-

dientium animis) iram gignere; eademque est ratio ceterorum. Quemadmodum igitur in superioribus propositiones quasdam descripsimus, ita in his quoque faciamus, eodemque modo de iis differamus.

C A P. II.

Quibus irascantur, & quomodo affecli, & quas ob causas.

Sit igitur Ira appetitio cum aegritudine coniuncta ulciscendi, quod aliquis aut nos ipsos, aut nostrorum aliquem, cum id facere non conveniret, neglexisse videatur. 2 Quod si haec irae vis & natura est, necesse est, iratum certo ac definito alicui irasci; ut Cleoni, non autem (*universè*) homini; idque, quod is aut sibi, aut suorum alicui quidpiam fecerit, facturufve fuerit. Omnem iram comitatur voluptas quaedam, ea viz. quae capitur ex spe futurae ultionis; suave enim est cuique, consecu-

ξεσθαι, ὧν ἐφίεται· οὐδεὶς δὲ τῶν Φαινομένων ἀδυνά-
των ἐφίεται αὐτῶ· ὁ δ' ὀργιζόμενος ἐφίεται αὐτῶ δυ-
νατῶν. διὸ καλῶς εἴρηται περὶ θυμοῦ,

ἽΟΣ τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο

Ἄνδρῶν ἐν στήθεσσιν ἀέζεται.

ἀκολουθεῖ γὰρ καὶ ἡδονή τις. διὰ τε τοῦτο, καὶ διότι
διατρίβουσιν ἐν τῷ τιμαρεῖσθαι τῇ διανοίᾳ. ἢ οὖν τότε
ἐγγυομένη Φαντασία ἡδονὴν ποιεῖ, ὥσπερ ἢ τῶν ἐν-
υπνίων. 3 Ἐπεὶ δ' ἡ ὀλιγαρία ἐστὶν ἐνέργεια δόξης
περὶ τὸ μηδενὸς ἄξιον Φαινόμενον· καὶ γὰρ τὰ κακὰ
καὶ τὰ χαρὰ ἄξια οἴομεθα σπουδῆς εἶναι, καὶ τὰ συν-
τείνοντα πρὸς ταῦτα ὅσα δὲ μηδέν, ἢ πάνυ μικρὰ, οὐ-
δενὸς ἄξια ὑπολαμβάνομεν· τρία [δ'] ἐστὶν εἶδη ὀλι-
γαρίας, καταφρόνησις τε, καὶ ἐπηρεασμὸς, καὶ ὕβρις.
4 Ὁ τε γὰρ καταφρογῶν ὀλιγαρεῖ· ἃ γὰρ οἴονται

turum se putare, quae appetit; nemo autem appetit ea,
quae nullo modo posse fieri putat; at iratus appetit,
quae assequi se posse putat. Quocirca praeclare de ira
dictum est,

quae, melle liquenti

Suavior humano succensa in pectore, gliscit.

Consequitur enim voluptas quaedam tum ob eam, quam
diximus, causam, tum quod (*irati*) in ulciscendo men-
te & cogitatione versantur. Itaque species animo tunc
obversans voluptatem quandam efficit, qualis est ea,
quae capitur in somniis. 3 Quoniam autem *negligere* est
ita de aliqua re opinari, ut ea nihili faciendā videatur;
siquidem & mala & bona, & quae ad ea pertinent,
digna studio ducimus; quae autem aut plane nullum,
aut perexiguū momentum habent, ea nihili faciendā
arbitramur; tria sunt neglectus genera, contemptio, in-
commodatio, & contumelia. 4 Nam & qui contemnit,

μηδενὸς ἀξία εἶναι, τούτων καταφρονούσι· τῶν δὲ μηδενὸς ἀξίων ὀλιγωροῦσι· καὶ ὁ ἐπιπρεάζων φαίνεται καταφρονεῖν· ἔστι γὰρ ὁ ἐπιπρεασμὸς, ἐμποδισμὸς ταῖς βουλήσεσιν, οὐχ ἵνα τὶ αὐτῶ, ἀλλ' ἵνα μὴ ἐκείνω. ἐπεὶ οὖν, οὐχ ἵνα αὐτῶ τι, ὀλιγωρεῖ· δῆλόν ἐστι, ὅτι οὔτε βλάψειν ὑπολαμβάνει· ἐφοβεῖτο γὰρ, καὶ οὐκ ὀλιγωρεῖ· οὐτ' ἀφελῆσαι ἀν' οὐδέν· ἀξιὸν λόγου· ἐφρόντισε γὰρ ἀν', ὥστε φίλος εἶναι. 5 Καὶ ὁ ὑβρίζων δὲ ὀλιγωρεῖ· ἔστι γὰρ ὑβρις τὸ βλάπτειν καὶ λυπεῖν, ἐφ' οἷς αἰσχύνῃ ἐστὶ τῶ πάσχοντι, μὴ ἵνα τὶ γένηται αὐτῶ ἄλλο, ἢ ὅτι ἐγένετο, ἀλλ' ὅπως ἡσθη· οἱ γὰρ ἀντιπεισῶντες οὐχ ὑβρίζουσιν, ἀλλὰ τιμωροῦνται. 6 Αἴτιον δὲ τῆς ἡδονῆς τοῖς ὑβρίζουσιν, ὅτι οἰόνται κακῶς

negligit; quae enim nihili facienda ducunt, ea contemnunt; & quae nihili sunt, negligunt; & qui incommodat, negligere videtur; est enim incommodatio studium impediendi ea, quae alius vult, non ut impediens fructum ullum ex eo percipiat, sed tantum, ut ne alter id, quod vult, consequatur. Quoniam igitur alterum negligit, non ut ipse fructum percipiat, manifestum est, illum non putare, alterum sibi nocere posse; metueret enim ille, nec negligeret; neque alterum ulla in re alicuius momenti iuvare posse; daret enim operam, ut amicus esset alter. 5 Is quoque, qui contumeliam facit, negligit; est enim contumelia, ita nocere & laedere, ut alter simul ignominia afficiatur, non ut is, qui facit, commodum ullum ex eo consequatur, neque quod ipsi quidquam factum sit, (*cur id facere debeat*), sed ut libidini suae obsequatur; qui enim (*iniuriam*) referunt, non contumeliam faciunt, sed ulciscuntur. 6 *Causa autem voluptatis, quam nonnulli facienda contumelia capiunt, est, quod, quibus male faciunt,*

δρῶντες, αὐτοὺς ὑπερέχειν μᾶλλον. διὸ καὶ οἱ νέοι καὶ οἱ πλούσιοι, ὑβρισταί· ὑπερέχειν γὰρ οἴονται ὑβρίζοντες. ὑβρεως δὲ ἀτιμία· ὁ δὲ ἀτιμάζων ὀλιγαρεῖ τὸ γὰρ μηδενὸς ἄξιον οὐδεμίαν ἔχει τιμὴν οὔτε κακοῦ, οὔτε ἀγαθοῦ. διὸ λέγει ὀργιζόμενος ὁ Ἀχιλλεύς,

Ἥτιμησεν· ἐλὼν γὰρ ἔχει γέρας αὐτὸς ἀπούρας.
καί,

Ὡσεὶ τιν' ἀτίμητον μετανάστην
ὡς διὰ ταῦτα ὀργιζόμενος. 7 Προσῆκειν δ' οἴονται, πολυωρεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἡττόνων κατὰ γένος, κατὰ δύναμιν, κατ' ἀρετὴν, καὶ ὅλως ἐν ᾧ ἀν ταύτῳ ὑπερέχει πολὺ· οἷον ἐν χρήμασιν ὁ πλούσιος πένητος· καὶ ἐν τῷ λέγειν ῥητορικὸς ἀδυνάτου εἰπεῖν· καὶ ἄρχων ἀρχομένου· καὶ ἄρχειν ἄξιος οἰόμενος τοῦ ἄρχεσθαι ἀξίου. διὸ εἴρηται,

eis se ita demum superiores esse putant. Quare & iuvenes & divites contumeliosi sunt; ita enim dum faciunt, sibi superiores videntur. Contumeliae autem proprium est detrahere alteri dignitatem; id autem qui facit, negligit; quod enim nihili est, id nullo in pretio est, neque ut bonum, neque ut malum. Unde iratus Achilles ita loquitur,

*Omni me Atrides plane spoliavit honore;
Nam mihi praecipuum dederant quod munus Achivi,
Praeceptum suaque adductum in tentoria servat.*

Et,

Nullius ut pretii atque incerta sede vagantem;
ut qui propterea irascatur. 7 Convenire autem putant, se magni fieri ab inferioribus genere, potentia, virtute, omninoque qua quisque in re multo alium superat; ut pecunia pauperem dives; dicendi facultate pollens indifertum; imperans imperio subiectum; dignum imperio se putans dignum, cui imperetur. Unde illud,

Θυμὸς δὲ μέγας ἐστὶ διοτροφέων βασιλῶν.
καί,

Ἄλλὰ γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον, ὄφρα τε-
λέσση

ἀγανακτοῦσι γὰρ διὰ τὴν ὑπεροχὴν. 8 Ἐπι, ὑφ' ὧν
τις οἶεται εὖ πάσχειν δεῖν· οὔτοι δὲ εἰσιν, οὓς εὖ πεποίη-
κεν, ἢ ποιῆ, ἢ αὐτὸς, ἢ τῶν αὐτοῦ τις, ἢ δι' αὐτοῦ,
ἢ βούλεται, ἢ ἐβουλήθη. 9 Φανερόν οὖν ἐκ τούτων
ἦδη, πῶς τ' ἔχοντες ὀργίζονται αὐτοὶ, καὶ τίσι, καὶ
διὰ ποῖα. αὐτοὶ μὲν γὰρ, ὅταν λυπῶνται· ἐφίεται γὰρ
τινος ὁ λυπούμενος· εἴαν τε κατ' εὐθυρίαν οὖν ἀντικρούη
τις· οἶον, τῷ διψῶντι πρὸς τὸ πιεῖν· εἴαν τε μὴ, ὁμοίως
ταῦτο φαίνεται ποιεῖν· καὶ ἂν τε ἀντιπράττη τις, ἂν
τε μὴ συμπράττη, εἴαν τε ἄλλο τι ἐνοχλῇ οὕτως ἔχον-
τα, τοῖς πᾶσιν ὀργίζεται. 10 Διὸ κάμνοντες, πενό-

Regum magna ira potentum est.

Et,

Conceptam tamen iram alta sub mente recondit;
stomachantur enim propter eum, quem supra ceteros
obtinent, dignitatis gradum. 8 Itemque iis, a quibus be-
ne sibi fieri putant oportere; hi vero sunt, quibus quis-
que bene fecit, aut facit, aut ipse, aut suorum aliquis,
aut causa sua, aut (*bene facere*) vult, aut voluit. 9 Iam
igitur ex his constat, quomodo affecti ipsi irascantur,
& quibus, & quas ob res. Nam ipsi quidem, cum ae-
gro animo sunt; appetit enim aliquid is, cui aegre est;
sive igitur quis ei directo adversetur; ut si sitienti (*alī-*
quis) obster, ne bibat; sive non (*plane directo*), perae-
que tamen idem facere videtur; & sive contra tendat
quis, sive etiam non adiuvet, seu qua alia in re mor-
lestus sit ita affecto, his omnibus (*ita affectus*) irasci-
tur. 10 Quare aegrotantes, pauperes, amantes, sitien-

μενοι, ἐρῶντες, διψῶντες, ὅλως ἐπιθυμοῦντες, καὶ μὴ
κατορθοῦντες, ὀργίλοι εἰσὶ καὶ εὐπαρόρητοι· μάλιστα
μὲν πρὸς τοὺς τοῦ παρόντος ὀλιγαροῦντας· οἷον, κά-
μων μὲν τοῖς πρὸς τὴν νόσον· πενόμενος δὲ τοῖς πρὸς
τὴν πενίαν· πολεμῶν δὲ τοῖς πρὸς τὸν πόλεμον· ἐρῶν δὲ
τοῖς πρὸς τὸν ἔρωτα· ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις· προσδο-
ποιεῖται γὰρ ἕκαστος πρὸς τὴν ἑκάστου ὀργὴν ὑπὸ τοῦ
ὑπάρχοντος πάθους. II Ἐτι δὲ, ἐὰν τἀναντία τύχη
προσδεχόμενος· λυπεῖ γὰρ μᾶλλον τὸ πολὺ παρὰ δό-
ξαν, ὥσπερ καὶ τέρπει τὸ πολὺ παρὰ δόξαν, ἐὰν γέ-
νηται, ὃ βούλεται. διὸ καὶ ὦραι, καὶ χρόνοι, καὶ δια-
φέσεις, καὶ ἡλικίαι ἐκ τούτων φανεραὶ, ποῖαι εὐκίνη-
τοι πρὸς ὀργὴν, καὶ πότε, καὶ ποῦ· καὶ ὅτι, ὅτε μάλ-
λον ἐν τούτοις εἰσὶ, μᾶλλον καὶ εὐκίνητοι· αὐτοὶ μὲν

tes, omnino qui aliquid cupiunt, neque id consequun-
tur, iracundi sunt & facile incitantur; maxime quidem
adversus praesentem ipsorum statum negligentes; ut,
aegrotus quidem adversus eos, (*qui negligunt*) in iis,
quae ad morbum pertinent; pauper adversus negligentes
in iis, quae ad paupertatem; bellum gerens adver-
sus negligentes in iis, quae ad bellum; amans adver-
sus negligentes in iis, quae ad amorem pertinent; fimi-
liter vero etiam in aliis; prout enim quisque affecto
animo est, ita in eo via strata est ad iram ex hac aut illa
re concipiendam. II Praeterea vero (*irascitur aliquis*),
si contra exspectabat fore; maiorem enim molestiam in-
urit, quod valde praeter opinionem accidit; sicut &
magis delectat, si, quod volumus, evenit. Quare ex
his quoque perspicuum est, quae horae, tempora, af-
fectiones, & aetates facile ad iram incitari queant, &
quando, & ubi; constat etiam, quo magis in eis sunt,
eo incitari facilius; ergo ipsi quidem ita affecti facile

οὐν οὕτως ἔχοντες εὐκίνητοι πρὸς ὀργήν. 12 Ὀργίζονται δὲ τοῖς τε καταγελωσι, καὶ χλευάζουσι, καὶ σκώπτουσιν ὑβρίζουσι γάρ. καὶ τοῖς τὰ τοιαῦτα βλάπτουσιν, ὅσα ὑβρεως σημεῖα ἀνάγκη δὲ, τοιαῦτα εἶναι, ἀ μῆτε ἀντι τινός, μῆτ' ὠφέλιμα τοῖς ποιούσιν ἤδη γὰρ δοκεῖ δι' ὑβριν. 13 Καὶ τοῖς κακῶς λέγουσιν, καὶ καταφρονούσι, περὶ ἃ αὐτοὶ μάλιστα σπουδάζουσιν οἷον, οἱ ἐπὶ Φιλοσοφίᾳ φιλοτιμούμενοι, εἴαν τις εἰς τὴν Φιλοσοφίαν οἱ δ' ἐπὶ τῇ ιδέᾳ, εἴαν τις εἰς τὴν ιδεάν ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. 14 Ταῦτα δὲ πολλῶ μᾶλλον, εἴαν ὑποπτεύσῃσι, μὴ ὑπάρχειν αὐτοῖς ἢ ὅλως, ἢ μὴ ισχυρῶς, ἢ μὴ δοκεῖν. ἐπειδὴ δὲ σφόδρα οἴωνται ὑπάρχειν ἐν τούτοις, ἐν οἷς σκώπτονται, οὐ φροντίζουσι. 15 Καὶ τοῖς φίλοις μᾶλ-

ad iram impelluntur. 12 Irascuntur porro deridentibus, & ludibrio habentibus, & dictis aculeatis mordentibus; contumelia enim afficiunt. Et iis, qui talia damna inferunt, ut in eis insit ludibrii ac contumeliae significatio; necesse autem est, talia esse, quaecunque neque ulciscendi causa fiunt, neque utilia sunt facientibus; iam enim per contumeliam fieri videntur. 13 Et maledicentibus, & contemnentibus iis in rebus, in quibus ipsi maximum studium ponunt; ut honorem captantes e studio philosophiae (*irascuntur*), si quis in philosophiam invehatur; qui autem *ideas* amplectuntur, si quis doctrinae de ideis adverfetur; similiter vero etiam in aliis. 14 Multo autem magis irascuntur, si suspicentur, ea, (*quibus ornati videri volunt,*) non inesse sibi, aut omnino, aut non valde, aut etiam se tales non videri. Quod si autem egregie se instructos putent iis bonis, de quibus punguntur, non curant. 15 Et amicis

λον, ἢ τοῖς μὴ Φίλοις· οἴονται γὰρ προσήκειν μᾶλλον ὑπ' αὐτῶν εὖ πάσχειν, ἢ μή. 16 Καὶ τοῖς εἰθισμένοις τιμᾶν, ἢ Φροντίζειν, ἐὰν πάλιν μὴ οὕτως ὀμιλῶσι· καὶ γὰρ ὑπὸ τούτων οἴονται καταΦρονεῖσθαι· ταῦτά γὰρ ἂν ποιεῖν· καὶ τοῖς μὴ ἀντιποιοῦσιν εὖ, μηδὲ τὴν ἴσιν ἀνταποδιδούσι. 17 Καὶ τοῖς τἀναντία ποιοῦσιν αὐτοῖς, ἐὰν ἤττους ᾖσι· καταΦρονεῖν γὰρ πάντες οἱ τοιοῦτοι Φαίνονται· καὶ οἱ μὲν, ὡς ἡττόνων· οἱ δ', ὡς παρ' ἡττόνων. 18 Καὶ τοῖς ἐν μηδενὶ λόγῳ οὔσιν, ἂν τι ὀλιγαρχῶσι, μᾶλλον ὑπόκειται γὰρ ἡ ὀργὴ τῆς ὀλιγαρχίας πρὸς τοὺς μὴ προσήκοντας· προσήκει δὲ τοῖς ἡττοσι, μὴ ὀλιγαρεῖν. 19 Τοῖς δὲ Φίλοις, ἐὰν τε μὴ εὖ λέγωσιν, ἢ ποιῶσι· καὶ ἔτι μᾶλλον, ἐὰν τἀναντία· καὶ ἐὰν μὴ αἰσθάνωνται δεομένων· ὥσπερ ὁ ἈντιΦῶν-

magis, quam non amicis; putant enim convenientius esse, bene sibi ab illis fieri, quam (*ab iis, qui amici*) non sunt. 16 Et iis, qui consueverant ipsis honorem habere, eosque curare, si id facere desierint; etenim ab his se contemni putant; alioqui hos idem facturos esse, (*quod prius*); & iis, qui non vicissim bene faciunt, neque parem gratiam referunt. 17 Et iis, qui contrariis rebus student, si inferiores sint; nam videntur contemnere hi omnes; atque illi quidem (*videntur eos, quibus adversantur, contemnere*), ut inferiores; hi vero (*se negligi putabunt*), ut ab inferioribus. 18 Maior etiam ira commovetur, cum, qui contemnunt alios, ipsi nullo loco ac numero sunt; positum est enim, iram excitari, cum quis ab iis negligitur, a quibus non convenit; convenit autem inferioribus non negligere. 19 Amicis autem (*irascuntur*), si bene dicendi, aut benefaciendi occasionem praetermittant; & multo magis, si contraria faciant; & si indigentes non animadvertant; quemad-

τος Πλήξιππος τῷ Μελεάγρῳ· ὀλιγαρίας γὰρ τὸ μὴ αἰσθάνεσθαι σημεῖον· ὧν γὰρ Φροντίζομεν, οὐ λανθάνει. 20 Καὶ τοῖς ἐπιχαίρουσι ταῖς ἀτυχίαις· καὶ ὅλως εὐθυμουμένοις ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἀτυχίαις· ἢ γὰρ ἐχθροῦ, ἢ ὀλιγωροῦντος σημεῖον. καὶ τοῖς μὴ Φροντίζουσιν, ἔαν λυπήσῃσι διὸ καὶ τοῖς κακὰ ἀγγέλλουσιν ὀργίζονται. 21 Καὶ τοῖς ἢ ἀκούουσι περὶ αὐτῶν, ἢ θεωμένοις τὰ αὐτῶν Φαῦλα· ὅμοιοι γὰρ εἰσιν ἢ ὀλιγωροῦσιν, ἢ ἐχθροῖς· οἱ γὰρ Φίλοι συναλγοῦσι· θεώμενοι δὲ τὰ οικεῖα Φαῦλα πάντες ἀλγοῦσιν. 22 Ἐπι τοῖς ὀλιγωροῦσι πρὸς πέντε, πρὸς οὓς Φιλοτιμοῦνται, πρὸς οὓς θαυμάζουσιν, ὑφ' ὧν βούλονται θαυμάζεσθαι, πρὸς οὓς αἰσχύνονται, ἢ ἐν τοῖς αἰσχυνομένοις αὐτούς· ἐν τούτοις ἔαν τις ὀλιγωρεῖ, ὀργίζονται μᾶλλον. 23 Καὶ τοῖς εἰς τὰ τοιαῦτα ὀλιγωροῦσιν, ὑπὲρ

modum Antiphontis Plexippus Meleagro (*succensebat*); signum enim neglectus est, non animadvertere; nam, quae curamus, ea nos non latent. 20 Et iis, qui infortunii ipsorum laetantur, omninoque iis, quos in adversis suis rebus tranquillo animo esse vident; alterum enim inimici signum est, alterum negligentis. Et iis, qui non curant, sintne molesti futuri; unde & mala nuntiantibus irascuntur. 21 Et iis, qui aut audiverunt de ipsis, aut viderunt in ipsis, quae turpia sunt; similes enim sunt aut negligentibus, aut inimicis; nam amici condolescunt; mala propria autem spectantes omnes dolent. 22 Praeterea (*irascuntur*) quinque (*potissimum hominum generibus*), si ab his negliguntur, iis, quibuscum de honore contendunt, quos admirantur, quos sui admiratores esse cupiunt, quos verentur, & iis, qui ipsos verentur; his omnibus, si quis eorum contemserit, magis irascuntur. 23 Et iis, qui in talibus despiciunt, in

ᾧν αὐτοῖς αἰσχρὸν μὴ βοηθεῖν· οἷον γονεῖς, τέκνα, γυναικας, ἀρχομένους. καὶ τοῖς χάριν μὴ ἀποδιδούσι· παρὰ τὸ προσῆκον γὰρ ἡ ὀλιγωρία. 24 Καὶ τοῖς εἰρωνευομένοις πρὸς σπουδάζοντας· καταφρονητικὸν γὰρ ἡ εἰρωνεία. 25 Καὶ τοῖς τῶν ἄλλων εὖ ποιητικοῖς, ἀν μὴ καὶ αὐτῶν· καὶ γὰρ τοῦτο καταφρονητικόν, τὸ μὴ ἀξιῶν, ᾧν πάντας, καὶ αὐτόν. 26 Ποιητικὸν δ' ὀργῆς καὶ ἡ λήθη· οἷον καὶ τῶν ὀνομάτων οὔσα παρὰ μικρόν· ὀλιγωρίας γὰρ δοκεῖ καὶ ἡ λήθη σημεῖον εἶναι· δι' ἀμέλειαν μὲν γὰρ ἡ λήθη γίγνεται· ἡ δ' ἀμέλεια, ὀλιγωρία ἐστίν. 27 Οἷς μὲν οὖν ὀργίζονται, καὶ ὡς ἔχοντες, καὶ διὰ ποῖα, ἅμα εἴρηται. δῆλον δ', ὡς δεῖ αὐτὸν κατασκευάζειν τῷ λόγῳ τοιούτους, οἷοι ὄντες ὀργίλως ἔχουσι, καὶ τοὺς ἐναντίους τούτοις ἐνόχους ὄντας, ἐφ' οἷς ὀργίζονται, καὶ τοιούτους, οἷοις ὀργίζονται.

quibus ipsis turpe fit non opitulari; cuiusmodi sunt parentes, liberi, uxores, imperio subiecti. Et iis, qui gratiam non reddunt; nam hoc quoque neglectus genus est ab officio alienum. 24 Et iis, qui iocantes loquuntur cum serio agentibus: est enim talis dissimulatio contemptui affinis. 25 Et iis, qui propensi sunt ad benefaciendum aliis, si non ipsis quoque (*benefaciant*); nam & hoc contemptus significationem habet, quod aliis omnibus tribuas, id alicui uni non tribuere. 26 Sed etiam oblivio iram efficit, ut fere nominum; videtur enim & oblivio neglectus signum esse; nam nascitur quidem oblivio ex incuria; incuria autem neglectus quidam est. 27 Quibus igitur irascantur, & quomodo affecti, & quas ob causas, simul dictum est. Patet autem, oratori videndum esse, cum iram concitare vult, ut auditores oratione ita afficiat, quomodo qui affecti sunt facile irascuntur, & in adversariis ea inesse ostendat, propter quae irascuntur, & tales esse, qualibus irascuntur.

ΠΩΣ ΕΧΟΝΤΕΣ ΠΡΑΟΙ ΕΙΣΙ, ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΙ-
 ΝΑΣ ΠΡΑΩΣ ΕΧΟΥΣΙ, ΚΑΙ ΔΙΑ ΤΙΝΩΝ
 ΠΡΑΥΝΟΝΤΑΙ.

Ἐπεὶ δὲ τὸ ὀργίζεσθαι ἐναντίον τῷ πραΰνεσθαι,
 καὶ ὀργὴν πραΰτητι, ληπτέον, πῶς ἔχοντες πρᾶοί εἰσι,
 καὶ πρὸς τίνας πρᾶως ἔχουσι, καὶ διὰ τίνων πραΰνον-
 ται. 2 Ἐστὼ δὴ πρᾶυσις κατάστασις καὶ ἡρέμησις
 ὀργῆς. 3 Εἰ οὖν ὀργίζονται τοῖς ὀλιγοῦσιν, ὀλιγοῦρία
 δὲ ἐστὶν ἐκούσιον, φανερόν, ὅτι καὶ τοῖς μηδὲν τούτων
 ποιῶσιν, ἢ ἀκουσίως ποιῶσιν, ἢ φαινομένοις τοιούτοις,
 πρᾶοί εἰσι. 4 Καὶ τοῖς τὰναντία, ὧν ἐποίησαν, βου-
 λομένοις καὶ ὅσοι καὶ αὐτοὶ εἰς αὐτοὺς τοιαῦτοι· οὐδὲίς
 γὰρ αὐτὸς αὐτοῦ δοκεῖ ὀλιγοῦρεῖν. 5 Καὶ τοῖς ὁμολο-
 γούσι, καὶ μεταμελομένοις· ὡς γὰρ ἔχοντες δίκην τὸ
 λυπεῖσθαι ἐπὶ τοῖς πεπονημένοις παύονται τῆς ὀργῆς.

C A P. III.

*Quomodo affecti lenes sint, & erga quos, & qui-
 bus rebus deliniantur.*

Quando autem Irasci & Deliniri adversantur, item-
 que ira & lenitas, explicandum est quoque, quomodo
 affecti lenes sint, & erga quos, & quibus rebus deli-
 niantur. 2 Sit igitur delinitio sedatio & restinctio irae.
 3 Si igitur irascuntur homines negligentibus, neglectus
 autem est spontaneum quid, apparet, iis, qui aut tale
 nihil fecerint, aut inviti fecerint, aut de quibus ita
 opinemur, mites eos fore. 4 Itemque iis, qui facere
 volebant, contra quam fecerunt; & (iis), qui ipsi in
 se tales sunt; nemo enim se ipsum negligere videtur.
 5 Et iis, qui fatentur, quosque poeniter; quasi enim
 hoc ipsum poenae loco sit, quod dolent se ita fecisse,

σημείον δὲ ἐπὶ τῆς τῶν οἰκετῶν κολάσεως· τοὺς μὲν γὰρ ἀρνούμενους καὶ ἀντιλέγοντας μᾶλλον κολάζομεν· πρὸς δὲ τοὺς ὁμολογοῦντας δικαίως κολάζεσθαι παύομεθα θυμούμενοι. αἴτιον δ', ὅτι ἀναισχυντία τὸ τὰ φανερά ἀρνεῖσθαι· ἢ δ' ἀναισχυντία ὀλιγωρία καὶ καταφρονησις· ὧν γοῦν πολὺ καταφρονοῦμεν, οὐκ αἰσχυνόμεθα. 6 Καὶ τοῖς ταπεινοῦμένοις πρὸς αὐτοὺς, καὶ μὴ ἀντιλέγουσι· φαίνονται γὰρ ὁμολογεῖν ἥττους εἶναι· οἱ δ' ἥττους φοβοῦνται· φοβούμενος δὲ οὐδεὶς ὀλιγωρεῖ. ὅτι δὲ πρὸς τοὺς ταπεινοῦμένους παύεται ἡ ὀργή, καὶ οἱ κύνες δηλοῦσιν οὐ δάκνοντες τοὺς καθίζοντας. 7 Καὶ τοῖς σπουδάζουσι πρὸς τοὺς σπουδάζοντας· δοκεῖ γὰρ σπουδάζεσθαι, ἀλλ' οὐ καταφρονεῖσθαι. 8 Καὶ τοῖς μείζω κεχαρισμένοις· καὶ τοῖς δεομένοις, καὶ παραιτουμένοις· ταπεινότεροι γάρ. 9 Καὶ τοῖς μὴ ὑβρισταῖς,

cessant ab ira. Observamus autem hoc in punitione fer-
vorum; nam negantes & causam suam defendentes fe-
verius punimus; at si merito se vapulare fatentur, ira
nostra conquiescit. *Causa* autem est, quod res manife-
stas negare impudentia est; impudentia vero est negle-
ctus & contemptus; itaque quos valde contemnimus, eos
non verémur. 6 Et iis, qui humiliter se abiiciunt, nec
contradicunt; videntur enim fateri, se inferiores esse;
inferiores autem metuunt; & nemo, quem metuit, de-
spicatur. Conquiescere autem iram adversus eos, qui
se abiiciunt, canes etiam ostendunt, qui sedentes non
mordent. 7 Et serio agentibus, cum ipsi serio agant;
videntur enim nos cura & studio dignos putare, haud-
quaquam contemnere. 8 Et iis, qui nobis aliquando ma-
ioribus in rebus gratificati sunt; & precantibus, & de-
precantibus; nam humiliores sunt. 9 Et non contume-

μηδὲ χλευασταῖς, μηδ' ὀλιγώροις, ἢ εἰς μηδένα, ἢ μὴ εἰς χρηστοὺς, ἢ μὴ εἰς τοιούτους, οἷοίπερ αὐτοί. 10 Ὅλας δ' ἐκ τῶν ἐναντίων δεῖ σκοπεῖν τὰ πραῦντικά. καὶ οὓς φοβοῦνται καὶ αἰσχύνονται ἕως γὰρ ἂν οὕτως ἔχωσιν, οὐκ ὀργίζονται· ἀδύνατον γὰρ, ἅμα φοβεῖσθαι καὶ ὀργίζεσθαι. 11 Καὶ τοῖς δι' ὀργὴν ποιήσασιν ἢ οὐκ ὀργίζονται, ἢ ἥττον ὀργίζονται· οὐ γὰρ δι' ὀλιγωρίαν φαίνονται πράξαι· οὐδεὶς γὰρ ὀργιζόμενος ὀλιγωρεῖ· ἢ μὲν γὰρ ὀλιγωρία ἀλυπον· ἢ δ' ὀργὴ μετὰ λύπης. 12 Καὶ τοῖς αἰσχυνομένοις αὐτούς. καὶ ἔχοντες δὲ ἐναντίως τῶ ὀργίζεσθαι, δῆλον, ὅτι πρῶοί εἰσιν· οἷον ἐν παιδίᾳ, ἐν γέλωτι, ἐν ἑορτῇ, ἐν εὐημερίᾳ, ἐν κατορθώσει, ἐν πληρώσει· ὅλας, ἐν ἀλυπία καὶ ἡδονῇ μὴ ὑβριστικῇ, καὶ ἐν ἐλπίδι ἐπιεικεῖ. ἔτι κεχρο-

liosif, neque ludibrio habentibus, neque parvi facientibus, five in nullum, five non in bonos viros, five non in homines eiusdem conditionis, qualis ipsi sunt, (*tales sint*). 10 Omnino autem ad leniendum facientia ex contrariis irae petenda sunt. Et iis, quos metuunt & reverentur; nam quamdiu ira affecti sunt, non irascuntur; impossibile enim est, metuere aliquem eidemque simul irasci. 11 Et iis, qui per iram aliquid fecerunt, aut non irascuntur, aut minus irascuntur; non enim videntur per neglectum fecisse; eum enim, cui irascitur, nemo plane negligit; nam neglectus sine aegritudine animi est; at ira semper cum aegritudine. 12 Et iis, qui ipsos verentur. Et qui contra affecti sunt, atque irati, eos ad lenitatem propensos esse constat; ut in ludo, in risu, in festo, in die hilari, re bene gesta, in abundantia; omnino, in hilaritate & voluptate non insolenti, & in bona spe. Porro interiecto tempore, cum non recentes

νικότες, καὶ μὴ ὑπόγυιοι τῇ ὀργῇ ὄντες· παύει γὰρ ὀργὴν ὁ χρόνος. 13 Παύει δὲ καὶ ἑτέρου ὀργὴν * μείζω ἢ παρ' ἄλλου ληφθεῖσα τιμωρία πρότερον. διὸ εὖ Φιλοκράτης, εἰπόντος τινὸς, ὀργιζομένου τοῦ δήμου, τί οὐκ ἀπολογῆ; οὐπω γε, ἔφη· ἀλλὰ πότε; ὅταν ἄλλον ἴδω διαβεβλημένον. πρῶτοι γὰρ γίνονται, ὅταν εἰς ἄλλον τὴν ὀργὴν ἀναλώσωσιν· οἷον συνέβη ἐπὶ Ἐργοφίλῳ· μᾶλλον γὰρ χαλεπαίνοντες, ἢ Καλλισθένης, ἀφῆσαν, διὰ τὸ Καλλισθένους τῇ προτεραίᾳ καταγνῶναι θάνατον. 14 Καὶ εἰάν ἐλασι, καὶ εἰάν μείζον κακὸν πεπονθότες ᾧσιν, ἢ οἱ ὀργιζόμενοι ἔδρασαν ἄν· ὥσπερ γὰρ εἰληφέναι τιμωρίαν οἴονται. 15 Καὶ εἰάν ἀδικεῖν οἴωνται αὐτοὶ, καὶ δικαίως πάσχειν· οὐ γίνε-
ται γὰρ ἡ ὀργὴ πρὸς τὸ δίκαιον· οὐ γὰρ ἐτι παρὰ τὸ προσῆκον οἴονται πάσχειν· ἢ δὲ ὀργὴ τοῦτο ἦν. διὸ τῷ λόγῳ δεῖ προκολάζειν· ἀγανακτοῦσι γὰρ ἤττον κολα-

ab ira fumus; tempore enim ira fedatur. 13 Sedatur etiam ira adversus aliquem excitata facilius, si alius poenam ab eo sumserit prius. Praeclare igitur Philocrates, quaerente quodam, cum populus illi irasceretur, cur te non defendis? Nondum, inquit; Quando igitur? Cum alium videro eodem crimine falso accusatum. Mitescunt enim, cum iram in alium effuderint; quod in Ergophilo contigit; nam licet illi magis infensi essent, quam Callistheni, liberarunt eum tamen, quia pridie Callisthenem capite damnaverant. 14 Et si quando alios convicerint, & si (ii, quibus irascuntur,) in maius malum inciderint, quam ipsi irati illis intulerint; nam eos poenam sibi dedisse putant. 15 Et si ipsi (irascentes) putant, se iniuste fecisse, & merito pati; non enim putant, se immerito pati; iram autem hinc commoveri dicebamus. Quare prius verbis castigare oportet; siquidem

ζόμενοι καὶ οἱ δοῦλοι. 16 Καὶ ἐὰν μὴ αἰσθήσεσθαι αἰώνται, ὅτι δι' αὐτοὺς, καὶ ἀνθ' ὧν ἔπαθον ἢ γὰρ ὀργὴ τῶν καθέκαστόν ἐστι· δῆλον δ' ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ. διὸ ὀρθῶς πεποιήται,

Φᾶσθαι Ὀδυσσῆα πτολίπορθον

ὡς οὐ τετιμωρημένος, εἰ μὴ ἦσθετο, καὶ ὑφ' οὗ, καὶ ἀνθ' οὗτου. ὥστε οὔτε τοῖς ἄλλοις, ὅσοι μὴ αἰσθάνονται, ὀργίζονται· οὔτε τοῖς τεθνεῶσιν ἔτι, ὡς πεπονθότε τε τὸ ἔσχατον, καὶ οὐκ ἀλγήσουσιν, οὐδ' αἰσθησόμενοις, οὗ οἱ ὀργιζόμενοι ἐφίενται. διὸ εὖ περὶ τοῦ Ἐκτορος ὁ ποιητὴς παῦσαι βουλόμενος τὸν Ἀχιλλεῆα τῆς ὀργῆς τεθνεῶτος·

Κωφὴν γὰρ δὴ γαῖαν ἀεικίζει μενεαίνων.

17 Δῆλον οὖν, ὅτι τοῖς καταπραῦνευεν βουλομένοις ἐκ τούτων τῶν τόπων λεκτέον· αὐτοὺς μὲν παρασκευάζου-

& servi ita castigati minus iniquo animo ferunt. 16 Et cum putamus, eos, quos ultum imus, sensuros non esse, sibi a nobis dolorem inuri, & cur inuratur; ira enim singulos petit, ut ex eius definitione constat. Quare recte poeta,

Dicito, me Troiae everfor caecavit Ulysses;

ut qui sibi ultus esse non videretur, nisi sciret ille (*Polyphemus*), & a quo, & quam ob causam. Itaque neque aliis, quicumque non sentiunt, irascuntur; neque amplius mortuis, uti qui iam ultima passii sint, nec doluerint, nec sensuri sint, quod irati concupiscunt. Bene igitur poeta de Hectore mortuo, cum ab ira revocare vellet Achillem:

Nunc etenim in terram sensu furit ille carentem.

17 Constat igitur, lenire ac mitigare volentibus ex his locis argumentandum esse; ut eos quidem, quos pla-

σι τοιούτους· οἷς δ' ὀργίζονται, ἢ φοβεροὺς, ἢ αἰσχύνῃς ἀξίους, ἢ κεχαρισμένους, ἢ ἄκοντας, ἢ ὑπεραλγούντας τοῖς πεπονημένοις.

ΚΕΦ. δ'.

ΤΙΝΑΣ ΦΙΛΟΥΣΙ ΚΑΙ ΜΙΣΟΥΣΙ, ΚΑΙ ΔΙΑ ΤΙ.

Τίνας δὲ φιλοῦσι, καὶ μισοῦσι, καὶ διὰ τί, τὴν Φιλίαν καὶ τὸ Φιλεῖν ὀρισάμενοι, λέγωμεν. 2 Ἐστὼ δὴ τὸ Φιλεῖν τὸ βούλεσθαι τι, ἃ οἶεται ἀγαθὰ, ἐκείνου ἕνεκα, ἀλλὰ μὴ αὐτοῦ, καὶ τὸ κατὰ δύναμιν πρακτικὸν εἶναι τούτων. Φίλος δ' ἐστὶν ὁ Φιλῶν καὶ ἀντιφιλούμενος. οἰοῦνται δὲ Φίλοι εἶναι οἱ οὕτως ἔχειν οἰόμενοι πρὸς ἀλλήλους. 3 Τούτων δὲ ὑποκειμένων, ἀνάγκη, Φίλον εἶναι τὸν συνηθόμενον τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ συναλγούντα τοῖς λυπηροῖς, μὴ διὰ τὸ ἕτερον,

catos volunt, tales efficiant; eos autem, quibus illi irascuntur, offendant aut metuendos, aut verendos, aut (*aliis in rebus*) gratificatos esse, aut invitos fecisse, aut iis, quae fecerunt, supra modum dolere.

C A P. I V.

Quosnam homines amant & oderunt, & quas ob causas.

Quos autem ament homines, quosque oderint, & quas ob causas, dicamus, postquam Amicitiam & quid sit Amare definierimus. 2 Sit igitur Amare velle alicui ea, quae bona arbitrare, idque eius causa, non tua, ad eaque pro viribus illi procuranda propensum esse. Amicus autem est, qui amat & rursus amatur. Putant vero, se amicos esse, qui se ita inter se affectos esse putant. 3 Quibus autem positis, necesse est, amicum esse una gaudentem bonis, & una dolentem adversis (*alterius*), non propter aliud quid, sed propter ipsum

ἀλλὰ δι' ἐκεῖνον. γιγνομένων γὰρ, ὧν βούλονται, χαίρουσι πάντες· τῶν ἐναντίων δὲ λυποῦνται· ὥστε τῆς βουλήσεως σημεῖον αἱ λύπαι καὶ αἱ ἡδοναί. 4 Καὶ οἷς δὴ ταῦτα ἀγαθὰ καὶ κακὰ καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς Φίλοι, καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς ἐχθροί· ταῦτα γὰρ τούτοις βούλεσθαι ἀνάγκη. ὥστε, ἅπερ αὐτῶ, καὶ ἄλλω βουλομενος, τούτῳ φαίνεται Φίλος εἶναι. 5 Καὶ τοὺς πεποιηκότας εὖ Φιλοῦσιν ἢ αὐτοὺς, ἢ ὧν κηθόνται· ἢ εἰ μεγάλα, ἢ εἰ προθύμως, ἢ ἐν τοιοῦτοις καιροῖς, καὶ αὐτῶν ἕνεκα· ἢ οὓς ἀν' οἴωνται βούλεσθαι ποιεῖν εὖ. 6 Καὶ τοὺς τῶν Φίλων Φίλους, καὶ τοὺς Φιλοῦντας, οὓς αὐτοὶ Φιλοῦσι· καὶ τοὺς Φιλουμένους ὑπὸ τῶν Φιλουμένων ἑαυτοῖς. 7 Καὶ τοὺς τοῖς αὐτοῖς ἐχθροὺς, καὶ μισοῦντας, οὓς αὐτοὶ μισοῦσι, καὶ τοὺς μισουμένους ὑπὸ τῶν ἑαυτοῖς μισουμένων· πᾶσι γὰρ τούτοις τὰ αὐτὰ ἀγαθὰ φαίνεται εἶναι, καὶ ἑαυτοῖς· ὥστε

(alterum). Omnes enim gaudent, cum ea eveniunt, quae volunt; dolentque contrariis; ut molestiae ac voluptates signa sint voluntatis. 4 Et quibus sunt eadem bona & mala, (amici sunt;) & qui iisdem amici sunt, iisdemque inimici; eadem enim hos velle necesse est. Itaque, cum alii velit illa, quae ille quoque alter vult, videtur huic amicus esse. 5 Amant etiam eos, qui aut ipsis, aut iis, quos caros habent, beneficia tribuerunt; aut si magna, aut si prompto atque alacri animo, aut certis quibusdam temporibus, idque ipsorum causa; aut quos existimant velle benefacere. 6 Et amicorum amicos, & amantes eos, quos ipsi amant; & amatos ab iis, quos ipsi amant. 7 Et qui iisdem inimici sunt, eisdemque oderunt, quos oderunt ipsi, & quos oderunt ii, quos ipsi oderunt; omnibus enim his eadem videntur bona esse, quae ipsis; unde fit, ut ea velint, quae

βούλεσθαι τὰ αὐτοῖς ἀγαθὰ ὅπερ ἦν τοῦ Φίλου. 8 Ἔτι τοὺς εὖ ποιητικούς εἰς χρήματα καὶ εἰς σωτηρίαν διὸ τοὺς ἐλευθερίους καὶ τοὺς ἀνδρείους τιμᾶσι. 9 Καὶ τοὺς δικαίους τοιούτους δ' ὑπολαμβάνουσι τοὺς μὴ ἀφ' ἑτέρων ζῶντας· τοιοῦτοι δὲ οἱ ἀπὸ τοῦ ἐργάζεσθαι καὶ τούτων οἱ ἀπὸ γεωργίας· καὶ τῶν ἄλλων οἱ αὐτοῦργοι μάλιστα. 10 Καὶ τοὺς σώφρονας, ὅτι οὐκ ἀδικοὶ καὶ τοὺς ἀπράγμονας, διὰ τὸ αὐτό. 11 Καὶ οἷς βουλόμεθα φίλοι εἶναι, εἴαν φαίνωνται βουλόμενοι. εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι οἱ τε ἀγαθοὶ κατὰ ἀρετὴν, καὶ οἱ εὐδόκιμοι ἢ ἐν πᾶσιν, ἢ ἐν τοῖς βελτίστοις, ἢ ἐν τοῖς θαυμάζομενοις ὑπ' αὐτῶν, ἢ ἐν οἷς θαυμάζουσιν αὐτούς. 12 Ἔτι τοὺς ἠδέϊς συνδιαγαγεῖν καὶ συνδημερεῦσαι· τοιοῦτοι δ' οἱ εὐκόλοι, καὶ μὴ ἐλεγκτικοὶ τῶν ἀμαρτανομένων, καὶ μὴ Φιλόνεικοι, μηδὲ δυσέριδες. πάντες

ipsis bona sunt; quod amici esse diximus. 8 Porro eos amant, qui propensi sunt ad alios pecunia adiuvandos, vel ad eorum salutem defendendam; quare liberales & fortes viri in honore sunt. 9 Et iustos; tales autem putant eos, qui non ex aliorum opibus victum sibi parant, cuiusmodi sunt operarii; & ex his, qui agros colunt, & ex aliis maxime, qui ipsi laborem subeunt. 10 Et sapientes, quia non sunt iniusti; eademque de causa eos, qui se multis negotiis non implicant. 11 Et eos, quibus amici fieri volumus, si ipsi idem velle videantur. Tales autem sunt, qui virtute praestant, qui bona existimatione sunt aut apud omnes, aut apud optimos, aut apud eos, quos ipsi, quive ipsos admirantur. 12 Porro, quorum convictus ac consuetudo suavis est; tales autem sunt faciles, neque ad peccata redarguenda propensi, neque concertationum avidi, neque litigiosi.

γὰρ οἱ τοιοῦτοι μαχητικοί· οἱ δὲ μαχόμενοι τ' ἀναντίως φαίνονται βούλεσθαι. 13 Καὶ οἱ ἐπιδέξιοι καὶ τῷ τωβάσαι, καὶ τῷ ὑπομείναι ἐπὶ ταῦτα γὰρ ἀμφοτέροι σπεύδουσι τῷ πλησίον δυνάμενοι τε σκώπτεσθαι, καὶ ἐμμελῶς σκώπτοντες. 14 Καὶ τοὺς ἐπαινούντας τὰ ὑπάρχοντα ἀγαθὰ, καὶ τούτων μάλιστα, ἀφοβούνται μὴ ὑπάρχειν αὐτοῖς. 15 Καὶ τοὺς καθαρείους περὶ ὄψιν, περὶ ἀμπεχόνην, περὶ ὅλον τὸν βίον. 16 Καὶ τοὺς μὴ ὀνειδιστάς μῆτε τῶν ἀμαρτημάτων, μῆτε τῶν εὐεργετημάτων· ἀμφοτέροι γὰρ ἐλεγκτικοί. 17 Καὶ τοὺς μὴ μνησικάκους, μηδὲ φυλακτικούς τῶν ἐγκλημάτων, ἀλλ' εὐκαταλλάκτους· οἷους γὰρ ἂν ὑπολάβωσιν εἶναι πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ πρὸς αὐτοὺς οἶονται. 18 Καὶ τοὺς μὴ κακολόγους, μηδὲ εἰδότας μῆτε τὰ τῶν πλησίον κακὰ, μῆτε τὰ αὐτῶν, ἀλλὰ

Omnes enim tales pugnaces sunt; pugnantes autem contraria velle videntur. 13 Et in quibus inest dexteritas quaedam & ad iocandum in alios, & ad excipiendos aliorum iocos; utrique enim idem petere videntur cum eo, quicum versantur; cum & in se dicta aequo animo ferre possint, & ipsi urbane in alios dicant. 14 Amant etiam laudantes bona, quae in ipsis infunt, & ex his maxime illa, quae ipsi, ne infunt verentur. 15 Et mundos corpore, & vestitu, & tota vita. 16 Et qui exprobrare non solent neque peccata, neque beneficia sua; utrique enim ad redarguendum propensi sunt. 17 Et eos, qui acceptas iniurias facile obliviscuntur, neque animo conservant causas de aliis conquerendi, sed placabiles sunt; quales enim eos erga alios esse existimant, tales in se quoque fore arbitrantur. 18 Et non maledicos, quique non norunt neque propinquorum mala, neque nostra, sed bona tantum; id enim faciunt

τὰ ἀγαθὰ ὁ γὰρ ἀγαθὸς τοῦτο δρᾷ. 19 Καὶ τοὺς μὴ ἀντιτείνοντας τοῖς ὀργιζομένοις, ἢ σπουδάζουσι· μαχητικοὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι. καὶ τοὺς πρὸς αὐτοὺς σπουδαίως πῶς ἔχοντας· οἷον θαυμάζοντας αὐτούς. καὶ σπουδαίως ὑπολαμβάνοντας. καὶ χαίροντας αὐτοῖς. 20 Καὶ ταῦτα μάλιστα πεπονθότας, περὶ ἃ μάλιστα βούλονται αὐτοὶ ἢ θαυμάζεσθαι, ἢ σπουδαῖοι δοκεῖν εἶναι, ἢ ἡδεῖς. 21 Καὶ τοὺς ὁμοίους, καὶ ταῦτ' ἐπιτηδεύοντας, ἂν μὴ παρενοχλῶσι, μηδὲ ἀπὸ ταύτου ἢ ὁ βίος· γίνεται γὰρ οὕτω τὸ, „κεραμεὺς κεραμεῖ.“ 22 Καὶ τοὺς τῶν αὐτῶν ἐπιθυμοῦντας, ὧν ἐνδέχεται ἅμα μετέχειν αὐτούς· εἰ δὲ μὴ, ταῦτ' οὐ καὶ οὕτω συμβαίνει. 23 Καὶ πρὸς οὓς οὕτως ἔχουσιν, ὥστε μὴ αἰσχύνεσθαι τὰ πρὸς δόξαν, μὴ καταφρονοῦντες. καὶ πρὸς οὓς αἰσχύνονται τὰ πρὸς ἀλήθειαν. 24 Καὶ πρὸς

viri boni. 19 Et eos, qui non adversantur iratis, aut ferio aliquid agentibus; tales enim pugnaces sunt. Et studiosos nostri (*amamus*); ut eos, qui nos admirantur. Et quos cura & studio dignos censemus. Et qui nostra consuetudine gaudent. 20 Et qui talia maxime experti sunt, in quibus volumus ipsi aut admirationi esse, aut egregii, aut iucundi & suaves videri. 21 Amant etiam quisque similes sui, & iisdem studiis deditos, nisi eorum alter alteri obstat, & nisi ex eodem studio victum sibi quaerant; tunc enim evenit illud, *Figulus figulum*. 22 Et eadem concupiscentes, modo haec talia sint, ut ea simul consequi queant; alioquin enim idem hinc quoque evenit. 23 Et eos, erga quos ita affecti sunt, utne verecundentur apud eos ob eas res, quae opinione tantum (*turpes habentur*), cum tamen eos non contempnant. Et quos verentur conscios habere eorum, quae vere

οὺς φιλοτιμούνται, ἢ ὑφ' ἧν ζηλοῦσθαι βούλονται, καὶ μὴ φθονεῖσθαι, τούτους ἢ φιλοῦσιν, ἢ βούλονται φίλοι εἶναι. 25 Καὶ οἷς ἂν τὰγαθὰ συμπράττωσιν, εἴαν μὴ μέλλῃ αὐτοῖς ἔσεσθαι μείζω κακά. 26 Καὶ τοῖς ὁμοίως [καὶ] τοὺς ἀπόντας καὶ τοὺς παρόντας φιλοῦσι· διὸ καὶ τοὺς περὶ τοὺς τεθνεώτας τοιοῦτους πάντες φιλοῦσι. καὶ ὅλως τοὺς σφόδρα φιλοφίλους, καὶ μὴ ἐγκαταλείποντας· μάλιστα γὰρ φιλοῦσι τῶν ἀγαθῶν τοὺς φιλεῖν ἀγαθοῦς. 27 Καὶ τοὺς μὴ πλαττομένους πρὸς αὐτούς· τοιοῦτοι δὲ καὶ οἱ τὰ φάυλα τὰ ἐαυτῶν λέγοντες· εἴρηται γὰρ, ὅτι πρὸς τοὺς φίλους τὰ πρὸς δόξαν οὐκ αἰσχυρόμεθα· εἰ οὖν ὁ αἰσχυρόμενος μὴ φιλεῖ, ὁ μὴ αἰσχυρόμενος φιλοῦντι ἔοικε. καὶ τοὺς μὴ φοβεροῦς, καὶ οἷς θαρρόμεν οὐδεὶς γὰρ, ὃν φοβεῖται, φιλεῖ. 28 Εἶδη δὲ φιλίας, ἐταιρία, οἰκειότης,

(*turpia sunt*). 24 Et apud quos in pretio esse, aut a quibus beati haberi, non tamen sibi invideri, volunt, hos aut amant, aut eis amici esse volunt. 25 Et quos libenter ad consequenda bona adiuverint, nisi maiora sibi ex eo mala eventura sint. 26 Et iis, qui & absentes & praesentes aequae amant; unde fit, ut qui tales sunt etiam erga mortuos, ab omnibus amentur. Omninoque eos amant, qui vehementer sunt amici amicis, neque eos deserunt; nam ex omnibus bonis maxime amantur boni amici. 27 Et eos, qui apud se nihil fingunt; tales autem sunt, qui etiam vitia sua detegunt; diximus enim, eorum, quae opinione tantum turpia habentur, apud amicos nos non pudere; quod si igitur is, quem pudet, non amat, is, quem non pudet, amanti similis est. Et eos, qui metuendi non sunt, quibusque confidimus; nemo enim, quem metuit, diligit. 28 Partes autem amicitiae sunt, sodalitas, necessitudo, cognatio, & quae-

συνγένεια, καὶ ὅσα τοιαῦτα. 29 Ποιητικὰ δὲ Φιλίας, χάρις, καὶ τὸ μὴ δεηθέντος ποιῆσαι, καὶ τὸ ποιήσαντα μὴ δηλῶσαι· αὐτοῦ γὰρ οὕτως ἔνεκα φαίνεται, καὶ οὐ δι' ἕτερον. 30 Περὶ δὲ ἔχθρας καὶ τοῦ μισεῖν Φανερόν, ὡς ἐκ τῶν ἐναντίων δεῖ θεωρεῖν. ποιητικὰ δὲ ἔχθρας, ὀργή, ἐπηρεασμὸς, διαβολή. 31 Ὀργὴ μὲν οὖν ἐστὶν ἐκ τῶν πρὸς ἑαυτόν· ἔχθρα δὲ καὶ ἄνευ τῶν πρὸς ἑαυτόν· ἔαν γὰρ ὑπολάβωμεν εἶναι τοιόνδε, μισοῦμεν. καὶ ἡ μὲν ὀργὴ αἰεὶ περὶ τὰ καθέαστα· οἷον Καλλίαν, ἢ Σωκράτην· τὸ δὲ μῖσος καὶ πρὸς τὰ γένη· τὸν γὰρ κλέπτην μισεῖ καὶ τὸν συκοφάντην ἕαστος. καὶ τὸ μὲν ἰατὸν χρόνῳ· τὸ δ' ἀνίατον. καὶ ἡ μὲν τοῦ λυπῆσαι ἐπίσται· ἡ δὲ τοῦ κακῶσαι μᾶλλον. αἰσθῆσαι γὰρ βούλεται ὁ ὀργιζόμενος· τῷ δὲ οὐδὲν διαφέρει. ἐστὶ δὲ τὰ μὲν λυπηρὰ αἰσθητὰ πάντα· τὰ δὲ μά-

cunque talia sunt. 29 Quae autem amicitiam efficiunt, sunt, amicitia, & non rogatum aliquid fecisse, & si, cum feceris, aliis non praedicaveris; nam ita demum videtur (*aliquis*) fecisse illius causa, (*cui tribuit beneficium*.) non propter aliud. 30 De inimicitia vero & odio constat, ex contrariis quaerenda argumenta esse. Efficiunt autem inimicitias ira, incommodatio, criminatio. 31 Ira quidem existit ex iis, quae ad nos pertinent; at inimicitia ex iis etiam, quae ad nos non pertinent; odium enim, quem talem esse opinamur. Et ira semper spectat ad singula; ut Calliam, aut Socratem; odium vero etiam ad tota rerum genera; omnes enim furem & sycophantam oderunt. Et ira quidem tempore sanari potest; odium est insanabile. Et illa quidem molestiam inferre studet; hoc vero malum dare potius. Nam iratus sentire vult eum, in quem ultionem exercet; eius vero, qui odit, nihil refert. Molesta autem omnia sentiuntur;

λιστα κακά, ἥκιστα αἰσθητὰ, ἀδικία καὶ ἀφροσύνη· οὐδὲν γὰρ λυπεῖ ἢ παρουσία τῆς κακίας. καὶ τὸ μὲν μετὰ λύπης· τὸ δ' οὐ μετὰ λύπης. ὁ μὲν γὰρ ὀργιζόμενος λυπεῖται· ὁ δὲ μισῶν οὐ. καὶ ὁ μὲν, πολλῶν ἀνγενομένων, ἐλεήσειεν· ὁ δὲ οὐδενός. ὁ μὲν γὰρ ἀντιπαθεῖν βούλεται, ὧ ὀργίζεται· ὁ δὲ, μὴ εἶναι. 32 Φανερόν οὖν ἐκ τούτων, ὅτι ἐνδέχεται ἐχθροὺς καὶ φίλους καὶ ὄντας ἀποδεικνύειν, καὶ μὴ ὄντας ποιεῖν, καὶ φάσκοντας διαλύειν, καὶ ἢ δι' ὀργὴν, ἢ δι' ἐχθρὰν ἀμφισβητοῦντας, ἐφ' ὅποτέρ' ἀν' προαιρηταί τις, ἄγειν. ποῖα δὲ φοβῶνται, καὶ τίνας, καὶ πῶς ἔχοντες, ᾧδ' ἔσται Φανερόν.

at e malis, quae maxima sunt, minime sentiuntur, ut iniustitia & imprudentia; nullam enim molestiam vitii praesentia inurit. Et alterum cum aegritudine coniunctum est; alterum vero ea vacat. Aegre enim est ei, qui irascitur; at ei, qui odit, non item. Et illum quidem, si multa mala eveniant ei, (cui iratus est,) misericordia ceperit; hunc vero flectere nihil potest. Nam ille quidem eum, cui irascitur, vicissim moleste aliquid perferre vult; at ille eum, quem odit, prorsus extingui. 32 Manifestum igitur est, ex his sumi posse ea, quibus tum eos, qui inimici amice sunt, tales esse doceamus, tum eos, qui non sunt, tales faciamus, tum dissolvamus ea, quibus nitentur, qui horum utrumlibet dicent; tum, si, irane an odio aliquid factum sit, ambigatur, utram in partem maluerimus, audientium animos impellamus. Quae autem, & quos, & quomodo affecti metuant, hac ratione intelligetur.

ΚΕΦ. Ε΄.

ΤΙ ΕΣΤΙ ΦΟΒΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΦΟΒΕΡΑ, ΚΑΙ ΩΣ
ΕΚΑΣΤΟΙ ΕΧΟΝΤΕΣ ΔΕΔΙΑΣΙ.

Ἔστω δὴ φόβος λύπη τις ἢ ταραχὴ ἐκ φαντασίας μέλλοντος κακοῦ ἢ φαρτικοῦ, ἢ λυπηροῦ. οὐ γὰρ πάντα τὰ κακὰ φοβεῖται οἷον, εἴ ἔσται ἄδικος, ἢ βραδύς· ἀλλ' ὅσα ἢ λύπας μεγάλας, ἢ φθορὰς δύναται καὶ ταῦτα ἂν μὴ πόρρω, ἀλλὰ σύνεγγυς φαίνηται, ὥστε μέλλειν· τὰ γὰρ πόρρω σφόδρα οὐ φοβοῦνται. ἴσασι γὰρ πάντες, ὅτι ἀποθανοῦνται· ἀλλ', ὅτι οὐκ ἐγγυς, οὐδὲν φροντίζουσιν. 2 Εἰ δὴ ὁ φόβος τοῦτ' ἐστίν, ἀνάγκη, τὰ τοιαῦτα φοβερὰ εἶναι, ὅσα φαίνεται δύναμιν ἔχειν μεγάλην τοῦ φθεῖρειν, ἢ βλάπτειν βλάβας εἰς λύπην μεγάλην συντεινούσας. διὸ καὶ τὰ ση-

C A P. V.

Quid sit metus, quae sint metuenda, & quomodo affecti homines metuant.

Sit igitur metus molestia aut perturbatio quaedam ex obiecta specie imminentis mali, in quo insit vis aut interimendi, aut molestiae inferendae. Non enim omnia mala metuit aliquis; velut, ne iniustus, neve tardo ingenio fiat; sed quaecunque aut magnas molestias afferre, aut etiam interimeré possunt; atque haec (*ita demum*), si non longe distent, sed propinqua esse videantur, ita ut immineant. Homines enim, quae longe absunt, non timent. Nam sciunt omnes, sibi esse moriendum; sed quia id prope esse non putant, nihil curant. 2 Quod si haec metus natura est, necesse est, ea esse terribilia, quaecunque videntur magnam vim habere interimendi, aut ita nocendi, ut magna aliqua molestia consequatur. Quocirca talium quoque signa terribilia

μεία τῶν τοιούτων φοβερά· ἐγγύς γὰρ φαίνεται τὸ φοβερόν· τούτο γὰρ ἐστὶ κίνδυνος, φοβεροῦ πλησιασμός. 3 Τοιαῦτα δὲ ἔχθρα τε καὶ ὀργὴ δυναμένων ποιεῖν τι δῆλον γὰρ, ὅτι βούλονται τε καὶ δύνανται ἄστε ἐγγύς εἰσι τοῦ ποιεῖν. 4 Καὶ ἀδικία δύναμιν ἔχουσα τῷ προαιρεῖσθαι γὰρ ὁ ἀδικὸς ἀδικός. 5 Καὶ ἀρετὴ ὑβριζομένη δύναμιν ἔχουσα δῆλον γὰρ, ὅτι προαιρεῖται μὲν, ὅταν ὑβρίζεται, ἀεὶ, δύναται δὲ νῦν. 6 Καὶ φόβος τῶν δυναμένων τι ποιῆσαι ἐν παρασκευῇ γὰρ ἀνάγκη εἶναι καὶ τὸν τοιοῦτον. 7 Ἐπεὶ δ' οἱ πολλοὶ χεῖρους καὶ ἥττους τοῦ κερδαίνειν, καὶ δειλοὶ ἐν τοῖς κινδύνοις, φοβερόν ὡς ἐπιτοπολὺ τὸ ἐπ' ἄλλῳ αὐτὸν εἶναι. ὥστε οἱ συνειδότες πεποιηκότες τι δεινὸν φοβεροὶ ἢ κατειπεῖν, ἢ ἐγκαταλιπεῖν. 8 Καὶ οἱ δυνάμενοι ἀδικεῖν ἀεὶ τοῖς δυναμένοις ἀδικεῖσθαι ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ

sunt; prope enim adesse videtur terribile; nam & hoc ipsum est periculum, rei terribilis appropinquatio. 3 Talia autem sunt inimicitia & ira potentum; constat enim; eos & velle & posse; quare fere iam in eo sunt, ut faciant. 4 Et iniustitia vim habens; nam iniustus eo ipso iniustus est, quod vult. 5 Et virtus contumelia affecta, vim habens; constat enim, eam semper quidem cupere se ulcisci, nunc autem posse. 6 (Terribile est etiam) metu ab iis, qui nocere possunt; paratos enim eos esse necesse est. 7 Quoniam autem plerique homines improbi sunt, & vinci se a lucro finunt, & in periculis timidi sunt, terribile ut plurimum est, ab alio quodam pendere. Itaque qui facinoris alicuius conscii sunt alii, metuendi sunt, ne aut prodant, aut deserant. 8 Et qui possunt iniuriam facere (metuendi sunt illis), qui possunt iniuria affici; ut plurimum enim homines iniuriam,

πολὸν ἀδικοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, ὅταν δύνωνται. καὶ οἱ ἡδικημένοι, ἢ νομίζοντες ἀδικεῖσθαι· αἰεὶ γὰρ τηροῦσι καιρόν. καὶ οἱ ἡδικηκότες, ἐὰν δύναμιν ἔχωσι, Φοβεροί, δεδιότες τὸ ἀντιπαθεῖν· ὑπέκειτο γὰρ τὸ τοιοῦτο Φοβερόν.

9 Καὶ οἱ τῶν αὐτῶν ἀνταγωνισταὶ, ὅσα μὴ ἐνδέχεται ἅμα ὑπάρχειν ἀμφοῖν· αἰεὶ γὰρ πολεμοῦσι πρὸς τοιοῦτους.

10 Καὶ οἱ τοῖς κρείττοσιν αὐτῶν Φοβεροί, καὶ αὐτοῖς Φοβεροί· μᾶλλον γὰρ ἂν δύναιτο βλάπτειν αὐτοὺς, ἢ τοὺς κρείττους· καὶ οὐς Φοβοῦνται οἱ κρείττους αὐτῶν, διὰ ταῦτό.

11 Καὶ οἱ τοὺς κρείττους αὐτῶν ἀνηρηκότες. καὶ οἱ τοῖς ἥττοσιν αὐτῶν ἐπιτιθέμενοι· ἢ γὰρ ἤδη Φοβεροί, ἢ αὐξήθεντες. καὶ τῶν ἡδικημένων καὶ ἐχθρῶν ἢ ἀντιπάλων οὐχ οἱ ὀξύθυμοι καὶ παρρησιαστικοί, ἀλλ' οἱ πρᾶοι καὶ εἰρῶνες καὶ πανούργοι· ἀδῆλοι γὰρ, εἰ ἐγγύς· ὥστ' οὐδέποτε Φανεροί, ὅτε

cum possunt, faciunt. Et qui aut iniuriam acceperunt, aut acceperisse se putant; semper enim captant occasionem. Et qui iniuriam fecerunt, si vires habeant, metuendi sunt; metuunt enim, ne, quod fecerunt, sibi referatur; nam positum erat, hoc terribile esse.

9 Et competitores earum rerum, quas utrique simul consequi non possunt; semper enim adversus tales bellum gerunt.

10 Et qui terribiles sunt potentioribus, ipsis etiam terribiles sunt; nam multo magis ipsis nocere possunt, quam potentioribus; & quos timent ipsis potentiores, eandem ob causam.

11 Et qui potentiores ipsis sustulerunt. Et qui in impotentes impetum faciunt; aut enim iam metuendi sunt, aut certe cum viribus aucti erunt. Et ex iniuriâ affectis & inimicis aut adversariis non irâ effervescentes & libere loquentes, sed sedati & diffimulatores & callidi; nam incertum est, an prope sint; ita ut nunquam constet, eos longe abesse.

πόρρω. 12 Πάντα δὲ τὰ Φοβερά Φοβερώτερα, ὅσα, ἂν ἀμάρτωσιν, ἐπανορθώσασθαι μὴ ἐνδέχεται, ἀλλ' ἢ ὅλως ἀδύνατα, ἢ μὴ ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ ταῖς ἐναντίοις. καὶ ὧν βοήθειαι μὴ εἰσὶν, ἢ μὴ ράδιαι. ὡς δ' ἀπλῶς εἰπεῖν, Φοβερά ἐστίν, ὅσα ἐφ' ἑτέρων γιγνόμενα ἢ μέλλοντα ἐλεεινά ἐστί. τὰ μὲν οὖν Φοβερά, καὶ ἃ Φοβοῦνται, σχεδὸν, ὡς εἰπεῖν, τὰ μέγιστα ταῦτά ἐστίν· ὡς δὲ διακείμενοι αὐτοὶ Φοβοῦνται, νῦν λέγωμεν. 13 Εἰ δὴ ἐστίν ὁ Φόβος μετὰ προσδοκίας τοῦ πείσεσθαι τι Φθαρτικὸν πάθος, Φανερόν, ὅτι οὐδεὶς Φοβεῖται τῶν οἰομένων μηδὲν ἂν παθεῖν, οὐδὲ ταῦτα, ἃ μὴ οἰοῦνται παθεῖν, οὐδὲ τούτους, ὑφ' ὧν μὴ οἰοῦνται, οὐδὲ τότε, ὅτε μὴ οἰοῦνται. ἀνάγκη τοίνυν, Φοβεῖσθαι τοὺς οἰομένους τὶ παθεῖν ἂν, καὶ τοὺς ὑπὸ τού-

12 Omnia autem terribilia terribiliora sunt, cum, si quid peccatum sit, corrigi non potest; sed aut omnino talia sunt, ut corrigi nequeant, aut eorum correctio non in ipsorum, sed in adversariorum potestate sita est. Et adversus quae auxilium nullum est, aut non facile. Ut universe vero dicam, terribilia sunt, quaecumque cum aliis eveniunt aut imminet, misericordiam commovent. Terribilia igitur, & quae metuunt (*homines*), haec fere praecipua sunt; quemadmodum autem affecti ipsi metuunt, nunc explicemus. 13 Nimirum si metus est coniunctus cum expectatione quadam excipiendi ac perpetiendi aliquid, quod interitum afferre possit, constat, eos non metuere, qui sibi nihil tale evenire posse arbitrantur, neque ea (*timeri*), quae non putant sibi evenire posse, neque eos, a quibus non putant, neque tunc, cum eventura esse ea non putant. Necessario igitur ii demum timent, qui & sibi aliquid mali evenire posse, & ab iis, & haec mala, & tunc evenire posse

των, καὶ ταῦτα, καὶ τότε. 14 Οὐκ οἴονται δὲ παθεῖν
 ἂν οὔτε οἱ ἐν εὐτυχίαις μεγάλαις ὄντες, καὶ δοκοῦντες
 διὸ ὑβρισταὶ, καὶ ὀλίγωροι, καὶ θρασεῖς· ποιεῖ δὲ τοι-
 ούτους πλοῦτος, ἰσχυρὸς, πολυφιλία, δύναμις· οὔτε οἱ
 ἤδη πεπονθέναι νομίζοντες τὰ δεινὰ, καὶ ἀπεφυγμένοι
 πρὸς τὸ μέλλον, ὡσπερ οἱ ἀποτυμπανιζόμενοι ἤδη ἄλ-
 λὰ δεῖ τινα ἐλπίδα ὑπεῖναι σωτηρίας, περὶ οὗ ἀγω-
 νιώσι· σημεῖον δὲ ὁ γὰρ φόβος βουλευτικὸς ποιεῖ
 καίτοι οὐδεὶς βουλεύεται περὶ τῶν ἀνελπίστων. 15
 Ὡστε δεῖ τοιούτους παρασκευάζειν, ὅταν ἢ βέλτιον τὸ
 φοβεῖσθαι αὐτοὺς, ὅτι τοιοῦτοὶ εἰσιν, οἷοι παθεῖν· καὶ
 γὰρ ἄλλοι μείζους ἔπαθον· καὶ τοὺς ὁμοίους δεικνῦναι
 πάσχοντας ἢ πεπονθότας, καὶ ὑπὸ τούτων, ὑφ' ὧν
 οὐκ ὤοντο, καὶ ταῦτα, καὶ τότε, ὅτε οὐκ ὤοντο. 16

arbitrantur. 14 Non putant autem, sibi tale quidquam
 accidere posse neque ii, qui in magna prosperitate aut
 sunt, aut esse sibi videntur; unde contumeliosi sunt,
 & contemtores, & audaces; tales autem efficit divitia-
 rum affluentia, robur, amicorum copia, potentia; ne-
 que ii, qui omnia atrocia evenisse sibi iam putant, ita
 ut obriguerint ad futurum, quemadmodum ii, qui iam
 ad supplicium ducuntur; sed oportet spem aliquam sub-
 esse, servari se posse ab eo, de quo anxii sunt; cui rei
 hoc argumento est, quod metus hominēs ad consultan-
 dum excitat; de rebus autem desperatis consultat ne-
 mo. 15 Itaque si quando causae nostrae expediet, ut
 auditores metuant, tunc ita eos dicendo afficere oportet,
 ut putent, talia sibi accidere posse, quod ea &
 maioribus ac potentioribus acciderint; ostendere quo-
 que oportet eiusdem ordinis aliquos, qui perpetiantur
 perpeffive sint, a quibus non putassent, & quae non
 putassent, & tum, cum minime putassent. 16 Quoniam

Ἐπεὶ δὲ περὶ Φόβου Φανερόν, τί ἐστὶ, καὶ περὶ τῶν
 Φοβερῶν, καὶ ὡς ἕκαστοι ἔχοντες δέδιασι, Φανερόν ἐκ
 τούτων καὶ, τὸ Φαρρῆϊν τί ἐστὶ, καὶ περὶ ποῖα Φαρ-
 ραλέοι, καὶ πῶς διακείμενοι Φαρραλέοι εἰσὶ· τό, τε
 γὰρ Φάρσος ἐναντίον τῷ Φόβῳ, καὶ τὸ Φαρραλέον τῷ
 Φοβερῷ ὥστε μετὰ Σαντασίας ἢ ἐλπίς τῶν σωτηρίων
 ὡς ἐγγύς ὄντων τῶν δὲ Φοβερῶν ἢ μὴ ὄντων, ἢ πόρρω
 ὄντων. 17 Ἔστι δὲ Φαρραλέα τά, τε δεινὰ πόρρω ὄν-
 τα, καὶ τὰ [Φαρραλέα] ἐγγύς. καὶ ἐπανορθώσεις
 εἰάν ᾧσι, καὶ βοήθειαι, ἢ πολλαὶ, ἢ μεγάλαι, ἢ ἄμ-
 ρω. καὶ μήτε ἠδικημένοι, μήτε ἠδικηκότες ᾧσιν ἀντα-
 γωνισταὶ τε ἢ μὴ ᾧσιν ὅλως, ἢ μὴ ἔχωσι δύναμιν ἢ
 δύναμιν ἔχοντες ᾧσι φίλοι ἢ πεποιθηκότες ᾧσιν εὖ, ἢ
 πεπονηότες. ἢ εἰάν πλείους ᾧσιν, οἷς ταῦτα συμφέρει,

autem constat, quid sit metus, & quae sint terribilia,
 & quomodo affecti singuli metuant, patet ex his etiam,
 quid sit confidere, & quibus in rebus, & quomodo
 affecti homines facile confidant; nam & fiducia metui
 adverstatur, & id, quod fiduciam gignit, ei, quod ter-
 ret; quare spes cum opinione coniuncta est, ea, quae
 salutem afferre possint, praesto esse; ea vero, quae
 terrendi vim habeant, aut nulla esse, aut longe abesse.
 17 Efficitur autem fiducia, si, quae terrere possunt,
 procul absint, & si [quae saluti esse possunt] prope
 sint. Et si non desint facultates corrigendi & refarcien-
 di, & auxilia, aut multa, aut magna, aut utraque. Et
 si iniuriam neque acceperint (*homines*), neque intule-
 rint; & si competitores aut omnino non sint, aut vi-
 res non habeant, aut vires habentes, amici sint; & si
 beneficia aut tribuerint, aut acceperint. Aut si plures
 sint, quibus eadem utilia sunt, aut potentiores, aut

ἢ κρείττους, ἢ ἄμφω. 18 Αὐτοὶ δ' οὕτως ἔχοντες θάρρα-
 ραλέοι εἰσὶν, ἐὰν πολλὰ καταρῥακέναι οἴωνται, καὶ
 μὴ πεπονθέναι. ἢ ἐν πολλάκις ἐληλυθότες ὥσιν εἰς τὰ
 δευῖα, καὶ διαπεφευγότες· διχῶς γὰρ ἀπαθεῖς γίνον-
 ται οἱ ἄνθρωποι, ἢ τῷ μὴ πεπειρᾶσθαι, ἢ τῷ βοη-
 θείας ἔχειν ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ θάλατταν κινδύνοις
 οἱ τε ἄπειροι χειμῶνος θάρρῶσι τὰ μέλλοντα καὶ οἱ
 βοηθείας ἔχοντες διὰ τὴν ἐμπειρίαν. 19 Καὶ ὅταν τοῖς
 ὁμοίοις μὴ ἢ Φοβερόν, μηδὲ τοῖς ἥττοσι, καὶ ὧν κρείτ-
 τους οἴονται εἶναι οἴονται δὲ, ὧν κεκρατήκασιν ἢ αὐ-
 τῶν, ἢ τῶν κρειττόνων, ἢ τῶν ὁμοίων. 20 Καὶ ἐὰν ὑπάρ-
 χειν αὐτοῖς οἴωνται πλείω καὶ μείζω, οἷς ὑπερέχοντες
 Φοβεροί εἰσι· ταῦτα δ' ἐστὶ, πλήθος χρημάτων, καὶ
 ἰσχὺς σωμάτων, καὶ Φίλων, καὶ χώρας, καὶ τῶν
 πρὸς πόλεμον παρασκευῶν, ἢ πασῶν, ἢ τῶν μεγί-

utrique. 18 Ipsi vero ita affecti facile confidunt, si mul-
 ta ad eum, quem volebant, finem se perduxisse, ne-
 que quidquam sibi incommode venisse opinantur. Aut
 si faepe in periculum adducti incolumes evaserint; duo-
 bus enim modis terroris expertes homines fiunt; aut
 quod experti non sint, aut quod auxilia parata habeant;
 quemadmodum in periculis, quibuscum consistantur in
 mari, firmo animo sunt tum rudes tempestatum; tum
 qui usu & experientia multas suae expediendae salu-
 tis rationes tenent. 19 Confidunt etiam, cum vident,
 sui similes non terreri, neque inferiores, & eos, qui-
 bus ipsi se potentiores putant; eos autem tales esse du-
 cunt, quos vicerunt aut ipsos, aut alios potentiores,
 aut similes. 20 Et si putent, adesse sibi plura & maio-
 ra eorum, quibus qui praestant terribiles sunt; haec
 vero sunt, magnae opes, robor corporum, & amico-
 rum, & regionis, & apparatus belli, aut omnium;

στων. καὶ εἰ μὴ ἠδικηκότες ὧσιν ἢ μηδένα, ἢ μὴ πολλοὺς, ἢ μὴ τοιούτους, περὶ ὧν φοβοῦνται. 21 Καὶ ὅλως, ἀνὰ τὰ πρὸς θεοὺς αὐτοῖς κελῶς ἔχη, τά, τε ἄλλα, καὶ τὰ ἀπὸ σημείων καὶ λογίων· θαρραλέον γὰρ ἢ ἐργή· τὸ δὲ μὴ ἀδικεῖν, ἀλλ' ἀδικεῖσθαι, ὀργῆς ποιητικόν· τὸ δὲ θεῶν ὑπολαμβάνεται βοηθεῖν τοῖς ἀδικουμένοις. 22 Καὶ ὅταν προεπιχειροῦντες ἢ μηδὲν ἀνὰ παθεῖν μηδὲ πείσεσθαι, ἢ κατορθώσιν οἴωνται. καὶ περὶ μὲν τῶν φοβερῶν καὶ θαρραλέων εἴρηται.

ΚΕΦ. ΣΤ΄.

ΠΟΙΑ Αἰσχύνονται καὶ ἀναίσχυντοῦσι, καὶ πρὸς τίνας, καὶ πῶς ἔχοντες.

Ποῖα δὲ αἰσχύνονται, καὶ ἀναίσχυντοῦσι, καὶ πρὸς τίνας, καὶ πῶς ἔχοντες, ἐκ τῶνδε δῆλον. 2 Ἔστω δὲ

aut maximorum. Et si aut neminem iniuria affecerint, aut non multos, aut non tales, a quibus timendum fit. 21 Et omnino, si quae ad Deos pertinent, bene se habeant, tum alia, tum quae e signis atque oraculis vaticinantur; nam & ira fiduciam efficit; non facere autem iniuriam, sed iniuriâ affici, iram gignit; divinum vero numen existimatur iis, quibus iniuria fit, opitulari. 22 Et cum, si priores impetum fecerint, aut nihil se incommodi accipere posse, aut accepturos esse, aut rem tamen bene gesturos esse arbitrantur. Ac de iis quidem, quae metum & fiduciam afferunt, dictum est.

C A P. VI.

Propter quae pudore suffundantur aut non suffundantur homines, & apud quos, & quomodo affecti.

Quarum autem rerum homines pudeat, & quarum non pudeat, & apud quos, & quomodo affecti ipsi pudore suffundantur, ex sequentibus intelligetur. 2 Sit igi-

αἰσχύνῃ λύπη τις καὶ ταραχὴ περὶ τὰ εἰς ἀδοξίαν Φαί-
 νόμενα Φέρειν τῶν κακῶν, ἢ παρόντων, ἢ γεγονότων, ἢ
 μελλάντων. ἢ δ' ἀναισχυντία ὀλιγοψία τις καὶ ἀπά-
 ρθεια περὶ τὰ αὐτὰ ταῦτα. 3. Εἰ δὴ ἔστιν αἰσχύνῃ ἢ
 ὀρισθεῖσα, ἀνάγκη, αἰσχύνεσθαι μὲν ἐπὶ τοῖς τοιού-
 τοις τῶν κακῶν, ἃ δοκεῖ αἰσχρὰ εἶναι αὐτῶν, ἢ ὧν
 Φροντίζει τοιαῦτα δ' ἔστιν, ὅσα ἀπὸ κακίας ἔργα
 ἔστιν εἶον, ἀποβαλεῖν ἀσπίδα, ἢ Φυγεῖν ἀπὸ δειλίας
 γάρ, καὶ τὸ ἀποστερῆσαι παρακαταθήκην ἀπ' ἀδικίας
 γάρ. 4 Καὶ τὸ συγγενέσθαι, αἷς οὐ δεῖ, ἢ ὅπου οὐ
 δεῖ, ἢ ὅτε μὴ δεῖ ἀπ' ἀκολασίας γάρ. 5 Καὶ τὸ κερ-
 δαίνειν ἀπὸ μικρῶν, ἢ ἀπὸ αἰσχρῶν, ἢ ἀπ' ἀδυνάτων,
 εἶον πενήτων, ἢ τεθνεώτων ὄθεν καὶ ἢ παραίμια, τὸ
 ,, καὶ ἀπὸ νεκροῦ Φέρειν ,, ἀπὸ αἰσχροκερδίας γάρ
 καὶ ἀνελευθερίας. 6 Καὶ τὸ μὴ βοηθεῖν δυνάμενον εἰς

tur pudor molestia quaedam & perturbatio animi orta
 ex iis malis, quae ignominiam inurere videntur, aut
 praesentibus, aut praeteritis, aut futuris. Impudentia
 autem est contemptio quaedam & firmitas animi adver-
 sus haec ipsa. 3 Quod si haec pudoris natura est, ne-
 cesse est, ea mala cuique pudorem incutere, quae tur-
 pia videntur esse ipsi, aut iis, quos curae habet; talia
 autem sunt, quaecunque a vitio proficiuntur; ut, ab-
 iecisse clypeum, aut fugisse; timiditatis enim est; &
 fraudare alium deposito; iniustitiae enim est. 4 Et una
 esse cum iis, quibuscum non oportet, aut quo loco,
 aut quo tempore non oportet; est enim intemperantiae.
 5 Et lucrum facere ex rebus pusillis, aut turpibus, aut
 ex iis, quae fieri non posse videantur, ut a pauperi-
 bus, aut a mortuis; unde etiam proverbium, *A mortuo*
quoque aliquid abrader. Hoc enim a turpis lucri cupidi-
 tate, & ab illiberalitate proficitur. 6 Et non subve-

χρήματα, ἢ ἦττον βοηθεῖν· καὶ τὸ βοηθεῖσθαι παρὰ τῶν ἦττον εὐπόρων. 7 Καὶ δανείζεσθαι, ὅτε δόξει αἰτεῖν· καὶ αἰτεῖν, ὅτε ἀπαιτεῖν· καὶ ἀπαιτεῖν, ὅτε αἰτεῖν· καὶ ἐπαινεῖν, ἵνα δόξη αἰτεῖν· καὶ τὸ ἀποτετυχηκότα μηδὲν ἦττον· πάντα γὰρ ἀνελευθερίας ταῦτα σημεῖα. 8 Τὸ δὲ ἐπαινεῖν παρόντα κολακείας· καὶ τὸ τὰ γὰθὰ μὲν ὑπερεπαινεῖν, τὰ δὲ Φαῦλα συναλείφειν· καὶ τὸ ὑπεραλγεῖν ἐπ' ἀλγούντι· καὶ τὰλλα πάντα, ὅσα τοιαῦτα κολακείας γὰρ σημεῖα. 9 Καὶ τὸ μὴ ὑπομένειν πόνους, οὓς οἱ πρεσβύτεροι, ἢ οἱ τρυφῶντες, ἢ οἱ ἐν ἐξουσία μᾶλλον ὄντες, ἢ ὅλως οἱ ἀδυνατώτεροι· πάντα γὰρ μαλακίας σημεῖα. 10 Καὶ τὸ ὕφ' ἑτέρου εὖ πάσχειν, καὶ τὸ πολλάκις καὶ, ἂν εὖ ἐποίησεν, ὀνειδίξειν· μικροψυχίας γὰρ πάντα καὶ ταπεινότητος ση-

nire pecuniâ, cum possis, aut minus subvenire, (*quam necesse sit, & possis*;) & tale auxilium petere ab iis, qui minus habent. 7 Et mutuum pecuniam sumere, cum quis petiturus videbitur; & petere, cum aliquem repetiturum; & repetere, cum eum petiturum putas; & laudare, ut petere videaris; & cum repulsus sis, nihilominus petere; omnia enim haec signa sunt illiberalitatis. 8 Praesentem vero laudare adulationis est; & bona, (*quae in eo insint*), supra modum laudare, mala vero oblinere; & immodice dolere alieno dolore; & quaecunque alia eius generis sunt; nam adulationis signa sunt. 9 Et imparem esse iis laboribus, quos ferant grandiores natu, aut delicatuli, aut qui magis sui arbitrii sunt, omninoque ii, qui minus videntur posse; nam omnia haec mollitiem arguunt. 10 Et ab alio beneficia accipere, & saepe; & quae benigne in alium feceris exprobrare; haec enim omnia pusilli & humilis

μεῖα. 11 Καὶ τὸ περὶ αὐτοῦ λέγειν καὶ ἐπαγγέλλε-
σθαι· καὶ τὸ τὰ ἀλλότρια αὐτοῦ Φάσκειν ἀλαζονείας
γάρ· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐκάστης τῶν τοῦ
ἤθους κακιῶν τὰ ἔργα, καὶ τὰ σημεῖα, καὶ τὰ ὅμοια·
αἰσχρὰ γὰρ καὶ αἰσχυνηλά. 12 Καὶ ἐπὶ τούτοις τὸ
καλῶν, ἃν πάντες μετέχουσιν, ἢ οἱ ὅμοιοι πάντες, ἢ
οἱ πλείστοι, μὴ μετέχειν. ὁμοίους δὲ λέγω ὁμοσθνήεις,
πολίτας, ἡλικίας, συγγενεῖς, ὅπως τοὺς ἐξ ἴσου· αἰ-
σχρὸν γὰρ ἦδη τὸ μὴ μετέχειν· οἶον, παιδείσεως ἐπὶ
τοσοῦτον, καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. πάντα δὲ ταῦτα
μᾶλλον, ἂν δι' ἑαυτὸν φαίνηται· οὕτω γὰρ ἦδη ἀπὸ
κακίας μᾶλλον, ἂν αὐτὸς ἢ αἰτιὸς τῶν ὑπαρξάντων,
ἢ ὑπαρχόντων, ἢ μελλόντων. 13 Πάσχοντες δὲ, ἢ
πεπονθότες, ἢ πεισόμενοι τὰ τοιαῦτα, αἰσχύνονται,
ὅσα εἰς ἀτιμίαν φέρει καὶ ὀνειδῆ. ταῦτα δ' ἐστίν, ὅσα

animi signa sunt. 11 Et de se dicere ac praedicare; &
aliena sibi vindicare; arrogantiae enim est; itidemque
etiam in omnibus aliis vitiis & facta, & signa, & simi-
lia; nam turpia & pudenda sunt. 12. Et praeterea quo-
rum honorum omnes participes sunt, aut omnes simi-
les, aut plerique, eorum expertem esse. Similes autem
dico eos, qui sunt eiusdem gentis, civitatis, aetatis,
generis, omnino pares; iam enim turpe est, eorum
participem non esse, (cuius isti participes sunt;) velut,
eruditionis aliquatenus, itidemque aliorum. Atque haec
omnia eo turpiora, si ipse culpa esse videatur; tunc
enim magis intelligitur, ea a vitio esse, cum quis ipse
causa sit, ut ea in se aut exstiterint, aut sint, aut fu-
tura sint. 13 Verecundantur autem, cum sibi aut eve-
niunt, aut evenerunt, aut eventura sunt talia, quae
ignominiam ac dedecus conciliant. Haec vero sunt, si

εἰς ὑπηρετήσεις ἢ σώματος, ἢ ἔργων αἰσχρῶν, ὧν ἔστι τὸ ὑβρίζεσθαι. καὶ τὰ μὲν εἰς ἀκολασίαν, καὶ ἐκόντα καὶ ἄκοντα· τὰ δὲ εἰς βίαν, ἄκοντα ἀπὸ ἀνανδρίας γὰρ ἢ δειλίας ἢ ὑπομονῆ· καὶ τὸ μὴ ἀμύνεσθαι. ἀ μὲν οὖν αἰσχύνονται, ταῦτά ἐστι καὶ τὰ τοιαῦτα. 14 Ἐπεὶ δὲ περὶ ἀδοξίας Φαντασία ἐστὶν ἡ αἰσχρὴ, καὶ ταύτης αὐτῆς χάριν, ἀλλὰ μὴ τῶν ἀποβαινόντων· οὐδεὶς δὲ δόξης Φροντίζει, ἀλλ' ἢ διὰ τοὺς δοξάζοντας· ἀνάγκη, τούτους αἰσχύνεσθαι, ὧν λόγον ἔχει. 15 Λόγον δὲ ἔχει τῶν θαυμάζοντων, καὶ οὓς θαυμάζει, καὶ ὅτι ὧν βούλεται θαυμάζεσθαι, καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμείται, καὶ ὧν μὴ καταφρονεῖ τῆς δόξης. 16 Θαυμάζεσθαι μὲν οὖν βούλονται ὑπὸ τούτων, καὶ θαυμάζου-

quis aut corpore, aut foedis factis alicui inservit, cuius generis est flagitiosam alicuius libidinem explere. Ac quae quidem ad intemperantiam pertinent, (*turpia sunt,*) sive sponte, sive invitus ea aliquis perferat; quae autem ad vim, ita demum, si invitus; talis enim perpeffio ab ignavia est aut timiditate; & ea a se non depellere neque ulcisci. Quae igitur pudorem incutiunt, haec & talia sunt. 14 Quoniam autem pudor est species quaedam obversans animo amissae amittendaeve existimationis, idque ipsius existimationis causa, at non eorum, quae inde proveniunt; nemo vero de existimatione laborat, nisi propter ipsos de se existimantes: necesse est, eum eorum quemque pudere, quorum rationem habet. 15 Rationem autem habet quisque eorum, a quibus colitur, & quos admiratur ipse, & a quibus se coli vult, & quibuscum de honore concertat, & quorum opinionem non contemnit. 16 Coli igitur se ab iis volunt, eosque suspiciunt ipsi, qui bono aliquo eorum,

σι τούτους, οἱ ἔχουσί τι ἀγαθὸν τῶν τιμίων ἢ παρ' ὧν
 τυγχάνουσι δεόμενοι σφόδρα τινός, ὧν ἐκεῖνοι κύριοι
 οἶον οἱ ἐρῶντες. 17 Φιλοτιμοῦνται δὲ πρὸς τοὺς ὁμοίους.
 Φροντίζουσι δὲ, ὡς ἀληθεύοντων τῶν Φρονίμων τοιούτοι
 δὲ, οἱ τε πρεσβύτεροι καὶ οἱ πεπαιδευμένοι. 18 Καὶ
 τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς, καὶ τὰ ἐν Φανεράῳ ὄθεν καὶ ἡ παροι-
 μία, τὸ, „ ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ, „ διὰ τοῦτο τοὺς
 αἰεὶ παρεσομένους μᾶλλον αἰσχύνονται, καὶ τοὺς προσέ-
 χοντας αὐτοῖς, διὰ τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς ἀμφοτέρα. 19
 Καὶ τοὺς μὴ περὶ ταῦτα ἐνόχους· δῆλον γὰρ, ὅτι τα-
 ναντία δοκεῖ τούτοις. καὶ τοὺς μὴ συγγνωμονικοὺς τοῖς
 Φαινομένοις ἀμαρτάνειν· ἂ γὰρ τις αὐτὸς ποιεῖ, ταῦτα
 λέγεται τοῖς πέλας οὐ νεμεσᾶν ὥστε ἂ μὴ ποιεῖ, δῆ-
 λον, ὅτι νεμεσᾶ. 20 Καὶ τοὺς ἐξαγγελτικοὺς πολ-
 λοῖς· οὐδὲν γὰρ διαφέρει, μὴ δοκεῖν, ἢ μὴ ἐξαγγέλ-

quae honore digna censentur, praediti sunt; aut a qui-
 bus vehementer cupiunt impetrare aliquid, quod in
 ipsorum potestate est; velut amantes. 17 De honore
 autem concertant cum paribus. Laborant vero de opi-
 nione prudentium, ut qui vere opinentur; tales autem
 sunt senes & eruditi. 18 Et (*pudorem movent*), quae in
 oculis sunt & in propatulo; unde & proverbio dicitur,
Pudorem in oculis habitare. Quare eorum magis nos pu-
 det, qui semper una futuri sunt, & qui attente obser-
 vant, quid a nobis agatur, quia utrique in oculis sunt.
 19 Et eorum, qui eidem culpaе obnoxii non sunt; con-
 stat enim, contra ipsis videri. Et eorum, qui haud fa-
 cile veniam dant iis, quos peccare putant; quae enim
 aliquis ipse facit, de his aliis non succensere dicitur;
 unde patet, eum indignari, cum alii faciunt, quae ipse
 non facit. 20 Et eorum, qui libenter in vulgus enun-
 tiant, (*quidquid sciunt;*) nihil enim interest, non videri

λειν. ἔξαγγελτικοὶ δὲ οἱ τε ἠδικημένοι διὰ τὸ παρατη-
ρεῖν καὶ οἱ κακολόγοι· εἴτε γὰρ καὶ τοὺς μὴ ἀμαρ-
τάνοντας, ἔτι μᾶλλον τοὺς ἀμαρτάνοντας. καὶ οἷς ἢ
διατριβὴ ἐπὶ ταῖς τῶν πέλας ἀμαρτίαις· οἷον, χλευα-
σταῖς καὶ κωμωδοποιοῖς· κακολόγοι γὰρ πως οὔτοι,
καὶ ἔξαγγελτικοί. καὶ ἐν οἷς μηδὲν ἀποτετυχήκασιν·
ὥσπερ γὰρ θαυμαζόμενοι διάκεινται. διὸ καὶ τοὺς πρῶ-
τόν τι δεηθέντας αἰσχύνονται, ὡς οὐδὲν πω ἠδοξήκοτες
ἐν αὐτοῖς. τοιοῦτοι δ' οἱ τε ἄρτι βουλόμενοι Φίλοι εἶναι·
τὰ γὰρ βέλτιστα τεθέανται· διὸ εὖ ἔχει ἢ τοῦ Εὐρι-
πίδου ἀπόκρισις πρὸς τοὺς Συρακουσίους· καὶ τῶν πά-
λαι γνωρίμων οἱ μηδὲν συνειδότες. 21 Αἰσχύνονται δ'
οὐ μόνον αὐτὰ τὰ ρηθέντα αἰσχυντηλὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ
σημεῖα· οἷον, οὐ μόνον ἀφροδισιάζοντες, ἀλλὰ καὶ τὰ

peccasse, & peccatum non efferi foras. Libenter autem talia disseminant tum qui iniuriam acceperunt; nam observant semper; tum maledici; nam, siquidem nulla in re peccantes traducunt, multo magis eos, qui peccant. Et ii, quorum studium est, aliena peccata inquirere; ut derisores & comoediarum scriptores; nam hi quodammodo maledici sunt, & ad aliena peccata divulganda propensi. Eos (quoque verentur), a quibus nihil unquam frustra petierunt; videntur enim illis admirationi esse. Quo fit, ut etiam eos vereantur, qui tum primum a se aliquid petunt, ut apud quos integra adhuc sit existimatio sua. Tales autem sunt & qui recens amici nobis esse cupiunt; viderunt enim, quae in nobis sunt optima; unde bene respondit Euripides Syracusanis; & ex vetustis familiaribus illi, qui nullius turpitudinis conscii sunt. 21 Pudorem vero commovent non modo ea ipsa, quae pudenda esse diximus, sed etiam eorum signa; e. c. non tantum rebus venereis inhiantes verecundantur,

σημεῖα αὐτοῦ· καὶ οὐ μόνον ποιῶντες τὰ αἰσχρὰ, ἀλλὰ καὶ λέγοντες. 22 Ὀμοίως δὲ οὐδὲ τοὺς εἰρημένους αἰσχύνονται μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς δηλώσαντας αὐτοῖς· οἷον, Φεράποντας καὶ Φίλους τούτων. 23 Ὅλως δ' αἰσχύνονται, οὐθ' ὧν πολὺ καταφρονοῦσι τῆς δόξης τοῦ ἀληθεύειν· οὐδεὶς γὰρ παιδία καὶ θηρία αἰσχύνεται· οὔτε τὰ αὐτὰ τοὺς γνωρίμους καὶ τοὺς ἀγνωστας· ἀλλὰ τοὺς μὲν γνωρίμους τὰ πρὸς ἀλήθειαν δοκοῦντα· τοὺς δὲ ἄποθεν τὰ πρὸς τὸν νόμον. 24 Αὐτοὶ δὲ ᾧδε διακείμενοι αἰσχυνθεῖεν ἂν πρῶτον μὲν, εἰ ὑπάρχοιεν πρὸς αὐτοὺς ἔχοντες οὕτω τινές, οἷους ἔφαμεν εἶναι, οὓς αἰσχύνονται. ἦσαν δὲ οὗτοι ἢ θαυμαζόμενοι, ἢ θαυμάζοντες, ἢ ὑφ' ὧν βούλονται θαυμάζεσθαι, ἢ ὧν δεονταί τινα χρεῖαν, ὧν μὴ τεύξονται ἀδόξοι ὄντες, καὶ οὗτοι ἢ ὀρῶντες· ὥσπερ Κυδίας περὶ τῆς Σάμου κληρ-

fed etiam eius rei signa pudorem incutiunt; neque tantum facientes turpia (*horum pudet*), sed & dicentes. 22 Similiter vero non tantum eorum nos pudet, quos diximus, sed & eorum, qui ipsis indicaturi sint; itaque fervos & amicos eorum veremur. 23 Omnino autem neque eos veremur, quorum opinionem valde contemnimus; nemo enim puerulos aut bestias veretur; neque earundem rerum pudet apud familiares & apud ignotos; sed apud familiares quidem eorum, quae ad veritatem; apud externos vero eorum, quae ad opinionem spectant. 24 Ipsi autem ita affecti facile verecundantur; primum quidem, si qui sint ita erga eos affecti, ut eos esse diximus, quos verentur. Erant vero ii aut qui admirationi sunt, aut qui admirantur, aut quibus admirationi esse student, aut a quibus egent re aliqua, quam, si existimationem amiserint, non consequentur. Hique, si aut videant; quemadmodum Cydias

ευχίας ἐδημηγόρησεν ἡξίου γὰρ, ὑπολαβεῖν τοὺς Ἀθη-
 ναίους, περιεστάναι κύκλῳ τοὺς Ἕλληνας, ὡς ὁρῶν-
 τας, καὶ μὴ μόνον ἀκουσομένους, ἀ ἀν ψηφίσωνται·
 ἢ ἀν πλησίον ὦσιν οἱ τοιοῦτοι, ἢ μέλλωσιν αἰσθῆσε-
 σθαι· διὸ καὶ ὁρᾶσθαι ἀτυχοῦντες ὑπὸ τῶν ζηλούντων
 ποτὲ οὐ βούλονται θαυμασταὶ γὰρ οἱ ζηλωταί. 25
 Καὶ ὅταν ἔχωσιν, ἀ καταισχυνοῦσιν, ἔργα καὶ πράγ-
 ματα ἢ ἑαυτῶν, ἢ προγόνων, ἢ ἄλλων τινῶν, πρὸς οὓς
 ὑπάρχει τις αὐτοῖς ἀγχιστεία· καὶ ὅλως, ὑπὲρ ὧν
 αἰσχύνονται αὐταί. εἰσὶ δ' οὗτοι οἱ εἰρημένοι, καὶ οἱ εἰς
 αὐτοὺς ἀναφερόμενοι, ὧν διδάσκαλοι ἢ σύμβουλοι γε-
 γόνασι. 26 Καὶ ἐὰν ὦσιν ἕτεροι ὅμοιοι, πρὸς οὓς Φι-
 λοτιμοῦνται· πολλὰ γὰρ αἰσχυνόμενοι διὰ τοὺς τοιού-
 τους καὶ ποιῶσι, καὶ οὐ ποιῶσι. 27 Καὶ μέλλοντες
 ἐρᾶσθαι, καὶ ἐν φανερῷ ἀναστρέφασθαι τοῖς συνειδύ-

in oratione de dividendo agro Samio dixit; petiit enim
 ab Atheniensibus, ut fingerent cinctos se omnium Grae-
 corum corona, qui non tantum audituri essent, sed vi-
 derent ea, quae illi suffragiis suis sciscerent; aut si ta-
 les prope sint, sensurive sint; quare etiam qui in ma-
 lis sunt, nolunt se ab iis conspici, qui eos aliquando
 beatos esse ducebant; quos (*homines*) enim beatos iu-
 dicant, eos admirantur. 25 Et si habeant, quae pudorem
 incutiunt, res & actiones vel suas, vel maiorum,
 vel aliorum, quibuscum aliqua eis intercedit necessitu-
 do; omninoque eorum, pro quibus ipsi verecundantur.
 Tales sunt ii, quos diximus, & ii; qui ad ipsos refe-
 runtur, eorum disciplina aut consiliis usi. 26 Et si qui
 sint eiusdem ordinis; quibuscum de honore contendant;
 multa enim & faciunt homines & non faciunt talium
 pudore commoti. 27 Magis etiam eos pudet, qui sciunt,
 se visum iri a consciis contraetae illius maculae, & in

σιν, αἰσχυντηλοὶ μᾶλλον εἰσιν. ὄφεν καὶ Ἀντιφῶν ὁ ποιητὴς, μέλλων ἀποτυμπανίζεσθαι ὑπὸ Διονυσίου, εἶπεν, ἰδὼν τοὺς συναποθνήσκειν μέλλοντας ἐγκαλυπτομένους, ὡς ἦσαν διὰ τῶν πυλῶν „τί ἐγκαλύπτεσθε, „ ἔφη, „ ἢ μὴ αὐριὸν τις ὑμᾶς ἴδῃ τούτων; „ περὶ μὲν οὖν αἰσχύνῃς ταῦτα· περὶ δὲ ἀναίσχυντίας, δῆλον, ὡς ἐκ τῶν ἐναντίων εὐπορήσομεν.

Κ Ε Φ. ζ'.

ΤΙΣΙ ΧΑΡΙΝ ΕΧΟΥΣΙ, ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΙΣΙΝ, Η ΠΩΣ ΑΥΤΟΙ ΕΧΟΝΤΕΣ.

Τίσι δὲ χάριν ἔχουσι, καὶ ἐπὶ τίσιν, ἢ πῶς αὐτοὶ ἔχοντες, ὀρισσαμένοις τὴν χάριν δῆλον ἔσται. 2 Ἐστω δὲ χάρις, καθ' ἣν ὁ ἔχων λέγεται χάριν ὑπουργεῖν τῷ θεομένῳ μὴ ἀντὶ τινός, μηδ' ἵνα τι αὐτῷ τῷ ὑπουργοῦντι, ἀλλ' ἵνα ἐκεῖνῳ τι. μεγάλη δ', ἀν' ἣ σφόδρα δε-

illorum oculis fore. Unde & Antipho poëta, cum Dionysii iussu ad supplicium duceretur, videretque eos, quibus secum una moriendum erat, cum e portis exirent, caput sibi obvolvendes: *Quid*, inquit, *caput obnubiis? anne quis vos horum cras videat?* Haec igitur de verecundia dicta sunt; de inverecundia autem, constat, e contrariis magnam nobis enthymematum copiam fore.

C A P. VII.

Quibusnam gratiam habeant homines, & quas ob res, & quomodo ipsi affecti.

Quibus autem gratiam habeant, & quas ob res, aut quomodo ipsi affecti, perspicuum erit, si prius, quid gratia sit, definierimus. 2 Sit igitur gratia, qua is, qui aliquid habet, dicitur gratificari indigenti, non, ut aliquid referat, neque ut ad gratificantem aliquid propterea perveniat, sed eius tantum causa, cui gratificatur. Magna autem; si aut valde egentibus, aut si ma-

μείων, ἢ μεγάλων καὶ χαλεπῶν, ἢ ἐν καιροῖς τοιού-
τοις, ἢ μόνος, ἢ πρῶτος, ἢ μάλιστα. 3 Δεήσεις δὲ
εἰσιν αἱ ὀρέξεις, καὶ τούτων μάλιστα αἱ μετὰ λύπης
τοῦ μὴ γιγνομένου· τοιαῦται δὲ αἱ ἐπιθυμίαι· οἷον ὁ
ἔραος. καὶ ἐν ταῖς τοῦ σώματος κακώσεσι, καὶ ἐν κιν-
δύνοισι· καὶ γὰρ ὁ κινδυνεύων ἐπιθυμεῖ, καὶ ὁ λυπού-
μενος. διὸ οἱ ἐν πενίᾳ παριστάμενοι καὶ Φυγαῖς, καὶ
μικρὰ ὑπηρετήσωσι, διὰ τὸ μέγεθος τῆς δεήσεως, καὶ
τὸν καιρὸν κεχαρισμένοι· οἷον, ὁ ἐν Λυκείῳ τὸν Φορμὸν
δούς. 4 Ἀνάγκη αὖν, μάλιστα μὲν εἰς τοιαῦτα ἔχειν.
τὴν ὑπουργίαν· εἰ δὲ μὴ, εἰς ἴσα, ἢ μείζω. ὥστ' ἐπεὶ
Θαιερὸν, καὶ ὅτε, καὶ ἔθ' οἷς γίγνεται χάρις, καὶ πῶς
ἔχουσι, δῆλον, ὅτι ἐκ τούτων παρασκευαστέον τοὺς μὲν
δεικνύοντας ἢ οὔτας, ἢ γεγενημένους ἐν τοιαύτῃ λύπῃ

gna & difficilia tribuantur, aut in eiusmodi temporibus,
aut si solus, aut primus, aut maxime (*aliquis tribuerit*).
3 Egere autem dicuntur homines iis, quae appetunt,
maximeque si iis carere sine dolore non possunt; tales
vero sunt cupiditates; ut amor. Et qui male affecto sunt
corpore, & qui in periculis versantur; nam & pericli-
tans, & cui aegre est, concupiscunt. Quocirca & qui
in paupertate fugave subveniunt, etiam si parva quae-
dam ac minuta suppeditaverint, propter magnitudinem
indigentiae, & propter tempus ipsum magnam gratiam
ineunt; velut is, qui in Lyceo stoream dedit. 4 Necessse
igitur est, maxime in talibus subvenire (*iis, quos devin-
cire volumus*); sin id non liceat, in aequalibus, aut ma-
ioribus. Itaque cum pateat, & quando, & quibus in
rebus, & quomodo affectis hominibus, tribuendo bene-
ficio concilietur gratia, perspicuum est, ex his fumen-
da esse argumenta, quibus ostendamus, hos quidem aut
esse, aut fuisse in tali molestia & indigentia; illos ve-

καὶ δεήσει τοὺς δὲ ὑπηρετῆσαι ἐν τοιαύτῃ χρεΐα τοιοῦ-
τόν τι ὑπηρετοῦντας. 5 Φανερόν δὲ καὶ, ὅθεν ἀφαιρέι-
σθαι ἐνδέχεται τὴν χάριν, καὶ ποιεῖν ἀχαρίστους· ἢ
γὰρ, ὅτι αὐτῶν ἕνεκα ὑπηρετοῦσιν, ἢ ὑπηρετήσαν· τοῦ-
το δὲ οὐκ ἦν χάρις· ἢ ὅτι ἀπὸ τύχης συνέπεσεν, ἢ ἠναγ-
κασθῆσαν· ἢ ὅτι ἀπέδωκαν, ἀλλ' οὐκ ἔδωκαν, εἴ τε
εἰδότες, εἴ τε μὴ ἀμφοτέρως γὰρ τι ἀντὶ τινός· ὥστε
οὔδ' οὕτως ἂν εἴη χάρις. 6 Καὶ περὶ ἀπάσας τὰς
κατηγορίας σκεπτέον· ἢ γὰρ χάρις ἐστίν, ἢ ὅτι τοδὶ, ἢ
τοσονδὶ, ἢ τοιονδὶ, ἢ ποτέ, ἢ ποῦ. σημείον δὲ, εἴ ἐλατ-
τον μὴ ὑπηρετήσαν· καὶ εἴ τοῖς ἐχθροῖς ἢ ταῦτα, ἢ
ἴσα, ἢ μείζω· δῆλον γὰρ, ὅτι οὔδ' αὐτὰ ἡμῶν ἕνεκα.
ἢ εἰ Φαῦλα εἰδώς· οὐδεὶς γὰρ ὁμολογεῖ, δεῖσθαι Φαύ-
λων. καὶ περὶ μὲν τοῦ χαρίζεσθαι καὶ ἀχαριστεῖν εἴρηται.

ro in tali necessitate suppeditasse tale aliquid. 5 Mani-
festum autem etiam est, unde sumenda sint, quibus re-
moveri possit gratia, & effici, ut nulla gratia deberi vi-
deatur; aut enim (*dicendum est*), suum commodum illos
in tribuendo beneficio sequi, secutosve esse; hoc autem
beneficium non erat; aut casu fecisse; aut coactus; aut
reddidisse, non dedisse, sive scientes, sive nescientes;
utroque enim modo aliquid pro aliquo redditur; ut ne
sic quidem gratia ulla debeatur. 6 Ac considerandae
sunt omnes categoriae; spectatur enim beneficium, aut
re ipsa, aut magnitudine, aut qualitate, aut tempore,
aut loco. Signum vero est, si minus aliquid nobis tri-
buere noluerunt; & si inimicis suis aut eadem, aut pa-
ria, aut maiora (*tribuerunt*); constat enim, ne illa qui-
dem tribuisse, quod nobis bene cuperent. Aut si quis ea
tribuit, quae vilia esse novit; nemo enim vilibus ege-
re se confitetur. Quibus igitur rationibus gratia conci-
liari aut detrahi possit, dictum est.

ΚΕΦ. η΄.

ΠΕΡΙ ΕΛΕΟΥΣ.

Ποῖα δὲ ἐλεεινὰ, καὶ τίνας ἐλεοῦσιν, καὶ πῶς αὐ-
 τοὶ ἔχοντες, λέγωμεν. 2 Ἐστω δὴ ἔλεος λύπη τις ἐπὶ
 Φαινομένῳ κακῷ Φθαρτικῷ καὶ λυπηρῷ τοῦ ἀναξίου
 τυγχάνειν, ὃ καὶ αὐτὸς προσδοκῆσειεν ἂν παθεῖν, ἢ
 τῶν αὐτοῦ τινα· καὶ τοῦτο, ὅταν πλησίον φαίνεται· δῆ-
 λον γὰρ, ὅτι ἀνάγκη, τὸν μέλλοντα ἐλεῆσειν ὑπάρ-
 χειν τοιοῦτον, οἷον οἴησεσθαι παθεῖν ἂν τι κακὸν ἢ αὐ-
 τόν, ἢ τῶν αὐτοῦ τινα, καὶ τοιοῦτον κακὸν, οἷον εἴρη-
 ται ἐν τῷ ὄρω, ἢ ὁμοιον, ἢ παραπλήσιον. 3 Διὸ οὔτε
 οἱ παντελῶς ἀπολωλότες ἐλεοῦσιν· οὐδὲν γὰρ ἂν ἔτι
 παθεῖν οἴονται· πεπόνθασι γάρ· οὔτε οἱ ὑπερευδαιμονεῖν
 οἰόμενοι, ἀλλ' ὑβρίζουσιν· εἰ γὰρ ἅπαντα οἴονται ὑπάρ-

CAP. VIII.

De misericordia.

Quae autem sint miserabilia, & quorum misericor-
 dia commoveri, & quomodo ipsi affecti homines so-
 leant, nunc dicamus. 2 Sit igitur misericordia aegritu-
 do quaedam exorta ex eo, quod malum esse videatur
 interimendi & molestiam afferendi vim habens ei, qui
 tali sorte non dignus sit, quodque tale est, ut id nobis
 quoque, aut alicui nostrorum, evenire quoque posse ar-
 bitremur; idque, si eiusmodi malum propinquum esse vi-
 deatur; constat enim necessario requiri, ut is, qui alium
 miseraturus est, talis sit, ut putet, aut sibi, aut suo-
 rum alicui evenire posse aliquid mali, idque tale, qua-
 le in definitione dictum est, aut simile, aut propinquum.
 3 Quare neque ii, qui funditus se periisse putant, mi-
 serantur; nihil enim amplius sibi putant accidere posse,
 ut qui omnia iam perpeffi sint; neque qui sibi supra
 modum beati esse videntur, immo vero contumeliosi
 sunt; nam si bona omnia sibi adesse putant, illud quo-

χειν τὰγαθὰ, δῆλον, ὅτι καὶ τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι παθεῖν τι κακόν· καὶ γὰρ τούτο τῶν ἀγαθῶν. 4 Εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι, οἳ νομίζουσιν παθεῖν ἂν· οἳ τε πεπονθότες ἤδη, καὶ διαπεφευγότες· καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ διὰ τὸ φρονεῖν, καὶ δι' ἐμπειρίαν. καὶ οἱ ἀσθενεῖς. καὶ οἱ δειλότεροι μᾶλλον. καὶ οἱ πεπαιδευμένοι· εὐλόγιστοι γάρ. 5 Καὶ οἷς ὑπάρχουσι γονεῖς, ἢ τέκνα, ἢ γυναῖκες· αὐτοῦ τε γὰρ ταῦτα, καὶ οἷα παθεῖν, τὰ εἰρημένα. 6 Καὶ μήτε ἐν ἀνδρείας πάθει ὄντες· οἷον ἐν ὀργῇ, ἢ θάρρει· ἀλόγιστα γὰρ τοῦ ἐσομένου ταῦτα· μήτ' ἐν ὑβριστικῇ διαθέσει· καὶ γὰρ οὔτοι ἀλόγιστοι τοῦ πείσεσθαι τι· ἀλλ' οἱ μεταξὺ τούτων· μήτ' αὖ φοβούμενοι σφόδρα· οὐ γὰρ ἐλεοῦσιν οἱ ἐκπεπληγμένοι διὰ τὸ εἶναι πρὸς τῶ οἰκείῳ πάθει. 7 Καὶ οἷωνται, τινὰς εἶναι ἐπιεικεῖς· ὁ γὰρ μηδένα αἰόμενος, πάντας οἰήσεται

que necesse est sibi adesse existiment, ut ne in ullum malum incidere possint; est enim hoc quoque in bonis. 4 Sunt autem tales, ut posse sibi evenire aliquid putent, tum ii, qui iam in malum aliquod inciderunt, ex eoque evaserunt; tum senes & propter prudentiam, & propter experientiam. Et imbecilli. Et timidiore magis. Et eruditi; bene enim secum rationes reputant. 5 Et quibus sunt parentes, aut liberi, aut uxores; nam & eos in suis quisque ducit, & obnoxii sunt eiusmodi casibus: 6 Et qui non sunt in motu animi ad iuvandam fortitudinem apto; ut in ira, aut confidentia; isti enim, quid futurum sit, non cogitant; neque ii, quos secundae res contumeliosos fecere; nam nec hi quidem putant, sibi quidquam accidere posse; sed qui inter hos medii sunt; neque rursus qui valde metuunt; non enim perterrefacti miserantur alios, sed ipsi de se cogitant. 7 Et si viros bonos esse aliquos putent; nam qui de
Aristor. Vol. IV. O

ἀξίους εἶναι κακοῦ. ὅλως δὴ, ὅταν ἔχη οὕτως, ὥστ' ἀναμνησθῆναι τοιαῦτα συμβεβηκότα ἢ αὐτῷ, ἢ τῶν αὐτοῦ ἢ ἐλπίζει γενέσθαι ἢ αὐτῷ, ἢ τῶν αὐτοῦ. ὡς μὲν οὖν ἔχοντες ἐλεοῦσιν, εἰρήται. 8 Ἄ δὲ ἐλεοῦσιν, ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ δῆλον. ὅσα τε γὰρ τῶν λυπηρῶν καὶ ὀδυνηρῶν Φθαρτικά, πάντα ἐλεεινά· καὶ ὅσα ἀναιρετικά· καὶ ὅσων ἡ τύχη αἰτία κακῶν μέγεθος ἔχοντων. 9 Ἔστι δὲ ὀδυνηρά μὲν καὶ Φθαρτικά θάνατοι καὶ αἰκίαι, καὶ σωμάτων κακώσεις, καὶ γῆρας, καὶ νόσοι, καὶ τροφῆς ἔνδεια. 10 Ὡν δὲ ἡ τύχη αἰτία κακῶν, ἀφιλία, ὀλιγοφιλία· διὸ καὶ τὸ διεσπᾶσθαι ἀπὸ τῶν φίλων καὶ συνήθων ἐλεεινόν· αἰσχος, ἀσθένεια, ἀναπηρία· καὶ τὸ, ὅθεν προσῆκεν ἀγαθόν τι πράξαι, κακόν τι συμβῆναι· καὶ τὸ πολλάκις τοιοῦτο. 11 Καὶ

nemine bene sentit, omnes malo dignos esse arbitrabitur. Omnino autem, cum ita affectus aliquis est, ut aut sibi aut suis talia vel iam evenisse meminerit, vel ne eveniant timeat. Quomodo igitur affecti miserantur, dictum est. 8 Quae autem res misericordiam concitent, ex definitione perspicuum est. Nam quaecunque molestiam ac dolorem inurunt, ea omnia miserabilia sunt; & quaecunque interimendi vim habent; & quorum maiorum causa fortuna est, quae quidem alicuius ponderis sunt. 9 Dolorem autem afferunt & interimendi vim habent mortes & verbera, & corporum vexationes, & senectus, & morbi, & cibi penuria. 10 Mala vero, quorum fortuna est causa, sunt solitudo ab amicis, amicorum paucitas; itaque etiam divelli ab amicis & familiaribus miserabile est; & deformitas, imbecillitas, debilitatio; & si, unde boni quid expectari par erat, inde malum aliquod proveniat; & si saepe tale quid contingat. 11 Et si boni quid tum demum evenit, cum

τὸ πεπονθὸς γενέσθαι τι ἀγαθόν· οἶον, Διοπίθει τὰ
 παρὰ βασιλέως τεθνεῶτι κατεπέμθη. καὶ τὸ ἢ μηδὲν
 γεγενῆσθαι ἀγαθόν, ἢ γενομένων μὴ εἶναι ἀπόλαυ-
 σιν. ἐφ' οἷς μὲν οὖν ἐλεῶσι, ταῦτα καὶ τοιαυτὰ ἔστιν.
 12 Ἐλεῶσι δὲ τοὺς τε γνωρίμους, ἐὰν μὴ σφόδρα ἐγ-
 γὺς ᾧσιν οἰκειότητι· περὶ δὲ τούτους, ὥσπερ περὶ αὐ-
 τοὺς μέλλοντας, ἔχουσι. διὸ καὶ Ἀμασις ἐπὶ μὲν τῷ
 υἱεῖ ἀγομένῳ ἐπὶ τὸ ἀποθανεῖν οὐκ ἐδάκρυσεν, ὡς Φα-
 σιν, ἐπὶ δὲ τῷ Φίλῳ προσαιτοῦντι· τούτο μὲν γὰρ
 ἐλεεινόν· ἐκεῖνο δὲ δεινόν. τὸ γὰρ δεινὸν ἕτερον τοῦ ἐλεει-
 νοῦ, καὶ ἐκκρουστικὸν τοῦ ἐλέου, καὶ πολλάκις τῷ
 ἐναντίῳ χρήσιμον. 13 Ἐπι ἐλεῶσιν ἐγγὺς αὐτοῦ τοῦ
 δεινοῦ ὄντος. καὶ τοὺς ὁμοίους ἐλεῶσι κατὰ ἡλικίαν,
 κατὰ ἦθ, κατὰ ἕξεις, κατὰ ἀξιώματα, κατὰ γένῃ
 ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις μᾶλλον φαίνεται, καὶ αὐτῷ ἀν

is, cui evenit, perpeffus est, quidquid perpeti poterat;
 ut, Diopithi regia munera iam mortuo missa sunt. Et si
 boni aut nihil evenerit, aut tum demum evenerit, cum
 fructus iam nullus ex eo percipi potest. Quae igitur
 miserationem commovent, haec & talia sunt. 12 Mis-
 erantur autem & familiares, nisi arcto admodum necessi-
 tudinis vinculo coniuncti sint; nam erga hos ita affecti
 sunt, ut erga se ipsos. Quare etiam Amasis filium qui-
 dem ad supplicium duci videns non illacrimavit, ut
 aiunt, sed cum amicum mendicantem videret; nam hoc
 quidem miserabile erat, illud vero atrox. Differt enim
 Atrox a Miserabili, immo vero atrocitas misericordiam
 exturbat, & saepe in contrarium utiliter adhibetur. 13
 Miserantur praeterea, cum id, quod atrox est, appro-
 pinquat. Et miserantur similes sui aetate, moribus, ha-
 bitibus, dignitate, genere; nam haec omnia efficere
 possunt, ut magis putet quisque, sibi idem evenire pos-

ὑπάρξει. ὅλως γὰρ καὶ ἐνταῦθα δεῖ λαβεῖν, ὅτι, ὅσα ἐφ' αὐτῶν φοβοῦνται, ταῦτα ἐπ' ἄλλων γιγνόμενα ἐλεοῦσιν. 14 Ἐπεὶ δὲ ἐγγυὺς φαινόμενα τὰ πάθη ἐλεεινά εἰσι, τὰ δὲ μυριστὸν ἔτος γενόμενα ἢ ἐσόμενα οὐτ' ἐλπίζοντες οὔτε μεμνημένοι ἢ ὅλως οὐκ ἐλεοῦσιν, ἢ οὐχ ὁμοίως ἀνάγκη, τοὺς συναπεργαζομένους σχήμασι, καὶ φωναῖς, καὶ ἐσθῆτι, καὶ ὅλως τῇ ὑποκρίσει, ἐλεεινότερους εἶναι. ἐγγυὺς γὰρ ποιῶσι φαίνεσθαι τὸ κακὸν πρὸ ὀμμάτων ποιῶντες, ἢ ὡς μέλλον, ἢ ὡς γεγονός. 15 Καὶ τὰ γεγονότα ἄρτι, ἢ μέλλοντα διὰ ταχέων, ἐλεεινότερα διὰ τὸ αὐτό. 16 Καὶ τὰ σημεῖα, καὶ τὰς πράξεις οἷον, ἐσθῆτάς τε τῶν πεπονθότων, καὶ ὅσα τοιαῦτα. καὶ λόγους τῶν ἐν τῷ πάθει ὄντων, οἷον ἤδη τελευτῶντων. καὶ μάλιστα τὸ σπουδαίους εἶ-

fe. Nam omnino hic quoque tenendum est, quaecunque homines in semetipsis metuunt, ea, cum aliis eveniunt, misericordiam commovere. 14 Quoniam autem mala ita demum miserationem commovent, si prope esse videantur, quae autem abhinc decem millibus annorum fuerunt, futurave sunt, neque expectantes, neque memoria repetentes miserantur, aut omnino, aut non adaeque; necesse est, eos, qui ad misericordiam commovendam conformati sunt, & gestu corporis, & voce, & veste, & omnino actione miserabiliores esse. Nam (*haec adhibentes*) efficiunt, ut res propinqua videatur, constituentes malum ante oculos, aut ut futurum, aut ut praeteritum. 15 Et quae nuper fuere, aut brevi futura sunt, propter eam ipsam causam miserabiliora sunt. 16 Et indicia, & actiones; ut, vestes eorum, qui grave aliquid pertulerunt, & quae huiusmodi sunt. Et sermones ab iis habiti in ipsa calamitate, ut iam morientium. Et ma-

καὶ ἐν τοῖς τοιοῦτοις καιροῖς ὄντας ἔλεεινόν. ἅπαντα γὰρ ταῦτα διὰ τὸ ἐγγυὲς φαίνεσθαι μᾶλλον ποιεῖ τὸν ἔλεον· καὶ ὡς ἀναξίου τε ὄντος, καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς φαινομένου τοῦ πάθους.

ΚΕΦ. 9'.

ΠΕΡΙ ΝΕΜΕΣΕΩΣ.

Ἀντίκειται δὲ τῷ ἔλεειν μάλιστα μὲν, ὃ καλοῦσι νεμεσῶν· τῷ γὰρ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις κακοπραγίαις ἀντικείμενόν ἐστι τρόπον τινὰ καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἥθους τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις εὐπραγίαις καὶ ἄμφω τὰ πάθη ἥθους χρηστοῦ. 2 Δεῖ γὰρ ἐπὶ μὲν τοῖς ἀναξίως πράττουσι κακῶς συνάχθεσθαι καὶ ἔλεειν τοῖς δ' εὖ νεμεσῶν· ἄδικον γὰρ τὸ παρὰ τὴν ἀξίαν γιγνόμενον· διὸ καὶ τοῖς θεοῖς ἀποδοῖμεν τὸ νε-

xime si in eiusmodi temporibus strenuos viros se effe-
ostenderint. Omnia enim haec, quia vicina videntur,
efficaciora sunt ad misericordiam commovendam; tum
quod is, cui talia obtigere, tali forte indignus fit, tum
quod ante oculos res ipsa ponatur.

C A P. I X.

De indignatione.

Misericordiae autem maxime adversatur is animi mo-
tus, qui indignatio dicitur; pugnant enim haec quodam-
modo, cum tamen ab iisdem moribus proficiantur,
dolere adversis rebus alicuius, quod eis non dignus sit,
& prosperis, quod eis item indignus sit; uterque vero
horum animi motuum hominis est bonis moribus prae-
diti. 2 Nam & quibus res immerentibus male succedunt,
cum his una dolere, eosque miserari, & quibus bene
praeter ipsorum dignitatem, eis indignari oportet; in-
iustum enim est, quidquid fit praeter dignitatem; quare
Diis quoque ipsis indignationem tribuimus. 3 Videri

μεσῶν. 3 Δόξειε δ' ἂν καὶ ὁ Φθόνος τῶ ἐλεεῖν τὸν αὐ-
τὸν ἀντικεῖσθαι τρόπον, ὡς συνεγγύς ὄν καὶ ταῦτὸν τῶ
νεμεσῶν ἔστι δὲ ἕτερον. λύπη γὰρ παραχώδης καὶ ὁ
Φθόνος ἔστι, καὶ εἰς εὐπραγίαν, ἀλλ' οὐ τοῦ ἀναξίου,
ἀλλὰ τοῦ ἴσου καὶ ὁμοίου. τὸ δὲ, μὴ ὅτι αὐτῶ τι συμ-
βήσεται ἕτερον, ἀλλὰ δι' αὐτὸν τὸν πλησίον, ἅπασιν
ὁμοίως δεῖ ὑπάρχειν. οὐ γὰρ ἔτι ἔσται τὸ μὲν Φθόνος·
τὸ δὲ νέμεσις· ἀλλὰ Φόβος, ἂν διὰ τοῦτο ὑπάρχη ἢ
λύπη, καὶ ἢ παραχῆ, ὅτι αὐτῶ τι ἔσται Φαῦλον ἀπὸ
τῆς ἐκείνου εὐπραξίας. 4 Φανερόν δὲ, ὅτι ἀκολουθήσει
καὶ τὰ ἐναντία πάθη τούτοις. ὁ μὲν γὰρ λυπούμενος ἐπὶ
τοῖς ἀναξίοις κοκοπραγοῦσιν ἠσθῆσεται, ἢ ἄλυπος
ἔσται ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις κακοπραγοῦσιν. οἷον, τοὺς πα-
τραλοίας καὶ μισαιφόνους, ὅταν τύχῃσι τιμωρίας, οὐ-

autem possit & invidentia miserationi eodem modo op-
poni, tanquam vicina, & eadem cum indignatione; sed
tamen alia est. Nam invidentia quoque aegritudo quae-
dam est animum perturbans ob res alterius secundas,
non tamen eius, qui eis non dignus sit, sed qui aequa-
lis ac similis sit. Hoc autem & in eis, qui indignantur,
& in eis, qui invident, peraeque inesse oportet, ut ne
doleant causa sua, neque quod sibi aliquid aliud even-
turum putent, sed eius tantum ipsius causa, qui pro-
spera fortuna utitur. Non enim amplius hoc erit invi-
dentia; illud vero indignatio; sed metus, si eo anga-
tur quis & perturbetur animo, quod ex aliena prospe-
ritate mali sibi aliquid eventurum sit. 4 Constat autem
fore, ut ex his affectibus alii etiam affectus inter se
contrarii consequantur. Nam qui ex bonorum virorum
calamitatibus dolorem capit, idem si malis male esse
viderit, aut gaudebit, aut certe nullam ex ea re mole-
stiam sentiet. Velut, nemo vir bonus patriciae aut si-

δεῖς ἂν λυπηθεῖν χρηστός· δεῖ γὰρ χαίρειν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις· ὡς δ' αὐτως καὶ ἐπὶ τοῖς εὖ πράττουσι κατ' ὀξίαν ἄμφοω γὰρ δίκαια, καὶ ποιεῖ χαίρειν τὸν ἐπιεικῆ· ἀνάγκη γὰρ ἐλπίζειν, ὑπάρξαι ἂν, ἄπερ τῶ ὁμοίω, καὶ αὐτῶ. 5 Καὶ ἔστι τοῦ αὐτοῦ ἤθους ἅπαντα ταῦτα· τὰ δὲ ἐναντία τοῦ ἐναντίου. ὁ γὰρ αὐτός ἐστιν ἐπιχαίρετακος καὶ Φθονερός· ἐφ' ᾧ γὰρ τις λυπεῖται γιγνομένω, καὶ ὑπάρχοντι, ἀναγκαῖον, τοῦτον ἐπὶ τῇ στερήσει, καὶ τῇ Φθορᾷ τῇ τούτου χαίρειν. διὸ κωλυτικά μὲν ἐλέους πάντα ταῦτ' ἐστί· διαφέρει δὲ διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας· ὥστε πρὸς τὸ μὴ ἐλεεινὰ ποιεῖν ἅπαντα ὁμοίως χρήσιμα. 6 Πρῶτον μὲν οὖν περὶ τοῦ νεμεσᾶν λέγωμεν, τίσι τε νεμεσῶσι, καὶ ἐπὶ τίσι, καὶ πῶς ἔχοντες αὐτοί· εἶτα μετὰ ταῦτα περὶ τῶν ἄλλων. 7 Φανερόν δ' ἐκ τῶν εἰρημένων· εἰ γὰρ ἔστι τὸ νεμεσᾶν

carii supplicio misericordia commovetur; gaudendum enim potius est, cum tale aliquid evenit; ut & cum prospera fortuna utuntur, qui ea digni sunt; nam utraque iusta sunt, & viro bono gaudium afferunt; necessario enim, quae videt evenire sui simili, ea sperat etiam eventura sibi. 5 Eorundemque morum haec omnia sunt; contraria autem contrariorum. Nam qui alienis malis laetatur, idem est etiam invidus. Et quae cuique res, cum fit, cumque est, molestiam affert, idem eius rei abscessu atque interitu gaudeat necesse est. Quare haec quidem omnia apta sunt ad impediendam misericordiam; differunt autem inter se ob eas, quas diximus, causas; itaque sunt omnia similiter utilia ad efficiendum, ne res miserabiles esse videantur. 6 Primum igitur de indignatione dicamus, tum quibus indignentur, tum quas ob res, tum quomodo ipsi affecti; deinde cetera persequemur. 7 Patet autem hoc ex dictis; si enim Indignari

λυπέσθαι ἐπὶ τῷ Φαινομένῳ ἀναξίως εὐπραγεῖν; πρῶτον μὲν δῆλον, ὅτι οὐχ οἷον τ' ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς νεμεσᾶν. 8 Οὐδεὶς γὰρ, εἰ δίκαιος, ἢ ἀνδρεῖος, ἢ εἰ ἀρετὴν λήψεται, νεμεσήσει τούτῳ· οὐδὲ γὰρ οἱ ἔλεοι ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις τούτων εἰσὶν· ἀλλ' ἐπὶ πλούτῳ, καὶ δυνάμει, καὶ τοῖς τοιούτοις, ὅσων, ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν, ἀξιοὶ εἰσιν οἱ ἀγαθοὶ, καὶ οἱ τὰ Φύσει ἔχοντες ἀγαθὰ οἷον, εὐγένειαν, καὶ κάλλος, καὶ ὅσα τοιαῦτα. 9 Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀρχαῖον ἐγγύς τι φαίνεται τοῦ Φύσει, ἀνάγκη, τοῖς τὸ αὐτὸ ἔχουσιν ἀγαθόν, εἰν νεωστὶ ἔχοντες τυγχάνωσι, καὶ διὰ τοῦτο εὐπραγῶσι, μᾶλλον νεμεσᾶν. μᾶλλον γὰρ λυποῦσιν οἱ νεωστὶ πλουτοῦντες τῶν πάλαι καὶ διὰ γένους· ὁμοίως δὲ καὶ ἀρχοντες, καὶ δυνάμενοι, καὶ πολύφιλοι, καὶ εὐτεκνοὶ, καὶ ὀτιοῦν τῶν

est aegre ferre, quod alicui res suae prospere cedant praeter ipsius dignitatem, primum quidem apparet, non omnia cuiusque generis bona indignationem concitare. 8 Non enim, si quis iustus aut fortis evadat, aut virtutem denique aliquam consequatur, propterea ei quifquam indignabitur; neque enim contrariis rebus misericordia commoverur; sed si opes, & potentiam, & talia, quibus, ut universe loquar, digni sunt viri boni, & ii, qui habent ea, quae naturâ bona sunt; ut, nobilitatem, pulchritudinem, & huius generis alia. 9 Quoniam autem id, quod antiquum est, prope naturale videtur esse, necesse est, si plures idem bonum habeant, maiorem in eos indignationem concitari, qui id nuper consecuti sint, atque ob id bene ac feliciter vivant. Maiorem enim dolorem incurrunt ii, qui nuper ad divitias pervenerunt, quam ii, quibus illae veteres sunt & hereditariae. Similiter vero etiam ii, qui ad imperia, ad potentiam, ad copiam amicorum, liberorum, & quae-

τοιούτων, καὶ διὰ ταῦτα ἄλλο τι ἀγαθὸν γίγνηται αὐ-
 τοῖς, ὡσαύτως. καὶ γὰρ ἐνταῦθα μᾶλλον λυπούσιν οἱ
 νεόπλουτοι ἄρχοντες διὰ τὸν πλοῦτον, ἢ οἱ ἀρχαιοῖς πλου-
 τοι. 10 Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. αἴτιον δ' ὅτι
 οἱ μὲν δοκοῦσι τὰ αὐτῶν ἔχειν, οἱ δ' οὐ τὸ γὰρ αἰεὶ
 οὕτω φαινόμενον ἔχειν ἀληθῆς δοκεῖ ὥστε οἱ ἕτεροι οὐ
 τὰ αὐτῶν ἔχειν. 11 Καὶ ἐπεὶ ἕκαστον τῶν ἀγαθῶν οὐ
 τοῦ τυχεύοντος ἄξιον, ἀλλὰ τίς ἐστὶν ἀναλογία, καὶ τὸ
 ἀρμόττον· οἷον, ὅπλων κάλλος οὐ τῷ δικαίῳ ἀρμόττει,
 ἀλλὰ τῷ ἀνδρείῳ· καὶ γάμοι διαφέροντες οὐ τοῖς νεω-
 στῶν πλουτοῦσιν, ἀλλὰ τοῖς εὐγενέσιν· ἐὰν οὖν ἀγαθὸς
 ὢν μὴ τοῦ ἀρμόττοντος τυχεύῃ, νεμεσητὸν, καὶ τὸν
 ἥττω τῷ κρείττονι ἀμφισβητεῖν· μάλιστα μὲν οὖν τοὺς
 ἐν τῷ αὐτῷ ὄθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται,

cunque alia sunt eiusdem generis, pervenerunt, itidem-
 que, si horum ope aliud quid bonum nanciscantur. Nam
 & hic maiorem molestiam afferunt, qui repente divites
 facti sunt, si propter opes magistratum aliquem cepe-
 rint, quam ii, quibus vetustae sunt divitiae. 10 Eadem
 etiam est in ceteris ratio. Causa autem est, quoniam hi
 quidem videntur sua & propria habere, illi autem non
 sua; quod enim semper videtur ita se habere, verum
 videtur; quo fit, ut alii videantur habere non sua. 11
 Et quoniam non cuilibet bonum quodlibet convenit, sed
 est quaedam analogia, & aliud alii convenit; velut,
 pulchra arma non iusto conveniunt, sed forti; & matri-
 monia praestantia non iis, qui nuper divites esse coe-
 perunt, sed nobilibus; evenit, ut interdum, etsi vir
 bonus consequatur aliquid boni, quia tamen id bonum
 ipsi non convenit, commoveatur indignatio, & si infe-
 rior cum superiori contendat, maxime quidem ea ipsa
 in re, in qua inferior est; unde & illud dictum est,

Αΐαντος δ' ἀλέεινε μάχην Τελαμωνιάδαο·

Ζεὺς γὰρ οἱ νεμέσασχ', ὅτ' ἀμείνονι Φωτὶ μάχοιτο·
εἰ δὲ μὴ, καὶ ὁπασοῦν ὁ ἥττων τῶ κρείττονι οἶον, εἰ ὁ
μουσικὸς τῶ δικαίῳ βελτίων γὰρ ἢ δικαιοσύνη τῆς
μουσικῆς. οἷς μὲν οὖν νεμεσῶσι, καὶ δι' αὐτὰ, ἐκ τούτων
δῆλον ταῦτα γὰρ, καὶ τὰ τοιαῦτά ἐστιν. 12 Αὐτοὶ
δὲ νεμεσητικοὶ εἰσιν, ἐὰν ἀξιοὶ τυγχάνωσιν ὄντες τῶν
μεγίστων ἀγαθῶν, καὶ ταῦτα κεκτημένοι· τὸ γὰρ
τῶν ὁμοίων ἠξιώσθαι τοὺς μὴ ὁμοίους, οὐ δίκαιον. 13
Δεύτερον δ', ἂν ὄντες ἀγαθοὶ καὶ σπουδαῖοι τυγχά-
νωσι· κρίνουσί τε γὰρ εὖ, καὶ τὰ ἀδίκῃ μισοῦσι. 14
Καὶ ἐὰν Φιλότιμοι, καὶ ὀρεγόμενοι τινῶν πράξεων,
καὶ μάλιστα περὶ ταῦτα Φιλότιμοι ὦσιν, ὧν ἕτεροι
ἀνάξιοι ὄντες τυγχάνουσι. 15 Καὶ ὅλως οἱ ἀξιοῦντες
αὐτοὶ αὐτοὺς, ὧν ἕτεροὺς μὴ ἀξιοῦσι, νεμεσητικοὶ τού-

Aiacis autem declinabat pugnam Telamoniadae;

Iuppiter enim ei indignabatur, si quando fortiori viro con-
tenderet;

fin minus, etiam quacunquē in re inferior cum superio-
re contendat; ut, si musicus cum viro iusto; praestat
enim iustitia musicae. Quibus igitur, & propter quae
indignantur, ex his perspicuum est; sunt enim haec, &
talīa. 12 Propensi autem sunt ad indignationem, qui &
maximis bonis digni, & ea consecuti sunt; neque enim
iustum est, similem esse eorum, qui similes non sunt,
dignitatem. 13 Secundo autem loco, qui, cum boni gra-
vesque viri sint, ea non consequuntur; nam & recte
iudicant, & oderunt ea, quae iniusta sunt. 14 Et si ho-
noris cupidi, ac talium actionum appetentes; praecipue
si iis in rebus gloriae cupidi sunt, quas alii, cum indi-
gni sint, consequuntur. 15 Omninoque qui dignos esse
se existimant iis, quibus indignos alios esse ducunt, his

τοις, καὶ τούτων. διὸ καὶ οἱ ἀνδραποδάδεις καὶ Φαῦ-
λοι καὶ ἀφιλότιμοι οὐ νεμεσητικοί· οὐδὲν γὰρ ἔστι
τοιούτων, οὗ αὐτοὺς οἴονται ἀξίους εἶναι. 16 Φανερόν
δ' ἐκ τούτων, ἐπὶ ποίοις ἀτυχοῦσι, καὶ κακόπραγοῦ-
σιν, ἢ μὴ τυγχάνουσι, χαίρειν, ἢ ἀλύπως ἔχειν δεῖ
ἐκ γὰρ τῶν εἰρημένων τὰ ἀντικείμενα δῆλόν ἐστιν. ὥστε
αἰν τοὺς τε κριτὰς τοιούτους παρασκευάσῃ ὁ λόγος, καὶ
τοὺς ἀξιούντας ἐλεεῖσθαι, καὶ ἐφ' οἷς ἐλεεῖσθαι, δεῖ-
ξῆ ἀναξίους μὲν ὄντας τυγχάνειν, ἀξίους δὲ μὴ τυγχά-
νειν, ἀδύνατον ἐλεεῖν.

ΚΕΦ. Ι.

ΠΕΡΙ ΦΘΟΝΟΥ.

Δῆλον δὲ, καὶ ἐπὶ τίσι Φθονοῦσι, καὶ τίσι, καὶ
πῶς ἔχοντες, εἴπερ ἔστιν ὁ Φθόνος λύπη τις ἐπὶ εὐ-

& ob illa facile indignantur. Quare etiam homines fer-
viles, nebulones, nec honoris studiosi, non sunt propen-
si ad indignationem; nihil enim tale est, quo se ipsi
dignos existiment. 16 Constat autem ex iis, cuiusmodi
sint homines, quibus adversa fortuna utentibus, aut
male rem gerentibus; aut ab eo, quod cupiunt, exci-
dentibus, gaudere, aut certe nullam exinde molestiam
capere oportet; ex iis enim, quae diximus, etiam con-
traria intelliguntur. Itaque si dicentis oratio iudices qui-
dem tales effecerit, conantes autem misericordiam sui
commovere iis ipsis in rebus, de quibus agitur, offen-
dat esse indignos, qui consequantur, quod volunt, di-
gnos vero, qui non consequantur, fieri non potest, ut
miseratio excitetur.

C A P. X.

De invidia.

Constat autem, & quas ob res invideant, & quibus-
nam, & quomodo ipsi affecti, siquidem invidia est mo-

πραγία Φαινομένη τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν περὶ τοὺς ὁμοίους, μὴ ἵνα τι αὐτῶν, ἀλλὰ δι' ἐκείνους· Φθονήσουσι μὲν γὰρ οἱ τοιοῦτοι, οἷς εἰσὶ τινες ὅμοιοι, ἢ Φαίνονται. 2 Ὅμοίους δὲ λέγω, κατὰ γένος, κατὰ συγγένειαν, κατ' ἡλικίαν, κατ' ἔξιν, κατὰ δόξαν, κατὰ τὰ ὑπάρχοντα. καὶ οἷς μικροῦ ἐλλείπει τὸ μὴ πάντα ὑπάρχειν· διὸ οἱ μεγάλα πράττοντες καὶ εὐτυχοῦντες Φθονεροὶ εἰσιν· πάντας γὰρ οἴονται τὰ αὐτῶν Φερεῖν. 3 Καὶ οἱ τιμώμενοι ἐπὶ τινι διαφερόντως, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοφίᾳ, ἢ εὐδαιμονίᾳ. καὶ οἱ Φιλότιμοι Φθονερώτεροι τῶν ἀφιλοτίμων. καὶ οἱ δοξόσοφοι· Φιλότιμοι γὰρ ἐπὶ σοφίᾳ. καὶ ὅλως οἱ Φιλόδοξοι περὶ τι Φθονεροὶ περὶ τοῦτο. καὶ οἱ μικρόψυχοι· πάντα γὰρ αὐτοῖς δοκεῖ μεγάλα εἶναι. 4 Ἐφ' οἷς δὲ Φθονοῦσι, τὰ μὲν

Iestia quaedam ex eo, quod in eo, de quo diximus, bonorum genere alii similes bene ac feliciter rem gerere videantur, idque non, ut ne quid eveniat invidenti, sed eorum ipsorum causa, quibus invidetur; invident enim illi, quorum aliqui similes aut sunt, aut esse videntur. 2 Similes autem dico, genere, cognatione, aetate, habitu, gloria, facultatibus. Et quibus parum abest, quin eadem omnia insint; quare magnas res gerentes prosperaque fortuna utentes invidi sunt; omnes enim sibi eripere sua putant. 3 Et qui praecipue in re aliqua magni fiunt, maximeque si ob sapientiam, aut felicitatem. Et honoris cupidi magis invidi sunt, quam qui honoris studio non tenentur. Et sapientiae existimationem aucupantes; colli enim ob sapientiam volunt. Et omnino ex aliqua re gloriam captantes, ubi de ea re agitur, facile aliis invident. Et pusillanimi; omnia enim ipsis videntur magna esse. 4 Quae autem bona sint,

ἐγκαθὰ εἶρηται ἐφ' ὅσοις γὰρ Φιλοδοξοῦσι, καὶ Φιλοτιμοῦνται ἔργοις, καὶ ὀρέγονται δόξης, καὶ ὅσα εὐτυχήματά ἐστι, σχεδὸν περὶ πάντα Φθόνος ἐστὶ, καὶ μάλιστα, ὧν αὐτοὶ ἢ ὀρέγονται, ἢ οἴονται δεῖν αὐτοὺς ἔχειν, ἢ ὧν αὐτοὶ τῇ κτήσει μικρῶ ὑπερέχουσιν, ἢ μικρῶ ἐλλείπουσι. 5 Φανερόν δὲ καὶ, οἷς Φθονοῦσιν ἅμα γὰρ εἶρηται τοῖς γὰρ ἐγγύς καὶ χρόνω, καὶ τόπω, καὶ ἡλικίᾳ, καὶ δόξῃ, Φθονοῦσιν ὅθεν εἶρηται,

Τὸ συγγενὲς γὰρ καὶ Φθονεῖν ἐπίσταται

καὶ πρὸς οὓς Φιλοτιμοῦνται· Φιλοτιμοῦνται μὲν γὰρ πρὸς τοὺς εἰρημένους· πρὸς δὲ τοὺς μυριστὸν ἔτος ὄντας, ἢ πρὸς τοὺς ἐσομένους, ἢ τεθνεῶτας, οὐδεὶς οὐδὲ πρὸς τοὺς ἐφ' Ἡρακλείαις στήλαις οὐδ' ὧν πολὺ οἴονται παρ' αὐτοῖς, ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις, λείπεσθαι· οὐδ' ὧν

ob quae invidetur, iam dictum est; nam ex quibuscunque rebus homines gloriam & honorem ambeunt, & apud alios existimationem aucupantur, & quaecunque in prosperitate fortunae posita sunt, iis fere omnibus invidia concitatur, maximeque ob ea, quae alii ipsi aut appetunt, aut se habere oportere putant, aut quorum possessione ipsi vel paulo superiores sunt, vel paulo inferiores. 5 Perspicuum autem etiam est, quibus invidiant; nam simul hoc explicatum est; proximis enim & tempore, & loco, & aetate, & gloria, invident; unde dictum est,

Namque invidere novit & cognatio;

& iis, quibuscum de honore contendunt; nam contendunt quidem de honore cum iis, quos diximus; illis vero, qui abhinc decem millibus annorum aut fuerunt, aut erunt, aut mortuis, nemo (*invidet*); neque iis, qui ad columnas Herculis habitant, aut quos longo intervallo a se, vel ab aliis, relinqui; aut quibus se multo

πολὺ ὑπερέχειν. ὡσαύτως καὶ πρὸς τούτους, καὶ περὶ
τὰ τοιαῦτα. 6 Ἐπεὶ δὲ πρὸς τοὺς ἀνταγωνιστὰς, καὶ
ἀντεραστὰς, καὶ ὅλως τοὺς τῶν αὐτῶν ἐφιεμένους φι-
λοτιμοῦνται, ἀνάγκη, τούτοις μάλιστα Φθονεῖν ὅθεν εἴ-
ρηται, „καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ.“ 7 Καὶ τοῖς ταχὺ ἢ
οἱ μόλις τυχόντες, ἢ μὴ τυχόντες, Φθονοῦσι. 8 Καὶ
ῶν ἢ κεκτημένων, ἢ κατορθούντων, ὄνειδος αὐτοῖς· εἰσὶ
δὲ καὶ οὗτοι ἐγγὺς καὶ ὅμοιοι· δῆλον γάρ, ὅτι παρ’ αὐ-
τοὺς οὐ τυγχάνουσι τοῦ ἀγαθοῦ ὥστε τούτο λυποῦν
παιεῖ τὸν Φθόνον. 9 Καὶ τοῖς ἢ ἔχουσι ταῦτα, ἢ κε-
κτημένοις, ἀ αὐτοῖς προσῆκεν, ἢ ἐκέκτηντό ποτε· διὸ
πρεσβύτεροι γε νεωτέροις. 10 Καὶ οἱ πολλὰ δαπανή-
σαντες εἰς τὸ αὐτὸ τοῖς ὀλίγα Φθονοῦσι. 11 Δῆλον δὲ
καὶ, ἐφ’ οἷς χαίρουσιν οἱ τοιοῦτοι, καὶ ἐπὶ τίσι, καὶ

superiores esse putant. Sic etiam (*aliis*) talibus, & pro-
pter talia (*non invident*). 6 Quoniam autem cum com-
petitoribus, & aemulis, omninoque cum iis, qui ea-
dem, quae ipsi, concupiscunt, de honore concertant,
his maxime invideant necesse est; unde dictum est, *Et*
figulus figulo. 7 Et iis, qui cito aliquid consecuti sunt,
ab iis, qui vix, aut ne vix quidem consequi idem po-
tuerunt, invidetur. 8 Et iis, quibus (*aliquid bonum*) pos-
sidentibus, aut bene rem gerentibus, dedecus nobis con-
flatur; tales vero sunt propinqui & similes; nam pa-
tet, quod non idem bonum consequamur, id culpa no-
stra evenire; quare hoc animum vellicans invidiam ef-
ficat. 9 Et habentibus aut possidentibus ea (*homines invi-
dent*), quae ipsos habere conveniebat, aut quae ali-
quando possederunt; quare seniores iunioribus. 10 Et
qui magnos sumtus ad aliquid obtinendum fecerunt iis,
qui parvo sumtu idem consecuti sunt. 11 Patet vero
etiam, quas ob res, & quibusnam, & quomodo affecti

πῶς ἔχοντες· ὡς γὰρ μὴ ἔχοντες λυποῦνται, οὕτως ἔχοντες ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ἡσθήσονται. ὥστε, ἂν αὐτοὶ μὲν παρασκευασθῶσιν οὕτως ἔχειν, οἱ δ' ἐλεεῖσθαι ἢ τυγχάνειν τινὸς ἀγαθοῦ ἀξιούμενοι ὧσιν, οἷοι οἱ εἰρημένοι, δῆλον, ὡς οὐ τεύξονται ἐλέου παρὰ τῶν κυρίων.

Κ Ε Φ. ια'.

ΠΕΡΙ ΖΗΛΟΥ.

Πῶς δ' ἔχοντες ζηλοῦσι, καὶ τὰ ποῖα, καὶ ἐπὶ τίσιν, ἐνθένδ' ἐστὶ δῆλον. εἰ γὰρ ἐστὶ ζῆλος λύπη τις ἐπὶ Φαινομένη παρουσίᾳ ἀγαθῶν ἐντίμων, καὶ ἐνδεχομένων αὐτῶ λαβεῖν, περὶ τοὺς ὁμοίους τῇ Φύσει, οὐχ ὅτι ἄλλω, ἀλλ' ὅτι οὐχὶ καὶ αὐτῶ ἐστὶ (διὸ καὶ ἐπιεικές ἐστὶν ὁ ζῆλος, καὶ ἐπιεικῶν τὸ δε Φθονεῖν Φαῦλον, καὶ Φαύλων ὁ μὲν γὰρ αὐτὸν παρασκευάζει διὰ

gaudeant tales; nam quomodo non affecti dolent, eodem modo affecti gaudebunt contrariis. Itaque si iudices quidem ita oratione conformati fuerint, ii autem, qui misericordiam sui excitare, aut boni quid consequi volunt, tales sint, quales diximus, patet, hos ab iis, quorum in manu arbitrium est, misericordiam non consecuturos esse.

C A P. XI.

De aemulatione.

Quomodo autem affecti, & qualia, & in quibus aemulentur, ex sequentibus manifestum fit. Nam si aemulatio dolor quidam est, cum iis, qui nobis naturâ similes sunt, bona quaedam honorifica suppetant, quorum ipsi quoque capaces sumus, non quod ea in alio insint, sed quod nobis quoque non insint; (unde & aemulatio bonum quiddam est, & bonis viris convenit; at invidere improbum est, & hominum improborum; nam aemulans

τὸν ζῆλον τυγχάνειν τῶν ἀγαθῶν· ὁ δὲ τὸν πλησίον μὴ ἔχειν διὰ τὸν Φθόνον·) ἀνάγκη δὴ, ζηλωτικούς μὲν εἶναι τοὺς ἀξιούντας ἑαυτοὺς ἀγαθῶν, ὧν μὴ ἔχουσιν· οὐδεὶς γὰρ ἀξιοὶ τὰ Φαινόμενα ἀδύνατα· διὸ οἱ νέοι, καὶ οἱ μεγαλόψυχοι, τοιοῦτοι· καὶ οἷς ὑπάρχει τοιαῦτα ἀγαθὰ, ἃ τῶν ἐντίμων ἀξιά ἐστὶν ἀνδρῶν· ἐστὶ γὰρ ταῦτα πλοῦτος, καὶ πολυφιλία, καὶ ἀρχαί, καὶ ἕσα τοιαῦτα. ὡς γὰρ προσῆκον αὐτοῖς ἀγαθοῖς εἶναι, ὅτι προσῆκε τοῖς ἀγαθῶς ἔχουσι, ζηλοῦσι τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν. 2 Καὶ οὐς οἱ ἄλλοι ἀξιούσι. 3 Καὶ ὧν πρόγονοι, ἢ συγγενεῖς, ἢ οἰκεῖοι, ἢ τὸ ἔθνος, ἢ ἡ πόλις, ἐντιμοί, ζηλωτικοὶ περὶ ταῦτα· οἰκεῖα γὰρ οἶονται αὐτοῖς εἶναι, καὶ ἀξιοὶ τούτων. 4 Εἰ δὲ ἐστὶ ζηλωτὰ τὰ ἐντιμα ἀγαθὰ, ἀνάγκη, τὰς τε ἀρετὰς εἶναι τοιαύτας, καὶ ὅσα τοῖς ἄλλοις ὠφέλιμα καὶ εὐερ-

talem efficere se studet, ut ipse bona quoque nanciscatur; at invidens studet efficere, ut ne alter boni quid habeat;) necesse est, propensos quidem esse ad aemulandum dignos se existimantes bonis, quibus carent; nemo enim postulat, quae capere se non posse intelligit; quare tales sunt adolescentes, & magnanimi; & quibus talia bona suppetunt, quae honoratis viris digna sunt; haec enim sunt opes, amicorum copia, & magistratus, & alia huiusmodi. Bonos enim viros esse se, par esse arbitrantur, quia tales esse par est eos, qui talibus bonis affluunt. 2 Et (*ad aemulandum propensi sunt*), quos alii verentur. 3 Et quorum maiores, aut cognati, aut propinqui, aut gens, aut civitas, honore fruuntur, faciles sunt iisdem in rebus ad aemulandum; propria enim sibi esse haec, seque iis dignos esse putant. 4 Quod si autem bona honorifica aemulanda sunt, necesse est, virtutes quoque eiusmodi esse, & quaecunque aliis fru-

γεντικά τιμῶσι γὰρ τοὺς εὐεργετοῦντας καὶ τοὺς ἀγα-
 θούς· καὶ ὅσων ἀγαθῶν ὑπόλαυσις τοῖς πλησίον ἐστίν·
 οἷον, πλοῦτος καὶ κάλλος μᾶλλον ὑγείας. 5 Φανερόν
 δὲ καὶ, οἱ ζηλωτοὶ τίνες· οἱ γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα
 κεκτημένοι ζηλωτοὶ ἐστὶ δὲ ταῦτα τὰ εἰρημένα, οἷον
 ἀνδρεία, σοφία, ἀρχή· οἱ γὰρ ἄρχοντες πολλοὺς δύ-
 νανται εὖ ποιεῖν· στρατηγοὶ, ῥήτορες, πάντες οἱ τὰ
 τοιαῦτα δυνάμενοι. 6 Καὶ οἷς πολλοὶ ὅμοιοι βούλονται
 εἶναι, ἢ πολλοὶ γνώριμοι, ἢ φίλοι πολλοί. ἢ οὓς πολ-
 λοὶ θαυμάζουσιν, ἢ οὓς αὐτοὶ θαυμάζουσι. 7 Καὶ
 ὧν ἔπαινοὶ καὶ ἐγκώμια λέγονται ἢ ὑπὸ ποιητῶν, ἢ
 λογογράφων. καταφρονοῦσι δὲ τῶν ἐναντίων· ἐναντίον
 γὰρ ζῆλῳ καταφρόνησις ἐστὶ, καὶ τὸ ζηλοῦν τῷ κα-
 ταφρονεῖν. ἀνάγκη δὲ, τοὺς οὕτως ἔχοντας, ὥστε ζη-
 λῶσαί τινας, ἢ ζηλοῦσθαι, καταφρονητικούς εἶναι

etiosa ac benefica sunt; nam honos tribuitur beneficis
 ac probis viris; & bona, quorum fructus ad propinquos
 pertinet; ut, opes ac pulchritudo magis, quam bona
 valetudo. 5 Manifestum vero etiam est, quinam aemu-
 lationem excitent; haec enim & talia habentes facile
 aemulos inveniunt; sunt autem haec, quae diximus, ut
 fortitudo, sapientia, imperium; nam imperantes multis
 benefacere possunt; exercituum duces, oratores, omnes
 denique, quibus talis aliqua potentia est. 6 Et ii, quo-
 rum similes multi, aut familiares, aut amicos esse se
 student. Aut quos multi admirantur, aut quos ipsi ad-
 mirantur. 7 Et quorum laudes & encomia celebrantur
 vel a poetis, vel ab orationum scriptoribus. Contemnunt
 autem homines sibi contrarios; nam contemptus est ae-
 mulationi contrarius, & aemulari & contemnere sibi ad-
 versantur. Necessesse autem est, ita se habentes, ut aut
 ipsi alios, aut ipsos alii aemulentur, contemptores esse

τούτων τε, καὶ ἐπὶ τούτοις, ὅσοι τὰ ἐναντία κακὰ ἔχουσι τῶν ἀγαθῶν τῶν ζηλωτῶν. διὸ πολλάκις καταφρονοῦσι τῶν εὐτυχοῦντων, ὅταν ἀνευ τῶν ἐντίμων ἀγαθῶν ὑπάρχη αὐτοῖς ἡ τύχη. δι' ὧν μὲν οὖν τὰ πάθη ἐγγίγνεται, καὶ διαλύεται, ἐξ ὧν αἱ πίστεις γίνονται, περὶ αὐτῶν εἴρηται.

ΚΕΦ. ΙΒ'.

ΠΕΡΙ ΠΑΘΩΝ ΚΑΙ ΕΞΕΩΝ ΤΩΝ ΝΕΩΝ.

Τὰ δὲ ἦθη ποῖοί τινές, κατὰ τὰ πάθη, καὶ τὰς ἕξεις, καὶ τὰς ἡλικίας, καὶ τὰς τύχας, διέλθωμεν μετὰ ταῦτα. 2 Λέγω δὲ πάθη μὲν ὀργήν, ἐπιθυμίαν, καὶ τὰ τοιαῦτα, περὶ ὧν εἰρήκαμεν πρότερον. ἕξεις δὲ ἀρετὰς καὶ κακίας. εἴρηται καὶ περὶ τούτων πρότερον, καὶ ποῖα προαιροῦνται ἕκαστοι, καὶ ποίων πρακτικοί. ἡλικίαι δὲ εἰσι νεότης, καὶ ἀκμὴ, καὶ γῆρας. τύχην δὲ

eorum (*hominum*), & earum (*rerum*), in quibus insunt mala bonis aemulationem excitantibus contraria. Quo fit, ut saepe contemnant homines fortunatos, si quando illis, carentibus bonis honore dignis, fortuna tantum adsit. Quenam igitur sint, quibus animorum motus aut excitari, aut sedari possint, unde argumenta ducantur, expositum est.

C A P. XII.

De affectibus & habitibus iuvenum.

Nunc autem qui mores animorum motus, & habitus, & aetates, & fortunas consequantur, explicemus. 2 Dico vero animorum motus iram, cupiditatem, & talia, de quibus ante dictum est; habitus autem virtutes & vitia. Actum est quoque de his in superioribus, quae consilia singuli (*illis praediti*) capere, & cuiusmodi res gerere soleant. Aetates vero sunt iuventus, aetas virilis, & senectus. Fortunam autem voco nobilitatem, &

λέγω εὐγένειαν, καὶ πλοῦτον, καὶ δυνάμεις, καὶ τὰναντία τούτοις, καὶ ὅλως εὐτυχίαν καὶ δυστυχίαν. 3 Οἱ μὲν οὖν νέοι τὰ ἤθη εἰσὶν ἐπιθυμητικοὶ, καὶ οἷοι ποιεῖν, ἂν ἂν ἐπιθυμήσωσι. καὶ τῶν περὶ τὸ σῶμα ἐπιθυμιῶν μάλιστα ἀκολουθητικοὶ εἰσι τῆς περὶ τὰ ἀφροδίσια, καὶ ἀκρατεῖς ταύτης. 4 Εὐμετάβολοι δὲ καὶ ἀψήκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας. καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι, ταχὺ δὲ παύονται. ὀξείαι γὰρ αἱ βουλήσεις, καὶ οὐ μεγάλαι, ὥσπερ αἱ τῶν καμνόντων δίψαι καὶ πῖναι. 5 Καὶ θυμικοὶ, καὶ ὀξύθυμοι, καὶ οἷοι ἀκολουθεῖν τῇ ὀρμῇ. καὶ ἤττους εἰσὶ τοῦ θυμοῦ διὰ γὰρ φιλοτιμίαν οὐκ ἀνέχονται ὀλιγωρούμενοι, ἀλλ' ἀγανακτοῦσιν, ἂν οἴωνται ἀδικεῖσθαι. 6 Καὶ φιλότιμοι μὲν εἰσι, μᾶλλον δὲ φιλόνοικοι ὑπεροχῆς γὰρ ἐπιθυμεῖ ἢ νεότης ἢ δὲ νίκη ὑπεροχὴ τις. καὶ ἄμφω ταῦτα

opes, & potentiam, quaeque his contraria sunt, omninoque prosperam adversamque fortunam. 3 Iuvenes igitur iis moribus sunt, ut facile concupiscant, & quae concupiverunt, exsequantur. Et ex cupiditatibus corporis maxime propensi sunt in venerem, eiusque impotentes. 4 Facile vero etiam mutantur & fastidiunt ea, quae concupiverunt. Et vehementer quidem cupiunt, sed cito desinunt. Acriter enim volunt, quod volunt, sed non diu volunt, qualis esse fames ac fitis aegrotantium solet. 5 Et iracundi, & in ira celeres sunt, & animi impetum sequi possunt. Et ira eos vincit; nam prae honoris studio non patiuntur, se contemni, sed excalescunt, si qua se iniuria affici putant. 6 Et honoris cupidi sunt, magis tamen victoriae; praestare enim aliis cupit iuventus; victoria autem exsuperantia quaedam est. Et utriusque harum rerum studiosiores sunt, quam

μαλλον, ἢ Φιλοχρήματοι· Φιλοχρήματοι δὲ ἥκιστα, διὰ τὸ μήπω ἐνδείας πεπειρᾶσθαι· ὡς περ τὸ Πιττακοῦ ἔχει ἀπόφθεγμα εἰς Ἀμφιάραον. 7 Καὶ οὐ κακοήθεις ἀλλ' εὐήθεις, διὰ τὸ μήπω τεθεωρηκέναι πολλὰς πονηρίας. καὶ εὐπίστοι, διὰ τὸ μήπω πολλὰ ἐξηπατῆσθαι. 8 Καὶ εὐέλπιδες· ὡς περ γὰρ οἱ οἰνωμένοι, οὕτω διάθερμοί εἰσιν οἱ νέοι ὑπὸ τῆς φύσεως· ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ μήπω πολλὰ ἀποτετυχηκέναι. καὶ ζῶσι τὰ πλεῖστα ἐλπίδι· ἢ μὲν γὰρ ἐλπίς τοῦ μέλλοντός ἐστιν· ἢ δὲ μνήμη τοῦ παροικομένου. ταῖς δὲ νέοις τὸ μὲν μέλλον πολὺ· τὸ δὲ παρεληλυθὸς βραχύ. τῇ γὰρ πρώτῃ ἡμέρᾳ μεμνήσθαι μὲν οὐδὲν οἴονται, ἐλπίζειν δὲ πάντα. καὶ εὐεξαπάτητοί εἰσι διὰ τὸ εἰρημένον· ἐλπίζουσι γὰρ ῥαδίως. 9 Καὶ ἀνδρειότεροι· θυμώδεις γὰρ καὶ εὐέλπιδες· ὧν τὸ μὲν μὴ φοβεῖσθαι· τὸ δὲ θάρρειν ποιεῖ. οὔτε γὰρ ὀργιζόμενος οὐδεὶς φοβεῖται· τό,

pecuniae; pecuniae vero minime omnium, propterea quia egestatem nondum experti sunt; quale est illud Pittaci dictum in Amphiaräum. 7 Neque sunt malitiosi, sed boni ac simplices, quia nondum multa improbe facta cognorunt. Et creduli, quia nondum saepe delusi sunt. 8 Et faciles ad sperandum; ut enim ebrii, sic & iuvenes calidi sunt naturâ; simul vero etiam, quia nondum eos sua spes saepe frustrata est. Et maximam partem spe vivunt; nam spes quidem futuri est, memoria autem praeteriti. Iuvenibus vero quod futurum est multum est; quod praeteriit breve. Primis enim temporibus aetatis nihil se meminisse, omnia autem sperare arbitrantur. Et facile falluntur easdem ob causas; facile enim sperant. 9 Et fortiores sunt; nam sunt iracundi & spei pleni; quorum illo quidem fit, ut ne timeant; hoc vero, ut confidunt. Neque enim quisquam, dum irascitur, timet; &

τε ἐλπίζειν ἀγαθόν τι, θαρραλέον ἐστί. 10 Καὶ αἰσχυντηλοὶ οὐ γὰρ πω καλὰ ἕτερα ὑπολαμβάνουσιν, ἀλλὰ πεπαιδευταὶ ὑπὸ τοῦ νόμου μόνον. 11 Καὶ μεγαλόψυχοι· οὔτε γὰρ ὑπὸ τοῦ βίου οὐπω τεταπεινῶνται, ἀλλὰ τῶν ἀναγκαίων ἀπειροὶ εἰσι· καὶ τὸ ἀξιῶν αὐτὸν μεγάλων μεγαλοψυχία· τοῦτο δ' εὐέλπιδος. 12 Καὶ μᾶλλον αἰροῦνται πράττειν τὰ καλὰ τῶν συμφερόντων· τῶ γὰρ ἔθει ζῶσι μᾶλλον, ἢ τῶ λογισμῷ. ἐστὶ δ' ὁ μὲν λογισμὸς τοῦ συμφερόντος· ἡ δ' ἀρετὴ τοῦ καλοῦ. 13 Καὶ Φιλόφιλοι, καὶ Φιλέταιροι μᾶλλον τῶν ἄλλων ἡλιωῶν, διὰ τὸ χαίρειν τῶ συζῆν, καὶ μήπω πρὸς τὸ συμφέρον κρίνειν μηδέν· ὥστε μηδὲ τοὺς φίλους. 14 Καὶ ἅπαντα ἐπὶ τὸ μᾶλλον καὶ σφοδρότερον ἀμαρτάνουσι, παρὰ τὸ Χιλώνειον· πάντα γὰρ ἄγαν πράττουσι· Φιλοῦσιν τε γὰρ ἄγαν, καὶ μισοῦσιν ἄγαν, καὶ τᾶλλα πάντα ὁμοίως. [οἰ.] καὶ εἰδέναι

concepta animo boni spes confidentes facit. 10 Et sunt verecundi; nondum enim percipiunt alia pulchra, sed a lege tantum instituti sunt. 11 Et magnanimi; nondum enim domiti ac depressi sunt a vita; immo rudes sunt rerum necessariorum; & magnitudo animi est, dignum se magnis rebus existimare; hoc autem bene sperantis est. 12 Et magis cupiunt peragere honesta, quam utilia; mores enim magis, quam ratiocinationes sequuntur; ratiocinatio autem tendit ad utile; virtus vero ad honestum. 13 Et amicorum ac sodalium amantes magis sunt, quam ceterae aetates, quia gaudent convictu, & quia nondum quidquam utilitate metiuntur; quare ne amicos quidem. 14 Et quidquid peccant, in eo peccant, ut modum transeant, contra dictum Chilonis; omnia enim cum vehementia faciunt; nam amant vehementer & oderunt vehementer, similiterque cetera omnia. [Quin

πάντα οἴονται, καὶ διίσχυρίζονται τοῦτο γὰρ αἰτίον ἔστι καὶ τοῦ, πάντα ἄγαν. 15 Καὶ τὰ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς ὕβριν, καὶ οὐ κακουργίαν. καὶ ἐλεητικοί, διὰ τὸ πάντας χρηστοὺς καὶ βελτίους ὑπολαμβάνειν· τῇ γὰρ αὐτῶν ἀκακία τοὺς πέλας μετροῦσιν· ὥστ' ἀνάξια πάσχειν ὑπολαμβάνουσιν αὐτούς. 16 Καὶ Φιλογέλωτες· διὸ καὶ εὐτράπελοι. ἡ γὰρ εὐτραπέλια πεπαιδευμένη ὕβρις ἔστί. τὸ μὲν οὖν τῶν νέων τοιοῦτον ἦθος ἔστιν.

ΚΕΦ. ΙΓ΄.

ΠΕΡΙ ΠΑΘΩΝ ΚΑΙ ΕΞΕΩΝ ΤΩΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩΝ.

Οἱ δὲ πρεσβύτεροι καὶ παρηκμακότες σχεδὸν ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις τὰ πλεῖστα ἔχουσιν ἦθη. διὰ γὰρ τὸ πολλά ἔτη βεβιωκέναι, καὶ πλείω ἐξηπατήσθαι, καὶ ἡμαρτηκέναι, καὶ τὰ πλείω φαῦλα εἶναι τῶν πραγμάτων, οὔτε διαβεβαιοῦνται οὐδὲν, ἤττόν τε

&] scire se cuncta putant, & asseverant; nam & hoc causa est, cur omnibus in rebus modum transeant. 15 Et iniurias faciunt cum contumelia coniunctas, non cum nocendi studio. Et propensi sunt ad misericordiam, quoniam omnes bonos & meliores, (*quam sint,*) arbitrantur; sua enim innocentia alios metiuntur; ita ut eos indigna pati putent. 16 Et amant risum; quare etiam urbani sunt. Est enim urbanitas scita contumelia. Tales igitur sunt mores adolescentum.

C A P. XIII.

De affectibus & habitibus senum.

Seniores autem & qui iam defloruerunt fere sunt contrariis moribus. Nam quia diu vixerunt, pluribusque in rebus decepti sunt, & peccarunt, quodque rerum humanarum magna pars fluxa est, nihil pro certo confirmant, suntque in omnibus rebus remissiores, quam par

ἀγαν ἅπαντα, ἢ δεῖ. 2 Καὶ οἴονται, ἴσασι δὲ οὐδέν· καὶ ἀμφισβητοῦντες προστιθέασιν αἰεὶ τὸ ἴσως, καὶ τάχα· καὶ πάντα λέγουσιν οὕτω; παγίως δὲ οὐδέν. 3 Καὶ κακοήθεις εἰσὶν· ἔστι γὰρ κακοήθεια τὸ ἐπὶ τὸ χεῖρον ὑπολαμβάνειν ἅπαντα. ἔτι δὲ καχύποπτοί εἰσι διὰ τὴν ἀπιστίαν· ἀπιστοὶ δὲ δι' ἐμπειρίαν. 4 Καὶ οὔτε φιλοῦσι σφόδρα, οὔτε μισοῦσι, διὰ ταῦτα· ἀλλὰ κατὰ τὴν Βιαντος ὑποθήκην καὶ φιλοῦσιν ὡς μισήσοντες, καὶ μισοῦσιν ὡς φιλήσοντες. 5 Καὶ μικρόψυχοι διὰ τὸ τεταπεινωῖσθαι ὑπὸ τοῦ βίου· οὐδενὸς γὰρ μεγάλου, οὐδὲ περιττοῦ, ἀλλὰ τῶν πρὸς τὸν βίον ἐπιθυμοῦσι. 6 Καὶ ἀνελεύθεροι· ἐν γὰρ τι τῶν ἀναγκαίων ἢ οὐσία· ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν ἐμπειρίαν ἴσασιν, ὡς χαλεπὸν τὸ κτήσασθαι, καὶ ῥαδίον τὸ ἀποβαλεῖν. 7 Καὶ δειλοὶ, καὶ πάντα προφοβητικοί· ἐναντίως γὰρ διάκεινται τοῖς

est. 2 Et opinantur, nihil autem sciunt; & dubitantes semper addunt τὸ Fortasse & Facile; & omnia sic proferunt, asseveranter vero nihil. 3 Et malitiosi sunt; nam est malitia de omnibus in deteriorem partem suspicari. Ac praeterea suspiciosi sunt propter incredulitatem; increduli autem sunt propter experientiam. 4 Ac neque valde amant, neque valde oderunt, ob has causas; sed secundum Biantis praeceptum & amant ut osuri, & oderunt ut amaturi. 5 Et pusillanimi sunt, quia vita eos domuit ac depresso; nullam enim rem magnam neque eximiam, sed ea, quae ad vitam necessaria sunt, concupiscunt. 6 Et illiberales sunt; nam una quaedam rerum necessariorum est pecunia; simul vero etiam usu edocti sciunt, quam difficile sit acquirere, & quam facile amittere. 7 Et timidi sunt, ac cuncta praemetuentes; nam contrario modo affecti sunt, quam iuvenes;

νέοις κατεψυγμένοι γάρ εἰσιν· οἱ δὲ θερμοί. ὥστε
 προωδοπεποίηκε τὸ γῆρας τῇ δειλίᾳ· καὶ γὰρ ὁ Φό-
 βος κατάψυξις τίς ἐστι. 8 Καὶ Φιλόζωοι, καὶ μάλι-
 στα ἐπὶ τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ, διὰ τὸ τοῦ ἀπόντος εἶ-
 ναι τὴν ἐπιθυμίαν καὶ οὐ [δὲ] ἐνδεεῖς, τούτου μάλι-
 στα ἐπιθυμοῦσι. 9 Καὶ Φίλαυτοι μᾶλλον, ἢ δεῖ· μι-
 κροψυχία γάρ τις καὶ αὐτῇ. καὶ πρὸς τὸ συμφέρον
 ζῶσιν, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸ καλόν, μᾶλλον ἢ δεῖ, διὰ τὸ
 Φίλαυτοι εἶναι τὸ μὲν γὰρ συμφέρον αὐτῶ ἀγαθόν
 ἐστὶ τὸ δὲ καλὸν ἀπλῶς. 10 Καὶ ἀναίσχυντοι μάλ-
 λον, ἢ αἰσχυντηλοὶ· διὰ γὰρ τὸ μὴ φροντίζειν ὁμοίως
 τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ συμφέροντος ὀλιγωροῦσι τοῦ δοκεῖν.
 11 Καὶ δυσέλπιδες διὰ τὴν ἐμπειρίαν· τὰ γὰρ πλεῖ-
 στα τῶν πραγμάτων φαῦλά ἐστιν· ἀποβαίνει γοῦν
 τὰ πολλὰ ἐπὶ τὸ χεῖρον· καὶ ἔτι διὰ τὴν δειλίαν. 12
 Καὶ ζῶσι τῇ μνήμῃ μᾶλλον, ἢ τῇ ἐλπίδι· τοῦ γὰρ

nam illi refrigerati sunt; hi vero calidi. Itaque senectus
 viam muniit ad timiditatem; nam & merus refrigeratio
 quaedam est. 8 Et vitam amant, maximeque extremo
 vitae tempore; est enim cupiditas eius, quod abest; &
 qua re egent (*homines*), eam maxime concupiscunt. 9
 Et sui ipsius studiosiores sunt, quam par est; nam &
 haec est quaedam pusillanimitas. Et ad utile, non ad ho-
 nestum, vitam plus quam par est dirigunt, quoniam se-
 metipsos amant; nam utile quidem cuique bonum est;
 honestum vero est simpliciter (*bonum*). 10 Et invere-
 cundi potius sunt, quam verecundi; quia enim non ae-
 que curant honestum & utile, de opinione aliorum non
 laborant. 11 Et non facile sperant propter experientiam;
 pleraeque enim hominum res fluxae sunt; & plerumque
 in deteriore partem cadunt; ac praeterea propter ti-
 miditatem. 12 Et memoria vivunt potius, quam spe

βίου τὸ μὲν λοιπὸν ὀλίγον· τὸ δὲ παρεληλυθὸς πολὺ·
 ἔστι δὲ ἢ μὲν ἐλπίς τοῦ μέλλοντος· ἢ δὲ μνήμη τῶν
 παροισχομένων. ὅπερ αἴτιον καὶ τῆς ἀδολεσχίας αὐτοῖς·
 διατελοῦσι γὰρ τὰ γενόμενα λέγοντες· ἀναμνησκό-
 μνοι γὰρ ἦδονται. 13 Καὶ οἱ θυμοὶ ὀξεῖς μὲν εἰσιν,
 ἀσθενεῖς δέ. καὶ αἱ ἐπιθυμίαι αἱ μὲν ἐκλελίπασιν,
 αἱ δὲ ἀσθενεῖς. ὥστ' οὔτε ἐπιθυμητικοὶ, οὔτε πρακτι-
 κοὶ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας, ἀλλὰ κατὰ τὸ κέρδος· διὰ
 σωφρονικὸν φαίνονται οἱ τηλικούτοι· αἱ τε γὰρ ἐπιθυ-
 μίαι ἀνεῖκασιν καὶ δουλεύουσι τῷ κέρδει. 14 Καὶ μάλ-
 λον ζῶσι κατὰ λογισμὸν, ἢ κατὰ τὸ ἦθος· ὁ μὲν γὰρ
 λογισμὸς τοῦ συμφέροντος· τὸ δὲ ἦθος τῆς ἀρετῆς ἐστί.
 καὶ τὰ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς κακουργίαν, οὐκ εἰς
 ὑβριν. 15 Ἐλεητικοὶ δὲ καὶ οἱ γέροντές εἰσιν, ἀλλ' οὐ
 διὰ ταῦτ' τοῖς νέοις· οἱ μὲν γὰρ διὰ φιλανθρωπίαν· οἱ

vitae enim quod ipsis superest, parum est; quod autem
 praeteriit, multum; est vero spes quidem futuri; me-
 moria autem praeteritorum. Quae etiam illis causa est
 loquacitatis; perpetuo enim narrant ea, quae temporibus
 suis facta sunt, ut qui ex eorum recordatione vo-
 luptatem capiant, 13 Irae autem eorum acres sunt, sed
 imbecillae. Et cupiditates aliae quidem deseruerunt il-
 los, aliae autem oblonguere. Itaque neque cupiditatibus
 agitantur, neque eas in agendo sequuntur, sed lucrum;
 quare temperantes videntur ea aetate constituti; nam
 & remiserunt ipsae cupiditates & seruiunt lucro. 14 Et
 magis vitam dirigunt ad ratiocinationem, quam ad mo-
 res; nam ratiocinatio quidem spectat utile; mores vero
 spectant virtutem. Et iniurias faciunt cum studio no-
 cendi, non in contumeliam. 15 Misericordes autem sunt
 quoque senes, sed non eadem de causa, qua iuvenes;
 hi enim propter benevolentiam erga homines, illi vero

δὲ δι' ἀσθένειαν. πάντα γὰρ οἴονται ἐγγυὲς εἶναι αὐ-
τοῖς παθεῖν· τοῦτο δ' ἦν ἐλεητικοῦ. ὅθεν οὐδურτικοί εἰσι,
καὶ οὐκ εὐτράπελοι, οὐδὲ φιλογέλοιοι· ἐναντίον γὰρ τὸ
οὐδურτικὸν τῷ φιλογέλῳτι. 16 Τῶν μὲν οὖν νέων καὶ
τῶν πρεσβυτέρων τὰ ἦθη τοιαῦτα. ὥστ', ἐπεὶ ἀποδέχον-
ται πάντες τοὺς τῷ σφετέρῳ ἦθει λεγομένους λόγους,
καὶ τοὺς ὁμοίους, οὐκ ἄδηλον, πῶς χρώμενοι τοῖς λό-
γοις τοιοῦτοι φαίνονται καὶ αὐτοὶ, καὶ οἱ λόγοι.

ΚΕΦ. ιδ'.

ΠΕΡΙ ΗΘΩΝ ΤΗΣ ΑΚΜΑΖΟΥΣΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ.

Οἱ δὲ ἀκμάζοντες, φανερόν, ὅτι μεταξὺ τούτων τὰ
ἦθος ἔσονται, ἐκατέρων ἀφαιροῦντες τὴν ὑπερβολὴν· καὶ
εὔτε σφόδρα θάρρουντες· θρασύτης γὰρ τὸ τοιοῦτον·
εὔτε λίαν φοβούμενοι, καλῶς δὲ πρὸς ἄμφω ἔχοντες.

propter imbecillitatem. Omnia enim mala putant sibi
imminere; hoc autem dicebamus esse misericordis. Un-
de etiam queruli sunt, neque urbani, neque iocorum
amantes; nam querulum esse & iocorum amantem ad-
versantur. 16 Iuvenum igitur & senum mores hi sunt.
Itaque, quando homines libenter accipiunt orationes
moribus suis congruas, ac similes, non est obscurum,
quomodo ita uti oratione possimus, ut & nos ipsi tales
videamur, & oratio nostra consilio respondeat.

C A P. XIV.

De moribus aetatis virilis.

Qui autem in robore aetatis constituti sunt, patet,
eos quoad mores inter illos (*senes & iuvenes*) medios
fore, detracto eo, quod in utrisque nimium est; ergo
neque valde confidentes; id enim temeritatis est; ne-
que nimis meticulosi, sed recte ad utrumque affecti.

2 Οὔτε πᾶσι πιστεύοντες, οὔτε πᾶσιν ἀπιστοῦντες, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀληθές κρίνοντες μᾶλλον. καὶ οὔτε πρὸς τὸ καλὸν ζῶντες μόνον, οὔτε πρὸς τὸ συμφέρον, ἀλλὰ πρὸς ἅμφω. καὶ οὔτε πρὸς Φειδῶ, οὔτε πρὸς Ἀσπασίαν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἀρμόττον. 3 Ὀμοίως δὲ καὶ πρὸς θυμὸν, καὶ πρὸς ἐπιθυμίαν. καὶ σώφρονες μετὰ ἀνδρείας, καὶ ἀνδρεῖοι μετὰ σωφροσύνης· ἐν γὰρ τοῖς νέοις καὶ τοῖς γέροισι διήρηται ταῦτα· εἰσὶ γὰρ οἱ μὲν νέοι ἀνδρεῖοι καὶ ἀκόλαστοι· οἱ δὲ πρεσβύτεροι σώφρονες καὶ δειλοί. ὡς δὲ καθόλου εἰπεῖν, ὅσα μὲν διήρηται ἡ νεότης καὶ τὸ γῆρας τῶν ὠφελίμων, ταῦτα ἅμφω ἔχουσιν· ὅσα δ' ὑπερβάλλουσιν, ἢ ἐλλείπουσι, τούτων τὸ μέτριον καὶ τὸ ἀρμόττον. 4 Ἀκμάζει δὲ τὸ μὲν σῶμα ἀπὸ τῶν τριάκοντα ἐτῶν μέχρι τῶν πέντε καὶ τριάκοντα· ἡ δὲ ψυχὴ περὶ τὰ ἐνὸς δεῖν πεντήκοντα. περὶ μὲν

2 Neque omnibus credent illi, neque omnibus diffident, sed ex veritate magis omnia diiudicabunt. Neque tantum ad honestum, neque tantum ad utile, sed ad utrumque vitam dirigent. Neque ad parsimoniam, neque ad effusionem, sed ad id, quod convenit, (*propensi erunt*). 3 Similiter vero etiam neque ad iram, neque ad cupiditatem. Et prudentes sunt cum fortitudine, & fortes cum prudentia; nam in iuvenibus & senibus haec divisa sunt; sunt enim iuvenes quidem fortes & intemperantes; senes vero prudentes & timidi. Ut universe autem loquar, quaecunque utilia seorsum habent iuventus & senectus, ea utraque habent (*viri*); quibus autem in rebus illae modum transeunt, aut non attingunt, in illis ab his moderatio & aequabilitas retinentur. 4 Viget autem corpus quidem a trigesimo aetatis anno usque ad trigesimum quintum; animus vero circiter usque ad undequingagesimum. De iuventute igitur &

οὐν νεότητος καὶ γήρως καὶ ἀκμῆς, ποίων ἡβῶν ἔστιν ἕκαστον, εἰρήσθω τοσαῦτα.

ΚΕΦ. ΙΕ΄.

ΤΟ ΤΩΝ ΕΥΓΕΝΩΝ ΗΘΟΣ ΠΟΙΟΝ.

Περὶ δὲ τῶν ἀπὸ τύχης γιγνομένων ἀγαθῶν, δι' ὅσα αὐτῶν καὶ τὰ ἤβη ποῖα ἅττα συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις, λέγωμεν ἐφεξῆς. 2 Εὐγενείας μὲν οὐν ἡθός ἐστι τὸ φιλοτιμώτερον εἶναι τὸν κεκτημένον αὐτήν· πάντες γὰρ, ὅταν ὑπάρχη τι, πρὸς τοῦτο σωρεύειν εἰώθασιν· ἡ δὲ εὐγένεια ἐντιμότης προγόνων ἐστὶ καὶ καταφρονητικὸν καὶ τῶν ὁμοίων τοῖς προγόνοις τοῖς αὐτῶν· διότι πόρρω ταῦτα μᾶλλον, ἢ ἐγγὺς γιγνόμενα, ἐντιμώτερα καὶ εὐαλαζόμενα. 3 Ἔστι δὲ εὐγενὲς μὲν κατὰ τὴν τοῦ γένους ἀρετήν· γενναῖον δὲ κατὰ τὸ μὴ ἐξίστασθαι ἐκ τῆς φύσεως ὅπερ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὐ συμβαίνει τοῖς εὐγενέσιν, ἀλλ' εἰσὶν οἱ πολλοὶ εὐτε-

feneſtute & maturata aetate, quibus unaquaeque moribus ſit, haec dicta ſunt.

C A P. XV.

De moribus nobilium.

De bonis autem, quae a fortuna eveniunt, & quinam mores haec vel illa comitari ſoleant, deinceps agamus. 2 Ergo nobilitatis quidem mores hi ſunt, ut eum, in quo eſt, efficiat honoris ſtudioſiorem; omnes enim, quibus bonum aliquod adefit, illud augere & cumulare ſolent; eſt autem nobilitas dignitas maiorum; & contemptorem etiam eorum, qui ſuis maioribus ſimiles ſunt; propterea quod haec procul magis, quam in propinquo poſita, honorificentiora & glorioſiora habentur. 3 Nobilitas autem in gentis virtute conſiſtit; generoſus vero dicitur, ſi quis a natura non degenerat; quod plerumque non contingit nobilibus, immo multi eorum ſunt

λεῖς. Φορὰ γάρ τις ἐστὶν ἐν τοῖς γένεσιν ἀνδρῶν, ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ τὰς χώρας γιγνομένοις· καὶ ἐνίοτε, ἀν' ἣ ἀγαθὸν τὸ γένος, ἐγγίγνονται διὰ τινος χρόνου ἄνδρες περιττοί· κάπειτα πάλιν ἀναδίδωσιν. ἐξίσταται δὲ τὰ μὲν εὐφυᾶ γένη εἰς μανικώτερα ἤθη· οἷον οἱ ἀπ' Ἀλκιβιάδου, καὶ οἱ ἀπὸ Διονυσίου τοῦ προτέρου· τὰ δὲ στάσιμα εἰς ἀβελτηρίαν καὶ νωθρότητα· οἷον οἱ ἀπὸ Κίμωνος, καὶ Περικλέους, καὶ Σωκράτους.

ΚΕΦ. ΙΣΤ'.

ΤΩ ΠΛΟΥΤΩ Α ΕΠΕΤΑΙ ΗΘΗ.

Τῷ δὲ πλούτῳ ἀ' ἐπεται ἤθη, ἐπιπολῆς ἐστὶν ἰδεῖν ἅπασιν· ὑβρισταὶ γὰρ καὶ ὑπερήφανοι πάσχοντές τε ὑπὸ τῆς κτήσεως τοῦ πλούτου. ὥσπερ γὰρ ἔχοντες ἅπαντα τ' ἀγαθὰ, οὕτω διάκεινται. ὁ γὰρ πλοῦτος οἷον τιμὴ τις ἐστὶ τῆς ἀξίας τῶν ἄλλων· διὸ φαίνεται,

levis pretii. Nam proventus quidam est in stirpibus hominum, sicut in iis, quae e terra gignuntur; & interdum si stirps bona fuerit, nascuntur per aliquod tempus viri eximii; & deinde rursus retro cedit. Degenerant autem gentes quidem ingenio excellentes in mores infaniores; ut qui ab Alcibiade, & a Dionysio primo descenderunt; stabili vero & firmo ingenio praeditae in ignaviam & stoliditatem; ut qui a Cimone, & Pericle, & Socrate ortum duxerunt.

C A P. XVI.

De moribus divitum.

Qui autem mores divitias consequantur, facile est omnibus videre; contumeliosi enim sunt divites & superbi, quam quasi labem a divitiarum possessione contrahunt. Nam ita affecti sunt, quasi omnia bona possideant. Divitiis enim, quanti sint alia omnia, aestimari quodammodo videtur; quare videntur divitiis omnia

πάντα ὄνια εἶναι αὐτοῦ. 2 Καὶ τρυφεροὶ, καὶ σαλάκωνες· τρυφεροὶ μὲν διὰ τὴν τρυφήν, καὶ τὴν ἐνδειξίν τῆς εὐδαιμονίας· σαλάκωνες δὲ καὶ σόλοικοι διὰ τὸ παντας εἰωθέναι διατρίβειν περὶ τὸ ἐρώμενον καὶ θαυμαζόμενον ὑπ' αὐτῶν, καὶ τὸ οἰεσθαι ζηλοῦν τοὺς ἄλλους, ἃ καὶ αὐτοί. ἅμα δὲ καὶ εἰκότως τοῦτο πάσχουσι πολλοὶ γὰρ [εἰσιν] οἱ θεόμενοι τῶν ἐχόντων. ὅθεν καὶ τὸ Σιμωνίδου εἶρηται περὶ τῶν σοφῶν καὶ πλουσίων πρὸς τὴν γυναῖκα τὴν Ἰέρωνος ἐρομένην· „πότερον γενέσθαι κρεῖττον πλούσιον, ἢ σοφόν; „ „πλούσιον, „ εἰπεῖν· „ τοὺς γὰρ σοφοὺς ὄραν ἐπὶ ταῖς τῶν πλουσίων θύραις διατρίβοντας. „ 3 Καὶ τὸ οἰεσθαι ἀξίους εἶναι ἀρχεῖν ἔχειν γὰρ οἴονται, ὧν ἕνεκεν ἀξίον ἀρχεῖν. καὶ ὡς ἐν κεφαλαίῳ, ἀνοήτου εὐδαιμόνος ἤθους ὁ πλοῦτος ἐστί. 4 Διαφέρει δὲ τοῖς νεωστὶ κεκτημένοις καὶ

esse venalia. 2 Et delicati (*divites sunt*) stolideque se iactantes; delicati quidem ob mollitiem & felicitatis ostentationem; salacones autem & inepti, quoniam omnes solent tempus consumere iis in rebus, quarum amore capti sunt, quasque mirantur, & quia putant, quae a se, eadem ab aliis magni fieri. Simul vero etiam non plane iniuriā ita se habent; multi enim sunt, qui opulentis indigent. Unde & illud dictum est a Simonide de sapientibus & divitibus; quem cum Hieronis uxor interrogasset, *utrum esse praestaret sapientem, an divitem? Divitem*, inquit; *videre enim se sapientes ad fores opulentorum praestolari*. 3 Et putant se dignos, qui imperent; habere enim se arbitrantur, quae homines imperio dignos faciunt. Et ut summatim dicam, divitiae efficiunt mores insipientis fortunati. 4 Differunt autem mores eorum, qui nuper partas divitias possident, & eorum, qui a

τοῖς πάλαι τὰ ἤθη τῶ ἅπαντα μᾶλλον, καὶ Φαυ-
λότερα τὰ κακὰ ἔχειν τοὺς νεοπλοῦτους· ὥσπερ γὰρ
ἀπαιδευσία πλοῦτου ἐστὶ τὸ νεόπλουτον εἶναι. καὶ ἀδι-
κήματα ἀδικοῦσιν οὐ κακουργικὰ, ἀλλὰ τὰ μὲν ὑβρι-
στικὰ, τὰ δὲ ἀκρατευτικά· οἷον εἰς αἰκίαν καὶ μοιχείαν.

Κ Ε Φ. ιζ'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΩΝ ΔΥΝΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΥΤΥΧΩΝ
ΗΘΟΥΣ.

Ὅμοίως δὲ καὶ περὶ δυνάμεως σχεδὸν τὰ πλεῖστα
Φανερά ἐστὶν ἤθη· τὰ μὲν γὰρ τὰ αὐτὰ ἔχει ἡ δύνα-
μις τῶ πλούτῳ· τὰ δὲ βελτίω. 2 Φιλοτιμότεροι γὰρ
καὶ ἀνδρωδέστεροί εἰσι τὰ ἤθη οἱ δυνάμενοι τῶν πλου-
σίων, διὰ τὸ ἐφίεσθαι ἔργων, ὅσα ἐξουσία αὐτοῖς
πράττειν διὰ τὴν δύναμιν. 3 Καὶ σπουδαστικώτεροι,
διὰ τὸ ἐν ἐπιμελείᾳ εἶναι, ἀναγκαζόμενοι σκοπεῖν τὰ

maioribus traditas, quod nuper divites facti magis la-
borant iis omnibus vitiis, iisque deterioribus. Nam nu-
per ad divitias pervenisse est quasi nescire divitem esse.
Inferunt autem iniurias non cum nocendi studio, sed
a contumelia, & ab intemperantia profectas; quales
sunt verbera & adulterium.

C A P. XVII.

De moribus potentium & fortunatorum.

Similiter vero etiam mores potentium maxima ex par-
te noti & manifesti sunt; alia enim habent potentes ea-
dem, quae divites; alia vero meliora. 2 Sunt enim po-
tentes studiosiores honoris & erectiori animo, quam di-
vites, quia eiusmodi res appetunt, quarum efficienda-
rum propter potentiam facultatem habent. 3 Et studio-
siores sunt, quoniam semper diligentiam adhibere co-
guntur in iis, quae ad conservandam potentiam perti-

περὶ τὴν δύναμιν. 4 Καὶ σεμνότεροι ἢ βαρύτεροι ποιεῖ
 γὰρ ἐμφανεστέρους τὸ ἀξίωμα· διὸ μετριάξουσιν ἔστι
 δὲ ἡ σεμνότης μαλακὴ καὶ εὐσχήμων βαρύτης. καὶ
 εἰάν ἀδικῶσιν, οὐ μικραδικηταί εἰσιν, ἀλλὰ μεγαλά-
 δικοι. 5 Ἡ δ' εὐτυχία τὰ μόρια ἔχει τῶν εἰρημένων
 τὰ ἤθη· εἰς γὰρ ταῦτα συντείνουσιν αἱ [μέγισται] δο-
 κοῦσαι εἶναι εὐτυχίαι· καὶ ἔτι εἰς εὐτεχνίαν. καὶ τὰ
 κατὰ τὸ σῶμα ἀγαθὰ παρασκευάζει ἡ εὐτυχία πλε-
 ονεκτεῖν. 6 Ὑπερηφανότεροι μὲν οὖν, καὶ ἀλογιστότε-
 ροι διὰ τὴν εὐτυχίαν εἰσίν. ἐν δ' ἀκολουθεῖ βέλτιστον
 ἦθος τῇ εὐτυχίᾳ, ὅτι Φιλόθεοί εἰσι, καὶ ἔχουσι πρὸς
 τὸ θεῖόν πως, πιστεύοντες διὰ γιγνόμενα ἀγαθὰ ἀπὸ
 τῆς τύχης. περὶ μὲν οὖν τῶν καθ' ἡλικίαν καὶ τύχην
 ἠδῶν εἴρηται· τὰ γὰρ ἐναντία τῶν εἰρημένων ἐκ τῶν

ment. 4 Et sine arrogantia graves sunt; nam facit di-
 gnitas eos magis conspicuos; quare modice se gerunt;
 est autem granditas illa placida quaedam & decora gra-
 vitas. Quod si quando iniuriam faciant, non parvas,
 sed magnas iniurias faciunt. 5 Prosperitas autem fortu-
 nae mores, quos diximus, ex parte habet; nam quae
 [maximae] prosperitates habentur, eo tendunt; & prae-
 terea ad bonorum liberorum copiam. Efficit etiam pro-
 speritas, ut maiorem bonorum corporis copiam (*homi-
 nes*) appetant. 6 Superbiores igitur & minus considerati
 propter prosperitatem sunt. Unum vero quoad mores
 optimum prosperitatem consequitur; efficit enim homi-
 nes divini numinis amantes, & certo quodam modo ad
 cultum divinum affectos, cum confidant (*Diis*) propter
 bona, quae sibi a fortuna proveniunt. De moribus igi-
 tur per aetatum & fortunatum discrimina dictum est;
 nam quae dictis contraria sunt, e contrariis intelligi

ἐναντίων Φανερά ἐστίν· οἷον πένητος καὶ ἀτυχοῦς ἦθος, καὶ ἀδυνάτου.

ΚΕΦ. ιη΄.

ΟΤΙ ΕΣΤΙ ΚΟΙΝΑ ΤΙΝΑ ΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΤΟΥ
ΛΟΓΟΥ ΕΙΔΩΝ.

Ἐπεὶ δὲ ἡ τῶν πιθανῶν λόγων χρῆσις πρὸς κρίσιν ἐστὶ περὶ ὧν γὰρ ἴσμεν καὶ κεκρίκαμεν, οὐδὲν ἔτι δεῖ λόγου· ἐστὶ δὲ, ἂν τε πρὸς ἓνα τις χράμενος τῷ λόγῳ προτρέπη, ἢ ἀποτρέπη· οἷον οἱ νουθετοῦντες ποιῶσιν, ἢ πείθοντες· οὐδὲν γὰρ ἤττον κριτῆς ἐστὶν εἰς· ὃν γὰρ δεῖ πείσαι, οὗτός ἐστιν, ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν, κριτῆς, ἂν τε πρὸς ἀμφισβητοῦντα, ἂν τε πρὸς ὑπόθεσιν λέγη τις, ὁμοίως· τῷ γὰρ λόγῳ ἀνάγκη χρῆσθαι, καὶ ἀναίρεῖν τὰναντία, πρὸς ἃ, ὡσπερ ἀμφισβητοῦντα, τὸν

possunt; ut (*qui sint*) mores pauperis, & infortunati, & impotentis.

C A P. XVIII.

Probatum, esse quaedam communia omnium orationis specierum.

Quoniam autem orationum ad persuadendum comparatarum usus ad iudicium refertur; nam quae scimus, & de quibus iam iudicavimus, in eis nihil amplius opus est oratione; est autem (*iudicium*), etiamsi quis apud unum oratione utens hortetur, aut dehorteatur; quemadmodum faciunt verbis castigantes, aut aliquid suadentes; nihilominus ille unus iudex est; siquidem iudex, ut summatim dicam, is est, cui persuadendum aliquid est, nec refert, utrum adversus defendentem sententiam contrariam dicendum sit, an adversus aliquam propositam sententiam; necesse est enim, hic quoque oratione uti, & contraria refellere, in quae,
Aristot. Vol. IV. Q

λόγον ποιεῖται ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς ὥσπερ γὰρ πρὸς κριτὴν, τὸν θεωρὸν ὁ λόγος συνέστηκε· ἄλλως δὲ μόνος ὡς ἀπλῶς ἐστὶ κριτῆς ὁ ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀγῶσι τὰ ζητούμενα κρίνων· τὰ τε γὰρ ἀμφισβητούμενα ζητεῖται πῶς ἔχει, καὶ περὶ ὧν βουλευόνται· περὶ δὲ τῶν κατὰ τὰς πολιτείας ἡθῶν ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον ὥστε διαρισμένον ἂν εἴη, πῶς τε, καὶ διὰ τίνων τοὺς λόγους τοὺς ἠθικούς ποιήσομεν. 2 Ἐπεὶ δὲ περὶ ἕκαστον μὲν γένος τῶν λόγων ἕτερόν τι τὸ τέλος ἦν, περὶ ἀπάντων δ' αὐτῶν εἰλημμένοι δοξᾶι καὶ προτάσεις εἰσὶν, ἐξ ὧν τὰς πίστεις φέρουσι καὶ συμβουλεύοντες, καὶ ἐπιδεικνύοντες, καὶ ἀμφισβητοῦντες· ἐτι δ' ἐξ ὧν ἠθικούς τοὺς λόγους ἐνδέχεται ποιεῖν, καὶ περὶ τούτων διώριστα· λοιπὸν ἡμῶν,

tanquam in adversarium quempiam dirigitur oratio; eodemque modo etiam in orationibus ostentativis; nam in his ad auscultatorem, tanquam ad iudicem, habetur oratio; quamquam omnino is demum proprie iudex est, qui in civilibus concertationibus iudicat id, quod quaeritur; nam & in iis, de quibus in foro lis est, & iis, de quibus deliberatur, quomodo res se habeat, quaeritur; de variis autem moribus pro rerumpublicarum varietate dictum est prius, cum de genere deliberativo ageremus; ita ut definitum iam sit, quomodo, & quibus rationibus, moratas orationes efficere possimus. 2 Cum vero unicuique generi finis suus diversus a ceteris propositus sit, de omnibus autem illis collectae a nobis sint opiniones & propositiones, ex quibus argumenta ducunt & consultantes, & perorantes, & causas agentes; ac praeterea explicata sint ea, quibus moratae orationes fieri possint; reliquum nobis est, ut de

διελθεῖν περὶ τῶν κοινῶν. 3 Πᾶσι γὰρ ἀναγκαῖον, τὰ περὶ τοῦ δυνατοῦ καὶ ἀδυνατοῦ προσχρῆσαι ἐν τοῖς λόγοις· καὶ τοὺς μὲν, ὡς ἔσται· τοὺς δὲ, ὡς γέγονε, πειρᾶσθαι δεικνύουσι. 4 Ἐτι δὲ περὶ μεγέθους κοινὸν ἀπάντων ἐστὶ τῶν λόγων· χρῶνται γὰρ πάντες τῷ μειοῦν καὶ αὐξεῖν, καὶ συμβουλευόντες ἢ ἀποτρέποντες, καὶ ἐπαινούντες ἢ ἀπολογούμενοι. 5 Τούτων δὲ διαρισθέντων, περὶ τῶν ἐνθυμημάτων κοινῇ πειραβῶμεν εἰπεῖν, εἴ τι ἔχομεν, καὶ περὶ παραδειγμάτων· ὅπως τὰ λοιπὰ προσθέντες ἀποτελέσωμεν τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. ἔστι δὲ τῶν κοινῶν τὸ μὲν αὐξεῖν οἰκειότατον τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, ὥσπερ εἴρηται· τὸ δὲ γεγονὸς τοῖς δικανικοῖς· περὶ τούτων γὰρ ἡ κρίσις· τὸ δὲ δυνατόν καὶ ἐσόμενον τοῖς συμβουλευτικοῖς.

communibus differamus. 3 Omnibus enim necesse est; in orationibus etiam uti illis, quibus fieri posse aut non posse aliquid ostenditur; & alios quidem eniti, ut doceant, aliquid fore; alios autem, ut doceant, aliquid fuisse. 4 Communia sunt etiam omnium orationum ea, quae de magnitudine traduntur; utuntur enim omnes extenuatione & amplificatione, & suadentes aut dissuadentes, & laudantes aut defendentes. 5 Quibus autem explicatis, conemur aliquid communiter de enthymematibus dicere, si quid habemus, & de exemplis; ut iis, quae reliqua sunt, additis, perficiamus id, quod ab initio proposuimus. Est autem ex communibus amplificatio quidem ad genus ostentativum accommodatissima, ut dictum est; quod autem factum est ad iudiciale; de hoc enim iudicium est; possibile vero, & id, quod futurum est, ad deliberativum.

ΠΕΡΙ ΔΥΝΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑΤΩΝ.

Πρῶτον μὲν οὖν περὶ δυνατῶν καὶ ἀδυνατῶν λέγωμεν. ἂν δὴ τὸ ἐναντίον ἢ δυνατὸν ἢ εἶναι ἢ γενέσθαι, καὶ τὸ ἐναντίον δοξείεν ἂν εἶναι δυνατόν οἶον, εἰ δυνατόν, ἀνθρώπον ὑγιασθῆναι καὶ νοσήσαι ἢ γὰρ αὐτὴ δύναμις τῶν ἐναντίων, ἢ ἐναντία. 2 Καὶ εἰ τὸ ὅμοιον δυνατόν, καὶ τὸ ὅμοιον. 3 Καὶ εἰ τὸ χαλεπώτερον δυνατόν, καὶ τὸ ῥᾶον. 4 Καὶ εἰ τὸ σπουδαῖον ἢ καλὸν γενέσθαι δυνατόν, καὶ ὅλως γενέσθαι δυνατόν χαλεπώτερον γὰρ, καλὴν οἰκίαν, ἢ οἰκίαν εἶναι. 5 Καὶ οὐ ἢ ἀρχὴ δύναται γενέσθαι, καὶ τὸ τέλος οὐδὲν γὰρ γίγνεται οὐδὲ ἀρχεται γίγνεσθαι τῶν ἀδυνατῶν οἶον, τὸ σύμμετρον τῆν διάμετρον εἶναι οὐτ' ἂν ἀρξαιτο γίγνεσθαι, οὔτε γίγνεται. καὶ οὐ τὸ τέλος, καὶ ἢ ἀρ-

CAP. XIX.

De possibilibus & impossibilibus.

Primum igitur dicamus de possibilibus & impossibilibus. Si ergo contrarium possibile fit aut esse, aut fieri, etiam contrarium videri poterit possibile; velut, si possibile est, hominem bene valere, etiam (*possibile est eum*) aegrotare; nam eadem potestas est contrariorum, quatenus contraria sunt. 2 Et si simile possibile est, alterum quoque simile. 3 Et si difficilius possibile est, etiam facilius. 4 Et si bonum ac pulchrum fieri possibile est, etiam omnino fieri possibile est; difficilius enim est, *pulchram domum esse, quam domum esse.* 5 Et cuius principium esse potest, finis etiam potest; nihil enim eorum, quae impossibilia sunt, aut fit, aut fieri incipit; v. c. diametrum communem aliquam mensuram habere; neque hoc enim incipiet unquam fieri, neque fiet. Et cuius finis, eius quoque principium possibile est;

χῆ δυνατὴ ἅπαντα γὰρ ἐξ ἀρχῆς γίγνεται. 6 Καὶ εἰ τὸ ὑπὲρον τῆ οὐσίας ἢ τῆ γενέσει δυνατόν γενέσθαι, καὶ τὸ πρότερον οἶον, εἰ ἄνδρα γενέσθαι δυνατόν, καὶ παῖδας πρότερον γὰρ ἐκεῖνο γίγνεται καὶ εἰ παῖδα, καὶ ἄνδρα ἀρχὴ γὰρ ἐκεῖνο. 7 Καὶ ὧν ἔρως ἢ ἐπιθυμία φύσει ἐστίν· οὐδεὶς γὰρ τῶν ἀδυνάτων ἔρῳ, οὐδ' ἐπιθυμεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. 8 Καὶ ὧν ἐπιστήμαι εἰσι καὶ τέχναι, δυνατόν, ταῦτα καὶ εἶναι καὶ γενέσθαι. 9 Καὶ ὅσων ἢ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐν τούτοις ἐστίν, ἃ ἡμεῖς ἀναγκάσαιμεν ἂν, ἢ πείσαιμεν ταῦτα δ' ἐστίν, ὧν κρείττους, ἢ κύριοι, ἢ φίλοι. 10 Καὶ ὧν τὰ μέρη δυνατὰ, καὶ τὸ ὅλον, καὶ ὧν τὸ ὅλον δυνατόν, καὶ τὰ μέρη. εἰ γὰρ πρόσχισμα καὶ κεφαλὴς καὶ χιτῶν γενέσθαι δυνατόι, καὶ ὑπενδύματα δύναται· καὶ εἰ ὑπενδύματα, καὶ πρόσχισμα καὶ κεφαλὴς καὶ χιτῶν. 11 Καὶ εἰ τὸ γένος [ὅλον] τῶν δυ-

omnia enim ex principio fiunt. 6 Et si posterius essentia aut ortu fieri potest, etiam prius; ut, si virum fieri possibile est, etiam puerum; prius enim hoc fit; & si puerum, etiam virum; principium enim illud est. 7 Et quorum amor aut cupiditas naturā inest; nemo enim fere impossibilia amat, aut cupit. 8 Et quorum sunt scientiae atque artes, ea quoque possibile est & esse & fieri. 9 Et quibus principium ortus in illis est, quae nos aut cogere, aut in sententiam nostram traducere possimus; sunt vero haec, quibus potentiores sumus, quorumve aut domini, aut amici. 10 Et quorum partes posibles sunt, eorum etiam Totum possibile est; & quorum Totum possibile est, eius etiam partes posibles sunt. Nam si proschisma, & cephalis, & tunica fieri possunt, etiam indumenta fieri possunt. Et si indumenta, etiam proschisma, & cephalis, & tunica. 11 Et

νατῶν γενέσθαι, καὶ τὸ εἶδος, καὶ εἰ τὸ εἶδος, καὶ τὸ
 γένος. οἶον, εἰ πλοῖον γενέσθαι δυνατόν, καὶ τριήρη
 καὶ εἰ τριήρη, καὶ πλοῖον. 12 Καὶ εἰ θάτερον τῶν πρὸς
 ἄλληλα πεφυκότων, καὶ θάτερον οἶον, εἰ διπλά-
 σιον, καὶ ἥμισυ καὶ εἰ ἥμισυ, καὶ διπλάσιον. 13
 Καὶ εἰ ἄνευ τέχνης ἢ παρασκευῆς δυνατόν γενέσθαι
 τι, μᾶλλον διὰ τέχνης καὶ ἐπιμελείας δυνατόν. ὅθεν
 καὶ Ἀγάθωνι εἶρηται,

Καὶ μὴν τὰ μὲν γε τῇ τύχῃ πράσσειν· τὰ δὲ

Ἡμῖν ἀνάγκη καὶ τέχνη προσγίγνεται.

14 Καὶ εἰ τοῖς χείροσιν ἢ ἥττοσιν ἢ ἀδρονεστέροις δυ-
 νατόν, καὶ τοῖς ἐναντίοις μᾶλλον ὥσπερ καὶ Ἰσοκρά-
 τῆς ἔφη, δεῖνόν εἶναι, εἰ ὁ μὲν Εὐθύνοσ ἐμάθεν, αὐτὸς
 δὲ μὴ δυνήσεται εὐρεῖν. 15 Περὶ δὲ ἀδυνάτων δῆλον, ὅτι

si totum genus est eorum, quae fieri possunt, etiam
 species; & si species, etiam genus. Ut, si navigium
 fieri possibile est, etiam triremem; & si triremem,
 etiam navigium. 12 Et si alterum eorum, quae naturā
 ad se invicem affecta sunt, (*possibile est,*) alterum quo-
 que; ut, si duplum, etiam dimidium; & si dimidium,
 etiam duplum. 13 Et si quid sine arte aut apparatu pot-
 est fieri, magis etiam poterit arte & diligentia adhibi-
 ta. Unde & ab Agathone dictum est:

Necesse est alia quidem a fortuna fieri; alia vero

Nobis necessitas & ars praebent.

14 Et si deterioribus, aut inferioribus, aut impruden-
 tioribus possibile est, magis erit etiam contrario modo
 affectis; sicut Isocrates quoque aiebat, ferendum non
 esse, si Eurhynus quidem didicisset, ipse autem reperire
 non posset. 15 De impossibilibus vero constat, ar-
 gumenta ex iis suppetere, quae modo dictis contraria

ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις ὑπάρχει. 16 Εἰ δὲ γέγονεν ἢ μὴ γέγονεν, ἐκ τῶνδε σκεπτέον. πρῶτον μὲν γὰρ, εἰ τὸ ἦττον γίνεσθαι πεφύκός γέγονε, γεγονὸς ἂν εἴη καὶ τὸ μᾶλλον. 17 Καὶ εἰ τὸ ὕστερον εἰώθως γίνεσθαι γέγονε, καὶ τὸ πρότερον γέγονεν οἷον, εἰ ἐπιλέλησται, καὶ ἔμαθέ ποτε τοῦτο. 18 Καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ἐβούλετο, πέπραγε· πάντες γὰρ, ὅταν δυνάμενοι βουληθῶσι, πράττουσιν· ἐμποδῶν γὰρ οὐδέν. ἔτι, εἰ ἐβούλετο, καὶ μηδὲν τῶν ἕξω ἐκώλυε. 19 Καὶ εἰ δυνατόν, καὶ ὠργίζετο, καὶ εἰ ἐδύνατο, καὶ ἐπεθύμει· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ, ὧν ὀρέγονται, ἂν δύνωνται, καὶ ποιούσιν· οἱ μὲν Φαῦλοι δι' ἀκρασίαν· οἱ δ' ἐπιεικεῖς, ὅτι τῶν ἐπιεικῶν ἐπιθυμοῦσι. 20 Καὶ εἰ ἔμελλε γίνεσθαι, καὶ ποιεῖν· εἰκὸς γὰρ τὸν μέλλοντα καὶ ποιῆσαι. 21 Καὶ εἰ γέγονεν, ὅσα πεφύκει πρὸ ἐκείνου, ἢ ἔνεκα ἐκείνου· οἷον, εἰ ἥστραψε, καὶ ἐβρόντησε

funt. 16 Factum autem fit, an non fit, ex hisce considerandum est. Nam primum quidem, si factum est id, quod per naturam minus fieri poterat, factum fuerit & id, quod magis. 17 Et si factum est id, quod postea fieri solet, factum est & id, quod prius; ut, si oblitus est, aliquando etiam didicit. 18 Et si potuit ac voluit, fecit; omnes enim, qui & possunt & volunt, faciunt; nihil enim obstat. Porro, si voluit & nulla res externa prohibuit. 19 Et si potuit, & iratus erat. Et si potuit, & cupiebat; plerumque enim, quae cupiunt homines, ea, si possunt, agunt, improbi quidem per intemperantiam; boni autem, quia bona cupiunt. 20 Et si in eo erat, ut faceret; nam probabile esse, qui iam in eo erat, eum etiam fecisse. 21 Et si facta sunt, quae antea, aut eius rei causa fieri solent; ut, si fulsit, etiam

καὶ εἰ ἐπέειρασε, καὶ ἔπραξε. καὶ εἰ, ὅσα ὕστερον πε-
 φύκει γίνεσθαι, ἢ οὐ ἔνεκα γίγνεται, γέγονε, καὶ τὸ
 πρότερον, καὶ τὸ τούτου ἔνεκα γέγονεν· οἷον, εἰ ἐβρόν-
 τησε, καὶ ἤστραψε· καὶ εἰ ἔπραξε, καὶ ἐπέειρασεν. ἔστι
 δὲ τούτων ἀπάντων τὰ μὲν ἐξ ἀνάγκης· τὰ δὲ ὡς ἐπὶ
 τὸ πολὺ οὕτως ἔχοντα. 22 Περὶ δὲ τοῦ μὴ γεγονέναι,
 Φανερόν, ὅτι ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις· καὶ περὶ
 τοῦ ἐσομένου ἐκ τῶν αὐτῶν δῆλον· τό, τε γὰρ ἐν δυνά-
 μει καὶ βουλήσει ὄν ἔσται. 23 Καὶ τὰ ἐν ἐπιθυμίᾳ,
 καὶ ὀργῇ, καὶ λογισμῶ μετὰ δυνάμειως ἄντα. διὰ
 ταῦτα καὶ εἰ ἐν ὀρμῇ τοῦ ποιεῖν ἢ μελλήσει, ἔσται
 ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ γίγνεται μᾶλλον τὰ μέλλοντα,
 ἢ τὰ μὴ μέλλοντα. 24 Καὶ εἰ προγέγονεν, ὅσα πρό-
 τερον πεφύκει γίνεσθαι· οἷον, εἰ συννεφεῖ, εἰκὸς,
 ὑσαί. 25 Καὶ εἰ τὸ ἔνεκα τούτου γέγονε, καὶ τοῦτο

tonuit; & si tentavit, etiam fecit. Et si, quae posterius,
 aut alicuius rei causa fieri solent, facta sunt; etiam quae
 prius sunt, & eius causa, facta sunt; ut, si tonuit, etiam
 fulsit; & si fecit, etiam tentavit. Horum autem omnium
 alia quidem necessario, alia vero plerumque ita se ha-
 bent. 22 Aliquid autem non factum esse, (*unde doceamus,*) patet ex iis, quae modo dictis contraria sunt;
 constat etiam ex iisdem, quomodo de futuro disputan-
 dum sit; nam quod in potestate ac voluntate positum
 est, erit. 23 Et quod cupiditas, & ira, & ratio suadet,
 si adsit potestas. Propterea etiam, si quis iam iamque
 facere aut facturus esse aliquid videatur, (*fore illud dicamus licet;*) plerumque enim fiunt potius futura, quam
 non futura. 24 Et si antegressa sunt, quaecunque natu-
 ra prius fieri solent; ut, si coactae sunt nubes, verisimile est, fore, ut pluat. 25 Et si, quod huius causa fit,

εἰκὸς γενέσθαι οἶον, εἰ θεμέλιος, καὶ οἰκία. 26 Περὶ δὲ μεγέθους καὶ μικρότητος τῶν πραγμάτων, μείζονος τε καὶ ἐλάττονος, καὶ ὅλως μεγάλων καὶ μικρῶν, ἐκ τῶν προειρημένων ἡμῖν ἔστι φανερόν. εἴρηται γὰρ ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς περὶ τε μεγέθους ἀγαθῶν, καὶ περὶ τοῦ μείζονος ἀπλῶς καὶ ἐλάττονος. ὥστ', ἐπεὶ καθ' ἕναστον τῶν λόγων τὸ προκείμενον τέλος ἀγαθόν ἐστιν οἶον, τὸ συμφέρον, καὶ τὸ καλόν, καὶ τὸ δίκαιον φανερόν, ὅτι δι' ἐκείνων ληπτέον τὰς αὐξήσεις πᾶσι. 27 Τὸ δὲ παρὰ ταῦτά τι ζητεῖν περὶ μεγέθους ἀπλῶς καὶ ὑπεροχῆς, κενολογεῖν ἔστι κυριώτερα γὰρ ἔστι πρὸς τὴν χρεῖαν τῶν καθόλου τὰ κατέκαστα τῶν πραγμάτων. περὶ μὲν οὖν δυνατοῦ καὶ ἀδυνατοῦ, καὶ πότερον γέγονεν, ἢ οὐ γέγονε, καὶ ἔσται, ἢ οὐκ ἔσται, ἐτι δὲ περὶ μεγέθους καὶ μικρότητος τῶν πραγμάτων, εἰρήσθω ταῦτα.

factum est; ipsum quoque probabile est factum iri; ut, si fundamentum, domus quoque. 26 De magnitudine autem & parvitate rerum, & de maiori ac minori, omninoque de magnis & parvis, ex iis, quae iam diximus, constat. Dictum est enim in praeceptis de genere deliberativo & de magnitudine bonorum, & de maiori ac minori simpliciter. Itaque quando unicuique orationum generi finis propositus est bonum quoddam; velut utile, & pulchrum, & iustum; constat, in quocunque genere dicentibus amplificandi rationes ex illis esse sumendas. 27 Praeter haec autem quaerere aliquid de magnitudine & exsuperantia simpliciter, est nugari; singularia enim potiora universalibus sunt ad usum. Ergo de possibili quidem & impossibili, & factum sit aliquid, necne sit, & futurum sit, an non sit, praeterea de magnitudine & parvitate rerum haec a nobis disputata sint.

ΠΕΡΙ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΩΝ, ΠΟΣΑ ΕΙΔΗ, ΚΑΙ ΠΩΣ
ΑΥΤΟΙΣ, ΚΑΙ ΠΟΤΕ ΧΡΗΣΤΕΟΝ.

Λοιπὸν δὲ, περὶ τῶν κοινῶν πίστεων ἅπασιν εἰ-
πεῖν, ἐπεὶ περ εἴρηται περὶ τῶν ἰδίων. εἰσὶ δ' αἱ κοι-
ναὶ πίστεις δύο τῶ γενεῖ, παράδειγμα καὶ ἐνθύμη-
μα· ἢ γὰρ γνώμη μέρος ἐνθυμήματός ἐστι. 2 Πρῶ-
τον μὲν οὖν περὶ παραδείγματος λέγωμεν· ὁμοιον γὰρ
ἐπαγωγῇ τὸ παράδειγμα· ἢ δ' ἐπαγωγῇ ἀρχή. πα-
ραδειγμάτων δ' εἶδη δύο ἐστίν· ἐν μὲν γὰρ ἐστὶ πα-
ραδείγματος εἶδος τὸ λέγειν πράγματα προγεγενη-
μένα· ἐν δὲ τὸ αὐτὸν ποιεῖν. τούτου δ' ἐν μὲν παρα-
βολῇ· ἐν δὲ λόγοι· οἷον οἱ Αἰσώπειοι καὶ Λιβυκοί.
3 Ἔστι δὲ τὸ μὲν παράδειγμα τοῖονδέ τι, ὥσπερ, εἴ-
τις λέγοι, ὅτι δεῖ πρὸς βασιλέα παρασκευάζεσθαι,

C A P. XX.

*De exemplis, quotnam sint eorum species, quomodo
& quando iis utendum sit.*

Reliquum vero est, ut de iis faciendae fidei rationi-
bus agamus, quae omnibus communes sunt, quando-
quidem de propriis dictum est. Sunt autem communia
faciendae fidei instrumenta genere duo, exemplum &
enthymema; sententia enim pars est enthymematis. 2
Primum igitur de exemplo dicamus; nam simile est exem-
plum inductioni; inductio autem principium est. Exem-
plorum vero species duae sunt: una quidem exemplo-
rum species est, cum prius facta narrantur; altera ve-
ro eorum, quae ipse dicens fingit. Huius autem (*pos-
terioris*) una quidem species est parabola; altera vero
fabulae, ut Aesopeae, aut Libycae. 3 Est autem exem-
plum tale quiddam, ut, si quis dicat, comparandas es-

καὶ μὴ ἔαν, Αἴγυπτον χειρώσασθαι· καὶ γὰρ πρό-
 τερον Δαρεῖος οὐ πρότερον διέβη, πρὶν Αἴγυπτον λα-
 βεῖν· λαβὼν δὲ διέβη. καὶ πάλιν Ξέρξης οὐ πρότερον
 ἐπεχείρησε, πρὶν ἢ ἔλαβε· λαβὼν δὲ διέβη ὥστε καὶ
 οὗτος, ἂν λάβῃ, διαβήσεται· διὸ οὐκ ἐπιτρεπτέον. 4
 Παραβολὴ δὲ, τὰ Σωκρατικά· οἷον, εἴ τις λέγοι,
 ὅτι οὐ δεῖ τοὺς κληρωτοὺς ἀρχεῖν· ὅμοιον γὰρ, ὥσπερ
 εἴ τις τοὺς ἀθλητὰς κληροῖη, μὴ οἱ ἂν δύνωνται ἀγω-
 νίζεσθαι, ἀλλ' οἱ ἂν λάχωσιν ἢ τῶν πλωτῆρων, ὃν
 τινα δεῖ κυβερνᾶν, κληρώσειεν, ὡς δεόν τὸν λαχόντα,
 ἀλλὰ μὴ τὸν ἐπιστάμενον. 5 Λόγος δὲ, οἷος ὁ Στη-
 σιχόρου πρὸς Φάλαριν, καὶ Αἰσώπου ὑπὲρ τοῦ δημα-
 γωγοῦ. Στησιχόρος μὲν γὰρ, ἐλομένων στρατηγῶν αὐ-
 τοκράτορα τῶν Ἰμεραίων Φάλαριν, καὶ μελλόντων Ου-

se adversus regem copias, neque ferendum, Aegyptum
 ab eo in potestatem suam redigi; nam & prius Darius
 non antea traiecit, quam cepisset Aegyptum; qua ta-
 men capta traiecit. Et rursus Xerxes non prius in (*Grae-
 ciam*) quidquam molitus est, quam (*Aegyptum*) cepif-
 fet; capta autem traiecit; itaque & hic, si ceperit,
 traiciet; quare ferendum non est. 4 Parabola autem,
 qualia erant Socratica; ut, si quis dicat, magistratus
 non forte esse eligendos; simile enim esse, ac si quis
 athletas forte ducat, non qui pugnare valeant, sed quo-
 rum fors exierit; aut si fortiantur inter se navigan-
 tes, quis navem gubernare debeat, quasi oporteat ab
 illo, cui fors obtigerit, gubernari, non ab eo, qui sciat.
 5 Fabula autem, qualis est Stesichori adversus Phalarin,
 & Aesopi pro demagogo. Nam Stesichorus quidem,
 cum Himerenfes Phalarin ducem copiarum suarum cum
 summa potestate fecissent, vellentque ei custodes cor-

λακὴν δίδοναι τοῦ σώματος, τᾶλλα διαλεχθεὶς, εἶπεν
 αὐτοῖς λόγον. „Ὡς ἵππος κατεῖχε λειμῶνα μόνος ἔλ-
 „ θόντος δ' ἐλάφου, καὶ διαφθείροντος τὴν νομὴν,
 „ βουλόμενος τιμωρῆσασθαι τὸν ἐλάφον, ἡρώτα τιν'
 „ ἄνθρωπον, εἰ δύναίτο μετ' αὐτοῦ κολάσαι τὸν ἐλά-
 „ φον. Ὁ δ' ἔφησεν, εἰάν λάβῃ χαλινόν, καὶ αὐτὸς
 „ ἀναβῆ ἔπ' αὐτὸν ἔχων ἀκόντια. Συνομολογήσαντος
 „ δέ, καὶ ἀναβάντος, ἀντὶ τοῦ τιμωρῆσασθαι αὐτὸς
 „ ἐδούλευσεν ἤδη τῷ ἀνθρώπῳ. Οὕτω δὲ καὶ ὑμεῖς,
 „ ἔφη, „ ὁρᾶτε, μὴ τοὺς πολεμίους βουλόμενοι τιμω-
 „ ρῆσασθαι, ταῦτό πάθητε τῷ ἵππῳ τὸν μὲν γὰρ
 „ χαλινὸν ἤδη ἔχετε ἐλόμενοι στρατηγὸν αὐτοκράτορα
 „ εἰάν δὲ φυλακὴν δῶτε, καὶ ἀναβῆναι ἐάσητε, δου-
 „ λεύσετε ἤδη Φαλάριδι. „ ὁ Αἰσωπὸς δὲ ἐν Σάμῳ
 συνηγορῶν δημαγωγῶ κρινομένῳ περὶ θανάτου, ἔφη,

poris dare, allatis in eandem sententiam aliis, hanc fa-
 bulam eis narravit: „Equus pratum solus obtinebat;
 „veniente autem cervo, pabulumque corrumpente, vo-
 „lens equus cervum punire, ex homine quodam quae-
 „sivit, possetne ipso adiutore cervum coercere. At il-
 „le, Etiam, inquit, si frenum sumseris, & ego te con-
 „scendero iacula manu gestans. Cui rei cum equus af-
 „sensisset, eumque homo conscendisset, pro ultione,
 „quam de cervo sperabat, ipse iam homini serviit. Sic
 „& vos, inquit, „videte, ne, dum hostes ulcisci vul-
 „tis, idem vobis, quod equo, eveniat; nam frenum
 „quidem iam habetis, electo copiarum duce cum summa
 „potestate; quod si autem dederitis custodiam, & eum
 „conscendere patiamini, Phalaridi iam servietis. „ ὁ Αε-
 σοπὸς αὐτὸν ἐν Σάμῳ μετὰ τὴν αἰσώπῳ συνηγορίαν
 tueretur, qui capitis postulabatur, narravit: „Vulpem

„ Ἀλώπεκα διαβαίνουσαν ποταμὸν ἀπώσθῃναι εἰς
 „ Φάραγγα· οὐ δυναμένην δὲ ἐκβῆναι πολὺν χρόνον
 „ κακοπαθεῖν, καὶ κυνοραϊστὰς πολλοὺς ἔχουσθαι αὐ-
 „ τῆς ἔχθρον δὲ πλανώμενον, ὡς εἶδεν αὐτὴν, κατοι-
 „ κτείραντα ἑρωτᾶν, εἰ ἀφέλοι αὐτῆς τοὺς κυνοραϊστὰς·
 „ τὴν δὲ οὐκ ἔαν' ἐρομένου δὲ, διὰ τί, Φᾶσαι, ὅτι οὐ-
 „ τοι μὲν πλήρεις μου ἤδη εἰσὶ, καὶ ὀλίγον ἔλκουσιν
 „ αἷμα· ἔαν δὲ τούτους ἀφέλῃ, ἕτεροι ἔλθόντες πει-
 „ νῶντες ἐκπιούνηται μου τὸ λοιπὸν αἷμα. Ἀτὰρ οὖν καὶ
 „ ὑμᾶς, „ ἔφη, „ ὧ ἄνδρες Σάμιοι, οὗτος μὲν οὐδὲν
 „ ἔτι βλάπτει· πλούσιος γὰρ ἐστίν· ἔαν δὲ τούτον ἀπο-
 „ κτείνητε, ἕτεροι ἤξουσιν πένητες, οἳ ὑμῖν ἀναλώσουσι
 „ τὰ κοινὰ κλέπτοντες. „ 7 Εἰσὶ δ' οἱ λόγοι δημηγο-
 „ ρικαὶ, καὶ ἔχουσιν ἀγαθὸν τοῦτο, ὅτι πράγματα μὲν
 „ εὐρεῖν ὅμοια γεγενημένα, χαλεπὸν λόγους δὲ, ῥᾶον
 „ ποιῆσαι γὰρ δεῖ, ὥσπερ καὶ παραβολὰς, ἂν τις δύ-

„ flumen traicientem in voraginem deiectam esse; qua
 „ cum exire illa non poffet, diu eam ibi misere labo-
 „ rasse, multosque ricinos corpori eius inhaesisse; eri-
 „ naceum vero illac vagantem, visa ea, misertum esse,
 „ ac quaesivisse, velletne ricinos illos a corpore suo
 „ avelli; at eam noluisse; illo autem causam quaeren-
 „ te, Quoniam, inquit, hi iam mei pleni sunt, & parum
 „ sanguinis ducunt; quod si hos avulseris, venient alii
 „ famelici, qui quantum mihi reliquum sanguinis est ex-
 „ fugent. Eodem modo & vos, „ inquit, „ viri Samii,
 „ hic quidem nihil amplius laedit; dives enim est; quod
 „ si eum interficiatis, venient alii pauperes, qui pecu-
 „ nias publicas depeculantes dissipabunt. „ 7 Sunt au-
 „ tem fabulae aptae ad concionem, & hoc boni habent,
 „ quod res quidem gestas similes invenire, difficile est;
 „ fabulas vero, facilius. Fingere enim oportet, ut & pa-

νηται τὸ ὅμοιον ὄραν, ὅπερ ῥᾶόν ἐστιν ἐκ Φιλοσοφίας.
 8 Ῥᾶώ μὲν οὖν πορίσασθαι τὰ διὰ τῶν λόγων χρη-
 σιμώτερα δὲ πρὸς τὸ βουλευσασθαι τὰ διὰ τῶν πραγ-
 μάτων ὅμοια γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰ μέλλοντα τοῖς
 γεγονόσι. 9 Δεῖ δὲ χρῆσθαι τοῖς παραδείγμασι μὴ
 ἔχοντα μὲν ἐνθυμήματα, ὡς ἀποδείξεσιν ἢ γὰρ πί-
 στις διὰ τούτων ἔχοντα δὲ, ὡς μαρτυρίοις, ἐπιλόγοις
 χρώμενον ἐπὶ ἐνθυμήμασι. προτιθέμενα μὲν γὰρ ἔοικεν
 ἐπαγωγῇ τοῖς δὲ ρητορικοῖς οὐκ οἰκεῖον ἐπαγωγῇ, πλὴν
 ἐν ὀλίγοις ἐπιλεγόμενα δὲ μαρτυρίοις ὁ δὲ μάρτυς
 πανταχοῦ πιθανός. διὸ καὶ προτιθέντι μὲν ἀνάγκη πολ-
 λὰ λέγειν ἐπιλέγοντι δὲ καὶ ἐν ἱκανόν μάρτυς γὰρ
 πιστὸς καὶ εἰς χρήσιμος. πόσα μὲν οὖν εἶδη παραδειγ-
 μάτων, καὶ πῶς αὐτοῖς, καὶ πότε χρηστέον, εἴρηται.

rabolas, si quis modo possit, quid in rebus simile fit,
 videre, quod facilius redditur philosophiae scientia. 8
 Faciliora igitur inventu sunt argumenta ex fabulis; uti-
 liora vero ad deliberandum sunt e rebus gestis petita;
 similia enim plerumque sunt futura praeteritis. 9 Uten-
 dum autem est exemplis, ut demonstrationibus, ubi en-
 thymemata non suppetunt; nam per haec fit fides; ubi
 vero adsunt, utendum est (*exemplis*) ut epilogis post en-
 thymemata testimoniorum loco. Nam priori loco posi-
 ta similia sunt inductioni; inductio autem oratori ac-
 commodata non est, nisi paucis in rebus; posteriori
 loco vero adhibita (*similia sunt*) testimoniis; testis
 autem ubique valet ad faciendam fidem. Quare etiam,
 cum priori loco ponuntur, multa dicere necesse est;
 cum vero subiiciuntur, etiam unum sufficit; utilis est
 enim testis fide dignus, etiamsi unus sit. Quot igitur
 sint exemplorum species, & quomodo ac quando iis
 uti oporteat, dictum est.

ΠΕΡΙ ΓΝΩΜΗΣ, ΤΙ ΕΣΤΙ, ΚΑΙ ΠΟΣΑ ΕΙΔΗ ΑΥΤΗΣ, ΚΑΙ ΠΩΣ ΧΡΗΣΤΕΟΝ ΑΥΤΗ, ΚΑΙ ΤΙΝΑ ΩΦΕΛΕΙΑΝ ΕΧΕΙ.

Περὶ δὲ γνωμολογίας, ῥηθέντος, τί ἐστὶ γνώμη, μάλιστα ἂν γένοιτο φανερόν, περὶ ποίων τε, καὶ πότε, καὶ τίσιν ἀρμόττει χρῆσθαι τῷ γνωμολογεῖν ἐν τοῖς λόγοις. 2 Ἔστι δὲ γνώμη ἀπόφανσις, οὐ μέντοι περὶ τῶν καθέκαστον οἶον, ποῖός τις Ἰφιράτης ἀλλὰ καθόλου· οὔτε περὶ πάντων καθόλου οἶον, ὅτι τὸ εὐθὺ τῷ καμπύλῳ ἐναντίον ἀλλὰ περὶ ὄσων αἱ πράξεις εἰσὶ, καὶ αἰρετὰ ἢ φευκτά ἐστὶ πρὸς τὸ πράσσειν. ὥστ', ἐπεὶ τὰ ἐνθυμήματα ὁ περὶ τοιούτων συλλογισμὸς ἐστὶ, σχεδὸν τὰ τε συμπεράσματα τῶν ἐνθυμημάτων, καὶ αἱ ἀρχαὶ, ἀφαιρέθεντος τοῦ συλλογισμοῦ, γινώμαί εἰσιν. οἶον,

C A P . X X I .

Quid sit sententia, & quot sint eius species, & quomodo ea utendum sit, quamque utilitatem habeat.

Quod autem attinet ad sententias orationi intexendas, si prius dixerimus, quid sit sententia, ita maxime perspicuum erit, quibus de rebus, & quando, & cui hominum generi conveniat in orationibus sententiose loqui. 2 Est vero sententia enuntiatio, non tamen de rebus singulis; ut, qualisnam sit Iphicrates; sed univérse prolata; neque quibuslibet de rebus univérse; ut, rectum curvo esse contrarium; sed de rebus agendis, & de iis, quae in agendo aut persequenda aut fugienda sunt. Itaque cum enthymemata sint syllogismi de talibus rebus, fere & conclusiones & principia enthymematum, detracto syllogismo, sententiae sunt. Quale illud est,

Χρὴ δ' οὐ ποθ', ὅς τις ἀρτίφρων πέφυκ' ἀνὴρ,
Παῖδας περισσῶς ἐκδιδάσκεισθαι σοφούς.

τοῦτο μὲν οὖν γνώμη προστεθείσης δὲ τῆς αἰτίας, καὶ
τοῦ δια τί, ἐνθύμημα ἔσται τὸ ἅπαν' οἶον,

Χωρὶς γὰρ ἄλλης, ἧς ἔχουσιν, ἀργίας,
Φθόνον πρὸς ἀστῶν ἀλφάνουσι δυσμενῆ

καὶ τὸ,

Οὐκ ἔστιν, ὅς τις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ
καὶ τὸ,

Οὐκ ἔστιν ἀνδρῶν, ὅς τις ἔστ' ἐλεύθερος
γνώμη πρὸς δὲ τῶ ἐχομένῳ ἐνθύμημα

Ἡ χρημάτων γὰρ δοῦλός ἐστιν, ἢ τύχης.

3 Εἰ δὴ ἐστὶ γνώμη τὸ εἰρημένον, ἀνάγκη, τέτταρα
εἶναι γνώμης εἶδη ἢ γὰρ μετ' ἐπιλόγου ἔσται, ἢ ἄνευ
ἐπιλόγου. 4 Ἀποδείξεως μὲν οὖν δεόμεναί εἰσιν, ὅσαι

*Quisquis sapit, gnatos ita instituat suos,
Sapientiores vulgo haberi ne velit.*

Hoc igitur sententia est; addita autem causa, cur ita
fit, totum illud est enthymema; ut,

*Nam praeter eam, quam contrahunt, ignaviam,
Invidiam & odium a civibus ferunt suis;*

& illud,

Nemo ab omni parte beatus;

& illud,

Nemo omnium est, quem liberum merito voces;

sententia est; addito autem eo, quod sequitur, enthy-
mema:

Fortunae enim aut est servus, aut pecuniae.

3 Si igitur sententia est id, quod diximus, necesse est,
quatuor esse genera sententiarum; aut enim (*sententia*)
cum epilogo erit, aut sine epilogo. 4 Demonstratione
igitur egent, quaecunque paradoxum aliquid dicunt,

παράδοξόν τι λέγουσιν, ἢ ἀμφισβητούμενον ὅσαι δὲ
μηδὲν παράδοξον, ἀνευ ἐπιλόγου. 5 Τούτων δ' ἀνάγκη
τὰς μὲν διὰ τὸ προεγνώσθαι μηδὲν δεῖσθαι ἐπι-
λόγου ὅιον,

Ἄνδρὶ δ' ὑγιαίνειν ἀριστόν ἐστιν, ὡς γ' ἡμῖν δοκεῖ
φαίνεται μὲν γὰρ τοῖς πολλοῖς οὕτω τὰς δ' ἅμα λε-
γομένας δήλας εἶναι ἐπιβλέψασιν ὅιον,

Οὐδεὶς ἐραστῆς, ὅστις οὐκ αἰεὶ φιλεῖ.

6 Τῶν δὲ μετ' ἐπιλόγου αἱ μὲν ἐνθυμημάτων μέρος εἰ-
σὶν ὥσπερ,

Χρῆ δ' οὐ ποθ', ὅστις ἀρτίφρων

αἱ δ' ἐνθυμηματικαὶ μὲν, οὐκ ἐνθυμημάτων δὲ μέρος
αἵπερ καὶ μάλιστα εὐδοκιμοῦσιν. εἰσὶ δ' αὖται, ἐν
ἵσταις ἐμφαίνεται τοῦ λεγομένου τὸ αἴτιον ὅιον ἐν τῷδε,

Ἄθάνατον ὀργὴν μὴ Φύλαττε θνητὸς ὢν.

aut controversum; quaecunque autem nihil paradoxī
dicunt, sine epilogo sunt. 5 Earum vero necesse est
alias quidem, quod praecognitae sint, nihil epilogo in-
digere; ut,

Viro autem bene valere optimum est, ut nobis quidem videtur;
nam eadem est vulgi opinio; alias autem, quod, simul-
atque proferuntur, intuitibus perspicuae sint; ut

Non est amator, quisquis non semper amat.

6 Earum autem, quae cum epilogo proferuntur, aliae
quidem sunt partes enthymematis; ut,

Quisquis sapit, &c.

aliae vero enthymematicae quidem, sed non partes en-
thymematis; & hae omnium probatissimae sunt. Sunt
autem illae, in quibus elucet causa eius, quod dicitur;
ut in hoc:

Ne serva immortalem iram, qui mortalis es.

Aristot. Vol. IV.

R

τὸ μὲν γὰρ Φᾶναι, μὴ δεῖν αἰεὶ φυλάττειν τὴν ὀργήν, γνῶμη' τὸ δὲ προσκείμενον, „θνητὸν ὄντα, „ τὸ διὰ τί λέγει. ὅμοιον δὲ καὶ τὸ,

Θνατὰ χρῆ τὸν θνατὸν, οὐκ ἀθάνατα τὸν θνατὸν
Φρονεῖν.

7 Φανερόν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, πόσα τε εἶδη γνῶμης, καὶ περὶ ποῖον ἕκαστον ἀρμόττει. περὶ μὲν γὰρ τῶν ἀμφοισβητευμένων, ἢ παραδοξῶν, μὴ ἄνευ ἐπιλόγου, ἀλλ' ἢ προθέντα τὸν ἐπίλογον γνῶμη χρῆσθαι τῶ συμπεράσματι οἷον, εἴ τις εἴποι, Ἐγὼ μὲν οὖν, ἐπειδὴ οὔτε θβονεῖσθαι δεῖ, οὔτ' ἀργὸν εἶναι, οὐ Φημί χρῆναι παιδεύεσθαι ἢ τῷτο προειπόντα ἐπειπεῖν τὰ ἔμπροσθεν. περὶ δὲ τῶν μὴ παραδόξων, ἀδήλων δὲ, προστιθέντα τὸ διότι στρογγυλώτατα. 8 Ἀρμόττει δ' ἐν τοῖς τοιούτοις καὶ τὰ Λακωνικὰ ἀποφθέγματα, καὶ τὰ αἰνιγματώδη οἷον, εἴ τις λέγοι, ὅπερ Σησίχο-

Nam dicere, servandam non esse iram, sententia est; addito vero, *qui mortalis es*, etiam cur id fieri non debeat, dicitur. Simile est hoc quoque,

Mortalem mortalia oportet sapere, haud immortalia.

7 Manifestum igitur ex dictis est, & quot sententiarum genera sint, & quas ad res unumquodque conveniat. Nam de controversis quidem, aut paradoxis, non sine epilogo; sed aut proposito epilogo uti oportet ipsa sententia tanquam conclusione; ut, si quis dicat, *Ego igitur, quando neque invidiam sibi contrahere oportet, neque ignavum esse, aio, abstinendum esse a sapientiae studiis*; aut hoc posteriori praemisso illud alterum addere. Iis autem, quae sunt de rebus non paradoxis quidem, sed tamen obscuris, apte & concinne addenda est causa, cur ita sit. 8 Conveniunt autem hic quoque apophthegmata Laconica, & aenigmatica; ut, si quis dicat, quod

ρος * ἐν Λοκροῖς εἶπεν, „ὅτι οὐ δεῖ ὑβριστὰς εἶναι, ὅπως μὴ οἱ τέττιγες χαμόθεν ἀδωσιν.,, 9 Ἀρμόττει δὲ γνωμολογεῖν ἡλικία μὲν πρεσβύτερον· περὶ δὲ τούτων, ὧν ἔμπειρός τις ἐστίν. ὡς τὸ μὲν μὴ τηλικούτων ἄντα γνωμολογεῖν, ἀπρεπές, ὡς περὶ καὶ τὸ μυθολογεῖν· τὸ δὲ, περὶ ὧν ἄπειρος, ἡλίθιον καὶ ἀπαίδευτον. σημεῖον δ' ἰκανόν· οἱ γὰρ ἀγροῖκοι μάλιστα γνωμοτόποι εἰσὶ, καὶ ῥαδίως ἀποφαίνονται. 10 Καθόλου δὲ μὴ ὄντος καθόλου εἰπεῖν μάλιστα ἀρμόττει ἐν σχετλιασμῷ, καὶ δεινώσει· καὶ ἐν τούτοις ἢ ἀρχόμενον, ἢ ἀποδείξαντα. 11 Χρησθῆναι δὲ δεῖ καὶ ταῖς τεθρυλλημέναις καὶ κοιναῖς γνώμαις, ἀν' ὧσι χρήσιμοι· δια γὰρ τὸ εἶναι κοινὰ, ὡς ὁμολογούντων ἅπαντων, ὅρῳ ὡς ἔχειν δοκοῦσιν· οἷον παρακαλοῦντι εἰς τὸ κινδυνεύειν μὴ θυσαμένους.

Stesichorus in Locrenses dixit, *Non oportet contumeliosos esse, utne cicadae humo canant.* 9 Convenit autem sententiose loqui aetate seniori; iis vero de rebus, quarum quisque peritus est. Nam eum, qui ad hanc aetatem non pervenerit, sententias fundere, indecorum est, ut & fabulas narrare; iis autem de rebus, quarum peritus non sit, stulti est & ineruditi. Cui rei satis argumento est, quod rustici maxime omnium sententias eudunt, & facile pronuntiant. 10 Universe autem dicere, quod tamen universe verum non sit, maxime convenit in con-
 questione, & in exaggeratione; atque in his aut principio, aut post rem demonstratam. 11 Utendum vero etiam est pervulgatis communibusque sententiis, si utiles sint; nam quia communes sunt, rectae etiam ac verae videntur, ut omnium consensu comprobatae; ut adhortanti ad subeundum periculum eos, qui litare non potuerint,

Εἰς οἰανὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης
καὶ ἐπὶ τὸ ἥττους ὄντας,

Εὐνὸς ἐναλίως

καὶ ἐπὶ τὸ ἀναίρειν τῶν ἐχθρῶν τὰ τέκνα καὶ μηδὲν
ἀδικοῦντα.

Νήπιος, ὃς πατέρα κτείνας, παῖδας καταλείπει.

12 Ἐτι ἔναι τῶν παροιμιῶν καὶ γνώμαί εἰσιν· οἷον
παροιμία, „ Ἀττικὸς πάροικος. „ 13 Δεῖ δὲ τὰς γνώ-
μας λέγειν καὶ παρὰ τὰ δεδημοσιευμένα· (λέγω δὲ
δεδημοσιευμένα, εἶον τὸ, Γνώθι σαυτόν· καὶ τὸ, Μη-
δὲν ἄγαν·) ὅταν ἢ τὸ ἦθος φαίνεσθαι μέλλοι βέλ-
τιον, ἢ παθητικῶς εἰρημένον ἔστιν. ἔστι δὲ παθητικῶς
μὲν, εἰ τις ὀργιζόμενος φαίη, ψεῦδος εἶναι, ὡς δεῖ γι-
γνώσκειν αὐτόν· οὗτος γοῦν εἰ ἐγίγνωσκεν αὐτόν, οὐκ
ἂν ποτε στρατηγεῖν ἤξιώσε. τὸ δὲ ἦθος βέλτιον, ὅτι οὐ

Pro patria pugnare, ea demum avis optima sola est;
& hortanti eos, qui inferiores sunt,

Communis Mavors;

& ad interficiendos inimicorum liberos, etiam si nul-
lam iniuriam faciant;

Stultus, qui natos occiso patre relinquat.

12 Sunt & quaedam proverbialia sententiae; ut illud, *At-
ticus vicinus.* 13 Proferendae autem sunt sententiae etiam
adversus ea, quae publice probata sunt; (dico autem
publice probata, ut τὸ, *Nosce te ipsum;* & τὸ, *Ne quid
nimis;*) si quid contra dici possit, quo aut mores melio-
res indicentur, aut quod aptum sit ad aliquem animi
motum exprimendum. Exprimitur autem motus animi,
ut si quis iratus dicat, *Falsum esse, debere unumquemque
se nosse;* certe enim hic, si se ipse novisset, nunquam se di-
gnum esse putasset, qui duceret exercitum. Mores vero melio-
res indicantur, ut hoc modo, *Non oportet, ut vulgo dici-*

δεῖ, ὥσπερ Φασί, Φιλεῖν ὡς μισήσοντα, ἀλλὰ μᾶλλον μισεῖν ὡς Φιλήσοντα. 14 Δεῖ δὲ τῇ λέξει τὴν προαίρεσιν δηλοῦν· εἰ δὲ μὴ, τὴν αἰτίαν ἐπιλέγειν αἶον, ἢ οὕτως εἰπόντα, ὅτι δεῖ Φιλεῖν, οὐχ ὥσπερ Φασί, ἀλλ' ὡς αἰεὶ Φιλήσοντα· ἐπιβούλου γὰρ πατέρα ἢ ὧδε, οὐκ ἀρέσκει δ' ἐμοὶ τὸ λεγόμενον· δεῖ γὰρ τὸν γ' ἀληθινὸν φίλον ὡς Φιλήσοντα αἰεὶ Φιλεῖν. καὶ οὐδὲ τὸ, μηδὲν ἄγαν· δεῖ γὰρ τοὺς τε κακοὺς ἄγαν μισεῖν. 15 Ἐχουσι δ' εἰς τοὺς λόγους βοήθειαν μεγάλην, μίαν μὲν δὴ διὰ τὴν φορτικότητα τῶν ἀκροατῶν· χαίρουσι γὰρ, εἴαν τις καθόλου λέγων ἐπιτύχη τῶν δοξῶν, ἃς ἐκεῖνοι κατὰ μέρος ἔχουσιν. ὃ δὲ λέγω, δῆλον ἔσται ὧδε· ἅμα δὲ καὶ, πῶς δεῖ αὐτὰς θηρεύειν· ἢ μὲν γὰρ γνώμη, ὥσπερ εἴρηται, καθόλου ἀπόφανσις ἐστὶ· χαίρουσι δὲ καθόλου λεγομένου, ὃ

tur, amare, tanquam ofurus sis, sed potius odisse, tanquam amaturus sis. 14 Oportet autem ipso dicendi genere animi sui propensionem declarare; sin minus, causam subiungere; aut ita dicentem, Oportet amare, non, ut vulgo dicunt, sed ut si semper amaturus sis; alterum enim insidiatore est; aut hoc modo, Non placet mihi, quod vulgo dicitur; veri enim amici est, ita amare, ut semper amaturum. Ac ne illud quidem, Ne quid nimis; nam improbos immodice odisse oportet. 15 Multum autem adiumenti afferunt in dicendo, primum quidem propter stultam quandam vanitatem audientium; gaudent enim, si quis univérse loquens incurrat in eas opiniones, quas ipsi in parte habent. Quod autem dico, ita magis perspicuum erit; simulque, quomodo sententias venari oporteat; sententia enim, ut diximus, enuntiatio est universalis; gaudent autem, eo univérse dicto, quod ipsi iam ex par-

κατὰ μέρος προὔπολαμβάνοντες τυγχάνουσιν. οἷον, εἴ τις γείτοσι τύχη κεχρημένος ἢ τέκνοις Φαύλοις, ἀποδέξαιτ' ἂν τοῦ εἰπόντος, οὐδὲν γειτονίας χαλεπώτερον ἢ ὅτι οὐδὲν ἡλιθιώτερον τεκνοποιίας. ὥστε δεῖ στοχάζεσθαι, πῶς τυγχάνουσι, ποῖα προὔπολαμβάνοντες· εἰθ' οὕτω περὶ τούτων καθόλου λέγειν. 16 Ταύτην δὲ δεῖ μίαν χρῆσιν ἔχειν τὸ γνωμολογεῖν, καὶ ἑτέραν κρείττω· ἡθικὸς γὰρ ποιεῖ τοὺς λόγους. ἦθος δ' ἔχουσι λόγοι, ἐν ὅσοις δῆλη ἢ προαίρεσις. αἱ δὲ γνώμαι πᾶσαι τοῦτο ποιοῦσι, διὰ τὸ ἀποφαίνεσθαι τὸν τὴν γνώμην λέγοντα καθόλου περὶ τῶν προαιρετῶν ὥστ' ἂν χρησταὶ ὦσιν αἱ γνώμαι, καὶ χρηστοθή φαινέσθαι ποιοῦσι τὸν λέγοντα. περὶ μὲν οὖν γνώμης, καὶ τί ἐστι, καὶ πῶς εἶδη αὐτῆς, καὶ πῶς χρηστέον αὐταῖς, καὶ τίνα ὠφέλειαν ἔχει, εἰρήσθω τοσαῦτα.

te aliqua prius animo conceperant. Ut, si cui mali vicini, aut mali liberi obtigerint, facile assentientur dicenti, *Nihil est odiosius vicinia*; aut, *Nihil stultius est, quam liberos procreare*. Itaque danda opera est, ut coniectura quodammodo consequantur, quas quaque de re anticipatas opiniones habeant; tum deinde universe de illis pronuntiandum est. 16 Hunc igitur unum fructum habere debet sententiosum dicendi genus, & alium praeterea potiore; moratas enim orationes facit. Mores vero habent orationes, quae declarant, quid expetat dicens in ratione vivendi. Omnes autem sententiae id praestant, quia sententiam proferens universe aliquid de rebus in vita eligendis pronuntiat; itaque si bonae fuerint sententiae, probitatis opinionem etiam conciliabunt dicenti. Ergo de sententia quidem, & quid sit, & quot eius sint genera, & quomodo illis utendum sit, & quem fructum afferant, haec a nobis dicta sint.

ΠΕΡΙ ΕΝΘΥΜΗΜΑΤΩΝ.

Περὶ δὲ ἐνθυμημάτων καθόλου τε εἶπαμεν, τίνα τρόπον δεῖ ζητεῖν, καὶ μετὰ ταῦτα τοὺς τόπους· ἄλλο γὰρ εἶδος ἑκατέρου τούτων ἐστίν. 2 Ὅτι μὲν οὖν τὸ ἐνθυμημα συλλογισμὸς τίς ἐστιν, εἴρηται πρότερον καὶ πῶς συλλογισμὸς, καὶ τί διαφέρει τῶν διαλεκτικῶν. 3 Οὔτε γὰρ πόρρωθεν, οὔτε πάντα δεῖ λαμβάνοντα συναίγειν· τὸ μὲν γὰρ ἀσαφὲς διὰ μῆκος· τὸ δὲ ἀδόλεσχία διὰ τὸ φανερὰ λέγειν. τοῦτο γὰρ αἴτιον καὶ τοῦ πιθανωτέρους εἶναι τοὺς ἀπαιδευτούς τῶν πεπαιδευμένων ἐν τοῖς ὄχλοις, ὥσπερ φασὶν οἱ ποιηταί, τοὺς ἀπαιδευτούς παρ' ὄχλω μουσικωτέρους λέγειν. οἱ μὲν γὰρ τὰ κοινὰ καὶ τὰ καθόλου λέγουσιν· οἱ δ', ἐξ ὧν ἴσασι, καὶ τὰ ἐγγύς. ὥστ' οὐκ ἐξ ἀπάντων τῶν δο-

CAP. XXII.

De enthymematibus.

*De enthymematibus autem dicamus aliquid universe, quomodo ea quaerere oporteat, ac deinde tradamus locos; alia enim horum utriusque ratio est. 2 Enthymema igitur syllogismum quendam esse, prius diximus; & quomodo fit syllogismus, & quomodo differat a dialecticis. 3 Neque enim longe repetentem, neque omnia fumentem concludere oportet; illud enim obscurum est propter longitudinem; hoc vero inanis loquacitas, quia perspicua & aperta dicuntur. Nam & haec causa est, cur apud imperitam multitudinem aptiores sint ad persuadendum ineruditi, quam eruditi, quemadmodum aiunt poetae, indoctos in vulgus magis ad dicendum muscos esse. Etenim illi quidem communia quaedam & universalia dicunt; hi vero ex iis, quae sciunt (*auditores*), & quae rei propinqua sunt. Itaque*

κούντων, ἀλλ' ἐκ τῶν ὠρισμένων λεκτέον· οἷον, ἢ τοῖς κρίνουσιν, ἢ οὓς ἀποδέχονται. καὶ τοῦτο δ', ὅτι οὕτω φαίνεται δῆλον εἶναι ἢ πᾶσιν, ἢ τοῖς πλείστοις· καὶ μὴ μόνον συνάγειν ἐκ τῶν ἀναγκαίων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. 4 Πρῶτον μὲν οὖν δεῖ λαβεῖν, ὅτι, περὶ οὗ δεῖ λέγειν καὶ συλλογίζεσθαι εἴτε πολιτικῶ συλλογισμῶ, εἴθ' ὁποιοῦν, ἀναγκαῖον, κατὰ τοῦτου ἔχειν τὰ ὑπάρχοντα ἢ πάντα, ἢ ἓνα· μηδὲν γὰρ ἔχων ἔξ οὐδενὸς ἀν ἔχοις συνάγειν. 5 Λέγω δέ, οἷον, πῶς ἀν δυνάιμεθα συμβουλευεῖν Ἀθηναίοις, εἰ πολεμητέον, ἢ μὴ πολεμητέον, μὴ ἔχοντες, τίς ἢ δύναμις αὐτῶν, πότερον ναυτικῆ, ἢ πεζικῆ, ἢ ἀμφῶ· καὶ αὐτῇ πίσῃ· καὶ πρόσοδοι τίνες· ἢ Φίλοι, καὶ ἔχθροί· ἐτι δέ, τίνας πολέμους πεπολεμήκασι, καὶ πῶς,

non ex omnibus, quae videntur, sed e definitis quibusdam dicendum est; ut aut iudicantibus, aut iis, quorum ipsi iudicio acquiescunt. Atque hoc ipsum, ita eis videri, constare oportet vel ipsis omnibus, vel plurimis; neque tantum ex necessariis argumentandum est, sed etiam ex iis, quae plerumque fiunt. 4 Primum igitur intelligendum est, quicumque de re aliqua dicturus vel disputaturus est, sive syllogismo politico, sive quolibet alio, ei necessario, quae in ea re insunt, aut omnia, aut pleraque nota esse oportere; si enim nihil habeas, nihil erit, unde possis argumenta ducere. 5 Dico autem exempli causa, quomodo fieri potest, ut consilium demus Atheniensibus, bellare illi an non debeant, nescientes, quibus copiis instructi sint, navalibus, an terrestribus, an utrisque; & illae ipsae quantae sint; & quae vectigalia; qui amici, aut inimici; ac praeterea, quae bella gesserint, & quomodo, & eiusdem generis

καὶ τὰλλα τὰ τοιαῦτα. 6 Καὶ ἐπαινῶν, εἰ μὴ ἔχοι-
 μεν τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν, ἢ τὴν ἐν Μαραθῶνι
 μάχην, ἢ τὰ ὑπὲρ Ἡρακλειδῶν πραχθέντα, ἢ ἄλλο
 τι τῶν τοιούτων. ἐκ γὰρ τῶν ὑπαρχόντων ἢ δοκούντων
 [ὑπάρχειν] καλῶν ἐπαινῶσι πάντες. 7 Ὀμοίως δὲ
 καὶ ψέγουσιν ἐκ τῶν ἐναντίων, σκοποῦντες, τί ὑπάρ-
 χει τοιοῦτον αὐτοῖς, ἢ δοκεῖ ὑπάρχειν οἷον, ὅτι τοὺς
 Ἕλληνας κατεδουλώσαντο, καὶ τοὺς πρὸς τὸν βάρ-
 βαρον συμμαχεσαμένους, καὶ ἀριστεύσαντας ἠνδρα-
 ποδίσαντο Αἰγινήτας καὶ Ποτιδαίετας καὶ ὅσα ἄλ-
 λα τοιαῦτα, καὶ εἴ τι ἄλλο ἀμάρτημα τοιοῦτον ὑπάρ-
 χει αὐτοῖς. ὡς δ' αὐτως καὶ οἱ κατηγοροῦντες, καὶ οἱ
 ἀπολογούμενοι, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων σκοποῦμενοι κατ-
 ηγοροῦσι καὶ ἀπολογοῦνται. 8 Οὐδὲν δὲ διαφέρει,
 περὶ Ἀθηναίων, ἢ Λακεδαιμονίων, ἢ ἀνθρώπου, ἢ
 Θεοῦ, ταῦτὸ τοῦτο δρᾶν. καὶ γὰρ συμβουλευόντα τῶ

alia. 6 Et quomodo eos laudemus, nisi teneamus pu-
 gnam navalem apud Salaminem, aut proelium Mara-
 thonium, aut quae pro Heraclidis gesserunt, aut aliud
 quid eiusmodi. Omnes enim laudant ex iis, quae in quo-
 que pulchra infunt, aut inesse videntur. 7 Similiter ve-
 ro etiam vituperant ex contrariis, intuentes, quid in
 eis tale aut infit, aut inesse videatur; velut, quod
 Graecos in servitutum rede gere, & a quibus adiuti
 erant in bello adversus barbaros, quique se fortiter
 gesserant, Aeginetas & Potidaeatas in captivitatem ab-
 duxerunt; & quaecunque alia sunt eiusmodi, & si quid
 aliud tale ab iis peccatum est. Eodemque modo & ac-
 cusantes, & defendentes, ea, quae infunt, respiciendo
 accusant & defendunt. 8 Nihil autem interest, de Athe-
 nienfibus, an de Lacedaemoniis, de homine, an de Deo
 agendum sit. Nam & si Achilli consilium dare velis, &

Ἀχιλλεῖ, καὶ ἐπαινοῦντα καὶ ψέγοντα, καὶ κατηγοροῦντα καὶ ἀπολογούμενον ὑπὲρ αὐτοῦ, τὰ ὑπάρχοντα, ἢ δοκοῦντα ὑπάρχειν, ληπτέον, ἢ ἐκ τούτων λέγωμεν, ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες, εἴ τι καλὸν ὑπάρχει, ἢ αἰσχρὸν· κατηγοροῦντες δὲ ἢ ἀπολογούμενοι, εἴ τι δίκαιον ἢ ἀδίκον· συμβουλευόντες δὲ, εἴ τι συμφέρον ἢ βλαβερόν. 9 Ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ περὶ πράγματος ὁτουσῶν· οἷον περὶ δικαιοσύνης, εἰ ἀγαθὸν ἢ μὴ ἀγαθόν, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων τῇ δικαιοσύνῃ, ἢ τῷ ἀγαθῷ. 10 Ὡστ', ἐπειδὴ καὶ πάντες οὕτω φαίνονται ἀποδεικνύντες, ἂν τε ἀκριβέστερον, ἂν τε μαλακώτερον συλλογίζωνται· οὐ γὰρ ἐξ ἀπάντων λαμβάνουσιν, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ ἕκαστον ὑπαρχόντων, καὶ διὰ τοῦ λόγου· δῆλον γὰρ, ὅτι ἀδύνατον, ἄλλως δεικνύναι· φανερόν, ὅτι ἀναγκαῖον, ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, πρῶτον περὶ ἕκαστον ἔχειν ἐξελεγμένα περὶ τῶν ἐνδεχομένων καὶ

si eum laudare & vituperare, & si accusare & defendere, fumenda sunt, quae in eo aut insunt, aut inesse videntur, ut ex iis dicendi materiam petamus, laudantes quidem aut vituperantes, si quid pulchrum inest, aut turpe; accusantes vero aut defendentes, si quid iustum aut iniustum; consilium denique dantes, si quid utile aut noxium. 9 Similiter vero, si quis de re qualibet dicat; velut de iustitia, bonumne sit an non bonum, ex iis, quae iustitiae, aut bono (*insunt*). 10 Itaque, quando omnes sic demonstrare videntur, sive severius, sive paulo laxius argumententur; non enim undecunque argumenta ducunt, sed ex iis, quae in quaque re insunt, & per rationem; nam fieri non posse perspicuum est, ut quisquam alio modo demonstret; patet, necessarium esse, ut in topicis, habere selectas propositiones de rebus, quae usu venire possunt, ma-

τῶν ἐπικαιροτάτων. 11 Περὶ δὲ τῶν ἐξ ὑπογυίου γι-
 γνομένων ζητεῖν τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀποβλέποντα μὴ εἰς
 ἀόριστα, ἀλλ' εἰς τὰ ὑπάρχοντα, περὶ ὧν ὁ λόγος
 καὶ περιγράφοντα ὅτι πλείστα καὶ ἐγγύτατα τοῦ
 πράγματος ὅσα μὲν γὰρ ἀνὰ πλείω ἔχηται τῶν ὑπαρ-
 χόντων, τοσούτῳ ῥᾶδιον δεικνύναι ὅσα δ' ἐγγύτερον,
 τοσούτῳ οἰκειότερα καὶ ἤττον κοινά. 12 Λέγω δὲ κοι-
 νὰ μὲν, τὸ ἐπαινεῖν τὸν Ἀχιλλέα, ὅτι ἄνθρωπος, καὶ
 ὅτι τῶν ἡμιθέων, καὶ ὅτι ἐπὶ τὸ Ἴλιον ἐστρατεύσατο·
 ταῦτα γὰρ καὶ ἄλλοις ὑπάρχει πολλοῖς ὥστ' οὐδὲν
 μᾶλλον ὁ τοιοῦτος Ἀχιλλέα ἐπαινεῖ, ἢ Διομήδην ἰδίας
 δὲ, ἃ μηδενὶ ἄλλῳ συμβέβηκεν, ἢ τῷ Ἀχιλλεῖ, οἷον
 τὸ ἀποκτεῖναι τὸν Ἔκτορα, τὸν ἀριστὸν τῶν Τρώων
 καὶ τὸν Κύνον, ὃς ἐκώλυσεν ἅπαντας ἀποβαίνειν ἄτρω-

ximeque opportunae sunt. 11 De iis autem, quae re-
 pente eveniunt, eodem modo quaerendum est, intuen-
 do non incerta & indefinita, sed ea, quae in rebus,
 de quibus dicendum est, insunt; & circumscribendo
 quamplurima, & cum eo, quod agitur, maxime cohae-
 rentia; quanto enim plura eorum, quae insunt, a dicen-
 te tenebuntur, tanto erit facilius argumentari; quanto
 autem propinquiora; tanto magis propria erunt minuf-
 que communia. 12 Voco autem communia quidem, ut
 laudare Achillem, quod homo fuerit, & quod unus e
 femideis, & quod contra Troiam bellum gesserit; haec
 enim & aliis multis insunt; quare orator talibus utens
 nihilo magis Achillem laudat, quam Diomedem; pro-
 pria vero, quae nulli alii, quam Achilli, contingere, ut
 quod Hectorem fortissimum Troianorum interfecerit;
 quodque Cygnum, qui omnes e navibus exire prohibe-
 bat, cum vulnerari non posset; quodque omnium natu

τος ὧν καὶ ὅτι νεώτατος καὶ οὐκ ἔνορκος ὧν ἐστράτευσε καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. εἰς μὲν οὖν τόπος τῆς ἐκλογῆς, καὶ πρῶτος οὗτος ὁ τοπικός. 13 Τὰ δὲ στοιχεῖα τῶν ἐνθυμημάτων λέγωμεν· στοιχεῖον δὲ λέγω καὶ τόπον ἐνθυμήματος τὸ αὐτό. 14 Πρῶτον δ' εἵπωμεν, περὶ ὧν ἀναγκαῖον εἰπεῖν πρῶτον. ἔστι γὰρ τῶν ἐνθυμημάτων εἶδη δύο· τὰ μὲν γὰρ δεικτικά ἐστίν, ὅτι ἐστίν, ἢ οὐκ ἐστίν· τὰ δὲ ἐλεγκτικά· καὶ διαφέρει, ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς, ἔλεγχος καὶ συλλογισμός. 15 Ἔστι δὲ τὸ μὲν δεικτικὸν ἐνθύμημα τὸ ἐξ ὁμολογουμένων συνάγειν· τὸ δὲ ἐλεγκτικὸν τὸ τὰ ἀνομολογούμενα συνάγειν. 16 Σχεδὸν μὲν οὖν ἡμῖν περὶ ἑκάστων τῶν εἰδῶν τῶν χρησίμων καὶ ἀναγκαῖων ἔχονται οἱ τόποι· ἐξελεγεμέναι γὰρ αἱ προτάσεις περὶ ἕκαστον εἰσὶν ὥστ', ἐξ ὧν δεῖ φέρειν τὰ ἐνθυμήματα τόπων περὶ

minimus neque iureiurando adstrictus in eam expeditionem profectus sit; & quaecunque alia eiusmodi sunt. Unus igitur hic locus de feligendo est, & primus quidem topicus. 13 Nunc autem elementa enthymematum explicemus; elementum vero & locum enthymematis idem voco. 14 Primum ergo dicamus ea, quae necessario in primis dicenda sunt. Sunt enim enthymematum genera duo; nam alia quidem adhibentur, ut rem aut esse, aut non esse, demonstrant; alia vero ad redarguendum; & differunt, ut in dialecticis elenchus & syllogismus. 15 Est autem demonstrativum enthymema τὸ ex concessis aliquid concludere; redarguens vero τὸ concludere aliquid eorum, quae negantur. 16 Loci quidem de omnibus rerum generibus utilibus ac necessariis a nobis fere iam expositi sunt; selectae enim de unoquoque sunt propositiones; adeo ut, ex quibus ducenda

ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ, ἢ καλοῦ ἢ αἰσχροῦ, ἢ δικαίου ἢ ἀδίκου, καὶ περὶ τῶν ἠθῶν καὶ παθημάτων, καὶ ἕξων ὡσαύτως εἰλημμένοι ἡμῖν ὑπάρχουσι πρότερον οἱ τόποι.
 17 Ἔτι δὲ καὶ ἄλλον τρόπον καθόλου περὶ πάντων λάβωμεν, καὶ λέγωμεν παρασημαινόμενοι τοὺς ἐλεγκτικούς, καὶ τοὺς ἀποδεικτικούς, καὶ τοὺς τῶν Φαινομένων ἐνθυμημάτων, οὐκ ὄντων δὲ ἐνθυμημάτων, ἐπεὶ περ οὐδὲ συλλογισμῶν. δηλωθέντων δὲ τούτων, περὶ τῶν λύσεων καὶ ἐστάσεων διορίσωμεν, πῶθεν δεῖ πρὸς τὰ ἐνθυμήματα φέρειν.

ΚΕΦ. κγ'.

ΤΟΠΟΙ ΕΝΘΥΜΗΜΑΤΩΝ.

Ἔστι δὲ εἷς μὲν τόπος τῶν δεικτικῶν ἐκ τῶν ἐναντίων· δεῖ γὰρ σκοπεῖν, εἰ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον ὑπάρχει· ἀναίρουντα μὲν, εἰ μὴ ὑπάρχει· κατασκευάζοντα

sunt enthymemata de bono vel malo, de honesto vel turpi, aut iusto vel iniusto, & de animi moribus & affectibus habitibusque, loci sunt a nobis in superioribus traditi. 17 Nunc vero etiam alio modo universe eos omnes complectamur, deque iis dicamus, ita ut quasi aliqua nota apposita indicemus, qui ad demonstrandum valeant, qui ad redarguendum, atque eos quoque, unde ducuntur ea, quae videntur enthymemata, sed non enthymemata sunt, quia ne syllogismi quidem sunt. Quibus explicatis, de argumentis dissolvendis, & obiectionibus debilitandis agemus, & unde enthymemata impugnanda sint.

C A P. XXIII.

Loci enthymematum.

Est autem locus quidem unus aptus ad demonstrandum ex contrariis; nam considerare oportet, an contrario contrarium inest; neganti quidem, an non inest; con-

δὲ, εἰ ὑπάρχει οἷον, ὅτι τὸ σωφρονεῖν ἀγαθόν· τὸ γὰρ ἀκολασταίνειν βλαβερόν. ἢ ὡς ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ,
 „Εἰ γὰρ ὁ πόλεμος αἴτιος τῶν παρόντων κακῶν, με-
 τὰ τῆς εἰρήνης δεῖ ἐπανορθώσασθαι.„ καὶ,

Εἴπερ γὰρ οὐδε τοῖς κακῶς δεδρακόσιν

Ἀκουσίως δίκαιον εἰς ὄργην πεσεῖν,

Οὐδ' εἰγ' ἀναγκασθεῖς τις εὖ δράσει τινα,

Προσηκόν ἐστι τῷδ' ὀφείλεσθαι χάριν. —

καὶ,

Ἄλλ' εἴπερ ἐστὶν ἐν βροτοῖς ψευδηγορεῖν

Πιθανόν, νομίζειν χρὴ γε καὶ τούναντίον,

Ἄπιστ' ἀληθῆ πολλὰ συμβαίνειν βροτοῖς.

2 Ἄλλος ἐκ τῶν ὁμοίων πτώσεων ὁμοίως γὰρ δεῖ ὑπάρχειν, ἢ μὴ ὑπάρχειν οἷον, ὅτι τὸ δίκαιον οὐ πᾶν ἀγαθόν· καὶ γὰρ ἂν τὸ δικαίως νῦν δ' οὐχ αἰρετόν,

firmanti vero, an inquit; e. c. temperate vivere bonum est; intemperanter enim vivere noxium est. Aut ut in Messeniaca, Si enim bellum causa est praesentium malorum, pace nimirum ea corrigi oportet. Et illud,

Quando etenim si quis fecit invidus male,

Iniustum fuerit illi idcirco irascier,

Neque, si coactus quisquam alii faxit bene,

Putandum est, illi ullam deberi gratiam. —

& illud,

At si inter homines falsa reperiunt fidem,

Putandum est etiam, contra multa obtingere,

Quae, vera cum sint, non tamen accipiant fidem.

2 Alius e similibus casibus; similiter enim oportet inesse; aut non inesse; ut, (si quis probare instituat,) non omne iustum bonum esse; nam & quidquid iuste evenit, (bonum esset:) nunc autem expetendum non est, iuste

δικαίως ἀποθανεῖν. 3 Ἄλλος ἐκ τῶν πρὸς ἄλληλα· εἰ γὰρ θάτερόν ὑπάρχει τὸ καλῶς ἢ τὸ δικαίως ποιῆσαι, θάτερόν τὸ πεπονθέναι. καὶ εἰ κελεῦσαι, καὶ τὸ πεποικηκέναι· οἷον, ὡς ὁ τελώνης Διομέδων περὶ τῶν τελωνιῶν, „Εἰ γὰρ μὴδ' ὑμῖν αἰσχρὸν τὸ παλεῖν, οὐδ' ἡμῖν τὸ ἀνεῖσθαι. „ καὶ εἰ τῶ πεπονθότι τὸ καλῶς ἢ δικαίως ὑπάρχει, καὶ τῶ ποιήσαντι· καὶ εἰ τῶ ποιήσαντι, καὶ τῶ πεπονθότι. ἔστι δ' ἐν τούτῳ παραλογίσασθαι. εἰ γὰρ δικαίως ἀπέθανε, δικαίως πέπονθεν, ἀλλ' ἴσως οὐχ ὑπὸ σοῦ. διὸ δεῖ σκοπεῖν χωρὶς, εἰ ἄξιός ὁ παθὼν παθεῖν, καὶ ὁ ποιήσας ποιῆσαι· εἴτα χρῆσθαι, ὅποτερος ἀρμόττει. ἐνίοτε γὰρ διαφανεῖ τὸ τοιοῦτο, καὶ οὐδὲν κωλύει· ὥσπερ ἐν τῷ Ἀλκμαίῳ τῷ Θεοδέκτου,

Μητέρα δὲ τὴν σὴν οὐτίς ἐστύγει βροτῶν;

mori. 3 Alius ex iis, quae inter se conferuntur. Si enim alteri inest, ut honeste aut iuste fecerit, alter quoque (honeste ac iuste) perpetratus esse dicetur. Et si (alter honeste) mandavit, etiam (alter honeste) exsecutus est; e. c. ut Diomedon publicanus de vestigalium redemptionibus, Si enim vobis vendere non turpe est, ne nobis quidem redimere. Et si quid in quempiam iuste atque honeste factum est, iuste etiam fecit, qui fecit; & si quis iuste fecit, alteri iuste factum est. Fallit tamen interdum haec concludendi ratio, Nam si quis iuste mortuus est, iuste passus est, sed fortasse interfici non debuit a te. Quare seorsim haec considerare oportet, num qui passus est dignus fuerit pati, & qui fecerit dignus facere; deinde eo uti, utrum nobis aptum fuerit. Interdum enim talia dissident, & hoc nihil impedit, ut in Alcmaeone Theodectis,

Matremne iuam nemo oderat mortalium?

Φησὶ δ' ἀποκρινόμενος,

Ἄλλὰ διαλαβόντα χρὴ σκοπεῖν.

ἑρομένης δὲ τῆς Ἀλφεισιβοίας, πῶς; ὑπολαβῶν Φησι,

Τὴν μὲν Θανεῖν ἔκριναν, ἐμὲ δὲ μὴ κτανεῖν.

καὶ οἷον ἢ περὶ Δημοσθένους δίκη, καὶ τῶν ἀποκτείναντων Νικάνορα· ἐπεὶ γὰρ δικαίως ἐκρίθησαν ἀποκτεῖναι, δικαίως ἔδοξεν ἀποθανεῖν. καὶ περὶ τοῦ Θήβησιν ἀποθανόντος, περὶ οὗ ἐκέλευε κρῖναι, εἰ δίκαιος ἦν ἀποθανεῖν, ὡς οὐκ ἄδικον οὖν ἀποκτεῖναι τὸν δικαίως ἀποθανόντα. 4 Ἄλλος ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ ἥττον· οἷον, εἰ μὴδ' οἱ θεοὶ πάντα ἴσασι, σχολῇ οἱ γ' ἄνθρωποι· τοῦτο γὰρ ἐστίν, εἰ, ὧ μᾶλλον ἂν ὑπάρχοι, μὴ ὑπάρχει, δῆλον, ὅτι οὐδ', ὧ ἥττον. τὸ δ', ὅτι τοὺς πλησίον τύπτει, ὅς γε καὶ τὸν πατέρα [τύπτει], ἐκ τούτου, εἰ τὸ

Respondens autem ait,

Sed haec scorsim spectare oportet.

Quaerente vero Alpheisiboea, quomodo? excipiens ille ait,

Mori quidem illam debuisse statuerunt,

Sed non manibus illi necem adferri meis.

Et ut iudicium de Demosthene, deque iis, qui interfecerant Nicanorem; nam quia iudicati sunt eum iuste occidisse, iuste etiam mortuus visus est. Et de eo, qui Thebis occisus fuerat, de quo iussit (*aliquis*) iudicare, num dignus fuisset, qui interficeretur, tanquam iniustum non sit, eum occidere, qui iuste interfici possit. 4 Alius ex eo, quod magis & minus; ut, si ne Dii quidem norunt omnia, multo minus homines; hoc enim est, si, cui magis inesse non videtur, ei non inest, patet, neque illi (*inesse*), cui minus (*inesse videtur*). Illud autem, qui patrem verberat, multo magis propinquos verberarit, ex eo pender, si, quod minus (*inesse vide-*

ἥττον ὑπάρχει, καὶ τὸ μᾶλλον ὑπάρχει καθ' ὁπότε-
ρον ἂν δέη δεῖξαι, εἴθ' ὅτι ὑπάρχει, εἴθ' ὅτι οὐ. 5 Ἐπι
εἰ μῆτε μᾶλλον, μῆτε ἥττον ὅθεν εἴρηται.

Καὶ σὸς μὲν οἰκτρὸς παῖδας ἀπολέσας πατῆρ,
Οἰνεὺς δ' ἄρ' οὐχὶ, τὸν Ἑλλάδος ἀπολέσας
Κλεινότατον γόνον;

καὶ ὅτι, εἰ μὴδὲ Θησεὺς ἠδίκησεν, οὐδ' Ἀλέξανδρος.
καὶ εἰ μὴ οἱ Τυνδαρίδαι, οὐδ' Ἀλέξανδρος. καὶ εἰ Πά-
τροκλον Ἐκτωρ, καὶ Ἀχιλλέα Ἀλέξανδρος. καὶ εἰ
μὴδ' οἱ ἄλλοι τεχνῖται Φαῦλοι, οὐδ' οἱ Φιλόσοφοι.
καὶ εἰ μὴδ' οἱ στρατηγοὶ Φαῦλοι, ὅτι ἠττῶνται πολ-
λάκις, οὐδ' οἱ σοφισταί. καὶ ὅτι, εἰ δεῖ τὸν ἰδιώτην τῆς
ὑμετέρας δόξης ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ὑμᾶς τῆς τῶν Ἑλ-
λήνων. 6 Ἄλλος ἐκ τοῦ τὸν χρόνον σκοπεῖν οἶον, ὡς
Ἴφικράτης ἐν τῇ πρὸς Ἀρμόδιον, „Ὅτι, εἰ πρὶν ποιῆ-

itur), inest, & quod magis (in esse videtur), inest; utro
igitur opus est, licet id confirmare sive inesse, sive non
in esse. 5 Praeterea, si neque magis, neque minus; un-
de dictum est,

*Ergo tuus quidem miserandus est pater,
Amisiss gnatis; Oeneus autem non erit,
Orbatus tali tamque illustri in Graecia filio?*

Et, quod si Theseus iniuste non fecit, neque Alexan-
der. Et si non Tyndaridae, neque Alexander. Et si Pa-
troclum Hector (iuste interfecit), etiam Achillem Alex-
ander. Et si ne alii quidem artifices parvi pretii sunt, ne-
que philosophi. Et si ne imperatores quidem propterea
mali sunt, quia saepe vincuntur, neque Sophistae. Et,
si privatum hominem existimationis vestrae rationem ha-
bere oportet, vos quoque existimationis Graecorum ra-
tionem habere debetis. 6 Alius ex consideratione tem-
poris rationum; ut, Iphicrates in oratione adversus Har-
Aristot. Vol. IV. S

σαι ἤξιουν τῆς εἰκόνας τυχεῖν, ἐὰν ποιήσω, ἔδοτε ἂν ποιήσαντι δέ, ἄρ' οὐ δώσετε; μὴ τοίνυν μέλλοντες μὲν ὑπισχεῖσθε· παθόντες δ' ἀφαιρέισθε.», καὶ πάλιν πρὸς τὸ Θεβαίους Φίλιππον διῖεναι εἰς τὴν Ἀττικὴν, «Ὅτι, εἰ πρὶν βοηθῆσαι εἰς Φωκεῖς ἤξιου, ὑπέσχοντο ἂν ἄτοπον εὖν, εἰ, διότι προεῖτο καὶ ἐπίστευσε, μὴ διήσουσιν.», ἢ Ἄλλος ἐκ τῶν εἰρημένων καθ' αὐτοὺς πρὸς τὸν εἰπόντα· διαφέρει δὲ ὁ τρόπος, οἷον ἐν τῷ Τεύκρω, ὃ ἐχρήσατο Ἴφικράτης πρὸς Ἀριστοφῶντα ἐπερόμενος, εἰ προδοίῃ ἂν τὰς ναῦς ἐπὶ χρήμασιν; οὐ φάσκοντος δέ, εἶτα εἶπε, «Σὺ μὲν Ἀριστοφῶν ὦν, οὐ προδοίης, ἐγὼ δ' ὦν Ἴφικράτης;», δεῖ δ' ὑπάρχειν μᾶλλον ἂν δοκῶντα ἀδικῆσαι ἐκεῖνον· εἰ δὲ μὴ, γελοῖον

modium, Si, antequam haec gererem, statuam mihi postulassetem, si ea gessissem, certe decrevissetis; nunc, confectis rebus, eam denegabitis? Nolite igitur committere, ut, quod facile politici essetis, cum a me beneficium expectaretis, id nunc beneficio affecti denegatis. Et rursus, si quis suadeat Thebanis, ut Philippo per fines suos iter in Atticam concedant, Quod, si hoc petisset, priusquam eis adversus Phocenses auxilium ferret, certe promississent; adeoque absurdum sit, quia prior eos beneficio provocavit, fidemque eorum secutus est, si nunc iter denegaturi sint. ἢ Alius, ex iis, quae in nos dicta sunt, adversus dicentem (argumentari); excellit autem hic locus, ut in Teucro, & eodem usus est Iphicrates adversus Aristophontem, cum eum interrogasset, an naves accepta pecunia proditurus esset; is vero id negasset, Quod igitur, inquit, tu, qui Aristophon es, non fecisses, ego, qui sum Iphicrates, fecerim? Oportet autem adesse hoc, ut ille alter facilius adduci posse videatur ad flagitium; alioqui enim ridiculum videbitur, ut si ad-

ἂν Φανείη, εἰ πρὸς Ἀριστείδην κατηγοροῦντα τοῦτο τις
 ἂν εἴπειεν, ἀλλὰ πρὸς ἀπιστίαν τοῦ κατηγοροῦ. ὅλως
 γὰρ βούλεται ὁ κατηγορῶν βελτίων εἶναι τοῦ Φεύγον-
 τος· τοῦτ' οὖν ἐξελέγχειν αἰεί. καθόλου δ' ὁ τόπος οὗτός
 ἐστίν, ὅταν τις ἐπιτιμᾷ ἄλλοις, ἢ αὐτὸς ποιεῖ, ἢ
 ποιήσειεν ἂν· ἢ προτρέποι ποιεῖν, ἢ αὐτὸς μὴ ποιεῖ,
 μηδὲ ποιήσειεν ἂν. 8 Ἄλλος ἐξ ὀρισμοῦ· οἷον, ὅτι τὸ
 δαιμόνιον οὐδὲν ἐστίν, ἀλλ' ἢ Θεός, ἢ Θεοῦ ἔργον. καί-
 τοι ὅστις οἶεται Θεοῦ ἔργον εἶναι, τοῦτον ἀνάγκη οἶε-
 σθαι καὶ Θεοὺς εἶναι. καὶ ὡς Ἴφικράτης, ὅτι γενναϊό-
 τατος ὁ βέλτιστος· καὶ γὰρ Ἀρμοδίῳ καὶ Ἀριστογεί-
 τονι οὐδὲν πρότερον ὑπῆρχε γενναῖον, πρὶν γενναῖόν τι
 πράξαι. καὶ ὅτι συγγενέστερος αὐτός. τὰ γοῦν ἔργα
 συγγενέστερά ἐστι τὰ ἐμὰ τοῖς Ἀρμοδίου καὶ Ἀριστο-
 γείτονος, ἢ τὰ σά. καὶ ὡς ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ὅτι πάν-
 τες ἂν ὁμολογήσειαν τοὺς μὴ κοσμίους οὐχ ἑνὸς σώ-

versus Aristidem accusantem ira quispiam loquatur; sed
 (ita hoc adesse oportet), ut adversario (tali dicto) fides adi-
 matur. Omnino enim vult accusator melior esse accusa-
 to; hoc igitur semper redarguendum est. Universe autem
 hic locus infervit, si quis obiiciat aliis, quae ipsemet
 facit aut faceret; aut exhortetur eos ad ea facienda,
 quae ipse neque facit, neque faceret. 8 Alius ex defini-
 tione; ut, Divinum nihil aliud est, quam aut Deus, aut
 Dei opus. Et vero qui Dei opus esse aliquod putat,
 eum necesse est putare etiam Deos esse. Et ut Iphicra-
 tes, optimum esse generosissimum; nam & Harmodio & Ari-
 stogitonis nihil prius generosum inerat, quam generosum aliquid
 perpetrassent. Et se illis coniunctiorem esse. Coniunctiores
 certe sunt res a me gestae rebus Harmodii & Aristogitonis, quam
 tuae. Et ut in Alexandro, Omnium sententia homines in-

ματος ἀγαπᾶν ἀπόλαυσιν· καὶ διὸ Σωκράτης οὐκ ἔφη βαδίζειν ὡς Ἀρχήλαον· ὕβριν γὰρ ἔφη εἶναι τὸ μὴ δύνασθαι ἀμύνασθαι ὁμοίως εὐ παθόντα, ὥσπερ καὶ κακῶς· πάντες γὰρ οὗτοι ὀρισάμενοι, καὶ λαβόντες τὸ τί ἐστὶ συλλογίζονται, περὶ ὧν λέγουσιν. 9 Ἄλλος ἐκ τοῦ ποσαχῶς· οἷον ἐν τοῖς τοπικοῖς περὶ τοῦ ὀρθῶς. 10 Ἄλλος ἐκ διαιρέσεως· οἷον, εἰ πάντες τριῶν ἐνεκεν ἀδικούσιν ἢ τοῦδε γὰρ ἔνεκα, ἢ τοῦδε, ἢ τοῦδε· καὶ διὰ μὲν τὰ δύο, ἀδύνατον· διὰ δὲ τὸ τρίτον, οὐδ' αὐτοὶ Φασιν. 11 Ἄλλος ἐξ ἐπαγωγῆς· οἷον ἐκ τῆς Πεπαρηθίας, ὅτι περὶ τῶν τέκνων αἱ γυναῖκες πανταχοῦ διορίζουσι τὰ ληθές. τοῦτο μὲν γὰρ Ἀθήνησι Μαντία τῷ ῥήτορι ἀμφισβητοῦντι πρὸς τὸν υἱὸν ἢ μήτηρ ἀπέφηνε· τοῦτο δὲ Θήβησιν, Ἴσμηνίου καὶ Στίλβωνος ἀμφισβητούντων, ἢ Δαδωνὸς ἀπέδειξεν Ἴσμηνίου

temperantes unius corporis fructu non esse contentos; & causa a Socrate allata, cur ad Archelaum ire nollet: contumeliam enim esse, dicebat, ut in iniuriis, ita in beneficiis acceptis, si quis ea compensare non possit; nam hi omnes definientes & sumentes, quid quaeque res sit, concludunt id, quod agitur. 9 Alius ex multiplici vocis alicuius significatione; ut in topicis, de eo, quod recte se habet. 10 Alius ex partitione; ut, si omnes ad iniuste faciendum aliquo horum trium impelluntur; vel propter hoc, vel propter alterum, vel propter illud; & horum duo sunt, propter quae fecisse non potest; propter tertium vero, ne ipsi quidem accusatores dicunt. 11 Alius ex inductione; ut ex Peparethia, quod de filiis mulieres omnibus in locis definiunt, quid verum sit. Nam & hoc Athenis Mantiae oratori adversus filium contendenti mater pronuntiavit; Thebis vero, Ismenia & Stilbone inter se contendentibus, Dodonis, mater, filium esse If-

τὸν υἱόν· καὶ διὰ τοῦτο Θεσσαλίσκον Ἴσμηνίου ἐνόμι-
 ζον. καὶ πάλιν ἐκ τοῦ νόμου τοῦ Θεοδέκτου, „ Εἰ τοῖς
 κακῶς ἐπιμεληθεῖσι τῶν ἀλλοτρίων ἵππων οὐ παραδι-
 δόασι τοὺς οἰκείους, οὐδὲ τοῖς ἀνατρέψασι τὰς ἀλλο-
 τρίας ναῦς· οὐκοῦν, εἰ ὁμοίως ἐφ' ἀπάντων, καὶ τοῖς
 κακῶς Φυλάξασι τὴν ἀλλοτρίαν οὐ χρηστέον ἐστὶν εἰς
 τὴν οἰκείαν σωτηρίαν. „ καὶ ὡς Ἀλκιδάμας, „ Ὅτι
 πάντες τοὺς σοφοὺς τιμᾶσι Πάριοι γοῦν Ἀρχίλοχον,
 καίπερ βλάσφημον ὄντα, τετιμῆκασι· καὶ Χίοι Ὀμη-
 ρον, οὐκ ὄντα πολίτην· καὶ Μιτυληναῖοι Σαπφῶν, καί-
 περ οὔσαν γυναῖκα· καὶ Λακεδαιμόνιοι Χίλωνα τῶν
 γερόντων ἐποίησαν, ἥκιστα Φιλολόγοι ὄντες· καὶ Ἰτα-
 λιῶται Πυθαγόραν, καὶ Λαμψακηνοὶ Ἀναξαγόραν
 ξένον ὄντα ἔθαψαν, καὶ τιμᾶσιν ἔτι καὶ νῦν· καὶ Ἀθη-
 ναῖοι τοῖς Σόλωνος χρησάμενοι νόμοις εὐδαιμόνησαν·
 καὶ Λακεδαιμόνιοι τοῖς Λυκούργου· καὶ Θήβησιν ἄμα

meniae declaravit; & propterea Theffaliscum Ismeniae
 filium habuerunt. Et rursus ex lege Theodectis, *Si iis,*
qui male alienos equos curarunt, non committunt suos, neque
iis, qui aliorum naves everterunt, (committunt suas;) id-
que in omnibus rebus eodem modo se habet; iis quoque, qui
male aliorum salutem custodierunt, ad tuendam suam uti ne-
mo debet. Et ut Alcidas, ut ostenderet, Omnes magni
facere sapientes viros, Parii quidem, aiebat, Archilochum,
quamvis maledicum, honorarunt; & Chii Homerum, quamvis
civis non esset; & Mitylenaei Sapphum, quamvis illa mulier
esset; & Lacedaemonii Chilonem in γερόντων ὄρδινεμ coopta-
runt, qui tamen eruditionem minime curant; & Italiotae Py-
thagoram, & Lampfaceni Anaxagoram peregrinum hominem
sepulcro honorarunt, eumque etiamnum honore afficiunt; &
Athenienses quamdiu Solonis legibus usi sunt, beate vixerunt;
& Lacedaemonii quamdiu legibus Lycurgi; & Thebana civi-

οἱ προστάται Φιλόσοφοι ἐγένοντο, καὶ εὐδαιμόνησεν ἡ πόλις. 12 Ἄλλος ἐκ κρίσεως περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἢ ὁμοίου, ἢ ἐναντίου· μάλιστα μὲν, εἰ πάντες καὶ αἰεὶ· εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' οἴγε πλείστοι, ἢ σοφοὶ ἢ πάντες ἢ οἱ πλείστοι, ἢ ἀγαθοί· ἢ εἰ αὐτοὶ οἱ κρίνοντες, ἢ οὓς ἀποδέχονται οἱ κρίνοντες, ἢ οἷς μὴ οἷόν τε ἐναντίον κρίνειν, οἷον τοῖς κυρίοις· ἢ οἷς μὴ καλὸν τὰ ἐναντία κρίνειν, οἷον θεοῖς, ἢ πατρὶ, ἢ διδασκάλοις· ὥσπερ τὸ εἰς Μιξιδημίδην εἶπεν Ἀυτοκλῆς, „Εἰ ταῖς μὲν σεμναῖς θεαῖς καλῶς εἶχεν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ δοῦναι δίκην, Μιξιδημίδη δ' οὐ; „ ἢ ὥσπερ Σαπφῶ, „Ὅτι τὸ ἀποθνήσκειν κακόν· οἱ θεοὶ γὰρ οὕτω κεκρίκασιν· ἀπέθνησκον γὰρ ἄν. „ ἢ ὡς Ἀριστίππος πρὸς Πλάτωνα ἐπαγγελτικώτερόν τι εἰπόντα, ὡς ἔπειτα, „Ἀλλὰ μὴν ὃ γ' ἐταῖρος ἡμῶν, „ ἔφη, „οὐδὲν τοιοῦτον, „ λέγων τὸν Σωκράτην. καὶ

tas tam diu felix fuit, quamdiu ei philosophi praesuerunt. 12 Alius ex iudicio de eadem re, aut simili, aut contraria; maxime quidem, si omnes & semper (ita iudicarunt); sin minus, si plurimi saltem, aut sapientes aut omnes aut plurimi, aut boni; aut si ipsi iudicantes, aut quorum iudicio hi acquiescunt, aut a quibus dissentire in iudicando non oportet, ut a dominis; aut adversus quos sententiam ferre honestum non est, ut adversus Deos, aut patrem, aut magistros; cuiusmodi est, quod in Mixidemidem dixit Autocles, An venerandae quidem Deae honestum sibi putarunt in Areopago causam dicere, Mixidemides vero id recusabit? Aut ut Sappho, Mori malum quiddam esse; Diu enim ita iudicarunt; alioqui mori voluissent & ipsi. Aut ut Aristippus adversus Platonem, qui quiddam paulo asseverantius protulerat, ut ipsi quidem Aristippo videbatur, At vero sodalis ille, inquit, noster nihil unquam tale, Socratem innuens. Et Hegesippus Delphis in-

Ἠγήσιππος ἐν Δελφοῖς ἐπηρώτα τὸν θεὸν, κεχηρημένος πρότερον Ὀλυμπιάσιν, „Εἰ αὐτῶ ταῦτα δοκεῖ, ἅπερ τῶ πατρί, „ὡς αἰσχρὸν ὄν, τάναντία εἰπεῖν. καὶ περὶ τῆς Ἑλένης, ὡς Ἴσοκράτης ἔγραψεν, „ὅτι σπουδαία, εἴπερ Θεσεὺς ἔκρινε., καὶ περὶ Ἀλεξάνδρου, „ὄν αἱ θεαὶ προέκριναν., καὶ περὶ Εὐαγόρου, „ὅτι σπουδαῖος, ὥσπερ Ἴσοκράτης Φησί, „Κόνων γοῦν δυστυχήσας πάντας τοὺς ἄλλους παραλιπὼν ὡς Εὐαγόραν ἦλθεν., 13 Ἄλλος ἐκ τῶν μερῶν, ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, „ποῖα κίνησις ἡ ψυχῇ ἢδε γὰρ, ἢ ἢδε., παράδειγμα ἐκ τοῦ Σωκράτους τοῦ Θεοδέκτου, „Εἰς ποῖον ἱερὸν ἤσέβηκε; τίνας θεῶν οὐ τετίμηκεν, ὧν ἡ πόλις νομίζει; 14 Ἄλλος, ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν πλείστων συμβαίνει, ὥσθ' ἔπεσθαί τι αὐτοῖς ἀγαθὸν καὶ κακὸν, ἐκ τοῦ ἀκολουθοῦντος προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν, καὶ κατηγορεῖν ἢ ἀπολογεῖσθαι, καὶ ἐπαινεῖν ἢ ψέ-

terrogabat Deum, oraculo prius Olympiae consulto, Numquid ipsi eadem, quae patri, viderentur? quasi turpe sit, contra patris iudicium dicere. Et de Helena, ut Isocrates scripsit, eam studio dignam fuisse, siquidem Theseus ita iudicaverit; & de Alexandro, quem Deae ceteris anteposuerint. Et de Evagora, eum insigni virtute virum fuisse, ut Isocrates dicit; nam Conon adversa fortuna usus aliis omnibus praetermissis ad Evagoram venit. 13 Alius ex partibus, ut in topicis, cuiusmodi motio sit anima; aut enim haec, aut illa. Exemplum ex Socrate Theodectis, In quodnam templum impius fuit? Quosnam Deorum veneratus non est, quos civitas in Deorum numero habet? 14 Alius, quandoquidem pluribus in rebus usu venit, ut ex iis & boni & mali aliquid consequatur, ex eo, quod consequitur, adhortari aut dehortari, & accusare aut defendere, &

γειν' οἶον, τῇ παιδεύσει τὸ Φθονεῖσθαι ἀκολουθεῖ κα-
κόν· τὸ δὲ σοφὸν εἶναι ἀγαθόν· οὐ τοίνυν δεῖ παιδεύε-
σθαι· Φθονεῖσθαι γὰρ οὐ δεῖ· δεῖ μὲν οὖν παιδεύεσθαι·
σοφὸν γὰρ εἶναι δεῖ. ὁ τόπος οὗτός ἐστιν ἡ Καλλίππου
τέχνη, προσλαβοῦσα καὶ τὸ δυνατόν, καὶ τὰλλα, ὡς
εἴρηται. 15 Ἄλλος, ὅταν περὶ δυοῖν καὶ ἀντικειμέ-
νοι [ἢ] προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν δέη, καὶ τῷ πρότε-
ρον εἰρημένῳ τόπῳ ἐπ' ἀμφοῖν χρῆσθαι. διαφέρει δὲ,
ὅτι ἐκεῖ μὲν τὰ τυχόντα ἀντιτίθεται, ἐνταῦθα δὲ τὰ-
ναντία. οἶον, ἰέρεια οὐκ εἶα τὸν υἱὸν δημηγορεῖν· Ἐὰν
μὲν γὰρ, ἔφη, τὰ δίκαια λέγῃς, οἱ ἄνθρωποι σε
μισήσουσιν· ἔαν δὲ τὰ ἄδικα, οἱ θεοί. δεῖ μὲν οὖν δη-
μηγορεῖν· ἔαν μὲν γὰρ τὰ δίκαια λέγῃς, οἱ θεοί σε
φιλήσουσιν· ἔαν δὲ τὰ ἄδικα, οἱ ἄνθρωποι. τοῦτο δ'
ἐστὶ ταῦτ' οἱ λεγομένῳ, τὸ ἔλος πρίασθαι καὶ

laudare aut vituperare; e. c. eruditionem consequitur
invidia, quae malum est; sapientia autem praeditum
esse bonum est; erudiri ergo non oportet; neque enim
contrahenda invidia est; erudiri ergo oportet; sapien-
tem enim esse oportet. Hic locus est ars Callippi, si quis
addiderit disputationem de eo, quod fieri potest, & re-
liqua, ut diximus. 15 Alius, si quando de duobus & in-
ter se oppositis [aut] suadere aut dissuadere oporteat,
etiam prius exposito loco in ambobus uti. Differt autem,
quod illic quidem qualiacunque opponuntur, hic ve-
ro contraria. Ut, sacerdos quaedam verabat filium suum
popularem oratorem fieri; Nam si, aiebat, iusta dices, in
odium hominum incurres; si iniusta, in Deorum. Igitur po-
pularem oratorem fieri oportet; si enim iusta dixeris,
Dii te amabunt; sin vero iniusta, homines. Hoc autem
est idem cum eo, quod vulgo dicitur, flagnum emere &

τοὺς ἄλας. „ * καὶ ἡ βλαίσωσις τούτ' ἔστιν, ὅταν δυῶν ἐναντίον ἑκατέρω ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἔπηται, ἐναντία ἑκάτερα ἑκατέροις. 16 Ἄλλος, ἐπειδὴ οὐ τὰ αὐτὰ Φανερώς ἐπαινοῦσι καὶ ἀφανῶς· ἀλλὰ Φανερώς μὲν τὰ δίκαια καὶ τὰ καλὰ ἐπαινοῦσι μάλιστα· ἴδια δὲ τὰ συμφέροντα μᾶλλον βούλονται· ἐκ τούτων πειρᾶσθαι συνάγειν θάτερον· τῶν γὰρ παραδόξων οὗτος ὁ τόπος κυριώτατός ἐστιν. 17 Ἄλλος ἐκ τοῦ ἀνάλογον ταῦτα συμβαίνειν· οἷον, ὁ Ἰφικράτης τὸν υἱὸν αὐτοῦ νεώτερον ὄντα τῆς ἡλικίας, ὅτι μέγας ἦν, λειτουργεῖν ἀναγκαζόντων, εἶπεν, „ Ὅτι, εἰ τοὺς μεγάλους τῶν παιδῶν ἄνδρας νομίζουσι, τοὺς μικροὺς τῶν ἀνδρῶν παῖδας εἶναι ψηφιοῦνται. „ καὶ ὁ Θεοδέκτης ἐν τῷ νόμῳ, „ Ὅτι πολίτας μὲν ποιεῖσθε τοὺς μισθοφόρους, οἷον Στράβακα καὶ Χαρίδημον, διὰ τὴν ἐπιεικείαν· Φυγάδας δ' οὐ ποιήσετε τοὺς ἐν ταῖς μισθοφόροις ἀνήκεστα

sales. Et praevaricatio hoc est, cum e duorum contrariorum utroque & bonum & malum sequitur, utraque utrisque contraria. 16 Alius, quando homines non eadem palam & in occulto probant; sed palam quidem iusta & honesta maxime probant; privatim vero praeroptant utilia; ex his alterum colligere conari; nam paradoxis probandis locus hic maxime infervit. 17 Alius ex eo, quod eadem proportione colligantur; ut, Iphicrates ad eos, qui volebant filium ipsius, quamvis ad legitimam aetatem non pervenisset; quia procero corpore erat, cogi ad obeunda munera publica, Si, inquit, proceros pueros pro viris habetis, etiam eos viros, qui pusillo corpore sint, pueros esse decernetis. Et Theodectes in lege, Civitate, inquit, donatis mercenarios milites probitatis causa, ut Strabacem & Charidemum; qui autem ex illis nefaria fa-

διαπεπραγμένους; 18 Ἄλλος ἐκ τοῦ, τὸ συμβαῖνον ἐὰν ἢ ταῦτόν, ὅτι καὶ, ἐξ ὧν συμβαίνει, ταῦτά οἶον Ξενοφάνης ἔλεγεν, „ Ὅτι ὁμοίως ἀσεβοῦσιν οἱ γενέσθαι φάσκοντες τοὺς θεοὺς τοῖς ἀποθανεῖν λέγουσιν ἀμφοτέρως γὰρ συμβαίνει, μὴ εἶναί ποτε τοὺς θεοὺς. „ καὶ ὅλως δὲ τὸ συμβαῖνον ἐξ ἑκατέρου λαμβάνειν, ὡς ταῦτό αἰεὶ; „ Μέλλετε δὲ κρίνειν οὐ περὶ Σακράτους, ἀλλὰ περὶ ἐπιτηδεύματος, εἰ χρὴ φιλοσοφεῖν. „ καὶ ὅτι τὸ δίδοναι γῆν καὶ ὕδωρ δουλεύειν ἐστί. καὶ τὸ μετέχειν τῆς κοινῆς εἰρήνης ποιεῖν τὸ προσταττόμενον. ληπτέον δ' ὁπότερον ἀν' ἢ χρήσιμον. 19 Ἄλλος ἐκ τοῦ, μὴ ταῦτό τοὺς αὐτοὺς αἰεὶ αἰρεῖσθαι ὕστερον ἢ πρότερον, ἀλλ' ἀνάπαλιν, οἷον τὸδε τὸ ἐνθύμημα, „ Εἰ φεύγοντες μὲν ἐμαχόμεθα, ὅπως κατέλθωμεν κατελθόντες δὲ φευξόμεθα, ὅπως μὴ μαχόμεθα; „ ὅτε μὲν γὰρ τὸ μένειν ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι ἤρουντο· ὅτε δὲ

cipora patrarunt, eis exsilium non irrogabit? 18 Alius, si, quod consequitur, idem fit, etiam ea, ex quibus consequitur, eadem esse; ut Xenophanes dicebat, Aequè impios esse, qui Deos ortos esse dicerent, & qui dicerent, eos mori; utroque enim modo evenire, ut Dii aliquando non sint. Et omnino, quod ex utroque evenit, semper ut idem sumere: Iudicaturi autem estis non de Socrate, sed de hoc toto instituto, numquid oporteat philosophari. Et quod terram & aquam dare servire est. Et in commune foedus adscribi leges accipere. Sumendum autem est, utrum utile fuerit. 19 Alius ex eo, quod homines non eadem fequantur antea & postea, sed contra, quale est hoc enthymema, An, cum fugeremus, pugnavimus, ut rediremus; nunc autem cum redierimus, fugiemus, ne pugnandum sit? Tunc enim pugnare volebant potius, quam in patria non manere; nunc autem malunt non pugnare, quam

τὸ μὴ μάχεσθαι ἀντὶ τοῦ μὴ μένειν. 20 Ἄλλος, τὸ, οὐ ἕνεκα ἀν εἶη, εἰ μὴ γένοιτο, τούτου ἕνεκα φάναι εἶναι, ἢ γεγενῆσθαι οἶον, εἰ δοίη ἄν τις τι, ἵνα ἀφελόμενος λυπήσῃ. ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται,

Πολλοῖς ὁ δαίμων οὐ κατ' εὐνοίαν φέρων,

Μεγάλα δίδωσιν εὐτυχήματ', ἀλλ' ἵνα

Τὰς συμφορὰς λάβωσιν ἐπιφανεστέρας.

καὶ τὸ ἐκ τοῦ Μελεάγρου τοῦ Ἀντιφῶντος,

Οὐχ ἵνα κτάνωσι θῆρ', ὅπως δὲ μάρτυρες

Ἄρετῆς γέγονται Μελεάγρῳ πρὸς Ἑλλάδα.

καὶ τὸ ἐκ τοῦ Αἴαντος τοῦ Θεοδέκτου, ὅτι ὁ Διομήδης προείλετο Ὀδυσσεά, οὐ τιμῶν, ἀλλ' ἵνα ἡττων ἢ ὁ ἀκολουθῶν ἐνδέχεται γὰρ τούτου ἕνεκα ποιῆσαι. 21 Ἄλλος κοινὸς καὶ τοῖς ἀμφισβητοῦσι καὶ τοῖς συμβουλευούσι, σκοπεῖν τὰ προτρέποντα καὶ ἀποτρέπον-

manere. 20 Alius, cuius rei causa aliquid esse potest, quamvis non factum sit, huius rei causa dicere id esse, aut factum esse; ut, si quis cui quid det, ut (postea idem illi) auferens dolorem inurat. Unde etiam hoc dictum est,

Fortuna multos saepe in altum provehit,

Non quod bene illis esse consultum velit;

Sed ut inde casu insigniore corruant.

Et illud ex Meleagro Antiphontis,

Non ut feram conficiant, sed testator

Meleagri virtus tota ut esset Graecia.

Et illud ex Aiace Theodectis, quod Diomedes Ulysses sibi prae ceteris comitem elegerit, non quia eum magni faceret, sed ut comitem inferiorem haberet; nam evenire potest, ut id aliquis propterea faciat. 21 Alius communis & dubitationibus & deliberationibus, considerare ea, quae impellunt, & ea, quae revocant, &

τα, καὶ ἂν ἕνεκα καὶ πράττουσι καὶ Φεύγουσι ταῦ-
 τα γὰρ ἔστιν, ἂ, ἔαν μὲν ὑπάρχει, δεῖ πράττειν οἷον;
 εἰ δυνατόν, καὶ ῥάδιον, καὶ ὠφέλιμον ἢ αὐτῶ, ἢ Φί-
 λους· ἢ βλαβερὸν ἐχθροῖς καὶ ἐπιζήμιον· ἢ ἐλάττων ἢ
 ζημία τοῦ πράγματος. καὶ προτρέπονται δ' ἐκ τούτων,
 καὶ ἀποτρέπονται ἐκ τῶν ἐναντίων· ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν
 τούτων καὶ κατηγοροῦσι, καὶ ἀπολογοῦνται· ἐκ μὲν
 τῶν ἀποτρεπόντων ἀπολογοῦνται· ἐκ δὲ τῶν προτρε-
 πόντων κατηγοροῦσιν. ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος ὅλη τέχνη
 ἢ τε Παμφίλου, καὶ ἢ Καλλίππου. 22 Ἄλλος ἐκ
 τῶν δοκούντων μὲν γίγνεσθαι, ἀπίστων δὲ, ὅτι οὐκ ἂν
 ἔδοξαν, εἰ μὴ ἦν, ἢ ἐγγυὲς ἦν· καὶ ὅτι μᾶλλον· ἢ γὰρ
 τὰ ὄντα, ἢ τὰ εἰκότα ὑπολαμβάνουσιν· εἰ οὖν ἀπίστον
 καὶ μὴ εἰκὸς, ἀληθὲς ἂν εἴη· οὐ γὰρ διὰ γε τὸ εἰκὸς
 καὶ πιθανόν, δοκεῖ αὐτως. οἷον Ἀνδροκλῆς ἔλεγεν ὁ Πι-

quorum causa & faciunt homines & fugiunt; haec enim
 sunt, quae, si quidem insint, agere oportet; ut, si
 possibile, si facile & utile est aut ipsi, aut amicis; aut
 si damnum & detrimentum infert inimicis; aut si poe-
 na minor est, quam pro re. Hortantur autem ex his,
 & revocant ex contrariis; & ex his ipsis tum accusant,
 tum defendunt; ex iis quidem, quae revocant, defendunt;
 ex iis vero, quae impellunt, accusant. Est autem
 hic locus tota ars & Pamphili, & Callippi. 22 Alius ex
 iis, quae videntur quidem fieri, sed tamen incredibilia
 sunt, quod non viderentur, nisi aut essent, aut propo-
 modum essent; & quod magis (essent); aut enim ea,
 quae sunt, aut quae verisimilia sunt, opinantur homi-
 nes; si igitur (aliquid) incredibile est nec probabile,
 verum sit oportet; non enim ita videtur, quia verifi-
 mile ac credible sit. Quemadmodum Androcles Pitheus

θεὸς κατηγορῶν τοῦ νόμου, ἐπεὶ ἐβουόβησαν αὐτῷ εἰ-
πόντι· „ Δέονται οἱ νόμοι νόμου τοῦ διορθώσοντος· καὶ
γὰρ οἱ ἰχθύες ἀλός· „ καίτοι οὐκ εἰκός, οὐδὲ πιθανόν,
ἐν ἄλμῃ τρεφομένους δεῖσθαι ἀλός· „ καὶ τὰ στέμ-
φυλα ἐλαίου· „ καίτοι ἄπιστον, ἐξ ὧν ἔλαιον γίννε-
ται, ταῦτα δεῖσθαι ἐλαίου. 23 Ἄλλος ἐλεγκτικός,
τὸ τὰ ἀνομολογούμενα σκοπεῖν, εἴ τι ἀνομολογούμενον
ἐκ πάντων [καὶ] χρόνων, καὶ πράξεων, καὶ λόγων·
χωρὶς μὲν ἐπὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος· οἶον, „ Καὶ Φησὶ
μὲν Φιλεῖν ὑμᾶς, συνώμοσε δὲ τοῖς τριάκοντα· „ χω-
ρὶς δ' ἐπ' αὐτοῦ, „ Καὶ Φησὶ μὲν, εἶναί με Φιλόδι-
κον, οὐκ ἔχει δὲ ἀποδείξαι δεδικασμένον οὐδεμίαν δι-
κην· „ χωρὶς δ' ἐπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος,
„ Καὶ οὗτος μὲν οὐ δεδάνεικε πάποτ' οὐδέν· ἐγὼ δὲ καὶ
πολλοὺς λέλυμαι ὑμῶν. „ 24 Ἄλλος, τοῖς προδια-
βεβλημένοις καὶ ἀνθρώποις καὶ πράγμασι, μὴ δο-

dixit legem quandam accusans, cum populus illi ob-
streperet: *Egent leges lege, quae ipsas corrigat; nam & pi-
fces egent sale; enimvero non verisimile est, nec pro-
babile, eos, cum in falso alantur, sale egere; & oleae
egent oleo; enimvero incredibile est, ex quibus oleum
nascitur, ea ipsa oleo egere.* 23 Alius ad redarguen-
dum aptus, considerare ea, quae diffident, si quid in
omnibus temporibus, & actionibus, & sermonibus dif-
fideat; separatim quidem in adversario; ut, *Atque ait
se vestri amantem ac studiosum esse, coniuravit autem cum tri-
ginta viris; separatim vero in se ipso hoc modo, Et ait
quidem me sectatorem esse litium, non potest autem ostendere,
mihî unquam cum quoquam litem in iudicio fuisse; separatim
denique in se & in adversario, Et hic quidem nullum un-
quam sumtum fecit; ego autem etiam vestrum multos redemi.*
24 Alius, in calumniam antea vocatis & hominibus &

κεῖσι, τὸ λέγειν τὴν αἰτίαν τοῦ παραδόξου ἔστι γάρ τι, δι' ὃ φαίνεται οἷον ὑποβεβλημένης τινὸς τὸν αὐτῆς υἱὸν, διὰ τὸ ἀσπάξασθαι ἐδόκει συνεῖναι τῷ μειρακίῳ λεχθέντος δὲ τοῦ αἰτίου, ἐλύθη ἡ διαβολή. καὶ οἷον ἐν τῷ Αἴαντι τοῦ Θεοδέκτου, Ὀδυσσεὺς λέγει πρὸς τὸν Αἴαντα, διότι, ἀνδρειότερος ἂν τοῦ Αἴαντος, οὐ δοκεῖ. 25 Ἄλλος ἀπὸ τοῦ αἰτίου, ἂν τε ὑπάρχη, ὅτι ἐστὶ καὶ μὴ ὑπάρχη, ὅτι οὐκ ἔστιν ἅμα γὰρ τὸ αἴτιον καὶ οὐ αἴτιον, καὶ ἄνευ αἰτίου οὐδὲν ἐστίν. οἷον Λεωδάμας ἀπολογούμενος ἔλεγε, κατηγορήσαντος Θρασυβούλου, ὅτι ἦν στηλίτης γεγονώς ἐν τῇ ἀκροπόλει ἀλλ' ἐκκόψαι ἐπὶ τῶν τριάκοντα. Ὁὐκ ἐνδέχασθαι, ἔφη, μᾶλλον γὰρ ἂν πιστεύειν αὐτῷ τοὺς τριάκοντα, ἐγγεγραμμένης τῆς ἔχθρας πρὸς

rebus, & quidem immerito, allata causa, calumniam dissolvere. Existit enim aliquid, ob quod apparet, (calumniam immeritam esse;) ut, cum mulier quaedam corpus suum corpori filii supposuisset, ut eum amplexarentur, videbatur cum iuvene corpus commiscuisse; exposita vero causa, cur id fecisset, dissoluta est calumnia. Et ut in Aiace Theodectis, Ulysses adversus Aiace causam exponit, cur, cum sit Aiace fortior, non tamen talis esse videatur. 25 Alius ex causa, ut, si causa sit, rem esse; si causa non sit, rem non esse dicamus; nam causa una cum eo est, cuius causa est, & sine causa nihil est. Ut Leodamas cum se defenderet accusante Thrasymbulo, quod nomen ipsius in columna, quae in arce erat, inscriptum fuisset; sed deiectam esse columnam ab eo sub triginta viris; Fieri hoc non potuisse, respondit; tanto enim plus fidei sibi habituros fuisse triginta viros, si inimicitias ipsius cum populo illa inscriptione

τὸν δῆμον. „ 26 Ἄλλος, εἰ ἐνεδέχето βέλτιον ἄλλως, ἢ ἐνδέχεται, ὧν ἢ συμβουλεύει, ἢ πράττει, ἢ πέπραχε, σκοπεῖν· φανερόν γάρ, ὅτι, εἰ [μὴ] οὕτως ἔχει, οὐ πέπραχεν· οὐδὲς γὰρ ἐκὼν τὰ φαῦλα καὶ γιγνώσκων προαιρεῖται. ἔστι δὲ τοῦτο ψεῦδος· πολλάκις γὰρ ὕστερον γίγνεται δῆλον, πῶς ἦν πράξαι βέλτιον πρότερον δὲ ἀδῆλον. 27 Ἄλλος, ὅταν τι ἐναντίον μέλλῃ πράττεσθαι τοῖς πεπραγμένοις, ἅμα σκοπεῖν· οἷον Ξενοφάνης Ἐλεάταις ἐρωτᾶσιν, εἰ θύωσι τῇ Λευκοθέᾳ, καὶ θρηνώσιν, ἢ μὴ, συνεβούλευεν, „ εἰ μὲν θεὸν ὑπολαμβάνουσι, μὴ θρηνεῖν· εἰ δ' ἄνθρωπον, μὴ θύειν. „ 28 Ἄλλος τόπος, τὸ ἐκ τῶν ἀμαρτηθέντων κατηγορεῖν, ἢ ἀπολογεῖσθαι· οἷον ἐν τῇ Καρκίνου Μηδείᾳ οἱ μὲν κατηγοροῦσιν, ὅτι τοὺς παῖδας ἀπέκτεινεν· οὐ φαίνεσθαι γοῦν αὐτούς· ἤμαρτε γὰρ ἡ Μήδεια πε-

testatas vidissent. 26 Alius, si alia ratione commodius fieri poterat, potestve id; de quo aliquis aut deliberat, aut quod facit, fecitve, hanc rationem considerare; apparet enim, si hoc [non] ita se habet, eum non fecisse; nam nemo sponte eligit minus commoda, talia esse cognoscens. Est autem hoc falsum; saepe enim re iam confecta manifestum fit, quomodo ea melius confici potuerit; antea vero hoc erat obscurum. 27 Alius, considerare simul, numquid agendum sit, quod adverteretur iis, quae facta sunt; ut Xenophanes interrogantibus Eleatis, utrum Leucotheae sacra facere deberent, eamque lugere, necne? auctor fuit, *si eam Deam putarent, ne lugerent; si vero hominem, ne sacra facerent.* 28 Alius locus, ex iis, in quibus erratum est, accusare, aut defendere; ut in Medea Carcini alii quidem eam accusant, quod filios interfecerit; non enim hos compare-

ρὶ τὴν ἀποστολὴν τῶν παίδων ἢ δ' ἀπολογεῖται, ὅτι οὐκ ἂν τοὺς παῖδας, ἀλλὰ τὸν Ἰάσονα ἂν ἀπέκτεινε· τούτο γὰρ ἤμαρτεν ἂν μὴ ποιήσασα, εἴπερ καὶ θάτερον ἐπαίησεν. ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος τοῦ ἐνθυμήματος, καὶ τὸ εἶδος, ὅλη ἢ πρότερον Θεοδώρου τέχνη. 29 Ἄλλος, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος οἷον, ὡς ὁ Σοφοκλῆς,

Σαφῶς Σιδηρῶ, καὶ Φοροῦσα τούνομα.

καὶ ὡς ἐν τοῖς τῶν θεῶν ἐπαίνοις εἰώθασι λέγειν· καὶ ὡς Κόνων Θρασύβουλον Θρασύβουλον ἐκάλει· καὶ Ἡρόδικος Θρασύμαχον, „αἰεὶ Θρασύμαχος εἶ· „ καὶ Πῶλον, „αἰεὶ σὺ πῶλος εἶ· „ καὶ Δράκοντα τὸν νομοθέτην, „ὅτι οὐκ ἂν ἀνθρώπου οἱ νόμοι, ἀλλὰ δράκοντος· „ χαλεπαὶ γάρ· καὶ ὡς Εὐριπίδου Ἐκάβη εἰς τὴν Ἀφροδίτην,

Καὶ τούνομ' ὀρθῶς ἀφροσύνης ἀρχεὶ θεῆς·

καὶ ὡς Χαιρήμων,

re; nam erraverat Medea in filiis amandandis; ipsa autem ita se defendit, quod non filios, sed ipsum Iasonem interfectura fuerit; nam errasset sane, si hoc omisisset, cum alterum perpetrasset. Est vero hic locus, & haec species enthymematis tota prior ars Theodori. 29 Alius ex nomine; e. c. ut Sophocles:

Vere Sidero nomen ex merito gerit.

Et ut solent in Deorum laudibus dicere; & ut Conon Thrafsybulum Θρασύβουλον vocabat; & Herodicus Thrafsymacho, *semper Θρασύμαχος es*; & Polo, *semper tu πῶλος es*; & in Draconem legislatorem, *non hominis esse leges ipsius, sed draconis*; asperae enim erant; & ut Euripidis Hecuba in Aphroditen:

Merito eius nomen ab ἀφροσύνη incipit;

& ut Chaeremo,

Πενθεύς, ἐσομένης συμφορᾶς ἐπάνυμος.

30 Εὐδοκιμεῖ δὲ μᾶλλον τῶν ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ τῶν ἀποδεικτικῶν· διὰ τὸ συναγωγὴν μὲν ἐναντίων εἶναι ἐν μικρῷ τὸ ἐλεγκτικὸν ἐνθύμημα· παράλληλα δὲ Φανερά εἶναι τῷ ἀκροατῇ μᾶλλον. πάντων δὲ καὶ τῶν ἐλεγκτικῶν καὶ τῶν δεικτικῶν συλλογισμῶν θορυβεῖται μάλιστα τὰ τοιαῦτα, ὅσα ἀρχόμενα προορῶσι, μὴ τῷ ἐπιπολῆς εἶναι· ἅμα γὰρ καὶ αὐτοὶ ἐφ' αὐτοῖς χαίρουσι προαισθανόμενοι· καὶ ὅσων τοσαῦτον ὑστερίζουσι, ὥσθ' ἅμα εἰρημένων γνωρίζειν.

Κ Ε Φ. κδ'.

ΤΟΠΟΙ ΤΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ ΕΝΘΥΜΗΜΑΤΩΝ.

Ἐπεὶ δ' ἐνδέχεται, τὸν μὲν εἶναι συλλογισμὸν, τὸν δὲ μὴ εἶναι μὲν, φαίνεσθαι δὲ ἀνάγκη καὶ, ἐν-

Pentheus, futuro nomen a luctu gerens.

30 Ex enthymematibus autem magis commendantur; quae ad refellendum, quam quae ad demonstrandum valent; quoniam enthymema redarguens est conclusio contrariorum in angustum locum; comparata autem inter se contraria audienti magis perspicua fiunt. Ex omnibus vero syllogismis tam redarguentibus, quam demonstrantibus, perturbant maxime, quicumque sunt tales, ut simulac illi proferuntur, audientes eos praevideant, non tamen, quod in promptu sint; simul enim & ipsi secum ipsis gaudent praesentientes; & quicumque ita deinceps enuntiantur, ut, simulac dicti fuerint, ipsi (*audientes*) cognoscant.

C A P. XXIV.

Loci enthymematum fallacium.

Quoniam autem contingit, hunc quidem esse syllogismum, illum autem non esse, sed videri; necesse est

Aristot. Vol. IV.

T

Θύμημα τὸ μὲν εἶναι ἐνθύμημα, τὸ δὲ μὴ εἶναι, Φαί-
 νεσθαι δὲ ἐπεὶ τὸ ἐνθύμημα συλλογισμὸς τις. 2
 Τόποι δ' εἰσὶ τῶν Φαινομένων ἐνθυμημάτων, εἷς μὲν ὁ
 παρὰ τὴν λέξιν· καὶ τούτου ἐν μὲν μέρος, ὥσπερ ἐν τοῖς
 διαλεκτικοῖς, τὸ μὴ συλλογισάμενον συμπερασματι-
 κῶς τὸ τελευταῖον εἰπεῖν, „ Οὐκ ἄρα τὸ καὶ τό· ἀνάγ-
 κη ἄρα, τὸ καὶ τό. „ καὶ τὸ τοῖς ἐνθυμήμασι συν-
 εστραμμένως καὶ ἀντικειμένως εἰπεῖν φαίνεται ἐνθύμη-
 μα· ἢ γὰρ τοιαύτη λέξις χώρα ἐστὶν ἐνθυμήματος.
 καὶ εἶκε τὸ τοιοῦτον εἶναι παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως.
 ἔστι δὲ εἷς τὸ τῇ λέξει συλλογιστικῶς λέγειν χρήσιμον
 τὸ συλλογισμῶν πολλῶν κεφάλαια λέγειν „ Ὅτι
 τοὺς μὲν ἔσωσε, τοῖς δ' ἑτέροις ἐτιμάρησε, τοὺς δ' Ἑλ-
 ληνας ἠλευθέρωσεν. „ ἕκαστον μὲν γὰρ τούτων ἐξ ἄλ-
 λων ἀπεδείχθη συντεθέντων δὲ, φαίνεται, καὶ ἐκ τού-

quoque, enthymema hoc quidem esse enthymema, il-
 lud vero non esse, sed videri; siquidem enthymema
 syllogismus quidam est. 2 Loci autem sunt apparentium
 enthymematum, unus quidem ex dictione; atque huius
 una pars est, ut in dialecticis, cum quis nihil syllogif-
 mo concluderit, in modum conclusionis extremum di-
 cere, *Non est hoc & hoc; necesse ergo est hoc & hoc.* Nam
 & contortum & tanquam ex contrariis conclusum di-
 cendi genus speciem aliquam enthymematis efficit; talis
 enim dicitio quasi sedes est enthymematis. Et videtur
 haec fallacia ex ipsa orationis conformatione proficisci.
 Est autem utile ad hoc, ut syllogistice dicere videamur,
 multorum syllogismorum capita dicere; e. c. *Alios qui-
 dem servavit, alios vero ultus est, Graecos autem in libertatem
 vindicavit.* Etenim haec singula quidem ex aliis demonstra-
 ta sunt; cum autem coniuncta fuerint, videtur etiam

των τι γίγνεσθαι. ἐν δὲ τὸ παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν, [ὡς] τὸ Φάναί, σπουδαῖον εἶναι μῦθον, ἀφ' οὗ γ' ἐστὶν ἡ τιμιωτάτη πασῶν τελετή· τὰ γὰρ μυστήρια πασῶν τιμιωτάτη τελετή. ἢ εἴ τις [τὸν] κύνα ἐγκωμιάζων τὸν ἐν τῷ οὐρανῷ συμπαρалаλαμβάνει, ἢ τὸν Πάνα, ὅτι Πίνδαρος ἔφη,

ὦ μάκαρ, ὃν τε μεγάλας θεοῦ κύνα παντοδαπὸν καλέουσιν Ὀλύμπιοι·

ἢ ὅτι τὸ μηδένα εἶναι κύνα ἀτιμωτάτον ἐστὶν ὥστε τὸ κύνα δηλονότι τίμιον. * καὶ τὸ κοινωνικὸν Φάναί τὸν Ἑρμῆν εἶναι μάλιστα τῶν θεῶν· μόνος γὰρ καλεῖται κοινὸς Ἑρμῆς. καὶ τὸ τὸν λόγον εἶναι σπουδαιότατον ὅτι οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες οὐ χρημάτων, ἀλλὰ λόγου εἰσὶν ἄξιοι· τὸ γὰρ λόγου ἄξιον οὐχ ἀπλῶς λέγεται. 3 Ἄλλος, τὸ διηρημένον συντιθέντα λέγειν,

ex ipsis aliquid effici. Altera autem pars (*illius loci*) est, ex homonymia (*concludere*), ut, dicere, murem esse animal magni pretii, a quo sacra omnium augustissima nomen habeant; nam mysteria sacra sunt omnium augustissima. Aut si quis canem laudans assumat una canem coelestem, aut Pana, quoniam Pindarus cecinit;

O beate, quem & magnae Deae canem omnifarum vocant Olympii;

aut quia turpissimum est, ne canem quidem domi esse, hinc concludat, honestum esse, si quis sit canis. Et dicere, Mercurium maxime ex omnibus Diis ad *communicaanda bona sua* propensum esse; solus enim *communis* Mercurius vocatur. Et λόγον esse rem omnium praestantissimam, quia praestantes viri non pecuniis digni, sed λόγου ἄξιοι sunt; nam τὸ λόγου ἄξιον non uno tantum modo dicitur. 3 Alius, id, quod separatim verum est,

ἢ τὸ συγκείμενον διαιροῦντα. ἐπεὶ γὰρ ταῦτόν δοκεῖ εἶναι οὐκ ὄν ταῦτο πολλάκις, ὁπότερον χρησιμώτερον, τοῦτο δεῖ ποιεῖν. ἔστι δὲ τοῦτο Εὐθυδήμου λόγος· οἷον, τὸ εἰδέναι, ὅτι τριήρης ἐν Πειραιεῖ ἐστίν· ἕκαστον γὰρ οἶδε· καὶ τὸν τὰ στοιχεῖα ἐπιστάμενον, ὅτι τὸ ἔπος οἶδε· τὸ γὰρ ἔπος τὸ αὐτό ἐστι. καὶ ἐπεὶ τὸ δις τοσούτον νοσῶδες, μηδὲ τὸ ἐν Φάναι ὑγιεινὸν εἶναι ἄτοπον γὰρ, εἰ τὰ δύο ἀγαθὰ ἐν κακόν ἐστιν. οὕτω μὲν οὖν ἐλεγκτικόν ᾧδε δὲ δεικτικόν ἐστιν· οὐ γὰρ ἐστὶν ἐν ἀγαθόν δύο κακά. ὅλος δὲ ὁ τόπος παραλογιστικός. πάλιν τὸ Πελοκράτους εἰς Θρασύβουλον, ὅτι τριάκοντα τυράννους κατέλυσε· συντίθησι γὰρ. ἢ τὸ ἐν τῷ Ὀρέστη τῷ Θεοδέκτου· ἐκ διαιρέσεως γὰρ ἐστὶ·

Δίκαιόν ἐστιν, εἴ τις ἀν κτείνῃ πόσιν,
ἀποβήσκειν ταύτην,

coniunctim dicere, aut quod coniungendum erat, dividere. Quoniam enim idem videtur esse, & saepe tamen non idem est, utrum magis ex usu nostro fuerit, id facere oportet. Hinc autem nata est Euthydemii fallax conclusiuncula; ut, scifne, triremes in Piraeo esse? separatim enim novit; & elementa scientem scire etiam carmen; etenim carmen idem est. Et quoniam bis tantum valetudini nocet, dicere, ne unum quidem salubre esse; nam absurdum est, ex duobus bonis conflare unum malum. Ac sic quidem ad redarguendum valet; hoc autem modo ad demonstrandum; non enim unum bonum e duobus malis conflatum est. Totus vero locus fallax & captiosus est. Rursusque illud Polycratis in Thrasybulum, quod triginta tyrannos sustulerit; coniungit enim. Aut illud in Oreite Theodectis; nam ex divisione est:

Num, quaeso, iustum est, si qua sustulerit maritum,
hanc mori,

Καὶ τῷ πατρὶ γε τιμωρεῖν τὸν υἱόν;

οὐκοῦν καὶ ταῦτα πέπρακται· συντεθέντα γὰρ, ἴσως οὐκέτι δίκαιον. εἴη δ' ἂν καὶ παρὰ τὴν ἔλλειψεν ἀφαιρεῖται γὰρ τὸ ὑπό τινος. 4 Ἄλλος δὲ τόπος, τὸ δεινώσει κατασκευάζειν, ἢ ἀνασκευάζειν. τοῦτο δ' ἐστίν, ὅταν μὴ δείξας, ὅτι ἐποίησεν, αὐξήσῃ τὸ πρᾶγμα· ποιεῖ γὰρ φαίνεσθαι, ἢ ὡς οὔτε πεποίηκεν, ὅταν ὁ τὴν αἰτίαν ἔχων αὐξήῃ ἢ ὡς πεποίηκεν, ὅταν ὁ κατηγορῶν ὀργίζηται. οὐκοῦν ἐστὶν ἐνθύμημα· παραλογίζεται γὰρ ὁ ἀκροατῆς, ὅτι ἐποίησεν, ἢ οὐκ ἐποίησεν, οὐ δεδειγμένον. 5 Ἄλλος, τὸ ἐκ σημείου ἀσυλλόγιστον γὰρ καὶ τοῦτο· οἷον, εἴ τις λέγοι, Ταῖς πόλεσι συμφέρουσιν οἱ ἐρῶντες· ὁ γὰρ Ἀρμοδίου καὶ Ἀριστογείτωνος ἔρωσι κατέλυσε τὸν τύραννον Ἰππάρχον· καὶ εἴ τις λέγοι, „Ὅτι κλέπτης Διονύσιος· πονηρὸς γὰρ“· ἀσυλ-

Et paternam filio ulcisci necem?

Atqui haec ipsa gesta sunt; etenim si haec coniungar, non amplius fortasse iustum fuerit. Poterit autem hoc referri ad fallaciam mancae ac mutilae orationis; non enim explanatum est, a quo. 4 Alius vero locus est, exaggeratione confirmare aliquid aut refellere. Hoc autem fit, cum quis, reum aliquid fecisse, non docuit, rem tamen ipsam amplificat & extollit; nam efficit (*haec ratio*), ut (*de duobus alterum*) videatur, aut non fecisse eum, (*qui accusatur*,) si accusator rem in maius extulerit; aut fecisse, si accusator excandescat. Enthymema igitur non est; decipitur enim auditor, factum aut non factum id putans, de quo nihil tale demonstratum est. 5 Alius, e signo; nam & hoc syllogismo probari nequit; ut, si quis dicat, civitatibus utiles esse amores; nam Harmodii & Aristogitonis amor Hipparchum tyrannum sustulit; & si quis dicat, *Furem esse Dionysium*;

λόγιστον γὰρ καὶ τοῦτο· οὐ γὰρ πᾶς πονηρὸς κλέπτης· ἀλλ' ὁ κλέπτης πᾶς πονηρὸς. 6 Ἄλλος διὰ τὸ συμβεβηκός· οἶον, ὃ λέγει Πολυκράτης εἰς τοὺς μῦς, ὅτι ἐβοηθησαν διατραγόντες τὰς νευράς. ἢ εἴ τις Φαίη, τὸ ἐπὶ δεῖπνον κληθῆναι τιμιάτατον· διὰ γὰρ τὸ μὴ κληθῆναι ὁ Ἀχιλλεὺς ἐμήνισε τοῖς Ἀχαιοῖς ἐν Τενέδῳ· ὃ δ' ὡς ἀτιμαζόμενος ἐμήνισε· συνέβη δὲ τοῦτο ἐπὶ τοῦ μὴ κληθῆναι. 7 Ἄλλος, τὸ παρὰ τὸ ἐπόμενον· οἶον, ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ὅτι μεγαλόψυχος· ὑπεριδὼν γὰρ τὴν πολλῶν ὀμιλίαν ἐν τῇ Ἴδῃ διέτριβε καὶ αὐτόν· ὅτι γὰρ οἱ μεγαλόψυχοι τοιοῦτοι, καὶ οὗτος μεγαλόψυχος δόξειεν ἄν. καὶ ἐπὶ καλλωπιστῆς, καὶ νύκτωρ πλανᾶται, μοιχός· ὅτι καὶ οἱ μοιχοὶ τοιοῦτοι. ὅμοιον δὲ καὶ, ὅτι ἐν τοῖς ἱεροῖς οἱ πτωχοὶ καὶ ἀδουσι καὶ ὀρχοῦνται· καὶ ὅτι τοῖς Φυγάσιν ἕξεστιν οἰκεῖν, ὅπου ἂν

improbum enim esse; nam sic quoque nihil concluditur; non enim quicumque improbus est, fur est; sed quicumque fur, improbus est. 6 Alius ob id, quod casu accidit; ut, quod ait Polycrates in mures, eos auxilio fuisse corrosis arcuum nervis. Aut si quis dicat, ad coenam vocari honorificentissimum esse; Achilles enim in Tenedo, quod non vocatus fuisset, graviter Achivis succensuit; at ille succensuit tanquam ignominia affectus; accidit autem hoc ex eo, quia non vocatus fuit. 7 Alius, ex eo, quod sequitur; ut, in Alexandro, eum magnanimum fuisse; contempta enim hominum frequentia, in Ida solum egisse; nam quia magnanimi tales sunt, hic quoque magnanimus videri possit. Et quando formam colit, & nocte vagatur, adulter est; quoniam adulteri quoque tales sunt. Simile vero etiam est, (ut, si quis dicat,) mendicos in sacris & canere, & saltare; & ex-filibus habitare licere, ubicunque voluerint; nam quod

θέλωσιν ὅτι γὰρ τοῖς δοκοῦσιν εὐδαιμονεῖν ὑπάρχει
 ταῦτα, καὶ, οἷς ὑπάρχει ταῦτα, δοξάζειν ἂν εὐδαιμο-
 νεῖν. διαφέρει δὲ τῶ πῶς· διὸ καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐμ-
 πίπτει. 8 Ἄλλος παρὰ τὸ ἀναίτιον, ὡς αἴτιον· οἷον
 τὸ ἅμα ἢ μετὰ τοῦτο γεγονέναι· τὸ γὰρ μετὰ
 τοῦτο ὡς διὰ τοῦτο λαμβάνουσι, καὶ μάλιστα
 οἱ ἐν ταῖς πολιτείαις· οἷον, ὡς ὁ Δημάδης τὴν Δημο-
 σθένους πολιτείαν πάντων τῶν κακῶν αἰτίας· μετ'
 ἐκείνην γὰρ συνέβη ὁ πόλεμος. 9 Ἄλλος παρὰ τὴν
 ἔλλειψιν τοῦ πότε καὶ πῶς· οἷον, ὅτι δικαίως Ἀλέξαν-
 δρος ἔλαβε τὴν Ἑλένην· αἴρεσις γὰρ αὐτῇ ἐδόθη παρὰ
 τοῦ πατρός· οὐ γὰρ αἰεὶ ἴσως, ἀλλὰ τὸ πρῶτον· καὶ
 γὰρ ὁ πατήρ μέχρι τούτου κύριος. ἢ εἴ τις Φαίη, τὸ
 τύπτει τοὺς ἐλευθέρους ὕβριν εἶναι· οὐ γὰρ πάντως·
 ἀλλ' ὅταν ἄρχῃ χειρῶν ἀδίκων. 10 Ἐπι, ὥσπερ ἐν

iis, qui beate vivere videntur, haec insunt, ii quoque,
 quibus ea insunt, beati videri possunt. Differunt autem
 τῶ Quomodo; quare hoc quoque incidit in vitium man-
 cae ac mutilae orationis. 8 Alius, quae causa non est,
 eam ut causam ponere; ut quia *simul* aut *postea* factum
 fit; quod enim *postea* evenit, quasi *propterea* evenerit,
 accipiunt, & maxime in rerumpublicarum administra-
 tionibus; quemadmodum Demades Demosthenis admi-
 nistrationem reipublicae omnium malorum causam ex-
 stitisse dixit; nam post eam bellum accidisse. 9 Alius
 ab omissione temporis & modi; ut, quod Alexander
 iuste Helenam abduxerit; data enim erat Helenae a pa-
 tre eligendi potestas; at fortasse non semper, sed prin-
 cipio; nam pater hucusque dominus erat. Aut si quis
 contumeliam esse dicat, pulsare homines liberos; non
 enim omnino ita est; sed tum demum, si quis prior in-
 iuria laceffit. 10 Praeterea, quemadmodum in litigiosis

τοῖς ἐριστικοῖς παρὰ τὸ ἀπλῶς καὶ μὴ ἀπλῶς, ἀλλὰ κατὰ τι γίγνεται Φαινόμενος συλλογισμός· οἷον ἐν μὲν τοῖς διαλεκτικοῖς, ὅτι ἐστὶ τὸ μὴ ὄν· ἔστι γὰρ τὸ μὴ ὄν μὴ ὄν· καὶ ὅτι ἐπιστητὸν τὸ ἀγνωστον· ἔστι γὰρ ἐπιστητὸν, τὸ ἀγνωστον ὅτι ἀγνωστον· οὕτω καὶ ἐν τοῖς ῥητορικοῖς ἐστὶ Φαινόμενον ἐνθύμημα παρὰ τὸ μὴ ἀπλῶς εἰκός, ἀλλὰ τι εἰκός. ἐστὶ δὲ τοῦτο οὐ καθόλου, ὥσπερ καὶ Ἀγάθων λέγει,

Τὰχ' ἂν τις εἰκός αὐτὸ τοῦτ' εἶναι λέγοι,

Βροτοῖσι πολλὰ τυγχάνειν οὐκ εἰκότα·

γίγνεται γὰρ τὸ παρὰ τὸ εἰκός· ὥστ' εἰκός καὶ τὰ παρὰ τὸ εἰκός. εἰ δὲ τοῦτο, ἔσται τὸ μὴ εἰκός, εἰκός· ἀλλ' οὐχ ἀπλῶς· ἀλλ', ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐριστικῶν τὸ κατὰ τι, καὶ πρὸς τι, καὶ πῆ, οὐ προστιθέμενα ποιῆ συκοφαντίαν, καὶ ἐνταῦθα παρὰ τὸ εἰκός

ex eo, quod simpliciter, & eo, quod non simpliciter, sed adiuncto aliquo, verum est, existit apprensus syllogismus; e. c. in dialecticis, non ens esse; non ens enim est non ens; & id, quod cognosci non potest, sciri posse; certe enim quod cognosci non potest, sciri potest, cognosci non posse; sic quoque in rhetoricis existit apprensus enthymema ex eo, quod non simpliciter verisimile est, sed adiuncto aliquo verisimile. Est autem hoc non universe, ut & Agatho dixit,

Credibile hoc aliquis non immerito dixerit,

Multa hominibus evenire non credibilia.

Evenit enim aliquid praeter id, quod verisimile erat; ita ut verisimile sit etiam id, quod est praeter verisimile. Quod si autem est, id, quod verisimile non est, verisimile erit; non tamen simpliciter; immo vero, ut & in contentiosis eo fraus fit, quia non additur, quae ex parte, aut quocum collatum, aut ubi; ita & hic, quia quod praeter verisimile est, non est simpliciter ve-

εἶναι μὴ ἀπλῶς, ἀλλὰ τι εἰκός. ἱ ἱ Ἔστι δ' ἐκ τούτου τοῦ τόπου ἡ Κόρακος τέχνη συγκειμένη ἄν τε γὰρ μὴ ἔνοχος ἢ τῇ αἰτία, οἷον ἀσθενὴς ὢν, αἰκίαν Φεύγει· οὐ γὰρ εἰκός· καὶ ἔνοχος ὢν, οἷον ἂν ἰσχυρὸς ὢν· οὐ γὰρ εἰκός, ὅτι εἰκὸς ἐμελλε δοῦναι. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἢ γὰρ ἔνοχον ἀνάγκη, ἢ μὴ ἔνοχον εἶναι τῇ αἰτία. Φαίνεται μὲν οὖν ἀμφοτέρω εἰκότα· ἔστι δὲ τὸ μὲν εἰκός· τὸ δὲ οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ὡσπερ εἴρηται· καὶ τὸ τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν τοῦτ' ἔστι. καὶ ἐντεῦθεν δικαίως ἐδυσχέρανον οἱ ἄνθρωποι τὸ Πρωταγόρου ἐπάγγελμα· ψεύδός τε γὰρ ἔστι καὶ οὐκ ἀληθές, ἀλλὰ Φαινόμενον εἰκός, καὶ ἐν οὐδεμίᾳ τέχνῃ, ἀλλ' ἐν ῥητορικῇ καὶ ἐριστικῇ. καὶ περὶ μὲν ἐνθυμημάτων καὶ τῶν ὄντων καὶ τῶν Φαινομένων εἴρηται.

risimile, sed tantum aliqua ex parte. ἱ ἱ Est autem ars Coracis ex hoc loco composita; nam sive quis non fit obnoxius crimini, ut qui imbecillo corpore est, causam dicat, quod alium verberarit; non enim verisimile est; sive fit obnoxius, utpote robustus; non enim verisimile est, (*eum id fecisse;*) nam facile intelligebat, id in se verisimile visum iri. Similiter vero etiam in aliis; nam necesse est, aut talem esse, ut in eum cadat suspicio; aut talem, ut non cadat. Ergo videntur quidem utraque verisimilia; est autem illud quidem verisimile; hoc vero non simpliciter, sed ut dictum est;—atque hoc est efficere, ut causa inferior fiat superior. Et hinc merito adverbantur homines id, quod Protagoras profitebatur; nam mendacium est, neque verum, sed apprens verisimile, neque in ulla arte, praeterquam in rhetorica & eristica. Ac de enthymematibus quidem tum de iis, quae sunt, tum de iis, quae videntur, dictum est.

ΚΕΦ. ΚΕ΄.

ΠΕΡΙ ΛΥΣΕΩΝ.

Περὶ δὲ λύσεων ἐχόμενόν ἐστι τῶν εἰρημένων εἰπεῖν. ἔστι δὲ λύειν ἢ ἀντισυλλογισάμενον, ἢ ἐνστάσιν ἐνεγκόντα. 2 Τὸ μὲν οὖν ἀντισυλλογίζεσθαι, δῆλον, ὅτι ἐκ τῶν αὐτῶν τόπων ἐνδέχεται ποιεῖν οἱ μὲν γὰρ συλλογισμοὶ ἐκ τῶν ἐνδόξων δοκοῦντα δὲ πολλὰ ἐναντία ἀλλήλοις ἐστίν. 3 Αἱ δ' ἐνστάσεις Φέρονται, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς, τετραχῶς· ἢ γὰρ ἐκ ταυτοῦ, ἢ ἐκ τοῦ ὁμοίου, ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἢ ἐκ τῶν κεκριμένων. 4 Λέγω δὲ ἀπὸ ταυτοῦ μὲν, οἷον, εἰ περὶ ἔρωτος εἴη ἐνθύμημα, ὡς σπουδαῖος, ἢ ἐνστάσις διχῶς· ἢ γὰρ καθόλου εἰπόντα, ὅτι πᾶσα ἐνδεῖα πονηρόν· ἢ κατὰ μέρος, ὅτι οὐκ ἂν ἐλέγετο „Καύνιος ἔρωτος,“ εἰ μὴ ἦσαν καὶ πονηροὶ ἔρωτες. 5 Ἐπὶ δὲ τοῦ ἐναντίου ἐνστάσις Φέρεται· οἷον, εἰ τὸ ἐνθύμημα ἦν, ὅτι ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ

CAP. XXV.

De solutionibus.

Consequens autem est iis, quae diximus, ut de solutionibus differamus. Licet vero solvere aut contrario syllogismo, aut instantiam inferendo. 2 Ac contrarios quidem syllogismos patet ex iisdem illis locis duci posse; nam syllogismi ex probabilibus eruuntur; probabilia autem multa sibi invicem contraria sunt. 3 Instantiae vero quatuor modis fiunt, ut & in topicis; aut enim ex eodem, aut ex simili, aut e contrario, aut ex iudicatis. 4 Dico autem ex eodem, ut, si de amore enthymema sit, eum bonum esse, duplex instantia inferri potest; aut enim univérse, ita ut dicamus, omnem indigentiam malum esse; aut ex parte, quod non diceretur *Caunius amor*, nisi essent & mali amores. 5 Ex contrario vero instantia inferitur, ut, si enthymema sit,

πάντας τοὺς Φίλους εὖ ποιεῖ· ἀλλ' οὐδ' ὁ μοχθῆρὸς
κακῶς. 6 Ἐπὶ δὲ τῶν ὁμοίων, εἰ ἦν τὸ ἐνθύμημα,
ὅτι οἱ κακῶς πεπονθότες αἰεὶ μισοῦσιν, ὅτι ἀλλ' οὐδὲ
οἱ εὖ πεπονθότες αἰεὶ Φιλοῦσιν. 7 Αἱ δὲ κρίσεις αἱ
ἀπὸ τῶν γνωρίμων ἀνδρῶν ὅσιον, εἴ τις ἐνθύμημα εἶ-
πεν, ὅτι τοῖς μεθύουσι δεῖ συγγνώμην ἔχειν· ἀγνοοῦν-
τες γὰρ ἀμαρτάνουσιν· ἔνστασις ὅτι, οὐκ οὖν ὁ Πιτ-
τακὸς αἰνετός· οὐ γὰρ ἀν μείζους ζημίας ἐνομοθέτησεν,
εἶάν τις μεθύων ἀμαρτάνῃ. 8 Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐνθυμήμα-
τα λέγεται ἐκ τεττάρων· τὰ δὲ τέτταρα ταῦτά ἐστιν,
εἰκὸς, παράδειγμα, τεκμήριον, σημεῖον· ἐστὶ δὲ τὰ
μὲν ἐκ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἢ ὄντων, ἢ δοκούντων, συν-
ηγμένα ἐνθυμήματα ἐκ τῶν εἰκότων· τὰ δὲ δι' ἐπαγω-
γῆς [διὰ] τοῦ ὁμοίου, ἢ ἐνός, ἢ πλείονων, ὅταν λα-
βῶν τὸ καθόλου, εἶτα συλλογίσηται τὰ κατὰ μέρος,

virum bonum amicis omnibus benefacere; at ne impro-
bus quidem male. 6 E similibus autem, si enthymema
fit, Omnes ii, quibus mali aliquid factum est, semper
oderunt; at neque ii, qui beneficium acceperunt, fem-
per amant. 7 Iudicia vero ea demum (*hic intelliguntur*),
quae ab illustribus viris facta sunt; ut, si quis enthy-
mema dixerit, ignoscendum esse temulentis; ignorantes
enim eos peccare; obfisti potest hoc modo, Non igitur
Pittacus laudandus est; non enim constituit maiores poe-
nas, si quis ebrius deliquit. 8 Quoniam autem enthy-
memata ex quatuor (*locis*) ducuntur; hi quatuor vero
sunt, verisimile, exemplum, tecmerion, signum; atque
enthymemata quidem conclusa ex iis, quae plerumque
aut sunt aut videntur, ex verisimilibus sunt; quae au-
tem ex inductione rei similis, aut unius, aut plurium,
cum aliquis, qui assumserit universale, deinde conclu-

διὰ παραδείγματος· τὰ δὲ δι' ἀναγκαίου, καὶ ὄντος, διὰ τεκμηρίου· τὰ δὲ διὰ τοῦ καθόλου, ἢ τοῦ ἐν μέρει ὄντος, εἴαν τε ὄν, εἴαν τε μὴ, διὰ σημείων· τὸ δὲ εἰκὸς οὐ τὸ αἰεὶ, ἀλλὰ τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· Φανερόν, ὅτι τὰ τοιαῦτα μὲν τῶν ἐνθυμημάτων αἰεὶ ἐστὶ λύειν φέροντα ἔνστασιν. 9 Ἡ δὲ λύσις φαινομένη, ἀλλ' οὐκ ἀληθῆς αἰεὶ οὐ γὰρ, ὅτι οὐκ εἰκὸς, λύει ὁ ἐνιστάμενος, ἀλλ', ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον. 10 Διὸ καὶ αἰεὶ ἐστὶ πλεονεκτεῖν ἀπολογούμενον μᾶλλον ἢ κατηγοροῦντα διὰ τοῦτον τὸν παραλογισμόν. ἐπεὶ γὰρ ὁ μὲν κατηγορῶν δι' εἰκότων ἀποδείκνυσιν ἐστὶ δὲ οὐ ταυτὸ λῦσαι, ἢ ὅτι οὐκ εἰκὸς, ἢ ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον· αἰεὶ δὲ ἔχει ἔνστασιν τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· οὐ γὰρ ἂν ἦν εἰκὸς, ἀλλ' αἰεὶ καὶ ἀναγκαῖον· ὁ δὲ κριτὴς αἰεὶται, ἂν οὕτως ἐλύθη, ἢ οὐκ εἰκὸς εἶναι, ἢ οὐχ αὐτῷ κριτέον, παραλογιζόμενος, ὥσπερ ἐλέγο-

dat particularia, ab exemplo; porro quae ex necessario, & eo, quod est, a tecmerio; quae denique ex universali, aut particulari, sive hoc sit, sive non sit, ex signis; verisimile autem non est id, quod semper, sed quod plerumque est: apparet, talia enthymemata semper solvi posse obiectionem afferendo. 9 Solutio autem apparens est, sed non semper vera; non enim negando, esse verisimile, solvit obiiciens, sed (negando), esse necessarium. 10 Quamobrem semper meliori conditione est defendens, quam accusans, propter hanc captionem. Nam quoniam accusans ex verisimilibus probat; non vero idem est solvere, aut quod non sit verisimile, aut quod non necessarium; & semper habet obiectionem id, quod plerumque est; neque enim esset verisimile, sed semper ac necessarium; iudex vero putat, si sic solutum sit, aut non esse verisimile, aut non ex eo iudicandum esse, decipitur, ut diximus. Non enim

μεν. οὐ γὰρ ἐκ τῶν ἀναγκαίων δεῖ αὐτὸν μόνον κρίνειν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν εἰκότων· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ γνώμη τῇ ἀρίστη κρίνειν· οὐκ οὐκ ἰκανὸν, ἀν λύση, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον· ἀλλὰ δεῖ λύειν, ὅτι οὐκ εἰκός. τοῦτο δὲ συμβήσεται, ἐὰν ἢ ἡ ἔνστασις μᾶλλον ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. 11 Ἐνδέχεται δὲ εἶναι τῆσδε διχῶς, ἢ τῶ χρόνω, ἢ τοῖς πράγμασι· [τὰ] κυριώτατα δὲ, εἰ ἀμφοῖν· εἰ γὰρ τὰ πλεονάκεις οὕτω, τοῦτ' ἐστὶν εἰκός μᾶλλον. 12 Λύεται δὲ καὶ τὰ σημεῖα, καὶ τὰ διὰ σημείου ἐνθυμήματα εἰρημένα, καὶ ἢ ὑπάρχοντα, ὥσπερ ἐλέχθη ἐν τοῖς πρώτοις· ὅτι γὰρ ἀσυλλόγιστόν ἐστὶ πᾶν σημεῖον, δῆλον ἡμῖν ἐκ τῶν Ἀναλυτικῶν. 13 Πρὸς δὲ τὰ παραδειγματώδη ἢ αὐτῇ λύσις, καὶ τὰ εἰκότα· ἐὰν τε γὰρ ἔχωμέν τι οὐχ οὕτω, λέλυται, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον, ἢ καὶ τὰ πλείω, καὶ πλεονάκεις

ex necessariis oportet ipsum tantum iudicare, sed etiam ex verisimilibus; nam hoc est optima mente iudicare; non igitur satis est, si ita solvat, ut neget necessarium esse; sed ita solvendum est, ut ostendat, non esse verisimile. Quod ita demum consequi poterit, si id, quod contra adferetur, tale erit, ut ipsum potius dicatur plerumque evenire. 11 Contingit vero hoc duobus modis, aut tempore, aut rebus ipsis; maxime autem, si utrisque; si enim & plura & saepius ita eveniunt, hoc verisimile magis est. 12 Solvuntur autem & signa, & quae ex signo ducuntur enthymemata, etiam si signa ipsa vera fuerint, ut in superioribus diximus; omne enim signum ineptum esse ad syllogismum conficiendum, constat nobis ex Analyticis. 13 Eorum autem, quae ab exemplis ducuntur, eadem solutio est, quae verisimilium; nam & si dissimile aliquod exemplum adferamus, ostendemus, non esse necessarium, & multo magis, si

ἄλλως· ἂν δὲ καὶ τὰ πλείω καὶ τὰ πλεονάκις, οὕτω
μαχητέον, ἢ ὅτι τὸ παρὸν οὐχ ὅμοιον, ἢ οὐχ ὁμοίως,
ἢ διαφορὰν γέ τινα ἔχει. 14 Τὰ δὲ τεκμήρια καὶ
τεκμηριώδη ἐνθυμήματα κατὰ μὲν τὸ ἀσυλλόγιστον
οὐκ ἔσται λῦσαι. δῆλον δὲ καὶ τοῦθ' ἡμῖν ἐκ τῶν Ἀνα-
λυτικῶν. λείπεται δ', ὡς οὐχ ὑπάρχει τὸ λεγόμενον,
δεικνύουσαι. εἰ δὲ Φανερόν, καὶ ὅτι ὑπάρχει, καὶ ὅτι
τεκμήριον, ἄλυτον ἤδη γίνεταί τοῦτο· πάντα γὰρ γί-
νεται ἀποδείξει ἤδη Φανερά.

ΚΕΦ. κστ'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΥΞΕΙΝ ΚΑΙ ΜΕΙΟΥΝ.

Τὸ δ' αὖξειν καὶ μειοῦν οὐκ ἔστιν ἐνθυμήματος
στοιχείον· τὸ γὰρ αὐτὸ λέγω στοιχείον καὶ τόπον. ἔστι
γὰρ στοιχείον καὶ τόπος, εἰς ὃ πολλὰ ἐνθυμήματα

plura ac faepius aliter evenire doceamus; quod si au-
tem & plura & faepius ita evenire constet, (*ut adver-
sarii volunt,*) pugnandum est sic, ut ostendamus, id,
de quo agitur, non esse simile, aut non similiter, aut
omnino discriminis aliquid esse. 14 Tecmeria vero, &
enthymemata, quae ex illis conficiuntur, non possu-
mus quidem ita dissolvere, ut negemus, necessariam
esse argumenti conclusionem. Constat vero etiam hoc
nobis ex Analyticis. Reliqua est dissolvendi via, ut
ostendamus, verum non esse id, quod dicitur. Sin au-
tem manifestum est, & verum esse, & tecmerion esse,
hoc iam insolubile fit; omnia enim eo perducta sunt,
ut certa & perspicua demonstratio fit.

C A P. XXVI.

De amplificatione & extenuatione.

Amplificare autem & Extenuare non est elementum
enthymematis; idem enim voco elementum & locum.
Nam est elementum & locus, in quem multa enthyme-

ἐμπίπτει. τὸ δ' αὖξιν καὶ μειῶν, ἔστιν ἐνθυμήματα πρὸς τὸ δεῖξαι, ὅτι μέγα ἢ μικρὸν, ὥσπερ καὶ ὅτι ἀγαθὸν ἢ κακὸν, ἢ δίκαιον ἢ ἀδίκον, καὶ τῶν ἄλλων ὁτιοῦν. 2 Ταῦτα δ' ἔστι πάντα, περὶ ἃ οἱ συλλογισμοὶ, καὶ τὰ ἐνθυμήματα ὥστ', εἰ μὴδὲ τούτων ἕκαστον ἐνθυμήματος τόπος, οὐδὲ τὸ αὖξιν καὶ μειῶν. 3 Οὐδὲ τὰ λυτικά ἐνθυμήματος εἶδός τί ἐστιν ἄλλο τῶν κατασκευαστικῶν· δῆλον γὰρ, ὅτι λύει μὲν ἢ ὁ δεῖξας, ἢ ὁ ἔνστασιν ἐνεγκῶν· ἀνταποδεικνύουσι δὲ τὸ ἀντικείμενον· οἷον, εἰ ἔδειξεν, ὅτι γέγονεν, οὗτος, ὅτι οὐ γέγονεν· εἰ δὲ, ὅτι οὐ γέγονεν, οὗτος, ὅτι γέγονεν. ὥστε αὕτη μὲν οὐκ ἂν εἴη ἡ διαφορά· τοῖς αὐτοῖς γὰρ χρῶνται ἀμφοτέροι· ὅτι γὰρ οὐκ ἔστιν, ἢ ἔστιν, ἐνθυμήματα φέρουσιν. 4 Ἡ δ' ἔνστασις οὐκ ἔστιν ἐνθύμημα, ἀλλὰ, καθάπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, τὸ εἰπεῖν δεῖξαν τι-

mata incidunt. Amplificare autem & Extenuare est quodammodo ostendere, aliquid magnum aut parvum esse, ut & bonum aut malum, iustum aut iniustum, & quidlibet aliud. 2 Haec vero omnia sunt, circa quae versantur fyllogismi & enthymemata; quare, si horum unumquodque locus enthymematis non est, ne Amplificare quidem & Extenuare loci fuerint. 3 Neque enthymemata, quorum in dissolvendo usus est, ad aliud genus pertinent, quam quae ad confirmandum valent; patet enim, solve- re aut demonstrantem, aut instantiam inferentem; demonstrat autem contra id, quod adversatur conclusio ab adversario; ut, si ille docuit, factum esse, hic docet, factum non esse; si ille factum non esse, hic factum esse. Itaque hac quidem ratione nihil est discriminis; nam utri- que iisdem utuntur; afferunt enthymemata, quibus aut esse, aut non esse affirmant. 4 Instantia autem non est enthymema, sed, ut in topicis, opinionem aliquam ad-

νά, ἐξ ἧς ἔσται δῆλον, ὅτι οὐ συλλελόγισται, ἢ ὅτι
 ψεῦδος τι εἴληθεν. 5 Ὑπὲρ μὲν παραδειγμάτων, καὶ
 γνωμῶν, καὶ ἐνθυμημάτων, καὶ ὅλως τῶν περὶ τὴν
 διάνοιαν, ὅθεν τε εὐπορήσομεν, καὶ ὡς αὐτὰ λύσομεν,
 εἰρήσθω ἡμῖν τσαῦτα. λοιπὸν δὲ διελθεῖν περὶ λέξεως,
 καὶ τάξεως.

ferre, qua planum fiat, aut syllogismum non recte con-
 clusum, aut falsum aliquid pro vero sumtum esse. 5 Ac
 de exemplis quidem, & sententiis, & enthymematibus,
 omninoque de iis, quae ad mentis agitationem pertinent,
 tum unde eorum copiam parare, tum quomodo ea dif-
 folvere oporteat, haec a nobis disputata sint. Superest,
 ut de elocutione & de dispositione dicamus.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΤΕΧΝΗΣ
ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ
ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΤΟ ΤΡΙΤΟΝ.

ΚΕΦ. α΄.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΜΕΡΩΝ.

ἘΠΕΙΔΗ τρία ἐστὶν, ἃ δεῖ πραγματευθῆναι περὶ τὸν λόγον· ἓν μὲν, ἐκ τίνων αἱ πίστεις ἔσονται· δεύτερον δέ, περὶ τὴν λέξιν· τρίτον δέ, πῶς χρὴ τάξαι τὰ μέρη τοῦ λόγου· περὶ μὲν τῶν πίστεων εἴρηται, καὶ ἐκ πόσων, ὅτι ἐκ τριῶν εἰσι, καὶ ταῦτα ποῖα, καὶ διὰ τί

ARISTOTELIS
LIBRORUM TRIUM
DE ARTE RHETORICA
LIBER TERTIUS.

CAP. I.

De artis rhetoricae partibus.

CUM tria sint, quae in arte dicendi pertractari oportet; primum quidem, unde probationes ducantur; alterum vero, qua sit utendum elocutione; tertium denique, quomodo partes orationis disponendae sint; iam de probationibus dictum est, & ex quibusnam ducantur; diximus enim, haec esse tria, atque ea quae sint

Aristot. Vol. IV. V

τοσαῦτα μόνᾳ ἢ γὰρ τῷ αὐτοῖ τι πεπονθέναι οἱ κρί-
νοντες, ἢ τῷ ποιούς τινὰς ὑπολαμβάνειν τοὺς λέγον-
τας, ἢ τῷ ἀποδεδεῖχθαι πείθονται πάντες. εἴρηται δὲ
καὶ, τὰ ἐνθυμήματα πόθεν δεῖ πορίζεσθαι ἔστι γὰρ
τὰ μὲν εἶδη τῶν ἐνθυμημάτων τὰ δὲ τόποι. 2 Περὶ δὲ
τῆς λέξεως ἐχόμενόν ἐστιν εἰπεῖν οὐ γὰρ ἀπόχρη τὸ
ἔχειν, ἀ δεῖ λέγειν, ἀλλ' ἀνάγκη καὶ, ταῦτα, ὡς δεῖ,
εἰπεῖν καὶ συμβάλλεται πολλὰ πρὸς τὸ Φανῆσαι
παιόν τινα τὸν λόγον. 3 Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐζητήθη
κατὰ φύσιν, ὅπερ πέφυκε πρῶτον, αὐτὰ τὰ πράγμα-
τα ἐκ τίνων ἔχει τὸ πιθανόν· δεύτερον δὲ, τὸ ταῦτα τῇ
λέξει διαφέεσθαι· τρίτον δὲ, τούτων ὃ δύναμιν μὲν ἔχει
μεγίστην, οὐπω δ' ἐπικεχέρηται, τὸ περὶ τὴν ὑπόκρι-
σιν. καὶ γὰρ εἰς τὴν Τραγικὴν καὶ Ραιψωδίαν ὄψε

(*explicuimus*), & cur hunc numerum non excedant ;
nam omnes, aut quia ipsi iudicantes affecti sunt aliquo
modo, aut quia putant, dicentes tales esse, (*ut iis fides
haberi possit,*) aut quia res demonstrata est, in persua-
sionem inducuntur. Dictum autem quoque est, unde en-
thymemata fumantur; sunt enim alia, quae dicuntur,
enthymematum species; alia vero loci. 2 Reliquum est,
ut de elocutione agamus; non enim satis est, ea teneri,
quae dicenda sunt, sed etiam scire nos oportet, quo-
modo haec sint dicenda; & confert hoc multum, ut
oratio bene morata videatur. 3 Ac primo quidem, ut
ordo naturae postulat, quaesitum est, quod naturam pri-
mum erat, unde res ipsae probabilitatem habeant; se-
cundo vero, qua ratione eas eloqui ac disponere con-
veniat; tertium, quod horum omnium vim habet ma-
ximam, sed nondum a quoquam pertractatum est, quod
ad actionem & pronuntiationem facit. Nam etiam ad
artem tragicam & rhapsodicam sero perventum est,

παρῆλθεν ὑπεκρίνοντο γὰρ αὐτοὶ τραγωδίας οἱ ποιηταὶ τὸ πρῶτον. δῆλον οὖν, ὅτι καὶ περὶ τὴν Ῥητορικὴν ἐστὶ τὸ τοιοῦτον, ὡσπερ καὶ περὶ τὴν Ποιητικὴν ὅπερ ἕτεροὶ τινες ἐπραγματεύθησαν, καὶ Γλαύκων ὁ Τηϊός. 4 Ἔστι δὲ αὕτη μὲν ἐν τῇ Φωνῇ, πῶς αὐτῇ δεῖ χρῆσθαι πρὸς ἕκαστον πάθος· οἶον, πότε μεγάλη, καὶ πότε μικρὰ, καὶ πότε μέση· καὶ πῶς τοῖς τόνοις· οἶον ὀξεῖα, καὶ βαρεῖα, καὶ μέση· καὶ ῥυθμοῖς τίσι πρὸς ἕκαστα· τρία γάρ ἐστι, περὶ ὧν σκοποῦσι· ταῦτα δ' ἐστὶ μέγεθος, ἀρμονία, ῥυθμός. τὰ μὲν οὖν ἄθλα σχεδὸν ἐκ τῶν ἀγῶνων οὗτοι λαμβάνουσι. καὶ, καθάπερ ἐκεῖ μείζον δύνανται νῦν τῶν ποιητῶν οἱ ὑποκριταί, καὶ κατὰ τοὺς πολιτικούς ἀγῶνας διὰ τὴν μοχθηρίαν τῶν πολιτῶν. 5 Οὕτω δὲ σύγκειται τέχνη περὶ αὐτῶν, ἐπεὶ

quoniam initio poëtae ipsi tragoedias suas agebant. Perfricuum est igitur, etiam in arte dicendi tale aliquid esse, (*quod ad actionem pertinet*), quale in arte poëtica; de quo cum alii quidem studiose egerunt, tum praecipue Glauco Teius. 4 Est autem actio in voce posita, quomodo ea uti oporteat ad singulos animi motus exprimendos; ut, quando magna, & quando parva, & quando media utendum sit; & quomodo soni vocis adhibeantur; ut acutus, & gravis, & medius; & quibus numeris ad quaevis (*dicenda*) utendum sit; tria enim sunt, quae considerant (*Rhetorici*); haec autem sunt magnitudo, concentus, numerus. Quibus qui bene utuntur, ii fere solent ex certaminibus victoriam reportare. Et quemadmodum in arte poëtica (*ratione actionis habita*) plus hoc tempore valent histriones, quam poëtae, sic etiam in civilibus controversiis (*actio plus valet, quam res*), quod vitio fit rerumpublicarum. 5 Nondum tamen de his *ars* ulla composita est, quandoquidem etiam

καὶ τὸ περὶ τὴν λέξιν ὅψε προῆλθε, καὶ δοκεῖ Φορτικὸν εἶναι καλῶς ὑπολαμβάνομενον· ἀλλ' ὅλης οὔσης πρὸς δόξαν τῆς πραγματείας τῆς περὶ Ῥητορικῆν, οὐκ ὀρθῶς ἔχοντος, ἀλλ' ὡς ἀναγκαίου τὴν ἐπιμέλειαν ποιητέον· ἐπεὶ τό γε δίκαιον, μηδὲν πλείω ζητεῖν περὶ τὸν λόγον, ἢ ὡς μήτε λυπεῖν, μήτ' εὐφραίνειν· δίκαιον γὰρ, αὐτοῖς ἀγωνίζεσθαι τοῖς πράγμασιν ὥστε τάλλα ἔξω τοῦ ἀποδείξαι περίεργά ἐστιν· ἀλλ' ὅμως μέγα δύναται, καθάπερ εἴρηται, διὰ τὴν τοῦ ἀκροατοῦ μοχθηρίαν.

6 Το μὲν οὖν τῆς λέξεως ἔχει τι μικρὸν ἀναγκαῖον ἐν πάσῃ διδασκαλίᾳ· διαφέρει γὰρ τι, πρὸς τὸ δηλῶσαι, ὡδὶ ἢ ὡδὶ εἰπεῖν, οὐ μέντοι τοσοῦτον· ἀλλ' ἅπαντα Φαντασία ταυτά ἐστι καὶ πρὸς τὸν ἀκροατὴν· διὸ οὐδεὶς οὕτω γεωμετρεῖν διδάσκει. ἐκείνη μὲν οὖν ὅταν ἔλθῃ, ταυτὸ ποιήσει τῇ Ὑποκριτικῇ.

7 Ἐγκεχειρήκασι δὲ

doctrina de dictione fero provecta est, & sane, si quis recte reputet, levis & importuna videtur; verumtamen cum omnis ars dicendi ab hominum opinione pendeat, non tanquam iustae rei, sed tanquam necessariae curam ei impendere debemus; siquidem certe aequum est, nihil aliud in oratione quaerere, quam ut audientibus nec molestiam, nec laetitiam afferamus; iustum enim est, ipsis rebus in iudicio contendere; quare alia praeter probationes adhibita supervacanea sunt; sed tamen plurimum valent, ut dictum est, propter auditoris vitium.

6 Interim ipsa eloquendi ratio necessarium quidam habet in omni disciplina; nonnihil enim interest ad rem explicandam, hoc an illo dicendi genere quis uratur, neque tamen tanti; verum haec omnia ex opinione pendent, & auditoris gratia quaeruntur; itaque nemo Geometriam hoc modo docere instituit. Ars igitur illa cum in lucem venerit, idem efficiet, quod ars histrionica.

7 Quidam autem pauca de ea praecipere

ἐπ' ὀλίγον περὶ αὐτῆς εἰπεῖν τινες· οἷον Θρασύμαχος ἐν τοῖς Ἐλέοις. καὶ ἔστι φύσεως τὸ ὑποκριτικὸν εἶναι, καὶ ἀτεχνότερον· περὶ δὲ τὴν λέξιν ἔντεχνον. διὸ καὶ τοῖς τοῦτο δυναμένοις γίγνεται πάλιν ἄλλα, καθάπερ καὶ τοῖς κατὰ τὴν ὑπόκρισιν ῥήτορσιν· οἱ γὰρ γραφόμενοι λόγοι μείζον ἰσχύουσι διὰ τὴν λέξιν, ἢ διὰ τὴν διάνοιαν. 8 Ἦρξαντο μὲν οὖν κινῆσαι τὸ πρῶτον, ὡς περ πέφυκεν, οἱ ποιηταί· τὰ γὰρ ὀνόματα μιμήματά ἐστιν· ὑπῆρξε δὲ καὶ ἡ Φωνὴ πάντων μιμητικώτατον τῶν μορίων ἡμῖν· διὸ καὶ αἱ τέχναι συνέστησαν, ἢ τε Ραψωδία, καὶ ἡ Ὑποκριτικὴ, καὶ ἄλλαι γε. 9 Ἐπεὶ δ' οἱ ποιηταί, λέγοντες εὐήθη, διὰ τὴν λέξιν ἐδόκουν πορίσασθαι τήνδε τὴν δόξαν, διὰ τοῦτο ποιητικὴ πρώτη ἐγένετο ἡ λέξις, οἷον ἡ Γοργίου. καὶ νῦν ἔτι οἱ πολλοὶ τῶν ἀπαιδευτῶν

tentarunt; ut Thrasymachus in *Miserationibus*. Et habetur hoc, quod ad actionem spectat, a natura, & minus arte continetur; quod autem ad ornandam orationem pertinet, id iam artis est. Quare etiam qui hoc facere possunt iterum victoriam ex contentionibus reportant, sicut rhetores quoque, qui plurimum in actione valent; nam scriptae orationes magis ornatu verborum, quam sententiis valent. 8 Coeperunt autem poëtae primum, quod natura postulabat, rem agitare; nam nomina sunt rerum imagines; est vero in nobis nulla pars, quam vox, ad imitandum aptior; unde quoque rhapsodica, & histrionica, & aliae artes huiusmodi confectae sunt. 9 Quoniam vero poëtae, licet plerumque inania proferant, tamen propter elocutionem gloriam suam acquisivisse videbantur, ideo factum est, ut elocutio poëtica primo probaretur, qualis est Gorgiae. Quin etiamnum multi imperiti homines existimant,

τοὺς τοιούτους εἶναι διαλέγεσθαι κάλλιστα· τούτο δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἑτέρα λόγου καὶ ποιήσεως λέξις ἐστί· δηλοῖ δὲ τὸ συμβαῖνον· οὐδὲ γὰρ οἱ τὰς τραγωδίας ποιῶντες ἔτι χρῶνται τὸν αὐτὸν τρόπον· ἀλλ', ὡσπερ καὶ ἐκ τῶν τετραμέτρων εἰς τὸ ἰαμβεῖον μετέβησαν, διὰ τὸ τῷ λόγῳ τούτῳ τῶν μέτρων ὁμοιότατον εἶναι τῶν ἄλλων· οὕτω καὶ τῶν ὀνομάτων ἀφῆκοντο, ὅσα παρὰ τὴν διάλεκτόν ἐστιν· οἷς δ' οἱ πρῶτον ἐκόσμου, καὶ ἔτι νῦν οἱ τὰ ἑξάμετρα ποιῶντες, ἀφῆκοντο· διὸ γελοῖον μιμῆσθαι τούτους, οἱ αὐτοὶ οὐκ ἔτι χρῶνται ἐκείνῳ τῷ τρόπῳ. 10 Ὡστε φανερόν, ὅτι οὐχ ἅπαντα, ὅσα περὶ λέξεώς ἐστιν εἰπεῖν, ἀκριβολογητέον ἡμῖν· ἀλλ' ὅσα περὶ τοιαύτης, οἷας λέγομεν· περὶ δ' ἐκείνης εἴρηται ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς.

tales oratores optime loqui; sed hoc minime verum est, alia enim est oratoria, alia poëtica elocutio; quod ex ipso eventu potest intelligi; neque enim tragoediarum auctores adhuc eodem dicendi genere utuntur; sed, quemadmodum tetrametris versibus relictis ad iambicos transferunt, quia ex omni metrorum genere iambicum est orationi solutae simillimum; sic etiam ab iis verbis abstinerunt, quae a communi loquendi consuetudine abhorrent; quo autem prisca (poëtae tragici) utebantur, & quo adhuc utuntur versus heroicis pangentes, eum ornatum omnem abiecerunt; quare ridiculum est, hos imitari, qui ipsi non amplius eo dicendi genere utuntur. 10 Perspicuum igitur est, non esse nobis omnia diligenter explicanda, quae ad elocutionem attinent, sed tantum ea, quae ad talem (ad oratoriam elocutionem), de qua agimus; de illa altera (elocutione poëtica) dictum est in libris de Poëtica.

Π Ε Ρ Ι Τ Η Σ Α Ρ Ε Τ Η Σ Τ Η Σ Λ Ε Ξ Ε Ω Σ.

Ἔστω οὖν ἐκεῖνα τεθεωρημένα· καὶ ὠρίσθω λέξεως ἀρετὴ, σαφὴ εἶναι σημεῖον γὰρ, ὅτι ὁ λόγος, εἴαν μὴ δηλοῖ, οὐ ποιήσει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον· καὶ μήτε ταπεινὴν, μήτε ὑπὲρ τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ πρέπουσαν ἢ γὰρ ποιητικὴ ἴσως οὐ ταπεινὴ, ἀλλ' οὐ πρέπουσα λόγῳ.

2 Τῶν δ' ὀνομάτων καὶ ῥημάτων σαφὴ μὲν ποιεῖ τὰ κύρια· μὴ ταπεινὴν δέ, ἀλλὰ κεκοσμημένην, τᾶλλα ὀνόματα, ὅσα εἴρηται ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς· τὸ γὰρ ἐξαλλάξαι ποιεῖ φαίνεσθαι σεμνοτέρων· ὅπερ γὰρ πρὸς τοὺς ξένους οἱ ἄνθρωποι καὶ πρὸς τοὺς πολίτας, τὸ αὐτὸ πάσχουσι καὶ πρὸς τὴν λέξιν. 3 Διὸ δὲ ποιεῖν ξένην τὴν διάλεκτον· θαυμασταὶ γὰρ τῶν ἀπόντων εἰσὶν· ἠδὲ δὲ τὸ θαυμαστόν. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν μέ-

C A P. I I.

De virtutibus elocutionis.

Maneant igitur illa firma; & statuatur elocutionis virtus esse, ut clara sit atque dilucida; cuius rei signum est, quod nisi oratio rem declaret, finem suum non assequetur; nec humilis, nec nimis elata esse debet, verum (*ipsis rebus*) conveniens; nam poetica (*elocutio*) fortasse non humilis quidem est, sed tamen solutae orationi non convenit. 2 Ex nominibus autem & verbis dilucidam orationem efficiunt ea, quae propria sunt; non humilem vero, sed excultam & ornata, alia nomina, de quibus in libris de Poëtica dictum est; nam verborum immutatio facit orationem videri grandiozem; quemadmodum enim erga peregrinos, & erga cives affecti sunt homines, ita etiam erga orationem. 3 Itaque dictionem reddere peregrinam oportet; externa enim homines admirantur; quod autem gignit admirationem,

τρων πολλά τε ποιῆι τοῦτο, καὶ ἀρμόττει ἐκεῖ· πλέον γὰρ ἐξέστηκε, περὶ ἃ, καὶ περὶ οὓς ὁ λόγος· ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις πολλῶν ἐλάττω εἰσὶν· ἢ γὰρ ὑπόθεσις ἐλάττων· ἐπεὶ καὶ ἐνταῦθα, εἰ δοῦλος καλλιπέϊτο, ἢ λίαν νέος, ἀπρεπέστερον, ἢ περὶ [λίαν] μικρῶν· ἀλλ' ἔστι καὶ ἐν τούτοις ἐπισυστηλλόμενον καὶ αὐξάνόμενον τὸ πρέπον. 4 Διὸ δεῖ λαμβάνειν ποιούνας, καὶ μὴ δοκεῖν λέγειν πεπλασμένως, ἀλλὰ πεφυκότως· τοῦτο γὰρ πιθανόν, ἐκεῖνο δὲ τὸναντίον· ὡς γὰρ πρὸς ἐπιβουλεύοντα διαβάλλονται, καθάπερ πρὸς τοὺς οἶνους τοὺς μεμυγμένους· καὶ οἶον ἢ Θεοδώρου Φωγῆ πέπονθε πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ὑποκριτῶν· ἢ μὲν γὰρ τοῦ λέγοντος ἔοικεν εἶναι· αἱ δ' ἀλλότριαι. 5 Κλέπτεται δ' εὖ, ἂν τις ἐκ τῆς εἰωθυίας διαλέκτου ἐκ-

suave est. Ac in versibus quidem multa id efficiunt, eaque ibi conveniunt; nam magis remotae sunt res & personae, de quibus sermo est; in oratione soluta vero multo paucioribus uti licet ornamentis; nam argumentum inferius est; quoniam hic quoque, si aut fervus, aut valde juvenis, aut de rebus [admodum] minutis agens ornatori sermone uteretur, valde indecorum esset; est potius etiam in his decorum aliquid, quo & contrahi & dilatari debeat. 4 Quare danda est opera, ut hoc clam fiat, ne videamur fingere, sed ut nobis dicat ipsa natura; sic enim erit probabilis oratio, illo vero modo contrarium eveniet; nam oratorem tanquam insidiatorem suspectum habent, non aliter atque vina mixta; & (*debet esse oratio*), qualis esse Theodori vox videbatur ad aliorum histrionum vocem comparata; illa enim ipsius dicentis esse videbatur; voces autem reliquorum alienae. 5 Facile vero artificium occultatur, si quis e communi sermonis consuetudine ver-

λέγων συντιθῆναι ὅπερ Εὐριπίδης ποιεῖ, καὶ ὑπέδειξε πρῶτος. ὄντων δ' ὀνομάτων καὶ ῥημάτων, ἐξ ὧν ὁ λόγος συνέστηκε, τῶν δὲ ὀνομάτων τῶσαυτ' ἐχόντων εἶδη, ὅσα τεθεώρηται ἐν ταῖς περὶ Ποίσεως· τούτων γλώτταις μὲν, καὶ διπλοῖς ὀνόμασι, καὶ πεποιημένοις, ὀλιγάκις καὶ ὀλιγαχοῦ χρηστέον· ὅπου δὲ, ὕστερον ἐροῦμεν· τὸ δὲ διὰ τί εἴρηται· ἐπὶ τὸ μείζον γὰρ ἐξαλλάττει τοῦ πρέποντος. 6 Τὸ δὲ κύριον καὶ τὸ οἰκειὸν, καὶ μεταφορά, μόναι χρήσιμοι πρὸς τὴν τῶν ψιλῶν λέγων λέξιν· σημεῖον δὲ, ὅτι τούτοις μόνοις πάντες χρῶνται· πάντες γὰρ μεταφοραῖς διαλέγονται, καὶ τοῖς οἰκειοῖς, καὶ τοῖς κυρίοις. ὥστε δῆλον, ὡς, εἰ ἐὺ ποιῆ τις, ἔσται τε ξενικόν, καὶ λαμβάνειν ἐνδέχεται, καὶ σαφηνεῖ· αὐτὴ δ' ἦν τοῦ ῥητορικοῦ λόγου ἀρετὴ. 7 Τῶν δ' ὀνομάτων τῶ μὲν σοφιστῆ ὁμωνυμίαι χρήσιμοι παρὰ

ba feligens orationem suam componat; quod quidem Euripides fecit, & primus ostendit. Cum autem e nominibus & verbis oratio constituitur, & nominum tot sint species, quot in libris de Poëtica declaratum est, rarius & paucis in locis, peregrinis, & iunctis nominibus, & factis, utendum est; ubi vero, postea dicemus; cur autem iis abstinendum sit, dictum est; quia magis, quam oporteat, orationem immutant. 6. Proprium vero rei nomen atque suum, & metaphora, sola ad solutam orationem exornandam sunt utilia; cuius rei signum est, quod his solis omnes utuntur; nam in loquendo metaphoras, & propria rei, & sua nomina omnes adhibent. Quare manifestum est, si quis hoc recte fecerit, eum consequi, ut peregrina videatur eius oratio, & ars lateat, & dilucide dicat; haec vero erat elocutionis oratoriae virtus. 7 Nomina autem ambigua Sophistae conveniunt; ex iis enim fallaciter concludit;

ταύτας γὰρ κακουργεῖ τῶ ποιητῇ δὲ συνωνυμίαι. λέγω δὲ κύρια τε καὶ συνώνυμα, οἷον τὸ πορεύεσθαι τε καὶ τὸ βαδίζειν ταῦτα γὰρ ἀμφοτέρω, καὶ κύρια, καὶ συνώνυμα ἀλλήλοις. τί μὲν οὖν τούτων ἕκαστόν ἐστι, καὶ πόσα εἶδη μεταφορᾶς, καὶ ὅτι τοῦτο πλεῖστον δύναται καὶ ἐν ποιήσει καὶ ἐν λόγοις αἱ μεταφοραὶ, εἴρηται, καθάπερ ἐλέγομεν, ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς. 8 Τοσοῦτον δ' ἐν λόγῳ δεῖ μᾶλλον Οἰλοπονεῖσθαι περὶ αὐτῶν, ὅσον ἐξ ἐλαττόνων Βοηθημάτων ὁ λόγος ἐστὶ τῶν μέτρων. καὶ τὸ σαφές, καὶ τὸ ἡδύ, καὶ τὸ ξενικὸν ἔχει μάλιστα ἢ μεταφορᾶ καὶ λαβεῖν οὐκ ἐστὶν αὐτὸ παρ' ἄλλου. 9 Δεῖ δὲ καὶ τὰ ἐπίθετα, καὶ τὰς μεταφορὰς ἀρμοττούσαις λέγειν· τοῦτο δ' ἐστὶ ἐκ τοῦ ἀνάλογον· εἰ δὲ μὴ, ἀπρεπὲς φανείται, διὰ τὸ παράλληλα τὰ ἐναντία μάλιστα φαίνεσθαι. ἀλλὰ δεῖ σκοπεῖν, ὡς νέω Φοιμι-

synonymiae vero poëtae. Dico autem propria & synonymia, ut τὸ πορεύεσθαι & τὸ βαδίζειν (vadere & ire); utraque enim & propria sunt, & inter se synonyma. Iam quid horum unumquodque sit, & quot sint metaphorae species, & plurimum ex his tam in poësi, quam in oratione soluta, valere metaphoras, dictum est, ut antea monuimus, in libris de Poëtica. 8 Tanto autem maiorem industriam in transferendis nominibus oratio soluta postulat, quanto pauciora ad exornandum adiumenta, quam versus, habet. Et dilucidam, & iucundam, & peregrinam orationem praesertim metaphora efficit; neque has dotes ab alio quoquam oratio accipere possit. 9 Oporteret autem nos & epitheta, & metaphoras aptas sumere; hoc vero fiet, si ex analogia ducantur; sin minus, indecorum apparebit, quia contraria inter se collata maxime elucescunt. Sed videre

κῆς, οὕτω γέροντι τί οὐ γὰρ ἢ αὐτὴ πρέπει ἐσθῆς.
 10 Καὶ εἴαν τε κοσμεῖν βούλη, ἀπὸ τοῦ βελτίονος
 τῶν ἐν ταύτῳ γένει φέρειν τὴν μεταφορὰν, εἴαν τε ψέ-
 γειν, ἀπὸ τῶν χειρόνων. λέγω δ', οἷον, ἐπεὶ τὰ ἐναν-
 τία ἐν τῷ αὐτῷ γένει, τὸ φάναι, τὸν μὲν πτωχεύον-
 τα εὐχεσθαι, τὸν δ' εὐχόμενον πτωχεύειν, ὅτι ἄμ-
 Φω αἰτήσεις, τὸ εἰρημένον ἐστὶ ποιεῖν· ὡς καὶ Ἰφι-
 κράτης Καλλιᾶν μητραγύρτην, ἀλλ' οὐ δαδοῦ-
 χον· ὁ δὲ ἔφη, ἀμύητον αὐτὸν εἶναι· οὐ γὰρ ἂν
 μητραγύρτην αὐτὸν καλεῖν, ἀλλὰ δαδοῦχον·
 ἄμφω γὰρ περὶ θεόν· ἀλλὰ τὸ μὲν τίμιον, τὸ δὲ
 ἄτιμον. καὶ οἱ μὲν διονυσοκόλακας, αὐτοὶ δ'
 αὐτοὺς τεχνίτας καλοῦσι· ταῦτα δ' ἄμφω μετα-
 φοραί· ἢ μὲν ῥυπαιόντων, ἢ δὲ τούναντίον. καὶ οἱ μὲν

oportet, sicuti iuveni purpura, ita seni quid conve-
 niat; neque enim eadem vestis eum decet. 10 Et si
 quem exornare volueris, ab iis, quae sunt in eodem ge-
 nere praestantiora, metaphora fumenda est; si vero vi-
 tuperare, ab eis, quae sunt deteriora. Dico autem hoc
 modo, quoniam contraria sunt in eodem genere, ut si
 quis dicat, mendicantem deprecari, deprecantem vero
 mendicare, quoniam utrumque est petere, certe faciet,
 quod dictum est; quemadmodum etiam Iphicrates Cal-
 liam vocabat μητραγύρτην, non autem δαδοῦχον· at hic
 respondit, ἀμύητον esse illum; alias enim ipsum non μη-
 τραγύρτην, sed δαδοῦχον appellasset; nam ambo haec no-
 mina sunt ministrorum magnae Deae; sed alterum ho-
 nestum est, alterum abiectum. Et alii quidem Dionysi
 adulatores, ipsi vero se artifices appellant; haec vero no-
 mina ambo metaphorae sunt; sed alterum sordidorum
 hominum, alterum contra. Et λησται (praedones) hodie

λησταὶ αὐτοὺς ποριστὰς καλοῦσι νῦν. διὸ ἔξεστι λέγειν, τὸν ἀδικήσαντα μὲν ἀμαρτάνειν, τὸν δὲ ἀμαρτάνοντα ἀδικῆσαι· καὶ τὸν κλέψαντα καὶ λαβεῖν καὶ πορθῆσαι. τὸ δὲ, ὡς ὁ Τήλεφος Εὐριπίδου Φησὶ, „κώπας ἀνάσσειν,“ καὶ, „ἀποβάς εἰς Μυσίαν,“ ἀπρεπές, ὅτι μείζον τὸ ἀνάσσειν, ἢ κατ' ἀξίαν· οὐ κέκλεπται οὖν. 11 Ἔστι δὲ καὶ ἐν ταῖς συλλαβαῖς ἀμαρτία, ἐὰν μὴ ἠδεΐας ἢ σημεῖα Φωνῆς· οἷον Διονύσιος προσαγορεύει ὁ Χαλκοῦς ἐν ταῖς ἐλεγείοις κραυγὴν Καλλιόπης τὴν ποίησιν, ὅτι ἄμΦω Φωναῖ * — Φαύλη δὲ ἢ μεταφορὰ ταῖς ἀσήμοις Φωναῖς. 12 Ἔτι δὲ, οὐ πόρρωθεν δεῖ, ἀλλ' ἐκ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν ὁμοειδῶν μεταφέρειν τὰ ἀνώνυμα ὠνομασμένως, ὃ λεχθὲν δῆλόν ἐστιν ὅτι συγγενές· οἷον ἐν τῷ αἰνίγματι τῷ εὐδοκίμουτι,

se ποριστὰς (conquistores) vocant. Quare licet eum, qui se iniuste gessit, dicere lapsum esse, qui autem lapsus est, iniuste se gessisse; ita eum, qui furatus est, sumfisse, vel depopulatum esse. Illud vero, quod Telephus Euripidis ait, *se remis imperare*, &c., *in Mysiam descendens*, indecorum est, magis enim est imperare, quam conveniat; itaque non latet. 11 Est vero etiam in syllabis error, cum non iucundae vocis signa sunt; ut Dionysius Aeneus in elegiis poësin appellavit *κραυγὴν* (*stridorum*) Calliopes, quoniam ambae voces * — Improbanda autem est metaphora, quae fit vocibus non significantibus. 12 Praeterea vero, non longe petantur (*metaphorae*) oportet, sed ex propinquis atque eiusdem generis, ut, quae proprium nomen non habent, iis illud imponatur, quod propositum statim affine esse videatur; ut in celebri illo aenigmate,

Ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χάλκον ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα·
 ἀνώνυμον γὰρ τὸ πάθος. ἔστι δ' ἄμφω πρόσθεσις τις.
 κόλλησιν τοίνυν εἶπε τὴν τῆς συκίας προσβολήν. καὶ
 ὅλως ἐκ τῶν εὖ ἠνιγμένων ἐστὶ μεταφορὰς λαβεῖν
 ἐπιεικεῖς· μεταφορὰ γὰρ αἰνίττονται ὥστε δῆλον, ὅτι
 εὖ μετενήνεκται. 13 Καὶ ἀπὸ καλῶν κάλλος δὲ ὀνό-
 ματος τὸ μὲν, ὡς περ Λυκίμνιος λέγει, ἐν τοῖς ψό-
 φοις, ἢ τῶ σημαυομένῳ καὶ αἴσχος δὲ ὡσαύτως·
 ἔτι δὲ τρίτον, ὃ λύει τὸν σοφιστικὸν λόγον· οὐ γὰρ,
 ὡς ἔφη Βρύσαν, οὐδένα αἰσχρολογεῖν, εἶπερ τὸ αὐτὸ
 σημαίνει, τὸδε ἀντὶ τοῦ τὸδε εἰπεῖν· τοῦτο γὰρ ἐστὶ
 ψεύδος· ἐστὶ γὰρ ἄλλο ἄλλου κυριώτερον, καὶ ὡμοιω-
 μένον μᾶλλον, καὶ οικειότερον τῷ ποιεῖν τὸ πρᾶγμα
 πρὸ ὀμμάτων. ἔτι δὲ οὐχ ὁμοίως ἔχον σημαίνει τὸδε

Hominem vidi aes igne in homine conglutinantem ;

haec enim effectio proprio nomine caret. Sed tamen in
 ambobus est appositio quaedam. Conglutinationem igitur
 appellavit ipsam concurbitulae adiectionem. Et omni-
 no ex bene confectis aenigmatibus licet egregias me-
 taphoras sumere; nam per metaphoram aenigmata fiunt;
 unde patet, bene factam esse translationem. 13 Et a
 pulchris rebus (*ducendae sunt metaphorae*); pulchritudo
 autem nominis, ut Lycimnius ait, aut est in sonis, aut
 in significato; & turpitude similiter; praeter haec ter-
 tium quiddam est, quo fallax Sophistarum conclusio
 solvitur; neque enim (*verum est*), quod Bryso dixit, ne-
 minem esse, qui turpiter loquatur, cum idem significetur,
 sive hoc, sive illo modo dixeris; hoc enim falsum
 est; nam aliud alio nomen magis est proprium, & rei
 magis simile, & magis accommodatum, ut res oculis
 quasi subiiciatur. Praeterea vero non eodem modo rem
 se habentem hoc & illud nomen significat; quare haec

καὶ τόδε ὥστε καὶ οὕτως ἄλλο ἄλλου κάλλιον, καὶ αἰσχίον θετέον· ἄμφω μὲν γὰρ τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρὸν σημαίνουσιν· ἀλλ' οὐχ, ἢ καλὸν, ἢ οὐχ, ἢ αἰσχρὸν· ἢ ταῦτα μὲν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἥττον. τὰς δὲ μεταφορὰς ἐντεῦθεν οἰστέον· ἀπὸ καλῶν ἢ τῆ Φωνῆ, ἢ τῆ δυνάμει, ἢ τῆ ὄψει, ἢ ἄλλῃ τινὶ αἰσθησί. διαφέρει δ' εἰπεῖν, οἶον, ῥοδοδάκτυλος ἠὲς, μᾶλλον, ἢ Φοινικοδάκτυλος, ἢ ἔτι Φαυλότερον, ἔρυθροδάκτυλος. 14 Καὶ ἐν τοῖς ἐπιθέτοις ἔστι μὲν τὰς ἐπιθέσεις παιεῖσθαι ἀπὸ Φαύλου, ἢ αἰσχροῦ· οἶον, „ὁ μητροφόντης“, ἔστι δ' ἀπὸ τοῦ βελτίονος· οἶον, ὁ πατὴρ ἀμύντωρ, καὶ ὁ Σιμωνίδης, ὅτε μὲν ἐδίδου μισθὸν ὀλίγον αὐτῷ ὁ νικήσας τοῖς ὀρεῦσιν, οὐκ ἤθελε ποιεῖν, ὡς δυσχεραίνων εἰς ἡμιόνους ποιεῖν· ἐπεὶ δ' ἰκανὸν ἔδωκεν, ἐποίησε,

etiam de causa aliud alio pulchrius, aut deformius nomen existimandum est; nam ambo quidem & honestum & turpe significant; sed non, quatenus est honestum, necne, aut turpe, (necne;) vel eandem quidem rem, sed magis & minus. Metaphorae igitur hinc ducendae sunt; viz. a pulchris vel voce, vel potestate, vel adspectu, vel quoad alium sensum aliquem. Interest enim, si quis dicat e. c. ῥοδοδάκτυλος ἠὲς, magis, quam si dicat φοινικοδάκτυλος, aut quod adhuc est deterius, ἔρυθροδάκτυλος. 14 Quin etiam in epithetis licet a deteriori & turpiori additamenta sumere; ut, (*Orestes*) *matricida*; licet etiam ab honestiore; ut, *patris ultor*. Et Simonides, cum parvam ei mercedem traderet, qui mulabus victoriam consecutus fuerat, noluit eum carmine suo celebrare, tanquam indignum putaret, in mulas carmen condere; postquam vero iustam illi mercedem tribuit, ita canere coepit,

Χαίρετ' ἀελλοπόδων θυγατρὲς ἵππων·
καίτοι καὶ τῶν ὄνων θυγατέρες ἦσαν. 15 Ἐτι, τὸ αὐ-
τὸ ὑποκορίζεσθαι. ἔστι δὲ ὁ ὑποκρισμὸς, ὃς ἔλαττον
ποιεῖ καὶ τὸ κακὸν καὶ τὸ ἀγαθόν· ὡσπερ καὶ Ἀρι-
στοφάνης σκώπτει ἐν τοῖς Βαβυλωνίοις, ἀντὶ μὲν χρυ-
σίου χρυσιδάριον, ἀντὶ δ' ἱματίου ἱματιδάριον, ἀντὶ
δὲ λοιδορίας λοιδορημάτιον καὶ νοσημάτιον. εὐλαβεῖ-
σθαι δὲ δεῖ καὶ παρατηρεῖν ἐν ἀμφοῖν τὸ μέτριον.

Κ Ε Φ. γ'.

ΠΕΡΙ ΨΥΧΡΑΣ ΛΕΞΕΩΣ.

Τὰ δὲ ψυχρὰ ἐν τέτταρσι γίνεταί κατὰ τὴν λέξιν.
ἐν τε τοῖς διπλοῖς ὀνόμασιν· οἷον Λυκόφρων τὸν πολυ-
πρόσωπον οὐρανὸν τῆς μεγαλοκόρου γῆς·
καὶ ἀκτὴν δὲ στενοπόρον· καὶ Γοργίας ὠνόμαζε,
πτωχόμουσος κόλαξ, ἐπιορκίσαντας καὶ
κατευορκίσαντας. καὶ ὡς Ἀλκιδάμας, μένους

Salvete o volucrum filiae equorum;

atqui etiam asinorum erant filiae. 15 Praeterea vero,
possunt ipsa nomina diminui. Est autem diminutio, quae
minus videri facit & malum & bonum, quemadmodum
etiam Aristophanes in Babyloniis cavillatur, cum pro
χρυσίου, χρυσιδάριον, pro ἱματίου, ἱματιδάριον, pro λοι-
δορίας, λοιδορημάτιον, & νοσημάτιον dicat. Cautè vero
utrumque tractare oportet, & in utroque modum servare.

C A P. III.

De elocutione frigida.

Quatuor autem modis elocutio frigida fit. Primo in
iungendis nominibus; ut. Lycophron coelum appellat
πολυπρόσωπον, & terram μεγαλοκόρου; & litus στενο-
πόρον· & Gorgias adulatorem vocavit πτωχόμουσον, (*di-
xit etiam*) ἐπιορκίσαντας & κατευορκίσαντας. Et ut Alci-

μὲν τὴν ψυχὴν πληρουμένην, πυρίχρων δὲ τὴν ὄψιν
 γιγνομένην· καὶ τελεσφόρον ᾤθη τὴν προθυμίαν
 αὐτῶν γενήσεσθαι· καὶ τελεσφόρον τὴν πειθῶ τῶν
 λόγων κατέστησε· καὶ κυανόχρων τὸ τῆς θαλάτ-
 τῃς ἔδαφος, πάντα γὰρ ταῦτα ποιητικὰ διὰ τὴν δι-
 πλωσιν φαίνεται. 2 Μία μὲν οὖν αὕτη αἰτία· μία δὲ,
 τὸ χρῆσθαι γλώτταις· οἶον, Λυκόφρων Ἐέρξην, πέ-
 λωρον ἄνδρα· καὶ Σκίρων, σίννις ἀνὴρ· καὶ Ἀλ-
 κιδάμας, ἄθυρμα τῆ ποιήσει, καὶ τὴν τῆς φύσεως
 ἀτασθαλίαν, καὶ ἀκράτῃ τῆς διανοίας ὀργῇ τε-
 θεηγμένον. 3 Τρίτον δ' ἐν τοῖς ἐπιθέτοις, τὸ ἢ μα-
 κροῖς, ἢ ἀκαίροις, ἢ πυκνοῖς χρῆσθαι· ἐν μὲν γὰρ ποιή-
 σει πρέπει γάλα λευκὸν εἰπεῖν· ἐν δὲ λόγῳ τὰ μὲν
 ἀπρεπέστερα· τὰ δὲ ἂν ἢ κατακορῆ, ἐξελέγχει, καὶ
 ποιεῖ φανερόν, ὅτι ποιήσις ἐστίν· ἐπεὶ δεῖ γε χρῆσθαι

damas, furore quidem animum repletum, faciem vero
 πυρίχρων factam; & τελεσφόρον existimavit eorum alacri-
 tatem futuram; & persuasionem orationum statuit esse τε-
 λεσφόρον & κυανόχρων maris planitiem. Haec enim omnia
 propter coniunctionem videntur esse poetica. 2 Atque
 haec una quidem est causa (*frigidae elocutionis*); altera
 vero est, cum quis peregrinis vocibus utitur; ut, Ly-
 cophron Xerxen (*appellavit*) πέλωρον ἄνδρα· & Sciron,
 σίννις ἀνὴρ· & Alcidas (*dixit*), ἄθυρμα ποιῆσι, & na-
 turae ἀτασθαλίαν, & indomita animi ira τεθηγμένον. 3
 Tertius modus (*frigidae elocutionis*) est, cum quis epi-
 thetis vel longe petitis, vel intempestivis, vel crebris
 utitur; nam in ποιῆσι *lac album* dicere decet; in soluta
 vero oratione sunt indecentia huiusmodi epitheta; quae-
 dam etiam, si quis crebrius iis utatur, artem detegunt,
 planumque faciunt, (*orationem*) esse ποιῆσιν; qua tamen

αὐτῇ ἐξαλλάττει γὰρ τὸ εἰωθὸς, καὶ ξενικὴν ποιεῖ τὴν λέξιν. ἀλλὰ δεῖ στοχαζέσθαι τοῦ μετρίου· ἐπεὶ μείζον ποιεῖ κακὸν τοῦ εἰκῆ λέγειν. ἢ μὲν γὰρ οὐκ ἔχει τὸ εὖ· ἢ δὲ τὸ κακῶς. διὸ τὰ Ἀλκιδάμαντος ψυχρὰ φαίνεται· οὐ γὰρ ὡς ἠδύσματι χρῆται, ἀλλ' ὡς ἐδέσματι, τοῖς ἐπιθέτοις οὕτω πυκνοῖς, καὶ μείζοσι, καὶ ἐπιδήλοισι· οἶον, οὐχ ἰδρῶτα, ἀλλὰ τὸν ὑγρὸν ἰδρῶτα· καὶ οὐκ, εἰς Ἴσθμια, ἀλλ' εἰς τὴν τῶν Ἴσθμίων πανήγυριν· καὶ οὐχὶ νόμους, ἀλλὰ τοὺς τῶν πόλεων βασιλεῖς νόμους· καὶ οὐ δρόμῳ, ἀλλὰ δρομαίᾳ τῇ τῆς ψυχῆς ὀρμῇ· καὶ οὐχὶ μουσεῖον, ἀλλὰ τὸ τῆς φύσεως παραλαβῶν μουσεῖον· καὶ σκυθρωπὸν τὴν φροντίδα τῆς ψυχῆς· καὶ οὐ χάριτος, ἀλλὰ πανδήμου χάριτος δημιουργός· καὶ οἰκονόμος τῆς τῶν ἀκουόντων ἡδονῆς· καὶ οὐ κλάδοις, ἀλλὰ τοῖς τῆς ὕλης κλάδοις ἀπέκρυψε· καὶ οὐ, τὸ σῶμα παρήμπισχεν, ἀλλὰ τὴν τοῦ σώματος αἰσχύ-

quodammodo uti oportet; nam immutat quotidiani sermonis consuetudinem, & elocutionem facit peregrinam. Sed mediocritate opus est; quoniam (*si modum excedit*) maius est vitium, quam si quis ex tempore loquatur. Nam subita dictio virtute caret; nimis autem ornata vitiosa est. Quapropter Alcidamantis oratio frigida videtur; non enim tanquam condimentis, sed tanquam cibus utitur epithetis adeo crebris, & grandibus, & insignibus; e. c. non *sudorem* (*dicit*), sed *humidum sudorem*; neque, ad *Isthmia*, sed ad *Isthmiorum panegyrim*; neque *leges*, sed *civitatum reginas leges*; neque *cursu*, sed *animi impetu cursorio*; neque *museum*, sed *naturae museo suscepto*; & *tristem animi curam*; neque *gratiae*, sed *popularis gratiae fabricator*; & *dispensator voluptatis audientium*; neque *ramis*, sed *silvae ramis occultavit*; neque, *corpus velavit*, sed *cor-*

νην· καὶ ἀντίμιμον τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιθυμίαν· (τοῦτο δ' ἅμα καὶ διπλοῦν καὶ ἐπίθετον ὥστε ποίημα γίγνεται) καὶ οὕτως ἔξεδρον τὴν τῆς μοχθηρίας ὑπερβολήν. διὸ ποιητικῶς λέγοντες τῇ ἀπρεπείᾳ τὸ γελοῖον καὶ τὸ ψυχρὸν ἐμποιοῦσι, καὶ τὸ ἀσαφές διὰ τὴν ἀδολεσχίαν· ὅταν γὰρ γιγνώσκοντι ἐπεμβάλη, διαλύει τὸ σαφές τῷ ἐπισκοτεῖν. οἱ δὲ ἄνθρωποι τοῖς διπλοῖς χρῶνται, ὅταν ἀνώνυμον ᾖ, καὶ ὁ λόγος εὐσύνθετος, οἷον τὸ χρονοτριβεῖν ἄλλ', ἂν πολὺ, πάντως ποιητικόν. διὸ χρησιμωτάτη ἢ διπλῆ λέξις τοῖς διθυραμβοποιοῖς· οὗτοι γὰρ ψοφάδεις· αἱ δὲ γλῶτται τοῖς ἐποικοῖς· σεμνὸν γὰρ καὶ αὐθαδές· μεταφορὰ δὲ τοῖς ἰαμβείοις· τούτοις γὰρ νῦν χρῶνται, ὥσπερ εἴρηται. 4 Καὶ ἔτι τέταρτον, τὸ ψυχρὸν ἐν ταῖς μεταφο-

poris pudorem; & cupiditatem animi ἀντίμιμον· (hoc autem & verbum coniunctum est & epitheton; quare poema fit;) & ita immensam improbitatis exsuperantiam. Itaque cum poëtico more loquantur, quia rem indecoram faciunt, & ridiculi & frigidi fiunt, & propter loquacitatem incidunt in obscuritatem; quidquid enim inculcatur ei, qui rem iam percepit, adimit perspicuitatem tenebras offundendo. Solent autem homines vulgo iunctis uti verbis, cum alicui rei nondum impositum est nomen, & facilis est compositio, ut τὸ χρονοτριβεῖν· sed si hoc frequentius fiat, erit omnino poëticum. Quare coniuncta nomina dithyrambicis poëtis sunt aptissima; hi enim sunt grandiloqui; voces autem peregrinae poëtis heroicis conveniunt; habent enim in se granditatem & maiestatem; at vero metaphora iambicis apta est; hoc enim metri genere nunc utuntur, ut dictum est. 4 Et praeterea quartus modus frigidae elocutionis cer-

ραῖς γίνεται· εἰσὶ γὰρ καὶ μεταφοραὶ ἀπρεπεῖς· αἱ μὲν διὰ τὸ γελοῖον· χρῶνται γὰρ καὶ οἱ κωμωδοποιοὶ μεταφοραῖς· αἱ δὲ διὰ τὸ σεμνὸν ἄγαν καὶ τραγικόν· ἀσαφεῖς δὲ, ἂν πόρρωθεν. οἷον Γοργίας, „χλωρὰ καὶ ἔναιμα τὰ πράγματα· „ „σὺ δὲ ταῦτα αἰσχροῦς μὲν ἔσπειρας, κακῶς δὲ ἐβέρισας· „ ποιητικῶς γὰρ ἄγαν, καὶ ὡς Ἀλκιδάμας, „τὴν Φιλοσοφίαν ἐπιτείχισμα τῶν νόμων· „ „καὶ τὴν Ὀδύσειαν καλὸν ἀνθρωπίνου βίου κάτοπτρον· „ „καὶ οὐδὲν τοιοῦτον ἄθυρμα τῇ ποιήσει προσφέρων· „ ἅπαντα γὰρ ταῦτα ἀπίθανα διὰ τὰ εἰρημένα. τὸ δὲ Γοργίου εἰς τὴν χελιδόνα, ἐπεὶ κατ' αὐτοῦ πετομένη ἀφῆκε τὸ περιττώμα, ἄριστα τῶν τραγικῶν· εἶπε γὰρ, „ Αἰσχρόν γε, ὦ Φιλομήλα· „ ὄρνιθι μὲν γὰρ, εἰ ἐποίησεν, οὐκ αἰσχρόν· παρθένῳ δὲ αἰσχρόν. εὖ οὖν ἐλοιδόρησεν, εἰπὼν, ὃ ἦν, ἀλλ' οὐχ, ὃ ἔστιν.

nitur in metaphoris; nam sunt quoque metaphorae indecorae; aliae quidem propter ridiculum; nam comici etiam poetae metaphoris utuntur; aliae vero propter nimiam granditatem tanquam tragicae sunt; quin etiam obscurae fiunt, si longe petantur. Quemadmodum Gorgias (dixit), *pallida atque cruenta negotia*; tu vero haec turpiter seminasti, male autem messuisti; nimis enim poetice dicta haec sunt. Et ut Alcidas, *philosophiam esse legunt propugnaculum*; & *Odyseam esse pulchrum humanae vitae speculum*; & *nullum huiusmodi ludicrum poesi afferens*; nam omnia haec sunt aliena a fide facienda propter ea, quae dicta sunt. Illud vero Gorgiae in hirundinem, quae supervolans excrementum in eum dimisit, optime poetae tragico conveniret; dixit enim, *Turpe tibi, o Philomela*; nam avi quidem, si id fecerit, non turpe; virgini vero turpe erat. Scite igitur convicium fecit, dicens id, quod fuerat, non autem; quod est.

ΚΕΦ. δ'.

ΠΕΡΙ ΕΙΚΟΝΟΣ.

Ἔστι δὲ καὶ ἡ εἰκὼν μεταφορά· διαφέρει γὰρ μικρόν· ὅταν μὲν γὰρ εἴπῃ τὸν Ἀχιλλέα, „ὡς δὲ λέων ἐπόρουσεν,“ εἰκὼν ἐστίν· ὅταν δὲ, „λέων ἐπόρουσε,“ μεταφορά· διὰ γὰρ τὸ ἄμφω ἀνδρείους εἶναι, προσηγόρευσε, μετενέγκας λέοντα τὸν Ἀχιλλέα. 2 Χρησιμὸν δὲ ἡ εἰκὼν καὶ ἐν λόγῳ· ὀλιγάκις δὲ ποιητικὸν γάρ. εἰστέαί δὲ ὥσπερ αἱ μεταφοραί· μεταφοραὶ γὰρ εἰσι διαφέρουσαι τῷ εἰρημένῳ. 3 Εἰσὶ δ' εἰκόνες· οἷον ἦν Ἀνδροτίων εἰς Ἰδρίεα, ὅτι ὅμοιος τοῖς ἐκ τῶν δεσμῶν κυνῶσι· ἐκεῖνά τε γὰρ προσπίπτοντα δάκνει, καὶ Ἰδρίεα λυθέντα ἐκ τῶν δεσμῶν εἶναι χαλεπόν. καὶ ὡς Θεοδάμας εἶκαζεν Ἀρχίδαμον Εὐξένῳ, γεωμετρεῖν οὐκ ἐπισταμένῳ· καὶ ἐκ τοῦ ἀνάλογον·

C A P. IV.

De imagine.

Est vero imago etiam metaphora; parum enim ab hac differt; nam quando poeta de Achille dicit, *tanquam leo irruerat*, imago est; quando autem, *leo irruerat*, metaphora; quoniam enim ambo fortes sunt, translato nomine Achillem vocavit leonem. 2 Utilis est vero imago etiam in soluta oratione; rarius tamen; nam decet magis poetas. Usurpandae autem sunt imagines eo modo, quo metaphorae; nam sunt metaphorae non nisi ea, quam diximus, ratione differentes. 3 Sunt autem imagines huiusmodi; ut qua Androtion adversus Idrieum usus est, hunc similem esse canibus catenis solutis; hos enim in omnes incurrere & mordere; sic Idrieum vinculis solutum factum esse mordacem. Et ut Theodamas Archidamum dicebat Euxeno Geometriam ignoranti similem esse; & quidem hac proportione; erit enim etiam

ἔσται γὰρ καὶ ὁ Εὐξένος Ἀρχίδαμος γεωμετρικός. * καὶ τὸ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ Πλάτωνος, ὅτι οἱ τοὺς τεθνεώτας σκυλεύοντες εἰκάσι τοῖς κυνιδίοις, ἃ τοὺς λίθους δάκνει, τῶν βαλόντων οὐχ ἀπτόμενα. καὶ ἡ εἰς τὸν δῆμον, ὅτι ὅμοιος ναυκλήρῳ ἰσχυρῷ μὲν, ὑποκάφῳ δέ. καὶ ἡ εἰς τὰ μέτρα τῶν ποιητῶν, ὅτι εἰκε τοῖς ἀνευ κάλλους ὠραίοις· οἱ μὲν γὰρ ἀπανθήσαντες, τὰ δὲ διαλυθέντα, οὐχ ὅμοια φαίνεται. καὶ ἡ Περικλέους εἰς Σαμίους, εἰκέναι αὐτοὺς τοῖς παιδίοις, ἃ τὸν ψωμὸν δέχεται μὲν, κλαίοντα δὲ καὶ εἰς Βοιωτοὺς, ὅτι ὅμοιοι τοῖς πρίνοις· τοὺς τε γὰρ πρίνους ὑφ' αὐτῶν κατακόπτεσθαι, καὶ τοὺς Βοιωτοὺς πρὸς ἀλλήλους μαχομένους. καὶ ὁ Δημοσθένης τὸν δῆμον, ὅτι ὅμοιος ἐστὶ τοῖς ἐν τοῖς πλοίοις ναυτιῶσι. καὶ ὡς ὁ Δημοκράτης εἰκάσε τοὺς ῥήτορας ταῖς τίθταις, αἱ τὸ ψῶμισμα καταπίνουσαι, τῷ σιάλῳ τὰ παιδία παρα-

Euxenus Archidamus Geometriae peritus. Et id, quod est in Platonis Republica, mortuorum corpora spoliantes catellis esse similes, qui lapides mordent, sed eos, qui iecerunt, non attingunt. Et quod (Plato) de populo dixit, eum esse similem gubernatori navis valido quidem, sed furdaastro. Et quod de poetarum versibus, esse hos similes adolescentibus nulla pulchritudine praeditis; nam hi quidem cum defloruerint, illi vero si dissoluti fuerint, non iidem amplius esse videntur. Et quod Pericles de Samiis dixit, eos similes infantibus esse, qui cibum capiunt, sed tamen plorant; & Boeotios ilicibus (dixit) esse similes; ut enim ilices se viciffim frangunt, ita Boeotios inter se proeliari. Et Demosthenes populum dixit esse similem in navi nauseantibus. Et Democrates cum nutricibus rhetores comparabat, quae cibos ipsae devorant, infantes autem saliva inungunt. Et An-

λείψουσι. καὶ ὡς Ἀντισθένης Κηφισόδοτον τὸν λεπτὸν
 λιβανωτῶ εἶκασεν, ὅτι ἀπολλύμενος εὐφραίνει. πά-
 σας γὰρ ταύτας καὶ ὡς εἰκόνας, καὶ ὡς μεταφορὰς
 ἔξεστι λέγειν. ὥστε, ὅσαι ἂν εὐδοκιμῶσιν, ὡς μετα-
 φοραὶ λεχθεῖσαι, δῆλον, ὅτι αὐταὶ καὶ εἰκόνες ἔσου-
 νται, καὶ αἱ εἰκόνες μεταφοραὶ λόγου δεόμεναι. 4 Αἰεὶ
 δὲ δεῖ τὴν μεταφορὰν τὴν ἐκ τοῦ ἀνάλογον ἀνταποδι-
 δόναι, καὶ ἐπὶ θάτερα, καὶ ἐπὶ τῶν ὁμογενῶν οἶον,
 εἰ ἡ Φιάλη ἀσπίς Διονύσου, καὶ τὴν ἀσπίδα ἀρμότ-
 τει λέγεσθαι Φιάλην Ἄρεως. ὁ μὲν οὖν λόγος συντί-
 θεται ἐκ τούτων.

ΚΕΦ. Ε΄.

ΟΤΙ ΧΡΗ ΕΛΛΗΝΙΖΕΙΝ.

Ἔστι δ' ἀρχὴ τῆς λέξεως τὸ Ἑλληνίζειν τοῦτο δ'
 ἔστιν ἐν πέντε. 2 Πρῶτον μὲν ἐν τοῖς συνδέσμοις, ἂν
 ἀποδιδῶ τις, ὡς πέφύκασι πρότεροι καὶ ὕστεροι γί-
 τισθηνες Cephisodotum gracilem thuri dixit esse simi-
 lem, quod, cum absumitur, deletat. Has enim omnes
 & tanquam imagines, & tanquam metaphoras proferre
 licet. Quare quaecunque probantur, si tanquam meta-
 phorae dictae fuerint, patet ea etiam imagines esse pos-
 se, & imagines esse metaphoras orationis conformatio-
 ne indigentes. 4 Semper autem oportet metaphoram ex
 analogia ductam ab utraque parte sibi respondere, at-
 que in rebus eiusdem generis fieri; ut, si phiala cly-
 peus Bacchi dicitur, etiam clypeus recte Martis phiala
 vocabitur. Ac oratio quidem ex his componitur.

C A P. V.

De elocutione pura & recta.

Fundamentum autem elocutionis est pure & recte lo-
 qui; hoc vero quinque rebus efficitur. 2 Primum qui-
 dem per coniunctiones, ut quis eas, sicuti natura iu-

γνεσθαι ἀλλήλων, οἷον ἔνιοι ἀπαιτοῦσιν ὡςπερ ὁ
 MEN, καὶ ὁ ἜΓΩ MEN, ἀπαιτεῖ τὸν ΔΕ, καὶ τὸν
 Ὁ ΔΕ. δεῖ δὲ, ἕως μέμνηται, ἀνταποδιδόναι ἀλλή-
 λους, καὶ μῆτε μακρὰν ἀπαρτᾶν, μῆτε σύνδεσμον
 πρὸ συνδέσμου ἀποδιδόναι τοῦ ἀναγκαίου ὀλιγαχοῦ
 γὰρ ἀρμόττει. „Ἐγὼ δ’, ἐπεὶ μοι εἶπεν ἦλθε γὰρ
 Κλέων δεόμενός τε καὶ ἀξίων ἐπορευόμεν παραλαβῶν
 αὐτούς”, ἐν τούτοις γὰρ πολλοὶ πρὸ τοῦ ἀποδοθησο-
 μένου συνδέσμου προεμβέβληνται σύνδεσμοι ἂν δὲ
 πολὺ τὸ μεταξὺ γένηται τοῦ ἐπορευόμεν, ἀσαφές. ἐν
 μὲν δὴ τὸ εὖ ἐν τοῖς συνδέσμοις. 3 Δεύτερον δὲ, τὸ
 τοῖς ἰδίοις ὀνόμασι λέγειν, καὶ μὴ τοῖς περιέχουσι. 4
 Τρίτον, μὴ ἀμφιβόλοις ταῦτα δὲ, ἂν μὴ τὰ ἐναντία
 προαιρῆται ὅπερ ποιῶσιν, ὅταν μηδὲν μὲν ἔχωσι λέ-

bet, vel ante vel post in ordine collocet, quod non-
 nullae postulant; ut μὲν, & ἐγὼ μὲν, postulat δὲ, &
 ὅδε. Oportet autem, ut facile memoria comprehendī
 possint, eas sibi invicem respondere, nec nimis longo
 intervallo disiunctas esse; neque ante coniunctionem
 necessariam alia coniunctio collocanda est; nam hoc pau-
 cis in locis convenit. E. c. Ego vero, postquam mihi rem
 narravit; venit enim Cleon ad me rogans atque obsecrans; eis
 in societatem assumptis profectus sum; in his enim verbis mul-
 tae coniunctiones interpositae sunt, antequam necessa-
 ria coniunctio reddatur; si vero magnum intervallum
 fit inter initium & verbum profectus sum, obscura fit lo-
 cutio. Atque hic quidem unus est recte loquendi mo-
 dus in coniunctionibus. 3 Secundum autem est, pro-
 priis ac suis nominibus res appellare, non vero circum-
 scribere. 4 Tertium, ambigua vitare; haec vero vi-
 tanda sunt, nisi quis contraria pro se facere existimet;
 quod faciunt, qui cum nihil habeant dicere, aliquid ta-

γεν, προσποιῶνται δέ τι λέγειν· οἱ γὰρ τοιοῦτοι ἐν ποιήσει λέγουσι ταῦτα, οἷον Ἐμπεδοκλῆς. Φενακίζει γὰρ τὸ κύκλω πολὺ ὄν, καὶ πάσχουσιν οἱ ἀκροαταί, ὅπερ οἱ πολλοὶ παρὰ τοῖς μάντεσιν· ὅταν γὰρ λέγωσιν ἀμφίβολα, συμπαρανεύουσι.

Κροῖσος Ἄλυν διαβάς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει. καὶ διὰ τὸ ὅλως ἔλαττον εἶναι ἀμάρτημα, διὰ τῶν γενῶν τοῦ πραγματος λέγουσιν οἱ μάντιες. τύχοι γὰρ ἂν τις ἐν τοῖς ἀρτιασμοῖς, ἀρτία ἢ περισσὰ εἰπῶν, μᾶλλον, ἢ πόσα ἔχει· καὶ τὰ ὅτι ἔσται, ἢ τὸ πότε. διὸ οἱ χρησμολόγοι οὐ προσορίζονται, πότε. ἅπαντα δὴ ταῦτα ὁμοῖα ὥστ', ἂν μὴ τοιοῦτου τινὸς ἕνεκα, Φευκτέον. 5 Τέταρτον, ὡς Πρωταγόρας τὰ γένη τῶν ὀνομάτων διήρει ἀρρένα, καὶ θήλεα, καὶ σκευή· δεῖ γὰρ ἀποδιδόναι καὶ ταῦτα ὀρθῶς· „ Ἡ δ' ἔλθοῦσα, καὶ

men dicere videri volunt; isti enim homines poëtico more talia dicunt, ut Empedocles. Nam circuitus ille verborum longus facile decipit, & auditores sic afficiuntur, ut imperita multitudo cum hariolos audit ambigua loquentes; temere enim assentitur.

Croesus Halyn penetrans magnam pervertet opum vim.

Et harioli generibus rerum utuntur in praedicendo, quoniam in his minus peccatur. Nam qui ludit par impar, facilius divinat vel paria vel imparia dicens, quam si certum numerum explicat; & (*qui dicit*), aliquid futurum esse, (*facilius divinat*), quam (*si addat*), quando. Quo fit, ut vates non adiungant, *quando*. Haec igitur omnia similia sunt; quare, nisi fiant alicuius rei gratia, sunt fugienda. 5 Quartum est, cum genera distinguuntur; quod Protagoras fecit, qui dixit, alia nomina esse masculina, alia feminina, alia neutra; haec enim quoque accurate servanda sunt; ut, *Illam autem reversam*

διαλεχθεῖσα ὄχητο. „ 6 Πέμπτον, ἐν τῷ τὰ πολ-
 λὰ, καὶ ὀλίγα, καὶ ἐν, ὀρθῶς ὀνομάζειν „ Οἱ δ'
 ἐλθόντες ἔτυπόν με. „ ὅλως δὲ δεῖ εὐανάγνωστον εἶναι
 τὸ γεγραμμένον, καὶ εὐφραστόν· ἔστι δὲ τὸ αὐτό ὅπερ
 οἱ πολλοὶ σύνδεσμοι οὐκ ἔχουσιν· οὐδ', ἂ μὴ· ῥάδιον
 διαστίζαι, ὡσπερ τὰ Ἡρακλείτου. τὰ γὰρ Ἡρα-
 κλείτου διαστίζαι, ἔργον, διὰ τὸ ἄδηλον εἶναι, πο-
 τέρῳ πρόσκειται, τῷ ὕστερον, ἢ τῷ πρότερον. οἷον ἐν
 τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ τοῦ συγγράμματος· Φησὶ γὰρ, „ Τοῦ
 λόγου τοῦδ' ἔontos αἰεὶ ἀξύνεται ἄνθρωποι γίνονται. „
 ἄδηλον γὰρ, τὸ αἰεὶ πρὸς ὀποτέρῳ διαστίζαι. 7 Ἐπι-
 τάδε ποιεῖ σολοικίζεν, τὸ μὴ ἀποδιδόναι, ἐὰν μὴ ἐπι-
 ζευγνύης ἀμφοῖν, ὃ ἀρμόττει οἷον ἢ ψόφον, ἢ χρῶ-
 μα, τὸ μὲν ἰδῶν, οὐ κοινόν· τὸ δ' αἰσθόμενος, κοι-

& collocuta discessit. 6 Quintum est, cum multa & pau-
 ca & unum recte quis appellat. *Hi vero cum accessissent,*
me percusserunt. Omnino autem quod scribitur eiusmodi
 esse debet, ut legi & proferri facile possit; nam est hoc
 idem; quod tamen non habet locutio, in qua multae
 sunt coniunctiones; nec, quae non facile interpungi
 potest, qualia sunt Heracliti scripta. Magna enim dif-
 ficultas est, Heracliti scripta interpunctionibus distin-
 guere, quia dubium est, cuinam parti verba adhaereant,
 posteriorine, an priori. Quemadmodum initio operis
 eius; ubi ita inquit, *Rationis verae semper ignari sunt ho-*
mines. Nam incertum est, utri parti adverbium *semper*
 fit applicandum. 7 Praeterea fit soloecismus, cum in
 verborum coniunctione non redditur unicuique verbo,
 quod exigit; ut (*si dicas*) aut *sonitum*, aut *colorem*, illum
 quidem *videns*, (*non bene dixeris*), quia non est commu-
 ne; sed *sentiens*, quod est commune. Fit autem obscura

νόν. ἀσαφῆ δὲ, ἂ μὴ προθεῖς εἴπῃς, μέλλων πολλὰ μεταξὺ ἐμβάλλειν οἷον, „Ἐμελλον γὰρ, διαλεχθεῖς ἐκεῖνω, τάδε καὶ τάδε, καὶ ᾧδε πορεύεσθαι· ἀλλὰ μὴ, Ἐμελλον γὰρ διαλεχθεῖς πορεύεσθαι, εἶτα τάδε καὶ τάδε, καὶ ᾧδε ἐγένετο.„

ΚΕΦ. ΣΤ΄.

ΠΕΡΙ ΟΥΚΟΥ ΤΗΣ ΛΕΞΕΩΣ.

Εἰς οὐκον δὲ τῆς λέξεως συμβάλλεται τάδε, τὸ λόγῳ χρῆσθαι ἀντ' ὀνόματος οἷον, μὴ κύκλον, ἀλλ' ἐπίπεδον τὸ ἐκ τοῦ μέσου ἴσον. εἰς δὲ συντομίαν τὸ ἐναντίον, ἀντὶ τοῦ λόγου ὄνομα. 2 Καὶ ἐὰν αἰσχρὸν ἢ ἀπρεπές· ἐὰν μὲν ἐν τῷ λόγῳ ἢ αἰσχρὸν, τὸ ὄνομα λέγειν· ἐὰν δὲ ἐν τῷ ὀνόματι, τὸν λόγον. 3 Καὶ μεταφοραῖς δηλοῦν, καὶ τοῖς ἐπιθέτοις, εὐλαβούμενον τὸ ποιητικόν. 4 Καὶ τὸ ἐν πολλὰ ποιεῖν, ὅπερ οἱ ποιη-

locutio, nisi initio posueris id, quod multis interpositis postea dicendum est; ut, *Paraveram, postquam cum eo collocutus fuisset, haec & haec, & sic discedere*; rectius enim dixeris, *Paraveram discedere, postquam collocutus cum eo fuisset haec & haec, & hoc modo.*

C A P. VI.

De amplitudine elocutionis.

Ad locutionis autem amplitudinem & granditatem haec conducunt, (*primum*) si definitionem loco nominis ponas; ut, si non circulum dicas, sed figuram planam, cuius extremitas paribus a medio radiis attingitur. Qui autem brevitati studet, is contra nomen loco definitionis ponat. 2 Quod si res sit turpis aut parum decora; id si erit in definitione, nomen usurpabimus; si autem in nomine, definitionem. 3 Etiam (*erit grandis oratio*), quae metaphoris & epithetis illustrabitur, modo ne in poetica licentiam exeat. 4 Et si ex uno plu-

ταὶ ποιῶσιν' ἐνὸς ὄντος λιμένος, ὅμως λέγουσι „ λι-
 μένας εἰς Ἀχαιϊκούς „ καὶ,

Δέλτου μὲν αἶδε πολύθυροι διαπτυχαί.

5 Καὶ μὴ ἐπιζευγνύναι, ἀλλ' ἑκατέρω ἑκάτερον' „ Τῆς
 γυναικὸς τῆς ἡμετέρας' „ εἰάν δὲ συντόμως, τὸ ἐναντίον'
 „ Τῆς ἡμετέρας γυναικός. „ 6 Καὶ μετὰ συνδέσμου
 λέγειν' εἰάν δὲ συντόμως, ἀνευ μὲν συνδέσμου, μὴ
 ἀσύνδετα δέ' οἷον, πορευθεῖς καὶ διαλεχθεῖς, πορευθεῖς
 διελέχθην. 7 Καὶ τὸ Ἀντιμάχου χρήσιμον, ἐξ ἧν μὴ
 ἔχει λέγειν, ὃ ἐκεῖνος ποιεῖ ἐπὶ τοῦ Τευμησσοῦ,

Ἔστι τις ἠνεμόεις ὀλίγος λόφος

αὔξεται γὰρ οὕτως εἰς ἄπειρον. ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ
 ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ὅπως οὐκ ἔχει, ὁπότερως ἀν' ἧ
 χρήσιμον. ὅθεν καὶ τὰ ὀνόματα οἱ ποιηταὶ φέρουσι,
 τὸ ἄχορδον, καὶ τὸ ἄλυρον μέλος' ἐκ τῶν στερήσεων

ra fiant, quod poëtae faciunt; ut quamvis unus tan-
 tum portus sit, tamen dicunt *intra portus Achaicos*; &

Epistolae quidem hae sunt multiformes plicationes.

5 Et si nomina non coniungantur, sed separatim singula
 proferantur; ut, *eius mulieris, quae nostra est*, & contra
 breviter, *nostrae mulieris*. 6 Et si in dicendo copulae ad-
 iungantur; nam contra brevius dicitur, detracta copu-
 la, modo ne dissoluta sit oratio; ut, *eo profectus sum at-
 que differui*, & *eo profectus differui*. 7 Etiam Antimachi
 ratio utilis est, ea commemorare, quae rei non adfunt,
 quod ille facit in celebrando colle Teumesso,

Est quidam modicus collis ventis afflatus;

nam hoc modo infinite potest oratio amplificari. Atque
 haec quidem ratio in utramque partem utilis est, & in bo-
 nis & in malis, quae non adfunt, commemorandis. Un-
 de etiam poëtae nomina confinxerunt, ut τὸ ἄχορδον,
 & τὸ ἄλυρον μέλος' nam has appellationes ex privatione

γὰρ ἐπιφέρουσιν· εὐδοκιμεῖ γὰρ τοῦτο ἐν ταῖς μεταφοραῖς λεγόμενον ταῖς ἀνάλογον· οἷον τὸ Φάσαι, „τὴν σάλπιγγα εἶναι μέλος ἄλυρον. „

ΚΕΦ. Ζ΄.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΕΠΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΛΕΞΕΩΣ.

Τὸ δὲ πρέπον ἔξει ἡ λέξις, ἐὰν ἢ παθητικὴ τε καὶ ἠθικὴ, καὶ τοῖς ὑποκειμένοις πράγμασιν ἀνάλογον. 2 Τὸ δ' ἀνάλογόν ἐστίν, ἐὰν μῆτε περὶ εὐόγων αὐτοκαβδάως λέγεται, μῆτε περὶ εὐτελῶν σεμνῶς· μηδ' ἐπὶ τῷ εὐτελεῖ ὀνόματι ἐπὶ κόσμος· εἰ δὲ μὴ, κωμωδία φαίνεται· οἷον ποιεῖ Κλεοφῶν· ὁμοίως γὰρ ἕνια ἔλεγεν, καὶ εἰ εἶπειεν ἄν, „πότνια συκῆ. „ 3 Παθητικὴ δὲ, ἐὰν μὲν ἢ ὕβρις, ὀργιζομένου λέξις· ἐὰν δὲ ἀσεβῆ καὶ αἰσχρὰ, δυσχεραίνοντως καὶ εὐλαβουμένως λέγειν· ἐὰν δὲ ἐπαινετὰ, ἀγαμένως· ἐὰν δὲ ἐλεεινὰ,

sumferunt; & hoc idem magnopere probatur in metaphoris ex analogia ductis; ut si quis dicat, sonitum tubae esse μέλος ἄλυρον.

C A P. VII.

De elocutionis decoro.

Decorum autem fervabit illa oratio, quae motus animi & mores exprimet, subiectisque rebus conveniet. 2 Erit autem rebus conveniens, si neque de rebus grandibus tenuiter & submisse, neque de tenuibus rebus graviter & ample quis dixerit; sed neque abiecto nomini ornatus est adhibendus; alioqui comoedia videbitur; quod crebro facit Cleophon; talia enim quaedam profert, ac si diceret, *veneranda ficus*. 3 Motum animi exprimet oratio irati, si sit irarum plena; quod si de impiis & turpibus rebus sermo est, cum indignatione & caute dicendum est; si de laudabilibus, cum animi voluptate; si de miserabilibus, demisse & humiliter; & de

ταπεινῶς· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ ὁμοίως. 4 Πιθανοὶ δὲ τὸ πρᾶγμα καὶ ἡ οἰκεία λέξις παραλογίζεται γὰρ ἡ ψυχὴ ὡς ἀληθῶς λέγοντος, ὅτι ἐπὶ τοῖς τοιαύτοις οὕτως ἔχουσιν ὥστ' οἴονται, εἰ καὶ μὴ οὕτως ἔχει, ὡς ὁ λέγων τὰ πράγματα [οὕτως] ἔχειν. 5 Καὶ συνομοιοπαθεῖ ὁ ἀκούων ἀεὶ τῷ παθητικῶς λέγοντι, καὶ μηδὲν λέγει· διὸ πολλοὶ καταπλήττουσι τοὺς ἀκροατὰς θορυβοῦντες. 6 Καὶ ἠθικὴ δὲ αὕτη ἡ ἐκ τῶν σημείων δεῖξις, ὅτι ἀκολουθεῖ ἡ ἀρμόττουσα ἐκάστῳ γένοι καὶ ἔξει, λέγω δὲ γένος μὲν καθ' ἡλικίαν, οἷου παῖς, ἢ ἀνὴρ, ἢ γέρον· καὶ γυνή, ἢ ἀνὴρ· καὶ Λάκων, ἢ Θετταλός. 7 Ἐξεῖς δὲ, καθ' ἃς ποῖός τις τῷ βίῳ· οὐ γὰρ καθ' ἅπασαν ἔξιν οἱ βίοι ποιοί τινες ἔαν οὖν καὶ τὰ ὀνόματα οἰκεία λέγη τῇ ἔξει, ποιήσει

aliis eodem modo. 4 Locutio vero rebus accommodata ad persuadendum plurimum valet; nam animus auditoris in errorem trahitur, qui ea vere dici putat, quoniam in eiusmodi rebus ita se homines habent; quare licet res ita se non habeat, ut orator dicit, eam tamen ita se habere arbitrantur. 5 Atque auditor semper eodem modo afficitur, quo orator affectus, etiam si non vere dicat; qua de causa multi oratores tam vehementer commovent auditores, ut eos quasi attonitos reddant. 6 Mores etiam exprimit a signis ducta demonstratio, quoniam singula hominum genera singulofque habitus sua quaedam propriaque consequitur oratio. Dico autem genera singulas aetates, ut pueri, aut viri, aut senis; & mulieris, aut viri; & Laconis, aut Thessali. 7 Habitus vero, quibus vita hominum conformatur; non enim quovis habitu vita variatur; si igitur quis verba habitui propria adhibeat, ora;

τὸ ἦθος· οὐ γὰρ ταῦτα, οὐθ' ὡσαύτως, ἀγροίκος ἀν-
καὶ πεπαιδευμένος εἶπειεν. πάσχουσι δέ τι οἱ ἀκροα-
ταὶ καὶ, ὧ κατακόρως χρῶνται οἱ λογογράφοι· „τίς
δ' οὐκ οἶδεν;“, „ἅπαντες ἴσασιν“, ὁμολογεῖ γὰρ ὁ
ἀκούων ἀισχυνόμενος, ὅπως μετέχη, οὐπὲρ καὶ οἱ ἄλ-
λοι πάντες. 8 Τὸ δ' εὐκαίρως, ἢ μὴ εὐκαίρως χρῆ-
σθαι κοινὸν ἀπάντων τῶν εἰδῶν ἐστίν. 9 Ἄκος δ' ἐπὶ
πάσῃ ὑπερβολῇ τὸ θρυλλούμενον· δεῖ γὰρ αὐτὸν αὐτῶ
προσεπιπλήττειν· δοκεῖ γὰρ ἀληθὲς εἶναι, ἐπεὶ οὐ λαν-
θάνει γε, ὃ ποιεῖ, τὸν λέγοντα. 10 Ἐπι τοῖς ἀνά-
λογον μὴ πᾶσιν ἅμα χρῆσασθαι· οὕτω γὰρ κλέπτε-
ται ὁ ἀκροατής. λέγω δὲ, οἷον εἶναι τὰ ὀνόματα σκλη-
ρὰ ἢ, μὴ καὶ τῇ Φωνῇ, καὶ τῷ προσώπῳ, καὶ τοῖς
ἀρμόττουσιν· εἰ δὲ μὴ, φανερόν γίγνεται ἕκαστον, ὃ

tionem faciet moratam; neque enim eadem, neque eo-
dem modo, homo agrestis & homo perpolitus instru-
tusque dixerit. Afficiuntur autem quodammodo audi-
tores ea ratione, qua orationum scriptores ad fatieta-
tem usque utuntur: *Quis autem nescit? Omnes intelligunt;*
nam assentitur auditor, veritus, ne, quod ceteri omnes
intelligunt, ipse solus ignoret. 8 Verum figuris omni-
bus & opportune & importune uti licet. 9 At in omni
exsuperantia pervulgatum est illud remedium; nam oportet
ipsum (*auditorem*) se sua voce corrigere; tunc enim
verum esse videtur, cum orator ostendit, se id intelli-
gere, quod facit (*auditor*). 10 Praeterea non omnibus
analogis simul utendum est; sic enim fallitur auditor.
Dico autem, ut si nomina dura fuerint, non semper
etiam (*dura*) voce, & vultu, & reliquis, quae consen-
tanea sunt, (*utatur dicens*;) alioquin aperta fient omnia,

ἔστιν. ἔαν δὲ τὸδε μὲν, τὸδε δὲ μὴ λανθάνη ποιῶν, τὸ αὐτό. ἔαν οὖν τὰ μαλακὰ σκληρῶς, καὶ τὰ σκληρὰ μαλακῶς λέγηται, ἀπίθανον γίγνεται. 11 Τὰ δὲ ὀνόματα, τὰ ἐπίθετα, καὶ διπλᾶ πλείω, καὶ τὰ ξένα μάλιστα ἀρμόττει λέγοντι παθητικῶς συγγνώμη γὰρ ὀργιζομένῳ, κακὸν Φάναι οὐρανόμηκες, ἢ πελώριον εἰπεῖν. καὶ ὅταν ἔχη ἤδη τοὺς ἀκροατὰς, καὶ ποιήσῃ ἐνθουσιάσαι ἢ ἐπαίνοισι ἢ ψόγοις, ἢ ὀργῇ ἢ Φιλίᾳ· οἷον καὶ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ Πανηγυρικῷ ἐπὶ τέλει, „Φήμην δὲ καὶ μνήμην“, καὶ, „Οἵ τινες ἔτλησαν.“, Φθέγγονται τε γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐνθουσιάζοντες· ὥστε καὶ ἀποδέχονται δηλονότι ὁμοίως ἔχοντες. διὸ καὶ τῇ ποιήσει ἤρμοσεν ἔνθεον γὰρ ἢ ποιήσις. ἢ δὴ οὕτω δεῖ, ἢ μετ' εἰρωνείας, ὅπερ Γοργίας ἐποίει, καὶ τὰ ἐν τῷ Φαίδρῳ.

quid sint. Si vero aliquo (*analogo*) usus fuerit, aliquo non, tegetur artificium, & tamen idem efficietur. Verumtamen si mollia duriter, aut si dura molliter proferantur, fide carebit oratio. 11 Conveniunt autem commovere animos quaerenti epitheta, & iuncta nomina plura, & peregrina maxime; ignoscitur enim irato, si dixerit, se passum esse malum οὐρανόμηκες, aut πελώριον. Et quando iam orator auditores occupaverit, atque extra se rapuerit vel laude vel vituperatione, vel ira vel amicitia; quemadmodum etiam Isocrates facit in Panegyrico sub finem, *Famam autem & memoriam*; &c, *Qui quidem toleranturunt*. Fundunt enim huiusmodi verba extra se rapti oratores, quae audientes eodem pacto affecti recipiunt. Quare etiam poësi conveniunt; nam est poësis divino quodam afflatu excitata. Aut igitur hoc modo, aut cum ironia (*licet eiusmodi verba usurpare*), sicut Gorgias faciebat, & (*Plato*) in Phaedro.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΡΥΘΜΟΥ.

Τὸ δὲ σχῆμα τῆς λέξεως δεῖ μῆτε ἔμμετρον εἶναι, μῆτε ἄρρυθμον· τὸ μὲν γὰρ ἀπίθανον· πεπλάσθαι γὰρ δοκεῖ, καὶ ἅμα καὶ ἐξίστησι· προσέχειν γὰρ ποιεῖ τῶ ὁμοίῳ, πότε πάλιν ἤξει· ὥσπερ οὖν τῶν κηρύκων προλαμβάνουσι τὰ παιδία, τὸ, τίνα αἰρεῖται ἐπίτροπον ὁ ἀπελευθερούμενος; Κλέωνα. τὸ δὲ ἄρρυθμον ἀπέραντον. 2 Δεῖ δὲ πεπεράνθαι μὲν, μὴ μέτρα δὲ ἀηδὲς γὰρ καὶ ἀγνωστον τὸ ἀπειρον. περαίνεται δὲ ἀριθμῶ πάντα ὁ δὲ τοῦ σχήματος τῆς λέξεως ἀριθμὸς ρυθμὸς ἐστίν, οὗ καὶ τὰ μέτρα τμητά. 3 Διὸ ρυθμὸν δεῖ ἔχειν τὸν λόγον, μέτρον δὲ μὴ ποίημα γὰρ ἐσται·

CAP. VIII.

De numeris orationis.

Forma autem orationis neque versibus constare, neque numerorum profus expers esse debet; illud enim orationi fidem adimit; nam artificiose ficta esse videtur, & simul auditorem avertit a causa, facitque, ut attendat, quando simile aliud iterum ad aures accedat; sicuti pueri solent praecones praeoccupare, (*dum horum unus pronuntiat,*) quem sibi patronum electurus sit modo manumissus? (*illi interponunt*) Cleonem. (*Genus vero orationis*) numerorum expers sine caret ac termino. 2 Oportet autem aliqua terminatione concludi, non tamen metrica; nam insuave est & obscurum, quod non terminatur. Finiuntur vero omnia numero; sed numerus, qui in orationis forma spectatur, rhythmus est, cuius etiam metra partes sunt. 3 Quo fit, ut oratio quidem rhythmum habere debeat, non autem metrum; alioquin erit poëma; neque eam exquisite rhythmum

ῥυθμὸν δὲ μὴ ἀκριβῶς. τοῦτο δὲ ἔσται, ἂν μέχρι του
 ἦ. 4 Τῶν δὲ ῥυθμῶν ὁ μὲν ἠρῶος σεμνός, καὶ οὐ λε-
 κτικός, καὶ ἀρμονίας δεόμενος· ὁ δ' ἰαμβος αὐτῆ ἔστιν
 ἢ λέξις ἢ τῶν πολλῶν· διὸ μάλιστα πάντων τῶν μέ-
 τρων ἰαμβεῖα φθέγγονται λέγοντες. δεῖ δὲ σεμνότητα
 γενέσθαι καὶ ἐκστῆσαι. ὁ δὲ τροχαῖος κορδακικώτε-
 ρος· δηλοῖ δὲ τὰ τετράμετρα· ἔστι γὰρ τροχερὸς ῥυθμὸς
 τὰ τετράμετρα. λείπεται δὲ παιάν, ᾧ ἐχρῶντο μὲν
 ἀπὸ Θρασυμάχου ἀρξάμενοι· οὐκ εἶχον δὲ λέγειν, τίς
 ἦν. ἔστι δὲ τρίτος ὁ παιάν καὶ ἐχόμενος τῶν εἰρημέ-
 νων· τρία γὰρ πρὸς δύο ἐστίν. ἐκείνων δὲ ὁ μὲν, ἐν πρὸς
 ἓν· ὁ δὲ, δύο πρὸς ἓν. ἔχεται δὲ τῶν λόγων τούτων ὁ
 ἡμιόλιος· οὗτος δ' ἔστιν ὁ παιάν. * 5 Οἱ μὲν οὖν ἄλ-
 λοι διὰ τε τὰ εἰρημένα ἀφετέει, καὶ διότι μετρικοί· ὁ
 δὲ παιάν ληπτέος· ἀπὸ μόνου γὰρ οὐκ ἔστι μέτρον τῶν

fervare oportet; sed praeceptis satisfaciet, si quadam-
 tenus fervet. 4 Ex numeris autem heroicis grandis est,
 orationi non aptus, & harmoniae indigens; iambis ve-
 ro ipsum vulgus utitur; igitur ex omni genere metro-
 rum in iambica loquentes maxime incidunt. Oportet au-
 tem orationem plenam esse gravitatis, & in admiratio-
 nem rapere. At vero trochaeus cordaci aptior est; quod
 tetrametra declarant; nam in tetrametris rhythmus est
 incitatus & lubricus. Reliquus est paeon, quo quidem
 usi sunt a Thrasymacho profecti; sed tamen eius naturam
 non intelligebant. Est autem tertius paeon, atque inter
 eos, quos diximus, medius; nam tria ad duo conferun-
 tur. Ex illis vero alter est, unum ad unum; alter autem,
 duo ad unum. Harum autem proportionum sesquialte-
 ra media est; atque haec est paeanis. 5 Reliqui quidem
 propter causas iam dictas mittendi sunt, & quia sunt
 metrici; paeon vero sumi potest; nam ex hoc uno ante

ρήθέντων ῥυθμῶν ὥστε μάλιστα λανθάνειν. νῦν μὲν οὖν
 χρῶνται τῷ ἐνὶ παιᾶνι καὶ ἀρχόμενοι. δεῖ δὲ διαφέρειν
 τὴν τελευταίην τῆς ἀρχῆς. 6 Ἔστι δὲ παιᾶνος δύο εἶδη
 ἀντικείμενα ἀλλήλοις ὧν τὸ μὲν ἐν ἀρχῇ ἀρμόττει,
 ὥσπερ καὶ χρῶνται οὗτος δ' ἐστίν, οὗ ἀρχεῖ μὲν ἡ
 μακρὰ, τελευταῖσι δὲ τρεῖς βραχεῖαι, „Δαλογενές, εἴ-
 τε Λυκίαν, „ καὶ, „ Χρυσεοκόμα Ἐκατε, παῖ Διός. „
 ἕτερος δ' ἐξ ἐναντίας, οὗ βραχεῖαι ἀρχουσι τρεῖς, ἡ
 δὲ μακρὰ τελευταῖα „ Μετὰ δὲ γᾶν ὕδατά τ' ὠκεα-
 νὸν ἠφάνισε νύξ. „ οὗτος δὲ τελευταίην ποιεῖ ἡ γὰρ βρα-
 χεῖα διὰ τὸ ἀτελής εἶναι ποιεῖ κολοβόν. ἀλλὰ δεῖ τῇ
 μακρᾷ ἀποκόπτεσθαι, καὶ δῆλην εἶναι τὴν τελευταίην,
 μὴ διὰ τὸν γραφέα, μηδὲ διὰ τὴν παραγραφήν, ἀλ-
 λά διὰ τὸν ῥυθμόν. 7 Ὅτι μὲν οὖν εὐρυθμον δεῖ εἶναι

dictorum omnium rhythmorum versus non conficitur;
 itaque maxime latet. Nunc igitur uno paeane utuntur
 etiam in orationis principio. Sed finem a principio dif-
 ferre oportet. 6 Sunt autem duae paeanis species sibi
 oppositae; quarum altera principio convenit, in quo
 etiam ea utuntur; is vero paeon est, cuius prima syl-
 laba longa est, tres vero postremae breves sunt; Δα-
 λογενές (*Delogena*), εἴτε Λυκίαν (*seu Lyciam*); &, Χρυ-
 σεοκόμα Ἐκατε, παῖ Διός (*Auricomata Hecate, nata Iovis*).
 Alter vero paeon contra est, cuius tres primae breves
 sunt, postrema vero longa:

Μετὰ δὲ γᾶν ὕδατά τ' ὠκεανὸν ἠφάνισε νύξ.

Terram & aquas, inde Oceanum occuluit nox.

Hic autem bene concludit; brevis enim syllaba, quo-
 niam est imperfecta, mutilatam ac mancam facit ora-
 tionem. Itaque sententiam oportet longa syllaba termi-
 nari, atque ipsum finem notum esse, non scriptoris ope-
 ra, nec per notam appositam, sed per numerum. 7 Nu-
 merosam igitur esse oportere orationem, nec numeri

τὴν λέξιν, καὶ μὴ ἄρρυθμον, καὶ τίνες εὐρυθμον ποιούσι
 ρυθμοὶ, καὶ πᾶς ἔχοντες, εἴρηται.

Κ Ε Φ. 9'.

ΠΕΡΙ ΛΕΞΕΩΣ ΕΙΡΟΜΕΝΗΣ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΤΤΗΣ
 ΕΝΑΝΤΙΩΝ.

Τὴν δὲ λέξιν ἀνάγκη εἶναι ἢ εἰρομένην καὶ τῷ συν-
 δέσμῳ μίαν, ὥσπερ αἱ ἐν τοῖς διθυράμβοις ἀναβο-
 λαί ἢ κατεστραμμένην καὶ ὁμοίαν ταῖς τῶν ἀρχαίων
 ποιητῶν ἀντιστρόφοις. 2 Ἡ μὲν οὖν εἰρομένη λέξις ἢ
 ἀρχαία ἐστίν· „ Ἡροδότου Θουρίου ἢ ἰστορίας ἀπό-
 δεξις. „ ταυτὴ γὰρ πρότερον μὲν ἅπαντες, νῦν δὲ οὐ
 πολλοὶ χράνται. λέγω δὲ εἰρομένην, ἢ οὐδὲν ἔχει τέ-
 λος καθ' αὐτήν, ἀν μὴ τὸ πρᾶγμα λεγόμενον τελειω-
 θῆ. ἔστι δὲ ἀηδὴς διὰ τὸ ἄπειρον· τὸ γὰρ τέλος πάν-
 τες βούλονται καθορᾶν. διόπερ ἐπὶ τοῖς καμπτήρσιν ἐκ-
 πνεύουσι καὶ ἐκλύονται προορῶντες γὰρ τὸ πέρας οὐ
 expertem, & qui numeri eam talem efficiant, quoque
 modo sint in ea collocandi, dictum est.

C A P. I X.

De oratione connexa eiusque contrariis.

Elocutionem autem vel connexam & coniunctionem
 unam esse necesse est, quemadmodum in dithyrambis
 exordia; aut ambitu comprehensam & similem veterum
 poetarum antistrophis. 2 Connexa quidem elocutio pri-
 scorum est: Herodoti Thuriū haec est historiarum enarratio.
 Hac eo tempore fere omnes utebantur, nunc vero per-
 quam pauci. Dico autem connexam (*elocutionem*), quae
 nullum ex se finem habet, nisi res, quae exponitur, ad
 finem pervenerit. Est vero iniucunda, quoniam in in-
 finitum fertur; finem enim omnes videre exoptant.
 Quapropter (*cursores*) cum ad flexiones pervenerunt,
 anhelant, ac plane deficiunt, cum antea non laborent,

κάμνουσι πρότερον. ἢ μὲν οὖν εἰρομένη τῆς λέξεως, ἔστιν ἡδε. 3 Κατεστραμμένη δὲ ἢ ἐν περιόδοις· λέγω δὲ περίοδον λέξιν ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ τελευτὴν αὐτὴν καθ' αὐτὴν, καὶ μέγεθος εὐσύνοπτον· ἡδεῖα δ' ἢ τοιαύτη, καὶ εὐμαθῆς· ἡδεῖα μὲν διὰ τὸ ἐναντίως ἔχειν τῶ ἀπεράντῳ· καὶ ὅτι αἰεὶ τι οἶεται ἔχειν ὁ ἀκροατὴς τῶ αἰεὶ πεπεράνθαι τι αὐτῶ· τὸ δὲ μηδὲν προνοεῖν εἶναι, μηδὲ ἀνύειν, ἀηδὲς· εὐμαθῆς δὲ, ὅτι εὐμνημόνευτος· τοῦτο δὲ, ὅτι ἀριθμὸν ἔχει ἢ ἐν περιόδοις λέξις, ὃ πάντων εὐμνημονευτότατον. διὸ καὶ τῶν μέτρων πάντες μνημονεύουσι μᾶλλον τῶν χύδην· ἀριθμὸν γὰρ ἔχει, ᾧ μετρεῖται. 4 Δεῖ δὲ τὴν περίοδον καὶ τῇ διανοίᾳ τετελειῶσθαι, καὶ μὴ διακόπτεσθαι, ὥσπερ τὰ Σοφοκλέους * ἰαμβεῖα·

quia metam prospiciunt. Ac connexa quidem oratio talis est. 3 Ambitu vero comprehensa est, quae periodis constat; dico periodum autem orationem principium & finem ex se habentem, eamque magnitudinem, quae facile perlustrari possit; huiusmodi autem oratio suavis est, & facile percipi potest; suavis quidem eo, quod illi contraria est, quae infinite fertur, & quia semper auditor aliquid se tenere existimat, cum semper aliquid ei determinatum sit; contra vero nihil praevidere, nihilque absolutum habere, est insuave; facile autem percipitur, quia memoriae facile mandari potest; & hoc accidit, quia numerum habet in periodis, quod omnium maxime aptum est ad recordandum. Atque haec causa est, cur omnes facilius carmina, quam solutam orationem recordentur, quia numerum habent, qui illa meriatur. 4 Oportet autem in periodo sententiam absolvi, non vero abrumpi, quemadmodum in iambicis Sophoclis:

Καλυδῶν μὲν ἦδε, γαῖα Πελοπέας χθονός.

τῶναντίον γὰρ ἐστὶν ὑπολαβεῖν τῷ διαιρεῖσθαι, ὡσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ εἰρημένου, τὴν Καλυδῶνα εἶναι τῆς Πελοποννήσου. 5 Περίοδος δὲ ἢ μὲν ἐν κῶλοις ἢ δὲ ἀφελῆς. ἐστὶ δὲ ἐν κῶλοις μὲν λέξις ἢ τετελειωμένη τε καὶ διηρημένη, καὶ εὐανάπνευστος, μὴ ἐν τῇ διαιρέσει, ὡσπερ ἢ εἰρημένη περίοδος, ἀλλ' ὅλη. κῶλον δ' ἐστὶ τὸ ἕτερον μῦθον ταύτης. ἀφελῆ δὲ λέγω τὴν μονόκωλον. 6 Δεῖ δὲ καὶ τὰ κῶλα, καὶ τὰς περιόδους, μῆτε μειούρους εἶναι, μῆτε μακράς. τὸ μὲν γὰρ μικρὸν προσπταίειν πολλάκις ποιεῖ τὸν ἀκρατὴν ἀνάγκη γὰρ, ὅταν ἐτι ὀρμῶν ἐπὶ τὸ πῶρον καὶ τὸ μέτρον, οὗ ἔχει ἐν ἑαυτῷ ὄρον, ἀντισπασθῆ παυσάμενον, οἷον προσπταίειν γίγνεσθαι διὰ τὴν ἀντίκρουσιν. τὰ δὲ μακρὰ ἀπολείπεσθαι ποιεῖ, ὡσπερ οἱ

Haec quidem Calydon, urbs Pelopaeae telluris.

Nam si periodus divisa fuerit, sensus contrarius elicitur, ut in praedicto exemplo, Calydonem in Peloponneso esse. 5 Periodus autem (*duplex est*): altera membrum constat; altera simplex est. Ex membrum constat ea locutio, quae perfecta est & distinctas partes habet, nec spiritum dicentis impedit, non in ipsa divisione, sicut in praedicta periodo, sed in toto ambitu. Membrum vero est altera periodi pars. Simplicem (*periodum*) dico ex uno membro constantem. 6 Oportet autem & membra, & periodos, neque mutilas esse, neque longas. Curtum enim saepe facit auditorem offendere; nam necesse est, ut, cum ille adhuc ultra tendit animo, & mensura eius termini, quem in se ipso conceperat, abrupitur, cessante oratore retro trahatur, & quasi obice quodam offendatur. Longae vero periodi faciunt, ut

ἔξωτέρω ἀποκάμπτοντες τοῦ τέρματος· ἀπολείπουσι γὰρ καὶ οὗτοι τοὺς συμπεριπατοῦντας· ὁμοίως δὲ καὶ αἱ περίοδοι αἱ μακραὶ οὔσαι. λόγος γίγνεται καὶ ἀναβολῇ ὁμοιον. ὥστε γίγνεται, ὃ ἔσκωψε Δημόκριτος ὁ Χῖος εἰς Μελανιππίδην, ποιήσαντα ἀντὶ τῶν ἀντιστρόφων ἀναβολάς·

Οἷ τ' αὐτῶ κακὰ τεύχει ἀνῆρ, ἄλλω κακὰ τεύχων·
ἢ δὲ μακρὸ ἀναβολῇ τῶ ποιήσαντι κακίστη. ἀρμόττει γὰρ τὸ τοιοῦτον καὶ εἰς τοὺς μακροκόλους λέγειν. αἱ δὲ λίαν βραχύκωλοι, οὐ περίοδος γίγνεται προπετῇ εὖν ἀγει τὸν ἀκροατῆν. 7 Τῆς δὲ ἐν κώλοις λέξεως ἢ μὲν διηρημένη ἐστίν· ἢ δὲ ἀντικειμένη. διηρημένη μὲν, οἷον, „Πολλάκις ἐθαύμασα τῶν τὰς πανηγύρεις συναγαγόντων, καὶ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας καταστησάντων. „ ἀντικειμένη δὲ, ἐν ἢ ἑκατέρω τῶ

(auditor) relinquatur, sicut ultra metam progredientes una deambulantes post se relinquunt; similiter etiam longae periodi iam in orationem exeunt, & dithyramborum exordiis similes sunt. Quare idem hac in re conringit, quod Democritus Chius Melanippidi per iocum obiecit, cum ille pro antistrophis anabolas ufurpasset:

Is se ipsum laedit, alium qui laedere quaerit;
carmen autem longum ipsi poetae pessima res est. Hoc enim etiam in eos dici potest, qui longis membris delectantur. Contra vero, quae breviora, quam opus sit, habent membra, ne periodi quidem sunt; nam ipsum auditorem praecipitem rapiunt. 7 Elocutio autem, quae membratim profertur, partim distincta est, partim opposita. Distincta quidem est, ut, Saepius admiratus sum eos, qui panegyres congregarunt, eosque, qui gymnica certamina instituerunt. Opposita vero est, cum vel in utro-

κῶλῳ ἢ πρὸς ἐναντίῳ ἐναντίον σύγκειται, ἢ ταῦτ' ἐπέ-
 ζευκται τοῖς ἐναντίοις οἷον, „ Ἀμφοτέρους δ' ἄνησαν,
 καὶ τοὺς ὑπομείναντας, καὶ τοὺς ἀκολουθήσαντας·
 τοῖς μὲν γὰρ πλείω τῆς οἴκοι προσεκλήσαντο· τοῖς δὲ
 ἱκανὴν τὴν οἴκοι κατέλιπον. „ ἐναντία ὑπομονή, ἀκο-
 λούθησις ἱκανόν, πλείον. „ Ὡστε καὶ τοῖς χρημά-
 των δεομένοις, καὶ τοῖς ἀπολαῦσαι βουλομένοις „
 ἀπόλαυσις κτήσει ἀντίκειται. * καὶ ἔτι, „ Συμβαί-
 νει πολλάκις ἐν ταύταις, καὶ τοὺς Φρονίμους ἀτυχεῖν,
 καὶ τοὺς ἄφρονας κατορθοῦν. — Εὐθύς μὲν τῶν ἀρι-
 στείων ἠξιώθησαν, οὐ πολὺ δὲ ὕστερον τὴν ἀρχὴν τῆς
 θαλάσσης ἔλαβον. — Πλεῦσαι μὲν διὰ τῆς ἠπείρου,
 πέξεῦσαι δὲ διὰ τῆς θαλάττης, τὸν μὲν Ἑλλήσπον-
 τον ζεύξας, τὸν δ' Ἄθω διορύξας. — Καὶ φύσει πολί-
 τας ὄντας, νόμῳ τῆς πόλεως στéρεσθαι. — Οἱ μὲν γὰρ
 αὐτῶν κακῶς ἀπώλοντο· οἱ δ' αἰσχρῶς ἐσώθησαν. —
 Ἰδίᾳ μὲν τοῖς βαρβάροις οἰκέταις χρῆσθαι κοινῇ δὲ

que membro contrarium est alteri contrario constitu-
 tum, vel idem membrum e contrariis constat; ut, *Utrif-
 que autem profuerunt, & iis, qui remanserunt, & iis, qui se-
 cuti sunt; nam his quidem plura, quam domi possidebant,
 acquisiverunt; illis vero domi satis agri, unde se alerent, re-
 liquerunt. Contraria sunt: Remanere, Sequi; Satis, Plus.
 Itaque & opum indigentibus, & frui cupientibus; Acquirere
 & Frui inter se opponuntur. Item, Saepe accidit in eiu-
 smodi rebus, ut prudentes aberrant, & insipientes recte gerant. —
 Statim quidem praemia fortium virorum obtinuerunt, sed non
 ita multo post imperium maris acquisiverunt. — Per terram na-
 avigavit, per mare ambulavit, Hellesponto quidem coniuncto,
 Atho autem perfosso. — Et qui naturá cives essent, lege pri-
 vati sunt civitate. — Alii enim ex iis male perierunt; alii vero
 turpius servati sunt. — Private quidem servis uti barbaris; pu-*

πολλοὺς τῶν συμμάχων περιορᾶν δουλεύοντας. — Ἡ ζῶντας ἔξειν, ἢ τελευτήσαντας καταλείψειν., καὶ ὁ εἰς Πειθόλαόν τις εἶπε καὶ Λυκόφρονα ἐν τῷ δικαστηρίῳ, „Οὗτοι δ' ὑμᾶς οἴκοι μὲν ὄντες ἐπάλουν· ἐλθόντες δ' ὡς ἡμᾶς ἐώνηται., ἅπαντα γὰρ ταῦτα ποιεῖ τὸ εἰρημένον. 8 Ἡδεῖα δὲ ἐστὶν ἡ τοιαύτη λέξις, ὅτι τὰ ἐναντία γνωριμώτατα, καὶ παράλληλα μᾶλλον γνώριμα· καὶ ὅτι ἔοικε συλλογισμῶ· ὁ γὰρ ἐλεγχος συναγωγὴ τῶν ἀντικειμένων ἐστίν. 9 Ἀντίθεσις μὲν οὖν τὸ τοιοῦτόν ἐστι· παρίσωσις δὲ, εἴαν ἴσα τὰ κῶλα. παρομοίωσις δὲ, ἂν ὅμοια τὰ ἐσχάτα ἔχη ἐκείνῳ τῶν κῶλων. ἀνάγκη δὲ, ἢ ἐν ἀρχῇ, ἢ ἐπὶ τελευτῆς ἔχειν. καὶ ἀρχὴ μὲν αἰεὶ τὰ ὀνόματα· ἢ δὲ τελευτῆ τὰς ἐσχάτας συλλαβὰς, ἢ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος πτώσεις, ἢ τὸ αὐτὸ ὄνομα. ἐν ἀρχῇ μὲν τὰ τοιαῦτα· „ Ἀγρὸν γὰρ ἔλαβεν ἀργὸν παρ' αὐτοῦ. „

hlice vero pati multos sociorum servos esse. — Vel viventes habere, vel mortuos relinquere. Et quod in Pitholaum atque Lycophronem quidam in iudicio dixit, Hi, cum domi essent, vos vendebant; postquam ad nos venerunt, ipsi emti sunt. In his enim omnibus id est, quod ante diximus. 8 Iucunda vero est huiusmodi locutio, quoniam contraria maxime nota sunt, & inter se collata fiunt adhuc notiora; & quia ratiocinationis formam prae se fert; nam elenchus contrariorum collectio est. Elocutio quidem huiusmodi contentio nominatur; comparatio vero dicitur, cum aequalia membra sunt. 9 Assimilatio autem, cum extremae partes utriusque membri similes sunt. Necessse vero est, hoc vel initio, vel in fine fieri. Atque initio quidem nomina semper similia sunt; in fine vero similes sunt extremae syllabae, vel eiusdem nominis casus, vel nomen ipsum. Initio quidem fiunt hoc modo: Ἀγρὸν accepit ἀργὸν ab eo.

Δωρητοί τ' ἐπέλοντο, παράρρητοί τ' ἐπέεσσιν.

ἐπὶ τελευτῆς δέ, „Ὡθήθησαν αὐτὸν παιδίον τετοκέναι, ἀλλ' αὐτοῦ αἴτιον γεγονέναι.“ — „Ἐν πλείσταις δὲ Φροντίσι, καὶ ἐν ἐλαχίσταις ἐλπίσι., πτώσις δὲ ταυτοῦ, „Ἄξιός δὲ σταθῆναι χαλκοῦς, οὐκ ἄξιός ὢν χαλκοῦ. „ ταυτὸ δ' ὄνομα, „ Σὺ δ' αὐτὸν καὶ ζῶντα ἔλεγες κακῶς, καὶ νῦν ἀποθανόντα γράφεις κακῶς. „ ἀπὸ συλλαβῆς δέ, „ Τί ἂν ἔπαθες δεινὸν, εἰ ἄνδρ' εἶδες ἀργόν; „ ἔστι δὲ ἅμα πάντ' ἔχειν ταυτὸ, καὶ ἀντίθεσιν εἶναι τὸ αὐτὸ, καὶ πάρισον, καὶ ὁμοιοτέλετον. αἱ δ' ἀρχαὶ τῶν περιόδων σχεδὸν ἐν τοῖς Θεοδεκτείοις ἐξηριθμηταί. 10 Εἰσὶ δὲ καὶ ψευδεῖς ἀντιθέσεις, οἷον καὶ Ἐπίχαρμος ἐποίει,

Τόκα μὲν ἐν τήνοις ἐγὼν ἦν τόκα δὲ παρὰ τήνοις ἐγώ.

Placati donis, pacatique verbis fuerunt.

In fine autem, Putarunt, ipsum puerum peperisse, sed eius causam exstitisse. — In curis autem plurimis, & in spe minima. Casus vero eiusdem nominis hoc modo, Est autem dignus aenea statua, qui non dignus est aere. Idem nomen hoc modo, Tu illi, cum viveret, dicebas male, & nunc in eum, cum mortuus sit, scribis male. In una autem extrema syllaba, Quodnam passus es malum, si hominem vidisti ignavum? Possunt etiam interdum haec omnia coniungi, ut idem sit & contentio, & compar, & similiter definiens. Principia vero periodorum in Theodesteis fere sunt enumerata. 10 Sunt autem falsae quoque contentiones, quales & Epicharmus fecit,

Interdum unus illorum ego eram; interdum apud illos ego.

ΠΟΘΕΝ ΛΕΓΕΤΑΙ ΤΑ ΑΣΤΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΥΔΟ-
ΚΙΜΟΥΝΤΑ.

Ἐπεὶ δὲ διώρισταί περὶ τούτων, πόθεν λέγεται τὰ ἀστεῖα καὶ τὰ εὐδοκίμουνα, λεκτέον. ποιεῖν μὲν οὖν ἐστὶ τοῦ εὐφροῦς, ἢ τοῦ γεγυμνασμένου· δεῖξαι δὲ τῆς μεθόδου ταύτης. εἰπώμεν οὖν καὶ διαριθμησώμεθα· ἀρχὴ δ' ἔστω ἡμῖν αὕτη. 2 Τὸ [γὰρ] μαθάνειν ῥαδίως ἢδὲ φύσει πᾶσιν ἐστὶ· τὰ δὲ ὀνόματα σημαίνει τι ὥστε, ὅσα τῶν ὀνομάτων ποιεῖ ἡμῖν μάθησιν, ἥδιστα. αἱ μὲν οὖν γλῶτται ἀγνώτες· τὰ δὲ κύρια ἴσμεν. ἢ δὲ μεταφορὰ ποιεῖ τούτο μάλιστα· ὅταν γὰρ εἴπῃ τὸ γῆρας καλὰ μὲν, ἐποίησε μάθησιν καὶ γνῶσιν διὰ τοῦ γένους· ἄμφο γὰρ ἀπηνθηκότα. 3 Ποιοῦσι μὲν οὖν καὶ αἱ τῶν ποιητῶν εἰκόνες τὸ αὐτό· διόπερ, ἂν εὔ,

C A P. X.

De elocutione urbana.

Quoniam autem de his iam expositum est, sequitur ut dicamus, unde urbana & praeclare dicta deducantur. Quae quidem proferre ingeniosi est hominis, vel exercitati; viam autem & rationem eorum tradere, huius est doctrinae. Dicamus igitur de illis atque ea enumeremus, hinc potissimum exordio sumto. 2 Facile aliquid discere naturâ omnibus iucundum est; nomina vero semper aliquid significant; quare, quaecunque nomina rei alicuius notitiam nobis inferunt, ea iucundissima sunt. Ac peregrina quidem nomina nobis ignota sunt; propria vero iam cognita. Translatio autem maxime hoc efficit; cum enim quis senectutem appellat *stipulam*, inferuit nobis cognitionem ac notitiam propter genus; nam ambo defloruerunt. 3 Quin etiam poëtarum imagines idem efficiunt; itaque, si bene (*positae*

ἀστεῖον φαίνεται. ἔστι γὰρ ἡ εἰκὼν, καθάπερ εἴρηται πρότερον, μεταφορὰ διαφέρουσα προσφέσει· διὸ ἤττον ἠδὺν, ὅτι μακροτέρως καὶ οὐ λέγει, ὡς τούτο ἐκείνο· οὐκοῦν οὐδὲ ζητεῖ τούτο ἡ ψυχὴ. 4 Ἀνάγκη δὴ, καὶ λέξιν, καὶ ἐνθυμήματα ταῦτα εἶναι ἀστεῖα, ὅσα ποιεῖ ἡμῖν μάθησιν ταχέϊαν· διὸ οὔτε τὰ ἐπιπόλαια τῶν ἐνθυμημάτων εὐδοκιμεῖ (ἐπιπόλαια γὰρ λέγομεν τὰ παντὶ δῆλα, καὶ ἂ μὴδεν δεῖ ζητῆσαι) οὔτε ὅσα εἰρημένα ἀγνοούμενά ἐστιν· ἀλλ' ὅσων ἡ ἅμα λεγομένων ἢ γνώσις γίνεταί, καὶ εἰ μὴ πρότερον ὑπῆρχεν, ἢ μικρὸν ὑστερίζει ἡ διάνοια· γίνεταί γὰρ οἷον μάθησις· ἐκείνως δὲ οὐδέτερον. 5 Κατὰ μὲν οὖν τὴν διάνοιαν τοῦ λεγομένου τὰ τοιαῦτα εὐδοκιμεῖ τῶν ἐνθυμημάτων. κατὰ δὲ τὴν λέξιν τῷ μὲν σχήματι, εἰ ἀντικειμένως λέγηται· οἷον, „Καὶ τὴν τοῖς ἄλλοις κοινὴν εἰρή-
fuerint), urbanus fermo videtur. Nam est imago, sicut antea dictum est, metaphora adiunctione tantum differens; ideo minus est iucunda, quia longius protrahitur; nec dicit, hoc illud esse; ergo neque animus hoc quaerit. 4 Neceffe igitur est, illam elocutionem, atque haec enthymemata urbana esse, quaecunque nos celeriter in alicuius rei cognitionem ducunt; quare neque enthymemata illa probantur, quae in promptu sunt; (nam esse in promptu dico, quae sunt omnibus nota, nec indigent, ut quaerantur;) neque illa, quae, cum dicta sunt, adhuc tamen ignorantur; sed illa, quae, simulatque proferuntur, nos in cognitionem ducunt, etiam si prius nihil cognitum habeamus, vel; quae paulo post intelligentia comprehenduntur; hoc enim modo quasi disciplina gignitur; sed illo nequaquam. 5 Atque quoad sensum quidem eorum, quae dicuntur, talia potissimum excellunt enthymemata. Quoad elocutionis vero formam, si contraria contrariis opponantur; ut, *Et*

νη νομιζόντων τοῖς αὐτῶν ἰδίῳις πόλεμον, ἀντίκειται πόλεμος εἰρήνῃ. 6 Τοῖς δ' ὀνόμασιν, εἰ ἔχη μεταφορὰν καὶ ταύτην μὴτ' ἀλλοτρίαν χαλεπὸν γὰρ συνιδεῖν μὴτ' ἐπιτόλαιον· οὐδὲν γὰρ ποιεῖ πάσχειν ἔτι εἰ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖ ὄραῖν γὰρ δεῖ τὰ πραττόμενα μᾶλλον, ἢ μέλλοντα. δεῖ ἄρα τούτων στοχάζεσθαι τριῶν, μεταφορᾶς, ἀντιθέσεως, ἐνεργείας. 7 Τῶν δὲ μεταφορῶν τεττάρων οὐσῶν, εὐδοκιμοῦσι μάλιστα αἱ κατὰ ἀναλογίαν ὥσπερ Περικλῆς ἔφη, «τὴν νεότητά τὴν ἀπολομένην ἐν τῷ πολέμῳ οὕτως ἠφανίσθαι ἐκ τῆς πόλεως, ὥσπερ εἰ τις τὸ ἕαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξέλῃ», καὶ Λεπτίνης περὶ Λακεδαιμονίων, «οὐκ ἔσθ' [περιιδεῖν] τὴν Ἑλλάδα ἑτερόφθαλμον γενομένην», καὶ Κηφισόδοτος, σπυδαζόντος Χάρητος, εὐθύνας δοῦναι περὶ τὸν Ὀλυθιακὸν πόλεμον, ἠγανάκτει Φάσκων, εἰς πνίγμα τὸν δῆμον ἔχοντα τὰς εὐθύνας πειραῖσθαι δοῦ-

pacem aliis communem existimantium suis privatis rebus esse bellum; contrarium est bellum paci. 6 In verbis autem, si metaphora adhibeatur; quae neque fit aliena; difficile enim percipitur; neque vulgaris; nihil enim commovet; &, si rem oculis subiiciat; magis enim oportet, quae fiant, videre, quam, quae postea sint futura. Tria igitur haec sunt consideranda, metaphora, contentio, actus. 7 Cum autem metaphorarum genera sint quatuor, maxime excellunt illae, quae secundum analogiam fiunt; quemadmodum Pericles dixit, iuventutem, quae in bello perierat, sic e civitate sublatam esse, ut si quis ver ex anno tolleret. Et Leptines de Lacedaemoniis dixit, non oportere pati, ut Graeciae alter oculus crueretur. Et Cephisodotus, cum Chares Olynthiaci belli tempore administrationis suae rationes reddere vellet, id aegre ferens dixit, eum, cum in furno populum inclusum haberet, velle rationes reddere.

ναι. καὶ παρακαλῶν ποτε τοὺς Ἀθηναίους εἰς Εὐβοίαν ἐπισιτισαμένους, ἔφη, „δεῖν ἐξιέναι τὸ Μιλτιάδου ψήφισμα. „ καὶ Ἴφικράτης, σπεισαμένων Ἀθηναίων πρὸς Ἐπίδauρον καὶ τὴν παραλίαν, ἠγανάκτει Φάσκων, „ αὐτοὺς τὰ ἐφόδια τοῦ πολέμου παρηρῆσθαι. „ καὶ Πειθόλαος τὴν πάραλον „ ῥόπαλον τοῦ δήμου. „ Σηστόν δὲ „ τηλείαν τοῦ Πειραιέως. „ καὶ Περικλῆς τὴν Αἶγιναν ἀφελεῖν ἐκέλευσε, „ τὴν λήμνην τοῦ Πειραιέως. „ καὶ Μοιροκλῆς, „ οὐδὲν ἔφη πονηρότερον εἶναι, „ ὀνομάσας τινὰ τῶν ἐπικεικῶν. „ ἐκεῖνον μὲν γὰρ ἐπὶ τρίτων τόκων πονηρεύεσθαι, αὐτὸν δὲ ἐπὶ δεκάτων. „ * καὶ τὸ Ἀναξανδρίδου ἱαμβεῖον ὑπὲρ τῶν θυγατέρων πρὸς τὸν γάμον ἐγχρονίζουσῶν,

Ἵπερήμεροί μοι τῶν γάμων αἱ παρθένοι.

καὶ τὸ Πολυεύκτου εἰς ἀποπληκτικόν τινα Σκεύσιππον, „ τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἄγειν ὑπὸ τῆς τύ-

Idem cum Athenienses aliquando hortaretur, ut in Euboeam transfrent, postquam rei frumentariae prospexissent, dixit, oportere Miltiadis decretum in expeditionem proficisci. Et Iphicrates, postquam Athenienses cum Epidauriis & orae maritimae incolis foedus percussissent, id aegre ferens dixit, ipsos belli viatica sustulisse. Et Pitholaus navem παράραλον dixit clavam populi, Sestum autem arcam frumentariam Piraei. Et Pericles Aeginam tolli iubebat, Piraei lippitudinem. Et Moerocles, cum probum quendam hominem appellasset, dixit, se nulla in re esse illo improbiorem; illum enim ternis foenoribus improbitatem exercere, se vero denis. Et illud Anaxandridae iambicum de filiabus suis, quae nubendi tempus transierant,

Dies nuptiarum transferunt mihi virgines.

Et illud Polyeufti in Speusippum quendam apoplexia laborantem, eum non posse conquiescere, quamvis a fortu-

χης ἐν πεντασυρίγγῳ νόσῳ δεδεμένον. „ καὶ Κηφισόδοτος τὰς τριήρεις ἐκάλει „ μύλωνας ποικίλους. „ ὁ Κύων δὲ τὰ καπηλεῖα „ τὰ Ἀττικὰ Φειδίτια. „ Λισίων δὲ, „ ὅτι εἰς Σικελίαν τὴν πόλιν ἐξέχεαν. „ τοῦτο γὰρ μεταφορὰ, καὶ πρὸ ὀμμάτων. καὶ, „ ὥστε βοῆσαι τὴν Ἑλλάδα. „ καὶ τοῦτο τρόπον τινὰ μεταφορὰ, καὶ πρὸ ὀμμάτων. καὶ ὡς περ Κηφισόδοτος εὐλαβεῖσθαι ἐκέλευε, „ μὴ πολλὰς ποιήσωσι τὰς συνδρομὰς ἐκκλησίας. „ καὶ Ἰσοκράτης πρὸς τοὺς „ συντρέχοντας ἐν ταῖς πανηγύρεσι. „ καὶ οἶον ἐν τῷ ἐπιτασίῳ, „ διότι ἄξιον ἦν, ἐπὶ τῷ τάφῳ τῶ τῶν ἐν Σαλαμῖνι τελευτησάντων κείρασθαι τὴν Ἑλλάδα, ὡς συγκαταβαπτομένης τῇ ἀρετῇ αὐτῶν τῆς ἐλευθερίας. „ εἰ μὲν γὰρ εἶπεν, ὅτι ἄξιον δακρῦσαι, „ συγκαταβαπτομένης τῆς ἀρετῆς, „ μεταφορὰ, καὶ πρὸ ὀμμάτων τὸ δὲ, „ τῇ ἀρετῇ τῆς ἐλευθερίας, „ ἀντίθεσιν τι-

na in πεντασυρίγγῳ morbo colligatus esset. Et Cephisodotus triremes vocabat *pistrina varia*; Diogenes Cynicus autem cauponas *Atica phiditia*. Aesion vero dixit, (*Athenienses*) in *Siciliam civitatem effudisse*; atque hoc metaphora est, & subiicit oculis; &, ita ut *Graecia clamorem ediderit*; hoc etiam quodammodo metaphora est, & oculis subiicit. Et quemadmodum Cephisodotus admo-nebat, ut caverent, ne multos hostiles concursus facerent ipsas conciones. Et Isocrates in eos, qui in panegyres concurrunt. Et ut in funebri oratione, *aequum esse, ut in sepulcro eorum, qui in Salamine occubere, Graecia sibi capillum tonderet, quoniam uná cum eorum virtute etiam libertas Graeciae sepeliebatur*. Nam si dixisset, *aequum esse, ut Graecia lugeret, quod uná cum eis virtus sepeliretur*, esset metaphora, & subiiceretur oculis; cum autem dixerit, *uná cum eorum virtute etiam libertas Graeciae, est*

να ἔχει. καὶ ὡς Ἴφικράτης εἶπεν, „ Ἡ γὰρ ὁδὸς μοι τῶν λόγων διὰ μέσων τῶν Χάρητι πεπραγμένων ἐστὶ, „ μεταφορὰ κατὰ ἀναλογίαν, καὶ τὸ διὰ μέσου πρὸ ὀμμάτων ποιεῖ. καὶ τὸ Φάναι, „ παρακαλεῖν τοὺς κινδύνους τοῖς κινδύνοις βοηθήσοντας, „ πρὸ ὀμμάτων μεταφορὰ. καὶ Λυκολέων ὑπὲρ Χαβρίου, „ Οὐδὲ τὴν ἱκετηρίαν αἰσχυρθέντες αὐτοῦ τὴν εἰκόνα τὴν χαλκῆν, „ μεταφορὰ γὰρ ἐν τῷ παρόντι, ἀλλ' οὐκ αἰεὶ, ἀλλὰ πρὸ ὀμμάτων· κινδυνεύοντος γὰρ αὐτοῦ, ἱκετεύει ἡ εἰκὼν, τὸ ἄψυχον δὴ ἔμψυχον, τὸ ὑπόμνημα τῶν τῆς πόλεως ἔργων. καὶ, „ Πάντα τρόπον μικρὸν φρονεῖν μελετῶντες, „ τὸ γὰρ μελετῶν αὖξιν τί ἐστι. καὶ, „ ὅτι τὸν νοῦν ὁ θεὸς φῶς ἀνήψεν ἐν τῇ ψυχῇ, „ ἄμφω γὰρ δηλοῖ τι. — „ Οὐ γὰρ διαλυόμεθα τοὺς πολέμους, ἀλλ' ἀναβαλλόμεθα· ἄμφω γὰρ ἐστὶ μέλλοντα, καὶ ἡ ἀναβολή, καὶ ἡ τοιαύτη εἰρήνη. „ καὶ

etiam contentio quaedam. Et quemadmodum dixit Iphicrates: *Iter orationis meae fiet per medias res a Charete gestas*; est metaphora secundum analogiam, & τὸ per medias res oculis subiicit. Et qui ita dixit, *pericula convocanda sunt, quae periculis auxilium ferant*, metaphora usus est rem oculis subiiciente. Et Lycoleon pro Chabria, *Neque eius aeneam statuem reverebimini, quae vobis pro illo supplex est*; metaphora namque est in praesenti, sed non semper, verum semper ante oculos ponit; nam illo periclitante, supplicat imago, itaque inanime fit animatum, monumentum eorum, quae civitas fecit. Et, *Omnino humiliter sentire meditates*; nam meditari est augere quiddam. Et, *Mentem Deus lumen accendit in animo*; utrumque enim aliquid illustrat. — *Neque enim bella dissolvimus, sed differimus; nam ambo futura sunt, & dilatio, & eiusmodi pax.* Et cum ait,

τὸ „τὰς συνθήκας, „ Φάναι „τρόπαιον εἶναι πολὺ κάλλιον τῶν ἐν τοῖς πολέμοις γενομένων· τὰ μὲν γὰρ ὑπὲρ μικρῶν, καὶ μιᾶς τύχης· αὐταὶ δὲ ὑπὲρ παντὸς τοῦ πολέμου, „ ἄμφο γὰρ νίκης σημεῖα. — „ Ὅτι καὶ αἱ πόλεις τῶ ψόγω τῶν ἀνθρώπων μεγάλας εὐθύνας διδάσιν, „ ἢ γὰρ εὐθύνη βλάβη τις δίκαιά ἐστιν. ὅτι μὲν οὖν τὰ ἀστεία ἐκ μεταφορᾶς τε τῆς ἀνάλογον λέγεται, καὶ τοῦ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖν, εἴρηται.

ΚΕΦ. ΙΑ΄.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΟ ΟΜΜΑΤΩΝ ΠΟΙΕΙΝ.

Λεκτέον δὲ, τί λέγομεν πρὸ ὀμμάτων, καὶ τί ποιῶσι γίγνεται τούτο. 2 Λέγω δὴ πρὸ ὀμμάτων ταῦτα ποιεῖν, ὅσα ἐνεργῶντα σημαίνει· οἷον, „τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, „ Φάναι „εἶναι τετράγωνον, „ μεταφορᾶ ἄμφο γὰρ τέλεια· ἀλλ’ οὐ σημαίνει ἐνέργειαν· ἀλλὰ τὸ, „ ἀνθῶσαν ἔχοντος τὴν ἀκμὴν, „ ἐνέργεια. καὶ τὸ, *Foedera esse trophaeum multo pulchrius iis, quae in bellis eriguntur; nam haec quidem erigi saepe parvis rebus gestis, & uno fortunae casu; foedera vero fieri omni bello confecto; ambo enim sunt victoriae signa. — Civitates etiam propter hominum vituperationem gravi poena mulctantur; nam mulctari poena est detrimentum ex legibus accipere. Ac urbana quidem dicta duci a metaphora secundum analogiam, & a ratione oculis rem subiiciendi, expositum est.*

C A P. XI.

De ratione oculis rem subiiciendi.

Dicendum est autem, quid sit rem oculis subiicere, & quomodo hoc fieri possit. 2 Dico vero, ea verba rem oculis subiicere, quaecunque actum significant; ut, si quis dicat, *hominem probum esse quadratum*, metaphora erit; nam ambo perfecta sunt; sed actum non significant; illud vero, *habente eo florentem aetatis vigorem*, actum

„σὲ δ’ ὡσπερ ἄφετον, ἑέργεια. καὶ, „τοῦντεῦθεν οὖν Ἕλληνες αἰζάντες ποσὶ, τὸ „αἰζάντες, ἑέργεια καὶ μεταφορά. καὶ, ὡς κέχρηται Ὅμηρος πολλαχῶς τῶν τὰ ἄψυχα ἔμψυχα λέγειν διὰ τῆς μεταφοράς. 3 Ἐν πᾶσι δὲ τὸ ἑέργειαν ποιεῖν εὐδοκιμεῖ οἷον ἐν τοῖσδε,

Αὖθις ἐπὶ δάπεδόν τε κυλίνδεται λάας ἀναιδής.

καὶ, Ἐπιπταὶ οἰστός.

καὶ, Ἐπιπτέσθαι μενεαίνων.

καὶ, Ἐν γαίῃ ἴσταντο λιλαιόμενα χροὸς ἄσαι.

καὶ, Αἰχμὴ δὲ στέρνοιο διέσσυτο μαιμῶσα.

ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις διὰ τὸ ἔμψυχα εἶναι ἐνεργούντα φαίνεται τὸ „ἀναισχυντεῖν, γὰρ, καὶ „μαιμῶν, καὶ τᾶλλα, ἑέργεια. ταῦτα δὲ προσῆψε διὰ τῆς κατὰ ἀναλογίαν μεταφοράς ὡς γὰρ ὁ λίθος πρὸς τὸν

exprimit. Et illud, *Te vero, tanquam solutum & liberum; actum continet.* Et, *Hinc concitati cum impetu Graeci pedibus ruunt,* τὸ *concitati pedibus ruunt* actus & metaphora est. Et, quo saepe Homerus usus est, τὸ inanimata animata dicere per metaphoram. 3 Ex omnibus autem maxime probantur ea, quae actum expriment, sicut in his,

Ille pudore vacans iterum lapis ima petebat.

Et, *Volat ecce sagitta.*

Et, *Cupiens attingere.*

Et, *Stant terra defixa, optantque in corpore figi*

Spicula.

Et, *At cuspis pectus pertransit plena furoris.*

In his enim omnibus, quoniam animata finguntur, actus apparet; nam *pudore vacare, & furore quodam agitari, & alia, sunt actus.* Haec autem inter se copulavit per metaphoram secundum analogiam; sicut enim se habet la-

Aristot. Vol. IV.

Z

Σίσυφον, ὁ ἀναισχυτῶν πρὸς τὸν ἀναισχυτούμενον.

4 Ποιεῖ δὲ καὶ ἐν ταῖς εὐδοκιμούσαις εἰκόσιν ἐπὶ τῶν ἀψύχων ταῦτα·

Κυρτὰ, Φαληριόωντα· πρὸ μὲν τᾶλλ', αὐτὰρ ἐπ'
ἄλλα·

κινούμενα γὰρ καὶ ζῶντα ποιεῖ πάντα. ἡ δ' ἐνέργεια μίμησις. 5 Δεῖ δὲ μεταφέρειν, καθάπερ εἶρηται πρότερον, ἀπὸ οικείων, καὶ μὴ φανερῶν οἶον καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ τὸ ὅμοιον καὶ ἐν πολὺ διέχουσι θεωρεῖν εὐστόχου. ὥσπερ Ἀρχύτας ἔφη, «ταῦτον εἶναι διαιτητὴν καὶ βωμόν· ἐπ' ἄμῳ γὰρ τὸ ἀδικούμενον καταφεύγει.» ἢ εἰ τις φαίη, ἄγκυραν καὶ κρεμάστραν τὸ αὐτὸ εἶναι· ἄμῳ γὰρ ταυτό τι· ἀλλὰ διαφέρει τῶ ἀνωθεν καὶ κάτωθεν. καὶ τὸ ἀνωμαλίσθαι τὰς πόλεις· ἐν πολὺ διέχουσι ταῦτ' ἐν ἐπιφανείᾳ καὶ δυνάμεσι τὸ

pis ad Sisyphum, sic impudens ad eam rem, cuius ipsum non pudet. 4 Facit vero hoc etiam in imaginibus, quae maxime excellunt, de rebus inanimatis:

Curvae, albescentes, nunc hinc, nunc inde recurrunt; fingit enim, omnia moveri ac vivere. Est autem ipse actus imitatio. 5 Oportet vero metaphoram ducere, ut antea dictum est, a propinquis rebus, non tamen manifestis; quemadmodum etiam in philosophia sollertis acurique hominis est, cernere, quid in rebus multum inter se distantibus simile sit. Sic Archytas dixit, idem esse *arbitrum & aram*; quoniam ad utrumque is, qui iniuriam accepit, confugere solet. Vel si quis dicat, *ancoram & cremastram* idem esse; ambae enim aliquid idem sunt; sed in eo differunt, quod alterum inferne, alterum superne pender. Et adaequatas esse civitates; idem enim in multum distantibus rebus est in superficie & in facultatibus

ἴσον.* 6 Ἔστι δὲ καὶ τὰ ἀστεῖα τὰ πλεῖστα διὰ μεταφορᾶς, καὶ ἐκ τοῦ προσεξαπατᾶν· μᾶλλον γὰρ γίνεται δῆλον, ὅτι ἔμαθε παρὰ τὸ ἐναντίως ἔχειν, καὶ εἴκει λέγειν ἢ ψυχῇ, „ὡς ἀληθῶς, ἐγὼ δὲ ἡμαρτον.“ καὶ τῶν ἀποφθεγμάτων δὲ τὰ ἀστεῖά ἐστιν ἐκ τοῦ μῆ, ὃ Φησι, λέγειν· οἶον τὸ τοῦ Στησιχόρου, „ὅτι οἱ τέττιγες ἑαυτοῖς χαμόθεν ἄσονται.“ καὶ τὰ εὖ ἠνιγμένα διὰ τὸ αὐτὸ ἠδέα· μάθησις γὰρ, καὶ λέγεται μεταφορά. καὶ ὃ λέγει Θεόδωρος, τὸ καινὰ λέγειν. γίνεται δὲ, ὅταν παράδοξον ἢ, καὶ μῆ, ὡς ἐκεῖνος λέγει, πρὸς τὴν ἔμπροσθεν δόξαν· ἀλλ' ὡσπερ [οἱ] ἐν τοῖς γελοίοις τὰ παραπεποιημένα. ὅπερ δύναται καὶ τὰ παρὰ γράμμα σκῆμματα· ἐξαπατᾶ γὰρ, καὶ ἐν τοῖς μέτροις· οὐ γὰρ, ὡσπερ ὁ ἀκούων ὑπέλαβεν·

adaequatum. 6 Maxima vero etiam pars urbanorum dictorum a metaphora cum fraude quadam proficiscitur; magis enim perspicue res intelligitur, cum ex eo, quod contrario modo se habeat, quam quo aliquis arbitratus est, eam perceperit, & viderur animus secum dicere, *quam verum hoc, ego autem decipiebar*. Quin etiam apophthegmata propterea sunt urbana, quod aliud significant, quam verba dicant; ut illud Stefichori, *cicadae apud eos humi cantabunt*. Et voces, quae acute formantur in aenigmata, propter eandem rationem iucundae sunt; nam discimus aliquid, & dicitur metaphrice. Iucundum est etiam, quod praecipit Theodorus, *nova dicere*. Id autem fit, cum paradoxon fuerit, nec, ut ille ait, priori opinioni consentaneum; quemadmodum in ridiculis ea, quae in contrarium vertuntur. Quod idem efficiunt quoque cavillationes, quae mutatis fiunt literis; nam decipiunt. Et in versibus; non enim, ut auditor animo concipiebat, evenit:

Ἔστειχε δ' ἔχων ὑπὸ ποσσὶ χίμετρα
 ὃ δ' ᾤετο πέδιλα εἶναι. τούτου δ' ἅμα λεγομένου,
 δεῖ δῆλον εἶναι. τὰ δὲ παρὰ γράμμα ποιεῖ οὐχ, ὃ
 λέγει, λέγειν, ἀλλ' ὃ μεταστρέφει ὄνομα· οἷον τὸ
 Θεοδώρου εἰς Νίκωνα τὸν κιθαρῳδόν, „Θράττει σε“,
 προσποιεῖται γὰρ λέγειν τὸ, „Θράττει σε“, καὶ
 ἔξαπατᾷ· ἄλλο γὰρ λέγει διὸ μαθόντι ἠδύ· ἐπεὶ, εἰ
 μὴ ὑπολαμβάνει, Θράκα εἶναι, οὐ δοῖται ἀστεῖον εἶ-
 ναι. καὶ τὸ, „βούλει αὐτὸν πέρσαι.“ * 7 Δεῖ δὲ
 ἀμφοτέρω προσηκόντως λεχθῆναι· οὕτω δὲ καὶ τὰ
 ἀστεῖα· οἷον τὸ Φάναι, „Ἀθηναίους τὴν τῆς θαλάτ-
 τῃς ἀρχὴν μὴ ἀρχὴν εἶναι τῶν κακῶν· ὄνασθαι
 γάρ.“ ἢ ὥσπερ Ἰσοκράτης, „τὴν ἀρχὴν τῆ πόλει
 ἀρχὴν εἶναι τῶν κακῶν“, ἀμφοτέρως γάρ, ὃ οὐκ
 ἂν ᾤηθη τις εἶναι, τούτ' εἴρηται, καὶ ἐγνώσθη, ὅτι.

*Illi namque pedes munibat pernio eunti ;
 auditor vero putabat, eum calceos dicturum esse. Sed
 hoc oportet, simulac prolatum est, perspicuum esse. Ri-
 dicula vero, quae fiunt mutatis literis, non id signifi-
 cant, quod dici videtur, sed quod mutatum nomen
 significat ; ut illud Theodori in Niconem citharoedum ;
 θράττει σε· fingit enim dicere, conturbat te, & decipit ;
 nam aliud dicit ; quocirca iucundum est intelligenti ;
 quoniam, nisi eum Thracem esse existimaret, non ur-
 banum dictum esse putaret. Et illud, Tu vis ipsum πέρ-
 σαι. 7 Oportet aurem ambo convenienter dici ; sicut
 etiam in urbanis dictis ; ut si quis diceret, Atheniensibus
 maris ἀρχὴν (principatum) non fuisse ἀρχὴν (principium)
 malorum ; quoniam illis utilitatem attulerit. Vel quemadmo-
 dum Isocrates, ἀρχὴν civitati fuisse malorum ἀρχὴν· nam
 utroque modo dictum est id, quod quisquam dici non
 existimasset, & cognitum est, esse verum. Nam dicere,*

ἀληθές. τό, τε γὰρ τὴν ἀρχὴν Φάναι ἀρχὴν εἶναι, οὐδὲν σοφόν· ἀλλ' οὐχ οὕτω λέγει, καὶ ἀρχὴν οὐχ, ὃ εἶπεν, ἀπόφησιν, ἀλλ' ἄλλως. 8 Ἐν ἅπασι δὲ τούτοις, ἐὰν προσηκόντως τὸ ὄνομα ἐνέγκῃ ὁμωνυμία ἢ μεταφορᾶ, τότε τὸ εὖ οἶον, „ἀνάσχετος οὐκ ἀνάσχετος, „ ὁμωνυμίαν ἀπέφησεν, ἀλλὰ προσηκόντως, εἰ αἰεὶ δῖς, καὶ,

Οὐκ ἂν γένοιο μᾶλλον, ἢ σε δεῖ ξένον,
Ξένος·

ἢ οὐ μᾶλλον, ἢ σε δεῖ, τὸ αὐτό, καὶ, „οὐ δεῖ τὸν ξένον ξένον αἰεὶ εἶναι, „ ἀλλότριον γὰρ καὶ τοῦτο. τὸ αὐτὸ καὶ τὸ Ἀναξανδρίδου τὸ ἐπαινούμενον,

Καλόν γ' ἀποθανεῖν, πρὶν θανάτου δρᾶν ἄξιον·
ταυτὸν γὰρ ἐστὶ τῷ εἰπεῖν, ἄξιον γὰρ, ἀποθανεῖν μὴ ὄντα ἄξιον ἀποθανεῖν· ἢ ἄξιον, ἀποθανεῖν μὴ θανάτου ἄξιον ὄντα, ἢ μὴ ποιῶντα θανάτου ἄξια. 9 Τὸ μὲν

ἀρχὴν (*principium*) esse ἀρχὴν (*principium*), nihil arguti habet; verum non ita ait, neque ἀρχὴν (*principium*) idem dixit, quod ita dixerat, sed alio modo. 8 In omnibus autem his, si quis nomen commode protulerit, in quo vel ambiguitas sit, vel metaphora, tunc bene se habet; ut, ἀνάσχετος non ἀνάσχετος; ambigue dictum est, verum convenienter, si semper verbum iteratur. Et illud,

*Non fueris magis, quam hospitem fieri oportet,
Hospes;*

vel non magis, quam te oportet, repetendo idem. Et, Non decet hospitem semper esse hospitem; nam haec quoque diversa sunt. Eandem vim habet quoque Anaxandridae celebre dictum

Pulchrum est mori, morte antequam dignum geras.
Idem enim est, ac si dixisset, Dignus est morte non dignus morte, vel qui non fecit morte digna. 9 Et for-

οὐν εἶδος τὸ αὐτὸ τῆς λέξεως τούτων· ἀλλ' ὅσα ἂν ἐλαττονι καὶ ἀντικειμένως λεχθῆ, τοσοῦτα μᾶλλον. τὸ δ' αἴτιον, ὅτι ἡ μάθησις διὰ μὲν τὸ ἀντικεῖσθαι μᾶλλον· διὰ δὲ τὸ ἐν ὀλίγῳ θᾶπτον γίγνεται. 10 Δεῖ δ' αἰεὶ προσεῖναι ἢ τὸ πρὸς ὃν λέγεται, ἢ τὸ ὀρθῶς λέγεσθαι, εἰ τὸ λεγόμενον ἀληθές, καὶ μὴ ἐπιτόλαιον· ἔστι γὰρ ταῦτα χωρὶς ἔχειν οἷον, „ἀποθνήσκειν δεῖ μηδὲν ἀμαρτάνοντα· „ ἀλλ' οὐκ ἀστεῖον· „ τὴν ἀξίαν δεῖ γαμεῖν τὸν ἀξίον· „ ἀλλ' οὐκ ἀστεῖον· ἀλλ' ἔαν ἅμα ἄμω ἔχη· „ ἀξίον γ', ἀποθανεῖν μὴ ἀξίον ὄντα τοῦ ἀποθανεῖν. ὅσα δ' ἂν πλείω ἔχη, τοσοῦτα ἀστειώτερον φαίνεται οἷον, εἰ καὶ τὰ ὀνόματα μεταφορὰ εἴη, καὶ μεταφορὰ τοιαδῆ, καὶ ἀντίθεσις, καὶ παρίστωσις, καὶ ἔχει ἐνέργειαν. 11 Εἰσὶ δὲ καὶ αἱ εἰκόνες, ὥσπερ εἴρηται καὶ ἐν τοῖς ἄνω, αἰεὶ εὐδοκιμοῦσαι

ma quidem locutionis in his omnibus eadem est; sed quanto brevius magisque contrarie prolata fuerint, tanto venustiora fiunt. Causa vero est, quia contrariae res prope collocatae melius intelliguntur, & brevitatis temporis celeritatem gignit scientiam. 10 Oportet autem semper adesse vel in quem dicantur, vel iustam dicendi rationem, si quidem id, quod dicitur, verum esse, nec inane videri debet; alterum enim horum sine altero adesse potest; ut, *Mori oportet nihil in vita peccantem*; sed urbanum non est. *Dignam oportet dignum uxorem ducere*; sed urbanum non est; sed si utrumque simul habuerit: *Dignus est morte non dignus morte*. Quanto vero plura coniuncta habuerit, tanto fiet urbanior oratio; ut, si nomina translata fuerint, & metaphora sit probata, & contentio, & comparatio adhibeatur, & in fit actus. 11 Sunt vero etiam imagines, ut in superioribus quoque dictum est, semper excellentes quodammodo

τρόπον τινὰ μεταφοραί· αἰεὶ γὰρ ἐκ δυοῖν λέγονται, ὥσπερ ἡ ἀνάλογον μεταφοραί· οἶον, „ἡ ἀσπίς,“ Φαμὲν, „ἐστὶ Φιάλη Ἄρεος,“ καὶ τόξον „Φόρμιγξ ἄχορδος,“ οὕτω μὲν οὖν λέγουσιν οὐχ ἀπλοῦν· τὸ δ' εἰπεῖν τὸ τόξον Φόρμιγγα, ἢ τὴν ἀσπίδα Φιάλην, ἀπλοῦν.
 12 Καὶ εἰκάζουσι δὲ οὕτως, οἶον, πιδήκω ἀυλητήν· λύχκω ψακαζομένω [εἰς] μύωπα· ἄμφω γὰρ συνάγεται. 13 Τὸ δ' εὖ ἐστίν, ὅταν μεταφορὰ ἢ ἐστὶ γὰρ εἰκάσαι τὴν ἀσπίδα „Φιάλην Ἄρεος,“ καὶ τὸ ἐρείπιον „ράκει οἰκίας,“ καὶ τὸν Νικήρατον Φάναι „Φιλοκτῆτην εἶναι δεδηγμένον ὑπὸ Πράτυος,“ ὥσπερ εἰκάσε Θρασύμαχος, ἰδὼν τὸν Νικήρατον ἠττημένον ὑπὸ Πράτυος ραψωδῶντα, κομῶντα δὲ καὶ ἀνχηρὸν ἔτι· ἐν οἷς μάλιστα ἐκπίπτουσιν οἱ ποιηταί, ἐὰν μὴ εὖ, καὶ ἐὰν εὐδοκιμῶσι· λέγω δ', ὅταν ἀποδίδωσιν,

metaphorae; semper enim ex duobus constat, sicut metaphora secundum analogiam; e. c. *clypeum* dicimus esse *Martis phialam*; & *arcum* esse *citharam sine fidibus*. Quae cum ita dicuntur, non est simplex metaphora; sed cum appellamus *arcum citharam*, aut *clypeum phialam*, tunc est simplex. 12 Et fingunt etiam imagines hoc modo, ut, *fimiae tibicinem*; *stillanti lucernae luciosum (esse similem)*; nam ambo contrahuntur. 13 Bene vero fiunt imagines, cum in iis est metaphora; nam licet per imaginem dicere *clypeum esse phialam Martis*, & *ruinam esse pallium attritum aedificii*; & *Niceratum esse Philocteten demorsum a Pratyae*, quemadmodum *Thra-symachus* affimilavit eum, cum vidisset *Niceratum*, a *Pratyae* superatum in carmine heroico, fordidatum adhuc & incomta coma. In quo genere maxime labuntur poetae, nisi bene affimilaverint, etiamsi aliter excellent. Dico autem, cum ita inquirunt:

Ὡςπερ σέλινον, οὐλα τὰ σκέλη Φορεῖ. —

Ὡςπερ Φιλάμμων ζυγομαχῶν τῷ κωρύκῳ.

καὶ τὰ τοιαῦτα πάντ' εἰκόνες εἰσίν. αἱ δ' εἰκόνες ὅτι μεταφοραὶ, εἴρηται πολλάκις. 14 Καὶ αἱ παροιμίαι μεταφοραὶ ἀπ' εἶδους ἐπ' εἶδος εἰσιν οἷον, ἂν τις ὡς ἀγαθὸν πεισόμενος αὐτὸς ἐπαγάγηται, εἶτα βλαβῆ, ὡς ὁ Καρπάτιός Φησι τὸν λαγῶ· ἄμω γὰρ τὸ εἰρημένον πεπόνθασιν. ὅθεν μὲν οὖν τὰ ἀστεῖα λέγεται, καὶ διότι, σχεδὸν εἴρηται τὸ αἴτιον. 15 Εἰσὶ δὲ καὶ εὐδοκιμοῦσαι ὑπερβολαὶ μεταφοραὶ οἷον εἰς ὑπώπιασμένον „Ὡλήθητε γὰρ, αὐτὸν εἶναι συκαμίνων τάλαρον“ „ἐρυθρὸν γάρ τι τὸ ὑπώπιον. ἀλλὰ τὸ πολὺ σφόδρα. τὸ δὲ „ὥσπερ τὸ καὶ τὸ „ὑπερβολὴ τῆ λέξει διαφέρουσα.

Ὡςπερ Φιλάμμων ζυγομαχῶν τῷ κωρύκῳ

Distorta, ut apium, cura procedens gerit. —

Et Philammon e curru pugnans coryco.

Atque huiusmodi cetera, quae omnia imagines sunt. Imagines autem esse metaphoras, saepe dictum est. 14 Et proverbia sunt metaphorae a specie ad speciem; ut, si quis domum comportet aliquid, unde commodum speret, & ex eo postea detrimentum accipiat, *Carpathius leporem*; ambo enim id, quod dictum est, experti sunt. Unde igitur urbana dicta proferantur, & quamobrem adhibeantur, fere expositum est. 15 Quin etiam hyperbolae (*superlatives*), quae probantur, metaphorae sunt, ut in eum, qui fugillationibus faciem commaculatam habeat: *Exislinauissetis enim, esse eum mororum fiscinam*; nam est quidam rubor in fugillatione. Sed haec locutio modum excedit. Imago vero, in qua dici solet, *tanquam hoc & illud*, superlatio est dicendi genere tantum differens.

Sicut Philammon e curru pugnans coryco;

ᾤθητ' ἂν, αὐτὸν Φιλάμμωνα εἶναι μαχόμενον τῷ κο-
ρύκῳ.

Ὡσπερ σέλινον, οὐλα τὰ σκέλη Φορεῖ
ᾤθηθην δέ, οὐ σκέλη, ἀλλὰ σέλινα ἔχειν οὕτως οὐλα.
16 Εἰσὶ δὲ ὑπερβολαὶ μεираκιώδεις· σφοδρότητα γὰρ
δηλοῦσιν. διὸ ὀργιζόμενοι λέγουσι μάλιστα·

Οὐδ' εἴ μοι τόσα δοίη, ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε.

Κούρη δ' οὐ γαμέω Ἀγαμέμνονος Ἀτρεΐδαο,

Οὐδ' εἰ χρυσεῖη Ἀφροδίτη κάλλος ἐρίζοι,

Ἔργα δ' Ἀθηναίη.

χρῶνται δὲ μάλιστα τούτῳ οἱ Ἀττικοὶ ῥήτορες· διὸ
πρῆσβυτέρῳ λέγειν ἀπρεπές.

ΚΕΦ. 13'.

ΟΤΙ ΑΛΛΗ ΕΚΑΣΤΩ ΓΕΝΕΙ ΑΡΜΟΤΤΕΙ ΛΕΞΙΣ.

Δεῖ δὲ μὴ λεληθέναι, ὅτι ἄλλη ἐκάστῳ γένει ἀρ-
putavissetis sane, ipsum esse Philammonem cum cory-
co dimicantem.

Distorta, ut apium, crura procedens gerit;
putaverim, eum non crura, sed apia habere adeo di-
storta. 16 Habent autem superlaciones iuvenile quid-
dam; vehementem enim animi motum indicant. Itaque
irati maxime iis utuntur:

*Non mihi si tam multa daret, quam magnus arenae est
Pulveris & numerus.*

Omnino uxorem non ducam Agamemnone natam,

Quamvis ingenio sapientem Pallada vincat,

Et pulchrae Veneri praestanti corpore certet.

Utuntur autem hoc maxime Attici oratores; quare se-
nem dicere (*hyperbolas*) minime decet.

C A P. XII.

De variis dicendi generibus.

Illud vero non oportet ignorare, unicuique generi

μόττει λέξις· οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ γραφικὴ, καὶ ἀγωνιστικὴ οὐδὲ δημηγορικὴ, καὶ δικανικὴ. ἀμφω δὲ ἀνάγκη εἰδέναι τὸ μὲν γὰρ ἔστιν ἐλληρίζειν ἐπίστασθαι· τὸ δὲ μὴ ἀναγκάζεσθαι κατασιωπᾶν, ἂν τι βούληται μεταδοῦναι τοῖς ἄλλοις· ὅπερ πάσχουσιν οἱ μὴ ἐπιστάμενοι γράφειν. 2 Ἔστι δὲ λέξις γραφικὴ μὲν ἢ ἀκριβεστάτῃ ἀγωνιστικὴ δὲ ἢ ὑποκριτικωτάτῃ. ταύτης δὲ δύο εἶδη· ἡ μὲν γὰρ ἠθικὴ ἢ δὲ παθητικὴ. διὸ καὶ οἱ ὑποκριταὶ τὰ τοιαῦτα τῶν δραμάτων διώκουσι, καὶ οἱ ποιηταὶ τοὺς τοιοῦτους. βαστάζονται δὲ οἱ ἀναγνωστικοί· οἷον Χαιρήμων· ἀκριβὴς γὰρ, ὥσπερ λογογράφος καὶ Λυκίμνιος τῶν διθυραμβοποιῶν. καὶ παραβαλλόμενοι, οἱ μὲν τῶν γραφικῶν ἐν τοῖς ἀγῶσι

diversam convenire elocutionem; non enim eadem est locutio, qua aliquid scribimus, & qua in contentionibus utimur; neque eadem, quae ad deliberationes pertinet, & qua iudicia tractantur. Utrumque autem genus scire necesse est; nam alterum efficit, ut emendate loqui sciamus; alterum, ne quis tacere cogatur, cum aliis quidpiam impertire cupit; quod quidem accidit scribere nescientibus. 2 Dicendi genus, quo aliquid scribimus, esse debet exquisitissimum; quo autem in contentionibus utimur, ad actionem aptissimum. Huius vero duae sunt species; nam altera quidem ad mores; altera ad motus animi pertinet. Ideo etiam histriones huiusmodi fabulas potissimum exquirunt, & poetae tales (*histriones desiderant*). Probantur autem (*poetae*), qui etiam in legendo delectant; ut Chaeremon; nam exquisitus est, non aliter atque solutae orationis scriptor; & Lycimnius ex poetis dithyrambicis. Quod si inter se comparentur, orationes scriptae in contentionibus hu-

στενοὶ φαίνονται· οἱ δὲ τῶν ῥητόρων εὖ λεχθέντες ἰδιω-
 τικοὶ ἐν ταῖς χερσίν. αἴτιον δὲ, ὅτι ἐν τῷ ἀγῶνι ἀρ-
 μότητι. διὸ καὶ τὰ ὑποκριτικά, ἀφηρημένης τῆς ὑπο-
 κρίσεως, οὐ ποιῶντα τὸ αὐτῶν ἔργον, φαίνεται εὐήθη·
 οἷον τὰ ἀσύνδετα, καὶ τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ εἰπεῖν ἐν
 τῇ γραφικῇ, ὁρθῶς ἀποδοκιμάζεται· ἐν δὲ ἀγωνιστικῇ
 καὶ οἱ ῥήτορες χράωνται· ἔστι γὰρ ὑποκριτικά. 3 Ἀνάγκη
 δὲ, μεταβάλλειν τὸ αὐτὸ λέγοντας· ὅπερ [ὡσπερ]
 ὁδοποιεῖ τῷ ὑποκρίνεσθαι· „ Οὗτός, ἔστιν ὁ κλέψας
 ὑμῶν· οὗτός, ἔστιν ὁ ἐξαπατήσας· οὗτος ὁ τὸ ἔσχατον
 προδοῦναι ἐπιχειρήσας. „ οἷον καὶ Φιλῆμων ὁ ὑποκρι-
 τῆς ἐποίησε ἐν τε τῇ Ἀναξανδρίδου γεροντομανίᾳ, ὅτε
 λέγει Ῥαδάμανθους καὶ Παλαμῆδης, καὶ ἐν τῷ προ-
 λόγῳ τῶν Εὐσεβῶν, τὸ Ἐγώ. ἐὰν γὰρ τις τὰ τοι-
 αῦτα μὴ ὑποκρίνηται, γίγνεται ὁ τὸν δοκὸν φέρων. *

miles angustaeque videntur; quae autem ab oratoribus
 bene habitae sunt, cum in manibus sumuntur, similes
 sunt imperitorum orationibus. Causa vero est, quod hae
 in contentionibus convenient. Quamobrem illa, quo-
 rum vis in actione posita est, sublata actione, cum suo
 munere non fungantur, inania videntur; ut ea, quae
 dissoluta sunt, & saepius repetuntur, in scriptione re-
 cte improbantur; in contentionibus vero illis quoque
 oratores utuntur; sunt enim actioni convenientia. 3 Ne-
 cesse est autem, ut idem dicentes orationem variant;
 quod [tanquam] aditum munit ad actionem: *Iste est,*
qui vos expilavit; iste est, qui vos decipit; iste est,
qui de-
nique hostibus vos prodere conatus est. Quemadmodum etiam
 Philemon histrio faciebat in Anaxandridae Gerontoma-
 nia, ubi Rhadamanthys & Palamedes verba faciunt, &
 in prologo τῶν Εὐσεβῶν, (ubi) τὸ EGO (saepius iteratur).
 Haec enim nisi actione adiuventur, exit trabem gestans.

4 Καὶ τὰ ἀσύνδετα ὡσαύτως· ἤλθον, ἀπήνησα, ἐδεόμην· ἀνάγκη γὰρ ὑποκρίνεσθαι, καὶ μὴ ὡς ἐν λέγοντα τῷ αὐτῷ ἤθει καὶ τόνῳ εἰπεῖν. ἔτι ἔχει ἰδίον τι τὰ ἀσύνδετα· ἐν ἴσῳ γὰρ χρόνῳ πολλὰ δοκεῖ εἰρησθαι. ὁ γὰρ σύνδεσμος ἐν ποιεῖ τὰ πολλὰ ὥστε, εἰάν ἐξαιρεθῆ, δῆλον, ὅτι τὸναντίον ἔσται τὸ ἐν πολλὰ. ἔχει οὖν αὐξησιν· ἤλθον, διελέχθην, ἰκέτευσα πολλά. — „δοκεῖ δὲ ὑπεριδεῖν, ὅσα εἶπον, ὅσα Φημί.“ τοῦτο δὲ βούλεται ποιεῖν καὶ Ὅμηρος ἐν τῷ,

Νιρεὺς δ' αὖ Σύμηθεν·

Νιρεὺς Ἀγλαίης·

Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος.

περὶ οὗ γὰρ πολλὰ εἴρηται, ἀνάγκη καὶ πολλάκις εἰρησθαι. εἰ οὖν καὶ πολλάκις, καὶ πολλὰ δοκεῖ. ὥστε ἠύξησεν ἀπαξ μνησθεῖς διὰ τὸν παραλογισμόν, καὶ

4 Et dissoluta eodem modo: *veni, occurri, rogan*; nam necesse est eis actionem adhibere, neque, tanquam res una dicatur, eodem animi habitu ac sono vocis uti. Praeterea habent dissoluta peculiare quidquam; nam eodem tempore multa dici videntur. Coniunctio enim ex multis unum efficit; quae si detrahatur, perspicuum est, effici contrarium, ut ex uno fiant multa. Habet igitur amplificationem: *Veni, narravi, supplicavi multa.* — *Videtur autem omnia negligere, quae narro, quae dico.* Hoc idem etiam Homerus facere voluit in loco,

Nireus tamen ex Syme;

Nireus Aglaiae filius;

Nireus, qui pulcherrimus.

Nam de quo multa dicuntur, necesse est quoque ut is saepe nominetur. Itaque si saepe nominatur, etiam multa dici videntur. Amplificavit igitur semel tantum eius mentionem faciens per fallaciam, & memoriae (*audito-*

μνήμην πεποίηκεν, οὐδαμῶς ὕστερον αὐτοῦ λόγον ποιη-
 σάμενος. 5 Ἡ μὲν οὖν δημηγορικὴ λέξις καὶ παντε-
 λῶς ἔοικε τῇ σκιαγραφίᾳ· ὅσα γὰρ ἂν πλείων ἢ ὁ
 ὄχλος, πορρώτερον ἢ θεῶν διὸ τὰ ἀκριβῆ περιέργα καὶ
 χεῖρα φαίνεται ἐν ἀμφοτέροις. ἡ δὲ δίκη ἀκριβέστε-
 ρον· ἐτι δὲ μᾶλλον ἢ ἐν κριτῇ· ἐλάχιστον γὰρ ἐστὶν
 ἐν ῥητορικοῖς· εὐσύνοπτον γὰρ μᾶλλον τὸ οἰκῆιον τοῦ
 πράγματος, καὶ τὸ ἀλλότριον· καὶ ὁ ἀγὼν ἀπεστιν
 ὥστε καθαρὰ ἡ κρίσις. διὸ οὐχ οἱ αὐτοὶ ἐν πᾶσι τού-
 τοις εὐδοκίμοῦσι ῥήτορες. ἀλλ' ὅπου μάλιστα ὑποκρί-
 σεως, ἐνταῦθα ἤκιστα ἀκριβεία ἐνὶ τούτῳ δὲ, ὅπου Φω-
 νῆς, καὶ μάλιστα, ὅπου μεγάλης. ἡ μὲν οὖν ἐπιδει-
 κτικὴ λέξις γραφικωτάτη· τὸ γὰρ ἔργον αὐτῆς ἀνά-
 γνωσις· δευτέρα δὲ ἡ δικανικὴ. 6 Τὸ δὲ προσδιαρρεῖ-

rum) infixit, etiam si postea nunquam illum nominet. 5
 Deliberativi quidem generis elocutio omnino similis est
 umbratili picturae; nam quanto maior fuerit eorum,
 (quae depicta sunt,) turba, tanto longius spectatur; qua-
 re exquisita in utrisque supervacanea & deteriora vi-
 dentur. Sed in iudicali genere exquisitius esse debet
 genus dicendi; praesertim si coram uno tantum iudice
 res agatur; nam minime artis praesidiis uti licet; faci-
 lius enim perspicitur potest, quid causae proprium sit, &
 quid alienum; ipsumque studium contentionis abest; ita-
 que iudicium est incorruptum. Quapropter non in omni-
 bus dicendi generibus iidem oratores excellunt. Sed ubi
 maxime actione opus est, ibi minime debet esse minu-
 ta diligentia; requiritur autem actio, ubi voce opus
 est, praesertim, ubi magnâ. Demonstrativi igitur gene-
 ris oratio maxime idonea est ad scribendum; quoniam
 eius officium est, ut legatur; proximaque ab ea iudi-
 cialis est. 6 Distinguere autem insuper elocutionem,

σθαι τὴν λέξιν, ὅτι ἠδεῖαν δεῖ καὶ μεγαλοπρεπῆ, περιέργων· τί γὰρ μάλλον ἢ σώφρονα καὶ ἐλευθέριον, καὶ εἰ τις ἄλλη ἦθους ἀρετή; τὸ γὰρ ἠδεῖαν εἶναι ποιήσει δῆλον ὅτι τὰ εἰρημένα, εἴπερ ὀρθῶς ὤρισται ἡ ἀρετὴ τῆς λέξεως· τίνος γὰρ ἕνεκα δεῖ σαφῆ, καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι, ἀλλὰ πρέπουσαν; ἂν τε γὰρ ἀδολεσχῆ, οὐ σαφῆς, οὐδὲ, ἂν σύντομος. ἀλλὰ δῆλον, ὅτι τὸ μέσον ἀρμόττει. καὶ τὸ ἠδεῖαν τὰ εἰρημένα ποιήσει, ἂν εὖ μιχθῆ τὸ εἰωθὸς, καὶ ξενικόν, καὶ ὁ ῥυθμὸς, καὶ τὸ πιθανὸν ἐκ τοῦ πρέποντος. περὶ μὲν οὖν τῆς λέξεως εἴρηται, καὶ κοινῆ περὶ πάντων, καὶ ἰδίᾳ περὶ ἕκαστον γένος. λοιπὸν δὲ, περὶ τάξεως εἰπέω.

ΚΕΦ. ΙΓ΄.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΜΕΡΩΝ.

Ἔστι δὲ τοῦ λόγου δύο μέρη· ἀναγκαῖον γὰρ, τό, ut & suavem & magnificam esse oporteat, supervacaneum est; cur enim magis ita, quam temperantem & liberalem, & si qua alia huiuscemodi virtus est? nam suavem eam, ut perspicuum est, efficient ea, quae dicta sunt, si quidem elocutionis virtus a nobis recte definita est; cuius enim rei gratia diximus, dilucidam eam esse oportere, nec humilem, sed rei aptam? Nam si nugatoria fuerit, non erit dilucida, neque, si fuerit concisa. Sed manifestum est, medium convenire. Quod si bene commixta fuerint ea, quae diximus, viz. usitata verba, & peregrina, & oratorius numerus, & persuadendi ratio cum decoro, suavem efficient orationem. Ac de elocutione quidem dictum est, & communiter de omnibus, & speciatim de unoquoque genere. Superest vero, ut etiam de ordine dicamus.

CAP. XIII.

De partibus orationis.

Sunt autem orationis partes duae; necesse est enim,

τε πρᾶγμα εἰπεῖν, περὶ οὗ, καὶ τότε ἀποδείξει. διὸ εἰπόντα μὴ ἀποδείξει, ἢ ἀποδείξει μὴ προειπόντα, ἀδύνατον. ὅ, τε γὰρ ἀποδεικνύων τὶ ἀποδείκνυσι καὶ ὁ προλέγων ἕνεκα τοῦ ἀποδείξει προλέγει. 2 Τούτων δὲ τὸ μὲν πρόθεσις ἐστὶ τὸ δὲ πίστις. ὡς περ ἂν εἴ τις διέλοι, ὅτι τὸ μὲν πρόβλημα τὸ δὲ ἀπόδειξις. 3 Νῦν δὲ διαιροῦσι γελοίας διήγησις γὰρ πού τοῦ δικανικοῦ λόγου μόνου ἐστίν. ἐπιδεικτικοῦ δὲ καὶ δημηγορικοῦ πῶς ἐνδέχεται εἶναι διήγησιν, οἷαν λέγουσιν, ἢ τὰ πρὸς τὸν ἀντίδικον, ἢ ἐπίλογον τῶν ἀποδεικτικῶν; προοίμιον δὲ, καὶ ἀντιπαραβολή, καὶ ἐπάνοδος, ἐν ταῖς δημηγορίαις τότε γίνονται, ὅταν ἀντιλογία ἢ καὶ γὰρ ἡ κατηγορία καὶ ἡ ἀπολογία πολλάκις, ἀλλ' οὐχ, ἢ συμβουλή ἀλλ' ὁ ἐπίλογος. ἔτι οὐδὲ

primo rem, de qua agitur, exponere, deinde illam argumentis confirmare. Quare nemo vel narrare, nisi postea confirmet, vel confirmare, nisi prius narraverit, commode potest. Argumentis enim utens aliquid confirmat; & rem antea exponens id ideo facit, ut eam postea confirmet. 2 Horum autem alterum est propositio; alterum vero probatio. Quemadmodum si quis rem dividat, ut altera pars sit quaestio; altera vero demonstratio. 3 Nunc autem ridicule dividunt; narratio enim quodammodo iudicialis tantum generis est. Demonstrativi & deliberativi generis quomodo narratio esse potest, qualem ipsi volunt, vel quae contra adversarium dicuntur, vel peroratio quanam est in exornationibus? Prooemium autem, & contentio, & enumeratio, tunc in deliberativo genere ponuntur, quando (*inter eos, qui sententiam dicunt,*) controversia est; nam & accusatio & defensio saepe adhibentur, sed non, quatenus est deliberatio; sed est peroratio. Porro ne-

δικανικῷ παντός, οἷον, ἐὰν μικρὸς ὁ λόγος, ἢ τὸ πρᾶγμα εὐμνημόνευτον· συμβαίνει γὰρ, τοῦ μήκους ἀφαιρῆσθαι. 4 Ἀναγκαῖα ἄρα μόρια πρόθεσις, καὶ πίστις. ἴδια μὲν οὖν ταῦτα· τὰ δὲ πλεῖστα, προοίμιον, πρόθεσις, πίστις, ἐπίλογος· τὰ γὰρ πρὸς τὸν ἀντίδικον τῶν πίστεων ἐστὶ καὶ ἡ ἀντιπαραβολὴ αὐξήσις τῶν αὐτοῦ, ὥστε μέρος τι τῶν πίστεων ἀποδείκνυσι γὰρ τι ὁ ποιῶν τοῦτο· ἀλλ' οὐ τὸ προοίμιον, οὐδ' ὁ ἐπίλογος, ἀλλ' ἀναμιμνήσκει. 5 Ἔσται οὖν, ἂν τις τὰ τοιαῦτα διαιρῇ, ὅπερ ἐποίουν οἱ περὶ Θεόδωρον, διήγησις ἕτερον, καὶ ἐπιδιήγησις, καὶ προδιήγησις, καὶ ἔλεγχος, καὶ ἐπεξέλεγχος. δεῖ δὲ εἶδος τι λέγοντα καὶ διαφορὰν ὄνομα τίθεσθαι· εἰ δὲ μὴ, γίγνεται κε-

que peroratio in omnibus iudiciis adhibetur, ut, si parva fuerit oratio, aut res eiusmodi, quae facile memoria comprehendi possit; nam ex longitudine detrahi solent. 4 Necessariae igitur sunt partes duae, propositio, & probatio. Ac propria quidem haec sunt; si autem plura fuerint, (tunc erunt) prooemium, propositio, probatio, peroratio; nam quae ad reprehendum aduersarium attinent, probationibus subiiciuntur; contentio vero est amplificatio suarum rationum, quo fit, ut pars quaedam sit probationum; nam qui hoc facit, aliquid demonstrat; prooemium vero hoc non efficit, neque peroratio, sed tantum in memoriam reducit. 5 Quod si quis ita dividat, ut Theodori sectatores faciebant, erit alia pars narratio, alia supernarratio, alia praenarratio, alia reprehensio, alia superreprehensio. Sed tunc novum nomen ponere oportet, cum aliquam rem novam & ab aliis differentem aliquis dicit; alioqui res est

νὸν καὶ ληρῶδες, οἷον Λυκίμιος ποιεῖ ἐν τῇ τέχνῃ, ἐπούρωσιν ὀνομάζων, καὶ ἀποπλάνησιν, καὶ ὄζους.

ΚΕΦ. ΙΔ'.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΟΙΜΙΟΥ.

Τὸ μὲν οὖν προοίμιον ἔστιν ἀρχὴ λόγου· ὅπερ ἐν ποιήσει πρόλογος, καὶ ἐν αὐλήσει προαύλιον· πάντα γὰρ ἀρχαὶ ταῦτ' εἰσὶ, καὶ οἷον ὁδοποιήσις τῶ ἐπιόντι. τὸ μὲν οὖν προαύλιον ὅμοιον τῶ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοιμίῳ· καὶ γὰρ οἱ αὐληταὶ, ὅ, τι ἂν εὖ ἔχωσιν αὐλῆσαι, τοῦτο προαυλίσαντες συνῆψαν τῶ ἐνδοσίμῳ· καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς λόγοις δεῖ οὕτω γράφειν ὅ, τι γὰρ ἂν βούληται, εὐθύς εἰπόντα ἐνδοῦναι καὶ συνάψαι· ὅπερ πάντες ποιῶσι παράδειγμα τὸ τῆς Ἰσοκράτους Ἑλένης προοίμιον· οὐδὲν γὰρ οἰκείον ὑπάρχει τοῖς ἐρι-

janis & nugatoria, sicuti Lycimnius in arte sua facit, qui nominat irruptionem, & aberrationem, & ramos.

C A P. XIV.

De prooemio.

Prooemium igitur principium est orationis; sicut in poësi prologus, & in tibicinis cantu praeludium; nam haec omnia principia sunt, & quasi viae munitio pertransituro. At praeludium quidem simile est prooemio demonstrativi generis; nam tibicines quidquid sibi videntur bene canere posse, id praecinentes cum sequenti cantu copulant; sic etiam in demonstrativo genere scribendae sunt orationes; quidquid enim voluerit, orator initio dicere potest, deinde progredi, & cum oratione id coniungere; cuius rei omnes exemplum sibi affumunt prooemium illud Isocratis in encomio Helenae; nam nihil habent commune Sophistae cum Hele-

στικοῖς καὶ Ἐλένη. ἅμα δὲ καὶ, ἐὰν ἐκτοπίσῃ, ἀρμόττει, μὴ ὅλον τὸν λόγον ὁμοειδῆ εἶναι. 2 Λέγεται δὲ τὰ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοίμια ἐξ ἐπαίνου, ἢ ψόγου· οἷον Γοργίας μὲν ἐν τῷ Ὀλυμπικῷ λόγῳ, „Υπὸ πολλῶν ἄξιοι θαυμάζεσθαι, ὧ ἄνδρες Ἕλληνες“, ἐπαινεῖ γὰρ τοὺς τὰς πανηγύρεις συνάγοντας· Ἰσοκράτης δὲ ψέγει, „ὅτι τὰς μὲν τῶν σωματῶν ἀρετὰς δωρεαῖς ἐτίμησαν· τοῖς δ' εὖ Φρονοῦσιν οὐδὲν ἄθλον ἐποίησαν.“ 3 Καὶ ἀπὸ συμβουλῆς, οἷον „ὅτι δεῖ τοὺς ἀγαθοὺς τιμᾶν“, διὸ καὶ αὐτὸς Ἀριστείδην ἐπαινεῖ ἢ τοὺς τοιούτους, οἱ μὴτε εὐδοκιμοῦσι, μὴτε Φαῦλοι, ἀλλ' ὅσοι ἀγαθοὶ ὄντες ἀδηλοι, ὥσπερ Ἀλέξανδρος ὁ Πριάμου· οὗτος γὰρ συμβουλεύει. 4 Ἐτι δ' ἐκ τῶν δικανικῶν προοιμίῶν· τοῦτο δ' ἐστὶν, ἐκ τῶν πρὸς τὸν ἀκροατὴν, εἰ περὶ παραδόξου λόγος, ἢ περὶ χαλεποῦ,

na. Simul vero etiam, cum a proposito materia digreditur orator, adest illud emolumentum, quod oratio tota non fit unius generis. 2 Ducuntur autem exordia demonstrativi generis a laude, vel vituperatione, ut Gorgias in oratione Olympica: *Apud multos admiratione digni, o viri Graeci*; laudat enim eos, qui celebritates instituerunt; Isocrates autem vituperat, *quod corporis virtutibus praemia statuissent, sapientiâ vero instructis nullum praemium posuissent*. 3 Ducuntur etiam a consilio, ut, *Oportere nos probis viris honorem habere*, ideo etiam ipse Aristidem laudat; vel, (*si quis dicat, laudandos esse*) tales, qui neque vulgo celebres sunt, neque improbi, sed cum probi sint, tamen in obscuritate manent, sicut Alexander Priami filius; hic enim consultat. 4 Quin etiam ab iis, quae propria sunt iudicialis generis, exordia ducuntur; viz. ab iis, quae personam auditoris respiciunt, ut si de re incredibile sit oratio, vel arduâ, vel per-

ἢ περὶ τεθρυλλημένου πολλοῖς, ὥστε συγγνώμην ἔχειν οἷον Χοιρίλος,

Νῦν δ', ὅτε πάντα δέδασται.

τὰ μὲν οὖν τῶν ἐπιδεικτικῶν λόγων προοίμια ἐκ τούτων· ἐξ ἐπαίνου, ἐκ ψόγου, ἐκ προτροπῆς, ἐξ ἀποτροπῆς, ἐκ τῶν πρὸς τὸν ἀκροατὴν. δεῖ δὲ ἢ ξένα, ἢ οἰκεῖα εἶναι τὰ ἐνδόσιμα τῷ λόγῳ. 5 Τὰ δὲ τοῦ δικανικοῦ προοίμια, δεῖ λαβεῖν, ὅτι ταῦτ' ὀφείδεται, ὅπερ τῶν δραμάτων οἱ πρόλογοι, καὶ τῶν ἐπῶν τὰ προοίμια· τὰ μὲν γὰρ τῶν διθυράμβων ὅμοια τοῖς ἐπιδεικτικοῖς.

Διὰ σὲ καὶ τὰ δῶρα, εἴ τε σκύλα.

6 Ἐν δὲ τοῖς λόγοις καὶ ἔπεσι δεῖγμα ἔστι τοῦ λόγου, ἵνα προὶδῶσι, περὶ οὗ ἢ ὁ λόγος, καὶ μὴ κρέμνεται ἢ διάνοια· τὸ γὰρ ἀόριστον πλανᾷ. ὁ δούς οὖν, ὡς

vulgatâ; tunc enim venia petenda est; quemadmodum Choerilus,

At nunc, cum omnia iam vulgata sint.

Prooemia igitur demonstrativi generis ab his ducuntur: a laude, a vituperatione, a suasionem, a dissuasionem, ab iis, quae personam auditoris respiciunt. Quae autem viam ad orationem aperiunt, aut peregrina, aut propria rei esse oportet. 5 Prooemia autem iudicialis generis, statuendum est, idem valere, quod fabularum prologi, & heroici carminis prooemia; nam principia dithyramborum similia sunt exordiis demonstrativi generis:

Propter te, tuaque munera atque spolia.

6 In orationibus autem & carminibus heroicis principium est specimen orationis futurae, ut praevideant (auditores), de quibus rebus sermo futurus sit, & ne eorum animus sit suspensus; quod enim indefinitum est, (huc & illuc mentem) vagari cogit. Qui igitur rem tanquam in

περ εἰς τὴν χεῖρα, τὴν ἀρχὴν ποιεῖ ἐχόμενον ἀκολου-
θεῖν τῷ λόγῳ. διὰ τοῦτο,

Μῆνιν ἀειδὲ θεά. —

Ἄνδρα μοι ἔννεπε Μοῦσα. —

Ἦγεο μοι λόγον ἄλλον, ὅπως Ἀσίας ἀπὸ γαίης

Ἦλθεν εἰς Εὐρώπην πόλεμος μέγας.

καὶ οἱ τραγικὸὶ δηλοῦσι περὶ τὸ δράμα, καὶ μὴ εὐ-
θύς, ὡς περ Εὐριπίδης· ἀλλ' ἐν τῷ προλόγῳ γέ που
δηλοῖ, ὡς περ καὶ Σοφοκλῆς,

Ἐμοὶ πατὴρ ἦν Πολυβος.

καὶ ἡ κωμῳδία ὡσαύτως. τὸ μὲν οὖν ἀναγκαιότατον
ἔργον τοῦ προοιμίου καὶ ἴδιον τοῦτο, δηλῶσαι, τί ἐστὶ
τὸ τέλος, οὗ ἕνεκα ὁ λόγος. διόπερ ἂν δῆλον ἦ καὶ μι-
κρὸν τὸ πρᾶγμα, οὐ χρηστότεον προοιμίῳ. 7 Τὰ δὲ
ἄλλα εἰδῆ, οἷς χρᾶνται, ἰατρούματα, καὶ κοινά. λέ-

manu tradit, facit ut auditor orationem sequatur &
percipiat. Atque hac de causa (dixit Homerus),

Iam Diva refer —

Dic mihi Musa virum —

Musa age iam, alterius dux nobis carminis esto,

Ut magnum ex Asia bellum processit in oras

Europae.

Tragici etiam poëtae fabulam initio docent, quod si non
statim, ut Euripides, at certe in prologi aliqua parte
docent, quemadmodum etiam Sophocles,

Pater mihi fuit Polybus.

Et comoedia idem servat. Prooemii vero maxime ne-
cessarium ac proprium munus est, finem institutae ora-
tionis aperire. Quare si causa perspicua fuerit aut par-
va, non utendum est prooemio. 7 Reliquae vero prooe-
mii species, quibus uruntur (oratores), remedia quae-
dam sunt, & ea quidem communia. Ducuntur autem

γεται δὲ ταῦτα ἕκ τε τοῦ λέγοντος, καὶ τοῦ ἀκροα-
τοῦ, καὶ τοῦ πράγματος, καὶ τοῦ ἐναντίου. περὶ αὐ-
τοῦ μὲν καὶ τοῦ ἀντιδίκου, ὅσα περὶ διαβολὴν λῦσαι
καὶ ποιῆσαι. ἔστι δὲ οὐχ ὁμοίως· ἀπολογουμένῳ μὲν
γὰρ πρῶτον τὰ πρὸς διαβολὴν· κατηγοροῦντι δ' ἐν τῷ
ἐπιλόγῳ. δι' ὃ δὲ, οὐκ ἄδηλον· τὸν μὲν γὰρ ἀπολογού-
μενον, ὅταν μέλλῃ εἰσάξειν αὐτὸν, ἀναγκαῖον ἀνελεῖν
τὰ κωλύοντα· ὥστε λυτέον πρῶτον τὴν διαβολὴν· τῷ δὲ
διαβάλλοντι ἐν τῷ ἐπιλόγῳ διαβλητέον, ἵνα μνημο-
νεύσωσι μᾶλλον. τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀκροατὴν ἐκ τοῦ εὐ-
νουν ποιῆσαι, καὶ ἐκ τοῦ ὀργίσει, καὶ ἐνίοτε δὲ ἐκ τοῦ
προσεκτικόν, ἢ τὸναντίον· οὐ γὰρ αἰεὶ συμφέρει ποι-
εῖν προσεκτικόν· διὸ πολλοὶ εἰς γέλωτα πειρώνται
προάγειν. εἰς δὲ εὐμάθειαν ἅπαντα ἀνάξει, εἰάν τις
βούληται· καὶ τὸ ἐπιεικῆ φαίνεσθαι προσέχουσι γὰρ

haec vel ab oratore ipso, vel ab auditore, vel a cau-
sa, vel ab adversario. Ab oratore ipso & ab adversa-
rio (*ducuntur ea*), quae ad inferendum crimen & dissol-
vendum pertinent. Fit autem hoc non eodem modo;
nam defendenti quidem statim criminibus occurrendum
est; accusanti vero in peroratione est criminandum. Cu-
ius rei causa non obscura est; reus enim cum se infi-
nuare contendat, necesse habet, omnia, quae obstant,
removere; quare inprimis eum adversarii criminationem
dissolvere oportet; accusator vero in peroratione cri-
minari debet, ut facilius auditores ea recordari possint.
Quae autem ad auditorem pertinent, eo spectant, ut
eum nobis benevolum faciamus, & in adversarium con-
citemus, & interdum ut attentum reddamus, vel con-
tra; non enim semper prodest, attentum reddere; qua-
re multi risum conantur excitare. Ad docilitatem vero
conducent omnia, si quis rei studeat; & si vir bonus ap-

μᾶλλον τούτοις. προσεκτικοὶ δὲ τοῖς μεγάλοις, τοῖς ἰδίοις, τοῖς θαυμαστοῖς, τοῖς ἠδέσι. διὸ δεῖ ἐμποιεῖν, ὡς περὶ τοιούτων ὁ λόγος. εἰάν δὲ μὴ προσεκτικούς, ὅτι μικρὸν, ὅτι οὐδὲν πρὸς ἐκείνους, ὅτι λυπηρόν. 8 Δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν, ὅτι πάντα ἔξω τοῦ λόγου τὰ τοιαῦτα· πρὸς Φαῦλον γὰρ ἀκροατὴν, καὶ τὰ ἔξω τοῦ πράγματος ἀκούοντα· ἐπεὶ, ἂν μὴ τοιοῦτος ᾗ, οὐδὲν δεῖ προοιμίου, ἀλλ' ἢ ὅσον τὸ πρᾶγμα εἰπεῖν κεφαλαιωδῶς, ἵνα ἔχη, ὥσπερ σῶμα, κεφαλὴν. 9 Ἔτι, τὸ προσεκτικούς ποιεῖν πάντων τῶν μερῶν κοινόν, εἰάν δέῃ πανταχοῦ γὰρ ἀνιάσι μᾶλλον, ἢ ἀρχόμενοι. διὸ γελοῖον ἐν ἀρχῇ τάττειν, ὅτε μάλιστα πάντες προσέχοντες ἀκροῶνται. ὥστε, ὅπου ἐν ἡ καίρος, λεκτέον, „Καί μοι προσέχετε τὸν νῦν· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ἐμὸν, ἢ

pareat; nam talibus viris se attentiores praebent (*auditores*). Attenti autem fiunt rebus magnis, propriis, admirabilibus, iucundis. Quare admonere eos oportet, de huiusmodi rebus sermonem esse. Quod si autem non attentos esse voluerimus, (*dicemus*,) rem esse pusillam, nihil ad eos pertinentem, molestam ac odiosam. 8 Sciendum vero est, haec omnia esse extra causam; nam ad depravarum auditorem spectant, & libenter audientem, quae nihil ad rem faciunt; nisi enim talis sit, nihil opus est prooemio, sed sufficit id, quod causa postulat, summarim dicere, ut iudex caput illud, tanquam totius causae corpus habeat. 9 Porro, attentos facere (*auditores*) commune est omnium partium, cum opus est; nam alibi magis ubique, quam initio, remittunt animum. Itaque ridiculum est initio festari, cum tunc maxime attententi sint auditores. Quare, quoties sese offert oportunitas, captanda attentio est; ut, *Mihi animum advertite; neque enim mea magis, quam vestra res agitur; & Di-*

ὑμέτερον·, καὶ, „Ἐρῶ γὰρ ὑμῖν, οἷον οὐδεπώποτε ἀκηκόατε δεινόν, ἢ οὕτω Φαυμαστόν.„ τοῦτο δ' ἐστίν, ὡσπερ ἔφη Πρόδικος, ὅτε νυστάζοιεν οἱ ἀκροαταί, παρεμβάλλειν τῆς πεντηκονταδράχμου αὐτοῖς. 10 Ὅτι δὲ πρὸς τὸν ἀκροατὴν, οὐχ ἤπερ ὁ ἀκροατῆς, δῆλον· πάντες γὰρ ἢ διαβάλλουσιν, ἢ φόβους ἀπολύονται ἐν τοῖς προοιμίαις.

Ἄναξ, ἐρῶ μὲν, οὐχ ὅπως σπουδῆς ὑπο —

Τί Προοιμιάζει;

καὶ οἱ πονηρὸν τὸ πρᾶγμα ἔχοντες, ἢ δοκοῦντες· πανταχοῦ γὰρ βέλτιον διατρίβειν, ἢ ἐν τῷ πράγματι. διὸ οἱ δούλοι οὐ τὰ ἐρωτάμενα λέγουσιν, ἀλλὰ τὰ κύκλω, καὶ προοιμιάζονται. 11 Πόθεν δ' εὔνοος δεῖ ποιεῖν, εἴρηται, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τῶν τοιούτων. ἐπεὶ δὲ εὔ λέγεται,

cam vobis (horrendum facinus), nunquam alias auditum, aut certe non tam mirabile. Hoc autem est id, quod Prodicus dixit, se, cum auditores dormitantes videret, aliquid in medio sermone inferere ex sua quinquaginta drachmarum oratione. 10 Ad auditorem vero haberi prooemia, non quatenus auditor est, patet; omnes enim in prooemiis vel criminantur, vel metum disciunt.

Dicam quidem, o rex, non quanta diligentia —

Quid uteris prooemio?

Et qui malam causam habent, vel habere videntur, (*prooemiis utuntur;*) nam in quovis loco potius commorari melius est his, quam in ipsa causa. Itaque servi non ad interrogata respondent, sed verborum ambagibus utuntur, & longis exordiis. 11 Quomodo autem benevolentiam captare oporteat, dictum est, & de ceteris huiusmodi singulis. Quoniam vero bene dictum est (*ab Homero*):

Δός μ' ἐς Φαίηκας Φίλον ἔλθειν, ἢδ' ἑλεεινόν,
 τούτων δεῖ δύο στοχάζεσθαι. ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς
 οἰεσθαι δεῖ ποιεῖν συνεπαινεῖσθαι τὸν ἀκροατὴν, ἢ αὐ-
 τὸν, ἢ γένος, ἢ ἐπιτηδεύματ' αὐτοῦ, ἢ ἄλλως γέ πως.
 ὃ γὰρ λέγει Σωκράτης ἐν τῷ ἐπιταφίῳ, ἀληθές, ὅτι
 οὐ χαλεπὸν Ἀθηναίους ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινεῖν, ἀλλ' ἐν
 Λακεδαιμονίοις. τὰ δὲ τοῦ δημηγορικοῦ ἐκ τῶν τοῦ δι-
 κανικοῦ λόγου ἐστί. Φύσει δὲ ἥκιστα ἔχει· καὶ γὰρ
 καὶ, περὶ οὗ, ἴσασι· καὶ οὐδὲν δεῖται τὸ πρᾶγμα προ-
 ομιεῖν, ἀλλ' ἢ δι' αὐτὸν, ἢ τοὺς ἀντιλέγοντας, ἢ εἰάν
 μὴ, ἢ λίκον βούλει, ὑπολαμβάνωσιν, ἀλλ' ἢ μεῖζον,
 ἢ ἔλαττον· διὸ ἢ διαβάλλειν, ἢ ἀπολύεσθαι ἀνάγκη,
 καὶ ἢ αὐξῆσαι, ἢ μειῶσαι. τούτων δὲ ἕνεκα προομιεῖν
 δεῖται· ἢ κόσμου χάριν ὡς αὐτοκάβδαλα φαίνεται,

*Effice, ut adveniam, Diva, ad Phaeaces amicus,
 Et miserabilis,*

haec duo diligenter consideranda sunt. In exordiis au-
 tem demonstrativi generis efficere oportet, ut auditor
 una laudari putet se, vel genus, vel studia sua, vel alio
 aliquo modo. Quod enim ait Socrates in funebri sermo-
 ne, verum est, *Non difficile esse Athenienses Athenis lau-
 dare, sed apud Lacedaemonios.* Deliberationum vero exor-
 dia a iudiciali genere sumuntur. Naturâ tamen (*delibera-
 tiones*) rarissime exordia habent; nam sciunt (*deliberan-
 tes*), qua de re sint verba facienda; & res ipsa nullo in-
 diget prooemio, nisi vel propter ipsum (*oratore*), vel
 adversarios, vel si res non tanta existimetur, quantam
 ipse vult, sed aut maior, aut minor; iraque vel crimi-
 nari necesse est, vel crimina dissolvere, & vel ampli-
 ficare, vel minuere. Horum autem gratia prooemio opus
 est; vel ornamenti causa; ne temere effutita (*oratio*)

ἐὰν μὴ ἔχη· τοιοῦτον γὰρ τὸ Γοργίου ἐγκώμιον εἰς
Ἡλείους· οὐδὲν γὰρ προεξαγκωνίσας, οὐδὲ προανακι-
νήσας, εὐθὺς ἀρχεται, „Ἥλις, πόλις εὐδαίμων.“

ΚΕΦ. ΙΕ΄.

ΤΟΠΟΙ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΠΟΛΥΤΕΣΘΑΙ ΔΙΑΒΟΛΗΝ.

Περὶ δὲ διαβολῆς, ἐν μὲν τὸ ἐξ ὧν ἂν τις ὑπόληψιν
δυσχερῆ ἀπολύσαιτο· οὐδὲν γὰρ διαφέρει, εἴτε εἰπόν-
τος τινός, εἴτε μὴ ὥστε τοῦτο καθόλου. 2 Ἄλλος τρό-
πος, ὥστε πρὸς τὰ ἀμφισβητούμενα ἀπαντᾶν, ἢ ὡς
οὐκ ἔστιν, ἢ ὡς οὐ βλαβερόν, ἢ οὐ τούτω, ἢ ὡς οὐ τη-
λικούταν, ἢ οὐκ ἀδικόν, ἢ οὐ μέγα, ἢ οὐκ αἰσχρόν, ἢ
οὐκ ἔχον μέγεθος· περὶ γὰρ τοιούτων ἡ ἀμφισβήτησις
ὡσπερ Ἰφικράτης πρὸς Ναυσικράτην ἔφη γὰρ, ποιῆ-
σαι, ὃ ἔλεγε, καὶ βλάψαι, ἀλλ' οὐκ ἀδικεῖν ἢ ἀν-

videatur, si quis prooemio non utatur; eiusmodi est
encomium Gorgiae in Elienses; nulla enim ante bra-
chiorum extensione facta, nulla praeparatione, statim
incipit, *Elis, fortunata civitas.*

C A P. XV.

Loci ad crimina dissolvenda.

De criminatione autem, id primum est, (*ut ea dicantur*), quae valent ad delendam ex animis malam existi-
mationem; nihil enim refert, siye ex alicuius sermone
mala existimatio concitata fuerit, siye non; nam illud
generatim prodest. 2 Alius modus est, ut ita occurratur,
sicut rebus controversis occurri solet, vel non esse fa-
ctam rem, vel non esse perniciosam, vel non huic, vel
non tam magnam, vel non iniquam, vel non magnam,
vel non turpem, vel esse pusillam; nam de his solet esse
controversia; quemadmodum Iphicrates contra Naufi-
cratem; dixit enim, se fecisse, quod ille obiiciebat, non
tamen iniuste se gessisse; vel compensari, quod iniuste

τικαταλλάττεσθαι ἀδικοῦντα· εἰ βλαβερόν, ἀλλὰ κα-
λόν· εἰ λυπηρόν, ἀλλ' ὠφέλιμον· ἢ τι ἄλλο τοιοῦτον.
3 Ἄλλος τρόπος, ὡς ἔστιν ἀμάρτημα, ἢ ἀτύχημα, ἢ
ἀναγκαῖόν· οἷον Σοφοκλῆς ἔφη τρέμειν, οὐχ, ὡς ὁ δια-
βάλλων ἔφη, ἵνα δοκῆ γέρον, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης· οὐ
γὰρ ἔκοντι εἶναι αὐτῷ ἔτη ὀγδοήκοντα. καὶ ἀντικατα-
λάττεσθαι τὸ οὐ ἔνεκα, ὅτι οὐ βλάψαι ἠβούλετο, ἀλ-
λὰ τόδε, καὶ οὐ τοῦτο, ὃ διεβάλλετο, ποιῆσαι· συνέ-
βη δὲ βλαβῆναι. δίκαιον δὲ μισεῖν, εἰ, ὅπως τοῦτο γέ-
νηται, ἐποιοῦν. 4 Ἄλλος, εἰ ἐμπεριείληπται ὁ διαβάλ-
λων ἢ νῦν, ἢ πρότερον, ἢ αὐτός, ἢ τῶν ἐγγύς. 5 Ἄλ-
λος, εἰ ἐμπεριλαμβάνονται, οὓς ὁμολογοῦσι μὴ ἐνό-
χους εἶναι τῇ διαβολῇ· οἷον, εἰ ὅτι καθαρός ὁ μοιχός,
καὶ ὁ δειῖνα, [καὶ ὁ δειῖνα ἄρα]. 6 Ἄλλος, εἰ ἄλλους

factum est; (*ut*,) si detrimentum attulit, at fuit honestum; si molestum fuit, at utilitatem habuit, aut aliud simile quid. 3 Alius modus est, (*ut dicatur*,) aut errorem fuisse, aut infortunium, aut necessitate evenisse; quemadmodum Sophocles se tremere dixit, non, ut calumniator obiecerat, quo senex videretur, sed necessario; non enim sua sponte ad annos octoginta pervenisse. Licet etiam finem, cuius gratia factum sit aliquid, commutare, ut, Non erat ei animus laedendi, sed aliud efficiendi, neque hoc facere studebat, quod calumniator ait, sed accidit, ut is laederetur. Effet autem odio dignus, si hoc efficere studuisset. 4 Alius (*modus est, ut animadvertatur*), an adversarius in ea culpa vel hoc tempore, vel antea fuerit, aut ipse, aut aliquis propinquo- rum eius. 5 Alius modus, si illi comprehenduntur, quos adversarii fatentur non esse crimini obnoxios; ut, si adulter est sceleris purus, ergo etiam hic atque ille. 6 Alius modus, si alios falso insimulavit, vel eum

διέβαλεν, ἢ ἄλλος αὐτὸν, ἢ ἄνευ διαβολῆς ὑπελαμ-
βάνοντο, ὡσπερ αὐτὸς νῦν, οἱ πεφύμασιν οὐκ ἔνοχοι.

7 Ἄλλος ἐκ τοῦ ἀντιδιαβάλλειν τὸν διαβάλλοντα·
ἀτοπον γὰρ, εἰ ὁ αὐτὸς ἄπιστος, οἱ τούτου λόγοι ἔσον-
ται πιστοί. 8 Ἄλλος, εἰ γέγονε κρίσις· ὡσπερ Εὐρι-
πίδης πρὸς Ὑγιαίνοντα· ἐν τῇ Ἀντιδόσει κατηγοροῦν-
τα, ὡς ἀσεβῆς, ὅς γ' ἐποίησε κελεύων ἐπιιορκεῖν·

Ἡ γλῶσσ' ὁμώμοχ', ἢ δὲ Φρὴν ἀνώματος·
ἔφη γὰρ, αὐτὸν ἀδικεῖν τὰς ἐκ τοῦ Διονυσιακοῦ ἀγῶ-
νος κρίσεις εἰς τὰ δικαστήρια ἄγοντα· ἐκεῖ γὰρ αὐτὸν
δεδωκέναι λόγον, ἢ δάσειν, εἰ βούλεται κατηγορεῖν.
9 Ἄλλος ἐκ τοῦ διαβολῆς κατηγορεῖν, ἢ λίκον· καὶ
τοῦτο, ὅτι ἄλλας κρίσεις ποιεῖ. κοινὸς δ' ἀμφοῖν ὁ τό-
πος, τὸ σύμβολα λέγειν· οἷον ἐν τῷ Τεύκρω ὁ Ὀδυσ-
σεύς, ὅτι οἰκέϊος τῷ Πριάμῳ· ἢ γὰρ Ἡσιόνη ἀδελφῆ·

alius, vel sine criminatione alicuius si tales existimaban-
tur, qualis ipse nunc, qui tamen innocentes deinde re-
perti sunt. 7 Alius, si quis criminantem recriminatur.
Nam absurdum est, ut eius oratio fidem faciat, qui non
sit ipse fide dignus. 8 Alius, si iam factum est iudicium;
quemadmodum Euripides contra Hygiaenontem in An-
tidosi cum accusaretur tanquam impius, quod iuberet
peierare, cum versum illum fecisset:

Iuravi lingua, mentem iniuratam gero;
dixit enim, iniuste eum facere, qui iudicia ex certa-
mine Liberi patris in forum adduceret; se namque ibi
iam rationem reddidisse, aut redditurum, si ibi vellet
accusare. 9 Alius, si calumnia ipsa vituperetur, quam
grave illa malum sit, utpote quae iudicia perturbet.
Communis vero locus amborum est, cum signa com-
memorant; ut in Teucro Ulysses ait, Teucrum esse
Priamo sanguine coniunctum; nam Hesionē fuit (Pri-

ὁ δὲ, ὅτι ὁ πατὴρ ἐχθρὸς τῷ Πριάμῳ ὁ Τελαμών· καὶ ὅτι οὐ κατέϊπε τῶν κατασκοπῶν. 10 Ἄλλος τῶν διαβάλλοντι, τὸν ἐπαινοῦντα μικρὸν μακρῶς ψέξαι, μέγα συντόμως, ἢ πολλὰ ἀγαθὰ προθέντα, ὃ εἰς τὸ πρᾶγμα προφέρει, ἐν ψέξαι. τοιοῦτοι δὲ οἱ τεχνικώτατοι καὶ ἀδικώτατοι τοῖς ἀγαθοῖς γὰρ βλάβπτειν πειρῶνται, μιγνύντες αὐτὰ τῷ κακῷ. κοινὸν δὲ τῶν διαβάλλοντι καὶ τῶ ἀπολυομένῳ, ἐπειδὴ τὸ αὐτὸ ἐνδέχεται πλειόνων ἕνεκα πραχθῆναι, τῷ μὲν διαβάλλοντι κακοηθιστέον ἐστὶ τὸ χεῖρον ἐκλαμβάνοντι τῷ δὲ ἀπολυομένῳ ἐπὶ τὸ βέλτιον οἶον ὅτι ὁ Διομήδης τὸν Ὀδυσσεῶν προείλετο, τῷ μὲν, ὅτι διὰ τὸ ἄριστον ὑπολαμβάνειν τὸν Ὀδυσσεῶν· τῷ δὲ, ὅτι οὐ· ἀλλὰ διὰ τὸ μόνον μὴ ἀνταγωνιστὴν, ὡς Φαῦλον. καὶ περὶ μὲν διαβολῆς εἰρήσθω τὰ αὐτά.

mi) foror; ille vero (*dixit*), patrem suum Telamonem Priamo hostem fuisse, neque se speculatores indicasse. 10 Alius modus accusatoris proprius, si paululum laudet, ut gravius vituperet, & si, quod magnum atque egregium est, breviter attingat, vel si multis bonis propositis, deinde unum, quod ad causam faciat, crimen proferens vituperet. Tales autem sunt artificiosissimi & iniquissimi (*accusatores*); nam adversarium bonis eius laedere conantur, cum ea vitio permisceant. Illud vero commune est & inferenti crimen & depellenti, quoniam fieri potest, ut eadem res pluribus de causis facta sit, criminans debet eam depravare, atque in deteriorem partem inflectere; dissolvens autem crimen in meliorem partem trahere; ut quod Diomedes Ulysses socium elegerit, ideo factum esse, quoniam Ulysses Graecorum optimum existimaret; immo vero, dicit alius, quoniam solum eum tanquam ignavum sibi non fore aemulum iudicaret. Ac de criminatione quidem haec dicta sint.

ΚΕΦ. ΙΣΤ΄.

ΠΕΡΙ ΔΙΗΓΗΣΕΩΣ.

Διήγησις δ' ἐν μὲν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς ἐστὶν οὐκ ἐφεξῆς, ἀλλὰ κατὰ μέρος· δεῖ μὲν γὰρ τὰς πράξεις διελθεῖν, ἐξ ὧν ὁ λόγος· σύγκειται γὰρ ἔχων ὁ λόγος τὸ μὲν ἀτέχνον· οὐδὲν γὰρ αἴτιος ὁ λέγων τῶν πράξεων· τὸ δὲ ἐκ τῆς τέχνης· τοῦτο δ' ἐστὶν, ἢ ὅτι ἐστὶ δεῖξαι, ἢ εἶναι ἢ ἀπίστον, ἢ ὅτι ποῖον, ἢ ὅτι πόσον, ἢ καὶ ἀπαντα. 2 Διὰ δὲ τούτ' ἐνίοτε οὐκ ἐφεξῆς δεῖ διηγείσθαι πάντα, ὅτι δυσμνημόνευτον τὸ δεικνύναι οὕτως. ἐκ μὲν οὖν τούτων ἀνδρείος· ἐκ δὲ τῶνδε σοφός, ἢ δίκαιος. καὶ ἀπλούστερος ὁ λόγος οὗτος· ἐκεῖνος δὲ ποικίλος, καὶ οὐ λιτός. 3 Δεῖ δὲ τοὺς μὲν γνωρίμους ἀναμνηστικῶς διὰ οἱ πολλοὶ οὐδὲν δεόνται διηγῆσθαι· οἷον, εἰ θέλεις

C A P. XVI.

De narratione.

Narratio vero in exornationibus non perpetua est, sed in plures partes distincta; nam actiones & res gestas commemorare opus est, e quibus oratio componitur; constat enim oratio tum ex iis, quae sunt artis expertia; neque enim dicens auctor est rerum gestarum; tum vero ex iis, quae ab arte proveniunt; ut, cum rem factam esse docere opus est, si fuerit incredibilis, vel qualis sit, aut quanta, vel haec simul omnia. 2 Qua de causa interdum non continenti oportet uti narratione, quoniam sic demonstrata difficulter memoriae mandantur. (Uti,) Ex his quidem fortis esse cognoscitur; ex illis vero sapiens, aut iustus. Atque haec oratio simplicior est; illa autem varia, nec exilis. 3 Notas vero & celebres actiones tantum in memoriam revocare opus est, quo fit, ut multi oratione non in-

Ἀχιλλέα ἐπαινεῖν ἴσασι γὰρ πάντες τὰς πράξεις·
 ἀλλὰ χρῆσθαι αὐταῖς δεῖ· ἐὰν δὲ Κριτίαν, δεῖ οὐ
 γὰρ πολλοὶ ἴσασιν. * * 4 Νῦν δὲ γελοίως τὴν διήγη-
 σὶν Φασι δεῖν εἶναι ταχείαν. καίτοι, ὥσπερ ὁ τῶ μάτ-
 τοντι ἐρομένω, πότερον σκληρὰν ἢ μαλακὴν μάξει, τί
 δ', ἔφη, εὐ ἀδύνατον; καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως· δεῖ γὰρ
 μὴ μακρῶς διηγείσθαι, ὥσπερ οὐδὲ προοιμιάζεσθαι
 μακρῶς, οὐδὲ τὰς πίστεις λέγειν· οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθά
 ἐστὶ τὸ εὖ, ἢ τῶ ταχύ, ἢ τῶ συντόμως, ἀλλὰ τῶ με-
 τρίως· τούτο δ' ἐστὶ τὸ λέγειν, ὅσα δηλώσει τὸ πρᾶγ-
 μα, ἢ ὅσα ποιήσει ὑπολαβεῖν γεγονέναι, ἢ βεβλα-
 φέναι, ἢ ἠδικηκέναι, ἢ τηλικαῦτα ἢλίκα βούλει· τῶ δὲ
 ἐναντίω τὰ ἐναντία. 5 Παραδιηγείσθαι δὲ, ὅσα εἰς
 τὴν σὴν ἀρετὴν φέρει· οἷον, „ Ἐγὼ δ' ἐνουθέτου αἰεὶ

digeant; ut, si volueris Achillem laudare; sciunt enim
 omnes, quae res ab eo gestae fuerint; itaque illis tan-
 tum uti debes; si vero Critiam, (narrare) oportet; nam
 non multi sciunt, (quae ille gesserit). * * 4 Ridicule autem
 hodie dicunt, narrationem brevem esse oportere. At-
 qui, quod quidam pistori panem subigenti, percontan-
 tique, durumne an mollem subigeret, quid? bene (in-
 quit) omnino subigere non licet? idem huc etiam ac-
 commodari potest; neque enim proluxa uti narratione
 oportet, neque prolixo exordio, neque probationibus;
 sed neque hac in parte recte se habet, breviter conci-
 seque narrare, verum quod medium est, servare de-
 cet; hoc est, dicere, quae factis sint ad rem explican-
 dam, vel quae in opinionem inducant, rem esse factam,
 vel eum laesisse, vel iniuste fecisse, vel cetera eius ge-
 neris, quaecunque voluerit; adversario autem contra-
 ria convenient. 5 Inferere etiam narrationi debes, quae
 probitatem tuam significant; ut, Ego vero nunquam ad-

τὰ δίκαια, λέγων μὴ τὰ τέκνα ἐγκαταλείπειν. ἢ
 πατέρου κακίαν. Ὁ δὲ ἀπεκρίνατό μοι, ὅτι, οὐκ ἂν
 ἦ αὐτὸς, ἔσται ἄλλα παιδιὰ. ὁ τοὺς ἀφισταμένους
 Αἰγυπτίους ἀποκρίνασθαι φησὶν ὁ Ἡρόδοτος. ἢ ὅσα
 ἠδέα τοῖς δικασταῖς. 6 Ἀπολογουμένῳ δὲ ἐλάττων ἢ
 διήγησις. αἱ δ' ἀμφισβητήσεις, ἢ μὴ γεγονέναι, ἢ
 μὴ βλαβερὸν εἶναι, ἢ μὴ ἀδικον, ἢ μὴ τηλικαῦτον
 ὥστε περὶ τὸ ὁμολογούμενον οὐ διατριπτέον, ἔαν μὴ τι
 εἰς ἐκεῖνο συντείνῃ, οἷον, εἰ πέπρακται, ἀλλ' οὐκ ἀδι-
 κον. 7 Ἐτι πεπραγμένα δεῖ λέγειν, ὅσα μὴ πραττό-
 μενα ἢ οἰκτον, ἢ δεινώσιν φέροι. παράδειγμα ὁ Ἀλ-
 κινόου ἀπόλογος, ὅτε πρὸς τὴν Πενελόπην ἐν ἐξήκοντα
 ἔπεσι πεποιήται. καὶ ὡς Φάυλλος τὸν κύκλον, καὶ
 ὁ ἐν τῷ Οἰνεῖ πρόλογος. 8 Ἠθικὴν δὲ δεῖ τὴν διήγησιν
 εἶναι. ἔσται δὲ τοῦτο, ἂν εἰδῶμεν, τί ἦθος ποιεῖ. ἐν μὲν

*ponere destiti, quae iusta esse sentiebam, ne filios desererent. Vel
 quae declarent alterius improbitatem: Ille vero mihi respon-
 dit, sibi, ubicunque fuerit, alios non defuturos filios; quod
 Aegyptios respondisse, cum a rege suo defecissent, tra-
 dit Herodotus. Vel quae iudicibus ipsis iucunda sint. 6
 Defensori autem narratio minor est. Sunt huiusmodi
 controversiae, vel non esse factum, vel non detrimen-
 tum attulisse, vel non iniuste factum, vel non tam ma-
 gnum esse; quare non est in re certa commorandum,
 nisi quis eo tendat, ut probet, factum quidem esse,
 sed non esse iniustum. 7 Praeterea res narrare oportet,
 quae factae neque miserationem, neque indignationem
 commovent. Exemplum est apologus Alcinoi, quem
 apud Penelopen sexaginta versibus explicuit. Et ut Phayl-
 lus cyclum, & qualis est Oenei prologus. 8 Moratam
 autem oportet esse narrationem. Id erit facile, si quid
 mores effingat, intellexerimus. Ac illud quidem primum*

δὴ τὸ προαίρεσιν δηλοῦν· ποιὸν δὲ τὸ ἦθος τῶ ποιῶν ταύτην. ἢ δὲ προαίρεσις ποιά τῶ τέλει· διὰ τοῦτο οὐκ ἔχουσιν οἱ μαθηματικοὶ λόγοι ἦθη, ὅτι οὐδὲ προαίρεσιν τὸ γὰρ οὐ ἕνεκα οὐκ ἔχουσιν· ἀλλ' οἱ Σωκρατικοὶ περὶ τοιούτων γὰρ λέγουσιν. 9 Ἀλλὰ ἠθικὰ τὰ ἐπόμενα ἐκάστῳ ἦθει οἶον, „ὅτι ἅμα λέγων ἐβάδιζε“, δηλοῖ γὰρ θρασύτητα καὶ ἀγροικίαν ἦθους. καὶ μὴ ὡς ἀπὸ διανοίας λέγειν, ὡς περὶ οἱ νῦν, ἀλλ' ὡς ἀπὸ προαιρέσεως. „Ἐγὼ δὲ ἐβουλόμην, καὶ προειλόμην γὰρ τοῦτο· ἀλλ' εἰ μὴ ᾤνημην, βέλτιον“, τὸ μὲν γὰρ Φρονίμου· τὸ δὲ ἀγαθοῦ· Φρονίμου μὲν γὰρ ἐν τῷ τὸ ὠφέλιμον διώκειν· ἀγαθοῦ δὲ ἐν τῷ τὸ καλόν. ἀν δ' ἄπιστον ἦ, τότε τὴν αἰτίαν ἐπιλέγειν· ὡς περὶ Σοφοκλῆς ποιεῖ. παράδειγμα τὸ ἐκ τῆς Ἀντιγόνης, ὅτι μᾶλλον

est, consilium declarare; nam quale esse consilium ostenditur, tales etiam mores habentur. Quale autem consilium sit, sine cognoscitur; atque hac de causa mathematicae demonstrationes non sunt moratae, quia consilium non habent; neque enim alicuius gratia fieri solent; at vero Socratici (*dialogi morati sunt*), quoniam de rebus huiusmodi sunt, quae alicuius gratia fiunt. 9 Sed ea quoque morata dicuntur, quae cuiusque mores consequuntur; ut, *haec vociferans vadebat*; indicat enim hoc temeritatem & rusticitatem morum. Et quae non tanquam cogitata dicuntur, ut hodierni (*oratores dicunt*), sed tanquam ex voluntate atque consilio. (*Ut*,) *Ego hoc semper volui, & quamvis mihi non esset utile, tamen honestius esse constitui*; illud quidem prudentis est, at hoc probi viri; nam prudentis est, id sequi, quod utile sit, probi vero, quod honestum. Quod si autem res incredibilis fuerit, tunc illi causam adiungere oportet; quemadmodum Sophocles facit. Exemplo est Anti-

τοῦ ἀδελφοῦ ἐκίδετο, ἢ ἀνδρὸς, ἢ τέκνων· τὰ μὲν γὰρ
ἀν γενέσθαι ἀπολόμενα·

Μητρὸς δ' ἐν ἄδου καὶ πατρὸς βεβηκότων,

Οὐκ ἔστ' ἀδελφὸς, ὅστις ἀν βλάσται ποτέ.

ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς αἰτίαν, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἀγνοεῖς ἀπίστα
λέγων, ἀλλὰ φύσει τοιοῦτος εἶ· ἀπιστοῦσι γὰρ, ἄλ-
λο τι πράττειν ἐκόντα, πλὴν τὸ συμφέρον. 10 Ἐτι
ἐκ τῶν παθητικῶν λέγειν διηγούμενον καὶ τὰ ἐπόμενα,
καὶ ἂ ἴσασι, καὶ τὰ ἰδίᾳ ἢ αὐτῶ, ἢ ἐκείνῳ προσόντα·
„ Ὁ δ' ἄχετό με ὑποβλέψας. „ καὶ ὡς περὶ Κρα-
τύλου Αἰσχίνης, ὅτι διασίζων καὶ ταῖν χερῶν διασείων·
πιθανὰ γάρ· διότι σύμβολα γίγνεται ταῦτα, ἂ ἴσα-
σιν, ἐκείνων, ὧν οὐκ ἴσασι. πλεῖστα δὲ τοιαῦτα λα-
βεῖν ἐξ Ὀμήρου ἔστιν·

gone, dicens, se magis fratrem curare, quam mari-
tum, aut filios; nam hos etiam si perdiderit, se posse
recuperare:

Utrisque vero mortuis parentibus,

Non frater ullus exoriri unquam potest.

Si vero causam nullam afferre poteris, (*dic,*) te non
ignorare, quae dicis, incredibilia videri, sed tamen na-
turam tuam esse eiusmodi; non enim creditur; aliquem
sua sponte facere id, quod utile non est. 10 Debent
etiam in narratione poni, quae movere animum pos-
sint, ut si consequentia narrentur, aut nota (*auditori-
bus*), & quae privatim vel oratori, vel adversario pro-
pria sint. *Ille vero discessit oculos ad me retorquens.* Et quod
de Cratylo dixit Aeschines, *eum exhibilare, & manibus ex-
plodere;* haec enim fidem faciunt; propterea quod nota
eorum sunt indicia, quae (*auditores*) nesciunt. Plurima
autem huiusmodi licet ab Homero sumere:

Aristot. Vol. IV.

B b

Ὡς ἄρ' ἔφη, γρηῦς δὲ κατέσχετο χερσὶ πρόσωπα· οἱ γὰρ δακρύνειν ἀρχόμενοι ἐπιλαμβάνονται τῶν ὀφθαλμῶν. καὶ εὐθὺς εἰσάσαγε σεαυτὸν ποιόν τινα, ἵνα ὡς τοιοῦτον θεωρῶσι καὶ τὸν ἀντίδικον λανθάνων δὲ ποίει. ὅτι δὲ ράδιον, ὄρῳν δεῖ ἐκ τῶν ἀπαγγελόντων· περὶ ὧν γὰρ μηδὲν ἴσμεν, ὅμως λαμβάνομεν ὑπόληψίν τινα. πολλαχοῦ δὲ δεῖ διηγεῖσθαι, καὶ ἐνίοτε καὶ ἐν ἀρχῇ. 11 Ἐν δὲ δημηγορίᾳ ἥκιστα διήγησις ἐστίν, ὅτι περὶ τῶν μελλόντων οὐδεὶς διηγεῖται· ἀλλ', ἐάνπερ διήγησις ἦ, τῶν γενομένων ἐστίν, ἵνα ἀναμνησθέντες ἐκείνων βέλτιον βουλευσῶνται περὶ τῶν ὕστερον, ἢ διαβάλλοντες, ἢ ἐπαινοῦντες. ἀλλὰ τότε οὐ τὸ τοῦ συμβούλου ποιεῖ ἔργον. ἀν δ' ἦ ἄπιστον, ὑπισχνεῖσθαι τε καὶ αἰτίαν λέγειν εὐθὺς, καὶ διατάττειν οἷς βού-

At anus ad faciem palmas utraque tetendit;

nam flere incipientes oculos manu tangere solent. Statim vero te ipsum infinua, probumque virum ostende, (*contra preme adversarium*), ut deinceps in tota oratione illum quoque talem existiment (*auditores*); sed occulte hoc facito. Quod autem hoc facile fit, ex iis intelligere licet, qui nobis aliquid nuntiant; quamvis enim ea de re nihil antea sciamus, statim tamen opinionem quandam concipimus. Multis vero in locis narrare opus est, & nonnunquam etiam in principio. 11 In deliberatione rarissime narratio locum habet, quoniam de rebus futuris nemo narrat; sed si ulla narratio fuerit, de praeteritis erit, ut in memoriam ea revocantes de futuris melius consultent, vel vituperando, vel laudando. Sed tunc orator *deliberantis* munus non exsequitur. Quod si fuerit incredibile, (*quod narras*), debes polliceri, te statim causam allaturum esse, vel eorum arbitrio rem commissurum, quorum ipsi voluerint; ut, Io-

λονται οἶον, ἢ Ἰοκάστη ἢ Καρκίνου ἐν τῷ Οἰδίποδι
αἰεὶ ὑπισχνεῖται, πυνθανομένου τοῦ ζητοῦντος τὸν υἱόν·
καὶ ὁ Αἴμων ὁ Σοφοκλέους.

Κ Ε Φ. ιζ'.

Π Ε Ρ Ι Π Ι Σ Τ Ε Ω Ν.

Τὰς δὲ πίστεις δεῖ ἀποδεικτικὰς εἶναι ἀποδεικνύ-
ναι δὲ χρῆ, ἐπεὶ περὶ τεττάρων ἢ ἀμφισβήτησις, περὶ
τοῦ ἀμφισβητουμένου φέροντα τὴν ἀπόδειξιν οἶον, εἰ,
ὅτι οὐ γέγονεν, ἀμφισβητεῖ, ἐν τῇ κρίσει δεῖ τούτου
μάλιστα τὴν ἀπόδειξιν φέρειν· εἰ δ', ὅτι οὐκ ἔβλαψε,
τούτου, καὶ ὅτι οὐ τοσόνδε, ἢ ὅτι δικαίως. ὡσαύτως
καὶ, εἰ περὶ τοῦ γενέσθαι τοῦτο ἢ ἀμφισβήτησις. 2
Μὴ λανθανέτω δὲ, ὅτι ἀναγκαῖον ἐν ταύτῃ τῇ ἀμ-
φισβήτησει μόνῃ, τὸν ἕτερον εἶναι πονηρόν· οὐ γάρ ἐστιν
ἄγνοια αἰτία, ὡσπερ ἂν εἴ τινες περὶ τοῦ δικαίου ἀμ-

caste in Oedipode Carcini semper pollicetur, cum eam
interrogaret filium quaerens; & Aemon apud Sopho-
clem.

C A P. X V I I.

De probationibus.

Probationes autem demonstrandi vim habere debent;
& quoniam quadripartito quaestiones distributae sunt,
oportet ea demonstrare, de quibus cum adversario con-
troversia est; ut, si de facto dubitatur, hoc erit maxi-
me in iudicio argumentis confirmandum; quod si te non
laesisse dicas, hoc probare debes, aut si dicas, non esse
tam magnum, aut iuste factum. Similiter etiam, si de
facto controversia fuerit. 2 Illud vero sciendum est, in
hac sola de facto controversia necessarium esse, ut al-
ter litigantium improbus sit; non enim ignorantia con-
troversiae causa est, ut si quidam inter se de aequo

Φισβητοῖεν. ὥστ' ἐν τούτῳ χρονιστέον· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις οὐ. 3 Ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς τὸ πολὺ, ὅτι καλὰ καὶ ὠφέλιμα, ἢ αὐξήσις ἔσται· τὰ γὰρ πράγματα δεῖ πιστεῦσθαι· ὀλιγάκις γὰρ καὶ τούτων ἀποδείξεις φέρουσιν, εἰς ἀπίστα ἢ, ἢ εἰς ἄλλος αἰτίαν ἔχῃ. 4 Ἐν δὲ τοῖς δημηγορικοῖς ἢ ὡς οὐκ ἔσται, ἀμφισβητήσειεν ἂν τις· ἢ ὡς ἔσται μὲν, ἀκελεύει, ἀλλ' οὐ δίκαια ἢ οὐκ ὠφέλιμα, ἢ οὐ τηλικαῦτα. δεῖ δὲ καὶ ὄραν, εἴ τι ψεύδεται ἐκτὸς τοῦ πράγματος· τεκμήρια γὰρ ταῦτα φαίνεται καὶ τῶν ἄλλων ὅτι ψεύδεται. 5 Ἔστι δὲ τὰ μὲν παραδείγματα δημηγορικώτατα· τὰ δ' ἐνδυμήματα δικανικώτερα. ἢ μὲν γὰρ περὶ τὸ μέλλον· ὥστ' ἐκ τῶν γενομένων ἀνάγκη παραδείγματα λέγειν· ἢ δὲ περὶ ὄντων ἢ μὴ ὄντων, οὐ μᾶλλον

iustoque contenderent. Quapropter in hoc diu commemorandum est; in aliis vero minime. 3 In exornationibus vero curandum est, ut amplificando probetur; facta esse honesta atque utilia; nam ea credi opus est; siquidem raro probationem requirunt, nisi forte vel incredibilia sint, vel aliquis alius eorum auctor existimetur. 4 In deliberationibus autem vel non futura ea, (*de quibus deliberat,*) aliquis ambigere potest, vel futura quidem ea, quae vult, sed non iusta, aut non utilia, aut non tam magna. Videndum est etiam, an aliquid falsi dixerit extra causam; nam haec & aliorum videntur indicia esse, nempe eum mentiri. 5 Exempla vero sunt deliberativo generi accommodatissima; enthymemata magis iudiciali generi conveniunt. Nam deliberatio quidem est de futuro; quare ex rebus iam factis exempla ad probandum ducere oportet; iudicium autem est de iis, quae sunt, aut non sunt, quorum

ἀπόδειξις ἔστι καὶ ἀνάγκη ἔχει γὰρ τὸ γεγονός ἀνάγκη.
6 Οὐ δεῖ δὲ ἐφεξῆς λέγειν τὰ ἐνθυμήματα, ἀλλ' ἀναμιγνύναι· εἰ δὲ μὴ, καταβλάπτει ἀλλήλα· ἔστι γὰρ καὶ τοῦ ποσοῦ ὅρος.

Ω φίλ', ἐπεὶ τόσα εἶπες, ὅσ' ἂν πεπνυμένος ἀνὴρ. ἀλλ' οὐ τοιαῦτα. 7 Καὶ μὴ περὶ πάντων ἐνθυμήματα ζητεῖν· εἰ δὲ μὴ, ποιήσεις, ὅπερ ἔνιοι ποιοῦσι τῶν φιλοσοφούντων, οἱ συλλογίζονται τὰ γνωριμώτερα καὶ πιστότερα, ἢ ἐξ ὧν λέγουσι. 8 Καὶ ὅταν πάθος ποιῆς, μὴ λέγε ἐνθύμημα· ἢ γὰρ ἐκκρούσει τὸ πάθος, ἢ μάτην εἰρημένον ἔσται τὸ ἐνθύμημα· ἐκκρούουσι γὰρ αἱ κινήσεις ἀλλήλας αἱ ἅμα, καὶ ἢ ἀφανίζουσιν, ἢ ἀσθενεῖς ποιοῦσιν. οὐδ', ὅταν ἠθικὸν τὸν λόγον, οὐ δεῖ ἐνθύμημά τι ζητεῖν ἅμα· οὐ γὰρ ἔχει οὔτε ἦθος, οὔτε προαίρεσιν ἢ

magis est demonstratio & necessitas; nam praeteritum in se necessitatem habet. 6 Non oportet autem continuare enthymemata, sed cum aliis permiscere; alioqui se vicissim infringunt; nam est etiam modus in numero.

Care mihi, postquam tot tantum es verba locutus,

Quot solet effari prudens.

Non enim dixit talia. 7 Nec de omnibus enthymemata quaerere oportet; alioquin idem efficies, quod nonnulli faciunt philosophi, qui syllogismis demonstrant notiora & certiora iis, unde syllogismos ducunt. 8 Et cum animos commovere vis, ne enthymemate utaris; aut enim hoc commotionem extrudet, aut frustra prolatum erit; motus enim animi se vicissim expellunt, nec simul esse possunt, sed aut evanescunt, aut imbecilliores redduntur. Neque cum mores exprimere oratione volumus, oportet simul enthymema aliquod quaerere; nam demonstratio neque mores, neque consilium ex-

ἀπόδειξις. 9 Γνώμαις δὲ χρηστέον καὶ ἐν διηγήσει, καὶ ἐν πίστει ἠθικὸν γάρ. „Καὶ ἐγὼ δέδωκα, καὶ ταῦτ' εἶδως, ὡς οὐ δεῖ πιστεύειν. „ εἶαν δὲ παθητικῶς, „Καὶ οὐ μεταμέλει μοι, καίπερ ἠδικημένω· τούτω μὲν γὰρ περίεστι τὸ κέρδος, ἐμοὶ δὲ τὸ δίκαιον. „ 10 Τὸ δὲ δημηγορεῖν χαλεπώτερον τοῦ δικάζεσθαι· εἰκότως· διότι περὶ τὸ μέλλον· ἐκεῖ δὲ περὶ τὸ γεγονός, ὃ ἐπιστητὸν ἤδη καὶ τοῖς μάντεσιν, ὡς ἔφη Ἐπιμενίδης ὁ Κρήσι· ἐκεῖνος γὰρ περὶ τῶν ἐσομένων οὐκ ἔμαντεύετο, ἀλλὰ περὶ τῶν γεγονότων μὲν, ἀδήλων δέ. καὶ ὁ νόμος ὑπόθεσις ἐν τοῖς δικανικοῖς. ἔχοντα δὲ ἀρχὴν ῥαῶν εὐρεῖν ἀπόδειξιν, καὶ οὐκ ἔχει πολλὰς διατριβάς· οἷον, πρὸς ἀντίδικον, ἢ περὶ αὐτοῦ, ἢ παθητικὸν ποιεῖν· ἀλλ' ἥκιστα πάντων, ἂν μὴ ἐξίστηται. δεῖ οὖν ἀποροῦντα

primit. 9 Sententiis autem utendum est etiam in narratione, & in confirmatione; nam ad mores exprimendos valent. *Ego vero pecuniam ei credidi, quamvis scirem, nemini fidem habendam esse.* Quod si cum animi motu, *Necque tamen me poenitet, quamvis iniuriam ac detrimentum acceperim; isti enim lucrum superest, mihi vero iustum.* 10 Est autem difficilius in deliberativo, quam in iudiciali genere versari; merito; quoniam de futuro (*deliberatio est*); iudicium vero de praeterito, quod etiam auguribus iam notum est, quemadmodum dixit Epimenides Cretenensis; is enim non de futuris divinabat, sed de praeteritis, quae tamen essent obscura. Quin in iudicialibus controversiis lex est tanquam fundamentum. Qui autem principium habet, is facilius probationem invenire potest, nec multum ipsi commorandum est; v. c. (*ut dicat*) contra adversarium, aut de se ipso, aut ut animos commoveat; sed haec rarissime omnium (*in hoc genere*) reperiuntur, nisi quis a causa discesserit. Quare debet

τοῦτο ποιεῖν, ὅπερ οἱ Ἀθήνησι ῥήτορες ποιοῦσι· καὶ Ἰσοκράτης· καὶ γὰρ συμβουλευῶν κατηγορεῖ, οἷον Λακεδαιμονίων μὲν ἐν τῷ Πανηγυρικῷ· Χάρητος δὲ ἐν τῷ Συμμαχικῷ. 11 Ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς δεῖ τὸν λόγον ἐπεισοδιῶν ἐπαίνοις, οἷον Ἰσοκράτης ποιεῖ αἰεὶ γὰρ τινα εἰσάγει. καὶ ὃ ἔλεγε Γοργίας, ὅτι οὐχ ὑπολείπει αὐτὸν ὁ λόγος, τοῦτό ἐστιν· εἰ γὰρ Ἀχιλλέα λέγει, Πηλέα ἐπαινεῖ, εἶτα Αἰακὸν, εἶτα τὴν θεὸν ὁμοίως δὲ καὶ ἀνδρῖαν· ἢ τὰ καὶ τὰ ποιεῖ ἂ τριὸν γε ἐστίν. 12 Ἐχοντα μὲν οὖν ἀποδείξεις, καὶ ἠθικῶς λεπτόν, καὶ ἀποδεικτικῶς. εἰ δὲ μὴ ἔχῃς ἐνθυμήματα, ἠθικῶς καὶ μᾶλλον τῷ ἐπιεικεῖ ἀρμόττει, χρηστὸν φαίνεσθαι, ἢ τὸν λόγον ἀκριβῆ. 13 Τῶν δὲ ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ μᾶλλον εὐδοκιμεῖ τῶν δει-

his tantum indulgere orator, cum alia non habet, quae dicat, quemadmodum Athenis oratores faciunt; atque etiam Isocrates; nam is in deliberationibus accusat quoque, ut Lacedaemonios quidem in Panegyrico; Charetem vero in oratione Sociali. 11 In exornationibus autem oportet laudes hinc atque inde cumulando orationem refertam reddere, quemadmodum Isocrates facit; semper enim aliquam laudem adiungit. Et hoc est, quod Gorgias profitebatur, sibi nunquam orationem defuturam; nam si Achillem laudat, Peleum celebrat, deinde Aeacum, deinde Deam (*Theidem*); similiter vero etiam fortitudinem extollit; vel haec & illa facit; quod idem est. 12 Quod si argumenta poteris invenire, & mores exprimere, & argumentis uti convenit. Si vero argumenta te defecerint, totum te ad mores conferas; atque hoc sane probo homini magis congruit, ut ipse potius bonus appareat, quam oratio exquisita. 13 Ex argumentis autem, quae vim habent refellendi magis ex-

κτικῶν ὅτι, ὅσα ἔλεγχον ποιεῖ, μᾶλλον δῆλον, ὅτι συλλελόγισται· παράλληλα γὰρ μᾶλλον τάναντία γνωρίζεται. 14 Τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀντίδικον οὐχ ἕτερόν τι εἶδος, ἀλλὰ τῶν πίστεῶν ἐστὶ, τὰ μὲν λῦσαι ἐνστάσει, τὰ δὲ συλλογισμῶ. δεῖ δὲ καὶ ἐν συμβουλῇ, καὶ ἐν δίκῃ, ἀρχόμενον μὲν λέγειν τὰς ἑαυτοῦ πίστεις πρότερον ὕστερον δὲ πρὸς τάναντία ἀπαντᾶν λύοντα καὶ προδιασύροντα. ἂν δὲ πολύχους ἢ ἡ ἐναντίωσις, πρότερον τὰ ἐναντία οἷον ἐποίησε Καλλίστρατος ἐν τῇ Μεσσηνιακῇ ἐκκλησίᾳ· ἃ γὰρ ἐροῦσι προανελῶν, οὕτως τότε αὐτὸς εἶπεν. 15 Ὑστερον δὲ λέγοντα πρῶτον τὰ πρὸς τὸν ἐναντίον λόγον λεκτέον, λύοντα καὶ ἀντισυλλογιζόμενον, καὶ μάλιστα ἂν εὐδοκιμηκότα ἢ ὡς-

cellunt, quam quae confirmant; quae enim refutationem continent maiore vi conclusa esse, planum est; nam contraria inter se collata magis sunt perspicua. 14 Quae contra adversarium dicuntur, non diversam habent speciem, sed sunt e probationum numero, partim quidem resistendo atque occurrendo solvuntur, partim vero contra argumentando. Oportet autem etiam eum, qui vel in deliberatione, vel in iudicio prior dicit, causam primo suam confirmare; deinde illis, quae contra dici possunt, occurrere, eaque dissolvere atque extenuare. Sed tamen si multa sunt, quae in contrariam partem dici possunt, prius erunt illa refutanda; quemadmodum fecit Callistratus in concione Messeniaca; refutatis enim prius, quae contra dici poterant, sua deinde confirmavit. 15 Quod si quis secundo loco dicat, prius obiecta ab adversario refutare debet, vel dissolvendo, vel contra argumentando, & praecipue si illa fidem fecisse visa fuerint; sicut enim animus eum ho-

περὶ γὰρ ἄνθρωπον προδιαβεβλημένον οὐ δέχεται ἡ ψυχὴ, τὸν αὐτὸν τρόπον οὐδὲ λόγον, εἰάν τις ἐναντίος εὖ δοκῇ εἰρηκέναι. δεῖ οὖν χάραν ποιεῖν ἐν τῷ ἀκροατῇ τῶ μέλλοντι λόγῳ. ἔσται δὲ, ἂν ἀνέλῃς· διὸ ἢ πρὸς πάντα, ἢ τὰ μέγιστα, ἢ τὰ εὐδοκιμοῦντα, ἢ τὰ εὐέλεγκτα μαχεσάμενον, οὕτω τὰ αὐτοῦ πιστὰ ποιητέον.

Ταῖς θεαῖσι πρῶτα σύμμαχος γενήσομαι

Ἐγὼ γὰρ Ἦραν —

ἐν τούτοις ἤψατο πρῶτον τοῦ εὐθεστάτου. περὶ μὲν οὖν πίστεων ταῦτα. 16 Εἰς δὲ τὸ ἦθος, ἐπειδὴ ἕνια περὶ αὐτοῦ λέγειν ἢ ἐπίφθονον, ἢ μακρολογίαν, ἢ ἀντιλογίαν ἔχει· καὶ περὶ ἄλλου ἢ λοιδορίαν, ἢ ἀγροικίαν· ἕτερον χρὴ λέγοντα ποιεῖν, ὅπερ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ Φιλίππῳ, καὶ ἐν τῇ Ἀντιδόσει· καὶ ὡς ὁ Ἀρχίλοχος

minem non recipit, qui multis criminibus infimulatus fuerit, eodem modo neque orationem, si adversarius vere dixisse visus fuerit. Oportet igitur auditoris animum ad futuram orationem praeparare. Hoc autem erit facile, si (*contraria*) refutaveris; quare cum vel omnia reprehenderis adversariorum argumenta, vel ea, quae maxime firma sunt, vel quae excellunt, vel quae facile refelli possunt, tunc rationes tuas confirmare debes.

Primo refellam, quae Deis obiecta sunt;

Inunem ego —

In his enim id primum attingit (*poëta*), quod erat infirmissimum. Ac de confirmationibus quidem haec dicta sint. 16 Quod autem ad mores attinet, quoniam nonnulla de se ipso praedicare vel invidiosum est, vel prolixum, vel obtrectationi obnoxium; & de altero dicere vel convicium, vel rusticitatem ostendit; opus est aliquem alterum, ut haec dicat, inducere, quod Isocrates facit in oratione ad Philippum, & in Antidosi; &

Ἰγυί' ποιεῖ γὰρ τὸν πατέρα λέγοντα περὶ τῆς θυ-
γατρὸς ἐν τῷ ἰάμβῳ,

Χρημάτων δ'

Ἄεπτον οὐθέν ἐστιν, οὐδ' ἀπάμοτον
καὶ τὸν Χάρωνα τὸν τέκτονα ἐν τῷ ἰάμβῳ, οὗ ἡ ἀρχή,
Οὐ μοι τὰ Γύγεω.

καὶ ὡς Σοφοκλῆς τὸν Αἴμονα ὑπὲρ τῆς Ἀντιγόνης
πρὸς τὸν πατέρα, ὡς λεγόντων ἑτέρων. 17 Δεῖ δὲ καὶ
μεταβαλλεῖν τὰ ἐνθυμήματα, καὶ γνώμας ποιεῖν
ἐπιτέ' οἶον, „Χρὴ δὲ τὰς διαλλαγὰς ποιεῖν τοὺς νοῦν
ἔχοντας εὐτυχοῦντας· οὕτω γὰρ ἂν μέγιστα πλεονε-
κτοῖεν. „ ἐνθυμηματικῶς δέ' εἰ γὰρ δεῖ, ὅταν ὠφε-
λιμώταται ὥσι καὶ πλεονεκτικώταται αἱ καταλλα-
γαί, τότε καταλλάττεσθαι, εὐτυχοῦντας δεῖ καταλ-
λάττεσθαι.

vituperat sic etiam Archilochus; nam inducit in iambis
patrem de filia sic loquentem:

Nil profus est, quod non fiat pecunia,

Vel quod futurum non iurare quis queat;

& Charonem fabrum inducit in iambis, quorum prin-
cipium est,

Nil curo opes Gygis.

Et quemadmodum Sophocles Aemonem inducit pro An-
tigone loquentem cum patre, tanquam ea dicerent alii.
17 Oportet vero etiam enthymemata commutare, &
nonnunquam ex illis sententias facere; ut, *sunt autem*
a prudentibus viris tunc cum hostibus foedera facienda, cum
fortunam habent prosperam; sic enim maxime poterunt esse su-
periores. Per enthymema vero (sententia) sic proferetur:
si foedera cum hostibus facere oportet, quo tempore sunt utilif-
sima, & cum meliores conditiones esse solent, tunc profecto
maxime facienda sunt, quando fortuna est prospera.

ΚΕΦ. ιη΄.

ΠΕΡΙ ΕΡΩΤΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΓΕΛΟΙΩΝ.

Περὶ δὲ ἐρωτήσεως εὐκαιρὸν ἔστι ποιῆσθαι μάλιστα μὲν, ὅταν τὸ ἕτερον εἰρηκῶς ἦ, ὥστε, ἐνὸς προσερωτηθέντος, συμβαίνει τὸ ἄτοπον· οἷον Περικλῆς Λάμπωνα ἐπήρετο περὶ τῆς τελετῆς τῶν τῆς Σωτείρας ἱερῶν· εἰπόντος δὲ, „ὅτι οὐχ οἷόν τε ἀτέλεστον ἀκούειν,“ ἤρετο, „εἰ οἶδεν αὐτός,“ Φάσκοντος δὲ, „καὶ πῶς ἀτέλεστος ἂν,“ 2 Δεύτερον δὲ, ὅταν τὸ μὲν Φανερόν ἦ· τὸ δὲ ἐρωτήσαντι δῆλον ἦ, ὅτι δώσει· πυθόμενον γὰρ δέει τὴν μίαν πρότασιν μὴ προσερωτᾶν τὸ Φανερόν, ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα εἰπεῖν· οἷον Σωκράτης, Μελίτου „οὐ,“ Φάσκοντος „αὐτὸν θεοὺς νομίζειν,“ εἴρηκεν, „εἰ δαιμόνιον τι λέγοι,“ ὁμολογήσαντος δὲ, ἤρετο, „εἰ οὐχ

C A P. XVIII.

De interrogatione & de ridiculis.

Quod ad interrogationem attinet, maxime opportunum est ea uti, cum alteram partem (*adversarius*) dixerit, ut deinde ex interrogatione sequatur absurdum; ut Pericles Lamponem interrogavit de initiatione sacrorum Deae Salutaris; & cum ille dixisset, *nefas esse ea audire, nisi quis esset initiatus*, quaesivit, *num ipse ea sciret?* quod cum ille affirmasset, *Et quomodo* (inquit), *cum minime sis initiatus?* 2 Secundo opportunum est interrogatione uti, cum alterum quidem planum est, alterum vero non est dubium, quin (*interrogatus*) sit concessurus; nam unam propositionem interrogans non debet iterum id interrogare, quod perspicuum est, sed conclusionem facere. Quemadmodum Socrates, cum Melitus dixisset, *eum non putare Deos esse*, quaesivit, *num existimaret, daemonium aliquid esse?* Quod cum ille fateretur, quaesivit,

οἱ δαίμονες ἦτοι θεῶν παῖδες εἶεν, ἢ θεῖόν τι. „ Φήσαντος δέ, „ Ἔστιν οὖν, „ ἔφη, „ ὅστις θεῶν μὲν παῖδας οἶεται εἶναι, θεοὺς δὲ οὐ; „ 3 Ἐτι, ὅταν μέλη ἢ ἐναντία λέγοντα δείξω, ἢ παράδοξον. 4 Τέταρτον δέ, ὅταν μὴ ἐνῆ, ἀλλ' ἢ σοφιστικῶς ἀποκρινάμενον λύσαι· ἂν γὰρ οὕτως ἀποκρίνηται, ὅτι ἔστι μὲν, ἔστι δ' οὐ ἢ, τὰ μὲν, τὰ δ' οὐ ἢ, πῆ μὲν, πῆ δ' οὐ· θορυβοῦσιν ὡς ἀποροῦντες. ἄλλως δὲ μὴ ἐγχειρεῖν· ἂν γὰρ ἐνοστῆ, κεκρατῆσθαι δοκεῖ· οὐ γὰρ οἷόν τε πολλὰ ἐρωτᾶν διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἀκροατοῦ. διὸ καὶ τὰ ἐνθυμήματα ὅτι μάλιστα συστρέφειν δεῖ. 5 Ἀποκρίνασθαι δὲ δεῖ πρὸς μὲν τὰ ἀμφίβολα, διαίρουντα λόγῳ, καὶ μὴ συντόμως· πρὸς δὲ τὰ δοκούντα ἐναντία τὴν λύσιν φέροντα εὐθύς τῆ ἀποκρίσει, πρὶν

dæmones suntne Deorum filii, an habent in se aliquid divinum? Quod postquam ille affirmasset, Fierine potest, inquit, ut aliquis putans, Deorum filios esse, ipsos Deos esse neget? 3 Tertio, cum ostendere vis, ipsum sibi contraria dicere, vel quae sint a communi opinione aliena. 4 Quarto autem, cum nihil habet, quod respondeat, nisi fallaciter & capitiose; nam si ita responderit, Est sane, & Non est; vel, Partim quidem est, partim vero non; vel, Aliquo modo est, aliquo autem non; perturbantur (auditores), ac dubitant. Aliter autem interrogatione non utendum est; nam si tibi occurrerit (adversarius), superatus esse videris; neque enim multa licet interrogare propter auditoris infirmitatem. Quare etiam argumenta, quam maxime fieri potest, contrahenda sunt. 5 Ad ambigua autem respondendum est ita, ut distinguamus, & longa utamur oratione, nec concisa; ad ea vero, quae contraria videntur, statim in responsione solutio est adhibenda, priusquam quod reliquum

ἐπερωτῆσαι τὸ ἐπίον, ἢ συλλογίσασθαι· οὐ γὰρ χα-
 λεπὸν προορᾶν, ἐν τίνι ὁ λόγος. Φανερόν δ' ἡμῖν ἔστω
 ἐκ τῶν Τοπικῶν καὶ τοῦτο, καὶ αἱ λύσεις. 6 Καὶ
 συμπεραινώμενον, ἐὰν ἐρώτημα ποιῇ τὸ συμπέρασμα,
 τὴν αἰτίαν εἰπεῖν· οἷον Σοφοκλῆς ἐρωτώμενος ὑπὸ Πει-
 σάνδρου, ,, εἰ ἔδοξεν αὐτῷ, ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις προ-
 βούλοις, καταστήσαι τοὺς τετρακοσίους, ,, ἔφη, ,, Τί
 δέ, οὐ πονηρά σοι ταῦτα ἐδόκει εἶναι; ,, ,, Οὐκοῦν, ,,
 ἔφη, ,, σὺ ταῦτα ἔπραξας τὰ πονηρά; ,, ,, Ναι, ,,
 ἔφη, ,, οὐ γὰρ ἦν ἄλλα βελτίω. ,, καὶ ὡς ὁ Λαίων
 εὐθυνόμενος τῆς ἐφορείας, ἐρωτώμενος, ,, εἰ δοκοῦσιν αὐ-
 τῷ δικαίως ἀπολωλέναι ἄτεροι, ,, ἔφη ὁ δέ, ,, Οὐκοῦν
 σὺ ταῦτα τούτοις ἔθου; ,, καὶ ὡς ἔφη, ,, Οὐκοῦν
 δικαίως ἂν, ,, ἔφη, ,, καὶ σὺ ἀπόλοι; ,, ,, Οὐ δῆ-
 τα, ,, ἔφη, ,, οἱ μὲν γὰρ χρήματα λαβόντες ταῦτα
 ἔπραξαν· ἐγὼ δὲ οὐ· ἄλλα γνώμη. ,, διὸ οὔτε ἐπερω-

est interroget (*adversarius*), aut concludat; non enim
 difficile est videre, quanam in parte sit ratio. Potest
 autem intelligi ex Topicis tum hoc, tum quaenam so-
 lutiones adhibendae sint. 6 Quod ex interrogatione con-
 cludentem attinet, causam (*opportunitum est*) adiungere
 (*in responsione*); ut Sophocles interrogatus a Pisandro,
 num ipse sententia sua, sicut alii senatores, quadraginta ty-
 rannos constituisset? Ita, respondit. Quid, ait ille, nonne
 res improba tibi videbatur? Ergo tu sponte rem improbam con-
 firmasti? Utique, inquit; non enim erant alia meliora.
 Sic etiam Lacon ille, cum magistratus sui rationem red-
 deret, interrogatus, an eius collegae iuste condemnati esse
 viderentur, respondit *Videri*; ille vero, Quid? nonne tu
 eadem censuisti? *Censui*, inquit. Ergo etiam tu iuste con-
 demnari debes? *Minime*, ait ille; nam socii pecunia corrupti
 illa censuerunt; ego vero ex animi sententia. Itaque post

τῶν δὲ μετὰ τὸ συμπέρασμα, οὔτε τὸ συμπέρασμα ἐπερωτῶν, εἴαν μὴ τὸ πολὺ περιῆ τοῦ ἀληθεύς. 7 Περὶ δὲ τῶν γελοίων, ἐπειδὴ τινα δοκεῖ χρῆσιν ἔχειν ἐν τοῖς ἀγῶσι, καὶ δεῖν ἔφη Γοργίας τὴν μὲν σπουδὴν διαφθεῖρειν τῶν ἐναντίων γέλωτι, τὸν δὲ γέλωτα σπουδῆ, ὀρθῶς λέγων, εἴρηται, πόσα εἶδη γελοίων ἐστὶν ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς ὧν τὸ μὲν ἀρμόττει ἐλευθέρω· τὸ δὲ οὐ ὅπως οὖν τὸ ἀρμόττον αὐτῶ λήψεται. ἔστι δ' ἡ εἰρωνεία τῆς βωμολοχίας ἐλευθεριώτερον· ὁ μὲν γὰρ αὐτοῦ ἕνεκα ποιεῖ τὸ γελοῖον· ὁ δὲ βωμολόχος ἑτέρου.

ΚΕΦ. ΙΘ'.

ΠΕΡΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ.

Ὁ δ' ἐπίλογος σύγκειται ἐκ τεττάρων, ἕκ τε τοῦ πρὸς ἑαυτὸν κατασκευάσαι εὖ τὸν ἀκροατὴν, καὶ τὸν

conclusionem nihil interrogare oportet, neque etiam ipsam conclusionem, nisi cum adeo vera est, ut labefactari non possit. 7 De ridiculis vero, quoniam usum aliquem in forensibus causis habere videntur, & Gorgias dixit, res serias adversariorum risu discuti debere, contraque risum rebus seriis, recte hoc monens, actum est in libris de Poëtica, ubi quot sint ridiculorum species ostendimus; alia enim ridicula libero atque ingenuo homini conveniunt; non vero alia; (*itaque videndum est,*) ut apta sibi quisque sumat. Ironia autem magis ingenuum decet, quam scurrilitas; nam ironia utens propriae voluptatis gratia ridiculum profert; scurra vero, ut alterum oblectet.

C A P. XIX.

De peroratione.

Peroratio autem quatuor ex partibus constat, primum ex ea, quae efficit, ut auditor nobis bene velit, ad-

ἐναντίον Φαύλως· καὶ ἐκ τοῦ αὐξῆσαι καὶ ταπεινώσαι·
καὶ ἐκ τοῦ εἰς τὰ πάθη τὸν ἀκροατὴν καταστήσαι· καὶ
ἐξ ἀναμνήσεως. πέφυκε γὰρ μετὰ τὸ ἀποδείξαι, αὐ-
τὸν μὲν ἀληθῆ, τὸν δὲ ἐναντίον ψευδῆ, οὕτω τὸ ἐπαινεῖν,
καὶ ψέγειν, καὶ ἐπιχαλκεύειν. δυοῖν δὲ πατέρου. δεῖ
στοχάζεσθαι, ἢ ὅτι τούτοις ἀγαθός, ἢ ὅτι ἀπλῶς ὁ
δὲ ὅτι κακός τούτοις, ἢ ὅτι ἀπλῶς. ἐξ ὧν δὲ δὴ τοιού-
τους κατασκευάζειν δεῖ, εἴρηται οἱ τόποι, πόθεν σπου-
δαίους δεῖ κατασκευάζειν καὶ Φαύλους. 2 Τὸ δὲ μετὰ
τοῦτο, δεδειγμένων ἤδη, αὖξιν ἐστὶ κατὰ φύσιν, καὶ
ταπεινοῦν· δεῖ γὰρ τὰ πεπραγμένα ὁμολογεῖσθαι, εἰ
μέλλει τὸ ποσὸν ἐρεῖν· καὶ γὰρ ἡ τῶν σωμάτων αὖξη-
σις ἐκ προὔπαρχόντων ἐστίν. ὅθεν δὲ δεῖ αὖξιν καὶ τα-
πεινοῦν, ἔκκεινται οἱ τόποι πρότερον. 3 Μετὰ δὲ ταῦτα

versario male; deinde ex amplificatione & diminutio-
ne; tum ex animi commotione, ut afficiatur auditor;
postremo ex enumeratione. Fit enim hoc naturae quo-
dam ordine, ut postquam orator ostenderit, se vera
dicere, adversarium autem falsa, tunc laudet, & vitu-
peret, & causam urgeat. Alterum vero ex duobus fe-
ctari oportet, vel ut ostendat, se bonum ipsis audito-
ribus fuisse, vel absolute bonum, adversarium vero
vel ipsis auditoribus malum, vel absolute malum. Sed
alibi sunt a nobis iam expositi loci, unde bonos aut
malos conformare homines possimus. 2 Postquam au-
tem haec iam demonstrata fuerint, naturae ordo po-
stulat, ut vel augeantur, vel imminuantur; oportet
enim, ut res iam sint concessae, priusquam de earum
quantitate disputari possit; nam corporum etiam accre-
tio fit ex iis, quae iam prius aderant. Sed unde vel
amplificatio, vel imminutio ducatur, loci supra sunt ex-
positi. 3 Postea vero, cum iam perspicuum est, quae

δήλων ὄντων καὶ οἷα καὶ ἡλίκα, εἰς τὰ πάθη ἄγειν τὸν ἀκροατὴν ταῦτα δ' ἐστὶν, ἔλεος, καὶ δεινώσις, καὶ ὀργή, καὶ μῖσος, καὶ Φθόνος, καὶ ζῆλος, καὶ ἔρις· εἴρηται δὲ καὶ τούτων οἱ τόποι πρότερον. 4 Ὡστε λοιπὸν, ἀναμιῆσαι τὰ προειρημένα. τοῦτο δὲ ἀρμόττει ποιεῖν οὕτως, ὥσπερ Θασὶν ἐν τοῖς προομίοις, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες· ἴνα γὰρ εὐμαθῆ ἦ, κελεύουσι πολλάκις εἰπεῖν. ἐκεῖ μὲν οὖν δεῖ τὸ πρᾶγμα εἰπεῖν, ἴνα μὴ λανθάνῃ, περὶ οὗ ἡ κρίσις· ἐνταῦθα δὲ, δι' ὧν δέδεικται, κεΦαλαιωδῶς. 5 Ἀρχὴ δὲ, ὅτι, ἂ ὑπέσχετο, ἀπέδωκεν ὥστε ἅ τε, καὶ δι' ὃ, λεπτέον. λέγεται δὲ ἐξ ἀντιπαραβολῆς τοῦ ἐναντίου. παραβάλλειν δὲ, ἢ ὅσα περὶ τὸ αὐτὸ ἄμφο εἶπον, ἢ μὴ κατ' ἀντικρῦ. „ Ἀλλ' οὗτος μὲν τάδε περὶ τούτου· ἐγὼ δὲ ταδί, καὶ διὰ ταυ-

& quanta sint (ea, de quibus agitur), animos auditorum commovere opus est; sunt autem motus animi, misericordia, & indignatio, & ira, & odium, & invidia, & aemulatio, & contentio; qui quidem unde excitentur, antea dictum est. 4 Itaque reliquum est enumerare, quae iam antea dicta sunt. Hoc autem convenit sic facere, quemadmodum in proemiis quidam fieri debere non recte iubent; aiunt enim, eadem saepius repeti debere, ut facilius percipiantur. Sed ibi rem tantum exponere opus est, ne lateat, de quo futurum est iudicium; hic vero summatim ea repetere oportet, quae demonstrata sunt. 5 Initium autem (enumerationis erit, cum dicet orator,) ea se praestitisse, quae pollicitus fuerat; itaque repetendum esse, quae sint exposita, & quare. Haec vero ex contrariorum contentione dicuntur. Conferenda autem sunt, vel quae ambo de eadem re dixerunt, vel quae non ex adverso. Iste quidem hac de re sic dixit; ego vero haec atque hac de causa. Vel per iro-

τα. „ ἢ ἐξ εἰρωνείας, οἶον, „ Οὗτος γὰρ τάδ' εἶπεν, ἐγὼ
 δὲ τάδε. „ καὶ, „ Τί ἂν ἐποίει, εἰ τάδε ἔδειξεν, ἀλλὰ
 μὴ τάδε; „ ἢ ἐξ ἐρωτήσεως. „ Τί οὐ δεδεικται; ἢ οὗτος
 τί ἔδειξεν; „ ἢ δὴ οὕτως, [ἢ ἐκ παραβολῆς,] ἢ κατὰ
 φύσιν, ὡς ἐλέχθη, οὕτω τὰ αὐτοῦ καὶ πάλιν, ἐὰν
 βούλη, χωρὶς τὰ τοῦ ἐναντίου λόγου. 6 Τελευταίη δὲ
 τῆς λέξεως ἀρμόττει ἢ ἀσύνδετος, ὅπως ἐπίλογος, ἀλ-
 λά μὴ λόγος ἢ. „ Εἴρηκα, ἀκηκόατε, ἔχετε, κρίνατε. „

Τ Ε Λ Ο Σ

ΤΩΝ ΡΗΤΟΡΙΚΩΝ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ.

niam, *Hic enim haec commemoravit, ego vero illa. Et, Quid-
 nam fecisset, si haec probasset, non autem illa? Vel per in-
 terrogationem, Quid est, quod non demonstratum sit? An
 iste quid probavit? Vel igitur hoc modo, [vel per colla-
 tionem,] vel ordine naturae non immutato, sicuti res
 suas orator antea dixerit; & rursus, si volueris, seor-
 fum etiam, quae dixit adversarius. 6 Fini autem ora-
 tionis convenit dicendi genus dissolutum, ut *peroratio*,
 non *oratio* sit: *Dixi, Audivistis, Rem tenetis, Iudicate.**

ANIMADVERSIONES CRITICAE

A D

ARISTOTELIS

LIBROS TRES DE ARTE RHETORICA.

Ad Rhetoricorum Lib. I.

CAP. I.

§. 1. Ἀντίστροφος τῆ Διαλεκτικῆ) De vi vocis ἀντίστροφος v. Alexand. Aphrodis. Comment. ad Arist. Top. init. qui hunc locum interpretatus est. Cic. Orat. ad Brutum cap. 32: *Aristoteles principio artis rhetoricae dicit, illam quasi ex altera parte respondere Dialecticae.* In capite sequenti Aristoteles vocat Rhetoricen ὁμοίωμα καὶ μέρος Dialectices. Cf. Polit. X, 7, ubi tyrannis regno, & Plutarch. de aud. poët. c. 12, ubi poësis picturae dicitur ἀντίστροφος.

§. 2. Εἰκὴ ταῦτα δρῶσιν) Hesych. εἰκὴ, ὡς ἔτυχεν, ut fert natura. Usurpatur εἰκὴ eodem sensu, quo infra statim ἀπὸ ταῦτομάτου, & ἀτεχνῶς Soph. elench. cap. XI, 9.

Οἱ δὲ διὰ συνήθειαν, ἀπὸ ἕξεως) Ed. Isingr. οἱ δὲ διὰ συνήθειαν, καὶ ἀπὸ ἕξεως. Non male. Expressit idem Georgius Trapezuntius (ed. cum Averrhois paraphrasibus Venet. 1550, fol.) *exercitatione ac habitu.* Cicero de invent. prooem. *Ac si volumus huius rei, quae vocatur eloquentia, sive studii, sive exercitationis cuiusdam, sive facultatis a natura profectae, considerare principium, reperiemus* —. Vulgarum tamen defendi potest, si cum Victorio (v. Comment. pag. 5 ed. Florent. 1579, fol.) post συνήθειαν distinguas.

Cod. Accoramb. (p. 130.) & edd. Ald. (Rhet. Aldi p. 161.) Froben. (Basil. 1529, 4.) Riccobon. (Francof. 1588, 8.) Spirens. (1598, 8.) legunt: οἱ δὲ καὶ διὰ συνήθειαν ἀπὸ ἔξεως. Ed. Londin. (1696, 4.) ὑπὸ ἔξεως.

Ἀμφοτέρως ἐνδέχεται) Ed. Ald. Basil. 1. 2. Ifingr. Froben. Riccob. Spir. ἀμφοτέρα ἐνδέχεται. Idem sequi Hermolaum Barbarum in versione Latina, notavit Morelius. Ἀμφοτέρως e Codd. & Georgii Trapezuntii versione restituit Victorius; v. Comment. l. l. Totum locum fere exscripsit Cic. de Orat. II, cap. 8: *Etenim cum plerique temere ac nulla ratione causas in foro dicant, nonnulli autem propter exercitationem aut propter consuetudinem aliquam callidius id faciant, non dubium, quin, si quis animadverterit, quid sit, quare alii melius, quam alii, dicant, id possit notare. Ergo id qui toto in genere fecerit, is, si non plane artem, at quasi artem quandam invenerit.* Conf. Maioragii Comment. pag. 4. (ed. Venet. 1591, fol.)

Ὅδοποιεῖν) In artem redigere, ad certam viam & rationem reducere. Cic. de divinac. II, cap. 1: *Si optimarum artium vias traderem civibus meis.* —

τὴν αἰτίαν θεωρεῖν) Codd. MSS. Victorii & Morel. vetus interpres Latinus, Georg. Trapezunt. ed. Veneta (Barthol. Zanetti 1536, 8.) Camot. Maiorag. τούτου τὴν αἰτίαν θεωρεῖν.

Πάντες ἦδη ἂν) Edd. Ald. Basileenses omnes, Veneta, Camot. Riccob. Spirens. Victor. Maiorag. ἦδη πάντες ἂν.

§. 3. Ὀλίγον πεποικίωσιν αὐτῆς μόριον) Petrus Victorius (Comment. p. 7) ad h. l. » *Vidi etiam in quibusdam πεποικίωσιν quam scripturam vetus translatio videtur sequi; (haec enim habet: adepti sunt.) In margine quoque antiquissimi libri varia haec lectio adnotata erat: οὐδὲν, ὡς εἰπεῖν, πεποικίωσιν αὐτῆς μόριον nec tamen repudiandam receptam lectionem censeo.* » Georg. Trapezunt. vertit: *parvam ipsius particulam adinvenerunt.* Legit igitur quoque πεποικίωσι. Edd. in πεποικίωσι conspirant. Pro αὐτῆς edd. Ald. Basileenses, Riccob. Spirens. habent αὐτοῦ. Casaub. in margine monuit, alios legere αὐτῶν.

τὰ δ' ἄλλα προσθήκαι) Sic e Codd. emendavit Victorius. Edd. Ald. Basileenses, Veneta, Camot. Riccob. Spirens. singulariter προσθήκη quemadmodum in antecedentibus: αἱ γὰρ πίστεις ἐντεχνόν ἐστι.

Σῶμα τῆς πίστεως) Muretus pro σῶμα legendum esse

cenfuit ῥῶμα. Verum omnes libri fcripti a Victorio collati, & edd. σῶμα habent. Tuentur idem duo vetuftiffimi interpretes Latini, qui MSti in bibliotheca Acad. Helmftadienfis affervantur, a Christophoro Schradero excuffi, cuius v. Comment. p. 4. (Helmftad. 1674, 4.) Σῶμα πί-
 στωσ dicuntur enthymemata metaphorice. Enthymema est nervus faciendae fidei, ficut robur in corpore est, & in lacertis, non in externo ornatu, in caffide, & plumis, & armorum fulgore. Ceterum pro vulgato ὅπερ ἔστί σῶμα reposui: ἅπερ ἔστί σῶμα. Non enim ὅπερ ad ἐνθυμημάτων referri poterit, quo tamen referri illud necesse est.

§. 4. Ἐν ταῖς εὐνομουμέναις) Non agnofcunt ἐν edd. Ald. Bafilienfes, Veneta, Camor. Riccob. Spirenf. Vi-
 ftorii, Maiorag. Addidit praepositionem ex ed. Morel. Sylburgius.

Ὅ, τι λέγουσιν) Edd. Ald. Bafil. Camot. Riccob. Spirenf. Maiorag. ὅ, τι λέγουσιν. Minus bene.

§. 5. Εἰς ὄργην προάγοντας) Edd. Veneta & Camot. εἰς ὄργην προάγοντας.

Τούτον ποιήσει στρεβλόν) Ed. Ifingr. τοῦτο ποιήσει στρεβλόν. Edd. Sylb. Cafaub. Duvall. τοῦτο ποιήσει στρεβλόν. Melius, ut nos dedimus, quod & Codd. & edd. ceterae omnes habent.

§. 7. Ἐξ ὑπογυίου) Γυία funt membra. Τὸ ὑπογυίου, quod ante membra pofitum est, was vor den Füfsen liegt. Hinc ἐξ ὑπογυίου, te recenti, & coram nobis pofita. Conf. Rhet. II, 22.

Οὔτε περὶ τῶν παρόντων) Non leguntur haec in omnibus Codd. MSS. a Victorio collatis, nec exprefserunt ea vetus interpres Latinus & Hermolaus Barbarus; quare uncini a me adhibiti funt. In marg. ed. Venetae pro περὶ τῶν παρόντων legitur ἐπὶ τῶν παρόντων, ficut etiam in fequentibus pro περὶ μελλόντων iterum ἐπὶ μελλόντων.

Συνήρται πολλάκις) Tefte Morelio Codd. fere omnes habent συνήρται. Idem ante oculos habuit vetus interpres Latinus. G. Trapezuntius vertit: connexa fit. Legunt συνήρται quoque edd. Veneta & Maiorag.

Ἐπισκοτεῖν τῇ κρίσει) Codd. Viſtorii plures ἐπισκοτεῖν. Idem fequitur vetus verſio Latina. In ed. Parif. ex Viſtoriana exprefſa (1549, 8.) legitur ἐπισκοπεῖν, quamvis in ipſo Viſtorii textu reperiatur ἐπισκοτεῖν, quod minime murandum eſt.

Ἡδὺ ἢ λυπηρὸν) Edd. Veneta, Camot. & Maiorag. ἡδὺ
καὶ λυπηρὸν.

§. 8. Ὡσπερ λέγομεν) Ed. Ifingr. ὡσπερ ἐλέγομεν.

§. 9. Cf. Mureti Var. lectt. IV, 11.

§. 10. Διὰ γὰρ τοῦτο) Marg. ed. Venet. διὰ γοῦν τοῦτο.
Ἀλλὰ κοινότερον) Ibidem & in marg. ed. Ifingr. pro ἀλλὰ legitur ὅτι.

Περὶ τῶν οἰκείων) Edd. Ald. Ifingr. Spirens. περὶ οἰκείων,
omisso articulo τῶν. Notatur eadem lectio in marg. ed.
Venetae. Ipse huius ed. textus, ut & edd. Froben. Riccob.
Maiorag. ἐπὶ οἰκείων.

Κριταὶ τοῦτο τηροῦσιν) In marg. ed. Venet. κριταὶ τη-
ροῦσιν, omisso τοῦτο.

§. 11. Ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν) Edd. Ald. Veneta, Basileenses,
Riccob. Spirens. Maiorag. ὡς εἰπεῖν ἀπλῶς.

Ἡ μέρους τινὸς) Ἡ μορίου τινὸς, in marg. ed. Venetae.

Δῆλον, ὅτι) Sic legunt edd. Veneta, Camot. Ifingr. &
Maiorag. Aliae habent δῆλον δ' ὅτι. Verum turbat δὲ to-
tam periodum; nam a δῆλον incipit apodosis: quare illud
non admisi.

Πρὸς τοὺς λογικοὺς συλλογισμοὺς) Ed. Camot. πρὸς τοὺς
λογιστικοὺς συλλογισμοὺς.

Τὰ πλείω τυγχάνουσι) Edd. Veneta, Camot. & Maiorag.
τὰ πλείστα τυγχάνουσι.

Καὶ οἱ ἄλλοι) Suspectum mihi est καί. Abest quoque ab
ed. Ifingr.

Πρὸς τὸ δικολογεῖν) Edd. Camot. & Ifingr. πρὸς τὸ δι-
καιολογεῖν. Male.

§. 12. Διὰ τε τὸ φύσει εἶναι) Edd. Ald. & Froben. διὰ
τε φύσει εἶναι, omisso articulo τό. Edd. Riccob. Spirens.
Camot. Ifingr. διὰ τὸ φύσει εἶναι, omissa dictione encliti-
ca τέ. Hanc lectionem vulgatae praetulerim; quare τε un-
cinis seclusi.

Ἐν τοῖς τοπικοῖς) Cf. Topic. I, 2.

Τὰ φαῦλα πείθειν) Ed. Ifingr. in marg. τὰ φαῦλα ποιεῖν.
Georg. Trapezuntius vertit: nam mala faciunda non sunt.

Λύειν ἔχωμεν) Edd. Veneta, Camot. & Maiorag. λύειν
αὐτοὶ ἔχωμεν. Pro antecedentibus τοῖς λόγοις αὐτοῖς μὴ
δικαίως Cod. Victorii habet: μὴ δικαίως τοῖς λόγοις αὐ-
τοῖς. Eundem verborum ordinem secuti sunt vetus inter-
pres & Georg. Trapezuntius.

Πρὸς δὲ τούτοις) Abest δὲ ab edd. Ald. Venet. Camot.

Riccob. Basileensibus, Victorii, Maiorag. & a veteribus versionibus Latinis. Tuentur autem illud Accorambon. ed. Spirens. & edd. reliquae.

§. 13. Τοῦτό τε κοινόν ἐστὶ) Edd. Ald. Basileenses, Spirens. τοῦτό τι κοινόν ἐστὶ.

Υγιείας) Edd. Ald. Veneta, Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ὑγείας, contracte. Huiusmodi scripturae diversitati enotandae amplius non immorabor; semel eam notasse sufficiat.

Τοιούτοις γὰρ ἂν τις) Eaedem edd. ut & Victor. τοῦτοις γὰρ ἂν τις. Dedit Sylburgius τοιούτοις ex ed. Moreliana.

§. 14. Οὐκ ἐστὶν οὔτε) Abest οὔτε ab ed. Isingr.

Ὅτι οὐ τὸ πείσαι ἔργον αὐτῆς) Directa haec esse adversus Gorgiae iudicium apud Platonem, τὴν Ῥητορικὴν Πειθεῶς δημιουργὸν εἶναι, καὶ τὸ κεφάλαιον αὐτῆς εἰς τοῦτο τελευτᾶν, monuit iam Muretus Var. Lectt. XI, 18. Vide etiam Quintil. Instit. orat. II, 15. Cf. Victorii Comment. p. 25, ubi Cicero a Quintiliano defenditur.

Τὸ φαινόμενον ἰδεῖν πιθανόν) Ed. Isingr. τὸ φαινόμενον πιθανόν ἰδεῖν.

Ὁ γὰρ σοφιστικὸς οὐκ ἐν τῇ δυνάμει, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει) Cod. Victorii: ἢ γὰρ σοφιστικὴ (non ἢ μὲν, ut habet Sylburgius.) Idem expressit vetus versio Latina. In vulgata lectione consentiunt Georgius Trapezuntius, & edd. omnes. Aristot. Ethic. ad Nicom. IV, 7: οὐκ ἐν τῇ δυνάμει δ' ἐστὶν ὁ ἀλάζων, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει. Respexit philosophus ad ea, quae a Platone in Hippiā minore fuisse disputata sunt. Cf. Muretum l. l.

C A P. II.

§. 1. Καὶ πιστικὴ) Edd. Riccoboni & Victorii, Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. καὶ πειστικὴ. Eandem lectionem sequi videntur vetus interpres Latinus, & Georg. Trapezunt. Minus bene. Πιστικὴ est *ars*, ut recte Sylburgius vocem explicavit, *ad fidem praeceptis suis faciendam comparata*.

§. 2. Καὶ ὅσα τοιαῦτα) Non expresserunt haec vetus interpres Latinus & Georg. Trapezuntius; nec leguntur in edd. Ald. Venet. Camot. Froben. Spirens. Maiorag. Ed. Isingr. καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. Equidem totum commation, ut suspectum, uncis seclufi.

§. 3. Τῶν δὲ διὰ τοῦ λόγου ποριζομένων πίστεων) Abest διὰ ab edd. Ald. Riccob. & Froben. Pro ποριζομένων edd. Morel. Sylb. Casaub. Davall. Londin. habent πορισσόμενων. Minus bene.

§. 4. Ἀξιόπιστον ποιῆσαι) Edd. Ald. Riccob. Spirens. Froben. ἀξιόπιστον ποιῆ. Ed. Ifingr. ἀξιόπιστον ποιεῖν.

Περὶ πάντων) Edd. Ald. Riccob. Spirens. Froben. Maiorag. περὶ πάντα. Minus bene.

Τὸ ἀκριβὲς μὴ ἔστιν) Eaed. edd. μὴ ἔσται. Nescio an melius.

Δεῖ δὲ καὶ τοῦτο συμβαίνειν διὰ τὸν λόγον, ἀλλὰ μὴ διὰ τὸ προδεδοξάσθαι) Teste Morelio, vetus interpres Latinus videtur legisse: δεῖ δὲ κ. τ. σ. μὴ διὰ τ. λ. ἄ. δ. τ. π. Georgius Trapezuntius vulgatum fecutus est.

Τιθέασιν ἐν τῇ τέχνῃ καὶ τὴν ἐπ.) Post τιθέασιν in marg. ed. Ifingr. legitur οὐ. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Riccob. Spirens. Maiorag. καὶ ante τὴν omiserunt.

Ὅς οὐδὲν συμβαλλομένην) Variant Codd. Sunt qui legant συμβαλλομένου, quod etiam edd. Ald. Basileenses, Riccob. Spirens. & Victoriana agnoscunt. Alii Codd. Victorii habent συμβαλλόμενον. Nostram lectionem, approbatam quoque Mureto Var. Lectr. II, 1, sequuntur vetus interpres Latinus, & edd. Veneta, Camot. Maiorag. Sylburg. Casaub. Duvall. Schrader. Londin. Lipsiens. Referendum est συμβαλλομένην ad ἐπιείκειαν. Victorius in συμβαλλομένου paulo durius subintelligit τοῦ ἥθους. Melius forsitan suppleatur τούτου, & dicatur, Aristotelem comprehendisse omnino ea, quae ad mores oratoris pertinent. Utrum tamen legeris, manet in tota periodi compositione aliqua difficultas, nec mendum, quo ea laborat, satis sanatur. Georgius Trapezuntius vertit: *Nec probitas dicendi, (ut quidam eorum reliquerunt, qui artes scripserunt,) nihil affert ad probandum, sed feré, (ut brevè absolvam,) praecipuam mores faciunt fidem.*

§. 7. Ὅτι ταῦτα τρία ἔστι) Sic dedit Victorius, quem ceterae edd. fecutae sunt. Ante illum legebatur: ὅτι τρία ταῦτά ἔστι.

Τὰ περὶ τὰ ἦθη) Abest prius τὰ ab edd. Ald. Venet. Riccob. Spir. Camot. Basileensibus, Victor. Maiorag. quare uncinos adhibui. Addidit illud Sylburgius ex ed. Morel.

Ἐκ τίνων ἐγγίνεται) Edd. Venet. Camot. Maiorag. ἐκ τίνων γίνεται. Georg. Trapezuntius: *ex quibus nascitur.*

τῆς περὶ τὰ ἴθι πραγματείας) Ex emendatione Victorii, qui ita in antiquissimo Codice legi asseruit Comment. p. 16. Expresfit idem vetus interpres Latinus. Georg. Trapezuntius, & edd. Ald. Venet. Camot. Basileenses, Maiorag. τῆς περὶ τὰ πάθι πραγματείας. Nostram lectionem veram esse, docet locus infra (cap. 4) obvius: ὅπερ γὰρ καὶ πρότερον εἰρηκότες τυγχάνομεν, ἀληθές ἐστιν, ὅτι ἡ Ῥητορικὴ σύγκειται μὲν ἐκ τῆς Ἀναλυτικῆς, καὶ τῆς περὶ τὰ ἴθι Πολιτικῆς. Confer Alexand. Aphrodis. Comment. ad Analyt. Pr. prooem. sub fin. Ethic. ad Nicom. I, 2.

§. 8. Διὰ τοῦ δεικνύου) Edd. Basileenses: διὰ τὸ δεικν. Τὸ δὲ φαινόμενος συλλογισμὸς) Inseruit textui commation hoc fide Cod. MS. antiquissimi Victorius. Legit quoque in Cod. Graeco vetus interpres Latinus. Verum abest illud a versionibus Hermolai Barbari, & Georgii Trapezuntii, nec non ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Spirens. Camot. Maiorag. Muretus Var. Lect. I, 2, recte ea verba abesse putat. *Dicit enim Aristoteles, eorum, quae faciunt fidem, quod aut demonstrent, aut demonstrare videantur, aliud syllogismum esse, aliud inductionem; quemadmodum & in Dialecticis; se enim vocare enthymema, syllogismum oratorium; exemplum vero, oratoriam inductionem. Verba φαίνεσθαι & καθάπερ (quae antecedunt) errorem obieciisse videntur iis, qui aliquid praeterea addendum esse censuerunt.* Bene haec Muretus. Equidem commation illud uncinis compescui.

Καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως. ἐστὶ γὰρ τὸ μὲν παράδειγμα ἐπαγωγὴ τὸ δὲ ἐνθύμημα συλλογισμὸς) Non agnoscunt haec plures Codd. Victorii, Georgius Trapezuntius, & edd. Ald. Venet. Froben. Spirens. Maiorag. Restituit ea Victorius ope antiquissimi libri MSti, in quo restiterunt, quae in reliquis defecere. Expressa quoque sunt a vetere interprete Latino. In Cod. MSto, qui *Francisci Paccii* fuit, (is enim est Cod. cuius Morelius, & ex huius nota Sylburgius meminit,) legebatur pro vulgato: οὕτως ἐν τῇ Ῥητορικῇ τὸ μὲν ἐνθύμημα· τὸ δὲ παράδειγμα· ex qua lectione haud temere aliquis forte colligeret, tam verba hodie in textu recepta, quam ceteras lectiones mera glossemata esse. Interea Hermolaus Barbarus hanc lectionem ante oculos habuit. Vertit enim: *ita apud oratorem per exemplum & enthymema tractatur.* Monendum est, Hermolaum paulo liberius in vertendo versatum esse. Edd. Isingr. & Riccob, habent; καὶ ἐνθάδε ὁμοίως ἔχει. ἐστὶ γὰρ παρά-

δειγμα μὲν ἐπαγωγὴ ἐνθύμημα δὲ συλλογισμός. Confer Quintil. Instit. Orat. V, 14.

Ἡ ὄντινόν) Edd. Veneta, Maiorag. Morel. Sylb. Ca-
faub. Duvall. ἢ ὄντιναῶν. Minus belle.

Ἐκ τῶν Ἀναλυτικῶν) Cf. Analyt. Prior. II, 23, 24.

§. 9. Ἐκ τῶν Τοπικῶν) Cf. Topic. I, 10.

Καὶ ὁμοίων δεικνυσθαι) Edd. Ald. Venet. Basileenses;
Camot. Spirens. Maiorag. καὶ ὁμοίων ἐπιδεικνυσθαι. Ed.
Riccob. ἐπιδεικνυται.

§. 10. Ὅτι καὶ ἐκάτερον ἔχει ἀγαθὸν τὸ εἶδος τῆς Ῥη-
τορικῆς) Haud dubie in hoc loco mendum latet. Vetus in-
terpres Latinus non agnoscit ἀγαθόν. Georg. Trapezuntius
alia quoque legisse videtur; nam vertit: *nec latet, quod*
utrumque genus Rhetoricae laudatur; quamvis haud impro-
babile sit, eum verba ἔχει ἀγαθόν male cepisse. Hermo-
laus Barbarus nostram lectionem expressit. Cod. Victorii
pro τῆς Ῥητορικῆς habet τῆς Ῥητορείας, scripturae vitio, ut
opinor. Quod si Victorium (Comment. p. 40) sequaris,
ordo verborum ita erit instituendus: ὅτι τὸ εἶδος τῆς Ῥη-
τορικῆς καὶ ἐκάτερον ἔχει ἀγαθόν. Iam vero εἶδος τῆς Ῥη-
τορικῆς dictum est pro nomine simplici ἢ Ῥητορικῆ, & ἐκά-
τερον ἀγαθόν spectat ad *enthymema* & *exemplum*. Sensus erit:
manifestum est, Rhetoricen utroque bono frui, & enthymemate,
& exemplo. Sic Aristoteles infra Rhet. II, 20: εἰσὶ δ' οἱ
λόγοι δημηγορικοὶ, καὶ ἔχουσιν ἀγαθόν τοῦτο.

Καθάπερ γὰρ καὶ ἐν τοῖς Μεθοδικοῖς) Omiserunt καὶ post
γὰρ edd. Venet. Froben. Camot. Riccob. Spirens. Maiorag.
Methodica pertinuerunt ad artem differendi. Non sunt ea-
dem cum Topicis hodie exstantibus, ut nonnulli sibi per-
suaserunt. Meminit *Methodici*, uno libro constantis, Dio-
genes Laërtius (Vol. I, p. 21), vix recte; licet temere as-
feruerit Victorius, ὅσο *Methodicorum* libros a Diogene
laudari. Hefychius Milesius citat *Topica* & *Methodica*.
(Vol. I, p. 72.) Simplic. ad Arist. Categ. fol. 7, a. adver-
sus insimulantes Aristotelem, eum plura ad doctrinam de
categoriis facientia neglexisse: ἢ πρὸς τοῦτο αὐτὸς Ἀριστο-
τέλης ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν ἀπεκρίνατο; καὶ γὰρ ἐν τοῖς Με-
θοδικοῖς, καὶ ἐν τοῖς ὑπομνήμασι, καὶ ἐν τοῖς Διαίρεσεσι,
καὶ ἐν ἄλλῳ ὑπομνήματι. Muretus (l. l.) ingenio suo ni-
mis indulgens verba inde a καθάπερ γὰρ καὶ, usque ad
οἱ δὲ εὐθυμηματικοὶ, loco movit, & ad §. 8, post verba
παράδειγμα δὲ, ἐπαγωγὴν Ῥητορικὴν reiecit.

Και ῥήτορες ὁμοίως οἱ μὲν παραδειγματώδεις, οἱ δὲ ἐνθυμηματικοὶ) Absunt haec ab edd. Venet. & Camot. Verba καὶ ῥήτορες ὁμοίως ne Latine quidem vertit Muretus.

Πιθανοὶ μὲν οὖν οὐχ ἥττον) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. καὶ πιθανοὶ μὲν οὐχ ἥττον.

§. 11. Περὶ αὐτῶν τούτων μᾶλλον διορίσωμεν καθαρῶς) Ed. Ald. διορίσωμεν. Edd. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. mutato paululum verborum ordine: περὶ τούτων αὐτῶν διορίσωμεν μᾶλλον καθαρῶς.

Δι' αὐτὸ πιθανὸν καὶ πιστὸν) Ed. Ald. πιθανὸν δι' αὐτὸ καὶ πιστὸν. Edd. Veneta, Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. καὶ τὸ μὲν ὑπάρχει πιθανὸν εὐθὺς καὶ πιστὸν δι' αὐτὸ.

Τῷ δείκνυσθαι) Eadem edd. τῷ ἐνδείκνυσθαι.

Τοῦτο γὰρ ἐντεχνον) Ibidem: τοῦτο μὲν γὰρ ἐντεχνον.

Φαίνεται γὰρ ἄττα) Emendavit sic Sylburgius. Ante eum legebatur ἄττα, aspirate; minus recte.

Ἐκ τῶν λόγων δεομένων) Edd. Ald. Basileenses, Maiorag. ἐκ τῶν τοῦ λόγου δεομένων. Pro δεομένων ed. Veneta in margine habet ἀξιῶν.

§. 12. Ἡ γενέσθαι) Vid. Muret. Var. Lectt. XII, 13.

Οὕτως ὑπολαμβάνων οὐδὲν γὰρ πλεόν ἢ οὕτως) Ed. Ifingr. ὀρθῶς ὑπολαμβάνων οὐδὲν γὰρ πλεόν οὕτως ἢ οὕτως. Non male. Muretus censuit, verba ἢ οὕτως ἐνδέχεται συμβεβυλευμένω delenda, & οὐδὲν γὰρ πλεόν hoc sensu fumenda esse: nullus enim usus eiusmodi deliberationis esset. Vide tamen Sylburgii notam.

§. 13. Εὐπαρακολούθητον) Edd. Ald. Venet. Basileenses; Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. εὐπαρακολούθητον. Idem videtur legisse Scholiastes Graecus a Morelio excerptus, qui interpretatur: τὰ εὐπαρακολούθητα.

Τὸ μὲν παράδειγμα ἐπαγωγὴν) Edd. Venet. Ifingrin. Maiorag. addunt ἔχειν.

Οὐδὲ δεῖ λέγειν) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. οὐδὲν δεῖ λέγειν. Minus bene.

Ὅτι Ὀλύμπια νενίκηκε) Edd. Victor. Mor. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. ὅτι Ὀλύμπια γὰρ νενίκηκε. Vid. Harpocration v. Δωριεύς. A. Gellii Noct. Att. II, 15. Cf. Victorii Comment. p. 49; Maiorag. Comment. p. 22. Ἀγὼν στεφανίτης dicebatur certamen, quo victoribus corona imponebatur.

Τὸ δὲ, ὅτι στεφανίτης τὰ Ὀλύμπια, οὐδὲ δεῖ) Edd. Ald. Basileenses, Spirens. τὸ δ' ὅτι στεφανίτης, ἐπεὶ τὰ Ὀλύμπια, οὐδὲ δ. π. Ed. Ifingr. ἐπὶ τὰ Ὀλύμπια. Ed. Riccob. τὸ δ' ὅτι στεφανίτης ἐστὶ τὰ Ὀλύμπια, οὐδὲ δεῖ π. Georg. Trapezuntius vertit: *quod autem, qui Olympia vincit, coronatur, non opus est apponere.* Nostram lectionem accurate expressit Hermolaus Barbarus.

§. 14. Ὀλίγα μὲν τῶν ἀναγκαίων) Edd. Veneta, Camot. Maiorag. ὀλίγα μὲν τὰ ἀναγκαῖα.

§. 15. Περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν) Eadem: περὶ τὰ ἐνδεχόμενα καὶ ἄλλως ἔχειν.

Οὕτως ἔχον πρὸς ἐκεῖνο) Οὕτω πρὸς ἐκεῖνο ἔχον edd. Venet. Camot. Maiorag.

§. 17. Γίγνεται συλλογισμὸς) Eadem edd. γίγνεται ὁ σ.

§. 18. Ἐτι δὲ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Victorii, Riccob. Spirens. Maiorag. ἐστὶ δέ.

Εἴ τις εἴπειε) Edd. Ald. Basileenses, Veneta, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. εἴ τις εἴποι. Minus Attice. Edd. Victorii & Morel. εἴ τις εἴποιεν. Male. Sylburgius iam Atticissimum restituit.

Ὅτι οἱ σοφοὶ δίκαιοι) Edd. Ald. Basileenses, Veneta, Riccob. Spirens. Maiorag. ὅτι σοφοὶ δίκαιοι, omisso articulo. Σωκράτης γὰρ σοφὸς ἦν) Eadem edd. Σωκράτης γὰρ καὶ σοφὸς ἦν.

Λυτὸν δὲ) Nonnullae edd. λυτέον δέ. Minus bene.

Εἴ τις εἴπειε σημεῖον) Edd. Ald. Basileenses, Riccob. Victorii: εἴ τις εἴποιε. Non recte. Edd. Veneta, Camot. Spirens. Maiorag. εἴ τις εἴποι. Melius; sed minus Attice. Sic & in sequentibus pro εἴποι, εἴποιε, quod eadem edd. habent, cum Sylburgio & recentioribus editoribus εἴπειεν retinui.

Καὶ τί τεκμήριον) Abest τί ab edd. Ald. Basileensibus, Veneta, Camot. Riccob. Maiorag.

Ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς) Cf. Analyt. Prior. II, 27.

§. 19. Καὶ περὶ ποῖα ἐπαγωγὴ) Al. καὶ ποῖα ἐπαγωγὴ. Οὐθ' ὡς ὅλον πρὸς μέρος) Deest hoc commation in edd. Venet. & Camot.

Ἐπεβούλευε τυραννίδι) Ed. Ifingr. ἐπιβουλεύει τυραννίδι. Expressit hunc locum Quintil. Institt. orat. V, 11: *Etiam in iis, quae futura dicemus, utilis similitum admonitio est: ut, si quis dicens, Dionysium idcirco petere custodes salutis suae, ut, eorum adiutus armis, tyrannidem occupet, hoc referat exem-*

plum, eadem ratione Pisistratum ad dominationem pervenisse. De Dionysio Siculo, Pisistrato Atheniensi, & Theagene Megarensi, tyrannidem affectantibus, v. Herodot. I, 59, ibique Wesseling. Aristor. de republ. III, 15; V, 5, 10 sq. Cf. Comment. Victorii p. 60, Maioragii p. 25.

^{ἤτει τὴν φυλακὴν}) Edd. Victor. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. ἤτει φυλακὴν, omisso articulo.

^{ὑπὸ τὸ αὐτὸ καθόλου}) Edd. Ald. Basileenses, Veneta, Camot. Maiorag. ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ καθόλου.

§. 20. Μεγάλη διαφορά) Cod. Victorii antiquissimus habet *μεγίστη διαφορά*. Idem legerunt vetus interpret Latinus & Scholiastes Graecus, teste Morelio.

^{Μᾶλλον ἀπτόμενοι κατὰ τρόπον μεταβαίνουσιν}) Edd. Ald. Basileenses, & Spirens. ante *μεταβαίνουσιν* insertum habent *δεόντως*. Edd. Veneta, Camot. Maiorag. οὐ *δεόντως*. Victorius hoc sustulit, fretus auctoritate Codicis antiquissimi & veteris interpretis Latini. Arbitratus idem est recte, glossam ex paraphrasi Graeca manasse. Verba *μᾶλλον κατὰ τρόπον ἀπτόμενοι μεταβαίνουσιν ἐξ αὐτῶν* ita intelligenda sunt ex Victorii sententia, quasi Aristoteles dixerit, oratores magis, quam oporteat fieri, res ad ignotas sibi artes pertinentes attingere, & tum ex se ipsis demigrare, i. e. finibus suis exire, artificioque suo relicto nomen oratoris amittere. *Ἀκροαταῖς* non *auditores* oratoris, sed *Rhetoricae studiosi* significantur. Videntur hanc interpretationem approbasse editores Lipsienses. Typis enim exprimi iusserunt locum, secuti Schraderi textum, ita: *καὶ μᾶλλον ἀπτόμενοι* (ἢ) *κατὰ τρόπον μεταβαίνουσιν ἐξ αὐτῶν*. Cum tamen ἢ non agnoscant Codd. & edd. equidem illud expunxi. Ceterum cf. etiam Schraderi Comment. p. 20.

§. 21. Οἱ κοινῇ) Codd. quidam Victorii ὅσοι κοινῇ alii οἱ κοινοί id quidem expressit vetus interpret Latinus, & legunt edd. Veneta, Basileenses, Camot. Maiorag. Spirens. Ὅσοι κοινοί est in marg. ed. Venetae. Georg. Trapezuntius vertit: *qui communiter*. Verba subsequents, *περὶ δικαίων καὶ φυσικῶν, καὶ* exciderunt in ed. Lipsi. operarum incuria.

^{Ἐκ τούτου συλλογίσασθαι}) Edd. Ald. Basileenses, Riccob. *συλλογίζεσθαι*. Edd. Veneta, Spirens. Maiorag. *συλλογίσασθαι* id quidem non bene.

^{εἶδει διαφέρει}) Edd. Ald. Basileenses, Riccob. Spirens. *εἶδει διαφέρουσι*. Minus Attice.

^{Ὅσῳ τις ἂν βελτίους ἐκλέγῃται τὰς προτάσεις}) Sic dedi

ex edd. Camot. & Maiorag. Vulgo: ὅσα τις ἀν βελτίω ἐκλέγῃται τὰς προτάσεις. Non recte.

οὐκ ἔτι Διαλεκτικὴ) Edd. Ald. Basileenses, Riccob. Spirensf. οὐκ ἔστι Διαλεκτικὴ.
'Ἄλλ' ἐκείνη ἔσται) Ed. Isingr. ἀλλ' ἐκείνης ἔσται, fortasse operarum vitio.

§. 2. Πρώτερον οὖν εἰπόμεν) Scholiafles Gr. legit πρῶτον μὲν οὖν εἰπόμεν. Idem expressit vetus interpres Latinus.

Πρῶτον δὲ λάβωμεν) Edd. Ald. Basileenses, Riccob. Spirensf. πρότερον δὲ λάβωμεν.

C A P. III.

§. 2. Οἶον ὁ θεωρῶς) Abest οἶον ab edd. Ald. Basileensibus, Veneta, Camot. Victorii, Riccob. Spirensf. Maiorag. Cic. Partit. cap. III: *Nam aut auscultator est modo, qui audit, aut discipulator, id est, rei sententiaeque moderator, ita ut aut deleatur, aut statuat aliquid. Statuit autem de praeteritis, ut iudex; aut de futuris, ut senatus. Sic tria sunt genera, iudicii, deliberationis, exornationis; quae, quia in laudationes maxime confertur, proprium habet iam ex eo nomen.* Cf. Quintilian. Instit. orat. III, 3.

§. 6. Οὐδέποτε ἀν ὁμολογήσειεν) Edd. Ald. Veneta, Basileenses, Camot. Riccob. Spirensf. Maiorag. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. οὐδ' ἀν ὁμολογήσειεν. Minus Attice. Restituerunt Atticismum iam Victorius, Schraderus, & editores Lipsiensis. In antecedentibus pro ὡς οὐκ ἔβλαψεν margino ed. Venetae habet ὡς οὐκ ἔλεγεν.

Ὅτι ἐβοῦθησε) Ed. Isingr. ὅτι ἐτιμώρησε. Cf. Homeri II. φ'. Plat. Conviv. Opp. Vol. V, p. 181 ed. Bip.

§. 7. Πρῶτον τὰς προτάσεις) Abest articulus τὰς ab edd. Ald. Veneta, Basileensf. Camot. Riccob. Spirensf. Maiorag.

§. 9. Καὶ μικρότητος) Nonnullae edd. μικρότητος.

C A P. IV.

§. 3. Τὸ βουλευέσθαι, τοιαῦτά ἐστιν, ὅσα) Edd. Veneta, Camot. Isingr. Maiorag. τὸ συμβουλευέσθαι. Minus bene. Eaedem edd. sicut & Ald. Riccob. Spirensf. Victorii, Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. τοιαῦτα δ' ἐστιν, ὅσα, ita ut τοιαῦτα non ad antecedentia, sed ad sequentia referatur. Nostram lectionem expresserunt vetus interpres Latinus, Hermolaus Barbarus, & Georg. Trapezuntius. Tuentur eandem edd. Schraderi & Lipsf.

§. 4. Ἄλλ' ἐμφρονεστέρως) Vetus interpres Latinus vertit: *sed illustrioris*. Georg. Trapezuntius: *sed altioris*. Legitur igitur uterque ἄλλ' ἐμφανεστέρως. Hermolaus vulgatum sequitur.

§. 5. Confer Piccarti Isagog. cap. VII.

Τοῖς σοφιστικοῖς λόγοις) In marg. ed. Venet. τοῖς πολιτικοῖς λόγοις.

§. 6. Πειράται κατασκευάζειν) Ed. Ifingr. πειράσεται κατασκευάζειν.

Τῷ μεταβαίνειν ἐπισκευάζων) Offendit me verbum ἐπισκευάζων, quo tota periodi structura redditur impedita & difficilis. Non expressit illud Georg. Trapezuntius. Vetus interpres Latinus habet: *insuper instituens*. Arbitratur itaque Morelius, legisse eum ἐπικατασκευάζων. Verum hac mutatione parum lucratur. Equidem verbo uncinos adhibui.

§. 7. Καὶ περὶ νομοθεσίας) Abest περὶ ab edd. Ald. Veneta, Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. Victorii.

§. 9. Ὅπου τε ὑπάρχει) Edd. Veneta, Camot. Maiorag. πῶς τε ὑπάρχει.

Πρὸς οὓς ἐπίδοξον πολεμεῖν) Vetus interpres Latinus vertit: *adversus quos bellum dubii eventus sit*. Videtur legisse πρὸς οὓς ἀμφοδοξον πολεμεῖν.

Πρὸς μὲν τοὺς κρείττους) Edd. Ald. Veneta, Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. πρὸς μὲν τοὺς κρείττους, incontracte.

Ἐφ' αὐτοῖς) Edd. Ald. Veneta, Basil. Froben. Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἐπ' αὐτοῖς. Ed. Ifingr. ἐπ' αὐτῇ, numero singulari, quod equidem malim.

Ἔστι γὰρ καὶ ταύτη πλεονεκτεῖν) Vetus interpres Latinus, norante Morelio, legit, ἔστι γὰρ καὶ ταύταις πλεονεκτεῖν. Vulgatum ante oculos habuit Georg. Trapezuntius, qui vertit: *nam hac quoque parte meliores quidam aut imbecilliores esse possunt*.

Πῶς ἀποβαίνουσιν) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. πῶς ἀναβαίνουσιν.

§. 10. Τηρῶσι μάλλον) Ed. Ifingr. τηρεῖν μάλλον. In marg. ed. Venetae: τηρῶνται μάλλον. Edd. Ald. & Basil. 1. 2. Froben. τηρῶν μάλλον, vitiose.

§. 11. Ποία ἢ αὐτοῦ τε) Ed. Ifingr. πῶς ἢ αὐτῷ τε. Edd. Ald. Veneta, Basil. Frob. Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ποία ἢ αὐτῷ τε.

ἵνα πρὸς τούτους) Ed. Ifingr. ἵνα πρὸς ταῦτα. Melius.

Καὶ συνθήκαι καὶ συμβολαί) Teste Morelio Codd. quidam habent συμβουλαί: at vulgatum tuentur omnes & interpretres & edd. Mutato verborum ordine edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. legunt: καὶ συμβολαὶ καὶ συνθήκαι.

Πρὸς δύο γὰρ διαφυλάττειν) Edd. Ald. Veneta, Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. πρὸς δύο γὰρ φυλάττειν.

§. 12. Οὕτω διατίθεται τὴν ῥῖνα) Non habent τὴν ῥῖνα edd. Ald. Basileenses, Riccob. Spirens.

§. 13. Τίς πολιτεία συμφέρει) Vetus interpres Latinus legit τίς πολιτεία συμφέρει, casu dativo, quod melius videbatur Morelio, nefcio qua de causa.

Τὰς — ἱστορίας) Putat Morelius, veterem interpretem Latinum legisse αἱ — ἱστορίας. Verum etiam si interpres in versione casum nominativum adhibuerit, vix satis tuto inde colligas, eum eundem in Graeco legisse.

C A P. V.

§. 1. Καὶ τοῦτό ἐστιν, ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν) Ed. Ifingr. καὶ τοῦτ' ἐστιν, ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν.

§. 2. Πᾶσαι εἰσι) Edd. Ald. Veneta, Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. πᾶσιν εἰσι. Nescio an melius.

§. 3. Ἡ εὐθενία) Expiscatus est hanc lectionem, pro qua etiam εὐθενία, five εὐθηνία, legi potest, ex vetere versione Latina Morelius. Receperunt eam edd. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. Lipsf. In aliis edd. legitur εὐσθενία, quod praeclare & erudite defendit Victorius Comment. p. 86. Verterunt vetus interpres & Hermolaus Barbarus: *abundantia possessionum*. Cf. Suidas v. εὐθενία. Georgius Trapezuntius habet: *possessionum facultas*.

Σχεδὸν γὰρ τούτων ἐν, ἢ πλείω) Vetus interpres Latinus legit σχεδὸν γὰρ τούτων τι, ἢ ἐν, ἢ πλείω. Ed. Victor. & quae hanc presso pede sequuntur, ut Schraderi, Casellii, σχεδὸν γὰρ τι τούτων ἐν, ἢ πλείω.

§. 5. Ευγένεια μὲν οὖν ἐστὶν) Abest ἐστὶν ab edd. Ald. Veneta, Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag.

Ἰδίᾳ δὲ εὐγένεια ἢ) Cod. Accoramb. Scholiastes Graecus, & vetus interpres Latinus, legerunt, *ιδία δὲ εὐγένεια*. Vertit enim posterior: *singularis*. Idem tuentur edd. Ald. & Riccob. Pro disiunctivo ἢ edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. articulum habent ἢ.

§. 6. Ἔστι δὲ τῷ κοινῷ μὲν εὐτεκνία) Vetus interpres Latinus, ἔστι δὲ ἡ κοινὴ μὲν εὐτεκνία· uti mox idem una cum edd. Ald. & Venet. pro *ιδία* δὲ εὐτεκνία, legit *ιδία* δὲ εὐτεκνία.

Θηλειῶν δὲ) Edd. Ald. Veneta, Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. Cod. Accoramb. Σήλεων δὲ, in neutro.

καὶ φιλεργία) Edd. Camot. Ifingr. Riccob. φιλοργία. Orta est haec lectio ex contracto φιλοεργία. De amore erga parentes hic non cogitandum esse, docent sequentia ἀνελευθερίας.

§. 7. Πλούτου δὲ μέρη νομίσματα, πλῆθος γῆς, χωρίων κτήσεις) Sic legunt edd. Ald. Veneta, Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Victorii, Maiorag. Codex antiquissimus Victorii habet: νομίσματος πλῆθος, γῆς, χωρίων κτήσεις πλῆθει καὶ μεγέθει καὶ κάλλει διαφερόντων. Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Schrader. Londin. Lips. νομίσματος πλῆθος, γῆς, χωρίων κτήσεις, omisiss postremis verbis e Cod. Victorii enotatis, quae statim repetuntur. Equidem pristinam lectionem revocavi, fide etiam veteris interpretis Latini & Georgii Trapezuntii suffultam. In vulgata lectione νομίσματος πλῆθος non bene iungitur, & durior fit oratio, si γῆς fit nude positum & genitivus a κτήσεις pendeat. Verba in Cod. Victor. addita glossam redolent.

καὶ χρήσιμα) Edd. Ald. Basileenses, Riccob. Spirens. addunt: *χρη εἶναι διηλονότι*. Recte hoc glossema ceteri editores omiserunt. In ed. Spirens. iam uncini adhibiti sunt.

εἶναι τὴν χρῆσιν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. addunt *αὐτῶν*.

καὶ ἡ χρῆσις) Edd. Ald. Basileens. Froben. Spirens. καὶ ἡ κτήσις. Idem tuentur Cod. quidam Victorii, Georgius Trapezuntius & Herm. Barbarus. Sunt tamen alii Victorii libri MSti, qui vulgatum habent. Nihil mutavi, cum dubius haererem, quid praefendum sit.

§. 8. Τοῦ ὑπὸ πάντων σπουδαῖον ὑπολαμβάνεσθαι) Sic recte edd. Ifingr. Riccob. Victorii, Schrader. & Lips. In aliis minus bene: τὸ ὑπὸ πάντων σπουδαίων ὑπολαμβάνεσθαι. Georg. Trapez. vertit: *cum virtuosus a cunctis existimatur*.

§. 9. Εὐεργετικῆς δόξης) Ed. Ifingr. εὐεργετικῆς ἕξεως. Cod. quidam Victorii pro *δόξης* habet *εὐδοξίας*.

οἱ εὐεργετηκότες) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. *οἱ εὐεργετηκότες*, cum augmento. Male. Scribi saltem oportuisset *οἱ εὐεργετηκότες*. Praefixa diphthongus

εὖ statim docet, cur in hoc verbo augmentum abesse possit. Miror, Graece doctissimum ceteroquin Sylburgium in hac correctione Morelium secutum esse. Editores Lipsienfes nostrum dederunt.

'Ἄλλ' οἱ τρόποι καὶ οἱ καιροὶ) Ed. Ifingr. ἀλλ' οἱ τόποι καὶ οἱ καιροί, *Ort und Zeit*. Victor. ad h. l. Comment. p. 94: » Non sine causa autem suspicaretur aliquis hic pro τρόποι legi debere τόποι. Significavit Aristoteles locum ac tempus dicendo ἢ ἐνταῦθα, ἢ ποτέ infra quoque, ubi tradit locus maioris alicuius rei ostendendae, coniungit locum ac tempus; ait enim: καὶ οἱ τόποι, καὶ οἱ χρόνοι, καὶ αἱ δυνάμεις nihil tamen varietatis inveni in libris calamo scriptis; vetus quoque tralatio exprimit pervulgatam lectionem.» Georg. Trapezuntius vertit: *sed modus profuit atque occasio*. Sit iudicium penes lectorem.

Τὰ βαρβαρικά) Ed. Ifingr. ἔτι τὰ βαρβαρικά. Melius.

'Ἀμφοτέροις γὰρ ἔχει) In ἀμφοτέροις supplendum est ex antecedentibus κτήματι & τιμῇ in ἔχει vero δῶρον. Pro ἀμφοτέροις edit. Ifingr. habet ἀμφοτέρον, quae lectio ex emendatione profecta esse videtur. Quod si tamen ἀμφοτέρον malis, pro τιμὴν ἔχει in sequentibus reponendum est τιμὴ ἔχει.

§. 10. Ὡσπερ Ἡρόδικος λέγεται) Herodicus, oriundus Selymbria, Thraciae urbe, dieteticis ope, sed sollicite & nunquam non adhibitae, ad senectutem pervenit. Fuit corpore tam imbecillo, ut si a consueto victu paulum recessisset, statim male se haberet. Conf. Plato de republ. III, pag. 622; Phaedr. p. 1210 ed. Francof. Plutarch. de fera numin. vind. cap. XVIII.

Ὅς οὐδείς) Edd. Ald. Basileenses, Riccob. Spirens. ὄν. Nescio an melius.

Εὐδαιμονήσεις) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. εὐδαιμονίσεις.

§. 11. Οἱ πένταθλοι κάλλιστοι) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. οἱ πένταθλοι κάλλιστα. Minus bene.

§. 13. Κατὰ τὸ μῆκος καὶ βάθος καὶ πλάτος) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. κατὰ μῆκος, ἢ βάθος, ἢ πλάτος.

Τοσοῦτῳ μείζονι) Ed. Ifingr. τοσοῦτῳ μείζονα.

§. 14. Ἴσχυρός ἐστίν) Vetus interpres Lanius & Schol. Gr. in Codd. suis legerunt: ἰσχυρός τις ἐστίν.

Τῇ πληγῇ, πυκτικός) Sic emendavit Victorius e Cod. Aristot. Vol. IV.

antiquissimo. Idem habet vetus interpres Latinus. Edd. Ald. Veneta, Basileenses, Spirens. Maiorag. τῆ πλιγγῆ, πλιγκτικός. Nec aliter legit Georg. Trapezuntius, qui vertit: *percussor*.

Ὁ δὲ πᾶσι, πένταθλος) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Victorii, Maiorag. post πᾶσι insertum habent τούτοις.

§. 15. Οὐδ' ἄλυτος καὶ πολυχρόνιος ἀνευ τύχης διαμείνειεν ἂν) Sic legendum esse censet Muretus Var. Lect. VII, 7. Recte. Nam sensus hanc lectionem necessario exigit. Edd. Ald. Veneta, Froben. Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. Victor. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. Schrader. Lips. οὐδ' ἄλυτος καὶ πολυχρόνιος, οὐτ' ἂν εὐτυχῆς διαμείνειεν ἂν. Ed. Ifingr. pro καὶ πολυχρόνιος habet μὴ πολυχρόνιος, male. Schol. Gr. οὐδὲ πολυχρόνιος. Expresfit nostram lectionem in versione sua Sigonius, & adfupulatur quoque illi Hermolaus Barbarus (Paraphraf. Rhetoric. ad calc. ed. Riccob. p. 114.) Monuit idem, non defuisse, qui legerent: οὐτ' ἂν μὴ εὐτυχῆς διαμείνη.

§. 17. Τέχνη αἰτία) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. τέχνη ἢ αἰτία.

τῶν παραλόγων) Edd. Venet. Camot. Maiorag. Victor. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. τῶν παρὰ λόγον. Nescio an melius.

Ἡ οἱ ἄλλοι) Ed. Spirens. post ἢ repetit εἰ, sed uncis seclusum.

C A P. VI.

§. 1. Ἀλλὰ περὶ τῶν) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν. Non bene.

§. 2. Καὶ οὐ ἐφίεται πάντα) In marg. ed. Venetae: καὶ οὐ ἐφίενται πάντες. Melius forsitan.

Ὅσα ὁ νοῦς ἂν) Abest ἂν ab edd. Ald. Basileensibus, Veneta, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag.

Περὶ ἑκάστου νοῦς) Edd. Ald. Basileenses, Riccob. Spir. περὶ ἑκάστου νοῦς.

§. 3. Τὰ μὲν) Edd. Veneta, Camot. & Maiorag. addunt γάρ.

§. 9. Καὶ αἱ ἄλλαι αἰ τοιαῦται) Edd. Ald. Basileenses, Riccob. Spirens. καὶ ἄλλαι αἰ τοιαῦται. Edd. Veneta, Camot. Maiorag. καὶ αἱ ἄλλαι τοιαῦται.

§. 10. Τῶν τοῖς πολλοῖς τιμιωτάτων) Edd. Ald. Veneta,

Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. τῶν πολλοῖς τιμωτάτων, omisso articulo.

§. 11. Ἀρετὴ γὰρ κτήσεως, καὶ ποιητικὸν πολλῶν) Edd. eadem: καὶ ποιητικὴ πολλῶν. Melius.

§. 12. Καθ' αὐτὸν αἰρετὸν ὁ φίλος, καὶ ποιητικὸν) Cod. antiquissimus Victorii: καθ' αὐτὸν αἰρετὸς ὁ φίλος, καὶ ποιητικός. Idem expressit vetus interpret Latinus. Edd. Ifingr. Spirens. καθ' αὐτὸ αἰρετὸν ὁ φίλος, καὶ ποιητικὸν. Non male, ut iam Sylburgius monuit. Georg. Trapezuntius vertit: nam amicus expeabile per se, & multorum effectivum est.

§. 20. Διὸ εὖ εἴρηται) Homer. Iliad. α', 255. In verbis Homeri pro γηθήσαι edd. Ald. Bas. & Spir. legunt γηθήση.

§. 22. Πολλὰ πεπόνηται) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. πολλά πεποιήται.

Ὅθεν ταῦτ' εἴρηται) Uterque locus ex Homero depromtus est Iliad. β', vs. 176, & vs. 298. Cf. Cic. de offic. III init.

Τὸ ἐπὶ θυραῖς τὴν ὑδρίαν) Vide Erasmi Adagia. Fugit tamen huius proverbii sensus summum virum. Significat enim illud laboris sui fructum perdere, quod faciunt, qui aquam cum molestia e loco remotiori petitam, in foribus ipsis urceo incautius offenso, profundunt. Conf. Schraderi Comment. p. 67. Apud Erasmus adagium ita vertitur:

Turpe est & mansisse diu, vacuamque reverti.

§. 24. Οἱ ἐχθροὶ καὶ οἱ φαῦλοι) Edd. Ald. Venera, Camot. Basileenses, Riccob. Maiorag. οἱ ἐχθροὶ καὶ φαῦλοι.

Εἰ καὶ οἱ κακῶς) Ed. Ifingr. ἢ καὶ οἱ κακῶς. Minus bene.

Ὅς οἱ φίλοι ψέγουσι) Schol. Gr. notat lectionem, ὅς οἱ φίλοι οὐ ψέγουσι, teste Morelio. In marg. ed. Venerae plenior ea memoratur: ὅς οἱ φαῦλοι οὐ ψέγουσι.

Οἱ ἐχθροὶ μὴ ψέγουσι) Sic dedit Victorius e Cod. antiquissimo. Ante eum legebatur οἱ ἐχθροὶ ἐπαινοῦσιν. Muretus totum locum sic constituit: ὥσπερ καὶ φαῦλοι, ὅς οἱ φίλοι ψέγουσι, καὶ οἱ ἐχθροὶ μὴ ψέγουσι, deleris verbis ἀγαθοῖ, ὅς. Conf. Hermolai paraphraf. pag. 120; Schrad. Comment. p. 67. Equidem vulgatum retinui, quod Schraderus bene defendit.

Διὸ λελοιδορῆσαι ὑπέλαβον Κορίνθιοι ὑπὸ Σιμωνίδου ποιήσαντος) Exercuit hic locus interpretum ingenia, cum alii, in his Victorius, (Comment. p. 113,) eum non ad antecedentia quadrare, adeoque aut in illis verbis, aut in versu Simonidis ab Aristotele citato, mendum latere, sibi persuasissent; alii eum vel hoc vel alio modo explicandum

esse censerent. Vide Maiorag. Comment. p. 50. Optime mihi rem expediisse visus est Schraderus, (Comment. p. 67,) cuius interpretationem subiiciam: *Propositum Simonidis fuit versiculo isto Corinthios ornare, aut certe videri ornasse, quod illi etiam ab hostibus suis non incusentur, sed potius laudentur. Etenim Glaucus Corintho oriundus Troianis fortiter tulerat auxilium. (Plutarch. Dion. init.) Attamen nota Corinthiis erat Simonidis observata versipellis calliditas, (Arist. Rhet. III, 2,) dum ita laudat, ut simul pungat. Si enim hostes quentquam non reprehendunt, vel ideo faciunt, quod ab eo beneficium acceperint, vel quod nullum maleficium; prius horum laudabile, posterius illaudabile, & haud dubium ignaviae argumentum est. Prius ergo versu suo indicare, aut indicasse videri voluit Simonides; posterius suspicabantur Corinthii, Simonidi propterea infensi.* Confirmatur Schraderi interpretatio elegis Simonidis in Brunckii Analectis T. I, p. 129, N. XXIII. Noster versus Simonideus in Analectis desideratur.

§. 25. Αἱ θεαί) Iuno, Pallas, Venus. Rhet. II, 23.

§. 27. Ταῦτα δὲ διχῶς ἐστὶ) Cod. Victorii, vetus interpretres Latinus, Schol. Gr. *δινατὰ δὲ διχῶς ἐστὶ.* Idem sequitur Hermolaus Barbarus. Sensus eodem redit.

Τὰ τε γενόμενα) Edd. Ald. & Basileenses, τὰ τε γινόμενα.

Ὅριζεται ἢ λύπη, ἢ πλήθει χρόνου) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. ἢ λύπη ἢ πλῆθος χρόνου.

Καὶ εἰάν ὡς βούλωνται) Edd. Ald. Froben. Riccob. καὶ εἰς ἂν βούλωνται. Edd. Venet. Camot. Isingrin. Spirens. Maiorag. καὶ ὡς ἂν βούλωνται. In marg. ed. Venetae καὶ εἰάν ὡς βούλωνται. Optime forsitan; quamvis nostram lectionem ex fidelioribus MSS. Codd. se excerpisse professus sit Victorius.

§. 28. Τιμὴ γὰρ οὕτω μᾶλλον) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. *τιμὴ οὕτω γὰρ μᾶλλον.* Male. Nostra lectio in margine ed. Venetae iam notata est. Restituit eam Victorius.

§. 30. Οἱ φιλόνομοι) Edd. Ald. Bas. Riccob. *φιλόνομοι.*

C A P. VII.

§. 1. Περὶ τοῦ μείζονος) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. καὶ περὶ τοῦ μείζονος.

§. 2. Καὶ μείζον μὲν ἀεὶ) Edd. Ald. Basileenses, Riccob. Spirens. καὶ μείζον μὲν ἂν ἀεὶ. Edd. Veneta, Camot. Maiorag. καὶ μείζον μὲν ἂν εἴη.

Καὶ πλείον) Ed. Ifingr. addit οὕτως ἔχει.

§. 3. Καὶ οὐ πάντα ἐφίεται· καὶ ὁ νοῦν ἂν καὶ φρόνησιν λαβόντα ἔλοιτο) Edd. Ald. Veneta, Basil. 1. 2. & Froben. Riccob. Camot. Maiorag. καὶ οὐ πάντες ἐφίενται καὶ ὁ νοῦν ἂν καὶ φρόνησιν λαβόντες ἔλοιτο. Ed. Ifingr. transposita coniunctione ἔλοιτο ἂν· in ceteris cum illis edd. conspirat. Ed. Spirens. καὶ οὐ πάντες ἐφίενται· reliqua, ut in textu nostro. Dedit lectionem nostram e Codd. suis Victorii, quem vide Comment. p. 119. Lectionem ex Aldina ed. propagatam expresserunt quoque vetus interpres Latinus & Georgius Trapezuntius.

Αὐτῷ δὲ ἀγαθὸν τὸ πρὸς αὐτὸν ταῦτα πεπονθός) Sic emendavi ex edit. Aldina, Basileensibus, Riccob. Spirens. Georg. Trapezuntius vertit: quoniam etiam id ipsi bonum, quod sic ad ipsum dispositum est. Edd. Veneta, Camot. Victorii, Maiorag. αὐτῷ δὲ ἀγαθὸν τὸ πρὸς αὐτὸ ταῦτα πεπονθός. Miror, Victorium αὐτὸ non offendisse, cum tamen ille prius αὐτῷ egregie explicaverit. Sensus est: *Alicui autem bonum est id, quod respectu ad illum ipsum ita est affectum.* Vetus interpres Latinus, Schol. Gr. & Hermolaus Barbarus legunt: αὐτὸ δὲ ἀγαθόν. In marg. ed. Venetae noratur lectio: τὸ δὲ ἀγαθόν. Edd. Morel. Sylb. Casaubon. Duvall. Londin. Lips. αὐτῷ δὲ ἀγαθὸν τὸ πρὸς αὐτὸ ταῦτα πεπονθός.

Καὶ τῶν ἐλαττόνων — ἢ τῶν ἐλαττόνων) In marg. ed. Venetae ἢ τῶν ἐλαττόνων — καὶ τῶν ἐλαττόνων.

§. 4. Καὶ αὐτὰ αὐτῶν, καὶ ὅσα αὐτὰ αὐτῶν) Edd. Ald. & Ifingr. αὐτῶν in utroque membro. Minus recte. Pro ὅσα αὐτὰ margo ed. Venetae habet ἔαν αὐτά. Melius.

Καὶ τῶν μεγίστων ἐν αὐτοῖς) Vetus interpres Latinus legisse videtur: καὶ τῶν μεγίστων πρὸς τὰ ἐν αὐτοῖς.

§. 7. Ταῦτο γὰρ ἂν ἦν τῷ μείζονος ποιητικῷ εἶναι) Ita praeclare hunc locum constituerunt editores Lipsienses, quos equidem secutus sum. Edd. Ald. Basileenses: τοῦτο γὰρ ἂν ἦν τὸ μείζονος ποιητικῷ εἶναι. Edd. Veneta, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. τοῦτο γὰρ ἂν ἦν τὸ μείζονος ποιητικὸν εἶναι. Edd. Victorii, Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Schrader. Londin. τοῦτο γὰρ ἦν τὸ μείζονος ποιητικῷ εἶναι. Conf. Victorii Comment. p. 123: Editores Lipsienses coniecturae suae indulgentes textum immutasse, vix credo; unde tamen lectionem nostram, certe omnium verissimam, hauserint, ignoro.

§. 11. Αὐταρκέστερον δὲ) Alias αὐταρκέστερον γὰρ, quod & Herm. Barbarus reddidit.

§. 12. Αἰτίου καὶ ἀρχῆς) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. αἰτίου ἢ ἀρχῆς.

Καὶ ἀνάπαλιν δὴ) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. καὶ ἀνάπαλιν δέ.

§. 13. Μείζον ἐστὶ φαίνεσθαι) Deest φαίνεσθαι in edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. Addidit illud e Cod. MSto Victorius.

Καὶ γὰρ, εἰ ἀρχῆ) Non habent γὰρ edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag.

Ὁ Λεωδάμας κατηγορῶν ἔφη Καλλιστράτου) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. Καλλιστράτῳ. Ed. Ifingrin. Καλλιστράτου ἔφη. Fuit Leodamas Acharnensis, inclutus apud Athenienses orator, magnis laudibus exornatus ab Aeschine Orat. adv. Ctesiphontem; Orat. Reisk. T. III, p. 635. Meminit eiusdem Plutarchus Praecept. ger. reip. Opp. T. II, p. 810, f. ed. Francof. Callistratus, Leodamantis aequalis, non minus excellens facultate sua dicendi, fuit Aphidnaeus. Memoratur a Xenophonte Hellen. VI, p. 589, D. 592, A. ed. Leunclav. Chabrias & Iphicrates a Leodamante prodicionis accusati sunt. Conf. Maiorag. ad h. l. p. 55. Callistratum vero idem de pravis consiliis rei publicae Atheniensi datis in iudicium vocavit.

Οὐ γὰρ ἂν πραχθῆναι) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. οὐ γὰρ ἦν πραχθῆναι. Minus bene, ut in nota iam monuit Sylburgius.

Πάλιν δὲ καὶ Χαβρίου) Supplendum est ex antecedentibus κατηγορῶν. Editt. Veneta, Camot. Maiorag. πάλιν δὲ καὶ Χαβρίας Male. In versione Maioragius nostram lectionem expressit. Hermolaus vero Χαβρίας legit.

Ἐπιβουλεύουσιν) Edd. Ald. Veneta, Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἐπιβουλεύειν. Melius forsitān. Notandum est, ἐπιβουλεύειν h. l. non esse infidias struere, sed deliberare.

§. 14. Διὰ τὸ χαλεπωτέραν εἶναι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. διὰ τὸ χαλεπώτερον εἶναι.

Ἄλλον δὲ τρόπον) Restitui τρόπον, ut solemnius, & quod edd. Aldina, Veneta, Basileenses, Camotii, Riccob. Spirens. Victorii, Maiorag. agnoscunt. Vulgo: ἄλλον δὲ τύπον.

"Ἀριστον μὲν ὕδαρ) Pindar. Olymp. I, 1.

§. 17. Ὡν αἱ κακαὶ καὶ αἱ ἀρεταὶ) Abest articulus ante ἀρεταὶ in edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag.

§. 18. Μᾶλλον κάλλιον) Edd. Venet. Camot. & Maiorag. μᾶλλον non habent. Invenit tamen illud in omnibus Codd. MSS. Victorius, quem vide Comment. p. 129. Expressit quoque hoc (non μᾶλλον καλὸν, ut e Morelii nota Sylburgius notavit, qui, quod mireris, ipsum Victorii commentarium non inspexit, quod certissimum habeo) vetus interpres Latinus, Victorio teste.

§. 19. Ἡ καὶ βελτιόνων) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἢ τῶν βελτιόνων.

§. 20. Ὡς γὰρ ἔχει) Inferuit ἔχει ex vetustissimo Cod. Victorius. Idem tuetur vetus interpres Latinus.

Τῶν σπουδαιοτέρων δὲ) Abest δὲ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag.

§. 21. Καὶ ὁ κρίνειν) Restitui Atticismum ex edd. Ald. Venet. Camot. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. Edd. Ifingr. Spirens. & Maiorag. κρίνειαν. Vulgo κρίναιεν.

Ἄγαθον μείζον) Sic legunt edd. Veneta, Camot. & Maiorag. Bene. In ceteris ἀγαθὸν ἢ μείζον, cui lectioni totum huius capitis argumentum de maiori vel minori bono & utili repugnat. Denuo recepit quidem disiunctivam ἢ Victorius propterea, quod eam in omnibus Codd. MSS. reperisset. Verum Codd. auctoritas non tantum valet, ut alia equidem, quam quae sensus necessario postulat, in textum admittam. Georgius Trapezuntius vertit: *maius esse bonum*. Ante oculos igitur habuit μείζον ἀγαθὸν sine disiunctiva.

Ἡ εἰ κατὰ τὴν φρόνησιν) Ed. Ifingr. ἢ ἢ κατὰ τὴν φρόνησιν.

Ὁ λαβόντα τὰ πράγματα φρόνησιν ἔλοιτ' ἀν' ἑκάστον) Verba τὰ πράγματα videntur mihi per interpolationem imperiti cuiusdam librarii in textum migrasse. Occurrit hic locus fere iisdem verbis iam supra: καὶ ὁ νοῦν ἀν καὶ φρόνησιν λαβόντα ἔλοιτο. Igitur ausus sum τὰ πράγματα uncinis secludere.

§. 22. Ἡ ἀνδρεία) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἀνδρεία, sine articulo.

§. 23. Ὁρέγονται) Cod. Victorii addit ἡδεσθαι. Eandem lectionem sequitur vetus interpres Latinus.

§. 25. Αἴτιοι εἶναι μᾶλλον) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. αἴτιον εἶναι μᾶλλον.

§. 27. Καὶ τὰλλα ἀκολουθεῖ) Edd. Ald. Basileenses: καὶ τὰλλα ἀκολουθεῖ.

Καὶ τὸ ἀνδρεῖον εἶναι τοῦ σαφρονεῖν) Edd. Venet. Camot. Basil. 1. 2. Froben. Maiorag. Riccob. καὶ τὸ ἀνδρεῖον δὲ τοῦ σαφρονεῖν. Nostram lectionem Victorius in omnibus Codd. invenit. Notatur ea quoque in marg. ed. Venetae.

§ 28. Τοῦ, ὃ μὴ πάντες) Sic bene emendavit Morelius e vetere versione Latina & Schol. Gr. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. Victorii, Schrader. & edd. Victorianam sequentes: τοῦ μὴ, ὃ πάντες. Viriose.

Ἡ οὖς οὔτοι κρίνουσι) Edd. Venet. Camot. Maiorag. ἢ ὃ οὔτοι κρίνουσι. Melius forsitan.

Ὡς ἂν εἰ πάντες φαῖεν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ὡς οἱ πάντες φαῖεν. Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Lond. Schrader. Lips. ὡς ἂν οἱ πάντες φαῖεν. Equidem lectionem repofui, a Victorio Codd. MSS. fide in textum receptam, & a vetere Latino interprete quoque expressam.

Τὸ δὲ, οἱ κύριοι) Sic legunt edd. Ald. Victorii, & quae hanc sequuntur; Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Schrader. Londin. Lips. Cf. Victorii Comment. p. 135. Edd. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. τὸ δὲ, κύριοι. Edd. Venet. Isingr. Camot. Spirens. Maiorag. τὸ δὲ, ὡς οἱ κύριοι.

§. 31. Πλείονων γὰρ ὑπεροχὴ φαίνεται) Sic edd. vulgatae omnes. Victorius ad h. l. (p. 136) ita: » *In antiquissimo libro scriptum primo fuit, πλείονων γὰρ ὑπερέχει φαίνεται. emendatum tamen eadem manu, qua liber exaratus, πλείονων γὰρ ὑπερέχει, ἢ φαίνεται. quam scripturam manifesto vetus tractatio sequitur, ut, cum iam prisca sit, non omnino negligenda videatur.* »

Πείσσι λέγουσαν) Deest λέγουσαν in Cod. antiquissimo Victorii, & videtur sane illud interpolatum esse. Uncinos applicavi.

Ὅσα κὰκ' ἀνθρώποισι πέλει, τῶν ἄστῳ ἀλόη· λαοὶ μὲν φημίθουσι. πόλιν δὲ τε πῦρ ἀμαθύνει· τέκνα δὲ τ' ἄλλοι ἄχουσι) Sunt versus Homeri Iliad. 1, 588. In vulgatis Homeri edd. sic leguntur:

Κῆδ' ἔ, ὅσ' ἀνθρώποισι πέλει, τῶν ἄστῳ ἀλόη·

Ἄνδρας μὲν κτείνουσι, πόλιν δὲ τε πῦρ ἀμαθύνει,

τέκνα δὲ τ' ἄλλοι ἄχουσι.

Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camotii, Riccob. Spirens.

Maiorag. cum vulgatis Homeri edd. conspirant, praeterquam quod (excepta Spirens. & Maiorag. quae ὄσσα agnoscunt) pro ὄσσα & πέλει legunt ὄσα & πέλοι. Exhibent eadem edd. tertium quoque versum integrum, addito hemistichio: βαθυζώνους τε γυναῖκας. Pro ἀμαδύνει in ed. Lipsf. vitiose impressum erat ἀμαδύνει, quod correxi. Ceterum nostram versuum Homericorum lectionem dedit Victorius e Codd. MSS. Vid. Comment. p. 137.

Καὶ τὸ συντιθέναι δὲ καὶ ἐποικοδομεῖν, ὡσπερ Ἐπίχαρμος) Abest δὲ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. Aristot. de gener. anim. I, 18: Ἔστι δὲ παρὰ ταῦτα, ὡς Ἐπίχαρμος ποιεῖ τὴν ἐποικοδομησιν, ἐκ τῆς διαβολῆς ἢ λαιδορίας· ἐκ δὲ ταύτης ἡ μάχη· ταῦτα δὲ πάντα ἐκ τινος, ἢ ἀρχῆς τῆς κινήσεώς ἐστιν. Cf. Rhetor. ad Alex. cap. 4, Athenaeus Dipnos. lib. II, p. 36, & Casaub. ad h. l. Accoramb. ad h. l. p. 167 ita: *Ipsius Epicharmi carminis in antiquissimo Codice reperitur hoc fragmentum:*

Ἐφώνης μὲν τὸν τύραννον ἠδὲ γυναῖκα·

Οὐ μόνον τὸν τύραννον, καὶ τὴν γυναῖκα·

Ἄλλ' ἂν τὰ τέκνα.

§. 32. Παρὰ τοὺς ὁμοίους) Sic emendavit Victorius. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Riccob. Camot. Spirens. Maiorag. παρὰ τοὺς ἄλλους. Georgius Trapezuntius vertit: praeter ceteros. At vetus interpres Latinus nostram lectionem sequitur, teste Victorio.

Τὸ ἐπίγραμμα τῷ Ὀλυμπιονίκῃ Πρόσδε μὲν ἀμφ' ὁμοισιν ἔχων τραχείαν ἄσιλλαν, ἰχθύς ἐξ Ἄργους εἰς Τεγέαν ἔφερεν) Epigramma est Simonidis. Laudavit illud Eustath. ad Hom. p. 1761, apud quem legitur τρηχειάν, & in altero versu εἰς Τεγέην ἔφερε. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. pro ἄσιλλαν habent ἀσύλλαν. Minus recte. Est ἄσιλλα fisciuae corbisque genus, ad pisces venales deportandos aptae, σκευῶς τι ἰχθυηρῶν, ut Eustathius & Scholiastes Graecus ad Rhetorica interpretantur. Quidam e vulgo pisces venales Argis Tegeam, Arcadiae oppidum, deportare solitus, postea in ludis Olympiacis victor evasit; quod cum talis viri conditionem excedere videretur, Simonides eum hoc epigrammate praedicavit. In Cod. Victorii annotatum est, priorem versum in exemplaribus nonnullis ita legi:

Πρόσθεν μὲν τραχείαν ἔχων ὁμοισιν ἄσιλλαν,
& addi tertium versum hunc:

Nūn δὲ κράτος φέρομεν μέγα πᾶσιν Ὀλυμπιονίκαις, quem Victorius a feriori quodam confectum esse arbitratur, in quo equidem illi non assentior. Scholiastes Gr. p. 15 hunc versum non recte ad encomium de se Iphicratis refert, cuius in sequentibus statim ab Aristotele mentio iniicitur, eumque ita legit:

Nūn δὲ κράτος φέρομαι μετὰ πᾶσιν Ὀλυμπιονίκαις quae lectio mihi praeferenda esse videtur.

Καὶ ὁ Ἰφικράτης αὐτὸν ἐνεκωμίαζε λέγων, ἐξ ὧν ὑπῆρξε ταῦτα) Edd. Ald. Veneta, Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἐνεγκωμίαζε, praepositione augmenti loco repetita, sicut in ἐνεγύμιασε, παρενεγγύα, & similibus aliis. Dicitum Iphicratis accuratius repetitur infra (cap. IX) ab Aristotele: ἐξ οἷον εἰς οἶα.

§. 33. Τὸ αὐτοφύες) Vide Victorii Comment. p. 139.

Ὁ ποιητής φησιν, αὐτοδίδακτος δ' εἰμί) Homer. Odyss. XXII, 347.

§. 34. Ὡσπερ τὸ ἔαρ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ὥσπερ καὶ τὸ ἔαρ.

§. 35. Καὶ τὸ αὐτῶ, ἢ ἀπλῶς) Edd. Ald. Venet. Camot. Basil. 1. 2. Froben. καὶ τὸ αὐτὸ, καὶ ἀπλῶς. Ed. Isingr. καὶ τὸ αὐτῶ τοῦ ἀπλῶς. Codd. quidam Victorii, vetus interpres Latinus, & Schol. Gr. legerunt: καὶ τὸ αὐτῶ καὶ ἀπλῶς. Georgius Trapezuntius lectionem Aldinam expressit; vertit enim: praeterea quod ipsum, & simpliciter. Nostram lectionem firmant alius Victorii Cod. & margo ed. Venerae.

Μᾶλλον ἢ τὰ πρὸς τῷ τέλει) Edd. Venet. Camot. Isingr. Riccob. Spirens. Maiorag. μᾶλλον τὰ πρὸς τῷ τέλει.

§. 38. Καὶ πράττειν τὰ καλὰ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. καὶ τὸ πράττειν τὰ καλὰ.

§. 39. Ὡστε ὑπάρχει) Cod. quidam Victorii & vetus interpres Latinus ὥστε ὑπερέχει. Vid. Victorii Comment. p. 142.

§. 40. Καὶ δυοῖν ὃ τῷ αὐτῷ προστιθέμενον) Edd. Ald. Basil. 1. 2. & Froben. καὶ δυοῖν αὐτὸ τι προστιθέμενον. Ed. Isingr. καὶ δυοῖν ἂν τι προστιθέμενον.

ἢ ἀλανθάνει) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. ἢ λανθάνει.

Πρὸς ἀλήθειαν γὰρ τείνει ταῦτα) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Isingr. Riccob. πρὸς ἀλήθειαν γὰρ τινα ταῦτα. Ed.

Venetæ: τίνει ταῦτα. Vitiose. In marg. ed. Ifingrin. γάρ τινι ταῦτα.

Διὸ τὸ πλουτεῖν φανεῖν ἂν μείζον ἀγαθὸν τοῦ δοκεῖν) Sic legunt edd. Ald. Basileenses, Riccob. Spirens. Firmavit quoque hanc lectionem Codd. auctoritate Victorius. Edd. Camot. & Maiorag. διὸ καὶ τὸ πλουτεῖν κ. τ. λ. Ed. Veneta: διὸ καὶ τὸ πλουτεῖν καὶ δοκεῖν φανεῖν ἂν μείζον ἀγαθὸν τοῦ δοκεῖν. Georg. Trapezuntius vertit: *Ita maius bonum est divitem esse, quam videri.*

§. 41. Τοῖς μὲν μόνον) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Spir. Camot. Maiorag. τοῖς μὲν μόνοις. In marg. ed. Venetae: τοῖς μὲν μόνως. Nostram lectionem tuentur Codd. Victorii.

Τὸν δὲ ἔχοντα) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. τὸν δὲ ἔχοντα, sine apostropho.

Ἀγαπητὸν γὰρ ἀφήρηται) Edd. Veneta, Spir. Maiorag. ἀγαπητὸν γὰρ μόνον ἀφήρηται. Edd. Camot. & Ifingr. ἀγαπητὸν γὰρ καὶ μόνον ἀφήρηται. Vetus interpres Latinus legit: ἀγαπητὸν γὰρ μόνως ἀφήρηται. Georg. Trapezuntius vertit: *carum enim & unicum luscus amisit.* Nostram lectionem agnoscunt edd. Ald. Basileenses 1. 2. Froben. Riccob. & Victorii Codd. omnes.

C A P. VIII.

§. 2. Τὸ σῶζον τὴν πόλιν) Revocavi pristinam lectionem edd. Ald. Venet. Basileensium, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. Habent eandem nonnulli Victorii Codd. Georg. Trapezuntius vertit: *quod civitatem conservat.* Alii Victorii Codd. vetus interpres Latinus, & marg. ed. Venetae: τὸ σῶζον τὴν πολιτείαν. Hinc ex ed. Victorii πολιτείαν in omnes ceteras edd. manavit. Attamen vix ab Aristotele scriptum est, *utile esse, quidquid civitatis constitutionem conservet*; quomodo enim fugere potuerit πολιτικότατον virum, constitutionem civitatis aliquam pessimam esse posse, non assequor; contra recte dicitur, *utile esse, quidquid civitatem conservet.* Igitur πόλιν legendum est, non πολιτείαν. Nimis Victorius favit nonnunquam Codd. suis.

Ἡ τοῦ κυρίου ἀπόφασις) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Schrader. Londin. Lips. ἡ τοῦ κυρίου ἀπόφασις. Quam lectionem si sequaris, sensus exit hic: *Nam dominatus quidem est domini negatio s. recusatio.* Miror editorum stuporem, qui absurdam hanc sententiam esse non animadverterent. Orta est haud dubie lectio ex mendo typographico in ed.

Victorii. Ibi impressum est ἀπόφασις. Vertit tamen Victorius: quod decretum fuerit a principe civitatis. Equidem iure meo ἀπόφανσις reposui.

Διήρηται κατὰ) Edd. Ald. Veneta, Basil. 1. 2. Froben. Camot. Riccob. Maiorag. διήρηται καὶ κατὰ.

§. 3. Τούτων τι ἂν εἴη) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τούτων ἂν εἴη. Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. τούτων δὴ ἂν εἴη. Secutus sum Victorium.

§. 4. Κλήρω διανεμόνται) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. κλήροι διανεμόνται.

Ἐν τοῖς νόμοις) Ita dedit Victorius e Cod. MSto. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. ἐν τοῖς νόμοις. Ed. Spirens. neutrum habet.

§. 5. Τὸ δὴ τέλος) Ed. Ifingr. τὸ δὲ τέλος. Melius.

τὰ πρὸς παιδείαν) Cod. Victorii: τὰ περὶ παιδείαν.

Καὶ τὰ νόμιμα) Edd. Venet. Ifingr. Spirens. his addunt: βασιλείας δὲ τὸ ἐννόμως ἐπιστατεῖν. Agnoscit haec quoque Scholiastes Graecus. Cum tamen additamentum respiciant Codd. MSti omnes, versiones veteris interpretis Latini, Georgii Trapezuntii & Hermolai Barbari, edd. Ald. Basileenses, Camotii, Riccoboni, Victorius recte illud textu eiecit.

Ἐκάστης ἔθνη) Ed. Ifingr. ἐκάστης ἔτι, operarum forsitan peccaro.

Ἐπαναφέροντες) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἀναφέροντες.

§. 6. Τῶν πολιτειῶν ἐκάστης) Τῶν πολιτειῶν ἐκάστου ed. Ifingrin.

C A P. I X.

§. 3. Ὅ ἂν δι' αὐτὸ αἰρετὸν ὄν ἐπαινετὸν ἦ) Desiderantur haec in edd. Ald. & Basil. 1. 2. & Froben. Ed. Ifingr. pro ἐπαινετὸν ἦ habet ἐπαινετόν ἐστιν.

§. 6. Εἶτα ἢ ἐλευθερίοτης) Absit articulus ab edd. Ald. Venet. Basileens. 1. 2. Froben. Camot. Riccob. Maiorag. Ed. Ifingr. εἶτα ἐλευθερίους. Non male.

§. 9. Σωφροσύνη δὲ ἀρετὴ) Edd. Ald. Basileenses, Veneta, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. σωφροσύνη δὲ ἐστὶν ἀρετή. Magis concinne.

Δι' ἧν) Eaed. edd. καθ' ἧν. Verum δι' ἧν, solemnius Aristoteli, legitur etiam in Codd. melioribus Victorii.

§. 13. Περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν) Vetus interpres Latinus legit περὶ ἀγαθῶν καὶ καλῶν, teste Morelio. Minus bene.

§. 15. Ἀνάγκη, ὅσα τε) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἀνάγκη τε, ὅσα.

Καλὰ εἶναι) Edd. Venet. Camot. & Maiorag. addunt ταῦτα.

Τὰ δίκαιος ἔργα) Ed. Ifingr. τὰ δίκαιος εἰργασμένα.

Ἐπὶ τοῦ ζημιουσῆσαι) Ed. Lipsf. ἐπὶ τὸ ζημιουσῆσαι. Vitiose.

§. 16. Τῶν ἀρετῶν) Edd. Venet. & Ifingr. τῶν ἀρετῶν.

Melius.

§. 17. Ἐποίησε) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. Spirens. Maiorag. ἐποίησι. Ed. Ifingr. ποιεῖ.

§. 18. Τὰ ζῶντι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. τὰ ζῶντα. Male.

§. 19. Τῶν ἄλλων ἕνεκα) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spirens. τῶν καλῶν ἕνεκα. Nostra lectio a Victo-rio e Codd. restituta notatur quoque in marg. ed. Venetae.

§. 20. Ἡ ἐφ' οἷς) Edd. Venet. Camot. Maiorag. non habent ἢ.

Εἰπόντος τοῦ Ἀλκαίου) Primus versus Alcaei est; ceteris quatuor Sappho respondet Alcaeo.

Θέλω τί τ' εἰπῆν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. θέλω τί τ' εἰπεῖν.

Αἱ δ' ἴκεσ' ἐσθλῶν ἡμερος ἢ καλῶν) Edd. Ald. & Basileenses: αἱ δ' ἴκες ἐσθλῶν ἡμερον ἢ καλόν. Edd. Venet. Camot. & Maiorag. αἱ δ' ἴκες ἐσθλῶν ἡμερον ἢ καλόν. In marg. ed. Venetae, & in edd. Victor. & Riccob. αἱ δ' ἴκες ἐς ἐσθλῶν ἡμερον ἢ καλῶν. Ed. Spirens. αἱ δ' ἴκες ἐς ἐσθλῶν ἡμερον ἢ καλόν. Cum ed. Victoriana consentiunt quoque edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Schrader. Londin. Editio Lipsiensis veram lectionem hic iam reposuit, & metrum restituit. Nam metrum Alcaicum & hendecasyllabum duobus primis versibus; & iambicum dimetrum hypercatalectum versu tertio violatum erat. Vide eius praef.

Καὶ μή τι εἰπῆν) Edd. Ald. Veneta, Basileenses, Camot. Maiorag. καὶ μήτ' εἰπεῖν. Edd. Victorii, Spirens. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Schrader. Londin. καὶ μήτ' εἰπῆν.

Αἰδῶς κε σεῦ οὐκ εἶχεν ὄμματ') Edd. vulgatae omnes praeter Lipsientem: αἰδῶς κέν σε οὐκ εἶχεν ὄμματα.

Ἄλλ' ἔλεγες περὶ τῷ δίκαιῳ) Edd. Ald. Basileenses, & Veneta: ἀλλ' ἔλεγες περὶ ᾧ δίκαιῳ. Vitiose. In marg. ed. Venetae: ἀλλὰ περὶ ᾧ δίκαιῳ ἔλεγες.

§. 21. Καὶ περὶ ὧν ἀγωνιῶσι) *Et ea, de quibus homines solliciti sunt.* Gallicus interpres: *Toutes les choses, qui seront pour nous donner de l'inquietude & du soin.* Edd. Ald. Basileenses, Spir. καὶ περὶ ὧν ἀγωνιῶνται.

§. 24. Καὶ ἀνδρείου τὸ μὴ ἠτᾶσθαι) Sic omnes Codd. Victorii. Georg. Trapezuntius vertit: *& fortis est invictum esse.* Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. καὶ ἀνδρείον τὸ μὴ ἠτᾶσθαι. Ita quoque vetus interpres Latinus.

§. 25. Καὶ τὰ μνημονεύματα) Edd. Venet. Camot. Isingr. Riccob. Spirens. Maiorag. καὶ τὰ μνημονεύτά. Minus bene. *Μνημονεύματα* sunt ea, quae memoria alicuius ornant, & de his Aristoteli sermo est. *Μνημονεύτά* sunt ea, ut ipse Aristoteles infra interpretatur, quae memoria adhuc retinemus. Cf. Victorii Comment. p. 161. Vetus interpres Latinus expressit τὰ μνημονεύτά: at Georgius Trapezuntius *μνημονεύματα*.

Καὶ τὰ μᾶλλον μᾶλλον. καὶ ἂ μὴ ζῶντι ἔπεται) Dedit hanc lectionem Victorius ex antiquissimo Codice, & cum hoc facit quoque vetus interpres Latinus. Incipit tum a καὶ novus locus. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spir. Maiorag. legunt: καὶ τὰ μᾶλλον μᾶλλον μᾶλλον δὲ καὶ, ἂ μὴ ζῶντι ἔπεται, hoc sensu: *Monumenta magis honorifica sunt praeslantiora: magis autem honorifica sunt, quae potentium etiam sequuntur.* Equidem hanc lectionem praeulerim. Tuetur eandem Georgius Trapezuntius. Textum tamen mutare nolui. Codd. quidam Victorii habent: καὶ μᾶλλον τὰ μᾶλλον, ordine verborum aptiori.

Καὶ οἷς τιμὴ ἀκολουθεῖ) Cod. quidam Victorii & vetus interpres Latinus: καὶ ἡ τιμὴ ἀκολουθεῖ.

Εὐμνημονεύτοτέρα γὰρ) Sic dedit Victorius e Codd. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. εὐμνημόνευτα γὰρ.

§. 26. Ἐλευθερίας γὰρ σημεῖον) Cod. Victorii & vetus interpres Latinus: ἐλευθέρου γὰρ σημεῖον.

Ἔργον θητικόν) *Opus servile.*

§. 27. Ἐλευθέρου γὰρ) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἐλευθέριον γὰρ.

§. 28. Ὡς ταῦτά ὄντα καὶ πρὸς ἔπαινον) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ὡς καὶ ταῦτα ὄντα καὶ πρὸς ἔπαινον.

Τὸν εὐλαβῆ καὶ εὐψυχον) Reperit in antiquissimo Cod. MS. Victorius ψυχρὸν pro εὐψυχον. Idem habet vetus interpres Latinus, & versio antiqua MSta Helmstadiensis. Melius forsitan. Vide Schraderi Comment. p. 114.

§. 30. Σκοπεῖν δὲ καὶ) Vertit vetus interpres Latinus: intendere autem oportet. Hinc suspicatur Morelius, eum legisse, σκοπεῖν δὲ δεῖ. Vix puto.

Ὡς περ γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν) Conf. Platon. Menexen. Opp. T. V, p. 276, 277 ed. Bip.

Τίμιον δὲ) Deest δὲ in edd. Ald. Ven. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. quare uncinis illud compefcui.

Ὡς ὑπάρχον) Edd. Ald. Basileenses, Riccob. Spirens. ὡς ὑπάρχει. Ed. Venet. ὡς ὑπάρχων.

§. 31. Εἰ ὁ εὐτυχῶν μὲν μέτριος· ὁ δ' ἀτυχῶν μεγαλόψυχος) Cod. quidam Victorii & vetus interpres Latinus: εἰ εὐτυχῶν μὲν μέτριος· ἀτυχῶν δὲ μεγαλόψυχος.

Τοιοῦτον δὲ) Vide supra ad cap. VII, §. 32.

Καὶ τὸ τοῦ Σιμωνίδου) Est Simonidis epitaphium in Archedicen, Hippiae filiam. Legitur integrum apud Thucyd. Histor. lib. VI, p. 216 ed. Francof. Existat quoque apud Fulv. Ursin. & in Brunckii Analect. T. I, p. 136:

Ἄνδρὸς ἀριστεύσαντος ἐν Ἑλλάδι τῶν ἐφ' ἑαυτοῦ

Ἰππίου Ἀρχεδίκην ἠδὲ κέκευθε κόνης,

Ἡ πατρός τε, καὶ ἀνδρὸς, ἀδελφῶν τ' οὔσα τυράννων,

Παίδων τ', οὐκ ἦρθη νοῦν ἐς ἀτασθαλίην.

§. 33. Ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθὸν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθούς.

Ἐπεὶ ἐπαινοῦμεν καὶ μὴ πεπραγότα, εἰ πιστεύοιμεν, εἶναι τοιοῦτον) Eaed. edd. & Victor. ἐπεὶ ἐπαινοῦμεν, optative. Verus interpres Latinus & Hermolaus Babarus legisse videntur: ἐπεὶ ἐπαινοῦμεν ἂν καὶ μὴ πεπραγότα, εἰ πιστεύοιμεν, εἶναι τοιοῦτους. Georg. Trapezuntius vertit: etiam eum, qui non fecit, laudaremus, si talem esse crederemus. Nostram lectionem dedit Morelius. Mihi ἐπαινοῦμεν magis arridet. In antecedentibus pro τῆς ἕξεως marg. ed. Venetae habet τῆς πράξεως.

§. 34. Αὐτοῖς μὲν ταῦτα — οὐ ταῦτα) Ed. Ifingr. utrobique ταῦτῳ, singulariter.

§. 35. Ἐχει δὲ κοινὸν) Ed. Ifingr. ἔχει δὲ τι κοινόν.

Ἄ γὰρ ἐν τῷ συμβουλευεῖν ὑπόβοιο ἂν) Ita dedit Victorius. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἂ γὰρ ἂν ἐν τῷ συμβουλευεῖν ὑποβοῖο.

§. 36. Καὶ ποῖόν τινα εἶναι) Vetus interpres Latinus ita vertit, ac si legerit: καὶ ὃν καὶ ποῖόν τινα εἶναι.

§. 38. Ἡ καὶ ὁ μάλιστα) Abest καὶ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. Inest aliqua durities in his verbis, si ad antecedentia spectes. Equidem legi malim: ἢ εἰ μάλιστα πεποιήκεν.

Ἄπαντα γὰρ ταῦτα καλὰ) Edd. Morel. Syllb. Casaub. Duvall. Londin. Ἄπαντα γὰρ ταῦτα καλόν.

Παρὰ τὸ προσῆκον) Ed. Isingr. εἰ παρὰ τὸ προσῆκον. Non male.

Εἰ τὰ προτρέποντα καὶ τιμῶντα διὰ τούτων) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Maiorag. διὰ τούτων. Vetus interpres legisse videtur: εἰ τὰ δέοντα καὶ τιμῶντα τὰ διὰ τούτων. Georgius Trapezuntius vertit: *si quibus ad virtutem inflammamur, & quibus honoramur, haec ab eo inventa sunt.* In marg. ed. Venetae διὰ τούτων, quod & Victorius in Codd. invenit.

Εἰς Ἴππόλοχον, καὶ Ἀρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα, τὸ ἐν ἀγορᾷ σταθῆναι) Quis Hippolochus ille fuerit, nescio. Monuit Victorius ex Hieronymi Magii Miscell. lib. IV, Cyriacum Stroxium pro Ἴππόλοχον legere maluisse Ἀντίλοχον, ita ut ad Nestoris filium respexerit Aristoteles. Recte tamen hanc coniecturam Victorius reprobavit. De Hippolocho Theffalo, quem Lais Corinthia amavit, a Plutarcho memorato, sermo hic esse nequit. — Harmodius & Aristogiton, Hipparcho, Pisistrati filio, Athenarum tyranno, caeso, honorem consecuti sunt, ut statuae eorum in foro ponerentur. Thucyd. VI, p. 446 ed. Steph. Aristot. Polit. V, 12. Pausan. I, p. 29, Plin. XXXIV, 4. Conf. Cludius von den Skolien der Griechen. Biblioth. d. alten Lit. u. Kunst. P. I, p. 59.

Κἄν μὴ καθ' αὐτόν) Vetus interpres Latinus vertit: *si non ad eundem.* Forsitan legit κἄν μὴ κατὰ τὸν αὐτόν.

Ὅπερ Ἰσοκράτης ἐποίησεν διὰ τὴν συνήθειαν τοῦ δικολογεῖν) Magna est in hoc loco lectionis varietas, accurate & acute congesta & diiudicata a Victorio Comment. pag. 175. Edd. Ald. Basileenses, Riccob. & Maiorag. διὰ τὴν συνήθειαν τοῦ δικαιολογεῖν. Edd. Venet. Camot. διὰ τὴν ἀσυνήθειαν τοῦ δικαιολογεῖν. Vetus interpres Latinus & Hermolaus legerunt διὰ τὴν συνήθειαν καὶ ἀσυνήθειαν τοῦ δικαιολογεῖν. Nostram lectionem, quam Georgius Trapezuntius quoque expressit, dedit Victorius plurimorum Codd.

MStorum auctoritate fretus. Isocrates nunquam orationes in foro habuit, scripsit autem orationes in genere iudiciali; quare probabile est, Aristotelem, maxime illi infensum, hoc loco eum carpere voluisse. Iam vero patet, primum pro *δικαιολογεῖν* utique legendum esse *δικολογεῖν*, i. e. *causas in foro dicere*; deinde pro *συνήθειαν* reponendum esse *ἀσυνήθειαν* alias enim totum hoc additamentum ieiunum & sensu idoneo destitutum est. Prius in textum iam Victorius recepit; alterum non itidem, & nolui post eruditissimum virum equidem mihi tantum sumere, ut in re incerta meo periculo aliquid mutarem. Lestio veteris interpretis & Hermolai haud dubie inde orta est, quod uterque lectionem utramque in Codd. inveniret, & in unam confunderet.

§. 39. Πρὸς τοὺς πολλοὺς) Ita reposui e Cod. antiquissimo Victorii. Idem habet vetus interpres Latinus. Vulgo: πρὸς τοὺς ἄλλους.

§. 40. Ἐπιτηδειοτάτη) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἐπιτηδειοτέρα. Nostrum dedit Victorius e Cod. MSto.

Μάλιστα δέχεται τὸ γεγονός) In ed. Camot. excidit *μάλιστα*. Pro *γεγὸνος* edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spirens. Maiorag. habent *γένος*. Correxit Victorius, securus Codicum fidem. Vid. Comment. p. 177.

Διὰ τὸ σαφές) Ita dedi ex veteri versione Latina & ed. Ifingr. Vulgo: διὰ τὸ ἀσαφές. Verum absurdum est assertum, Aristoteli non tribuendum, *ea, quae facta sunt, melius & facilius demonstrari posse, quoniam obicura sint*.

§. 41. Ἐχομένων γὰρ τούτων) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. ἐχομένως γὰρ τούτων. Vitiose.

C A P. X.

Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Maiorag. huic capiti & sequentibus inscripserunt: *περὶ τοῦ δικανικοῦ εἶδους*.

§. 3. Ὅσα ἀγγραφα) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. ὅσα ἔγγραφα. Male. Ed. Ifingr. ὅσα μὴ ἔγγραφα.

Εἰδότες ἅπαντα) Ed. Venet. Camot. Ifingr. Riccob. Spir. Maiorag. ἐκόντες καὶ εἰδότες ἅπαντα.

Οὐδείς γὰρ, ὃ προαιρεῖται, ἀγνοεῖ) Vetus interpres Latinus & Hermolai Barbarus legerunt: *οὐδείς γὰρ προαιρεῖται, ὃ ἀγνοεῖ*. Sic etiam Georgius Trapezuntius vertit: *nemo enim quae ignorat eligit*.

§. 4. Περὶ δὲ τοῦτο, ὃ μοχθηροὶ τυγχάνουσιν ὄντες) Ed. Aristot. Vol. IV.

Isingr. *περὶ τοῦτο, περὶ ὃ μοχθηροὶ τυγχάνουσιν ὄντες*. Vetus interpres Latinus: *περὶ δὲ τοῦτο, περὶ ὃ μοχθηροὶ τυγχάνουσιν ὄντες*. Schol. Gr. *περὶ δὲ τοῦτο, εἰς ὃ μ. τ. ὃ*.

Ὁ δὲ φιλόνομος) Vetus interpres Latinus & Hermolaus: ὃ δὲ φιλόνομος.

Περὶ τὸ δίκαιον καὶ ἄδικον) Ita emendavit Victorius ex optimo Cod. MS. Idem expressit verus interpres Latinus. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. *περὶ τὸ δίκαιον καὶ ἀγαθόν*. Georg. Trapezuntius vertit: *circa bonum & iustum*. Hermolaus: *quia iusti & recti rationem ignorant*.

§. 5. Πῶς ἔχοντες ἀδικοῦσι) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. *πῶς ἔχουσιν ἀδικοῦντες*.

§. 7. Πάντες δὴ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. *πάντες δέ*.

§. 8. Ἔστι δὲ ἢ μὲν βούλησις) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. *ἔστι δὲ ἢ βούλησις*. Verba sequentia in textu μετὰ λόγου absunt ab antiquissimo Cod. MSto Victorii.

Ἄλλ' ἢ ὅ, τ' ἂν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. *ἀλλ' ἢ ὅταν*. Argutatur Morelius, hariolans, veterem interpretem Latinum legisse: *ἀλλ' ἢ ὅταν οἰθῆν* (pro vulgato *οἰθεῖν*) λέγειν.

Ὅστε πάντα, ὅσα πράττουσιν, ἀνάγκη πράττειν δι' αἰτίας ἑπτὰ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. *ὅστ' ἀνάγκη πάντα, ὅσα πράττουσι, δι' αἰτίας ἑπτὰ*. Nostram lectionem dedit Victorius e Codd.

§. 9. Οὐδὲ διὰ πλοῦτον καὶ πένιαν) Post οὐδὲ leguntur in edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. verba: *οἱ πλοῦσοι καὶ πένητες*, quae textu expunxit Victorius; nam in omnibus Codd. MSris ab ipso collatis ea defunt. Debentur haud dubie interpolationi.

Ἄλλὰ πράξουσι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. *ἀλλὰ πράττουσι*.

Δι' ἡδὴ καὶ πάθη χρυστά) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. *δι' ἡδὴ καὶ πάθη καὶ χρυστά*. Ed. Isingr. *δι' ἔδῃ*, nescio an melius; & mox cum arciculo, *τὰ χρυστά*.

§. 10. Ταῖς μὲν τοιαύταις) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. *ταῖς μὲν τοιαυσί*.

Τὰ τοιαῦτα ἀκολουθεῖν) Edd. Venet. Camot. Maiorag. *τὰ τοιαῦτα παρακολουθεῖν*.

ταῖς δὲ τοιαῖσδε τὰ τοιάδε) Edd. Morel. Syll. Casaub. Duvall. Londin. ταῖς δὴ τοιαῖσδε τὰ τοιάδε. Edd. Ald. Vener. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. Spirens. Maiorag. ταῖς δὲ τοιαῖσθι τὰ τοιάδε. Ed. Ifingr. post τὰ τοιάδε addit οὐ. Equidem secutus sum Victorium.

Διὰ τὸ σῶφρον — περὶ τῶν ἡδονῶν) Antiquissimus Victorii liber MStus legit: διὰ τὸ σῶφρον εἶναι, & περὶ τῶν ἡδέων. Posterius confirmat vetus interpres Latinus. Sensus eodem redit.

Περὶ τῶν αὐτῶν τούτων) Notante Morelio, vetus interpres Latinus legit: περὶ τὰ αὐτά.

§. 11. Τῶν τοιούτων ἀκολουθεῖν) Edd. Ald. Vener. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τῶν τοιούτων ἀκόλουθον.

Πλουτεῖν δοκεῖτω) Codd. quidam Victoriani δοκεῖ ἑαυτῷ· alii δοκῶν ἑαυτῷ, quam scripturam sequuntur vetus interpres Latinus, & Georgius Trapezuntius. Victorius putat, legendum esse δοκεῖ τῷ, pro δοκεῖ τινι. Verum lectio vulgata bene se habet, nec mutanda est. Sensum in versione Latina exprimere studui.

§. 12. Μῆτε τεταγμένως) Ed. Ifingr. μήτε τεταγμένη.

§. 13. Οὐδὲν δεῖ — πότερον) Edd. Ald. Vener. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. οὐ δεῖ — πότερον. Edd. Victor. Morel. Syll. Casaub. Schrader. Duvall. Londin. Lips. οὐδὲν δεῖ — πότερα. Equidem οὐδὲν δεῖ retinui, at πότερον, ut melius, recepi.

§. 14. Παρ' ἐπιθυμίαν — δι' αὐτῶν) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. Spirens. περὶ ἐπιθυμίαν. Minus bene. Ed. Ifingr. omisit praepositionem διὰ ante αὐτῶν.

§. 16. Τὰ δοκοῦντα συμφέρειν ἐκ τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν) Ed. Ifingrin. τὰ δοκοῦντα συμφέρειν πρὸς τι τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν· quae lectio mihi magis arridet. Consentiant tamen in vulgata vetustae versiones Latinae, edd. reliquae, & Codd. MSti adhuc collati omnes.

§. 17. Ἴνα ἀποπληρωθῇ) Edd. Ald. Vener. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἵνα πληρωθῇ. Melius.

Περὶ μὲν οὖν τίνα ἐστὶν ἡ ὀργή) Cod. antiquissimus Victorii: τί μὲν οὖν ἐστὶν ἡ ὀργή.

Ἐν τοῖς περὶ παιδῶν) Non innuuntur singulares & diversi Aristotelis libri, sed respexit philosophus ad Rhet. II, 2. Aliae edd. περὶ τῶν παιδῶν.

§. 18. Ὅταν ἐδιδάσκωσιν, ἡδέως ποιῶσιν) Unus Cod. MStus Victorii: ὅταν συνεδιδάσκωσιν.

ἡδέα ποιῶσιν, ita ut ποιῶσιν sit participium dativo casu. Aristot. Problem. Sect. XVIII: τὶ δ' ἂν τινες ἐξ ἀρχῆς ἔλθονται, καὶ οἷς ἂν συνεβισθῶσιν. Vulgatum defendunt veterum versiones Latinae & edd. omnes.

Ἡ ἀγαθὰ) Edd. Ald. Basileenses, Camot. omittunt disiunctivam ἢ, sicut etiam in sequentibus.

Κακῶν ἀπαλλαγὴν) Edd. Victorii, Morel. Sylb. Casaub. Schrader. Duvall. Londin. κακῶν ἢ ἀπαλλαγὴν nec aliter in sequentibus, ubi & ed. Lips. disiunctivam agnoscit, quam tamen equidem uncinis seclusi.

§. 19. Μῆτε ἀσαφεῖς, μῆτε ἀκριβεῖς) Edd. Venet. Isingr. Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. mutato ordine: μῆτε ἀκριβεῖς, μῆτε ἀσαφεῖς.

C A P. XI.

§. 1. Κίνησιν τινα ψυχῆς) Edd. Victorii, Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. κίνησιν τινα τῆς ψυχῆς.

§. 2. Ἡ ἰδουή) Edd. Venet. Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. non habent articulum ἢ.

Δῆλον, ὅτι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. δηλονότι.

§. 3. Τὸ κατὰ φύσιν ἰέναι) Vetus interpres Latinus legit ἰέναι. Sic etiam in ed. Victorii impressum est.

Ὅμοιον γὰρ τι) Abest τι ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag.

Ἐγγὺς γὰρ καὶ τὸ πολλάκις τῷ αἰεὶ) Eadem edd. ἐγγὺς γὰρ τὸ πολλάκις τῷ αἰεὶ ἐστίν.

§. 4. Καὶ ἑρῶς εἰρηται) Pentameter statim subsequens laudatur quoque ab Aristotele in Metaphys. IV, 5, & in Ethic. ad Eudemum II, 7; nec non a Plutarcho in libro quod non suaviter vivi possit secundum Epicurum, cap. 49. Tribuitur utrobique Eveno Pario, poetæ elegiaco, Philisti historici praeceptoris. Legitur tamen idem versus unica voce immutata apud Theognidem vs. 470:

Πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον χρεῖμ' ἀνιάρων ἔφθ.

Pro διὸ αἱ ἀνάγκαι in antecedentibus Cod. antiquissimus Victorii habet διὸ τὸ ἀναγκαῖον. Melius. Cf. Victorii Comment. p. 194, & Schader. ad h. l. p. 142.

§. 5. καθ' ἕναστος εἶδος προφῆς ἐπιθυμία) Cod. Victorii: καθ' ἕναστος εἶδος ἐπιθυμίας.

Ὅσα ἐκ τοῦ πεισθῆναι) Vetus interpres Latinus & ed. Riccob. ὅσας, genere feminino. Melius. Nam supra quo-

que dicitur: ὅσας μὴ ἐκ τοῦ ὑπολαμβάνειν τι ἐπιθυμοῦσιν.

§. 6. Κἄν τῶ μεμνημένῳ καὶ τῶ ἐλπίζοντι ἀκολουθεῖν φαντασία τις) Cod. Victorii: αἰὲν ἐν τῶ μεμνημένῳ καὶ τῶ ἐλπίζοντι ἀκολουθοῖ ἂν φαντασία τις. Eandem lectionem sequitur Hermolaus Barbarus.

Μάλα μεμνημένοις) Cod. Victorii ἄμα μεμν. Minus bene.

§. 8. Ὅθεν καὶ τοῦτο εἴρηται) Prior versus ab Aristotele excitatus est senarius Euripidis. Cic. de fin. B. & M. II, 32: *Vulgo dicitur, iucundi acti labores; nec male Euripides; concludam, si potero, Latine; Graecum enim hunc versum nostis omnes*: Suavis laborum est praeteritorum memoria. — Allusit ad eundem Plutarchus Sympos. cap. 1. In verbis Ἄλλ' ἡδύ τοι, pro Ἄλλ' ed. Ifingr. habet Ὡς, quod etiam Plutarchus agnoscit, & pro ἡδύ τοι edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Camot. Froben. Maiorag. ἡδύ τι ed. Riccob. ἡδύ τε. Sequentes duo versus sunt Homeri Odyss. XV, 399, 400, ubi ira leguntur:

Μνωομένῳ μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνὴρ,
Ὅστις δὴ μάλα πολλὰ πάθη, καὶ πόλλ' ἐπαληθῆ.

Cod. Victorii pro Μνωομένῳ μετὰ habet Μνησαμένῳ, ὅτε. Τὸ μὴ ἔχειν κακόν) Editt. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. τὸ μὴ ἔχειν τὸ κακόν.

§. 9. Ὡσπερ καὶ Ὅμηρος ἐποίησε) Vid. II. XVIII, 109. Abest καὶ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag.

§. 10. Ἐχόμενοι ταῖς δίψαις) Edd. Venet. Camot. Spir. Maiorag. ἐχόμενοι καὶ δίψαις.

Πιῖσθαι, χαίρουσι) Cod. Victorii: πιῖσθαι χαίρουσι γάρ.

§. 11. Ἐρώντες, καὶ διαλεγόμενοι) Abest καὶ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. quare uncinos adhibui.

Καὶ ποιοῦντες) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. καὶ ὑπνοῦντες. Non male. Ed. Ifingr. καὶ ὑπαρσοῦντες.

Καὶ ἀρχὴ δὲ τοῦ ἔρωτος) Non habent δὲ τοῦ edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag.

Ὅταν λυπηρὸς γένηται) Ed. Ifingr. ὅταν λύπη προσγένηται. Melius. Adstipulatur quoque huic lectioni Scholiastes Graecus, teste Morelio.

§. 12. Καὶ ἐν τοῖς πένθεσι καὶ θρήνοις ἐγγίγνεται τις ἡδονή) Cod. Victorii: καὶ ἐν πένθεσι καὶ θρήνοις ὡσαύτως ἐπιγίγνεται τις ἡδονή.

Ἐπὶ τῷ μὴ ὑπάρχειν) Sic dedit Victorius e Codd. Edd. Ald. Basil. 1 & 2: ἐπὶ τὸ μὴ ὑπάρχειν. Ed. Isingr. ἐν τῷ μὴ ὑπάρχειν. Edd. Venet. Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. περὶ τὸ μὴ ὑπάρχειν. Nostram lectionem tuetur quoque margo ed. Venetae.

Δὶδ καὶ τοῦτ' εἴρηται) Cod. Victorii: ὅθεν καὶ τοῦτ' εἰκότως εἴρηται. Cf. Homer. Il. XXIII, 108. In Homeri edd. legitur ὑφ' ἡμερον, pro ἐφ' ἡμερον. Repetitur fere idem versus Odyss. IV, 113, 183.

§. 13. Τὸ μὴ τυγχάνειν λυπηρόν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. λυπηρόν ἐστι.

Οἱ δ' ὀργιζόμενοι) Vetus interpres Latinus: οἱ γὰρ ὀργ.

§. 14. Τοῖς φιλονίκοις) Edd. Camot. & Maiorag. τοῖς φιλοεἰκόις.

Ἄλλὰ πᾶσι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἀλλὰ καὶ πᾶσι. Magis concinne.

§. 15. Καὶ τὰς αὐλητικὰς καὶ ἐριστικὰς) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. καὶ αὐλητικὰς, omisso articulo. Codd. q. Victorii, margo ed. Venetae, & edd. Camot. & Maiorag. pro καὶ ἐριστικὰς habent quoque καὶ ἐρωτικὰς, quod mihi quidem non placet. De Iustibus amaroriis vide Victorii Comment. p. 203, si ipse in iis non exercitatus fueris.

§. 16. Ὅτι τοιοῦτος καὶ σπουδαῖος) Cod. Victorii: ὅτι τοιοῦτος, οἷος ὁ σπουδαῖος.

Τῶν ἀποθεν) Edd. Victor. Morel. Sylb. Cafaub. Duvall. Londin. ἀποθεν habent per ω. Rectius, ut mihi videtur. Vetus interpres Latinus legit ἀλλοθεν. Hinc forte ἀποθεν cum o enatum est.

§. 17. Τὸ, τε γὰρ φιλεῖν) Edd. Morel. Sylb. Cafaubon. Duvall. Londin. omittunt γὰρ.

§. 20. Ὅθεν εἴρηται) Euripid. Orest. vf. 234. Cf. Ethic. ad Nicom. VII sub fin.

Διὰ τοῦτο γὰρ) Cod. Victorii & ed. Isingrin. non habent γὰρ.

§. 21. Τὸ ἐπιθυμεῖν μαθεῖν) Suspectum mihi est μαθεῖν, neque legitur in ed. Isingr. Quare uncinos applicavi.

Ἐν δὲ τῷ μαθάνειν εἰς τὸ) Ed. Isingr. ἐν δὲ τῷ μαθάνειν τὸ εἰς τὸ, ita ut prius τὸ ad infinitivum καθίστασθαι referatur.

§. 22. Ὃν ἀμφοτέρων ἐφίενται) In marg. ed. Venetae: ὃν ἀμφοτέρα ἐφίενται. Male.

Ἔστι τὸς πλησίον) Ibidem : ἐστὶ τοῖς πλησίον.

§. 23. Καὶ τὰ τοιαῦτα) Cod. Victorii: καὶ τὰ τοιάδε.

Ἠδέα εἶναι τό, τε) Idem Cod. ἡδέα εἶναι οἶον τό, τε.

Οὐδὲ τὸ μίμημα) Idem Cod. οὐδὲ τὸ μεμιμημένον.

§. 24. Καὶ αἱ περιπέτειαι) Περιπέτεια est ingens & subita eorum, quae in fabula aguntur, mutatio in contrarium, (die Katastrophe.) Confer Aristot. de Poët. cap. XI; Voff. Instirutt. poët. I, 4, 17.

§. 25. Καὶ αἱ παροιμίαι εἴρηνται) Conf. Ethic. ad Nicom. IX, 7.

Αἰεὶ τὸν ὁμοῖον) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camotii, Riccob. Spirens. Maiorag. καὶ ὡς αἰεὶ τῷ ὁμοίῳ φίλον τὸ ὁμοιον.

Ἔγνω δὲ Δῆρ Δῆρα) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. Camot. Spir. Maiorag. ἐγνώκει. Ed. Isingr. ἐγνώκε.

Παρὰ κολοῖον) In Ethic. ad Nicom. & Eudem. (l. l.) legitur dialecto Dorica: ποτὶ κολοῖον.

§. 26. Καὶ τὰ ἐλλειπῆ ἐπιτελεῖν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. καὶ τὸ τὰ ἐλλειπῆ ἐπιτελεῖν.

§. 27. Ἔτι ἐπέι) Eadem edd. ἔτι δ' ἐπέι.

Ἀνάγκη; καὶ τὸ ἐπιτιμᾶν) Cod. Victorii: ἀνάγκη, καὶ τὸ ἀρχεῖν καὶ τὸ ἐπιτιμᾶν. Eandem lectionem securi sunt vetus interpret Latinus & Hermolaus Barbarus.

§. 28. Καὶ τὸ, ἐν ᾧ) Abest τὸ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag.

Ὡσπερ καὶ Εὐριπίδης φησὶ) Eadem edd. omittunt καὶ. Laudatur Euripidis locus etiam Problem. Sect. XVIII, quaeft. 6, (suppresso tamen poëtae nomine;) & a Platone in Gorgia p. 83, Opp. T. IV ed. Bip. Συμβαίνει γὰρ τὸ τοῦ Εὐριπίδου, Δαμπρός τε ἐστὶν ἕκαστος ἐν τούτῳ, καὶ τὸ τούτ' ἐπέιγεται, Νέμων τὸ πλείστον ἡμέρας τούτῳ μέρος, Ἰν' αὐτὸς αὐτοῦ τυγχάνη βέλτιστος ὢν.

§. 29. Διώριστα δὲ περὶ γελοίων χωρὶς ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς) In libro de Poetica, quem nunc habemus, locus de ridiculo non exstat; unde conicere licet, opus Aristotelis de arte poëtica non integrum ad nos pervenisse.

C A P. XII.

§. 1. Τοῦ κέρδους αὐτοῖς) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. τοῦ κέρδους ἑαυτοῖς.

Κοινὰ γὰρ τῶν μερῶν τῆς Ῥητορικῆς ταῦτα πάντων) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Frob. Riccob. Spir. ταῦτα πάντα. Ed. Isingr.

κοινὰ γὰρ πάντων τῶν μερῶν τῆς Ῥητορικῆς ταῦτα πάντα. Edd. Camot. & Maiorag. κοινὰ μὲν pro κοινὰ γάρ· in reliquis cum nostra lectione conspirant, quam etiam ed. Venera habet. Cod. Victorii: κοινὰ γὰρ ταῦτα πάντων τῶν λόγων.

§. 2. Καὶ ἐὰν πολύφιλοι ᾖσι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirensf. Maiorag. καὶ ἐὰν πολλοὶ φίλοι ᾖσι.

§. 4. Καὶ ἐὰν φίλοι ᾖσι) Vide de hoc loco Mureti Var. lectt. II, 11.

Οἷς ἂν φίλοι ᾖσι) Cod. Victorii: οἷς ἂν φιλοῦσι.

Καὶ ἢ ὅλος ἀριᾶσιν) Abest disiunctiva ἢ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirensf. Maiorag.

§. 5. Διὰ τὸ ὅλος μηδένα) Eadem edd. omittunt ὅλος· quod cum parum apte sit insertum, equidem illud uncis seclufi.

§. 6. Καὶ τοιαῦτα) Edd. Victorii, Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. καὶ τὰ τοιαῦτα, cum articulo.

"Α μηδὲ εἰς) Cod. Victorii: οἷα μηδ' ἂν εἷς.

Καὶ τὰ ἀδικήματα) Vetus interpres Latinus legit οὕτω καὶ τὰ ἀδικήματα, teste Morelio.

§. 7. "Οτι οὐκ ἂν ἐνεχείρησαν) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. ἐπεχείρησε. Edd. Venet. Camot. Isingrin. Spirensf. Maiorag. ἐπεχείρησαν.

§. 8. Ἀναβολὴ χρόνιος) Ed. Isingr. ἀναβολὴ χρόνου. In antecedentibus ἔσοις μὴ λαβοῦσιν pro λαβοῦσιν Cod. Victorii habet λαθάνουσιν.

Δίωσις τῆς ἐκτίσεως) Notante Morelio, vetus interpres Latinus vertit, *depulsio possessionis*; videtur itaque legisse Δίωσις τῆς κτήσεως.

§. 9. Δοκεῖ ἔχειν) Ed. Isingr. omisit ἔχειν.

§. 10. Αἱ δὲ ζημίαι εἰς χρήματα) Edd. Ald. Basileenses, Riccob. Spirensf. αἱ δὲ ζημίαι ὡς χρήματα. Edd. Sylb. Casaub. Duvall Londin. αἱ δὲ ζημίαι εἰ χρήματα. Quemnam intelligat Aristoteles Zenonem, poenas simul pro parentibus luentem, non compertum habeo.

"Η τοιούτων τι) Ed. Spirensf. ἢ τοιούτων τι.

§. 11. "Ωσπερ καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς, οἷον ἀναμάχεσθαι) Vetus interpres Latinus vertit: *sicut & in bellicis, qui victi penitus volunt vincere*. Conveniunt cum hac versione, quae habet Graecus Scholiastes: ὡς γὰρ ἐν τοῖς πολεμικοῖς ὁρμήσαιτές τις κατ' ἐχθρῶν καὶ ἠττηθέντες οὐ στέργουσιν, ἀλλ'

ἀναμάχονται. Acute coniecit hinc Morelius, lectum olim fuisse: οἱ ἀποτετυχηκότες ἀναμάχονται, adeoque οἱ in οἶον depravatum esse, & ἀποτετυχηκότες excidisse, id quod facillime fieri potuit, cum idem verbum paulo antea positum sit. Vide tamen Victorii Comment. p. 221.

§. 12. Οἱ γὰρ ἀκρατεῖς τοιοῦτοι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. οἱ δ' ἀκρατεῖς:

§. 16. Ὡς οὐδὲν μᾶλλον ἀδοξοῦντες) Sic recte emendavit Victorius e Codd. Legebatur in edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Maiorag. ὡς οὐδὲν μᾶλλον δόξοντες. Idem expresse vetus interpres Latinus, Georgius Trapezuntius, & Hermolaus Barbarus. At Scholiastes Graecus Victorii emendationem confirmat, quam etiam sensus exigere videtur.

§. 18. Οἶον, οἱ συλῶντες τοὺς Καρχηδονίους) Commemoravit Aristoteles Carthaginenses, quoniam a Graecis remotissimi erat.

§. 19. Καὶ τοὺς ῥαθυμοῦντας) Cod. Victorii, margo ed. Isingr. & vetus interpres Latinus: καὶ τοὺς ῥαθύμους.

§. 20. Μυσῶν λείαν) Myfi, Asiae minoris provinciam inhabitantes, imbelles atque inertes habebantur, ut vilis animi eum esse oporteret, qui a Mysso spoliaretur. Cic. orat. pro Flacco c. XXVII: *Quid porro in Graeco sermone tam tritum atque celebratum est, quam, si quis despicatui ducitur, ut Mysorum ultimus esse dicatur.* Vide Erasmi Adag. Chil. I, cent. 6, & Victorii Comment. p. 224.

§. 21. Καὶ οὓς μηδέποτε, καὶ οὓς πολλάκις) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. Spirens. καὶ οὓς μηδέποτε. Ed. Isingr. καὶ τοὺς μηδέποτε, καὶ τοὺς πολλάκις. Hoc quidem melius.

§. 22. Ὡς οἱ μισοῦμενοι καὶ φθονοῦμενοὶ εἰσι) Vetus interpres Latinus vertit: *tanquam odium & invidiam sustinentes.* Putat itaque Morelius, eum legisse: ὡς μισοῦμενοι καὶ φθονοῦμενοι.

§. 23. Ἡ ποιησάντων κακῶς) Ed. Isingr. ἢ π. φίλως.

Ἡ μελλισάντων) Sic restituit Victorius e Codd. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Maiorag. ἢ μελλισάντων.

Προφάσεως δέεται μῦνον) Ed. Isingr. pro δέεται habet δέεται. Idem legitur in Codd. melioribus MStis. Μῦνον pro vulgato μόνον legi oportere, ut metrum constet, vidit iam Sylburgius.

§. 24. Ἐγχειροῦσιν ἐπεξίεναι) Edd. Venet. Ifingr. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἐγχειροῦσιν ἐπιέναι. Male. Habet tamen ἐπεξίέναι ed. Ifingr. iam in margine.

§. 25. Ἐπιτηροῦσιν ἢ δίκην, ἢ ἔκτισιν) Verus interpres Latinus vertit: *quibus non carum morari, ut obtineant iudicium, aut obtineant vindictam.* Hariolatur hinc Morelius, interpretem pro ἐπιτηροῦσι legisse ἐπιτυχοῦσι. Parum feliciter. Refellit coniecturam iam Sylburgius.

Ἐπὶ μικρῶν) Edd. Victor. Spirens. Morel. Sylb. Casaub. Londin. ἐπὶ μικρῶ. Nescio an melius.

Οἱ τοιοῦτοι καταπαύονται) Abest οἱ τοιοῦτοι a Cod. Victorii, quare uncinos adhibui.

§. 29. Ἐγκληκότες ὄσι) Verus interpres Latinus vertit: *inclinati.* Legit itaque: ἐγκληκότες. In sequentibus edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. alium habent membrorum ordinem; nam paradigmaticum, οἶον Κάλλιπος ἐποίει τὰ περὶ Δίωνα, in illis praepositur aetiologico, καὶ γὰρ τὰ τοιαῦτα κ. τ. λ. Equidem Victorium securus sum. De Callippo, eiusque in Dionem scelere, vid. Plutarch. Vita Dion. Opp. T. I, p. 982 ed. Frœf. & de sera num. vind. cap. 16. Cornelius Nepos Callippum vocat *Callicratem*. Fuit Callippus Atheniensis, Dionis, dum hic Athenis commoraretur, familiaris, eiusque in expeditione in Siciliam comes. Amicitia directa, Callippus mercenariis militibus Dionem in suspicionem adduxit, apud cives Syracusanos diffamavit, & denique interfecit. In antecedentibus verbis in textu nostro pro προδιακεχωρηκότες marg. ed. Venet. legit προδιακεχειρηκότες.

§. 30. Ὡς περ λέγεται Αἰνεσίδημος) Aenesidemus, Leonrinorum tyrannus, cum finitimae cuiusdam gentis libertati immineret, Gelo, rex Syracusanus, eum in opprimendo populo illo praevenit. Aenesidemus igitur Geloni, tanquam vigilantiori, *cottabia* i. e. praemia misit. Κότταβος erat ludus in conviviis, a Siculo inventus, & Graecis frequentatus. Praemia victorum vocabantur κοτταβίδες & κοττάβια. Vid. Athen. Dipnos. XI, p. 479, & XV, init. Pollux Onomast. VI, 19.

§. 31. Ὡς περ ἔφη Ἰάσων ὁ Θετταλὸς, δεῖν ἀδικεῖν) Edd. Venet. Camot. Ifingr. Riccob. Maiorag. δεῖ ἀδικεῖν, indicative. Traditur etiam a Plutarcho (praecipit. de ger. re. publica cap. 56) Iason, cum multis vim faceret, dixisse:

Necesse est, ut in minutis rebus iniuste agant, qui in magnis iustitiam velint servare.

§. 33. Τὰ εὐμετάβλητα) Edd. Ald. Basileenses, Riccob. τὰ εὐμετάβολα.

§. 34. Ἄ πολλαχοῦ) Ed. Ifingr. πολλαχῶς. Ed. Riccob. πολλαχοῖς, vitiose haud dubie pro πολλαχῶς.

C A P. XIII.

§. 1. Ὀρίσται δὴ) Vetus interpres Latinus: ὄρισται δέ.

§. 2. Καὶ τούτων) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. καὶ τούτων.

Ἀπειρημένον θάλασσαν τὸν Πολυνεΐκην) Ed. Ifingr. ἀνηρημένον. Aliae edd. Πολυνεΐκην. Cf. Sophoclis Antigon. vs. 462. Pro ζῆ τοῦτο apud Sophoclem legitur ζῆ ταῦτα videtur tamen Aristoteles numerum consulto commutasse, ut locutioni suae hoc verbum responderet.

Διὰ τ' ἀπλέτου αὐγῆς) Ed. Ifingr. habet in margine: διὰ τ' ἀπελέτου γῆς. Codd. quidam Victorii: ἀπλέτου αὐγῆς, quam lectionem amplexus est Hermolaus Barbarus. In eodem versu pro τέτακται, quod edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. legunt, Victorius reposuit iam τέταται. De Empedoclis sententia vid. Stephani poef. philos. p. 24.

Καὶ ὡς λέγει ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ Ἀλκιδάμας) Hic lacuna est; nam exciderunt verba ex Messeniaca Alcidasantis oratione excerpta; quare, cum ipsa oratio quoque perierit, quid de lege naturae senserit Alcidas, nunc quidem ignoramus. Fuit Alcidas Eleates, philosophus & rhetor, Gorgiae Leontini discipulus. Frigora orationum eius reprehendit Aristoteles Rhet. III, 3, & pluribus locis. Exstant adhuc sub Alcidasantis nomine *Ulyssis Oratio de Palamedis prodicione*, & *Libellus de Sophistis*. Vid. Reiskii Orat. Gr. Vol. VIII, p. 64, 77. Coniecit *Ruhnkenius*, vir summus, pro Ἀλκιδάμας hoc loco legendum esse *Λεωδάμας*, cuius supra (I, 7) Aristoteles mentionem fecit; ita ut oratio illa habita sit contra Callistrati orationem ἐν τῇ Μεσσηνιακῇ ἐκκλησίᾳ: constat enim, Leodamantem & Callistratum inter se dissensisse. Confuderunt quoque saepius librarii *Leodamantem* & *Alcidasantem*. Vid. *Ruhnken. Hist. crit. Orat. Gr. ap. Reisk. l. l. p. 144*. Non ausus tamen sum vulgatam lectionem mutare.

§. 3. Πρὸς οὓς δὲ διώρισται, διχῶς διώρισται) Cod. Victor.

ἄρισται. Vetus interpres Latinus legit brevius: πρὸς οὓς δὲ διχῶς.

§. 4. Confer supra cap. X.

§. 5. Ὑπὸ ἐκόντων) Cod. optimus Victor. ὑπὸ ἐκόντος. Melius forsitan.

§. 6. Ἐπεὶ δ' ἀνάγκη) Ed. Ald. habet ἐπεὶ δ' ἂν κεφάλαιον. Idem tuentur edd. Basil. 1. 2. & Froben. Ed. Iſingr. ἐπεὶ δ' ἀναγκαῖον.

Ἐκ τῶν πρότερον) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἐκ τῶν προτέρων.

Τὰ κακὰ διήρηται) Teste Morelio, alii Codd. habent διήρηται, explicata sunt. Unus Cod. MStus Victorii legit εἰρηται. Confer supra capp. V & VI.

§. 7. Ἡ πρὸς τὸ ἴδιον εἶναι ἢ καὶ ἀγνοῦντος, ἢ ἀκοντος) Edd. Ald. Basileenses 1. 2. Froben. ἢ πρὸς ἴδιον εἶναι ἢ ἀγνοῦντος, ἢ ἀκοντος. Edd. Venet. Camot. Spir. Riccob. Iſingr. Maiorag. ἢ ἴδιον εἶναι ἢ ἀγνοῦντος καὶ ἀκοντος. Vulgatam lectionem prioris membri bene se habere existimo; at in posteriori membro reponendum esse, quod ex edd. Venet. & cett. attuli; nam sequitur in textu ἢ ἐκόντος καὶ εἰδότης.

§. 8. Ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη) Vide Rhet. II, 2.

εἰρηται πρότερον) Rhet. I, 10, 12.

§. 9. Συγγενέσθαι μὲν) Abest μὲν ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Igitur uncinis applicavi.

Ἡ κλέψαι, ἀλλ' οὐχ ἱεροσυλῆσαι) Excidit integrum hoc commation e textu edit. Lipsiensis.

Ἄλλ' οὐ δημοσίαν) Ira emendavit Victorius e Codd. Dubito, an recte. Nolui tamen a magni viri auctoritate recedere. Alii Codd. & edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spir. Maiorag. ἀλλ' οὐ δημόσια. Idem expressit Georgius Trapezuntius. Vetus interpres Latinus & ed. Riccob. ἀλλ' οὐ δημοσία. id quidem optime. Sensus tum exit: *Ei commisisse quidem se facinus, sed privatim, non publice.*

Ἄλλ' οὐ προδιδόναι) Vertunt vetus interpres Latinus & Georgius Trapezuntius: *sed non prodidisse.* Legerunt forsitan: ἀλλ' οὐ προδεδωκέναι, vel προδοῦναι. Melius.

§. 10. Περὶ οὗ ἢ ἀμφισβήτησις) Uncinis verba περὶ οὗ inclusi; nam suspecta sunt vel eo ipso, quod περὶ οὗ non referri possit ad antecedentia πάντα τὰ τοιαῦτα, quo tamen referri oportet. Deinde respuunt ea Cod. optimus Vi-

etorii, edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Riccobon. & vetus interpres Latinus. Georgius Trapezuntius vertit: *nam de omnibus his quaestio est, utrum iniustus sit & improbus, an non.*

Τῷ ἀτιμᾶσαι ἐκεῖνον) Edd. Ald. Vener. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τῷ ἀτιμᾶσθαι ἐκεῖνον.

Ἡ αὐτὸν ἡσθῆναι) Sic emendavi corruptam lectionem vulgatam ἢ αὐτὸς ἡσθῆναι, quae ferri non poterat, cum ex antecedentibus suppleendum esset ἐνεκα τῷ. Ed. Isingr. habet ἢ ἵνα αὐτὸς ἡσθῆ, quae lectio ex glossa videtur profecta esse.

§. 12. Νόμου καὶ γεγραμμένου) Edd. Ald. Vener. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. νόμου καὶ ἐγγεγραμμένου.

§. 13. Διαριθμοῦντας) Edd. Ald. Vener. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. διαριθμοῦντα. Artius.

§. 14. Καὶ τὸ ἐπιεικὲς) Eadem edd. non habent articulum τὸ.

§. 15. Ποῖά ἐστι τὰ ἐπιεικῆ, καὶ οὐκ ἐπιεικῆ, καὶ ποῖοι οὐκ ἐπιεικεῖς ἄνθρωποι· ἐφ' οἷς τε γὰρ δεῖ συγγνώμην ἔχειν, ἐπιεικῆ ταῦτα) Victorius ad hunc locum (Comment. p. 241) ita: *In Aldino exemplari, & aliis nonnullis excusis (edd. Basileensibus) hic locus lacer erat; plura enim verba defecerant, quae postea restituta sunt diligentia eorum, qui iterum Venetiis hoc volumen (non Rhetorum Aldi, sed librorum de Rhetorica) excuserunt; illa quoque ipse in fidelioribus libris inveni; vereor tamen, ne adhuc aliquid desideretur, nec locum omnino integrum esse puto. Quod si ita legeretur: καὶ ποῖοι ἐπιεικεῖς, καὶ οὐκ ἐπιεικεῖς ἄνθρωποι, plena, ut arbitrator, perfectaque sententia illa foret. Videtur enim Aristoteles, ut supra res in aequas & bonas, & in non aequas & bonas, ita homines dividere debuisse, nec tantum illos, qui aequi bonique non forent, demonstrasse. Verum haec mera coniectura est, nulla veteri auctoritate fulta.* — Edd. Ald. & Basileenses priora verba sic legunt: ὁποῖά ἐστι καὶ τὰ ἐπιεικῆ αὐτά. Reliqua defunt usque ad verba καὶ τὸ τὰ ἄμ. Neque ea expresserunt vetus interpres Latinus, & Georgius Trapezuntius. Edd. Vener. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. habent quoque ὁποῖά ἐστι pro ποῖά ἐστι.

§. 18. Ποῖος τις ἦν αἰεὶ) Abest ἦν ab edd. Ald. Vener. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

§. 19. Διαίτητις εὐρέθη) Codd. quidam Victorii ἡρέθη.

Meliores tamen tuentur nostram lectionem. Vetus interpres Latinus ἠρέθη expressit.

C A P. XIV.

§. 1. Οἶον δ' Μελανώπου Καλλίστρατος κατηγόρει) Abest δ' ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Habuit Callistratus Melanopum in republica administranda adversarium, quare eum etiam accusavit. Plutarch. Demosthen. p. 851, F. Plura vide ap. Ruhnkenium Hist. crit. Orat. Gr. p. 140, Vol. VIII Orat. Reiskii; & Victor. Comment. p. 244.

Ὅτι παρελογίσατο τρία ἡμιωβέλια ἱερὰ τοὺς ναοποιούς) Reñnui ἡμιωβέλια, (nam ἡμιωπέλια in textu edit. Lips. vitiose impressum est,) cum ei & plures Victorii Codd. & edd. Ald. Venet. Basileenses, Riccob. Spir. Morel. patrocinentur. Edd. Camot. & Maiorag. habent ἡμιωβόλια infra tamen Camot. legit ἡμιωβέλια, ut prius typographi errore positum videatur. Suidas v. ἡμιωβόλιον, τὸ ἕμισυ τοῦ ὀβολοῦ. Quis sibi persuaserit, Callistratum reum fecisse Melanopum, quod is facelli aedificatores tribus semiobolis fraudaverit? Recte igitur Morelius ἡμιωβόλια hoc loco improbavit. Ἠμιωβέλιον Scholiastes Graecus ad Rhetorica interpretatur: εἶδος σταθμοῦ μικροῦ. Quare dubito, an Aristotelis sententiam iuste explicuerit Victorius, viz. *Callistratum accusasse Melanopum, quod is tres dimidiatos obelos, Deo dicatos, fraude e templo sustulerit.* Puto equidem, excidisse aliquod verbum cum ἡμιωβέλια olim coniunctum; quae suspicio adeo Georgii Trapezuntii versione firmatur. Nam huius verba sunt: *ut Melanopum Callistratus accusabat, quod templi custodes decepisset, triaque vascula e sacris mini mi ponderis sustulisset.*

§. 2. Ἡ γὰρ δίκη καὶ κόλασις) Ed. Ifingr. ἡ γὰρ κόλασις καὶ δίκη, mutato ordine.

§. 3. Ἐτι γὰρ μείζονι) Edd. Camot. & Maiorag. ἔστι γὰρ μείζονι. Idem habet margo ed. Venet. Minus apte.

Σοφοκλῆς ὑπὲρ Εὐκλήμορος συνηγορῶν) Est Sophocles Orator, diversus a Tragico. Vide infra Rhet. III, 18, & Ruhnkenium hist. crit. orat. Gr. pag. 128 l. l. Confer Victorii Comment. p. 246.

§. 4. Καὶ δι' ὧν) Edd. Ald. Basileenses, Venet. Camot. Maiorag. καὶ δι' ὧν ἄν. Nostrum dedit Victorius e Codd.

Ἐν Ἀργεῖ ζημιούσι) Cod. Victorii: ζημιούνται. Cf. Lyfiae Orat. XXI, p. 36 ed. Hanov. 1615, 8.

Δι' ὃν ἄν) Cod. Victorii: δι' οὓς ἄν.

§. 6. Οἱ ψευδομαρτυροῦντες) Cod. Victor. οἱ ψευδομαρτυροῦντες.

Ἐν τῷ δικαστηρίῳ) Abest articulus τῷ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

Καὶ ὅτι οὐκ εὔ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ὅτι τε οὐκ εὔ ποιεῖ. Male.

§. 7. Ὁ παρὰ τὰ ἀγραφα δίκαια) Sic locum restituit e Codd. Victorius. Legebatur mendose in edd. Ald. Vener. Basileensibus, Camot. Spir. Maiorag. ὁ περὶ τὰ γραφόμενα δίκαιος. Παρὰ legunt quoque edd. Camot. Maiorag. & margo ed. Venetae; in reliquis cum ceteris conspirantes. Victorii lectionem secutus etiam est vetus interpres Latinus. Georgius Trapezuntius mendosam expressit.

Εἰ παρὰ τὰ γεγραμμένα) Vetus interpres Latinus: εἰ περὶ τὰ γεγραμμένα.

Τὰ μὴ ἐπιζήμια) Cod. Victorii & marg. ed. Ifingr. τὰ ἀζήμια.

C A P. XV.

§. 1. 2. Τῶν δικανικῶν. Εἰσι δὲ πέντε) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spirens. Maiorag. τῶν δικανικῶν εἰσι πέντε τὸν ἀριθμὸν. Minus concinne.

§. 4. Φανερόν γάρ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. φανερόν μὲν γάρ.

§. 5. Καὶ ὅτι τῇ γνώμῃ — τοῖς γεγραμμένοις) Magna in hoc loco est lectionis varietas. Cod. antiquissimus Victorii habet: καὶ ὅτι τῇ γνώμῃ τῇ ἀρίστη τοῦτ' ἔστι, τὸ μὴ παντελῶς χρῆσθαι τοῖς γεγραμμένοις. Edd. Ald. Basileenses, & Riccob. καὶ ὅτι τῇ γνώμῃ τῇ ἀρίστη χρωμένους, τοῦτ' ἔστι, τὸ μὴ πάντῃ χρῆσθαι τοῖς γεγραμμένοις. Hanc lectionem sequitur vetus interpres Latinus. Edd. Venet. Camot. Spir. Maiorag. καὶ ὅτι τῇ γνώμῃ τῇ ἀρίστη κρίνειν χρωμένους. Probabile tamen est, duo verba illa κρίνειν & χρωμένους e glossa in textum migrasse. Equidem lectionem Victorianam servavi, quam etiam Georgius Trapezuntius expressit. Conf. Pollux in Onomast. VIII, 10, apud quem pro γνώμῃ τῇ ἀρίστη legitur: γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ.

§. 6. Τούτων ἐγὼ) Vide supra not. ad c. XIII, §. 2. Pro τούτων edd. Ald. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

habent ταῦτ' οὖν. Male. Vid. Schol. Sophocl. ad h. vs. Ut sensum eo facilius percipiant lectores, posteriori versui ab Aristotele adducto addam ex Antigone versum statim subsequenterem :

Τούτων ἐγὼ οὐκ ἔμελλον, ἀνδρὸς οὐδενὸς
Φρόνημα δέισασ', ἐν θεοῖσι τὴν δίκην
Δάσειν —.

§. 9. "Ἡ καὶ αὐτὸς αὐτῷ) Abest καὶ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camor. Riccob. Spir. Maiorag.

Οἶον, ἐπίστε ὁ μὲν) Eaedem edd. οἶον, ὁ μὲν ἐπίστε.

§. 12. Οἶον τὸν ἱατρὸν) Ita habent Codd. quidam Vistorii. Optime. Vulgo: παρὰ τὸν ἱατρὸν, sine sensu, ad antecedentia si spectes.

§. 13. Περὶ δὲ μαρτύρων) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camor. Riccob. Spir. Maiorag. περὶ δὲ τῶν μαρτύρων.

Παλαιῶς μὲν) Ab iisdem edd. abest μὲν.

Ἄθηναῖοι Ὀμήρω μάρτυρι ἐχρήσαντο περὶ Σαλαμῖνος) Quin-til. Instit. Orat. V, 11: *Neque est ignobile exemplum, Megareos ab Atheniensibus, cum de Salamine contenderent, victos Homeri versu, qui tamen ipse non in omni editione reperiretur, significans, Aiacem naves suas Atheniensibus iunxisse.* Exstat autem versus iste in Homer. Iliad. II, 557:

Αἶας δ' ἐκ Σαλαμῖνος ἄγεν δυοκαίδεκα νῆας,
Στῆσε δ' ἄγων, ἴν' Ἀθηναίων ἴσταντο φάλαγγες.

Plura vide ap. Victor. Comment. p. 254; Maiorag. p. 104.

Τενέδιοι ἑναγχος Περιάνδρω τῷ Κορινθίῳ πρὸς Σιγιστεῖς) Fuerunt Periandri, unius e septem Graeciae sapientibus, Ἰπποβῆλαι, praecepta, quae a Diogene Laërtio laudantur. His quidem usi sunt Tenedii, ut causam suam adversus Sigeenses iuarent. De hac ipsa causa nihil amplius constat. Factum autem esse debuit de ea iudicium paulo ante, quam Aristoteles hos libros scriberet. Nam ἑναγχος est *nuper*. Sic Menandro Comico dicitur: ἐγήμεν ἑναγχος. Pro Σιγιστεῖς edd. Ald. Venet. Basileenses, Camor. Riccob. Spir. Maiorag. legunt Σιγιστεῖς. Minus bene. Vide Sylburgii notam.

Καὶ Κλεοφῶν κατὰ Κριτίου) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Spir. καὶ Λεοφρῶν. Aliae edd. Κλεοφρῶν. Recte ex marg. ed. Venetae iam receperunt Κλεοφῶν edd. Camor. Morel. & ceterae. De Cleophonte erudire egit Ruhnkenius hist. crit. orat. Gr. pag. 128, in Vol. VIII Orat. Reiskii. Critiam e numero triginta tyrannorum Athenis

fuisse, notum est. Confer Victorii Commentar. pag. 255.

Εἰπεῖν μοι Κριτία πύρρότριχι, πατὴρ ἀκούειν) Proclus ad Timaeum lib. I, pag. 25 ed. Bas. Ἐξηκεστίδου παῖδες ἐγένοντο Σόλων καὶ Δρωπίδης· καὶ Δρωπίδου μὲν Κριτίας, οὗ μνημονεύει καὶ Σόλων ἐν τῇ ποιήσει λέγων·

Εἰπέμεναι Κριτία ξαντότριχι, πατὴρ ἀκούειν

Οὗ γὰρ ἀμαρτινώφ πείσεται ἡγεμόνι.

Nolui tamen vulgatam lectionem in nostro loco mutare, & satis bene eam defendit Victorius l. 1.

§. 14. Τὸ ξύλινον λέγει τεῖχος) Herodot. VII, 141, ibique Wesseling. Pro λέγει Cod. Victorii habet λέγων. Melius forsitan.

Νήπιος, ὃς πατέρα κτείνας, παῖδας καταλείπει) Apud Herodotum (I, 155) fertur Cyrus, audita Lydorum defectione, Croeso dixisse: ὁμοίως γὰρ μοι νῦν γε φαίνομαι πεποιηκέναι, ὡς εἴ τις πατέρα ἀποκτείνας τῶν παιδῶν αὐτοῦ φείσεται. Idem proverbium in ore tulisse Philippum, Persaei patrem, Macedoniae regem, quocum Romani bellum gesserunt, auctor est Livius Hist. lib. X init.

§. 15. Ὅσοι γνώριμοι κεκρίκασί τι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ὅσοι γνώριμοι, καὶ κεκρίκασί τι.

Χρήσιμοι γὰρ αἱ τούτων) Eadem edd. καὶ αἱ τούτων.

Εὐβουλος ἐν τοῖς δικαστηρίοις) Intelligitur h. l. Eubulus Anaphlystius, Demosthenis adversarius, orator Atheniensis. Vid. Ruhnken. hist. crit. Or. Gr. pag. 146.

Ω Πλάτων εἶπε) Ed. Isingr! ὁ. Verum nihil mutandum est, nam ὁ Attice positum esse pro τούτῳ ὁ, monuit iam Sylburgius. Ceterum non Platoni philosopho cum Victorio, Maioragio, Schradero & aliis hoc dictum tribuendum est, sed Platoni Comico. Videtur sibi b. Valckenaerius in verbis ἐπιδέδωκεν ἐν τῇ πόλει, sublata praepositione ἐν, finem senarii invenisse. Cf. Ruhnken. l. 1.

§. 16. Μόνον μάρτυρές εἰσι) Abest μόνον ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Restituit illud Victorius e Codd. Alii Codd. habent μόνων, quod etiam expressit vetus interpres Latinus.

§. 17. Περὶ τούτων) Cod. Victorii: περὶ τοιούτων.

Πιστότατοι δὲ οἱ παλαιοὶ) Ita emendavit Victorius e veteri versione Latina & e Codd. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. πιστότατοι γὰρ. Minus apte.

Πιστώματα δὲ παρὰ μαρτυριῶν) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Spir. πιστώματα γὰρ παρὰ μαρτ. Edd. Venet. Camot. Maiorag. πιστόμ. γὰρ περὶ μ. Vetus interpres Latinus vertit: *circa testes*. Legit igitur aut περὶ μαρτύρων, aut περὶ μάρτυρας. Omnino autem in hac paragrapho verba, οἱ δ' ἀπῶθεν καὶ περὶ τούτων πιστότατοι — &, πιστώματα δὲ παρὰ μαρτυριῶν — suspicionem incurrun; non cohaerent enim cum ceteris, neque Latine ea reddidit Georgius Trapezuntius. Quamobrem etiam uncinos adhibui.

Ἐξαπατῆσαι) Vetus interpres Latinus: *ἐξαπατᾶσθαι*.

Οὐχ ὑπόδικα) Idem videtur legisse: *οὐκ ἀποδεικτικά*. Nam vertit: *non probativa*. Secutus est quoque hanc lectionem Hermolaus Barbarus.

Ἔδει μαρτυριῶν) Codd. plures Victorii: *ἔδει μαρτύρων*, quod etiam dedit vetus interpres Latinus.

§. 18. Μαρτυρίας χρησίμους) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Venet. Camot. ἀπορίας χρ. Male.

Τῷ ἀμοιβεσβητοῦντι ἐναντίας) Margo ed. Venetae & ed. Riccob. ἐναντίως. Minus bene.

Περὶ τοῦ ἥθους ἢ αὐτοῦ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. περὶ τοῦ ἥθους αὐτοῦ. Notam lectionem tuetur Scholiastes Graecus.

§. 20. Περὶ δὲ τῶν συνθηκῶν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. omittunt articulum τῶν.

Τοῦ λόγου χρῆσις) Cod. antiquissimus Victorii: τῶν λόγων.

§. 22. Κατὰ συνθήκας) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. κατὰ τὰς συνθήκας.

Ἀναιρεῖται) Eaedem edd. ἀνήρηται.

Ἐπιτολῆς ἰδεῖν ἐστίν) Ed. Ald. ἐπὶ πολλῆς. Hinc enata esse videtur lectio ἐπὶ πολλοῖς in edd. Venet. Basileensibus, Camot. Spir. Maiorag. Male. Scholiastes Gr. ἐπιτολῆς καὶ εὐκόλον ἐστίν ἰδεῖν.

§. 23. Πρὸς νόμον ἐναντίον μαχίσαιτο) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spir. Maiorag. πρὸς ν. ἐναντιούμενον. Reposui *μαχίσαιτο* pro *μαχέσαιτο*, quod edd. Vist. Morel. Sylb. Calaub. Duvall. Schrader. Lond. Lipsf. habent.

Ἐξαπατῶσιν οἱ τιθέμενοι) Cod. antiquissimus Victorii, & margo ed. Isingr. *ἐξαμαρτῶσιν*. Melius forsitan.

§. 24. Εἶδ', ὅτι) Sic dedi ex edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Vulgo: *εἶτα, ὅτι*.

§. 25. Καὶ ἐξαπατηθέντων) Vulgo disiunctim: *καὶ ἐξ*

ἀπατηθέντων. Pristinam scripturam revocavi edd. Ald. Venet. Basileensium, Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

Ἡ τῶν κοινῶν) Cod. antiquissimus Victorii addit: καὶ τῶν γεγραμμένων ἢ τοῖς οἰκείοις, ἢ τοῖς ἄλλοτριῶις· ἔπειτα — quae equidem sincera putans non tamen ausus sum in textum recipere.

Ὅποτέρως ἂν ἦ χρήσιμον) Vetus interpres Latinus vertit: quodcumque fuerit uile. Coniicit Morelius, eum legisse: ὁπότερον ἂν ἦ χρ. Nihil refert.

Ἐναντιοῦται τοῖς κριταῖς) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἐναντιοῦνται. Minus bene.

§. 26. Τὸ πιστὸν) Receptit Victorius e Cod. MSto, quem vide in Comment. p. 264. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. πίστιν.

Ὅκουν χαλεπὸν οὐδὲν περὶ τούτων ἰδεῖν) Vetus interpres Latinus vertit: Non difficile autem neque de iis videre. Legit igitur: οὐ χαλεπὸν δὲ οὐδὲ περὶ τούτων ἰδεῖν. Cod. Victorii haec & sequentia brevius ita: περὶ τούτων εἰπεῖν τὰ ἐνδεχόμενα.

Μαρτυριῶν εἰσιν αὐταὶ) Abest αὐταὶ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Spir. Maiorag. quare uncinis illud compescui. Eaedem edd. pro sequenti ἐὰν τε habent ἂν τε, ut in praecedenti membro.

Διαλύοι ἂν τις τάληθῃ, λέγων καθ' ὅλου) Male in nonnullis edd. distinguitur: διαλύοι ἂν τις, τάληθῃ λ. κ. ὅλου.

Γεγνημένα παραδείγματα) Vetus interpres Latinus: γεγραμμένα παραδείγματα. Nam vertit: scripta exempla.

Οἱ κρίνοντες) Addunt edd. Venet. Camot. Spir. Maiorag. haec: Δεῖ δὲ λέγειν, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἀληθεῖς αἱ βάσανοι· πολλοὶ γὰρ στερροὶ καὶ λιθόδερμοι, καὶ ταῖς ψυχαῖς ὄντες δυνατοὶ, γενναίως ἐγκαρτεροῦσι ταῖς ἀνάγκαις· οἱ δὲ δειλοὶ καὶ εὐλαβεῖς, πρὸ τοῦ τὰς ἀνάγκας ἰδεῖν, αὐτῶν καταθάρσυνουσιν, ὥστε οὐδὲν ἐστὶ πιστὸν ἐν βάσανοις. — Liceat adscribere Victorii (Comment. pag. 265) de hoc additamento iudicium: Plures vero hinc versus sustuli, qui cum ab Aldino exemplari abessent, in libro postea Venetiis excuso accreuerant. Delevi autem, quia adulterinos putavi; aut enim ex alio scriptore artis haec pars sumta est, aut Scholion olim fuit, quod importune post in contextum verborum Aristotelis translatum sit; vidi namque scriptos quoque libros, in quibus legeretur; in vetere tamen translatione vestigium eius nullum. Qui accurate, quae supra a philosopho iam tractata erant, perpendet,

ipsius haec non esse manifesto intelliget; cuncta enim ille, quae ad quaestiones pertinentia dicere voluerat, iam explicaverat; sententia vero, quae his verbis exponitur, superioribus continetur; vox etiam iuncta illic est, quae sermonem Aristotelis non redollet (viz. λιθόδεμος); & omnis denique haec locutio (e. c. ταῖς ψυχαῖς ὄντες δυνατοί) locutionis Aristotelicae dissimilis videtur. Quibus omnibus de causis aliisque spero consilium meum probatum iri, qui ea hinc sustulerim. —

§. 27. Ἐτι ἄλλως παρὰ ταῦτα) Edd. Ald. Basileenses, & Riccob. ἔτι ἄλλως περὶ ταῦτα.

Εἰ ἁμώμοσται οὗτος, ἢ ὑπ' αὐτοῦ) Locus haud dubie est corruptus. Reddidi equidem lectionem a Victorio Codd. MStorum fide exhibitam. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. εἰ ἁμώμοσται, καὶ οὗτος ἢ ὑφ' αὐτοῦ. Marg. ed. Venerae & ed. Riccob. καὶ οὕτως ἢ ὑφ' αὐτοῦ. Edd. Ifingr. Camot. & Maiorag. ἁμώμοσται οὕτως, ἢ ὑφ' αὐτοῦ, omisso καί. Hanc lectionem expressit Georgius Trapezuntius. Tuetur eam quoque ed. Spir. praeterquam quod haec pro οὕτως legit οὔτος. Cum sensus turbetur, five οὔτως, five οὔτος legas, puto, neutrum in textum admittendum esse; quamobrem οὔτος, quod Victorius recepit, uncis seclusi.

§. 28. Καὶ διότι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. καὶ ὅτι.

Οὐκ ἀποδίδωσι) Edd. Venet. Camot. Maiorag. addunt χρήματα, sicut ante χρήματα post δίδωσι insertum habent edd. Ald. & Basileenses, quarum lectionem etiam confirmat Georgii Trapezuntii versio.

Τοὺς δὲ, μὴ ἁμώσαντος) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Cam. Spir. Maiorag. τοὺς δὲ μὴ ἁμώσαντας. Ed. Ifingr. τοῦ δὲ μὴ ἁμώσαντος. At lectio vulgata bene se habet.

Κρείττων ὁ ἐν τοῖς δικασταῖς) Ed. Ifingr. κρείττων ἢ ὁ ἐν τοῖς δικασταῖς.

§. 29. Κατωμόσαιτο ἄν) Sic restitui ex ed. Ifingr. Edd. Ald. Bas. 1. 2. Froben. κατωμόσαντο ἄν. Ed. Riccob. κατωμόσαιτο. Ed. Spir. κατωμόσατο. Ed. Venet. κατωμόσετο. Vitiose. Edd. Camot. Maiorag. Victor. Morel. Sylb. Casaub. Schrader. Duvall. Londin. Lips. κατωμόσατο.

Ὁμώσας μὲν γὰρ) Cod. Victorii: ὁμώσας μὲν οὖν.

Οὕτω δὲ) Edd. Ald. Basileenses, & Riccob. ὥστε δέ. Edd. Venet. Camot. Maiorag. ὥστε, omisso δέ.

Οὐκ ἴση πρόκλησις) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. πρόσκλησις. Minus bene. In

antecedentibus pro ἀρμόττει edd. Ald. Basileenses & Riccob. male legunt ἀρμόττειν. De sententia conf. Victorium pag. 267, & Schraderi Comment. pag. 192.

Προκαλέσαιτο) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. προκαλέσαιτο. Nostrium tuetur etiam margo ed. Venetae.

§. 30. Ὁ ἀσεβῆς διδῶ) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. ὁ εὐσεβῆς διδῶ. Male. In sequentibus pro δεινόν, τε τὸ margo ed. Venet. habet δεινὸν γὰρ τό.

§. 31. Κριτῶν δέειδαι αὐτῶ γὰρ δίδωσι) Cod. Victorii: δικαστῶν δέειδαι τούτῳ γὰρ δ. Pro sequenti κρίνειν vetus interpres Latinus legit κρίσιν. Dubito, an iure hanc lectionem Morelius ex illius versione exsculpsit.

§. 32. Διδόναι θέλει) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. δίδοναι θέλει, ut in praecedenti membro.

Ἐὰν δὲ ἢ γεγενημένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐναντίος, ὅτι οὐκ ἐπιτορκία) Ex emendatione Victorii, Codd. MStorum & veteris interpretis Latini auctoritate suffulta. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Spir. Camot. Maiorag. δῆλον δὲ; ἂν ἢ ἠπατημένος ὑπ' αὐτοῦ ὁ ἐναντίος, ὅτι οὐκ ἐπιτορκία. Ed. Ifingr. δῆλον δὲ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἐναντίου, ὅτι οὐκ ἐπιτορκία. Georgius Trapezuntius lectionem Aldinam secutus est.

Καὶ ἀπάτη) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. καὶ τὰ ἀπάτη.

§. 33. Συνακτέον) Margo ed. Venetae: συνακτέον.

Ἐὰν δὲ τῷ ἀντιδίκῳ ἢ ὁμωμοσμένος) Ed. Ifingr. ὁμωμοσμένος. Cod. Victorii: ἔὰν δὲ τῷ ἀντιδίκῳ ἢ ὑπεναντίος καὶ ὁμωμοσμένος.

Ἀξιούμεν) Cod. Victorii: ἀξιούσιν. Idem in sequentibus habet ἐμμενοῦμεν pro ἐμμένουσιν.

Ad Rhetoricorum Lib. II.

CAP. I.

§. 1. Ἐκ τίνων μὲν οὖν δεῖ) Abest οὖν ab edd. Venet. Camot. Ifingr. Riccob. Spir. Maiorag.

§. 3. Ἐχειν πως) Πως διακείσθαι Cod. Victor.

§. 4. Ἡ κατὰ μέγεθος) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἢ κατὰ τὸ μέγεθος.

Καὶ εὐέλπιδι ὄντι) Ab iisdem edd. abest ὄντι, quare uncinos applicavi.

Γῶ δ' ἀπαθεί) Sic emendavit Victorius e Cod. MSto. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἀπειθεί. Idem expressit Hermolaus Barbarus.

§. 6. Οὐκ ὀρθῶς δοξάζουσιν) Vulgo: οὐκ ὀρθῶς τοῦτο δοξάζουσιν. Verum abest τοῦτο hoc molestum ab antiquissimo Victorii Codice, & ab ed. Isingr. Georgius Trapezuntius vertit: *aut enim propter stultitiam non recte opinantur*. Igitur illud textu eieci. Cf. Mureti Var. lectt. VIII, 14.

§. 8. Λεκτέον νῦν) Abest νῦν a Cod. Victorii.

§. 9. Ἐπὶ τῶν ἄλλων) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. *περὶ τῶν ἄλλων*.

C A P. I I.

§. 1. Ἔστω δὴ ἡ ὄργη) Edd. eadem: ἔστω δ' ἡ ὄργη. Μὴ προσηκόντως) Ed. Isingr. μὴ προσηκόντων, operarum forsitan peccato.

§. 2. Εἰ δὴ) Ita dedit Victorius. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἐπεὶ δὲ, quod etiam legerunt vetus interpres Latinus, & Georgius Trapezuntius.

Ἡ τῶν αὐτοῦ τινά τι) Uncis inclusi τινά, nam abest illud ab omnibus Victorii Codd. & ab edd. Ald. Basileens. I. 2. Froben. & Victorii. Edd. Morel. Sylburg. Casaub. Duvall. Lond. ἢ τὸν αὐτοῦ τι. Minus bene.

Ἐφίεται αὐτῷ) Addidit αὐτῷ Victorius e Codd.

Εἰρηται περὶ θυμοῦ) Homer. II. XVIII, v. 109. Confer Rhet. I, 11.

Ἐγγυομένη φαντασία ἢ δονὴν ποιεῖ) Cod. Victorii: γυγομένη φαντασία ἢ δονὴν ἐμποιεῖ.

§. 3. Ὅσα δὲ μηδέν, ἢ πάνυ μικρά) Idem: ὅσα δὲ μηδέν τι, ἢ μικρόν.

§. 4. Ἄ γὰρ οἴονται μηδενὸς ἄξια εἶναι) Idem: ὅσα γὰρ οἴονται μηδενὸς ἄξια.

Φαίνεται καταφρονεῖν) Margo ed. Venetae: φ. ὀλιγορεῖν. Δὴλὸν ἐστὶ) Hoc recepi ex ed. Isingr. alias enim apodosis desideratur. Vulgo: δῆλον γάρ.

Ὡστε φίλος εἶναι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Ca-

mot. Riccob. Spir. Maiorag. ὥστε φίλον εἶναι. Melius. In marg. ed. Venerae totus hic locus ita legitur: οὐτ' ἐν τινι λόγου ἀξίῳ ἀφελήσειν· ἐσπούδασε γὰρ ἂν ὑπ' αὐτοῦ φιλεῖσθαι· quae tamen lectio videtur Scholio ortum debere.

§. 5. Τὸ βλάπτειν καὶ λυπεῖν) Cod. Victorii: τὸ πράττειν καὶ λέγειν· quae lectio mihi magis arridet.

Γέννηται αὐτῷ ἄλλο, ἢ ὅτι ἐγένετο, ἀλλ' ὅπως ἦσθῃ) Idem Codex: γένηται αὐτῷ τῷ δρᾶντι ἄλλο, ἀλλ' ὅπως ἦσθῃ. Verba ἢ ὅτι ἐγένετο vetus quoque interpres Latinus non agnoscit.

§. 6. Διὸ καὶ οἱ νέοι) Abest καὶ ab edd. Ald. Venet.; Bafileensibus, Camot. Riccob. Maiorag.

Διὸ λέγει ὀργιζόμενος ὁ Ἀχιλλεύς) Homer. Il. I, 356; IX, 644.

§. 7. Οἴονται πολυωρεῖσθαι) Ed. Ifingrin. ὀλιγωρεῖσθαι. Perperam.

Διὸ εἶρηται) Homer. Il. II, 196. Pro Διοτρεφέων βασιλῆων vulgata Homeri exempla habent singulariter: Διοτρεφέος βασιλῆος. Posterior versus Homericus ab Aristotele laudatus exstat Il. I, 92.

§. 8. Ἴφ' ὄν) Edd. Ald. Venet. Bafileenses, Camot. Riccob. Maiorag. ἀφ' ὄν. Minus usitate.

§. 9. Ἐὰν τε κατ' εὐθυρίαν οὐκ ἀντικρούη τις) Cod. Victorii: Ἐὰν τε οὐκ κατ' εὐθυρίαν ὁτιοῦν ἀντικρούη τις.

Οὕτως ἔχοντα, τοῖς πᾶσιν ὀργίζεται) Edd. Ald. Venet. Bafileenses, Camot. Riccob. οὕτως ἔχον. Ed. Spir. οὕτως ἔχων, quod si sequaris, comma post ἔχοντα tollendum & ante οὕτως reponendum est. Vetus interpres Latinus quidem & Georgius Trapezuntius vertunt: omnibus, cum sic se habeat, irascitur. Nostram lectionem dedit Victorius e Cod. MSto.

§. 10. Ὅλος ἐπιθυμοῦντες) Cod. Victorii: ἐπιθυμοῦντές τι, & mox in textu omittit μὲν post μάλιστα.

ὑπὸ τοῦ ὑπάρχοντος πάθους) Ed. Ifingr. ὑπὸ τοῦ ἐνυπάρχοντος πάθους. Pro ὑπὸ melius puto legi ἀπὸ.

§. 11. Τὸ πολὺ παρὰ δόξαν) Edd. Ald. Venet. Bafileenses Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τὸ πολὺ καὶ παρὰ δόξαν. Male.

Ἐὰν γένηται) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. & Bafileenses: Ἐὰν γὰρ γένηται. Edd. Venet. Camot. Riccob. Maiorag. Ἐὰν γεγέννηται.

§. 12. Conf. Casaub. ad Persii Satiras I, p. 102.

§. 13. Οἱ δ' ἐπὶ τῇ ιδέῃ) Cogitandum est de *ideis* Platoniciis.

§. 14. Ἐπειδὴν δὲ) Cod. Victorii: ἐπειδὴν γὰρ.
Ἐν τούτοις, ἐν οἷς σκώπτονται) In ed. Ifingr. verba haec locum habent post antecedentia ἢ μὴ δοκεῖν.

§. 16. Εἰδισμενοῖς τιμᾶν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Maiorag. addunt μάλλον.

Ταῦτὰ γὰρ ἂν ποιεῖν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Maiorag. ταῦτὸν γὰρ ἂν ποιεῖν. Ed. Ifingr. ταῦτὸν γὰρ ἂν ποιοῖεν hoc quidem melius forsitan.

Τὴν ἴσσην ἀνταποδιδούσι) Sic dedit Victorius e Codd. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἀποδιδούσι.

§. 18. Πρὸς τοὺς μὴ προσήκοντας) Addidit negativam μὴ ex Codd. & vetere versione Latina Victorius. Nam illa deest in edd. Ald. Venet. Basileensibus, & Camot.

§. 19. Ὡσπερ ὁ Ἀντιφῶντος Πλήξιππος τῷ Μελεάγρῳ) Meminit *Antiphonis* Tragici, & fabulae eius *Plexipri* nomine inscriptae, Athenaeus Dipnos. lib. XV, p. 673, F. ed. Casaub. Conf. Rhet. II, 6. Plexippus fuit Althaeae, matris Meleagri, frater, & una cum Toxeo fratre ab ipso Meleagro necatus est, cum, apud Calydonio interfecto, aeque illi rulsissent, praemium huius certaminis Atalantae ab amatore datum esse. Forte Antipho hoc ipsum significavit: Plexippum nempe iniquo animo accepisse, coniunctum sibi sanguine Meleagrum non intellexisse cupiditatem animi ipsius, & quantopere flagraret desiderio laudis eius. Cf. Victorii Comment. p. 292.

§. 23. Μὴ βοηθεῖν) Ita dedit Victorius, Codicis antiquissimi fidem secutus. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. μὴ βοηθοῦσιν.

§. 24. Πρὸς σπουδάζοντας) Edd. eadem: πρὸς τοὺς σπουδάζοντας. cum articulo.

§. 26. Οἶον καὶ τῶν ὀνομάτων οὔσα παρὰ μικρὸν) Edd. Ald. Basil. 1 2. Froben. Riccob. Spir. περὶ μικρὸν. Ed. Ifingr. οἶον καὶ ἢ — περὶ μικρὸν. Cod. Victorii: οἶον καὶ ἢ τῶν ὀνομάτων οὔτως οὔσα παρὰ μικρὸν. Georgius Trapezuntius vertit: *velut nominum oblivio, quamvis res minima sit.*

§. 27. Ἄμα εἰρηται) Restituit Victorius ἄμα e Codd. Abest illud ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

C A P. III.

§. 1. Ἐναντίον τῷ πραΰνεσθαι, καὶ ὀργῇ πραΰνῃσι) Edd. Ald. Basileenses & Riccob. ἐναντίον τοῦ πρ. καὶ ὀργῇ πραΰνῃσι, quae structura & alibi usurpatur.

Πῶς ἔχοντες) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. πῶς τε ἔχοντες.

§. 4. Ὅσοι καὶ αὐτοὶ εἰς αὐτοὺς) Non habent αὐτοὶ eadem edd.

§. 9. Ἡ μὴ εἰς τοιοῦτους) Edd. Ald. Basileenses & Riccob. ἢ μὴ τοιοῦτους, omissa εἰς.

§. 10. Τὰ πραΰντικὰ) Cod. Victorii & margo ed. Ifingr. τὰ πραΰνοντα. Totum hoc commation suspicor interpolatum esse; feriem enim locorum intempeffive interrumpit.

καὶ οὐς φοβοῦνται καὶ αἰσχύνονται) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. καὶ οὐς φοβοῦνται, καὶ οὐς αἰσχύνονται.

§. 11. Ὀλιγωρία ἄλυπος) Edd. Ald. cum ceteris Victoriana antiquioribus: ὀλιγωρία ἄλυπος. Nostrum dedit Victorius e Cod. MSto.

§. 12. Καὶ ἡδονὴ μὴ ὑβριστικῇ) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Maiorag. καὶ ἡδονὴ μὴ ὑβριστικῶς. Coniecit Sylburgius μὴ ὑβριστικοί. Sed nihil muto; nam sequitur: καὶ ἐν ἐλπίδι ἐπιεικεῖ.

Ἐτι κεχρονικότες) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἔτι δὲ κεχρονικότες.

§. 13. Ἐτέρου ὀργῆν) Recte monuit Victorius, non iram intelligi, quia incensus ille ipse, sed quae contra eum excitata est.

Ἡ παρ' ἄλλου) Ed. Ifingr. καὶ ἡ παρ' ἄλλου.

Δὶδ εὐ Φιλοκράτης) Vide Comment. Victorii p. 300.

Ὁἶον συνέβη) Cod. Victorii: ὁ συνέβη.

Ἀφῆσαν) Edd. Ald. Basileenses, & Riccob. ἀφῆσαν. Edd. Venet. Camot. Spir. Maiorag. ἀφῆκαν.

§. 14. Ἡ οἱ ὀργιζόμενοι) Abest οἱ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Confer Mureti Var. Lectr. lib. VIII, cap. 2.

§. 16. Τῶν καθέκαστον) Cod. Victorii: πρὸς τὸν καθέκαστον. Melius.

Ὁρῶς πεποίηται) Homer. Odyss. X, 504. Confer notam Sylburgii.

Τοῖς τεθνεώσι) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. London. τοῖς τεθνεώσι.

Κωφὸν γὰρ) Hom. Iliad. XXIV, 54.

§. 17. Καταπραῦνει) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. *πραῦνειν*.

Αὐτοὺς μὲν παρασκευάζουσι) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. *αὐτοὺς μὲν γὰρ π.*

C A P. IV.

§. 4. Καὶ οἷς δὴ) Sic dedi e Cod. MSto Victorii. Vulgo: *καὶ οἷς ἠδὴ*. Minus bene.

Ταῦτά γὰρ τούτοις) Ed. Ifingrin. *ταῦτά γὰρ τούτους*. Melius forsitan.

§. 5. Ἡ ἐν τοιοῦτοις καιροῖς) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἢ *εἰ ἐν τ. κ.*

§. 8. Καὶ εἰς σωτηρίαν) Eaedem edd. *καὶ σωτηρίαν*, omiffa praepositione.

Καὶ τοὺς ἀνδρείους) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. *καὶ ἀνδρείους*, sine articulo.

§. 9. Μὴ ἀφ' ἑτέρου) Edd. Ald. Basileenses, & Riccob. *μὴ ἀφ' ἑτέρου*.

§. 11. Ἡ ἐν οἷς θαυμάζουσιν αὐτοὺς) Hanc lectionem sensus mihi exigere videbatur. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. ἐν οἷς *δ. αὐτ.* omiffa disiunctiva ἢ. Edd. Victor. Spirens. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Schrader. Londin. Lipsf. ἢ ἐν τοῖς *δ. αὐτούς*. Mutavi equidem *τοῖς* in *οἷς*.

§. 12. Τοιοῦτοι δ' οἱ εὐκοιοι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. *τοιοῦτοι δὲ καὶ οἱ εὐκ. Φιλόνεικοι*) Eaedem edd. praeter Spirenses, *φιλόνηκοι*, solemni errore.

§. 13. Καὶ τῶ ταθάσαι) Cod. Victor. *καὶ τῶ παῖσαι*. Annotavit Victorius, in aliis Mss. non integrum omnino locum esse, sed apparere non parva vestigia eiusdem lectionis. Reperitur illa quoque in marg. ed. Venetae.

Σπουδαῖουσι τῶ πηλοῖον) Ed. Ifingrin. *σπουδάζουσι τῶ πηλοῖον*.

§. 17. Πρὸς τοὺς ἄλλους) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. *πρὸς ἄλλους*, sine articulo.

§. 18. Τούτο δρᾶ.) Cod. Victorii & ed. Ifingr. *ταῦτα δρᾶ.*

§. 19. Ἡ σπουδάζουσι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἢ *τοῖς σπουδάζουσι*.

Σπουδαίως πως ἔχοντας) Eaedem edd. *ὡσαύτως ἔχον-*

τας. In marg. ed. Isingrin. pro *ὁσαύτως* notatum est *πας*.
Veram lectionem e Mss. restituit Victorius.

§. 20. Βούλονται αὐτοὶ) Edd. Camot. & Maiorag. βού-
λονται αὐτοῖς, ut αὐτοῖς positum sit pro ὑπ' αὐτῶν.

§. 21. Κεραμεὺς κεραμεῖ) Hesiod. Opp. & D. v. 25:
Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, καὶ τέκτονι τέκτων.

§. 24. Ἡ ὑφ' ὧν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot.
Riccob. Spir. Maiorag. καὶ ὑφ' ὧν.

§. 25. Ἐὰν μὴ μέλλῃ) Eadem edd. ἐὰν μὴ μέλλωσιν. Mi-
nus Attice.

§. 26. Καὶ τοῖς ὁμοίως) Ed. Isingr. καὶ οἱ ὁμοίως. Edd.
Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag.
sequens καὶ in textu non agnoscunt.

Ἐγκαταλείποντας· μάλιστα γὰρ — τοὺς φιλεῖν ἀγαθοὺς)
Cod. Victorii: ἐγκαταλιπόντας· μάλιστα δὲ — τοὺς φιλα-
γαθοῦς.

§. 27. Πρὸς αὐτοὺς) In marg. ed. Venetae: πρὸς φί-
λους. Edd. Victor. & Lips. πρὸς αὐτούς. Non bene.

Καὶ οἷς θαρροῦμεν) Cod. Victorii & vetus interpretes La-
tinus: καὶ οὗς θαρροῦμεν. Nescio, an melius. Georgius Tra-
pezuntius: & quibus confidimus:

§. 28. Ἐταιρία, οἰκειότης, συγγένεια) Edd. Ald. Venet.
Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἔταιρία, καὶ
οἰκειότης, καὶ συγγένεια.

§. 29. Καὶ οὐ δι' ἕτερον) Cod. Victor. καὶ οὐ διὰ τι ἕτ.

§. 30. Δεῖ θεωρεῖν) Ibidem: ἔστι θεωρεῖν.

§. 31. Οἶον Καλλιαν, ἢ Σωκράτην) Sic utique legendum
est, cum pendeant haec nomina ab antecedentibus περὶ
τὰ καθέκαστα. Idem tuentur vetus interpretes Latinus, Geor-
gius Trapezuntius, & ed. Spir. Edd. Ald. & Basileenses,
οἶον Καλλιαν Σωκράτει. Edd. Venet. & Riccob. οἶον Καλ-
λίαν, Σωκράτην. Edd. Camot. & Maiorag. Καλλιὰ, Σωκρά-
τη. Edd. Victor. Morel. Sylb. Casaub. Schrader. Duvall.
Londin. Lips. οἶον Καλλιὰ, ἢ Σωκράτει.

Καὶ ἡ μὲν τοῦ λυπήσασαι ἐφίεται ἢ δὲ τοῦ κακῶσαι μᾶλλον)
Cod. Victorii: καὶ τὸ μὲν λυπῆς ἐφεσις, τὸ δὲ κακοῦ.

Αἰσθάνεσθαι γὰρ βούλεται) Ex emendatione Victorii. Edd.
Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag.
αἰσθάνεσθαι γὰρ βούλεται.

§. 32. Ἀμφισβητοῦντας) Cod. Victorii: ἀμφισβητοῦντος.
Καὶ τίνας, καὶ πῶς ἔχοντες) Edd. Ald. Venet. Basileen-
ses, Camot. Riccob. Maiorag. καὶ τίνα, καὶ πῶς ἔχοντας.

Veram lectionem e Mss. restituit Victorius. In textu ed. Lipsf. ἔχοντας legitur operarum peccato.

ᾠδ' ἔσται φανερόν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. ᾠδ' ἔστι φανερόν.

C A P. V.

§. 1. Ἡ παραχῆ) Ed. Ifingr. καὶ παραχῆ.

Ἡ φθορὰς δύναται) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. δύναται.

Ἄν μὴ πόρρω) Eadem edd. ἀ μὴ πόρρω, & in sequentibus φαίνεται pro φαίνται.

οὐδὲν φροντίζουσιν) Ibidem: οὐδὲ φροντίζουσιν.

§. 3. Ἐχθρα τε καὶ ὀργή) Eadem edd. non habent τε. Non male.

§. 8. Ἡδικημένοι, ἢ νομίζοντες ἀδικεῖσθαι) Edd. Ald. Basif. 1. 2. Froben. & Riccob. ἠδικούμενοι. Vitiöse. Ed. Ifingr. ἀδικούμενοι. Edd. Venet. Camot. & Maiorag. ἠδικημένοι νομίζοντες ἀδ. Ed. Spir. ἀδικούμενοι οἱ νομίζοντες. Nostrium dedit Victorius. Georgius Trapezuntius: qui passim iniuriam sunt, aut pati se putant.

§. 10. Τοῖς κρείττοσιν αὐτῶν) Non habent αὐτῶν edd. Ald. Basileenses, Venet. Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

§. 11. Καὶ οἱ τοὺς κρείττους αὐτῶν ἀνηρκότες) Exciderunt haec operarum peccato in ed. Lipsf.

Τοῖς ἥττοσιν αὐτῶν) Vetus interpres Latinus, & margo ed. Venetae: τοῖς κρείττοσιν αὐτῶν. Cf. Victor. p. 324.

Καὶ τῶν ἠδικημένων) Edd. Venet. Camot. Spir. Maiorag. καὶ οἱ φίλοι τῶν ἠδικημένων. Male.

Ἄδηλοι γὰρ, εἰ ἐγγύς) Retinui hanc lectionem, editoribus Lipsiensibus quoque approbatam. Habent eam Codd. quidam Victorii, margo ed. Venetae, & edd. Camot. Spirensf. & Maiorag. Edd. Ald. Basileenses, Morel. Sylburg. Casaub. Duvall. ἄδηλοι γ. οἱ ἐγγύς. Edd. Victor. Riccob. Londin. ἀδ. γ. ἢ ἐγγύς. Morelio placet, ex vetere versione Latina restitui: ἄδηλον γὰρ, ἢ ἐγγύς.

ᾠστ' οὐδέποτε φανερόν) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Camot. & Basileenses: ᾠστ' οὐδέποτε φοβερόν. Male. Alii Codd. teste Morelio, pro φανερόν legunt φανερόν.

§. 12. Ὅσα, ἀν ἀμαρτῶσιν) Cod. Victorii: ὅσα ἀμαρτάνουσιν.

§. 13. Μετὰ προσδοκίας) Ibidem additur τινός.

Μηδὲν ἀν. παθεῖν) Codd. plures Victorii, & margo ed. Venetae: μηδὲν ἀντιπαθεῖν. Non bene.

§. 14. Καὶ δοκοῦντες) Non agnoscunt commation hoc edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. Spir. Maiorag. nec versio Georg. Trapezuntii. Restituit illud ex Codd. Victorius.

Ἡδὴ πεπονθέναι) Eaedem edd. addunt πάντα. Georg. Trapezunt. vertit: qui iam perpeffos omnia se gravia putant.

§. 15. Καὶ ὑπὸ τούτων) Eaedem edd. καὶ ὑπὸ τοιούτων.

§. 16. Καὶ περὶ τῶν φοβερῶν) Ibidem: καὶ τῶν φοβερῶν, omiffa περὶ.

Ἐναντίον τῷ φόβῳ, καὶ τὸ θαρραλέον τῷ φοβερῷ) Edd. Ald. & Basileenses: ἐναντίον τῷ φοβερῷ. Reliqua, quae in ceteris edd. leguntur, in illis desunt.

Τῶν σωτηρίων) Edd. Ald. Venet. Camot. Basileenses, Riccob. Spir. Maiorag. post σωτηρίων addunt ἐστίν.

Τῶν δὲ φοβερῶν ἢ μὴ ὄντων, ἢ πόρρω ὄντων) Exciderunt haec commatia e textu ed. Lips. operarum peccato.

§. 17. Ἔστι δὲ θαρραλέα τά, τε δεινὰ πόρρω ὄντα, καὶ τὰ θαρραλέα ἐγγύς) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τά, τε ὄντα δεινὰ πόρρω, καὶ θαρραλέα ἐγγύς. Posterius θαρραλέα mihi suspectum est, quare uncinos adhibui. Puto, aliud verbum olim eius loco lectum fuisse. Georgius Trapezuntius vertit: sunt autem, in quibus confidendum est, & pericula, cum longe absunt, & secunda, cum prope adsunt.

Οἷς ταῦτα συμφέρει) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spir. Maiorag. εἰς ταῦτα συμφερόμενοι. Minus bene. Nostrium habet quoque margo ed. Venetae.

§. 18. Καὶ οἱ βοηθείας) Eaedem edd. οἱ τε βοηθείας. Non melius, cum antecellerit οἱ τε ἀπειροί, cui respondere oportet καί.

C A P. VI.

§. 2. Περὶ τὰ αὐτὰ ταῦτα) Eaedem edd. περὶ αὐτὰ ταῦτα, omisso articulo τά.

§. 3. Εἰ δὴ ἐστίν) Ibidem: εἰ δ' ἐστίν.

Ἀποβαλεῖν ἀσπίδα, ἢ φυγεῖν) Cod. Victorii: τὸ ἀποβαλεῖν. Neglecto articulo, ἀποβαλεῖν recepi, ut rectius. Vulgo minus apte ἀποβάλλειν.

Παρακαταθήκην) Idem Cod. addit: ἢ ἀδικῆσαι.

§. 4. Ὅτου οὐ δεῖ) Ibidem: οὐ οὐ δεῖ. Fortasse haec lectionis varietas e scripturae compendio orta est.

§. 5. Ἡ παροιμία) Vid. Erasmi Adag. Chil. I, Cent. 9.

§. 8. Καὶ τὸ ὑπερελγεῖν ἐπ' ἀλγοῦντι) Cod. Victorii: καὶ τὸ ὑπ. ἀλγοῦντι παρόντα.

§. 11. Ἀλαζονείας γὰρ) Edd. Ald. Venet. Camot. Basileenses, Spir. Riccob. Maiorag. ἀλαζονεία γὰρ.

Ἐπὶ τῶν ἄλλων) Cod. Victorii: ἀπὸ τῶν ἄλλ. Non probo.

Καὶ αἰσχυρτηλά) Ibidem: καὶ ἀναίσχυντα.

§. 12. Ἡλικίας) Ibidem, & in marg. ed. Isingr. ἡλικιώτας. Παιδεύσεως ἐπὶ τοσοῦτον) Edd. Venet. Camot. Spir. Maiorag. παιδεύσεως κἄν ἐπὶ τ.

Δ' ἑαυτὸν φαίνεται οὕτω γὰρ ἦδη ἀπὸ κακίας μᾶλλον, ἀν αὐτὸς) Deficiunt haec in edd. Ald. Venet. Camot. Basileensibus, & Spirensi. Restituit ea e Cod. antiquissimo Victorius.

§. 18. Καὶ τὰ ἐν φανερώ) Cod. Victorii addit μᾶλλον.

Διὰ τοῦτο) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. καὶ διὰ τοῦτο.

§. 19. Περὶ ταῦτα ἐνόχους) Ed. Isingr. περὶ ταῦτα ἐν. Sequentia in edd. antiquioribus corrupta & perturbata Victorius integritati restituit, plurium Codd. MStorum auctoritatem secutus. Leguntur enim in edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. & Spir. ita: περὶ ταῦτα ἐνόχους· δῆλον γὰρ, τοῖς φαινομένοις ἁμαρτάνειν τάναντία δοκεῖν τοῦτοις· καὶ τοὺς μὴ συγγνωμονικούς· ἃ γὰρ τις αὐτὸς ποιεῖ, ταῦτα λέγεται τοῖς πέλας μὴ νευσεῖν. Eadem expressit Georgius Trapezuntius. At vetus interpres Latinus Victorianam lectionem confirmat.

Ὅστε ἂν μὴ ποιεῖ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ὥστε ἂν μὴ ποιῇ. Nostrium e Codd. dedit Victorius.

§. 20. Καὶ κωμωδοποιῖς) Respexit Aristoteles ad comœdiam veterem.

Ἡδοξικότες) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spir. Maiorag. ἡξιοκότες. Georgius Trapezuntius, Hermolaus Barbarus & vetus interpres Latinus idem tuentur. Nescio, an melius.

Δὴ εὐ ἔχει ἢ τοῦ Εὐριπίδου ἀπόκρισις πρὸς τοὺς Συρακουσίους) Responsum ab Aristotele praetermissum explicavit Schol. Graecus: Εὐριπίδης πρὸς τοὺς Συρακουσίους πρεσβυτεῖς ἀποσταλεῖς, καὶ περὶ εἰρήνης καὶ φιλίας δεόμενος, ὡς ἐκείνους

ἀνένευον, εἶπεν ἔδει, ἄνδρες Συρακούσιοι, εἰ καὶ δι' οὐδὲν ἄλλο, ἀλλὰ γε διὰ τὸ ἄρτι ὑμῶν δέεσθαι, αἰσχύνεσθαι ἡμᾶς ὡς θαυμάζοντας. Contendit Ruhnkenius (Hist. crit. Orat. Gr. Vol. VIII Orat. Reisk. p. 150), tam apud Aristotelem, quam apud Scholiastem pro Εὐριπίδου legendum esse Ὑπερίδου. *Hyperidem* enim varias pro republica Atheniensium legationes suscepisse, non *Euripidem*. Cui sententiae sagacissimi viri quamvis faveam, nolui tamen textum Aristotelis immutare, cum incertum sit, an hoc responsum Syracusanis datum Aristoteles vere innuerit; neque enim de fonte constat, unde Graeculus narratiunculam hauserit. Conf. Victor. Comment. p. 345, & Maiorag. p. 138.

§. 21. Τὰ σημεῖα) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Maiorag. addunt αὐτῶν.

§. 22. Δηλώσοντας αὐτοῖς) Ex emendatione Victorii. Nec aliter habent vetus interpres Latinus & Georgius Trapezuntius. Edd. Ald. Venet. Camot. Basileenses, Riccob. Spir. Maiorag. τοὺς δηλώσοντας αὐτοὺς. Utrum malueris, sensus fere eodem redit.

§. 23. Πολὸν καταφρονοῦσι) Vetus interpres Latinus, Georgius Trapezuntius, & edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spir. & Maiorag. πολλοὶ καταφρονοῦσι. Minus bene. Notum tuentur Codd. Victorii.

Παιδία καὶ θηρία) Eaedem edd. θηρία καὶ τὰ παιδία.

Τὰ πρὸς τὸν νόμον) In marg. ed. Venet. & Isingr. τὰ πρὸς τὴν δόξαν μόνον. Vulgatum bene defendit Victor. Comment. p. 347.

§. 24. Οὗτοι ἢ ὀρῶντες) Sic recte e Codd. vetere versione Latina, & marg. ed. Venetae emendavit Victorius. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spirens. Maiorag. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. οὗτοι οἱ ὀρῶντες. Perperam. Georgius Trapezuntius: *illi vel oculis videntes*.

Ὡσπερ Κυδίας) Samii in potestatem Atheniensium redacti sunt a Pericle. Durissimas deditionis condiciones memoravit Thucyd. I, p. 48; nulla tamen divisionis agrorum inter colonos ab Atheniensibus Samum missos ab eo mentio fit. Attulit ista divisio Atheniensibus haud parum dedecoris, quare etiam Isocrates (Paneg. p. 63) cives suos purgare conatus est. Cydias in oratione sua eam dissuasit. Floruit Cydias Ol. CVII, ut docuit Ruhnkenius hist. crit. Or. Gr. Vol. VIII Orat. Reiskii p. 153. Plura huc spectantia vide ap. Victor. Comment. p. 348; Schrader. in Comment. p. 283.

- §. 25. Ἄ καταισχυνοῦσιν) Cod. Victor. ἔ καταισχύνοσιν.
 ὦν διδάσκαλοι) Ibidem: ἢ ὦν διδάσκαλοι. Non male.
- §. 26. καὶ ποιούσι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot.
 Riccob. Spir. Maiorag. καὶ non agnoscunt.
- §. 27. Ὄθεν καὶ Ἀντιφῶν) De Antiphonte conf. supra
 not. ad lib. II, cap. II, §. 19. Adde Victorii Comment.
 pag. 350.

C A P. VII.

§. 2. Ὑπουργεῖν τῷ δεομένῳ) Edd. Ald. Venet. Basileenses,
 Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ὑπουργεῖν δεομένῳ,
 sine articulo.

Αὐτῷ τῷ ὑπουργοῦντι) Vetus interpres Latinus vertit:
sibi subvenienti. Videtur itaque legisse: τῷ αὐτῷ ὑπουργοῦντι.
 In sequentibus verba ἢ μεγάλων bis posita sunt in textu
 ed. Lips. operarum errore.

Ἄν ἢ σφόδρα δεομένων) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2.
 Froben. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἂν ἢ σφόδρα δεο-
 μένων. Ed. Ifingr. ἂν ἢ σφόδρα δεομένων.

§. 3. Δεήσεις δέ εἰσιν αἱ ὀρέξεις) Vetus interpres Lati-
 nus legit: καὶ αἱ ὀρέξεις. Male.

Τῷ μὴ γιγνομένου) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot.
 Spir. Maiorag. τοῦ μεταγιγνομένου. Legerunt ita quoque
 Georgius Trapezuntius & Hermolaus Barbarus. At Codd.
 plures Victorii, margo ed. Venetae, & vetus interpres
 Latinus nostrum agnoscunt.

Τῆς δεήσεως) Sic dedit Victorius e Cod. antiquissimo,
 & vetere versione Latina. Edd. Ald. Venet. Basileenses,
 Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τῆς αἰτήσεως. Scholiastes
 Graecus & margo ed. Venetae: τῆς αἰσθήσεως.

Ὁ ἐν Λυκείῳ τὴν φορμὴν δοῦς) Φορμὴς est *storea*, quam
 pauperes homines pro lectulo sternebant, cum divites mol-
 libus rapetibus incubarent. De historia, ad quam allusit
 philosophus, nihil constat. Vide Victor. p. 353.

§. 4. Τοιοῦτόν τι ὑπηρετοῦντας) Ed. Ifingrin. ante ὑπηρε-
 τοῦντας insertam habet disiunctivam ἢ. Non bene.

§. 5. Ἀπὸ τύχης συνέπεσον) Ex emendatione Victorii.
 Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens.
 Maiorag. ἀπὸ τύχης συνέπεσον.

Ἄπέδωκαν, ἀλλ' οὐκ ἔδωκαν) Eaedem edd. excepta Spi-
 rensi, ἀπέδωκαν, οὐκ ἔδωκαν, omisso ἀλλά.

§. 6. Εἰ ἔλαττον μὴ ὑπρέτησαν) Vetus interpres Latinus

vertit: *si minori non succurrerunt*. Legit itaque: *εἰ ἐλάττωνι μὴ ὑπερέτησαν*. Non bene.

C A P. VIII.

§. 2. Ἐπὶ φαινομένῳ κακῷ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἐπὶ τῷ φαινομένῳ κακῷ.

Προσδοκῆσειεν ἂν παθεῖν) Eaedem edd. προσδοκῆσειε παθεῖν, omisso ἂν.

§. 3. Οὐδὲν γὰρ ἂν) Vetus interpres Latinus: οὐδὲ γὰρ ἂν.

Εἰ γὰρ ἅπαντα) Idem legit, notante Morelio, οἱ γὰρ ἅπαντα.

Παθεῖν τι κακὸν) Idem, & Cod. Victorii: παθεῖν μηδὲν κακόν.

§. 4. Οἱ τε πεπονηότες) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. omittunt dictionem encliticam τε. Minus bene.

§. 5. Γονεῖς, ἢ τέκνα) Eaedem edd. γονεῖς, καὶ τέκνα. In sequentibus pro αὐτοῦ τε legunt αὐτοῦ γὰρ.

Τὰ εἰρημένα) Eaedem edd. διὰ τὰ εἰρημένα. Nostram lectionem praebuerunt Victorii Codd. Referendum est τὰ εἰρημένα ad antecedens ταῦτα.

§. 6. Καὶ μήτε) Eaedem edd. καὶ οἱ μήτε.

Ἐν ὀργῇ, ἢ θάρρει) Edd. Victor. Morel. Sylb. Cafaub. Duvall. Londin. ἐν ὀργῇ καὶ θάρρει. Minus apte.

§. 7. Κἂν οἴωνται, τινὰς εἶναι ἐπιεικεῖς) Cod. Victorii: κἂν οἴονται, τινὰς εἶναι ἐπιεικῶν.

Ὅλος δὴ, ὅταν ἔχη οὕτως) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. & Riccob. καὶ ὅλος δὲ, ὅταν οὕτως. Edd. Venet. Camot. Spir. Maiorag. καὶ ὅλος δὲ, ὅταν οὕτως ἔχει. Ed. Ifingr. καὶ ὅλος δὲ, ὅταν οὕτως ἔχωσιν. Equidem Victorium secutus sum.

§. 8. Ὅσα τε γὰρ τῶν λυπηρῶν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ὅσα τε γὰρ ἐκ τῶν λυπηρῶν.

§. 10. Δὶδ καὶ) Abest δὶδ a Cod. Victorii.

Ἀπὸ τῶν φίλων) Abest τῶν ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

Τὸ πολλάκις τοιοῦτο) Eaedem edd. τὸ πολλάκις τοιοῦτον.

§. 11. Καὶ τὸ πεπονηότες γενέσθαι τι ἀγαθόν) Ed. Ifingr. καὶ τὸ πεπονηότες. Melius forsitan.

Διοπίθει — τεθνεῶτι) Quisnam ille *Diopithes* fuerit, incertum est. Alius est huius nominis, cuius, ut vatis *ma-Aristot. Vol. IV.*

gnae auctoritatis, meminerunt Aristophanes in Equitibus; & Plutarchus in vita Lyfandri; alius, memoratus a Demosthene in oratione Philippica tertia, erat copiarum Atheniensium dux. Misit Diopithi, uter horum tandem ille fuerit, rex Persarum munera amplissima, quibus tamen Diopithes frui non poterat, cum mortuus esset, antequam illa ad eum pervenirent. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. legunt ὅτι τεθνεῶτι. Eliminauit ὅτι Victorius Codd. auctoritate.

Καὶ τὸ ἢ μηδὲν) Eaedem edd. καὶ τὸ μηδὲν, sine disiunctiva.

§. 12. Ἐγγύς ὅσιν οικειότητι) Eaedem edd. ἐγγύς ὅσιν οικειότητος, ut alibi passim οἱ ἐγγύς γένους.

Διὸ καὶ Ἀμασις) De *Psammetico* hoc narravit Herodotus III, 14; quare Aristoteles aut memoria lapsus, aut alios scriptores ab Herodoto dissentientes secutus est.

Ἐπὶ τὸ ἀποθανεῖν) Ed. Ifingr. ἐπὶ τῷ ἀποθ. Minus recte.

§. 13. Ἐλευῶσιν ἐγγύς) Ibidem: ἐλευῶσιν τοὺς ἐγγύς. Quod si τοὺς admittamus, legendum est quoque in sequentibus ὄντας pro ὄντος. Cod. Victorii non αὐτοῦ τοῦ δεινοῦ, sed αὐτοῖς τοῦ δεινοῦ legit.

Κατὰ ἡλικίαν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. κατὰ ἡλικίας. Eaedem edd. sequentia commatia sic habent: καὶ τὰ ἦθη, καὶ τὰς ἐξεις, καὶ τὰ ἀξιώματα, καὶ τὰ γένη.

Ἐπ' ἄλλων γιγνώμενα) Eaedem edd. ἐπ' αὐτῶν γιγνώμενα. Male. In antecedentibus restituit Victorius e Codd. & vetere versione Latina καὶ ἐνταῦθα, quae verba edd. Victoriana antiquiores non agnoscunt.

§. 14. Σχήμασι) Ed. Ifingr. σχήματι.

Καὶ ἕως τῆ ὑποκρίσει) Cod. Victorii, & vetus interpres Latinus: καὶ ἕως ἐν ὑποκρίσει.

§. 15. Διὰ τὸ αὐτὸ) Idem: διὰ τοῦτο.

§. 16. Ἐσθῆτάς τε) Abest dictio enclitica τε ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

Καὶ λόγους τῶν ἐν τῷ πάθει ὄντων) Verus interpres Latinus, Cod. Victorii, & edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. καὶ λόγους, καὶ ὅσα ἄλλα τῶν ἐν τῷ πάθει ὄντων. Georgius Trapezuntius vertit: & verba, cum iam morirentur. Itaque τῶν ἐν τῷ πάθει ὄντων in Codice suo non legit.

Ὅντας ἐλευῶν) Non habent ἐλευῶν edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Reposuit illud e Mssis & vetere versione Latina Victorius.

Καὶ ὡς ἀναξίου τε ὄντος) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Maiorag. καὶ ὡς ἀναξίους τε ὄντας.

C A P. I X.

§. 1. Τῷ γὰρ λυπεῖσθαι) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. & Spirensf. τὸ γὰρ λυπεῖσθαι, sicut etiam in sequentibus legunt τὸ λυπεῖσθαι. Male. Ed. Ifingr. τὸ γὰρ λυπεῖσθαι, at in sequentibus agnoscit τῷ λυπεῖσθαι. Sic etiam vetus interpres Latinus.

§. 2. Καὶ ἐλεεῖν) Restituit haec verba Victorius e MSto, & vetere versione Latina. Desunt in edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirensf. Maiorag.

§. 3. Ὡς συνεγγύς ἔν καὶ ταύτων) Eaedem edd. ὡς συνεγγύς τε καὶ ταύτων ὄν.

Λύπη γὰρ) Eaedem edd. λύπη μὲν γὰρ.

*Ἀπασιν ὁμοίως) Ibidem: ὁμοίως πᾶσιν. Magis concinne.

Τὸ μὲν φθόνος· τὸ δὲ νέμεσις) Ibidem mutato ordine: τὸ μὲν νέμεσις· τὸ δὲ φθόνος.

*Ἀλλὰ φόβος) Ed. Camot. φθόνος, haud dubie operarum peccato.

*Ἄν διὰ τοῦτο) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camotii, Riccob. Spirensf. Maiorag. ἂν δι' αὐτὸ τοῦτο.

§. 4. Ἐπὶ τοῖς ἀναξίοις κακοπραγοῦσιν — τοῖς ἐναντίοις κακοπραγοῦσιν) Cod. Victorii, margo ed. Ifingr. & vetus interpres Latinus: ἐπὶ τοῖς ἀναξίως κακοπραγοῦσιν — τοῖς ἐναντίως κακοπραγοῦσιν. Melius.

Οἶον, τοὺς πατραλοίας) Edd. Venet. Camot. Spirensf. Maiorag. οἶον, διὰ τοὺς πατραλοίας.

§. 5. Στερήσει, καὶ τῇ φθορᾷ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. στερήσει καὶ φθορᾷ, non repetito articulo.

§. 6. Τίσι τε νημεσῶσι) Non agnoscunt eaedem edd. particulam τε. In sequentibus pro καὶ πῶς habent καὶ ὅπως.

§. 7. Ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς) Edd. Ald. Basileenses, & Riccob. ἐπὶ πᾶσι ἀγαθοῖς.

§. 8. Εἰ δίκαιος) Ed. Camot. omisit εἰ.

Νημεσῆσει τούτῳ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. νημεσῆσει τούτῳ.

Καὶ οἱ τὰ φύσει) Edd. Ald. Basileenses, & Riccob. καὶ εἰ οἱ τὰ φύσει. Non bene.

§. 9. Καὶ διὰ τοῦτο) Vetus interpres Latinus & Cod. Victorii: ἢ διὰ τοῦτο.

καὶ διὰ γένους) Ita correxit Victorius fide MStorum. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. καὶ δ' à γένος.

Ἄρχοντες διὰ τὸν πλοῦτον) Eaedem edd. ἄρχοντες καὶ διὰ τὸν πλοῦτον. Exrupxit καὶ Victorius. Recte.

§ 11. Τὸν ἦττω τῷ κρείττονι) Eaedem edd. τὸν ἦττω κρείττονι. Minus concinne, ut iam fensit Sylburgius. Ibidem in sequentibus μάλιστα μὲν οὖν omisum est οὖν.

Ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται) Homer. Iliad. XII, 542. Alter verius ab Aristotele excitatus a vulgatis Homeri editionibus abest; occurrit autem in vita Homeri Plutarcho adscribi solita, ubi pro νεμέσασχ' ὅτ' legitur νεμέσασθ' ὅτι, sicut edd. Rhet. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. habent νεμέσασεν ὅτι, invito metro.

Ταῦτα γὰρ) Eaedem edd. ταῦτά τε γάρ.

§ 12. Τυγχάνωσιν ὄντες) Reposuit ὄντες e Codd. Victorius, quod in edd. iisdem exciderat.

Τῶν ὁμοίων ἠξιῶσθαι) Ibidem ex emendatione Victorii. Edd. eadem: τῶν ὁμοίων ἀξιῶσθαι. Lectionem Victorianam confirmat vetus interpres Latinus.

§ 13. Κρίνουσι τε γὰρ εὖ, καὶ τὰ ἀδίκῃ μισοῦσι) Edd. eadem: κρίνουσι γὰρ εὖ, καὶ τὸ ἀδίκον μισοῦσι. Georgius Trapezuntius: oderuntque, quod iniustum est.

§ 14. Πράξεων) Codd. quidam Victorii: πραγμάτων.

§ 15. Διὸ καὶ οἱ ἀνδραποδάδεις) Non habent καὶ edd. Ald. Basileenses, Venet. Camot. Riccob. Maiorag.

Οὐ αὐτοὺς οἰονται) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Venet. Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. Victor. Morel. Sylb. Casaub. Schrader. Duvall. Londin. οὐ αὐτοὺς οἰονται. Recte ex edit. Isingr. in Lips. receptum αὐτοὺς, quod recipiendum esse, iam Sylburgius monuerat. In antecedentibus οὐδὲν γὰρ ἐστὶ τοιοῦτον non agnoscunt τοιοῦτον plures Victorii Codices.

C A P. X.

§ 1. Περὶ τοὺς ὁμοίους) Edd. Ald. Basileenses, Venet. Riccob. Spir. ἐπὶ τοὺς ὁμοίους.

§ 2. Οἷς μικρῷ ἐλλείπει) Ed. Isingr. οἷς μικρὸν ἐλλείπει. Καὶ εὐτυχοῦντες) Cod. Victor. καὶ οἱ εὐτυχοῦντες.

§ 3. Καὶ ὅλως οἱ φιλόδοξοι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. καὶ οἱ ὅλως φιλόδοξοι. Minus apte.

§. 4. Φιλοτιμοῦνται ἔργοις) Codex Victorii addit: ἢ κτημασι.

§. 5. Τὸ συγγενὲς γὰρ καὶ) Idem: τὸ συγγενὲς καὶ γάρ. Παρ' αὐτοῖς, ἢ παρὰ) Ibidem: παρ' αὐτοῖς, καὶ παρὰ. Πρὸς τούτους, καὶ περὶ τὰ τοιαῦτα) Ibidem: πρὸς τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα.

§. 6. Ἐπεὶ δὲ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἐπειδὴ δέ.

"Ὅθεν εἴρηται) Vetus interpres Latinus; & Cod. Victorii: διόπερ εἴρηται.

§. 7. "Ἡ οἱ μόλις) Ed. Isingr. οἱ ἢ μόλις. Melius.

§. 8. Ὡν ἢ κεκτημένων) Abest disiunctiva ἢ ab edd. Ald. Basileensibus, Venet. Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

'Ἐγγυὸς καὶ ὅμοιοι) Eaedem edd. ἐγγυὸς ὅμοιοι. Non male.

§. 11. Ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις) Ed. Isingr. καὶ ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις. Cod. Victor. ἐπὶ τοῖς ἐναντίως.

Ὅσοι οἱ εἰρημένοι) Edd. Venet. Camot. Spir. Maiorag. οἶοι καὶ οἱ εἰρημένοι.

C A P. X I.

§. 1. Πῶς δ' ἔχοντες ζηλοῦσι) Sic recte emendavit Victorius e MSto, & vetere versione Latina. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. πῶς δ' ἔχουσιν οἱ ζηλοῦντες. Idem quoque expressit Georgius Trapezuntius. Conf. ad hanc § Victorii Comment. p. 385.

Τὸν πλησίον μὴ ἔχειν) Edd. Ald. & Basileenses omiserunt μὴ ἔχειν. Male.

Ζηλωτικὸς μὲν εἶναι) Abest μὲν ab edd. Venet. Camot. Isingr. Riccob. Spir. Maiorag.

"Ἔστι γὰρ ταῦτα) Ed. Isingr. ἔστι δὲ ταῦτα.

Τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν) Omissa sunt haec in ed. Maiorag. In edit. Camotii vero non solum haec, sed etiam frequentia καὶ οὗς οἱ ἄλλοι ἀξιοῦσι, exciderunt.

§. 6. "Ἡ οὗς πολλοὶ θαυμάζουσιν, ἢ οὗς αὐτοὶ θαυμάζουσι) Posterius commation non agnoscunt edd. Ald. Basil. 1. 2. & Froben. Ed. Isingr. prius θαυμάζουσιν omittit. Georgius Trapezuntius: aut quos multi admirantur, aut quos ipsi. Equidem posterius θαυμάζουσι expungendum esse puto.

§. 7. Ὡστε ζηλωσαί τινας, ἢ ζηλοῦσθαι) Edd. Camot. & Maiorag. ὥστε ζηλοῦσθαι, omissis intermediis.

'Ἐξ ὧν αἰπίστεις) Ed. Isingr. καὶ ἐξ ὧν αἰπίστεις. Melius.

C A P. XII.

§. 1. Κατὰ τὰ πάθῃ) Edd. Ald. & Basileenses: καὶ τὰ πάθῃ. Male.

§. 2. Εἰρηται καὶ) Edd. Victor. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. εἰρηται δὲ καὶ. Conf. Rhet. I, 9.

Τύχην δὲ λέγω) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. τύχας δὲ λέγω. Melius forsitan. Conf. §. 1.

Εὐγένειαν, καὶ πλοῦτον, καὶ δυνάμεις) Eaedem edd. εὐγένειαν, πλοῦτον, δυνάμεις, omissa coniunctione.

§. 3. Ὡς ἂν ἐπιθυμήσωσι) Edd. Camot. & Maiorag. ὡς ἂν ἐπιθυμήσωσι.

Τῆς περὶ τὰ ἀφροδίσια) Revocavi pristinam lectionem, quam etiam sequens commation, καὶ ἀκρατεῖς ταύτης, exigit. Tuentur eam edd. Ald. Veneta, Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. Georgius Trapezuntius: *maxime autem ex cupiditatibus eius sequaces sunt, quae ex rebus venereis est.* Victorius, secutus Codicem antiquissimum & veterem interpretem Latinum, mutavit τῆς in ταῖς. Sed nihil mutandum erat. Quam facile enim fieri potuit, ut librarii ταῖς pro τῆς exararent!

§. 6. Το Πιττακοῦ — ἀπόφθεγμα) Dictum hoc Pittaci intercidit.

§. 8. Διὰ τὸ μήπω πολλὰ ἀποτετυχηκέμαι) Cod. Victor. & vetus interpres Latinus: διὰ τὸ μὴ πολλὰ ἀποτετυχ.

Τῇ γὰρ πρώτῃ) Edd. Ald. Basileenses & Riccob. τῇ γοῦν πρώτῃ.

§. 11. Οὐπω τεταπεινῶνται) Eaedem edd. ποτὲ ταπεινῶνται.

§. 13. Καὶ φιλόσοφοι) Cod. Victor. & vetus interpres Latinus addunt: καὶ φίλοι.

§. 14. Παρὰ τὸ Χιλώνειον) Chilonis sententia: Μηδὲν ἄγαν. *Ne quid nimis. Moderata durant.*

Οἱ καὶ εἰδέναι) Molestum est hoc loco pronomen relativum οἱ. Non agnoscunt etiam illud Cod. Victorii, vetus interpres Latinus, Georg. Trapezuntius, & ed. Isingr. Igitur uncinos applicavi.

C A P. XIII.

§. 1. Ἐπὶ τὸ ἄγαν ἅπαντα) Ed. Isingrin. ἄγαν τε ἕπτον πάντα.

§. 2. Καὶ ἀμφισβητοῦντες) Codex Victorii: καὶ ἀμφιδοξοῦντες.

§. 3. Καχύποπτοι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ταχύποπτοι. Nostrum dedit Victorius e Codd. & vetere versione Latina. Georgius Trapezuntius: *suspiciosi namque sunt*. Conf. Victorii Comment. p. 401. In marg. ed. Venerae afferuntur lectiones: καὶ ὑποπτοι — ἢ κακῦποπτοι.

§. 4. Κατὰ τὴν βίαντος ὑποθήκην) Cic. Lael. cap. 16: *Negabat (Scipio Africanus), ullam vocem inimiciorem amicitiae potuisse reperiri, quam eius, qui dixisset, ita amare oportere, ut aliquando esset osurus.*

§. 5. Τῶν πρὸς τὸν βίον) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. τῶν περὶ τὸν βίον.

§. 7. Προωδοπεποίηκε) Eadem edd. προώδοποίηκε, omisso posteriori augmento. Non bene. Aristot. Problem. Sect. XXX, 1: *προωδοπεποίηκε γὰρ τῷ φόβῳ, καὶ ὁ φόβος καταψύχει*. Conf. de part. animal. II, 4.

§. 8. Καὶ μάλιστα) Verus interpres Latinus, & Cod. Victorii: καὶ μάλλον.

Καὶ οὐ δὲ ἐνδεεῖς) Abest δὲ a versione Georgii Trapezuntii, & ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Quamobrem uncinis illud compefcui.

§. 9. Καὶ φίλαινοι μάλλον) Sic emendavi fretus auctoritate Cod. Victorii, veteris interpretis Latini, & edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. Versiones Latinae MSrae Helmstad. habent: *amatores sui*. Vid. Schraderi Comment. p. 350. In aliis edd. legitur: καὶ φιλαίτιοι μάλλον. Sic etiam Georgius Trapezuntius: *accusandi quoque studiose magis*. Voce φιλαίτιοι usus est saepius Cicero, cum Latinam ei respondentem non haberet, v. c. Epist. ad div. III, 7, V, 7; ad Atticum XIII, 20. Verum querulam & obiurgandi cupidam indolem senum infra demum Aristoteles attigit; quare lectio φίλαινοι mihi praeferranda visa est. Sequitur eandem Hermolaus Barbarus.

§. 11. Διὰ τὴν ἐμπειρίαν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. διὰ τε τὴν ἐμπειρίαν. Non male, cum mox sequatur καὶ ἐτι διὰ τὴν δειλίαν.

Τὰ γὰρ πλείστα τῶν πραγμάτων) Cod. Victorii, margo ed. Venet. & vetus interpres Latinus: τὰ γὰρ πλείστα τῶν γινομένων. Melius forsitan. Cf. tamen supra §. 1.

Ἀποβαίνει γοῦν) Ibidem: ἀποβαίνει γάρ.

472. ANIMADVERSIONES CRITICAE

§. 12. Τὸ μὲν λοιπὸν) Ita mutavit, Victorius e Codice antiquissimo, & vetere versione Latina. Edd. Ald. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. τὸ μὲν μέλλον. Vix necesse erat, ut Victorius vulgatam lectionem mutaret.

§. 13. Οὔτε ἐπιθυμητικοί, οὔτε πρακτικοί) Cod. Vict. & vetus interpres Latinus alio ordine: οὔτε πρακτικοί, οὔτε ἐπιθυμητικοί.

Διὸ σωφρονικοί) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. διὸ καὶ σωφρονικοί.

Ἐπιθυμίας ἀνείκασι) Ed. Camot. ἐπιθυμίας ἀνείκαστοι.

§. 14. Κατὰ τὸ ἦθος) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. non agnoscunt articulum τὸ.

Εἰς κακουργίαν) Ex emendatione Victorii. Eaedem edd. εἰς ἀδικίαν.

§. 15. Διὰ ταῦτ') Cod. Victorii & vetus interpres Latinus: διὰ ταῦτά.

Πάντα γὰρ οἰοῦνται) Vetus interpres Latinus: πάντες γὰρ οἰοῦνται.

Ἦν ἐλεητικὸν) Idem, & Cod. Victorii: ἦν ἐλεητικόν.

Φιλόγελοι) Cod. Victor. φιλόγελοι, *nifus cupidī*. Idem videtur tueri vetus interpres Latinus.

C A P. XIV.

§. 1. Θρασύτης γὰρ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. θρασύτητος γὰρ.

Καλῶς δὲ πρὸς ἄμφω) Abest δὲ ab iisdem edd.

§. 2. Κρίνοντες μᾶλλον) Eaedem edd. κρίνοντες μόνον. Notum reposuit Victorius e Codd.

Καὶ οὔτε πρὸς τὸ καλὸν — ἀλλὰ πρὸς ἄμφω) Ibidem haec desiderantur. Victorius (Comment. p. 408) ad h. l. ita: *Haec — verba restitui, inventa a me in pluribus scriptis exemplaribus; sed a vetere quoque translatione illa expressa sunt. Georgius Trapezuntius ea non habet.*

Πρὸς τὸ ἀρμόττον) Abest articulus τὸ ab iisdem edd.

§. 3. Ἐν γὰρ τοῖς νέοις) Vetus interpres Latinus: ἐν δὲ τοῖς νέοις.

Ὅσα μὲν διήρηται) Margo ed. Venetae: διήρηται. Minus bene. Ed. Ald. διείρηται, operarum vitio, quod etiam observatur in edd. Basil. 1. 2. & Froben.

Ταῦτα ἄμφω ἔχουσιν) Restituit ἄμφω ex Codd. Victorius; nam deest in edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

§. 4. Cf. cum hac § Aristot. de Republ. VII, 16.

Ἡ δὲ ψυχὴ περὶ τὰ ἐνδὸς δεῖν) Cod. Victor. & vetus interpres Latinus: ἡ δὲ ψυχὴ ἐνδὸς δεῖν. Melius.

C A P. XV.

§. 2. Ἐντιμότης προγόνων ἐστὶ) Edd. Ald. Basileenses; & Riccob. ἐντιμότερα τις πρ. ἐ. Edd. Venet. Camot. Spir. Maiorag. ἐντιμότης τις πρ. ἐ. Georgius Trapezuntius: *nobilitas autem quaedam maiorum claritas est.*

Καὶ καταφρονητικὸν) Edd. Ald. & Basileenses: καὶ καταφρονητική.

Διότι πῶρρω ταῦτα μᾶλλον — εὐαλαζόνευτα) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Διὰ τὸ ταῦτα πῶρρω μᾶλλον, ἢ ἐγγὺς γιγνόμενα, ἐντιμότερα εἶναι καὶ εὐαλαζόνευτα.

§. 3. Ὅπερ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ) Abest ὡς ab iisdem edd.

Φορὰ γὰρ τίς ἐστὶν ἐν τοῖς γένεσιν) Eaedem edd. φορὰ γὰρ ἐστὶ καὶ ἐν τοῖς γένεσιν. Ibidem in sequentibus pro καὶ ἐνίοτε, ἀν ἢ ἀγαθόν, legitur: ἐνίοτε καὶ ἀν ἢ. Ed. Ifingr. καὶ plane omisit. Cf. Victorii Comment. p. 413.

Τὰ μὲν εὐφυᾶ γένη) Eaedem edd. τὰ μὲν εὐφυῆ γένη. Vetus interpres Latinus videtur legisse γένη.

Εἰς ἀβελτηρίαν) Desunt haec in edd. Ald. Basileensibus; & Riccob.

C A P. XVI.

§. 1. Ὁ γὰρ πλοῦτος) Cod. Victorii, vetus interpres Latinus, & edd. Camot. & Maiorag. ὁ δὲ πλοῦτος. Eaedem edd. in sequentibus pro ὄνια habent ὄνεια. Minus usitate.

§. 2. Διὰ τὴν τρυφὴν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Διὰ τε τὴν τρ.

Καὶ τὸ οἶεσθαι) Eaedem edd. καὶ τῷ οἶεσθαι. Minus bene.

Τοῦτο πάσχουσι) Ibidem: ταῦτα πάσχουσι.

Πολλοὶ γὰρ εἰσιν) Abest εἰσιν ab iisdem edd.

Ὅθεν καὶ τὸ Σιμωνίδου εἰρηται) Meminit dicti Simonidei Plato de republ. lib. VI init. ubi simul illud refutat. Contraria quoque Simonidi fuit Aristippi Cyrenaici sententia ap. Diog. Laërt. p. 134. (ed. Lond. 1664, fol.)

Πλούσιον, εἰπεῖν — διατρίβοντας) Margo ed. Ifingrin. σοφὸν, φάναι τοὺς γὰρ σοφοὺς (ἔφη) ἐστὶν ὄραν ἐπὶ τὰς πλουσίων θύρας φοιτῶντας. Non recte, saltem quoad ver-

ba σοφῶν, φάναι. In ipso textu editio Isingr. cum aliis ἔφη, a nonnullis post εὐραϊς insertum, omisit, quod & ego expunxi.

§. 3. Ἀροῖτου εὐδαίμονος ἦθους) Cod. Victorii, vetus interpres Latinus, & edd. Ald. & Basileenses: ἀνήτων εὐδαίμονος ἦθος. Vulgatum praetulit Victorius. Vid. eius Comment. pag. 415.

§. 4. Τὰ δὲ ἀκρατευτικὰ) Edd. Ald. & Basileenses: τὰ δὲ ἀκρατεύματα.

C A P. XVII.

§. 1. Ὁμοίως δὲ καὶ) Abest καὶ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag.

Τὰ δὲ βελτίω) Eaedem edd. τὰ δὲ καὶ βελτίω.

§. 2. Φιλοτιμότεροι γὰρ) Ibidem: φιλότιμοι γὰρ. Hoc etiam expressit Georg. Trapezuntius. Nostrium dedit Victorius e Codd.

§. 4. Ποιεῖ γὰρ ἐμφανεστέρους) Cod. Victorii, & vetus interpres Latinus: ποιεῖ γὰρ σεμνοτέρους.

οὐ μικραδικηταὶ εἰσιν, ἀλλὰ μεγαλάδικοι) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. & Riccob. οὐ μικραδικητικοὶ εἰσιν, ἀ. μ. Edd. Venet. Camot. Isingr. Spir. Maiorag. οὐ μικραδικητικοὶ εἰσιν, ἀλλὰ μεγαλαδικητικοὶ.

§. 5. Ἡ δ' εὐτυχία τὰ μόρια ἔχει τῶν εἰρημένων τὰ ἦθη) Cod. Victorii, vetus interpres Latinus, & ed. Isingr. ἡ δ' εὐτυχία κατὰ μόρια τε τῶν εἰρημένων ἔχει τὰ ἦθη. Nescio, an melius.

Αἱ μέγιστα δοκοῦσαι) Uncinis seclusi μέγιστα. Videtur enim vox interpolata esse, & deest in versione Georgii Trapezuntii, & in edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. In sequentibus eadem edd. habent καὶ τὰ κατὰ τὸ σῶμα. Igitur cum τὰ defecisset in textu, quem operis exscribendum dedi, equidem illud restitui.

§. 6. Βέλτιστον ἦθος) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. βέλτιον ἦθος.

Ἀπὸ τῆς τύχης) Eaedem edd. ὑπὸ τῆς τύχης.

καὶ ἀδυνατίου) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Maiorag. καὶ ἀδυναμία.

C A P. XVIII.

§. 1. Οὐδ' ἐν ἔτι δεῖ λόγου) Ex emendatione Victorii.

Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. οὐδὲν ἔτι δέχεται τοῦ λόγου.

Ἡ ἀποτρέπη) Deest hoc commation in edd. Ald. & Basileensibus.

Τοὺς ἠθικοὺς ποιήσομεν) Margo ed. Ven. τοὺς ἠθικοὺς καὶ παθητικοὺς π. Marg. ed. Ifingr. pro ποιήσομεν habet ποιητέον. Idem ruetur Cod. Victor. & vetus interpres Latinus.

§. 2. Καὶ ἐπιδεικνύοντες) Cod. Victorii: καὶ ἐπιδεικνύμενοι.

§. 4. Καὶ συμβουλευόντες ἢ ἀποτρέποντες, καὶ ἐπαινοῦντες ἢ ἀπολογούμενοι) Sic bene lectionem constituit Victorius, secutus fidem Codicis antiquissimi, & veteris versionis Latinae. Georg. Trapezuntius, & edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. legunt: καὶ συμβουλευόντες καὶ προτρέποντες, καὶ ἀποτρέποντες καὶ ἐπαινοῦντες ἢ λέγοντες, καὶ κατηγοροῦντες ἢ ἀπολογούμενοι. In his nonnulla interpolationi deberi, facile apparet.

§. 5. Περὶ τῶν ἐνθυμημάτων) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. περὶ τε ἐνθ. Non male, cum sequatur καὶ περὶ παραδειγμάτων.

Ἐἴ τι ἔχομεν) Non haec agnoscunt eaedem edd. Restituit ea Victorius e Cod. & vetere versione Latina. Fateor tamen, verba mihi suspecta esse. Editores Lipsienses dederunt ἔχομεν. Non recte.

C A P. XIX.

§. 1. Περὶ δυνατῶν καὶ ἀδυνάτων) Cod. Victorii: περὶ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου.

Ἡ ἐναντία) Reponere voluit Muretus (Var. Lect. VIII, 7, 8) ex Codd. MSS. & edd. nonnullis ἢ ἐναντία. Minus recte.

§. 4. Εἰ τὸ σπουδαῖον) Abest articulus τὸ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

Ἡ οἰκίαν εἶναι) Eaedem edd. ἢ οἰκίαν γενέσθαι. Nostrium dedit Victorius e Codd. & vetere versione Latina.

§. 6. Καὶ εἰ τὸ ὕστερον) Edd. Ald. & Basileenses: καὶ εἰ τὸ ἔτερον. Edd. Venet. & Camot. καὶ εἰ τὸ δεύτερον. Utraque lectio sensum praebet incongruum. Τὸ ὕστερον habent Cod. Victorii, & vetus interpres Latinus. Recte igitur Victorius illud recepit, cum sensus idem exigat. Vide Victorii Comment. p. 427.

Ἄρχῃ γὰρ ἐκεῖνο) Sic legunt edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Antecedit in textu: πρότερον γὰρ ἐκεῖνο. Vulgo: ἀρχῇ γὰρ ἐκεῖνον. Minus bene. Tuetur nostram lectionem quoque Georgius Trapezuntius: principium enim illud.

§. 8. Δυνατὸν, ταῦτα καὶ εἶναι καὶ γενέσθαι) Cod. Victorii: δυνατὰ ταῦτα καὶ ἔστι καὶ γίνεται.

§. 9. Ἄ ἡμεῖς ἀναγκάσαιμεν ἂν, ἢ πείσαιμεν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. & ἡμεῖς ἀναγκάσαιμεν ἂν καὶ πείσαιμεν.

§. 10. Καὶ ὄν τὸ ὄλον) Ab iisdem edd. abest ὄν.

Εἰ γὰρ πρόσχισμα καὶ κεφαλὴ καὶ χιτῶν γενέσθαι δύναται, καὶ ὑπενδύματα δύναται καὶ εἰ ὑπενδύματα, καὶ πρόσχισμα) Locum iam in antiquissimis Codd. corruptum fanavi, prout licuit. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Riccob. Camot. Maiorag. εἰ γὰρ πρόσχημα — καὶ ὑποδήματα δύναται καὶ εἰ ὑποδήματα, καὶ πρόσχημα. Victorius e Codd. emendavit πρόσχισμα pro πρόσχημα. Recte. Videtur etiam πρόσχισμα lectum fuisse in Codice MSto, quem ed. Aldina secuta est; nam habet haec uno loco πρόσχισμα. In ceteris Victorius cum edd. illis consentit. At enimvero, quomodo πρόσχισμα, κεφαλὴ, χιτῶν, pro calcei partibus haberi possunt? — Recensuit Iulius Pollux Onomast. VII, 20, calcei partes has: Μέρη δὲ ὑποδημάτων γλῶττα, καττύματα, ἰσχροί, καὶ ζυγοί: quæ quidem ad illas plane non quadrant. Patet igitur, in ὑποδήματα mendum latere. Iam vero Graecus Scholiastes, vetus interpres Latinus, interpretes Latini in Codd. MSS. Helmstad. Georgius Trapezuntius, & Hermolaus Barbarus, hunc locum non de calceamenti, sed vestimenti partibus intellexerunt. Legerunt igitur non ὑποδήματα, sed ὑπενδύματα. Quamobrem & ego hanc vocem reposui. Recepit eandem in textum iam ante me Theodorus Gouliston. Averrhoës in paraphrasi loco exempli ab Aristotele propositi aliud substituit. In marg. ed. Venetae pro καὶ εἰ ὑπενδύματα notata est lectio: καὶ εἰ χιτῶν. G. Trapezuntius verba καὶ χιτῶν omnino non expressit.

§. 11. Καὶ εἰ τὸ γένος [ὄλον] τῶν δυνατῶν γενέσθαι, καὶ τὸ εἶδος. καὶ εἰ τὸ εἶδος, καὶ τὸ γένος) Cod. Victorii: καὶ εἰ γένος δυνατῶν γενέσθαι, καὶ τὰ εἶδη καὶ εἰ τὰ εἶδη, καὶ τὸ γένος. Utique melius. Vocem ὄλον uncinis seclusi; potest enim ea sine ullo incommodo abesse, & vereor cum Victorio, ne e superiori loco huc fluxerit.

§. 13. Ὅθεν καὶ Ἀγάθωνι εἴρηται) Fuit Agathon discipulus Platonis, egregius Tragoediarum scriptor, cuius saepe Aristoteles meminit. In altero senario pro καὶ τύχη προσγίνεται, quod vulgo legebatur; e marg. edd. Venet. & Isingrin. restitui καὶ τέχνη πρ. Edd. Camot. & Maiorag. in priori senario τέχνη pro τύχη habent. Minus bene. Legerunt τέχνη etiam in posteriori senario Graecus Scholiastes, Georgius Trapezuntius, Hermolaus Barbarus, Muretus, & Riccobonus. Apparet ex ipso contextu, in versibus Agathonis sibi opponi ea, quae arte, & quae fortuna fiunt; alias enim non liquet, cur Aristoteles eos attulerit. Conf. Schraderi Comment. p. 380.

§. 14. Καὶ εἰ τοῖς χείροσιν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. καὶ τὸ τοῖς χείροσιν. — De Euthyno nihil constat, praeterquam quod ex hoc loco colligi potest, fuisse eum stupidi & sterilis ingenii hominem. Bonum Euthynum!

§. 15. Περὶ δὲ ἀδυνάτων) Cod. Victorii & margo ed. Isingr. περὶ δὲ ἀδυνάτου.

§. 16. Πρῶτον μὲν γὰρ) Abest γὰρ ab edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spirens. Maiorag.

Γεγονὸς ἂν εἴη καὶ τὸ μᾶλλον) Eaedem edd. καὶ τὸ μᾶλλον πεφυκὸς γεγονὸς ἂν εἴη.

§. 18. Ἔτι, εἰ ἐβούλετο) Eaedem edd. καὶ, εἰ ἐβούλετο.

§. 19. Καὶ εἰ δυνατόν, καὶ ὀργίζετο) Ibidem: καὶ εἰ ἐδύνατο, καὶ ὀργίζετο.

§. 21. Καὶ εἰ γέγονεν) Ibidem: καὶ εἰ πρόγεγονεν.

Καὶ τὸ πρότερον, καὶ τὸ τούτου ἕνεκα γέγονεν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Maiorag. καὶ εἰ τὸ πρότερον, καὶ τούτου ἕνεκα, πρότερον τούτου γέγονεν. Edd. Camot. & Maiorag. omiserunt εἰ. Nosstram lectionem, utique veram, restituit Victorius e Codd.

§. 22. Φανερόν, ὅτι ἐκ τῶν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. φανερόν ἐκ τῶν, omiffa ὅτι.

Καὶ βουλήσει) Eaedem edd. καὶ βουλή. Melius forsitan. Nosstrum tuentur Codd. Victorii.

§. 23. Τὰ ἐν ἐπιθυμίᾳ — ὄντα) Eaedem edd. τὸ ἐν ἐπιθυμίᾳ — ὄν.

Διὰ ταῦτα καὶ εἰ ἐν ὄρμῃ) Ab edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Maiorag. Riccob. abest εἰ. Edd. Venet. Camot. Maiorag. Riccob. praeterea post καὶ inserunt τό. Cod. Victorii: ταῦτα καὶ ἐν ὄρμῃ, omisso διὰ.

Ἡ μελλήσει) Sic recte emendavit Victorius. Ante legebatur ἢ μελήσει, aut μελέσει.

§. 24. Περύκει) Ed. Ifingr. πέρυκε.

§. 25. Τὸ ἕνεκα τούτου γέγονε) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. τὸ ἕνεκα τούτου γεγονός.

Εἰ θεμέλιος, καὶ οἰκία) Abest καὶ ab iisdem edd. nec non a Victor. eamque sequentibus.

§. 26. Ὡστ', ἐπεὶ καθ' ἕναστον τῶν λόγων τὸ προκειμένον τέλος ἀγαθόν ἐστιν) Cod. Victorii: ὥστ', ἐπεὶ τὸ καθέκαστον τῶν λόγων τῶν προκειμένων τέλος. Sensus fere eodem redit. In sequentibus post οἶον edd. Ald. Venet. & aliae insertum habent εἰ, quod Victorius delevit, cum illud a pluribus MSS. abesset. Cf. ad hanc § Rhet. I, 7, 9, 14.

§. 27. Παρὰ ταῦτά τι) Cod. Victor. παρὰ ταῦτα ἔτι. Τὰ καθέκαστα) Edd. Ald. Ven. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. τὰ καθέκαστον.

C A P. XX.

§. 1. 2. Λοιπὸν δὲ — ἀρχῇ) Exciderunt haec in textu Victoriano.

καὶ Λιβυκῶ) Sic correxit Victorius MSS. Codd. consensu. Ed. Venet. καὶ Λιβύης. Edd. Camot. & Maiorag. καὶ Λίβυες. De fabulis Libycis v. Victorii Comment. p. 436. Acceperunt nomen ab auctore e Libya oriundo. Sic etiam apud veteres memorantur fabulae Ciliciae, Cypriae, Caricae, Aegyptiacae, Phrygiae, Sybariticae, aliae.

§. 3. Καὶ γὰρ πρότερον) Non agnoscunt πρότερον edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. Restituit illud e Codd. Victorius.

καὶ πάλιν Ξέρξης — δίσβη) Non agnoscunt haec edd. Ald. & Basileenses, neque expressit ea G. Trapezuntius.

Ὡστε καὶ οὗτος) Ita dedit Victorius e Codd. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ὥστε καὶ γὰρ.

§. 4. Τὰ Σωκρατικά) Eadem edd. καὶ τὰ Σωκρατικά. Minus apte.

Ὅτι οὐ δεῖ) Reposuit ὅτι Victorius e Codd. & veteri versione Latina. Aberat enim illud ab iisdem edd. Ceterum Victorii Cod. sequentia paulo aliter: ὥσπερ ἂν εἴ τις τοὺς ἀθλητὰς κληροῖν, οἳ μὴ δύνανται ἀγωνίζεσθαι. Eadem expressit vetus quoque interpres Latinus.

ὡς δέον τὸν λαχόντα, ἀλλὰ μὴ τὸν ἐπιστάμενον) Sic praeclare dedit Victorius. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. ὡς δὲ τὸν λαχόντα. Alius Victorii Cod. habet: ὡς οὐ δέον τὸν λαχόντα, ἀλλὰ τὸν ἐπιστάμενον. Perperam.

§. 5. Οἷος ὁ Στησιχόρου) Cf. Horat. Epist. I, 10, 34. Ὑπὲρ τοῦ δημαγωγού) Sic emendavit ex Codd. MSS. fide Victorius. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Riccob. Spir. ὑπὲρ τοῦ δημηγόρου. Edd. Camot. & Maiorag. ex margine ed. Venetae receperunt quoque δημαγωγού.

Τῶν Ἱμεραίων) Dedi Ἱμεραίων, quod Sylburgio etiam approbatum agnoscunt Stephanus Byz. Suidas, alii. Idem ruentur edd. Victor. Casaub. Duvall. Londin. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Morel. Sylb. (in textu) & Schrader. Ἱμερέων. Ed. Lips. Ἱμερίων.

Καὶ διαφθείροντος) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. καὶ διαφθείραντος. Nostrum habent Cod. Vict. & vetus interpres Latinus.

Ἡρώτα τιν' ἄνθρωπον) Ex correctione Victorii, quam vetus interpres Latinus & ed. Ifingr. firmant. Edd. Ald. Ven. Basil. 1. 2. Camot. Froben. Riccob. Spir. Maiorag. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. ἡρώτα τὸν ἄνθρωπον. Fateor, mihi hanc lectionem magis aridere.

Ὁ δ' ἔφησεν, ἐὰν λάβῃ) Edd. Ald. Ven. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. ὁ δὲ φησιν, ἐὰν λάβῃς. Minus bene.

Ἐφη, ὄρατε, μὴ) Eadem edd. & Spirens. ὄρατέ, φησι, μὴ. In sequentibus pro ταῦτὸ legunt pluraliter ταῦτά.

Ἐὰν δὲ φυλακὴν) Ibidem: ἐὰν δὲ καὶ φυλακὴν.

Δουλεύετε ἤδη) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Maiorag. δουλεύετε ἤδη. Minus bene. Ad hunc Stesichori apologum respexit quoque Plutarchus in libro περὶ τοῦ μὴ δανεῖσθαι.

§. 6. Ἐν Σάμῳ συνηγορῶν) Cod. Victorii, & vetus interpres Latinus: δημηγορῶν.

Καὶ κυνοραίστας πολλοὺς ἔχεσθαι αὐτῆς) Κυνοραίσται sunt vermes, inde dicti, quod canes maxime laedere soleant. Plutarchus in libro an senem oporteat reipublicae operam dare, hoc apologo usus, κυνοραίστας vocat κρότωνα. Verum Homerus, de Ulyssis cane loquens, vermes hunc male habentes eodem nomine, quo Aristoteles, appellavit, Odyss. XVII, 300:

Ἐνθα κύων κείτ' Ἄργος ἐνίπλειος κυνοραίστέων.

Latinis dicuntur κυνοραϊσταὶ *ricini*, nostratibus *Blutigel*.

Ἄταρ οὖν καὶ ὑμᾶς, ἔφη, ὧ ἄνδρες Σάμιοι) Cod. Vict. & vetus interpres Latinus: ἄταρ καὶ ὑμᾶς, ἄνδρες Σάμιοι, οὗτος μὲν οὐδὲν ἐτι βλάψει. Edd. Isingr. & Riccob. ὧ ἄνδρωτοι Σάμιοι. Minus usitate.

Τὰ κοινὰ κλέπτοντες) Vetus interpres Latinus vertit: *reliqua furantes*. Legit igitur: τὰ λοιπὰ κλ. Melius forsitan.

§. 7. Λόγους δὲ, ῥᾶον) Ed. Isingr. λόγους δὲ, ῥᾶδιόν.

§. 9. Ἡ γὰρ πίστις διὰ τούτων) Restituit Victorius hoc commation ex MSS. nam deest illud in edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Maiorag. & in versione Lat. Georgii Trapezuntii.

Ἐχοντα δὲ, ὡς μαρτυροῖς, ἐπιλόγοις χρώμενον ἐπὶ ἐνθυμήμασι) Cum hac lectione omnes edd. consentiunt, praeterquam quod ἐπὶ τοῖς ἐνθυμήμασι cum articulo habent, quem tamen ed. Lips. omisit, nescio utrum fortuito, an secuta Codicem Victorii. Is quidem Cod. hunc locum plane ignorat, sed adscripsit alia manus haec: ἔχοντα δὲ, ὡς μ. ἐπιλόγω χρώμενον τοῖς ἐνθυμήμασι. Pro ἐπιλόγω saltem ἐπιλόγοις reponendum esse, monuit iam Victorius. Ceterum tuetur Codicis verba verus interpres Latinus. Addit autem Victorius (Comment. p. 442): *Me non tam haec oratio offendit, ut penitus eam repudiandam censeam; fortasse ab aliquo, qui magis explanare voluerit, locus improbe contaminatus est. Vulgatum, a Victorio servatum, & ego retinendum esse ratus sum.*

Ἐπαγωγῆ) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccobon. Spir. Maiorag. ἐπαγωγαῖς. Nostrum habent Codd. Vict.

Πλὴν ἐν ὀλίγοις) Inseruit ἐν auctoritate MStorum Victorius. Recte. In iisdem edd. πλὴν ὀλίγων.

Διὸ καὶ) Eaedem edd. διότι καί.

Μάρτυς γὰρ πιστὸς) Cod. Victorii: μάρτυς γὰρ χρηστός.

C A P. XXI.

§. 2. Ἀπόφανσις) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. addunt μὲν. Abundanter.

Οὔτε περὶ πάντων) Ibidem: οὔτε ἐπὶ πάντων. Minus apte.

Περὶ τοιούτων) Ibidem: περὶ τούτων. Auctor ad Herenn. I, 17, γνώμην ita definit: *Sententia est oratio, sumpta de vita, quae aut quid sit, aut quid esse oporteat in vita, breviter ostendit.*

Χρὴ δ' οὐ ποθ') Ex Euripidis *Medea* vs. 294.

Ἐνθύμημα ἔσται) Ita legunt edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Schrader. Lips. Bene. In aliis legitur ἔστι.

Χωρὶς γὰρ ἄλλης) Duo hi senarii in Medea proxime subsequuntur supra laudatos. In altero senario pro vulgato in edd. Ald. Venet. Basil. Riccob. ἀνδρῶν ἀμφάνουσι, five, ut in edd. Camot. & Maiorag. ἀνδρῶν ἀλφάνουσι, recte reposuit ἀστῶν ἀλφάνουσι Victorius. Ἀλφάνειν est invenire. Vide Victor. pag. 445.

Οὐκ ἔστιν, ὅς τις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ) Pronuntiat hunc senarium Euripides apud Aristophanem in *Ranis*, ubi & alter versus & tertii semis adduntur, in quibus sententiae ratio redditur. Petiit hos versus Aristophanes ex Euripidis *Steneboea*, fabula hodie deperdita, ut notavit Scholiaestes ad Aristophan. *Ran.* p. 178. (ed. Basil. 1547, fol.) Integra Euripidis sententia haec est:

Οὐκ ἔστιν, ὅς τις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ·

Ἦ γὰρ πεφυκὸς ἐσθλὸς οὐκ ἔχει βίον,

Ἦ δυσγενὴς ὄν πλουσίαν ἄροι πλάκα.

Οὐκ ἔστιν ἀνδρῶν) Ex Euripidis *Hecuba* vs. 864. In vulgatis Euripidis edd. legitur *Ἰνητῶν* pro ἀνδρῶν quod iam animadvertit Hartungus *Decur.* I, cap. 1. Verba hunc senarium sequentia restituit Victorius e Codd. MSis; nam defecerunt ea in edd. Ald. Basil. Venet. Camot. & Maioragii, quae inter illum & proximum Euripidis versum nihil interiectum habent.

§. 4. Δεόμεναί εἰσιν) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Spirens. Maiorag. addunt αἱ μετὰ ἐπιλόγου. Georgius Trapezuntius vertit: quae igitur egent demonstratione, cum ratione sunt. Removit tamen additamentum Victorius; abest enim a MS. & vetere versione Latina.

Ἄσται — λέγουσιν, ἢ ἀμφ.) Omnino non agnoscunt haec edd. Ald. Basil. 1. 2. & Froben. Ed. Isingr. αἱ — λέγουσι, καὶ ἀμφισβ.

§. 5. Ἄνδρὶ δ' ὕγιαίνειν) Cuiusnam haec sententia sit, mihi non liquet.

Φαίνεται μὲν γὰρ) Abest μὲν ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag.

Οὐδεὶς ἐραστὴς) Ex Euripidis *Troad.* vs. 1051. Laudatur idem senarius Eudem. VII, 2. In Euripidis edd. legitur: Οὐκ ἔστ' ἐραστὴς.

§. 6. Ὅστις ἀρτίφρων) Edd. Ald. Venet. Basileenses, *Aristot.* Vol. IV.

Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. addunt: πέφυκ' ἀνὴρ.
Conf. supra §. 2.

Μὴ δεῖν ἀεὶ φυλάττειν τὴν ὄργην) Non habet ἀεὶ vetus
interpres Latinus, nec Cod. Victorii, a quo etiam verba
τὴν ὄργην absunt. De auctore senarii Ἐθάνατον ὄργην κ.
τ. λ. mihi non constat.

Θνητὸν ὄντα) Edd. Ald. Venet. Basileenses; Camot. Ric-
cob. Spir. Maiorag. τὸ θνητὸν ὄντα.

Θνατὰ χρεὶ τὸν θνατὸν) Sic Horat. Od. lib. II, 11:
Quid aeternis minorem Consilii animum fatigas? Cf. tamen
de hac sententia Ethic. ad Nicom. I, 10; VII, 24.

§. 7. Περὶ μὲν γὰρ) Abest μὲν ab edd. Ald. Venet. Ba-
sileens. Camot. Riccob. Spirens. Maiorag.

Προβέβητα τὸν ἐπίλογον) Ibidem: προσβέβητα τὸν ἐπίλο-
γον. Perperam.

Χρησθῆναι τῷ συμπεράσματι) Ed. Ifingr. χρησθῆναι ὡς τῷ σ.
Οὐ φημι χρῆναι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot.

Riccob. Spir. Maiorag. οὐ, φημι, χρεὶ. Nescio, an melius.

Τὸ διότι στρογγυλώτατα) Sic dedit Victorius e Codd.
Edd. Venet. Camot. Spir. Maiorag. τὸ διὰ τί. Στρογγύλος
est artus, concinnus, rotundus. Cf. Victor. Comment. p. 450.

§. 8. Καὶ τὰ αἰνιγματώδη) Abest articulus τὰ ab edd.
Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

Ὅπερ Στεσίχορος ἐν Λοκροῖς εἶπεν, ὅτι οὐ δεῖ ὑβριστὰς
εἶναι, ὅπως μὴ οἱ τέττιγες χαμόθεν ἄδωσιν) Castigavit
Stesichorus Locrenses, & a contumeliosa improbaque agen-
di ratione absterruit, obscure significans, agros eorum
postea devastatum, arboreisque ita inde excisum iri, ut
ubi confidant cicadae non habeant, sed humi cogantur
canere; teste enim Aristotele (Hist. animal. V, 30) non
nascuntur cicadae, ubi arbores non sunt. Laudavit eandem
sententiam Demetrius Phaler. περὶ ἑρμηνείας (p. 95; conf.
pag. 213), qui tamen eam non Stesichoro, sed Dionysio
Syracusanō tribuit. Vide etiam Eustathium ad Il. III, 151.

§. 9. Πρεσβύτερον) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot.
Riccob. Spirens. Maiorag. πρεσβυτέροις.

Ἐμπειρὸς τις ἐστίν) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Fro-
ben. Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. omittunt ἐστίν.
Ed. Ifingr. retento ἐστίν respuit τις.

Μάλιστα γνωμοτύποι) Excidit μάλιστα in ed. Camot.

§. 11. Εἰς οἶκόνδ' ἀριστος) Homer. Iliad. XII, 243. Cf.
Cic. Cato Mai. cap. 4: Quintus Fabius Maximus, augur cum

esset, dicere ausus est: optimis auspiciis ea geri, quae pro reipublicae salute gererentur; quae contra rempublicam fierent, contra auspicia fieri.

Ξυνὸς ἐνυάλιος) Hectoris verbum II. XVIII, 309.

Καὶ μηδὲν ἀδικοῦντα) Abest καὶ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. De versu sequenti vide supra notam ad I, 15, Brodaeī Miscell. VI, 19, & Victor. Comment. p. 453.

§. 12. Οἶον παροιμία) Edd. eadem: οἶον μαρτυρία. Notum restituit Victorius e Codd. & vetere versione Latina.

Ἀττικὸς πάροικος) Usi sunt Graeci hoc proverbio, ut vicinum molestum vitandum esse monerent; turbabant autem maxime Attici ceteros Graeciae populos; unde ab illis proverbium ductum. Comparari potest locus Eginharti de vita Caroli M. cap. XVI sub fin. » *Erat semper Romanis & Graecis Francorum suspecta potentia, unde & illud Graecum existat proverbium: Τὸν Φραγκὸν φίλον ἔχης, γείτονα οὐκ ἔχης.* »

§. 13. Φαίνεσθαι μέλλοι) Edd. Victor. Morel. Sylburg. Casaub. Duvall. Londin. φαίνεσθαι μέλλη.

Ὀργιζόμενος φαίη) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Riccob. Maiorag. ὀργιζ. καὶ φαίη. Non bene.

Οὗτος γοῦν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. οὗτος μὲν οὔν.

§. 14. Δηλοῦν) Eadem edd. συνδηλοῦν Spir. tamen δηλοῦν. In antecedentibus edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. & Froben. vitiose legunt τῆ ἕξει pro τῆ λέξει.

Ἐπιβούλου γὰρ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Maiorag. ἐπιβουλία γάρ.

§. 15. Διὰ τὴν φορτικότητα) Edd. Ald. & Basileenses: διὰ τὸ φορτικώτατον.

Ὁ δὲ λέγω) Ibidem & in edd. Venet. Camot. Riccob. Maiorag. ὃ δὴ λέγω.

Αὐτὰς θηρεύειν) Eadem edd. αὐτοὺς θηρ. Minus bene. Ed. Riccob. tuetur αὐτάς: sed Spir. quoque habet αὐτούς.

Προῦπολαμβάνοντες) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ὑπολαμβάνοντες.

Γεῖτονος τύχη) Edd. Camot. Maiorag. & Vict. γ. τύχοι. Τοῦ εἰπόντος) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot.

Riccob. Spirens. Maiorag. addunt ὅτι.

Πῶς τυγχάνουσι, ποῖα προῦπολαμβάνοντες) Ibidem paulo aliter: ποῖα τυγχάνουσι προῦπολαμβάνοντες.

Εἶθ' οὕτω περὶ τούτων καθόλου λέγειν) Ibidem οὕτως cum

antecedentibus iungitur; sequitur εἶτα περὶ τούτων καθόλου λέγειν. Ed. Spirensi. nobiscum facit.

§. 16. Ταύτην δὲ δεῖ) In marg. ed. Ven. ταύτην τε δεῖ. Melius.

Τὸ γνωμολογεῖν) Edd. Ald. & Basileenses: τῷ γνωμολογεῖν. Ed. Isingr. in marg. τοῦ γνωμολογεῖν.

Ἐν ὅσοις) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἐν οἷς.

Αἱ δὲ γνῶμαι) Ibidem: αἱ γὰρ γνῶμαι.

Περὶ τῶν προαιρετῶν) Codd. plures Victorii, & marg. ed. Venetae: περὶ τῶν προαιρέσεων. Edd. illae pro περι habent ἐπί.

Πᾶς χρηστότεον αὐταῖς) Eaedem edd. ποτὲ χρηστότεον αὐτῇ. Melius forsitan, si ποτὲ excipias, quod Codd. auctoritate fretus Victorius recte in πῶς mutavit.

C A P. XXII.

§. 2. Καὶ πῶς συλλογισμὸς) Marg. ed. Isingr. καὶ ποῖος συλλογ. Cf. cum hoc capite Analyt. Prior. I, 27 — 32.

§. 3. Ὡσπερ φασὶν οἱ ποιηταὶ) Respexit Aristoteles ad Euripidis Hippolyt. v. 989. Cf. Plutarch. de educ. liber. cap. XVI, ubi idem versus affertur, & Quintil. Instit. orat. I, 12.

Μουσικωτέρους λέγειν) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spirensi. Maiorag. μουσικώτερον λέγειν.

Καὶ τὰ καθόλου) Edd. Vict. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. articulum τὰ omittunt.

Τοῖς κρινουσί) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τοῖς κρινούσι, tempore futuro.

§. 5. Τίς ἢ δύναμις) Abest articulus ἢ ab iisdem edd. Καὶ αὐτὴ πῶς) Reposui αὐτὴ, quod etiam edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. agnoscunt. In aliis edd. αὐτῇ. Minus bene.

§. 6. Ἡ ἄλλο τι τῶν τοιούτων) Ita dedit Victorius e Cod. antiquissimo, & vetere versione Latina. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Riccob. Maiorag. ἢ τῶν ἄλλων τινῶν τοιούτων.

Ἡ δοκούντων ὑπάρχειν) Abest ὑπάρχειν ab iisdem edd. Cum salvo sensu abesse possit, uncinis illud seclusi.

§. 8. Εἰ τι δίκαιον ἢ ἀδίκον) Eaedem edd. post δίκαιον insertum habent ὑπάρχει.

§. 9. Εἰ ἀγαθὸν) Textus ed. Lips. male: ἢ ἀγαθόν.

§. 10. Ὡστ', ἐπειδὴ) Restituit ὥστε Victorius. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccobon. Maiorag. illud omittunt, & in sequentibus post φανερόν addunt οὖν. Margog ed. Venet. pro ἐπειδὴ legit ἐπεὶ δέ.

Ὡσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς) Puta doctrinam topicam, s. de locis, non libros Topicorum. Cf. tamen Topic. I, 12.

§. 11. Ἄλλ' εἰς τὰ ὑπάρχοντα) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἀλλὰ τὰ ὑπάρχοντα, omissa praepositione.

Περιγράφοντα ὅτι πλεῖστα καὶ ἐγγύτατα) Eaedem edd. περιγράφοντα τὰ πλεῖστα καὶ ἐγγυτάτω τοῦ πράγματος. Equidem Victorium secutus sum, qui, nescio an Codicis cuiusdam auctoritate fretus, lectionem hanc haud male immutavit.

Ὅσα δ' ἐγγύτερον) Edd. Venet. Camot. & Maiorag. ὅσα δ' ἐγγυτέρω.

§. 12. Λέγω δὲ κοινὰ μὲν) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. λέγομεν δὲ κοινὰ. Nil refert.

Ἐπὶ τὸ Ἴλιον) Eaedem edd. εἰς τὸ Ἴλιον.

Ἐκόλυσεν) Ibidem: ἐκόλυεν. Est Cycnus Neptuni filius, quem Achilles interfecit. Pindar. Olymp. II.

Τόπος τῆς ἐκλογῆς — οὗτος ὁ τοπικὸς) Restitui lectionem a Victorio receptam. Edd. supra laudatae, ut & Schrader. & Lips. pro τόπος legunt τρόπος. Verum τόπος habent Cod. antiquissimus Victorii, & vetus interpres Latinus. Confirmat eandem lectionem Alexander Aphrodis. ad Top. I, 11: περὶ τῆς τῶν προτάσεων ἐκλογῆς πρῶτον τόπους τινὰς καὶ ἀφορμὰς τῆς τε ἐκλογῆς, καὶ τῆς εὐπορίας αὐτῶν παραδίδωσιν. Pro τοπικὸς edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Spirens. Riccob. Maiorag. legunt τρόπος. Dedit illud Victorius ex Codd. MSis, qui omnes in eo conspirant.

§. 16. Περὶ ἐκάστων τῶν εἰδῶν) Eaedem edd. περὶ ἐκάστα τῶν εἰδῶν. Forte legendum est: περὶ ἐκάστον τ. εἰδῶν.

Περὶ τῶν ἠθῶν καὶ παθημάτων) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. & Codd. quidam Victorii: περὶ τῶν ἰδικῶν παθημάτων. Ed. Ven. περὶ τῶν εἰδικῶν. Ed. Camot. e margine ed. Venetae recepit περὶ τῶν ἠθικῶν. Georg. Trapezuntius vertit: de propriis affectibus. Optimam certe lectionem exhibuit Victorius, secutus Codicem antiquissimum, & veterem versionem Latinam.

Εἰλημμένοι) Edd. Camot. Maiorag. & Hingr. εἰρημένοι.

§. 17. "Ἐτι δὲ καὶ) Abest καὶ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag.

Τοὺς ἐλεγκτικούς, καὶ τοὺς ἀποδεικτικούς) Eaedem edd. τοὺς τε ἐλεγκτικούς, καὶ τοὺς δεικτικούς. Nostrum tuentur omnes Victorii MSS.

Καὶ ἐνστάσεων) Eaedem edd. καὶ τῶν ἐνστάσεων.

Διορίσωμεν) Ed. Victor. Διορίσωμεν.

Πρὸς τὰ ἐνθυμήματα) Abest πρὸς ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Spir. Riccob. Maiorag. Non bene.

C A P. XXIII.

§. 1. Εἰ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον ὑπάρχει) Eaedem edd. brevius: εἰ τῷ ἐναντίῳ ἐναντίον, omisso ὑπάρχει. Confer Topic. II, 7.

Ἀναίρουντα μὲν — κατασκευάζοντα δὲ) Ibidem: ἀναίρουντι μὲν — κατασκευάζοντι δέ. Nostram lectionem habent meliores Victorii Codd. Recepit eam quoque ed. Spirens.

Ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ) Vide notam ad Rhet. I, 13. Senarii sequentes incerti auctoris sunt.

Καὶ, εἴπερ γὰρ) Reposui καὶ ex ed. Ifingr. quod necesse est addi.

Δίκαιον εἰς ὄργην πεσεῖν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. habent πίπτειν. Sed πεσεῖν legitur in Cod. Victorii antiquissimo, & metro convenit. Εἰς ὄργην πεσεῖν poëtica dictum pro ὀργιζέσθαι.

Ψευδηγορεῖν) Eaedem edd. excepta Spirensi, Ψευδολογεῖν, invito metro. Victorius ex eodem Codice Ψευδηγορεῖν reposuit.

§. 2. Aristot. Topic. II, 9. Cic. Topic. cap. 3.

§. 3. Aristot. Topic. II, 8; Cic. de invent. I, 9; Orat. ad Brutum cap. 41, exempla afferunt alia.

Τὸ καλῶς ἢ τὸ δίκαιος) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. τὸ καλῶς καὶ τὸ δικ. Sic etiam infra, ubi eadem verba repetuntur.

Περὶ τῶν τελωνίων) Recepti praeclaram Sylburgii emendationem in notis propositam, quam sensus necessario exigit. Dionysius Halicarn. in epist. ad Ammaeum, & edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. περὶ τῶν τελωνίων. Victorius e Cod. & vetere versione Latina rescripsit περὶ τῶν τελῶν, quod etiam edd. Morel. Sylburg. (in textu), Spir. Maiorag. Casaub. Duvall. Schrader. Londin.

Lips. agnoscunt. Enimvero nec de *publicanis*, e quorum numero ipse erat *Diomedon*, nec de *vestigalibus* per se, sed de *vestigalium redemptura* *Diomedon* locutus est. Optima igitur est lectio *περὶ τῶν τελωνιῶν*. *Georgius Trapezuntius* lectionem *Aldinam* expressit. Post *Διομέδων* addit in versione: *publicanorum princeps*, haud dubie ex interpolatione. Vid. *Victorii Comment.* p. 472.

"Ἔστι δ' ἐν τούτῳ παραλογίσασθαι. — τῶν ἀποκτεινάντων *Νικάνορα*) Leguntur haec paulo aliter in *Dionysii Halicarnassaei* epistola ad *Ammaeum* (ed. *H. Stephani*), & quidem ita: ἔστι δὲ τούτῳ παραλογίσασθαι. οὐ γὰρ, εἰ δίκαιος ἔπαθεν ἂν, καὶ δίκαιος ὑπὸ τούτου πέπονθεν' ὡς ὁ φόνου ἄξια ποιήσας πατὴρ εἰ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἑαυτοῦ τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἀπάγεται, δεῖ σκοπεῖν χωρὶς, εἰ ἄξιός ἐστι παθεῖν, καὶ ὁ ποιήσας ποιῆσαι εἶτα χρῆσθαι, ὁπότερος ἂν ἀρμόττη. ἐνίοτε γὰρ διαφωνεῖ τὸ τοιοῦτον, ὡς περ ἐν τῷ Ἀλκμαίῳ τοῦ Θεοδέκτου, καὶ οἷον ἢ περὶ Δημοσθένους δίκη, καὶ τῶν ἀποκτεινάντων *Νικάνορα*. Videtur autem locus negligenter a *Dionysio* exscriptus, atque etiam ab eo interpolatus esse; quare textum *Aristotelis* refingere nolui.

Εἶτα χρῆσθαι, ὁπότερος ἀρμόττει) Edd. *Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag.* εἶτα χρῆσασθαι, ὁπότερος ἂν ἀρμόττη. Melius forsitan.

"Ὡς περ ἐν τῷ Ἀλκμαίῳ τοῦ Θεοδέκτου) *Theodectes Phelide*, *Lyciae* urbe, oriundus, *Platonis* & *Isocratis* discipulus, *Aristotelis* sodalis, sed natu grandior, quinquaginta *Tragoedias* scripsit, in quibus fuit & *Alcmaeon* inscripta. Vid. *Steph. Byz.* in *Φασηλῆς*, & *Suidam* v. *Θεοδέκτης*. *Alcmaeon* *Eriphylen* matrem suam interfecerat, quod haec *Amphiarai* mariti salutem prodiderat. *Alphesiboea* fuit *Alcmaeonis* uxor. Pro τοῦ Θεοδέκτου edd. supra laudatae habent τῷ Θεοδέκτου.

Διαλαβόντα χρὴ σκοπεῖν) Edd. *Ald. Basil. 1. 2. Froben. Διαλαβόντας σκοπεῖν.* Edd. *Venet. Camot. Riccobon.* addunt δεῖ.

Πῶς; ὑπολαβόν φησι) Edd. *Ald. Basil. 1. 2. Froben.* his omisiss post *Ἀλφεισιβοίας* insertum habent πρὸς οὐς. Ed. *Isingrin.* πῶς τοῦτο, φησί.

Καὶ οἷον ἢ περὶ Δημοσθένους δίκη, καὶ τῶν ἀποκτεινάντων *Νικάνορα*) Locus est obscurus. Opinatus est *Dionysius Halicarnassaeus*, significari causam pro *Ctesiphonte*, quam tamen sententiam refutavit (*Comment.* p. 475) *Victorius*;

nam oratio ὑπὲρ τοῦ στεφάνου inscripta non potuit vocari περὶ Δημοσθένους. Praeterea, ut mihi videtur, recte coniecit Victorius, unam eandemque causam esse, quam Aristoteles vocavit *de Demosthene*, & *de iis, qui interfecerunt Nicanorem*. Erravit tamen idem vir longe eruditissimus, dum fuit, *Nicanorem* hic innui arbitratus *Alexandri ducentem*, qui in divisione regnorum Alexandri Parthos accepit, & Cassandri dolo postea sublatus est; nam is quidem Nicanor Aristotelem supervixit. Diodor. Sic. XVIII, 64. Iustin. XIII, 4. Neque etiam hoc loco cogitandum est de *Demosthene oratore*. Quod si enim ad exempli ab Aristotele adducti nexum cum ceteris respicias, apparet, *Nicanorem* ob *Demosthenem* aliquem sublatum interfectum esse; *Demosthenes* autem orator quomodo perierit, notum est, & periit insuper eodem anno, quo *Aristoteles* obiit. Igitur attinuit causa forsitan *Demosthenem* illum, cuius meminit *Demosthenes* orator in *Olynth. IV, T. I, p. 34* in *Orat. Reiskii*. Fuit hic quoque magnus in republica Atheniensium vir, & exercitum duxit. Quibus praemissis, sensus loci erit: *ut causa de Demosthene* (a *Nicanore* sublato), & *de iis, qui* (illius caedem ulti) *Nicanorem interfecerunt. Nam cum hi viderentur* (iudicibus *Nicanorem*) *iure interfecisse, visus est etiam* (*Nicanor*) *iure perisse*.

Ἐπεὶ γὰρ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἐπειδὴ γάρ.

Καὶ περὶ τοῦ Θήβησιν ἀποθανόντος) Attigit verbo tantum *Aristoteles* rem rum notissimam, & fusius enarratam a *Xenophonte* *Hellen. VII, pag. 630* ed. *Leunclav. Euphron*, homo peregrinus, *Thebis* nimiam potestatem adeptus, turbatis prius multis in ea urbe forisque, tandem ab inimicis, impetu in eum facto, occisus est. Percussores in iudicium vocati sunt, quorum unus auctor fuit iudicibus, ut, si vere de ea nece existimare vellent, viderent, num morte *Euphron* dignus fuerit, tanquam iniustum non sit, quemlibet morte dignum necare.

Ἐκέλευε κρίναι) Cod. Victorii: κελεύει κρίνεσθαι. Sic etiam *Xenophon*: ἐκέλευε κρίνεσθαι.

Ὁὐκ ἄδικον ἐστὶν) Edd. supra laudatae non habent ὄν.

§. 4. *Aristot. Topic. II, 10.*

Πάντα ἴσασι) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Spirens. Maiorag. πάντες ἴσασι. Perperam.

Καὶ τὸν πατέρα τύπτει) Abest τύπτει ab edd. Ald. Ve-

net. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Non male; nam abundat. Uncinos adhibui.

§. 5. Ἀπολέσας Κλεινότατον γόνου) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. ἀπολέσας Κλεινὸν γόνου. Senarii sunt incerti poëtae. Primo denotatur Thestius, qui Meleagri scelere duos filios, Toxeum & Plexippum, amisit; secundo Meleager Oenei filius. Sermo videtur fieri ad Altheam, Oenei uxorem, Thestii filiam. Exponitur omnino duorum patrum par miseria, nam ambo filiis orbatu erant; Thestius Toxeo & Plexippo; Oeneus Meleagro. Diod. Sic. IV, 34. Vulgata ἄρ' mutavi in interrogativam ἄρ', praeunte Ovidio, qui versus Graecos expressit Metam. VIII, 42, 43:

An felix Oeneus nato victore fruetur?

Thestius orbis erit? melius lugebitis ambo.

Εἰ μὴδὲ Θησεύς) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. εἰ μὴ Θησεύς. Theseus ante Paridem Helenam abduxit. Castor & Pollux, Helenae fratres, duas Leucippi filias rapuerunt, Phoeben & Elairan. Steph. Byz. Ἀφιδνα.

Ὅτι ἠπτόνται πολλάκις) Sic legunt margo ed. Venet. vetus interpres Latinus, Georgius Trapezuntius, & edd. Spir. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. & Londin. Recte. Cod. Victorii habet ἠπτανοῦνται, quod etiam in textum recepit ed. Riccoboni. Forma haec verbi inusitata est. Edd. Ald. & Basileenses: ὅτι θανοῦνται. Edd. Venet. Camot. Maiorag. Victor. Schrad. Lips. ὅτι ἀποθανοῦνται, sensu inepto.

τῆς ἡμετέρας δόξης — καὶ ἡμᾶς) Edd. Ald. Basileenses, Spirens. & Riccob. τῆς ἡμετέρας δόξης — καὶ ἡμᾶς.

§. 6. Ἄλλος ἐκ τοῦ τὸν χρόνον σκοπεῖν) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. ἄλλος εἰς τὸν χρόνον σκοπεῖν, omisso etiam sequenti ὄον. Conf. Topic. II, 4.

Ὡς Ἰφικράτης ἐν τῇ πρὸς Ἀρμόδιον) Petitum est hoc exemplum ex *Iphicratis* oratione inscripta περὶ τῆς Ἰφικράτου εἰκόνας πρὸς Ἀρμόδιον, quae hodie deperdita est. Non recte eam a Plutarcho & aliis *Lysiae* tributam esse, hoc ipso Aristotelis loco firmavit Victorius Comment. p. 478. Plura de Iphicrate monuerunt Muretus Var. Lectt. VIII, 22; Taylor ad *Lysiae* fragmenta p. 637, & Ruhnkenius Hist. crit. orat. Gr. Orat. Reiskii Vol. VIII, p. 139.

Ἡξίου τῆς εἰκόνας τυχεῖν, ἐὰν ποιήσω) Sic ex Codice antiquissimo correxit Victorius. Edd. Ald. Venet. Basileens.

Camot. Spirens. Riccob. Maiorag. ἡξίου τῆς εἰκότος τυχεῖν, ἐὰν ποιήσῃ. Expressit hanc quoque lectionem Georgius Trapezuntius.

Πρὸς τὸ Θεβαίους) Ita recte legitur in eodem Victorii Codice. Edd. Venet. Camot. Spirens. Maiorag. πρὸς τοὺς Θεβαίους. Adiuverat Philippus, Macedoniae rex, Thebanos in bello contra Phocenses. Idem cum haud multo post ab illis peteret, ut sinerent se cum exercitu per agrum Thebanum iter facere, & bellum Atheniensibus inferre, nonnulli fortasse rebus Philippi studentes cenfuerunt, posse id facile permitti, iusseruntque Thebanos recordari tempus illud, quo Philippi auxilio egerent, & cogitare, si tunc rex id poposcisset, an recusaturi fuerint. Nihilominus Demosthenes Thebanis persuasit, ut cum reliquis Graeciae civitatibus contra Philippum conspirarent. Vid. Victorii Comment. p. 479.

Διίεναι εἰς τὴν Ἀττικὴν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Riccob. Spir. πρὸς τὴν Ἀττικὴν. Ed. Camot. ἐνιέναι πρὸς τὴν Ἀττικὴν. Minus apte.

Μὴ δῖήσουσιν) Ed. Camot. e margine ed. Venet. recepit οὐ δῖδουσιν. Ed. Maiorag. οὐ δῖήσουσιν.

§. 7. Ἐν τῷ Τεύκρω) Fabulae verba huc pertinentia aut exciderunt, aut quia rum nota erant, ab Aristotele omiffa sunt. Dictum Iphicratis desumptum est ex eius oratione περὶ προδοσίας adversus Aristophontem. Quintilian. Instit. Orat. IV, 12: Cui simile quiddam fecisse Iphicrates dicitur, qui cum Aristophontem, quo accusante similis criminis reus erat, interrogasset, an is accepta pecunia rempublicam proditurus esset? isque id negasset; Quod igitur, inquit, tu non fecisses, ego feci? Confer Valckenaerii Diatrib. in Euripidis fragm. cap. XX, p. 211.

Ὁ ἐχρήσατο) Abest ὃ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Eaedem edd. in seq. πρὸς τὸν Ἀριστοφῶντα. Post εἶτα omittunt εἶπε, & pro οὐ προδοίης habent οὐκ ἂν προδοίης: id quidem melius forfitan. Nostram lectionem exhibuit Victorius Codd. auctoritate.

Ἀδικῆσαι ἐκεῖνον) Eaedem edd. ἀδικήσειν ἐκεῖνον.

Εἶπειν) Restitui Articismum. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spirens. Riccob. Maiorag. Victor. Schrader. Lips. εἶπειν. Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. εἶποι. In sequentibus πρὸς ἀπιστίαν τοῦ κατηγοροῦ plures edd. articulum τοῦ omittunt.

Τούτ' οὖν ἐξελέγχειν αἰ. καθόλου δ' ὁ τόπος οὗτός ἐστιν, ὅταν τις ἐπιτιμᾷ ἄλλοις, ἢ αὐτὸς ποιεῖ, ἢ ποιήσειεν ἄν. ἢ προτρέπει ποιεῖν, ἢ αὐτὸς μὴ ποιεῖ, μίθε ποιήσειεν ἄν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. τούτο οὖν ἐξελέγχειν καθόλου, ὁ τόπος οὗτός ἐστιν — ἢ αὐτὸς μὴ ποιῆ, ἢ μὴ ποιήσειεν ἄν. ἢ προτρέπει ποιεῖν, ἢ αὐτὸς μὴ ποιεῖ, ἢ μὴ ποιήσειεν ἄν. Ed. Spirens. τούτ' οὖν ἐξελέγχειν δεῖ. καθόλου δ' ὁ τόπος — ἢ αὐτὸς ἢ μὴ ποιεῖ. Ed. Riccob. τούτ' οὖν ἐξελέγχειν, (omisso δεῖ vel αἰ,) ἢ αὐτὸς ποιῆ, ἢ ποιήσειεν ἄν — ἢ αὐτὸς μὴ ποιῆ, ἢ μὴ ποιήσειεν ἄν. Victoriana lectio, quam edd. ceterae omnes habent, cum nostra conspirat, praeterquam quod Codicem antiquissimum & vererem interpreterem Latinum secutus Victorius maluit καθόλου δ' ἄτοπος οὗτός ἐστιν, in qua emendatione equidem magno viro non assentior. Ieiunum enim fit assertum Aristotelis, si eam tuearis. Multo melius autem illud ad antecedentia quadrat, ἄτοπος in ὁ τόπος mutato. Pristina lectio maxime in primis totius loci verbis mala interpunctione laborabat; hinc Victorio difficultas nata.

§. 8. Οἶον, ὅτι τὸ δαιμόνιον οὐδέν ἐστιν, ἀλλ' ἢ θεός, ἢ θεοῦ ἔργον) Cod. Victor. οἶον, τί τὸ δαιμόνιον ἐστιν, ἔρα θεός, ἢ θεοῦ ἔργον; Conf. Plato Apol. Socr. pag. 29 Opp. Plat. ed. Frcf. Aristot. Topic. II, 2.

Καὶ ὡς Ἰφικράτης) Definitione generosi & propinqui defendit se Iphicrates ab Harmodio paulo ante memorato, qui illi generis obscuritatem obiiceret, suum ducens ab Harmodio, Atheniensium liberatore. Edd. Morel. Sylburg. Casaub. Duvall. Londin. ὡς ὁ Ἰφικράτης cum articulo.

Τοῖς Ἀρμοδίου) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spir. Riccob. Maiorag. τῶν Ἀρμοδίου. Minus usitate.

Ὡς ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ) Exemplum petiit ex incerti cuiusdam rhetoris de Paride oratione, qua ille probavit, Paridem intemperantem non fuisse, una quippe Helena contentum.

Ὁμολογήσειαν) Ibidem: ὁμολογήσαμεν. In sequentibus ante ἀπύλασιν edd. Aldina & Basileenses insertum habent πρὸς.

Βαδίζειν ὡς Ἀρχήλαον) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spirens. Riccob. Maiorag. βαδίζειν εἰς Ἀρχήλαον. Restituit Atticismum e Codd. Victorius.

Ἀμύναςται) Edd. Venet. Camot. & Maiorag. ἀμύναςται. Ed. Hingr. ἀμείβεσθαι. Idem videretur ante oculos habuisse

Georg. Trapezuntius; nam vertit: *si beneficio affectus non possis referre.*

Ἵσπερ καὶ κακῶς) Abest καὶ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag.

Λαβόντες τὸ τί ἐστὶ) Ex emendatione Victorii. Eaedem edd. λαβόντες πρῶτον τί ἐστὶ.

§. 9. Ἐν τοῖς τοπικοῖς) *Disciplina topica* intelligenda est. Conf. tamen Topic. II, 3. Verba sequentia περὶ τοῦ ὁρθῶς Muretus pro glossemate habuit, & textu expunxit. Verum vide Schraderi Comment. p. 419.

§. 10. Aristor. Anal. Prior. I, 31. Topic. II, 2; III, 6. Rhet. I, 10.

§. 11. Ἐξ ἐπαγωγῆς) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς.

Ἐκ τῆς Πεπαρηθίας) *Peparethus* una est ex insulis Cycladibus, in qua oppidum erat haud ignobile eiusdem nominis. Diruit hoc postea Philippus, Macedonum rex, Persei pater, ne classis Romanorum praedae aut praemio esset, ut utar verbis Livii Hist. XXXI, 28. *Peparethia* haud dubie orationis nomen est pro urbe *Peparetho* habitae.

Θεσσαλίσκον) Ed. Ifingr. Θετταλοὶ υἱόν. Vitiose.

Εἰ τοῖς κακῶς) Edd. Ald. Veneta, Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ὅτι τοῖς κακῶς. Nostrum tuentur Cod. Victorii & vetus versio Latina.

Τοῖς ἀνατρέψαι) Recepit iam Victorius e Cod. antiquissimo. Agnoscunt idem edd. Victorianam secutae. Reliquae habent τοῖς ἀναστρέψαι.

Οὐ χρηστέον ἐστὶν) Abest ἐστὶν ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag.

Τοὺς σοφοὺς τιμῶσι Πάριοι γοῦν) Eaedem edd. praeter Riccobonianam post τιμῶσι insertum habent περὶ ὄτουον. Iure suo expunxit haec Victorius, quoniam absunt ab antiquissimo Codice, nec sensum satis commodum praebent. Acute idem suspicatur, scripturae varietatem hanc ortam esse ex librarii lapsu, qui in exscribendo olim loco peccaverit, & cum Πάριοι γοῦν scribere eum oporteret, περὶ ὄτουον exscripserit. Quod si tamen additamentum, nam habet illud & verus interpret Latinus, tueri malis, legendum saltem est: περὶ ὄτιον.

Βλάσφημον ὄντα) Ex emendatione Victorii. Eaedem edd. & Riccob. βλασφημήσαντα.

Φιλόσοφοι ἐγένοντο) Itidem correxit Victorius, fretus au-

toritate Codicis antiquissimi, & veteris interpretis Latini. Eaedem edd. φιλόσοφοι ἐλέγοντο. Georgius Trapezuntius: *Thebis quoque qui praefuerunt, philosophi erant.*

§. 12. Ἄλλ' οἷγε πλείστοι) Eaedem edd. ἀλλ' ἢ οἱ πλείστοι. Ἀποδέχονται οἱ κρίνοντες) Ibidem non legitur οἱ κρίνοντες. Addidit Victorius e Codice & vetere versione Latina; nescio an satis recte, cum haec verba facile subintelligenda interpolationis suspicionem moveant.

Ἐναντίον κρίνειν) Eaedem edd. cum articulo: τὸ ἐναντίον κρίνειν.

Ἡ διδασκάλοις) Ibidem singulariter: ἡ διδασκάλω.

Ὡσπερ τὸ εἰς Μιξιδημίδην εἶπεν Αὐτοκλῆς) *Autocles*, Strombichidae, a triginta tyrannis interfecti, filius ab Atheniensibus legatus de pace Lacedaemonem missus fuit. Dicitur Xenophonti *orator sollertissimus*, Hellen. VI, p. 591, B. Cf. Ruhnkenius hist. crit. orat. Gr. p. 139 l. l. Mixidemides cum causam in Areopago dicere noller, Autocles accusator ferri hoc non posse dixit, si Eumenides Deae sibi honestum putassent, causam suam in eo iudicio tractari, Mixidemides vero non honestum id sibi duceret. Eumenides in Areopago Orestem matricidam accusasse, ex Aeschyli *Eumenidibus* constat.

Ταῖς μὲν σεμναῖς θεαῖς καλῶς εἶχεν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spir. ταῖς σεμναῖς θεαῖς ἱκανῶς εἶχεν. Abest μὲν quoque ab ed. Riccoboni. Reposuit μὲν, ut & καλῶς pro ἱκανῶς, Victorius e Cod. & vetere versione Latina. Georgius Trapezuntius lectionem Aldinam expressit. Af nostram habet quoque ed. Venetae.

Μιξιδημίδη δ' οὐ) Eaedem edd. Μιξιδημίδη δ' οὐπα. Minus bene.

Ἐπαγγελτικώτερον τι εἰπόντα) Non agnoscunt τι εἰπόντα edd. Ald. & Basileenses.

Καὶ Ἠγήσιππος ἐν Δελφοῖς) Assentior equidem Mureto, qui Ἠγήσιππος in Ἀγησιπολις mutandum esse censet. Tradit enim Xenophon (Hellen. IV, pag. 533 ed. Leunclav.) *Agessipolin*, Lacedaemoniorum adversus Argivos ducem, Olympiā Iovem interrogasse, fasne sit oblatas ab Argivis inducias non admittere? Oraculo edito significasse ei Iovem, fas esse, inique oblatas inducias aspernari. Mox inde Agessipolin rectā Delphos profectum Apollinem interrogasse, an & ipsi de induciis idem, quod Iovi patri, videretur; illum vero prorsus in eandem sententiam respon-

diffé. Haestenus Xenophon. De *Hegeſippo* nihil tale conſtat. Franciſcus Portus (Comment. ad Rhet. pag. 254) pro Ἡγίσιππος legi iubet Ἀγχιλάος, provocans ad Plutarchi Apophthegm. regum & Imper. CLXVI, & Lacon. CLXXXII. Minus bene. Textum mutare non auſus ſum.

Ἐπερ Θησεύς) Ex emendatione Viſtorii. Edd. Viſtorianâ priores: εἰ Θησεύς. Conf. ſupra I, 6.

Ὅν αἱ θεοὶ) Ita, licet invitis omnibus Codd. MStis, veteri interprete Latino, Georgio Trapezuntio, & edd. Ald. Venet. Baſileenſibus, Camot. & Riccob. recte tamen emendavit Viſtorius. Legebatur olim: ὃν οἱ θεοί.

Καὶ περὶ Ἐβαγόρου) Innuitur Iſocratis oratio, qua ſumus hic rhetor Evagoram, Salaminis in Cypro regem, patrem Nicoclis, ornavit.

§. 13. Ποῖα κίνησις ἢ ψυχῇ) Edd. Ald. Baſil. 1. 2. & Froben. ποῖα κινεῖ ἢ ψυχῇ. Sic etiam Georgius Trapezuntius: quae movet anima. Ed. Ifingr. ποῖα κίνησις τῆς ψυχῆς. Conf. Topic. II, 4. De anima I, 3.

§. 14. Topic. II, 8. In Codice quodam Viſtorii hic locus inſcriptus eſt: ὁ ἀπὸ τῶν ἐπομένων τινὶ ἀγαθῶν ἢ κακῶν. Ἐπεσθαί τι αὐτοῖς) Edd. Ald. Venet. Baſil. 1. 2. Froben. Camot. Spir. Maiorag. ἔπεσθαί τι αὐτῶ.

Ὁ τόπος οὗτος ἐſτί) Ita dedit Viſtorius e Cod. & veteri verſione Latina. Edd. Ald. Venet. Baſil. 1. 2. Froben. Camot. Spirenf. Riccob. οὗτος ὁ λόγος ἐſτί. Edd. Ifingr. & Maiorag. οὗτος ὁ τόπος ἐſτί.

Καὶ τὰλλα) Reſpexit Stagirita ad locos communes expoſitos ſupra cap. XIX. Sensus eſt: Callippus totam Rhetoricam ſuam loco de conſequentibus, de poſſibili, aliſque communibus ſupra declaratis ſuperſtruxit. In ſequentibus προſλαβούσα καὶ τὸ δ. abeſt καὶ a nonnullis edd.

§. 15. Topic. II, 8.

Ἡ προτρέπειν) Reſpuunt ἢ edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Spir. Riccob. Maiorag. quare uncinos applicavi.

Πρότερον εἰρημένῳ τόπῳ) Sic legunt edd. Morel. Sylb. Caſaubon. Duvall. Londin. Reliquae edd. pro τόπῳ habent τρέπῳ. Minus apte.

Ἐφη) Edd. Viſtorianâ priores: ἔφησε. Eaedem totam hanc periodum tranſpoſito verborum ordine ſic legunt: εἰν μὲν γὰρ, ἔφησε, τὰ ἀδίκαια λέγεις, οἱ ἀνθρώποι σε φιλήσουσιν, εἰν δὲ τὰ δίκαια, οἱ θεοί. Georgius Trapezuntius vertit: Nam ſi iniuſta ſuades, inquit, Diū; ſi vero iuſta, ho-

mines te odio habebunt. Cum sensus fere eodem redeat, utrum verborum ordinem malis, secutus sum Victorium, cuius vide Comment. p. 492.

Τοῦτο δ' ἐστὶ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. *τουτὶ δ' ἐστὶ.* Magis Attice.

Τὸ ἔλος πρίασθαι καὶ τοὺς ἄλας) Obscurus est huius proverbii sensus, imprimis cum lectio dubia sit. Edd. Ald. Basil. 1. 2. & Froben. τὸ ἔλος πρίασθαι καὶ τοὺς ἄλας. Edd. Venet. Camot. Ifingr. Spirens. Riccob. τὸ ἔλαιον πρ. κ. τ. ἄ. Hanc lectionem expresserunt vetus interpretes Latinus, interpretes Latini MSti Helmstadienses, (Schrader. Comment. p. 423,) Georgius Trapezuntius, Hermolaus Barbarus, Sturmius, Sigonius, & anonymus interpretes Gallicus. Amplexus est eandem Erasmus Adag. Chil. III, Cent. VI, 25: *Oleum & salem oportet emere,* hoc sensu, ut proverbium alludat ad *desipientes*, qui ex more Graecorum oleo & sale, teste Scholiaste Aristophanis, uncti sint. Edd. Morel. Sylb. & Casaub. τὸ ἔλεος πρ. κ. τ. ἄ. Vitiose. Interpres Italus sic vertit: *Questo è tutt' uno con quel proverbio; che si dice: comprare il mel con le mosche.* Nostram lectionem recepit Victorius Codd. MStorum auctoritate. Tuentur eam quoque Scholiastes Graecus & edd. Maiorag. Schrader. Londin. Lips. Addam Gerardi Vossii explicationem Instit. Orat. IV, 11, 6. *Facillime*, inquit, *subscripserim* Antonio Maioragio, qui paroemiam hanc de iis dici putat, qui, ut boni aliquid nanciscantur, necesse habent quidpiam mali simul subire, ut qui salinas emere non possunt, nisi cum stagnis sive paludibus adiunctis. Itaque contrarium huic fuerit Plautinum (Cativ. IV, 1, 5): sine sacris hereditas, i. e. sine sumtu in sacra hereditaria impendendo.

Καὶ ἡ βλαίσωσις τοῦτ' ἐστίν) Proprie dicuntur βλαίσσοι, quibus genua & tibiae inversae sunt & intortae. Vitium ipsum βλαίσσότης & βλαίσσωσις, etiam cum uno σ, appellatur. Pluribus vim vocabulorum horum exposuit Ioach. Camerarius Comment. de part. corp. hum. (Basil. 1551, fol.) p. 488. In nostro textu ἡ βλαίσωσις est *praevaricatio*.

§. 16. In Codice quodam Victorii locus inscriptus est: ἐκ τῶν ἄλλως καὶ ἄλλως ἐπαινούτων, ὃ καὶ παράδοξον λέγεται.

§. 17. Ταῦτα συμβαίνειν) Addidit ταῦτα Victorius e Cod. antiq. & vetere versione Latina; nam edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. illud non habent.

Νεώτερον ὄντα τῆς ἡλικίας) Eaedem edd. τῆ ἡλικίᾳ. Nostrum dedit Victor.

Ἄνδρας νομίζουσι) Ibidem: ἄνδρας νομιούσι. Minus apte. Conf. Victorii Comment. p. 494.

Διαπεπραγμένους) Ibidem: πεπραγμένους, sine διά.

§. 18. In Cod. quodam Victorii locus hic inscribitur: ἐκ τοῦ ἐν ἀποτελεσμα ἐξ ἀμφοῖν δεικνυσθαι τῶν ἐναντίων, καὶ αἰτία ταῦτὰ ἐνός τινος. Turbavit in textu nostro nonnulla Muretus, sine idonea causa.

Τὸ συμβαῖνον ἐξ ἑκατέρου) Ed. Isingr. τὸ σ. ἐξ ἑκάστου.

Μέλλετε δὲ κρίνειν) Videtur exemplum hoc desumptum esse ex oratione Theodectis, qua hic Socratem defendere studuit.

§. 19. Τόδε τὸ ἐνθύμημα) Quae sequuntur, petita sunt ex oratione *Lysiae* hodie deperdita, cuius tamen fragmentum huc pertinens servavit Dionysius Halicarnasaeus in *Vita Lysiae* sub fin. Attulit *Lysias* verba civis cuiusdam inter Athenienses eximii: Δεινὸν γὰρ ἂν εἴη, ὃ Ἄθηναῖοι, εἰ, ὅτε μὲν ἐφεύγομεν, ἐμαχώμεθα Λακεδαιμονίοις, ἵνα κατέλωμεν· κατελθόντες δὲ φευξόμεθα, ἵνα μὴ μαχώμεθα. Forsitan ex hoc loco noster textus emendandus fuerit; nihil tamen mutare sustinui, cum *Aristoteles* e memoria citaverit.

§. 20. Inscriptio huius loci est in Cod. quodam Victorii: ἐκ τοῦ παρὰ τὸν σκόπον τοῦ λαβόντος συμβαίνειν.

Τὸ, ὃ ἐνεκα ἂν εἴη) Abest ἂν εἴη ab edd. Ald. & Basileensibus. Ed. Isingr. in margine habet lectionem hanc: τὸ, ὃ ἐνεκα μὴ ἐστὶ, γένοιτο δ' ἂν, τούτου — quae mihi quidem magis arridet, quoniam sensum efficit clariorem. *Georgius Trapezuntius* vertit: *si cuius gratia id factum non sit, huius gratia esse, aut factum fuisse, dicere.*

Πολλοῖς δὲ δαίμων) Incerti poetae senarii sunt. *Caesar* de bello Gall. I, 14, ad Helvetiorum legatum: *Consueffe Deos immortales, quo gravius homines ex commutatione rerum doleant, quos pro scelere eorum ulcisci velint, his secundoires interdum res, & diuturniorem impunitatem concedere.*

Ἐκ τοῦ Μελεάγρου τοῦ Ἀντιφῶντος) Vide notam ad *Rhet.* II, 2.

§. 21. Καὶ ἐπιζήμιον) Censuit Victorius, legendum esse: καὶ οὐκ ἐπιζήμιον. Non probo. Sensum verborum in versione Latina expressi. Vid. Victor. Comment. p. 498.

Ἦ τε Πामπίλου) *Pamphilus* Platonis fuit discipulus. Audivisse se eum *Sami* ait *Epicurus* apud *Cic.* de nat. D. I, 26.

Fuisse eundem praeceptorem Apellis, & primum inter pittores omnibus literis eruditum, auctor est Plin. H. N. XXXV, 10. *Imagines* ordine alphabetico, & de *pictura* scripsit. Suidas v. Πάμφιλος. *Ars rhetorica*, quam condidit quoque, parvi fuit pretii, quod vel ex nostro loco patet. L. Crassus ap. Cic. de Orat. III, 21, *Pamphilum*, inquit, *nescio quem sinatus in insulis tantam rem, tanquam pueriles delicias aliquas, depingere. Callippi Rhetoris iam supra aliquoties Aristoteles meminit.*

§. 22. Εἰ μὴ ἦν) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. & Froben. ἢ μὴ ἦν.

Τὰ εἰκότα ὑπολαμβάνουσιν) Margo ed. Venerae: τὰ εὐπίστα ὑπολαμβάνουσιν.

Ὁ Πιθεύς) Vulgo Πιτεύς, sive Πιτθεύς. Reposui Πιθεύς. Steph. Byz. Πίθος, ὁμωνύμως τῷ ἀγγεῖω, δῆμος τῆς Κερκροπίδος φυλῆς.

§. 23. Τὰ ἀνομολογούμενα σκοπεῖν) Edd. Ald. Vener. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. his subiungunt commation, *χωρὶς μὲν ἐπὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος*, quod in aliis edd. & in nostro textu paulo post sequitur. Sic etiam Georgius Trapezuntius. Minus apte.

Καὶ χρόνων) Eaedem edd. omittunt καὶ. Non male.

Ἐπ' αὐτοῦ) Ed. Isingrin. ἐφ' αὐτοῦ. In sequentibus καὶ φησὶ μὲν abest μὲν ab edd. Victoriana prioribus.

Πολλοὺς λέλυμαι) Eaedem edd. πολλὰ λέλυμαι. Emendavit Victorius e Cod. antiquissimo, & vetere versione Latina. Tuetur πολλοὺς quoque margo ed. Venerae. Georgius Trapezuntius: *Ego autem pro multis vestrum solvi.*

§. 24. Inscriptus est locus in Cod. Victorii: Ἄλλος δ' ἀπὸ τοῦ, λεγομένης τῆς αἰτίας λύεσθαι διαβολήν. Vid. Victorii Comment. p. 502.

Τοῖς προδιαβεβλημένοις) Edd. Ald. Venet. Basileenses; Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τοῖς διαβεβλημένοις. Secutus est Victorius Cod. antiquissimum & veterem interpretem Latinum.

Μὴ δοκοῦσι) Ita e Cod. dedit Victorius. Recte. Vetus interpres Latinus, Georg. Trapezuntius, & eaedem edd. ἢ δοκοῦσι. Male.

Ἐπαβεβλημένης) Eaedem edd. διαβεβλημένης. Expresferunt idem vetus interpres Latinus, & Georg. Trapezuntius. Perperam. Emendavit Victorius.

§. 25. In Codd. inscriptio loci est: ὁ ἀπὸ τοῦ αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ.

Κατηγορήσαντος Θρασυβούλου) Thraſybulum Colyſſenſem fuiſſe, qui Leodamantem accuſaret, putat Ruhnkentius Hiſt. crit. Orat. Gr. p. 143 l. l. Cf. not. ad Rhet. I, 7.

§. 26. Βέλτιον ἄλλως) Reſtituit ἄλλως e MSto Viſtorius; nam abeſt illud ab edd. Viſtorianā antiquioribus.

Εἰ μὴ οὕτως ἔχει) Corrumpitur ſenſus negativa μὴ, quamvis omnes edd. eam agnoſcant. Georgius Trapezuntius eam non expreſſit; vertit enim, *namque, ſi ſic ſe habent.* In marg. quoque ed. Iſingr. notatur lectio εἰ οὕτως ἔχει, ſine μὴ. Igitur uncinos adhibui.

Πολλάκις γὰρ ὕστερον γίγνεται) Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Riccob. Spirenſ. Maiorag. *πολλάκις γὰρ τοῦτο γίγνεται ὕστερον δήλον.* Expunxit τοῦτο Viſtorius, quoniam illud a MSS. abeſt.

§. 27. Εἰ θύσει — καὶ θρηνοῦσιν) Eaedem edd. excepta Spirenſi: εἰ θύσουσι — καὶ θρηνήσουσι. Vetus interpres Latinus, notante Morelio: *εἰ θύσουσι — καὶ θρηνήσουσι.* Noſtrum tuetur Cod. antiquiſſimus Viſtorii. Non de Leucotheae, ſed de Oſtridis cultu, nec Eleatis, ſed Aegyptiis, Xenophanem conſilium hoc, quod Ariſtoteles e. c. affert, dediffe, auctor eſt Plutarchus. Cf. Viſtorii Comment. p. 504.

§. 28. Ἐν τῇ Καρκίνου Μηδείᾳ) Carcinus Athenienſis, poëta tragicus, vixit aetate Philippi, Macedoniae regis. Notus eſt etiam ex Ariſtophanis *Pace.* Cf. Suidas v. Ἀράβιον.

Περὶ τὴν ἀποστολὴν) Receptit ed. Camot. e marg. ed. Venetae *περὶ τὴν ἀποσκευὴν.* Minus bene.

Τὸν Ἰάσονα ἀνὰπέκτεινε) Abeſt ἀν ab ed. Iſingr.

Ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος — καὶ τὸ εἶδος) Sic dedit Viſtorius e Cod. & veterē verſione Latina. Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Riccob. Spirenſ. *ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος καὶ τοῦ εἰδυμήματος τὸ εἶδος.*

Ἡ πρότερον Θεοδώρου τέχνη) Eaedem edd. & Maiorag. ἢ πρότερον. *Theodorus* hic eſt *Byzantius*, (non Theodorus *Cyrenaeus*, quem Plato in Theaereto cum Socrate loquentem introduxit,) vocatus *λογοδαίδαλος* a Socrate apud Platonem in Phaedro p. 364 Opp. Vol. X ed. Bip. Cicero eum Lyſia in arte ſubtiliorem, in oratione autem ieiuniorem fuiſſe cenſet, Brut. cap. 12. Scripſit contra Thraſybulum & Andocidem. Suidas v. *Θεόδωρος.* Meminit eius Ariſtoteles etiam in Elench. Soph. ſub fin.

§. 29. Inscribitur locus in Cod. Victorii: ἀπὸ φερωνυμίας. Vide Victorii Comment. p. 506.

Σαφῶς Σιδηρῶ) Nomen Σιδηρῶ inditum mulieri ob indolem saevam & efferatam. Occurrit proverbium etiam apud Iunium Adag. cap. VI, prov. 44.

Καὶ Ἡρόδικος) Non intelligendus h. l. est *Herodicus Thrax*, laudatus supra Rhet. I, 5; sed, ut vult Scholiafles Graecus, *Herodicus Atheniensis*, historiarum scriptor. *Thrasymachus* Chalcedonius, & *Polus* Agrigentinus clari rhetores fuerunt; prior quidem Gorgiae discipulus, quare etiam Plato eum in Gorgia loquentem introduxit. Cf. Athenaeus in Dipnos. XI, pag. 505. Legum *Draconis* asperitas satis nota est. Vid. Aristot. Polit. II, 10. Gellii Noct. Att. XI, 18. Plutarch. Solon. cap. 25.

Ἄρχει θεῶς) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. ἀρχης θεῶ. Ed. Riccob. ἀρχὴ θεῶς. Edd. Venet. Camot. Ἰσινγρ ἀρχεις θεῶ. Ed. Maiorag. ἀρχει θεῶ. Perperam. Locum restituit Victorius e Cod. antiquissimo. Ut hic habet, legitur etiam apud ipsum Euripidem Troad. vs. 990. Ceterum falsus est Eustathius ad Iliad. III, 64, qui haec habet: ὡς δὲ καὶ ζωολόγος ὁ ἀλληγορικὸς Ζεὺς, δηλοῖ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ αὐτοῦ Ῥητορικῇ λέγων, ὅτι Ἀφροδίτη ὡς ἀρχουσα ἀφροσύνης, καὶ Ζεὺς, ὡς ζωῆς αἴτιος ἔν.

Καὶ ὡς Χαιρήμων) *Chaeremon* Tragoedus, dicitur fuisse Socratis discipulus. Vid. Athenaeus in Dipnos. II init. A Suida, qui octo eius fabulas recensuit, vocatur Comicus. Cf. Rhet. III, 12, & Poët. cap. 24.

§. 30. Ὅσα ἀρχόμενα προοῶσι) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Riccob. ὅσα ἀρχόμενοι προοῶσι. Ed. Camot. ὅσα ἀρχόμενοι συνοῶσι. Ed. Maiorag. ὅσα ἀρχόμενα συνοῶσι. Nosfram lectionem tuentur Cod. Victorii antiquissimus, & vetus interpres Latinus.

C A P. XXIV.

§. 1. Τὸν μὲν εἶναι — τὸν δὲ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. τὸ μὲν εἶναι — τὸ δέ.

§. 2. Οὐκ ἄρα τὸ καὶ τὸ) Ita dedit Victorius ex melioribus MSS. Eaedem edd. οὐκ ἔστι τὸ καὶ τὸ.

Καὶ τὸ τοῖς ἐνθυμήμασι συνεστραμμένως καὶ ἀντικειμένως εἰπεῖν) Edd. Venet. Camot. Riccob. Maiorag. ἐν γὰρ τοῖς ἐνθυμήμασι. Edd. reliquae nosfram lectionem habent, quam etiam meliores Victorii Codd. MSsi agnoscunt. Repetitur

vulgo τὸ ante συνεστραμμένως, quod tamen expunxi, cum abfit illud a marg. ed. Ifingr. cuius lectio ceteroquin cum nostra conspirat. Cod. antiquissimus Victorii, & vetus interpres Latinus pro συνεστραμμένως legunt συνεστραμμένον. Minus bene.

Τοῖς δ' ἑτέροις ἐτιμώρησε) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccobon. τοῖς δ' ἡμετέροις ἐτιμώρησε. Sic etiam Georgius Trapezuntius: qui nostros ultus est.

Ὡς τὸ φάναι) Abest ὡς a Cod. antiquissimo Victorii, & a vetere versione Latina, quare uncinis illud compescui.

Εἴ τις τὸν κύνα — συμπαλαμβάνει) Cod. Victorii: εἴ τις κύνα — συμπαλαμβάνοι. Melius. Pan quoque canis appellatus est.

Ὅτι Πίνδαρος ἔφη) Fragmentum in textu ab Aristotele allatum ex Pindari Partheniis esse, putat Schneiderus Carm. Pindar. fragm. p. 18.

Ὡστε τὸ κύνα) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spir. Riccob. ὥστε τὸ τινα, sine sensu. Reposuit Victorius τὸ κύνα e melioribus MStis & vetere versione Latina. Cum locus sit paulo obscurior, adscribam Schraderi expositionem (Comment. pag. 467): *Ne canem quidem in domo alii sordidum est. Ergo canem esse, honorificum est. Aequivocatio autem est in his coniunctis vocibus, canem esse, quod vel canem in domo esse, vel Cynicum esse significare potest. Cynici enim philosophi canes appellabantur, qui hac fallacia cognomen istud suum ornare poterant.*

Τὸ κοινογικὸν φάναι τὸν Ἑρμῆν — κοινὸς Ἑρμῆς) Κοινογικὸς est, qui bona, quae habet, libenter in alios confert. Κοινὸς, communis, non idem significat. Mercurius dicitur κοινὸς, quia superis Deorum gratus & imis. Cf. Erasmi Adag. Chil. II, Cent. I, 85. Fallit igitur, qui ex eo, quod Mercurius solus Deorum κοινὸς vocetur, colligit, eum maxime κοινογικὸν esse.

§. 3. Ἔστι δὲ τοῦτο Εὐθυδήμου λόγος) Fusius hoc exemplum explicatum est in nota ad lib. de Soph. Elench. cap. XX, §. 6, Vol. III, p. 662.

Ἐκαστον γὰρ οἶδε) Ed. Ifingr. ἕκαστος γὰρ οἶδε.

Οὐ γὰρ ἐστὶν ἐν ἀγαθὸν δύο κακὰ) Vetus interpres Latinus videtur legisse: οὐ γὰρ ἐστὶν ἐν κακὸν δύο ἀγαθὰ.

Τὸ Πολυκράτους εἰς Θρασύβουλον) Polycrates Sophista fuit, Busiridis laudator, reprehensus ab Isocrate Busir. init. Thrasylbulum ornaturus usus est quoque captione hac, il-

Ium Athenis triginta *tyrannos*, quasi toridem *tyrannides*, sustulisse, cum tamen Thrasylbulus triginta *tyrannis* sublatis, non nisi unam *tyrannidem* sustulisset. Confer de Polycrate Demetr. περι ἑρμην. p. 112 ed. Victorii, & Dionys. Halic. cap. 21.

§. 4. Ὅταν ὁ κατηγορῶν ὀργίζεται) Cod. Victorii: ὅταν ὁ κατηγορῶν ἔρση.

§. 5. Ἀσυλλόγιστον γὰρ καὶ τοῦτο) Idem: ἀσυλλόγιστον γὰρ δὴ τοῦτο. Vetus interpres Latinus hoc commation plane non expressit.

Οἱ ἑρῶντες) Ed. Ifingr. οἱ ἔρωτες. Nescio, an melius.

Καὶ εἴ τις λέγοι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἢ εἴ τις λέγοι.

§. 6. Ὁ λέγει Πολυκράτης εἰς τοὺς μῦς) De muribus nervos hostilium arcuum arrodentibus tradiderunt exempla memorabilia Herodot. II, 141; Polemo ap. Clem. Alexandr. Protrept. p. 25, D. Cf. Beckmann ad Aristot. Aufc. mirab. cap. XXIV, & ad Antigon. Caryst. cap. XXI. Struxit ex eiusmodi narrationibus Polycrates sophisma: *Qui opem ferunt obsessis, laude digni sunt; at mures id fecerunt, ergo laude digni sunt.* In sequentibus textus verbis pro διατραγόντες edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Spir. Riccob. Maiorag. habent διατρώγοντες. Melius forsitan.

Ὁ Ἀχιλλεὺς ἐμήνισε τοῖς Ἀχαιοῖς ἐν Τενέδῳ) Existit huius argumenti olim fabula Sophoclis, Σύνδειπνοι. Vid. Cic. epist. ad Quintum fr. II, ult. Athen. Dipnos. I, p. 17, D. & VIII, p. 365, B. Fragmentum eius, unde noster locus lucem capit, servavit Plutarch. de discrim. adul. & amici, sub fin.

Ἐπὶ τοῦ μὴ κληθῆναι) Codd. quidam Victor. διὰ τὸ μὴ κληθῆναι. Expressit idem vetus interpres Latinus. Cod. antiquissimus Victorii utrumque habet ita: διὰ τὸ, ἐπὶ τοῦ μὴ κλ.

§. 7. Παρὰ τὸ ἐπόμενον) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. παρὰ ἐπόμενον, omisso articulo.

Ἐπερὶ δὲ γὰρ) Codd. quidam Victorii: ὑπερὶ δὲ δέ.

Καὶ οὗτος μεγαλόψυχος) Cod. antiq. Victorii: καὶ οὗτοι μεγαλόψυχοι. Idem ruentur edd. Ald. Basil. 1. 2. & Froben.

Δόξειεν ἂν) Edd. Ald. Venet. Basileens. Camot. Riccob. Maiorag. Victor. δόξαιεν ἂν. Ed. Ifingr. δόξαι ἂν. Melius quam illae, neglecto tamen Atticismo, quem recte Morelius revocavit.

Μοιχός· ὅτι καὶ οἱ μοιχοὶ τοιοῦτοι) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. μοιχὸς ὁ τοιοῦτός ἐστιν. Nostrum tamen agnoscunt quoque vetus interpres Latinus, & margo ed. Venetae.

Ὅτι γὰρ) Edd. Ald. Basileenses, & Spirens. ὅπου γὰρ. Non bene.

§. 8. Ὡς ὁ Δημάδης) De *Demade* vid. Ruhnken. hist. crit. Orat. Gr. in Orat. Gr. Reiskii Vol. VIII, p. 150.

§. 9. αὐτῇ ἐδόθη) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. αὐτῇ ἐδόθη. Idem legit haud dubie Georgius Trapezuntius; nam vertit: *cum eligenti a patre daretur*. Male. Nostram lectionem a Victorio exhibitam tuetur etiam vetus interpres Latinus. De re conf. Euripidis *Iphigeniam in Aulide*. Eundem locum Aristoteles iam attigit Elench. Soph. cap. 5.

Ἔβριον εἶναι) Legitur in marg ed. Venetae: μὴ ἔβριον εἶναι.

§. 10. Ἀλλὰ κατὰ τι γίγνεται) Codd. fere omnes Victorii, & margo ed. Venetae *ἄλλο τι γίγνεται*. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. Morel. Victor. Sylb. Casaubon. Duvall. Schrader. Londin. ἀλλὰ τι γίγνεται. Minus bene. Secutus sum editores Lipsienses, qui ex ed. Isingr. ἀλλὰ κατὰ τι γίγν. receperunt.

Ὅσπερ καὶ Ἀγάθων λέγει) Senarii in textu sequentes ex *Agathonis* fabula quadam hodie deperdita excerpti sunt. De *Agathone* vid. Schol. ad Aristophan. Ran. p. 133, (ed. Basil. 1547, fol.) cuius verba excrispsit Suidas v. Ἀγάθων. Conf. Aristophan. Thesmophoriaz. init. & Philostrat. de *Vitis Sophist.* p. 497 ed. Paris. 1608, fol.

Ὁὐ προστιθέμενα) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. οὐ προστιθέμενον Minus bene.

§. 11. Ἡ Κόρακος τεχνῆ) *Corax* & *Tifias*, Siculi, dicendi praecepta primi omnium conscripserunt. Posterior fuit *Lysiae* & *Isocratis* magister. Cic. de Orat. I, 20; Brut. cap. 12. Conf. supra §. 5 sq.

Κἄν ἐνοχος ᾖ) Edd. Ald. Basileenses & Riccobon. καὶ ἐνοχος ᾖν.

Ὅσον ἂν ἰσχυρὸς ᾖ) Vetus interpres Latinus vertit: *non fortis existens*. Legit igitur: ὅσον οὐκ ἰσχυρὸς ᾖν. Perperam.

Καὶ τὸ τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν) Vulgo: καὶ τὸ τὸν ἥττω δὲ λόγον κρ. π. Expunxi δὲ hoc loco, & reieci illud ad sequentia post ἐντεῦθεν. Haec enim est lectio edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. eaque

melior. Cic. Brut. cap. 8: *Leontinus Gorgias, Thrasymachus Chalcedonius, Protagoras Abderites, Prodicus Ceius, Hippias Eleus, aliique multi docere se profitebantur arrogantibus sane verbis, quemadmodum causa inferior, ita enim loquebantur, dicendo fieri superior posset. Iis sese opposuit Socrates. Quod ex Aristotelis loco patet, Protagoras huius arrogantis dicti primus auctor fuit; hinc illud simpliciter audiit Πρωταγόρου ἐπάγγελμα.*

C A P. XXV.

§. 1. Περὶ δὲ λύσεων) Cod. Victorii & vetus versio Latina: *περὶ δὲ λύσεως.* Melius. Cf. ad hoc caput Rhet. III, 17, & Anal. Prior. II, 26.

§. 2. Ἐνδέχεται ποιεῖν) Margo ed. Venetae: *ἐνδ. εἰπεῖν.*

§. 3. Ἐκ ταύτου) Revocavi lectionem Victorii, utique meliorem vulgata ἐξ ἑαυτοῦ. Verus interpres Latinus, & Georgius Trapezuntius: *ex eodem.* Sic quoque infra §. 4 pro ἀφ' ἑαυτοῦ reposui ἀπὸ ταύτου.

§. 4. Εἰν ἐνθύμημα) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. *εἰν τὸ ἐνθύμημα.*

Καθόλου εἰπόντα) Edd. Morel. Sylb. Cafaubon. Duvall. Londin. *καθόλου εἰπόντα.*

οὐκ ἂν ἐλέγετο Καύνιος ἔρως) Sic recte emendavit e Cod. antiquissimo Victorius. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spir. *οὐκ ἂν ἐλέγετο κάλλιστος ἢ (Ἰσινγρ. καὶ) κάκιστος ἔρως.* Verus interpres Latinus: *non utique diceretur optimus aut pessimus amor.* Neque alia expressit Georgius Trapezuntius. At patet, Aristotelem ad pervulgatum proverbium allusisse *Καύνιος ἔρως*, ductum quidem a Caupo, cuius amore soror Byblis turpiter deperit. Vid. Suidas, Hesychius, Stephan. Byz. v. *Καύνος.* Ovid. Metam. IX, 453. Facile intelligitur, quomodo proverbii ipsius loco glossema in textum irrepsit.

§. 7. Ἐνστασις ὅτι, οὐκ οὖν ὁ Πιττακὸς) Ita exhibui sensu exigente. Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ὅτι omittunt. Non male. Pro οὐκ οὖν vulgo legitur οὐκουν. Illud praetuli, & habet sic quoque ed. Ἰσινγρ.

§. 8. Τὰ κατὰ μέρος) Eaedem edd. singulariter: *τὸ κατὰ μέρος.* In antecedentibus post ἐπαγωγῆς Victorius censet delendum esse *διὰ*, quod sensum turbet; quare illud uncis seclusi.

καὶ ὄντος, διὰ τεκμηρίου) Eaedem edd. καὶ ὄντος τεκμηρίου. Melius forsitan. Georgius Trapezuntius vertit: *quae ex iis inferuntur, quae necessario indicio sunt.*

Ἡ τοῦ ἐν μέρει ὄντος) Ibidem: ἢ ἐν μέρει ὄντος, sine articulo.

§. 10. Ἀποδείκνυσιν) Ibidem: ἐπιδείκνυσιν.

Ἄλλ' αἰεὶ καὶ ἀναγκαῖον ὁ δὲ κριτής) Ex emendatione Victorii, quam omnes MSti, & vetus versio Latina confirmant. Edd. Ald. Basileenses, Venera, Spirens. ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖον αἰεὶ εὐθὺς ὁ κριτής. Ed. Camotii, quam Maiorag. plerumque sequitur, e marg. ed. Venet. nostram lectionem recepit, nisi quod pro ὁ δὲ κριτής habet εὐθὺς ὁ κριτής. Consentit nobiscum quoque ed. Riccoboni, omisit tamen δὲ ante κριτής.

Οὐχ αὐτῷ κριτέον) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Schrader. Lips. οὐκ αὐτῷ. Minus bene.

Τὸ γνώμη τῆ ἀρίστη κρίνειν) Rhet. I, 15.

§. 11. Τὰ κυριώτατα δὲ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. κυριώτατον δέ. Cum articulus τὰ absit a plurimis aliis edd. uncinis illum compescui.

§. 12. Λύεται δὲ καὶ) Abest καὶ ab iisdem edd.

Ἐν τοῖς πρώτοις) Conf. supra cap. 24, & I, 2.

Ἐκ τῶν Ἀναλυτικῶν) Analyt. Prior. II, 27.

§. 13. Τὰ παραδειγματώδη) Sic legunt meliores Victorii: Codd. & vetus interpres Latinus. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τὰ παραδείγματα. Coniicit Victorius, utrumque ab Aristotele scriptum fuisse, & παραδείγματα & παραδειγματώδη, ut supra dictum est: τὰ σημεῖα καὶ τὰ διὰ σημείου ἐνθυμήματα, nec non infra: τὰ δὲ τεκμήρια καὶ τεκμηριώδη ἐνθυμήματα. Ordo verborum in textu ita instituendus est: πρὸς δὲ τὰ π. ἢ αὐτῇ λύσις, (ἢ) καὶ (πρὸς) τὰ εἰκότα.

Ἡ καὶ τὰ πλείω) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spirens. Maiorag. καὶ εἰ τὰ πλείω. Nostrum dedit Victorius e MStis.

§. 14. Γίγνεται ἀποδείξει) Cod. antiq. Victorii & vetus interpres Latinus: γίγνεται ἀπόδειξις.

C A P. XXVI.

§. 1. Ἐνθυμήματος στοιχεῖον) Vetus interpres Latinus: ἐνθυμημάτων στοιχεῖον.

§. 2. Τὸ αὐξῆν καὶ μειοῦν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. τὸ αὐξῆν καὶ τὸ μειοῦν.

§. 3. Οὐδὲ τὰ λυτικὰ ἐνθυμήματος εἶδος τί ἐστίν) Recte sic emendavit Victorius e Cod. antiquissimo, & vetere versione Latina. Edd. eadem & Spir. οὐδὲ τὰ λ. ἐνθυμήματα εἶδος τί ἐστίν. Haec quoque expressit G. Trapezuntius. Male. Nam Aristoteles infra docet, *instantiam*, qua tamen argumentatio *dissolvi* potest, non esse enthymema.

Ἀνταποδεικνύουσι) Edd. supra laudatae singulariter: ἀντ. αποδείκνυσι. Verum omnes Victorii Codd. MSS. pluralem agnoscunt. In sequentibus restitui verba εἰ δέ, ὅτι οὐ γέγονεν, αὐτος, ὅτι γέγονεν, quae e textu ed. Lipsf. operarum peccato excidere.

§. 4. Ἐξ ἧς) Edd. Ald. Basileenses, Riccob. ἐξῆς. Perperam.

§. 5. Ante hanc § leguntur in omnibus Victorii Codd. MSsis, quae in edd. libri sequentis prima verba sunt: ἐπεὶ δὲ τρία ἐστίν, ἃ δεῖ πραγματευθῆναι περὶ τὸν λόγον, ὑπὲρ κ. τ. λ. Eadem etiam hoc loco vetus interpres Latinus expressit. Arbitratur autem Victorius, id olim alicuius librarii negligentia commissum esse, cuius erratum a reliquis postea, qui inde excriserunt, animadversum correctumque non sit.

λοιπὸν δὲ διελεῖν) Ex emendatione Victorii. In edd. Victorianâ prioribus λοιπὸν δὲ διεξελεῖν.

Ad Rhetoricorum Lib. III.

C A P. I.

§. 1. Δεύτερον δέ) Vetus interpres Latinus, & ed. Camot. ἐπειδὴ δέ.

Ὅτι ἐκ τριῶν εἶσι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ὅτι ἐκ τριῶν ἐστίν. Perperam.

§. 3. Οὕτω δ' ἐπικεχρίσθαι) Edd. Ald. Basileenses, Riccob. οὕτω δ' ἐπικέχρηται. Minus bene. Cf. §. 7.

Αὐτοὶ τραγωδίας) Ita dedit Victorius e Codd. & vetere versione Latina. Recte. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. αὐτὰς τὰς τραγωδίας. Edd. Isingrin. Camot. Spir. Maiorag. αὐτοὶ τὰς τραγωδίας, cum articulo,

καὶ Γλαύκων ὁ Τήσιος) Cf. Aristot. Poët. cap. 25.

§. 4. Ἔστι δὲ αὐτῇ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Riccob. ἔστι δὲ αὐτῇ.

Πρὸς ἕκαστα) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. πρὸς ἕκαστον. Georgius Trapezuntius: & quibus in υπομοχοῦ numeris.

Δύνανται νῦν) Abest νῦν ab edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spirens. Sequentia edd. Venet. Camot. Maiorag. sic legunt: οὕτω δηλονότι καὶ κατὰ τοὺς π. ἀγ. Georgius Trapezuntius: sic & in civilibus. Non male. Abesse tamen verba οὕτω δηλονότι a Codd. MSS. notavit Victorius.

§. 5. Περὶ Ῥητορικῆν, οὐκ ὁρθῶς ἔχοντος) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Camot. Froben. Riccob. Maiorag. περὶ τὴν Ῥητ. οὐκ ὁρθῶς ἔχοντος. Edd. Ingr. & Spirens. περὶ τὴν Ῥητ. οὐχ ὡς ὁρθῶς ἔχοντος.

Περίεργά ἐστίν) Edd. Ald. & Basileenses: περιεργία ἐστίν, operarum forsitan vitio, qui editionem Aldinam typis exscripserunt.

§. 6. Τὸ μὲν οὖν τῆς λέξεως ἔχει τι) Codd. meliores Victorii: ὅμως ἔχει τι. Vetus tamen interpres Latinus quoque ὅμως non agnoscit.

§. 7. Οἷον Θρασύμαχος ἐν τοῖς Ἐλέοις) Intelligitur *Thrasymachus Chalcedonius*, magni nominis Rhetor & Sophista. Scripserat hic Ἐλέους, sive *Miserationes*, ut Cicero nomen transtulit, in quibus nonnulla de actione ad misericordiam commovendam praeceperat.

Καθάπερ καὶ τοῖς) Ita restitui. Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. Lips. καθάπερ ἐν τοῖς. Parum belle.

§. 8. Πάντων μιμητικώτατον) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. πάντων μιμητικώτατον. Minus bene. Nam referendum est μιμητικώτατον ad sequens τῶν μορίων.

§. 9. Οἷον ἢ Γοργίου) Vide Victorii Comment. p. 547. In antecedentibus pro λέγοντες εὐήθη margo ed. Venetae offert λέγοντες ἀπὸ. Male.

Τῶν ὀνομάτων ἀφήκοντο) Edd. Venet. Camot. Spirens. Maior. & reliquae omnes legunt: τῶν ὀνομάτων ἀφήκασιν. Legendum saltem fuisset ἀφείκασιν, aut ἀφῆκον. Secutus sum lectionem Aldinam tam hoc loco, quam infra statim, ubi idem verbum repetitur.

Παρὰ τὴν διάλεκτον) Edd. Ald. Basileenses, & Riccob. περὶ τὴν διάλεκτον.

Ὅτις δ' οἱ πρῶτον ἐκόσμουν) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. οἷς δ' οἱ πρῶτοι ἐκόσμουν. Ed. Ifingr. οἷς δ' οἱ πρῶτοι τὰ ἐκόσμουν.

Καὶ ἔτι νῦν οἱ τὰ ἐξάμετρα) Edd. Riccob. & Spir. καὶ ἔτι καὶ νῦν. Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Maiorag. καὶ ἔτι καὶ νῦν εἰς τὰ ἐξάμετρα. Male. Nostrum tuetur etiam margo ed. Venetae.

CAP. II.

§. 1. Ἐὰν μὴ δηλοῖ) Vetus interpres Latinus vertit: *quascunque non manifestaverit*. Legit fortasse: ὅς ἂν μὴ δηλοῖ. Ἄλλ' οὐ πρέπουσα λόγῳ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἀλλ' οὐ πρ. τῷ λόγῳ, cum articulo.

§. 2. Τὸ γὰρ ἐξαλλάξαι) Sic recte emendavit Victorius. Eandem lectionem habent margo ed. Venetae, & edd. Camot. Spirens. & Maiorag. Conf. Aristot. Poët. cap. XXI. Edd. Ald. Venet. Basil. Riccob. τὸ γὰρ ἐξαλαπάξαι.

Φαίνεσθαι σεμνότεραν) Edd. Ald. Basil. & Riccob. φαίνεσθαι σεμνότερον.

Ὅπερ γὰρ) Receptit ὅπερ ed. Lips. ex ed. Ifingr. Vulgo: ὡςπερ γὰρ.

§. 3. Θαυμασταὶ γὰρ τῶν ἀπόντων εἰσιν) Sanavit hunc locum ex Codd. Victorius. Edd. Ald. & Basileenses: θαυμαστὸν γὰρ τῶν ἀπόντων ἐστίν. Ed. Venet. θαυμαστὴν γὰρ τῶν ἀπόντων ἐστίν. Edd. Camot. & Maiorag. θαυμασταὶ γὰρ τῶν ἀπόντων ἐστίν. Aliam lectionem expressit Georgius Trapezuntius: *haec enim ex omnibus admiramus*.

Ἐν δὲ τοῖς ἱεροῖς λόγοις πολλῶ ἐλάττω εἰσιν) Legebatur vulgo πολλῶ ἐλάττωσιν, sine sensu, ut visum est editoribus. Receptit ed. Lips. igitur in textum emendationem Mureti (Var. Lect. VII, 8), quam & ego exhibui. Nescio tamen, an non defendi possit vulgata lectio, in qua omnes Codd. MSti, & interpres Latinus conspirant, si ex antecedentibus suppleas τούτο ἀρμόττει.

Εἰ δοῦλος καλλιπέιτο) Edd. Ald. Basileenses, & Riccob. κάλλιστα ἐποιεῖτο. Edd. Venet. Camot. Spir. Maiorag. καλλιποιεῖτο. Nostrum habet Cod. antiquissimus Victorii. Georgius Trapezuntius: *si servus ornatiore diceret*.

Περὶ λίαν μικρῶν) Abest λίαν ab edd. Ald. Basileensibus & Riccob.

§. 4. Λαυθάνειν ποιούντας) Cod. antiquissimus Victorii: λαυθάνειν ποιούντος.

Ἐκεῖνο δὲ) Edd. Ald. & Basileenses: ἐκεῖ δέ.

Ὡς γὰρ πρὸς ἐπιβουλεύοντα διαβάλλονται) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. pro ὡς γὰρ, ut Codd. fide dedit Victorius, habent ὡς περ γάρ. Muretus l. l. διαβάλλονται mutandum esse censet in διευλαβοῦνται. Eleganter.

Ἡ Θεοδώρου φωνή) De Theodoro Tragoedo vide Aristot. Polit. VII, 17. Plutarch. de glor. Atheniens. cap. 10.

§. 5. Ἐν τοῖς περὶ Ποιήσεως) Poët. cap. XXI.

Ἵστερον ἐροῦμεν) Cap. III & VII.

§. 6. Καὶ μεταφορὰ) Edd. Camot. & Maiorag. καὶ μεταφοραί. Minus apte.

Ἔσται τε ξενικόν) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἔσται τὸ ξενικόν.

Καὶ σαφινεῖ) Edd. Ald. Basil. & Riccob. καὶ σαφινεῖ.

Τοῦ ῥητορικοῦ λόγου ἀρετὴ) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. cum articulo: ἡ τοῦ ῥητορικοῦ λόγου ἀρετὴ.

§. 7. Παρὰ ταύτας) Ex emendatione Victorii. Eaedem edd. περὶ ταύτας.

§. 8. Τοσοῦτον δ' ἐν λόγῳ) Ita reposui. Ἐν λόγῳ tuentur meliores Victorii Codices. Alii, ut & edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Maiorag. habent ἐν λόγοις minus bene. Edd. Morel. Victor. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. τοσοῦτω δ' ἐν λόγῳ — ὅσῳ. Edd. Schrader. & Lipsf. τοσοῦτω δ' ἐν λόγῳ — ὅσον.

Ἐχοι μάλιστα) Restitui optativum ex edd. Ald. Venet. & Basileensibus. Vulgo: ἔχει μάλιστα.

Λαβεῖν οὐκ ἔστιν αὐτὸ) Vulgo αὐτήν, ut ad praecedens μεταφορὰ referatur. Male. Revocavi αὐτὸ ex ed. Isingrin. sensu hoc exigente. Referendum enim est ad τὸ σαφές κ. τ. λ.

§. 9. Ἐκ τοῦ ἀναλόγον) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἐκ τοῦ ἀναλόγου.

§. 10. Ἀπὸ τοῦ βελτίονος τῶν ἐν ταύτῳ γένει) Eaedem edd. ἀπὸ τῶν βελτιόνων τῶν ἐν τῷ γένει. Nosfram lectionem habent Cod. antiquissimus Victorii, vetus interpres Latinus, & edd. Victorii, Morel. Sylb. Casaubon. Duvall. Schrader. Londin. Ed. Lipsf. habet τῆς ἐν ταύτῳ γένει, operarum forsitan peccato.

Οἱ μὲν Διονυσοκόλακας) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot.

Maiorag. οἱ μὲν Διονυσοκόλακες. Ed. Spir. οἱ μὲν Διονυσοκόλακες. Edd. Victor. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Schrader. Bondin. ὁ μὲν Διονυσοκόλακας, quod & Cod. Victorii & vetus interpres Latinus agnoscunt. Equidem ed. Lips. secutus sum.

"Ἄμφω μεταφοραὶ) Edd. Victor. Morel. Sylb. Casaub. Schrader. Duvall. Londin. ἄμφω μεταφορά.

Καὶ οἱ μὲν λησται αὐτοὺς) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. post λησται insertum habent αὐτοὶ δέ. Suffulit haec Victorius, cum absint a Codd. & a vetere versione Latina.

Καὶ λαβεῖν καὶ πορῆσαι) Vetus interpres Latinus verit: & accipere & acquirere. Videtur itaque legisse: καὶ λαβεῖν καὶ πορῆσαι.

§. 11. Ἄμαρτία) Codd. quidam Victorii, & margo ed. Venet. ἄμαρτάνειν.

Διονύσιος ὁ Χαλκοῦς) Dionysius rhetor fuit & poeta. Teste Athenaeo (Dipnosoph. XV, p. 669) suavit Atheniensibus, ut aeneo numismate uterentur. Hinc cognomen αεπεί illi adhaesit. In sequentibus ὅτι ἄμφω φωναὶ nemo interpretum haesit. Fateor tamen, me haec verba non capere, & puto, aliquid excidisse. Igitur signum lacunae feci.

§. 12. Ἐν τῷ αἰνίγματι τῷ εὐδοκίμου) Conf. Aristot. Poët. cap. 22. Athen. Dipnos. X, p. 452. Plutarch. Sympos. cap. 22. Demetr. Phaler. περὶ ἔριμ. p. 98. Apud Athenaeum additur pentameter hic:

Οὕτω συγκόλλως, ὥστε σύναιμα ποιεῖν.

Λαβεῖν ἐπιεικῆς μεταφορᾷ γὰρ αἰνίττονται) Edd. Ald. Basileenses, & Riccob. λαβεῖν ἐπιεικῶς. Eaedem edd. nec non Venet. Camot. Spir. Maiorag. αἰ μεταφοραὶ γάρ. Suffulit articulum Victorius, qui in nullo MSto occurrit. Ceterum recepi equidem praeclaram summi huius viri emendationem μεταφορᾷ pro vulgato μεταφοραὶ, quod sensum praebet ineptum. Adscribere liceat ipsa Victorii verba (Comment. p. 565): Vereor, ne μεταφορᾷ, dandi casu, numero unitatis, scribi debeat; prisca enim exemplaria non extremae vocali litteram ἰ subscriptam habent, ut inferiori aetate fieri coepit est.

§. 13. Ὡσπερ Λυκίμνιος λέγει) Aliae edd. Λυκίμνιος. Male. Vide Hesych. h. v. Fuit Lycimnius Gorgiae Leontini familiaris: Dionys. Halic. de Lysia cap. 7.

Ἔτι δὲ οὐχ ὁμοίως) Abest δὲ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

§. 15. Ὡσπερ καὶ Ἀριστοφάνης) Aliae edd. cum articulo δ' Ἀριστ. Fabula Aristophanis *Babylonii* inscripta hodie perditata est.

Ἀντὶ μὲν χρυσοῦ) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maior. ἀντὶ μ. χρυσοῦ. Ἐν ἀμφοῖν) Abest ab edd. Ald. Basileensibus, & Riccob.

C A P. III.

§. 1. Ἐν τέτταρσι γίνεταί) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. γίνονται. Minus Attice.

Ὅτεν Λυκόφρων) Non cogitandum est de *Lycophrone Chalcidensi*, qui Ptolemaei Philadelphi aetate floruit, & cuius *Cassandra* adhuc exstat; sed de *Lycophrone Sophista*. Vide Victorium ad Demetr. Phaler. p. 109.

Καὶ ὡς Ἀλκιδάμας) Vide supra not. ad I, 13; II, 23.

Τὸ τῆς θαλάττης ἑδάφος) Emendavit sic Victorius auctoritate Codicis antiquissimi, & veteris interpretis Latini. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. τὸ τῆς θαλάττης. Idem tuentur plures etiam Victorii Codd. MSti. Georgius Trapezuntius: & *purpurecolor* Thessali *pavimentum*.

Διὰ τὴν διπλωσίην) Edd. Venet. & Camot. διὰ τὴν διπλωσίην.

§. 2. Πέλωρον ἀνδρα) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τὸν πελώριον ἀνδρα.

Σίνης ἀνδρ) Videtur iussisse hoc epitheto, quisquis fuerit eius auctor. Scironis, famosi illius praedonis, socii fuerunt *Sinnis* & *Prociestes*; hinc a Lemniis nomen *σίνης* impositum ei, qui aliis gravia damna inferret. Dubia tamen est lectio. Margo ed. Venetae offert *σίνος*. Sylburgius censet *σίνης* cum uno *v* legendum esse, quoniam derive-tur vox a *σίνεσθαι* in quo ei non adstipulor.

Ἄθυρμα τῆ ποιήσει) Ἄθυρμα est *lusus*, quod aliis Graecis in soluta oratione dicitur *ταιγνιον*. Fuit hunc locum illustravit Paulus Leopardus (Emendat. II, 6), qui legi iubet: ἀθύρματα ποιήσει. *ludos faciet*. Verum, cum appareat, φρασίν esse decerptam e contextu, nihil hic mutandum est.

Καὶ ἀκράτω τῆς διανοίας ἐργῆ τεθηγμένον) Ex emendatione Victorii, Codicem antiquissimum secuti. Edd. Ald.

Venet. Basil. Camot. Riccob. Spirens. καὶ ἀκράτωρ τῆς δια-
νοίας, καὶ ὄργῃ τεθηγμένον, quae lectio minime contemnen-
da est. Absent autem καὶ ab omnibus MStis, & a vetere
versione Latina. Georgius Trapezuntius nostrae lectioni
favet; vertit enim: & *ardenti mentis ira exacerbatum.*

§. 3. Ὅτι ποιήσις ἐστίν) Edd. Venet. Camot. Spir. ὅτι
ποιήσεώς ἐστίν.

Χρῆσθαι αὐτῇ) Haesit Victorius in αὐτῇ, & legendum
esse censuit cum vetere interprete Latino αὐτοῖς. Enimve-
ro αὐτῇ spectat ad antecedens ποιήσις, & sensus satis est
perspicuus. Cod. Victorii: χρῆσθαι αὐτῷ non bene.

Τὸ εἰκὴ λέγειν) Edd. Ald. Venet. Basileenses & Camot.
τὸ εἰκὴ λέγειν. Correxit Victorius ex MStis.

Ἡδύσματι χρῆται, ἀλλ' ὡς ἐδέσματι) Itidem ex emen-
datione Victorii; nam sic legunt Codd. & vetus interpres
Latinus. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob.
Spir. Maiorag. pluraliter: ἡδύσμασι χρῆται, ἀλλ' ὡς ἐδέ-
σμασι. Georgius Trapezuntius: *quasi bellariis, sed quasi ci-
bariis utitur epithetis.*

Τῶν πόλεων βασιλεῖς νόμους) Revocavi pristinam lectio-
nem edd. Ald. Venet. Basileensium, Camot. Riccob. Spir.
Maiorag. Georgius Trapezuntius non expressit βασιλεῖς.
legit tamen νόμους: nam vertit: *nec leges, sed civitatum le-
ges.* Eandem lectionem tuentur plures Victorii Codices. Vi-
ctorius tamen Cod. antiquissimi & veteris interpretis Lati-
norum auctoritate emendavit τῶν πόλεων βασιλεῖς νομίμους,
quod non probo. Secuti eum sunt editiones recentiores.
Plato in Symposio: ἂ δ' ἂν τις ἐκὼν ἐκόντι ὁμολογήσῃ, φα-
σὶν οἱ πόλεως βασιλεῖς νόμοι δίκαια εἶναι.

Καὶ οὐ δρόμῳ) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Ve-
net. (quae in marg. nostrum habet,) Basil. 1. 2. Froben.
καὶ οὐ δρομαία. Male.

Καὶ οἰκονόμος τῆς τῶν ἀκουόντων ἡδονῆς) Edd. Ald. Ba-
sileenses & Camot. καὶ οἰκονομία τῆς τῶν ἀκουσάντων ἡδο-
νῆς. Edd. Venet. Riccob. Spir. Maiorag. καὶ οἰκονόμος τῆς
τῶν ἀκουσάντων ἡδονῆς.

Καὶ ἀντίμιμον τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιθυμίαν) Sic recte legit
Victorius. Idem tuentur Scholiastes Graecus & margo ed.
Venerae. Ἀντίμιμος est, qui faciem alicuius rei prae se fert.
Edd. Ald. Vener. Basil. 1. 2. Froben. Camot. ut & Victo-
rii Codd. MSti: καὶ τίμιον, sine sensu. Georgius Trape-
zuntius: & honorabilem animi cupiditatem. Vetus interpres

Latinus: & honorabile cam, quae animae, concupiscentiam. Igitur non legit ἀντίμιμον, quod Victorius temere asseruit.

Καὶ οὕτως ἐξέδρον) Restituit ἐξέδρον e Scholiaste Graeco Victorius. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. καὶ οὕτως ἐξέδρον. Minus bene.

Ὅταν γὰρ γινώσκοντι) Abest γὰρ ab ed. Camot.

τῷ ἐπισκοπεῖν) Vetus interpres Latinus vertit: ex superintendere. Legit: τῷ ἐπισκοπεῖν. Non bene.

Διὸ χρησιμώτατη) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. διὸ χρησιμώτατον.

Οὗτοι γὰρ ψοφῶδεις) Vertit vetus interpres Latinus: probrosi, quasi legerit ψοφῶδεις. Minus bene.

Μεταφορὰ δὲ) Cod. antiquissimus Victorii: ἢ μεταφορὰ, omiſſa δέ.

§. 4. Σὺ δὲ) Ed. Camot. οὐ δὲ, haud dubie operarum vitio.

Παιπτικῶς γὰρ ἄγαν) Edd. Ald. & Basil. παιπτικῶς γὰρ ἄγαν. Edd. Venet. Camot. Spir. Maiorag. παιπτικὸν γ. ἄγ.

Καὶ οὐδὲν τοιοῦτον ἀθύρμα τῇ ποιήσει) Paulus Leopardus (Emendatt. II, 6) suspicatur legendum esse: καὶ οὐτιδανὸν καὶ ἀθύρματα ποιήσει προσφέρων, id est, & nihil hominem afferens, ut reprehendat Aristoteles Alcідamantem in oratione Homericis vocibus utentem.

C A P. I V.

§. 1. Ἡ εἰκὼν) Demetrius de eloc. pro εἰκὼν utitur v. εἰκασία.

Ὅταν δὲ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. ὅτι δέ. De hemistichio Homericо cf. Hartung. Decur. I, sub fin.

Μετενέγκας λέοντα) Eadem edd. & Spir. μετενεγκῶν. Melius forsitan, utpote usitatus.

§. 3. Ἦν Ἀνδρωτίων εἰς Ἰδριέα) Margo ed. Venet. & ed. Camot. ἢ Ἀνδρωτίωνος εἰς Ἰδριέα. Conf. Victorii Comment. p. 583. De Androtione, Isocratis discipulo, egit Ruhnken. Hist. crit. Or. Gr. p. 152, Orat. Gr. Vol. VIII ed. Reiske. Idrius videtur fuisse idem cum Mausoli fratre, Cariae regulo, cuius Isocrates in Orat. ad Philippum meminit.

Καὶ ὡς Θεοδάμας εἰκαζεν Ἀρχίδαμον Εὐξένῳ, γεωμετρῆν οὐκ ἐπισταμένῳ) Non male coniicit Victorius l. 1. Euxenum fuisse virum pessimum, sed bonum Geometram;

Archidamum vero fuisse & ipsum improbum, sed Geometriae imperitum. Aufer ergo, dixit Theodamas, ab Euxeno Geometriae scientiam, tum simillimus erit Archidamus; aut illam adde Archidamo, tum huic par erit Euxenus. Latet tamen in sequentibus, vulgaram lectionem si retineas, aliqua difficultas vix expedienda. Legitur vulgo: *ἔσται* (aliae edd. *ἔστι*) γὰρ καὶ ὁ Εὐξενος Ἀρχίδαμος γεωμετρικός. Sensus Victorius sic expressit: *erit enim & Euxenus Archidamus, auetus Geometria*. Ed. Ald. habet: *ἔστι γὰρ καὶ ἡ Εὐξενος Ἀρχιδ. γεωμ.* Puto igitur, olim lectum fuisse ἡ Εὐξενος. Quod si amplectaris, exit sensus hic aptior, ut mihi videtur: *Archidamus assimilari potest Euxeno, si ea tenus Geometriae scientia imbutus fuerit, quatenus eam pollet Euxenus*. In textu nihil mutavi.

Ἐν τῇ πολιτεία τῇ Πλάτωνος) Aliae edd. τῇ τοῦ Πλάτωνος. Vid. Plat. de Republ. VI, p. 663 ed. Frcf.

καὶ ἡ εἰς τὸν δῆμον) Praeclare hunc locum sanavit Victorius Codicis antiquissimi ope. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Spir. habent: *καὶ ὡς ὁ Δημοσθένης εἰς τὸν δῆμον*. Enimvero imago ex Platonis loco (de Republ. VI, pag. 674) deprompta est. Edd. Riccob. & Maiorag. omittunt ἡ.

Ἵποκόφω δέ) Edd. Ald. & Basileenses ὑποκόφω δέ. Ed. Riccob. ὑποκούφω δέ.

Ἀπαυθίσαντες) Edd. Ald. Venet. Basileenf. 1. 2. Froben. Camot. Spir. *εὐπαυθίσαντες*. Parum ad rem, ut iam monuit Sylburgius. Dictum de poëtarum versibus legitur ap. Plat. de Republ. X, p. 752.

Ἡ Περικλέους εἰς Σαμίους) Vid. Thucyd. I, 108. Diodor. XII, pag. 495.

καὶ ὡς ὁ Δημοκράτης) Alia Democratis dicta notavit Plutarch. de gerenda Republ. cap. 17.

τὸν λεπτὸν λιβανωτῶ εἰκασεν, ὅτι ἀπολλύμενος εὐφραίνει) Edd. Venet. Camot. Maiorag. τὸν λεπτήν. Margo ed. Venet. τὸν κλέπτῃν, quod haud displicet. Simile est proverbium inter nostrates: *Die Iuden nehmen sich nirgend besser aus, als am Galgen*. Pro ἀπολλύμενος edd. Ald. & Basil. ἀπολύμενος. Minus bene. De Cephisodoto Oratore vid. Ruhnken. p. 141 l. l. Verum cum plures Cephisodoti in historia Attica memorentur, etiam alius ab Aristotele intelligi potuit; & utique alius esse debuit, si κλέπτῃν pro vulgato λεπτὸν legatur.

Aristot. Vol. IV.

Kk

514 ANIMADVERSIONES CRITICAE

καὶ ὡς εἰκόνας) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. & margo ed. Ifingr. καὶ ὡς εἰκός. Male.

§. 4. Καὶ ἐπὶ δάτερα) Edd. Ald. Basileenses & Riccob. καὶ ἐπὶ δατέρου.

Φιάλην Ἀρεως) Audacissimam hanc metaphoram a Theognide, poeta dithyrambico, usurpatam esse, conicit Schneider ad Demetr. περὶ ἔριμ. p. 140.

C A P. V.

§. 2. Μακρὰν ἀπαρτῶν) Edd. Ald. Basileenses & Riccob. nec non plures Victorii Codd. μακρὰν ἀπαντῶν. Nostrium autem tuentur Cod. Victorii antiquissimus, & verus interpres Latinus. Georgius Trapezuntius: & neque longo intervallo redire. Confer Quintilian. Instit. orat. VIII, 2; I, 4; VIII, 6.

ἤλθε γὰρ Κλέων δειόμενος τε καὶ ἀξιῶν) Edd. Ald. Basil. Camot. Riccobon. ἤλθε τε γὰρ Κλέων καὶ δειόμενος τε καὶ ἀξιῶν. Edd. Venet. Spirens. Maiorag. prius καὶ omittunt. Paulo insolentius in hac lectione coniunctiones multiplicatae sunt.

§. 4. Μὴ ἀμφιβέλοις) Edd. Camot. & Maiorag. μὴ ἀμφιβόλωσ. Quintil. VII, 9.

Οἱ γὰρ τοιοῦτοι ἐν ποιήσει λέγουσι ταῦτα, οἷον Ἐμπεδοκλῆς) Locus clarus est. Tales, qui nihil habent, quod dicant, videri tamen cupiunt aliquid dicere, poetice sua effutiunt, quemadmodum Empedocles fecit. Sollicitavit lectionem vulgatam Victorius, sensum verborum non capiens, & pro ἐν ποιήσει legere maluit ἐν προαιρέσει. Aliam lectionem ex vetere versione Latina, quae habet, in fictione dicunt haec, exsculpsit Morelius; arbitratus enim est, interpretem legisse ἐν προσποιήσει, sicut idem paulo ante προσποιῶνται in textu vertit fingunt. Verum argutus est Morelius; & hac immutatione facta quoad sensum nihil lucreris.

Ὅταν γὰρ λέγῳσιν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. non habent γὰρ.

Κρεῖστος ἄλλυ διαβῆς) Herodot. I, 91. Cf. ibid. cap. 53.

Διὰ τῶν γενῶν) Sic bene emendavit Victorius e Codd. & vetere versione Latina. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. διὰ τῶν λοξῶν. Nostrium offerunt quoque margo edd. Venet. & Georgius Trapezuntius.

Ἡ πῶσα ἔχει) Eadem edd. ut & Riccob. & Maiorag. ἢ τὸ πῶσα ἔχει.

§. 5. Notandum est ex hac §, Protagoram primum nomen genera divisisse in masculina, feminina, & *instrumenta*, (quae *neutra* dicuntur Latinis,) quod vasa & utensilia plerumque neutrius generis sunt. In Poët. cap. 21 *neutra* appellantur τὰ μεταξύ.

§. 6. Τὸ γεγραμμένον) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τὸ εἰρημένον.

Τοῦ λόγου τοῦδ' ἐόντος) Ita dedit Victorius e pluribus Codd. MStis. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τοῦ λόγου τοῦ ὄντος. Clem. Alexandr. Strom. V, p. 599 ed. Colon. qui etiam Heracliti verba adduxit, habet τοῦ λόγου τοῦ δέοντος. At τοῦδ' ἐόντος legendum esse, docet locus Sexti Empirici VII, 126: ἐναρχόμενος οὖν τῶν περὶ φύσεως ὁ προειρημένος ἀνὴρ, καὶ τρόπον τινα δεικνύς τὸ περιέχον, φησὶ, Λόγου τοῦδε ἐόντος αἰεὶ ἀξύνετοι γίνονται ἄνθρωποι — γινομένων γὰρ κατὰ τὸν λόγον τὸνδε ἄπειροι εὐκασί, πειρώμενοι ἐπέων, καὶ ἔργων τοιούτων, ὁκοίων ἐγὼ διηγούμαι — Sententiam Aristotelis de Heracliti obscuritate confirmant Demetr. de interpr. p. 126; Cic. de fin. II, 5; De divinat. II, 64; De nat. Deor. I, 26.

§. 7. Ἐτι τάδε ποιεῖ) Eaedem edd. ἔτι δὲ ποιεῖ.

Τὸ μὴ ἀποδιδόναί) Vetus interpres Latinus videtur legisse τὸ μὲν ἀποδιδόναί.

Ἄ μὴ προθεῖς εἴπῃς) Variant edd. & quidem Ald. Basil. & Riccob. habent καὶ ἂν μὴ προσθῆς εἴπῃ. Edd. Venet. & Camot. καὶ ἂν μὴ προσθεῖς εἴπῃς. Edd. Spir. & Maiorag. καὶ ἂν μὴ προθεῖς εἴπῃς. Edd. Victor. Morel. Sylburg. Cafaub. Duvall. Schrader. Londin. ἂν μὴ προθεῖς εἴπῃς, omisso καί. Equidem ed. Lips. secutus sum.

C A P. VI.

§. 4. Τὸ ἐν πολλὰ ποιεῖν) Restituit ἐν e Cod. MSto Victorius, nam abest illud ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. & Riccob.

Λιμένας εἰς Ἀχαικούς) Finis senarii poetae incerti.

Δέλτου μὲν αἰδέ πολύθυροι διαπτύχαι) Versus est Euripidis Iphigen. in Taur. 727. Edd. Ald. Venet. Basil. Riccob. Δελτούμεναι δέ. Emendatior iam exhibetur versus in marg. ed. Venetae. Pro πολύθυροι Hartungus (Decur. I, 2)

& Victorius ex vulgatis Euripidis editionibus dederunt πολυθήρηνοι, cuius tamen immutationis ipsum Victorium postea poenituit, Comment. p. 598. Legitur autem πολυθήρηνος adhuc in omnibus edd. recentioribus. Quam curavit nuperissime Beckius, vir doctissimus, eam nondum vidi. Equidem πολυθήρηνοι recepi, quod firmant Codd. Victor. omnes, Cod. Graecus Augustini Niphi, vetus interpret Latinus, Codd. Latini MSti Helmstadienses (Schrader. Comment. pag. 516), & edd. Victoriana antiquiores. Georgius Trapezuntius versum plane omisit. Pro αἶδε Hartungus maluit αἶ, sine δὲ, exigente metro. Non expunxi δὲ, cum Aristoteles memoriter citaverit.

§. 7. Ὁ ἐκεῖνος ποιεῖ) Aliae edd. οἶον ἐκεῖνος ποιεῖ. De Antimacho Clario s. Colophonio, (nam fuit Claro, a Colophonis condito oppido, oriundus,) eiusque vita, ingenio, & carminibus erudite disseruit Schellenbergius, vir ornatissimus, qui etiam fragmenta sedulo collegit & illustravit. Vid. Antimachi Coloph. Reliq. Halae Sax. 1786, 8; ubi de fragmento, ab Aristotele in textu citato, p. 52 pluribus agitur. Occurrit idem Antimachi versus in Teumessum, s. Telmessum, Boeotii agri collem, apud Strabon. IX, p. 471. (ed. Paris. 1620 fol.) Conf. Schraderi Comment. p. 517, & Valckenaer. ad Euripid. Phoeniss. v. 1107.

Εὐδοκμεῖ γὰρ τοῦτο) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. εὐδοκμεῖ δὲ τοῦτο.

τὴν σάλπιγγα) Non instrumentum (tubam) innuit Aristoteles, sed eius sonum.

C A P. VII.

§. 1. Παθητικὴ τε) Vetus interpret Latinus vertit: *passionis illativa secundum aliquid*. Legit igitur παθητικὴ τι.

§. 2. Αὐτοκαβδάλως) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. αὐτοκιβδάλως. Est αὐτοκαβδάλως *submisse, tenuiter*. Nam αὐτοκάβδαλα etiam dicuntur poemata humilia.

Ὡς ποιεῖ Κλεοφῶν) Cleophon fuit patria Atheniensis, & poeta tragicus. Decem eius fabulae laudantur a Suida v. Κλεοφῶν. Conf. Aristot. Poët. cap. XXII.

Καὶ εἰ εἶπειεν ἂν, πόντια συκῆ) Particulam εἰ e Cod. antiquissimo, & vetere versione Latina restituit Victorius. Pro πόντια συκῆ edd. Ald. & Basileenses habent πόντια σύ. Male.

§. 3. Ὀργιζομένου λέξις) Eaedem edd. nec non Venet. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ὀργιζ. ἢ λ. cum articulo.

Δυσχεραίνοντος καὶ εὐλαβομένου) Cod. antiquissimus Victorii: δυσχεραίνοντος καὶ εὐλαβομένου.

§. 4. Τὰ πράγματα οὕτως ἔχειν) Sensem turbat οὕτως, quare conicio, illud interpolatum esse. Poterit tamen, ne quid diffimulem, ordo verborum ita quoque institui: ὅστ' οἴονται, τὰ πράγματα οὕτως ἔχειν, ὡς ὁ λέγων (αὐτὰ ἔχειν φησί), εἰ καὶ μὴ οὕτως ἔχει.

§. 5. Συνομοιοπαθεῖ) Cod. antiq. Victorii: συνομοπαθεῖ. Melius.

§. 6. Καὶ γυνή, ἢ ἀνὴρ) Revocavi ἢ pro vulgato καὶ ex edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. quoniam sequitur: καὶ Λάκων, ἢ Θετταλός.

§. 7. Οὐθ' ὠσαύτως, ἀγροίκος ἂν) Cod. antiq. Victorii: οὐθ' ὠσαύτως ἂν, ἀγροίκος ἂν. Mavult repetitum ἂν Victorius, ut Atticis solemne.

Τίς δ' οὐκ οἶδεν ἅπαντες ἴσασιν) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Camot. Spirens. τίς δ' οὐκ οἶδεν, ἔ πάντες ἴσασιν; Eadem expresserunt verus interpret Latinus, & Hermolaus Barbarus.

§. 9. Ἐπὶ πάσῃ ὑπερβολῇ) Sic restituit Victorius e Codd. MSS. Ed. Ald. ἐπὶ πάσῃ ὑπερβολῇ male. Edd. Venet. Camot. Maiorag. ἐπὶ πάσης ὑπερβολῆς.

§. 11. Φήμην δὲ καὶ μνήμην) Ita legitur ap. Isocratem Paneg. sub fin. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Maiorag. φήμη δὲ καὶ γνώμη. Sic etiam Codd. MSS. & vetus interpret Latinus. Male. Verum pro sequentibus οἱ τινες ἔτλησαν apud Isocratem in nonnullis edd. mendose legatur οἱ τινες ἐτόλμησαν. Vid. Victorii Comment. p. 608.

Ὅπερ Γοργίας ἐποίει) Aliae edd. ὅπερ Γοργίας ἐποίει.

Τὰ ἐν τῷ Φαίδρῳ) Platon. Phaedr. pag. 319 sq. Opp. T. X ed. Bip.

C A P. VIII.

§. 1. Καὶ ἅμα καὶ ἐξίστησι) Edd. Ald. Basil. Riccobon. καὶ ἅμα καὶ ἐξέστη.

Κλέωνα) Sustulit Victorius articulum τὸν, quem priores edd. habent. Abest ille a MSS.

§. 4. Καὶ οὐ λεκτικὸς) Abest particula negandi ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. & Victor. Desideratam autem a Victorio, in textum

receperunt edd. Morel. & sqq. *Λεκτικὸς* est h. l. *communī loquendi modo aptus*. Cf. Quinētilian. Institt. IX, 4.

Πάντων τῶν μέτρων) Cod. antiq. Victorii, & vetus interpres Latinus: πάντες τῶν μέτρων.

Καὶ ἐκστῆσαι) Sunt, qui malint ἐκστῆσαι, quod etiam edd. Venet. & Camot. tuentur. Vulgatum defendit Victorius pag. 618. In antecedentibus pro σεμνότητα edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. habent σεμνοτέραν.

Ὁ δὲ τροχαῖος καρδακικώτερος) Harpocrat. ὁ κόρδαξ κωμικῆς ὀρχήσεως ἐστὶν εἶδος. Tetrametra constabant octo pedibus, & versus trochaici tetrametri imprimis accinebantur saltationi, quod ob longitudinem suam varietati motuum, & ob trochaeum pedem celeritati essent aptiores.

Ἐ ἐχρῶντο μὲν ἀπὸ Θρασυμάχου) Edd. Ald. Venet. Bafilēenses, Camot. Riccob. Spir. post ἐχρῶντο μὲν insertum habent ὡς ἐν ἀπορρήτῳ. Expunxit haec Victorius, quia absunt a Cod. antiq. & vetere versione Latina. Repugnant quoque in textu sequentia. De *Thrasymacho* vide supra not. ad III, 1.

Ἔστι δὲ τρίτος — ὁ ἡμιόλιος) Ut recte intelligant hunc locum lectores, pauca monebo. Duae syllabae breves (υυ) continent duo tempora, & sunt aequales uni syllabae longae (—), quae igitur, quamvis una tantum syllaba sit, duo tamen tempora continet. Iam vero in heroico pede (—υυ) par intervallum ad par est, viz. duo tempora (—) cum duobus (υυ) conferuntur. In trochaico & iambico duo tempora (—) ad unum (υ) conferuntur. Tertius s. paeon secundum proportionem est proximus. Continet enim duo tempora (—) collata ad tria (υυυ). Ratio autem inter duo & tria est sesquialtera. Hinc Graecis ἡμιόλιος dicitur. Cic. Orat. cap. 56: *Pes, qui adhibetur ad numeros, partitur in tria; ut necesse sit, partem pedis aut aequalem esse alteri parti, aut altero tanto, aut sesqui esse maiorem. Ita fit aequalis dactylus, duplex iambus, sesquiplez paeon.*

Τρία γὰρ) Ita Codd. Victorii. Eaedem edd. τρία δέ. Minus bene.

§. 6. εἴτε Λυκίαν) Ex emendatione Victorii, Codicis antiquissimi fidem secuti. Alii Codd. MSS. ut & edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. ἤτε Λυκίαν. Edd. Venet. & Camot. εἴτε Λυκίε. Margo ed. Venet. εἴτα Λυκίε. Georgius Trapezuntius habet: *Delogena, Diana filia Iovis*. Igitur εἴτε Λυκίαν

in Cod. suo non legit. Pro *Δαλογενές* edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. legunt *ἀλλογενές*.

Χρυσσοκόμα (Ἐκατε) Ed. Venet. *χρυσσοκόμα ἐκάετε*. Margo ed. Venet. & ed. Camot. in textu *χρυσ. ἐκάεργε*. Notum dedit Victorius e MSS.

(Ἐτερος δ' ἐξ ἐναντίας) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. ἕτερα δ' ἐξ ἐν. Male. Ed. Camot. ἕτερον, subaudito ex antecedentibus *εἶδος*, quod magis arridet.

Μετὰ δὲ γῶν) Exemplum hoc e veteri aliquo poeta sumtum est, cuius carmina perierunt.

Διὰ τὸν γραφέα) Restituit Victorius e Cod. antiq. & veteri versione Latina. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. *διὰ τὸν γράφοντα*.

§. 7. *Ποιοῦσι ῥυθμοὶ*) Ita legunt Cod. Victor. & vetus interpres Latinus. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Spir. Maiorag. *ποιοῦσι ῥυθμόν*. Non bene.

C A P. I X.

§. 2. Conf. omnino Turnebi *Adversar. I, 4.*

Ἡροδότου Θουρίου ἢ δ' ἱστορίας ἀπόδειξις) Herodotus fuit Halicarnasso oriundus. Vocatur ab Aristotele *Thurius*, quoniam cum aliis colonis e patria Thuriis migravit. Strabo XIV, p. 656 ed. Paris. 1620, fol. Vulgatae Herodoti editiones sic habent: *Ἡροδότου Ἀλικαρνασσοῦ ἱστορίας ἀπόδειξις ἢ δε*. Margo ed. Venet. *ἢ δ' ἱστορίας ἀπόδειξις*.

Τελειωθῆ) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Spir. Maiorag. *τελειωθείν*.

Ἐπὶ τοῖς καμπτήρῃσι) A Latinis *καμπτήρας* appellari *flectus*, docet Turnebus *Adversar. XII, 13; XXVIII, 42*. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Spir. Maiorag. insertum habet ante haec: *καὶ οἱ δρομεῖς*. Sustulit autem ea verba Victorius, quoniam absunt a MSSis, & a versionibus Latinis veteris interpretis & G. Trapezuntii.

Προρῶντες γὰρ τὸ πέρας) Marg. ed. Venet. *πὸρρῶ ὄντες γὰρ τοῦ τέλους* quam lectionem a Scholiaste Graeco putat confictam Victorius *Commen. p. 625*. In nullo enim Codice eam invenit.

§. 3. *Αὐτὴν καθ' αὐτὴν*) Abest *αὐτὴν* ab edd. Venet. Camot. Spir. & Maiorag.

Μηδὲ ἀνούειν) Cod. antiq. Victor. & vetus interpres Latinus: *μηδὲ ἀνοίγειν*. Melius forsitan.

Τῶν μέτρων) *Ibidem; τὰ μέτρα*.

§ 20 ANIMADVERSIONES CRITICAE

§. 4. Δεῖ δὲ τὴν περίοδον) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. δεῖ δὲ τῆς περιόδου.

Ὡς περ τὰ Σοφοκλέους ἰαμβεῖα) Petita sunt haec ἰαμβεῖα, quae Sophoclis vocantur, ex Euripidis Melegro, ut iam monuit Graecus Scholiastes, & confirmatur testimonio Luciani Opp. T. III, pag. 436 ed. Reitz. Laudavit eundem versum Demetr. Phaler. §. 58 ed. Schneider. Cf. Valckenaer. ad Euripid. Hippolyt. p. 137. Aut Aristotelem memoria fefellit; (cum Sophoclis Philoctetes eodem fere modo incipiat: Ἀκτὴ μὲν ἴδε τῆς περιρρύτου χθονὸς Λήμνου κ. τ. λ.) aut in textu nostro pro Σοφοκλέους reponendum est Εὐριπίδους. Ceterum in versu ipso recte legitur Πελοπείας, non Πελοπίας, ut nonnullae edd. & textus Luciani adhuc habent. Exempli vices hic solus versus non explet; at fortasse eas explerunt, qui sequerentur, quosque ut tum vulgo notos Aristoteles silentio praeteriit.

§. 5. Ἡ εἰρημένη περίοδος) Abest εἰρημένη a Cod. antiquissimo & vetere versione Latina. Vid. Schneider. ad Demetr. pag. 129.

§. 6. Ἀνάγκη γὰρ, ὅταν ἐτι ὁρμῶν ἐπὶ τὸ πρόβω, καὶ τὸ μέτρον, οὐ ἔχει ἐν ἑαυτῷ ὅρον, ἀντισπασθῆ παυσαμένου) Locus erat corruptus, sed puto equidem, me eum levissima mutatione sanasse. Edd. Ald. & Basileenses: οὐτ' ἔχει ἐν ἑαυτῷ ὅρον ἀντισπασθῆναι παυσαμένου, sine sensu. Edd. Venet. Camot. & Maiorag. οὐτ' ἔχει ἐν ἑαυτῷ ὅρου ἀντισπασθῆ παυσαμένου. Margo ed. Venet. ὁρμῶ ἐπὶ τὸ πρόβω, καὶ μέτρον, οὐτ' ἔχει κ. τ. λ. Ad hanc lectionem accedit versio Georgii Trapezuntii: *Nam necesse est, cum ad longius & mediocritatem prospiciat (προορῶν), nec sibi terminum praefixerit, cum subito intervallo retrahatur.* Edd. Riccob. Spirens. Victor. & ceterae cum lectione a me exhibita conspirant, praeterquam quod vulgatum ὅρου in ὅρον mutavi. Iam vero totius loci sensum hunc esse arbitror: *Nam necesse est, cum auditor, (cogitatione) ulterius procedens, & usque ad eum terminum, quem in animo habet, retrahatur ab oratore periodo nimis brevi utente, eum offendi propter repulsionem.* Gratus accipiam, si quis meliora obtulerit.

Οἱ ἐξωτέρω) Edd. Ald. & Basileenses: οἱ ἐξώτεροι.

Τοὺς συμπεριπατοῦντας) Ibidem: τοὺς περιπατοῦντας.

Αἱ περίοδοι) Ibidem: αἱ περίοδοι καί.

λόγος γίγνεται καὶ ἀναβολῆ ὁμοιον) Cod. antiq. Victo-

rii, & vetus interpres Latinus: *ἄλογος γίγνεται*. Pro *ἀναβολῇ* edd. Ald. & Basileenses habent *ἀναβολῆς*. Minus bene. Georgius Trapezuntius verba inde ab *ὁμοίως δὲ* usque ad *ὁμοιον* plane omisit.

Οἱ τ' αὐτῶ κακὰ τεύχει) Hesiod. Opp. & D. vf. 263. In antecedentibus pro *ἀναβολὰς* edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. & Spir. legunt *ἀναβολήν*.

Προπετῆ οὖν ἄγει) Nonnullae edd. *ἄγοι*. Non bene. Pro *προπετῆ* edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccobon. Spir. & Maiorag. *προπετῶς*.

§. 7. *Τῆς δὲ ἐν κόλοις*) Edd. Ald. Venet. Basileenses, & Camot. *τῆς δὲ ἐν κόλῳ*. Nostrium dedit Victorius.

Πολλάκις ἐθαύμασα τῶν τὰς πανηγύρεις συναγαγόντων) Incipit his verbis Isocratis Panegyricus. Edd. Aristotelis modo laudatae habent: *ἐθαύμασα πολλάκις τῶν τὰς πανηγύρεις ἀγόντων*.

Οἶον, ἄμφοτέρους) Abest *οἶον* ab edd. Ald. Basileens. & Riccob. Exciderunt verba haec & sequentia usque ad *τοῖς μὲν γὰρ* e textu Victoriano.

Τοῖς μὲν γὰρ πλείω τῆς οἴκοι) Edd. Ald. Bas. & Riccob. *τῶν μὲν γὰρ πλείω τοῖς οἴκοι*. Ed. Ven. *τοῖς μὲν γὰρ πλείω τῶν οἴκοι*. Veram lectionem e Codd. restituit Victorius.

Ἐναντία ὑπομονῇ, ἀκολουθήσις ἱκανῶν, πλεῖον) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. *ἐναντία δὲ ὑπομονῇ ἢ ἀκολουθία, ἱκανῶν πλεῖον*.

Ὅστε καὶ τοῖς χρημάτων δεομένοις, καὶ τοῖς ἀπαλαῦσαι βουλομένοις) Sententia est imperfecta; neque enim, unde haec verba regantur, appositum est. Locus apud Isocratem ita legitur: *ὥστε καὶ τοῖς χρημάτων δεομένοις, καὶ τοῖς ἀπολαῦσαι τῶν ὑπαρχόντων ἐπιθυμοῦσιν, ἀμφοτέροις ἀρμόττειν*. Civitas Atheniensium consilio suo ita rempublicam constituit, ut & his & illis conveniret. Quae sequuntur verba, quibus haec membra e regione sibi respondere indicatur, Aristotelis sunt. *Victorius*.

Ἐν ταύταις) Edd. Venet. Camot. Spirens. Maiorag. *ἐν πόλεσι ταύταις*. Sustulit recte Victorius *πόλεσι* nam abest illud a Codd. MSS. & subintelligendum potius est *πράξεις*, ut ex Isocratis contextu apparet. Verba Isocratis sunt: *ὄρῳσα δὲ περὶ μὲν τὰς ἄλλας πράξεις οὕτω παραχῶδεις οὔσας τὰς τύχας, ὥστε πολλάκις ἐν αὐταῖς καὶ τοὺς φρονίμους ἀτύχειν, καὶ τοὺς ἀνοήτους κατορθοῦν*. —

522 ANIMADVERSIONES CRITICAE

Νόμῳ τῆς πόλεως στέρεσθαι) Apud Isocratem: νόμῳ τῆς πολιτείας ἀποστερεῖσθαι.

Ἰδία μὲν τοῖς βαρβάροις οἰκέταις χρῆσθαι) Apud Isocratem additur ἀξιῶν, culpa forsitan librarii alicuius in nostro textu omissum. Aliae edd. καὶ ἰδίᾳ, uti & Ald. & Basil. 1. 2. Froben. ἰκέταις χρῆσθαι legit. In exemplo praecedenti pro κακῶς ἀπόλοντο edd. Camot. & Maiorag. καλῶς ἀπόλοντο. Minus bene.

Ἡ ζῶντας ἐξεῖν) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Ifingrin. & Spirens. ἢ ζῶντας αὐξεῖν. Sic etiam vetus interpres Latinus, qui vertit: *exaltare*. Edd. Venet. Camot. Maiorag. ἢ ἀξεῖν ζῶντας. Emendavit Victorius.

Ἐν τῷ δικαστηρίῳ) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἐν δικαστηρίῳ, omisso articulo. De re vide Victor. Comment. p. 635. *Pitholaus* & *Lycophron* fuere fratres uxoris Alexandri, Pheraeorum tyranni, quorum res gestas tradiderunt Diodor. XVI, 14, & Plutarch. in *Pelopida*. Non satis tamen liquet, an in hos acerbum dictum, quod exempli causa Aristoteles attulit, usurpatum sit.

Οὗτοι δ' ἡμᾶς οἰκοὶ μὲν ὄντες ἐπάλουν ἐλθόντες δ' ὡς ἡμᾶς ἐώνηται) Cod. Victorii & ed. Ifingr. utrobique habent ἡμᾶς, quod equidem non omnino improberim. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Spir. priori membro legunt ἡμᾶς, posteriori ὄντες. Ed. Maiorag. & margo ed. Venetae utrobique ἡμᾶς. G. Trapezuntius vertit: *Isti nos domi quidem fervientes vendebant, postea autem quam venerunt ad nos, empti sunt*. Sit iudicium penes lectores. Secutus sum textum Victorianum. Pro ὄντες Codd. quidam scripti tuentur ἐόντες. Verus quoque interpres Latinus vertit: *sinentes*.

Τὸ εἰρημένον) Margo ed. Ifingr. τὸ εἰρόμενον. Male.

§. 9. Ἐὰν ἴσα τὰ κῶλα) Edd. Venet. Camot. & Maiorag. ἐὰν ἢ ἴσα τὰ κῶλα.

Ἐκάτερον τῶν κόλων) Edd. eadem, & Ald. Basil. Riccob. Spir. ἐκάτερα τῶν κόλων.

Ἐπὶ τελευτῆς ἐχεῖν) Ibidem: ἐπὶ τελευτῇ. Sic etiam infra statim, ubi eadem verba repetuntur.

Ἄγρὸν γὰρ) Abest γὰρ ab edd. iisdem. In sequentibus pro ἀγρὸν in nonnullis edd. vitiose impressum est ἀγρόν.

Δαρητοὶ τ' ἐπέλοντο) Homer. Iliad. IX, 522.

Ωθήθησαν αὐτὸν παιδίον τετοκέαι) Locus haud dubie est corruptus; sanus enim sensus ei non ineest. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot, Riccob. Spir. Maiorag. οὐκ ᾤθησαν

αὐτόν. Suftulit negationem Victorius, cum Codd. MSti & verus interpres Latinus eam non agnoscant. Georgius Trapezuntius vertit: *Putarunt eum bene fecisse, & eum ipsum causam fuisse*. Legit igitur alia in Codice suo. Si coniecturae sit locus, putaverim equidem, reponendum esse: *ἀθήσαν αὐτὸν εὖ πεποιθέναι, ἀλλ' αὐτὸν αἴτιον γεγονέναι*. Αὐτὸν tuentur in posteriori quoque membro edd. Victorianâ antiquiores. Textum intactum reliqui.

Σταθῆναι χαλκοῦς) Eaedem edd. σταθῆναι χαλκοῦ. Male. Nostrium reposuit e Cod. antiquissimo, & vetere versione Latina Victorius. Georgius Trapezuntius inde ab eo loco, quem ex eius versione supra adduxi, ita pergit: *In nominis autem, quod similiter cadens appellatur, hoc modo: Erat in cogitatione maxima, & in spe minima. In verbo autem integro, quam conversionem appellamus, hoc pacto: At tu & vivo dicebas male, & nunc in mortuum scribis male. Concurrunt autem in idem nonnunquam contentio, compar & similiter desinens*. Patet ex hac versione, totum hunc Aristotelis locum a librariis turbatum esse. Nonnulla alio ordine se excipiunt. Plura, quae in textu nostro habemus, Trapezuntius omisit.

Καὶ νῦν ἀποθανόντα γράφεις κακῶς) Recepi in textum ἀποθανόντα, quod sensus exigit. Occurrit idem exemplum bis apud Demetrium, & quidem verbo ἀποθανόντα non omisso, quod apud Aristotelem librarius quidem festinans excidere sibi passus est.

Ἄπὸ συλλαβῆς δὲ) Abest ἀπὸ ab edd. Aldina & Basileensibus.

Ὅμοιοτέλευτον) Cod. antiquissimus Victorii: ὁμοτέλευτον. Melius forsitan.

Ἐν τοῖς Θεοδεκτεῖος) Vid. supra p. 4 sq.

§. 10. Ὅσον καὶ Ἐπίχαρμος ἐποίησεν) Locum Epicharmi habet quoque Demetrius de elocut. §. 24. In ipso illius versu pro ἐν τήνοις edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. legunt ἐν τήνων, quae scriptura si vitio caret, subaudiendum est γῆ, οἰκία, vel simile, ut bene monuit Sylburgius.

C A P. X.

§. 1. Conf. Schneider. ad Demetr. de elocut. p. 153.

Διαριθμησώμεθα ἀρχὴ δ' ἔστω) Sic emendavit Victorius ex Codice antiquissimo. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccobon. Spirens. διαριθμήσωμεν ἀρχὴ δ' ἔσται.

§. 2. Τὸ γὰρ μανθάνειν) Inepte [hoc loco mihi videtur appositum esse γὰρ, quare unciſos adhibui. Georgius Trapezuntius illud non expreſſit.

Ἠδὺ φύσει πᾶσιν ἐστί) Edd. Ald. Basil. & Spirens. ἡδὺ πάσῃ φύσει ἐστί. Minus bene.

Ἐποίησε μάθησιν) Ed. Camot. ἐποίησε λάθησιν. Perperam.

Ἀπηνθηκότα) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. ἀπηνθηκότες. Minus bene. Nostrum offert quoque margo ed. Venet. Homer. Odyss. XIV, 214, Ulyſſes ad Eumaeum subulcum:

Ἄλλ' ἐμπις καλάμην γέ σ' ὀίομαι εἰσορόωντα
Γινώσκειν —.

Haud dubie ad hunc versum Aristoteles alluſit.

§. 3. Διόπερ, ἂν εὖ, ἀστεῖον φαίνεται) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spir. Maiorag. διόπερ ἂν ἀστεῖον φαίνεται. Melius. Ed. Riccob. nobiscum facit, praeterquam quod φαίνεται agnoscit.

Διαφέρουσα προσδέσει) Revocavi lectionem a Victorio e melioribus MStis iam in textum receptam. Georgius Trapezuntius vertit: *translatio* additione *diffrens*; nec aliter legunt edd. Ald. Basil. & Spir. Contra edd. Venet. Camot. Riccob. Maiorag. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Schrader. Londin. Lipsf. habent *προθέσει*. Minus bene. Cf. supra III, 4.

Οὐκουν οὐδὲ ζητεῖ) Nonnullae edd. οὐκουν οὐδὲ ζητεῖ. Non recte.

§. 4. Ὅσων ἢ ἅμα λεγομένων) Edd. Ald. Basil. & Riccob. ὅσων ἢ ἅμα νοουμένων. Minus bene. Georgius Trapezuntius: *vel simul cum* dicantur.

Καὶ εἰ μὴ) Codd. quidam Victorii: καὶ οὐ μὴ.

Οἶον μάθησις) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Maiorag. οἶον ἢ μάθησις.

§. 5. Καὶ τὴν τοῖς ἄλλοις) Petitum est hoc exemplum ex Isocratis Orat. ad Philippum, Macedoniae regem. Vid. Victorii Comment. p. 644.

Ἀντίκειται πόλεμος) Edd. Venet. Camot. & Maiorag. post πόλεμος additum habent γὰρ. Bene.

§. 6. Εἰ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖ) In edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Spir. Maiorag. his subiunctum est commation: ὡς ἦδη ἐνεργούσα. Delevit hoc Victorius; nam abest illud a Codice antiquissimo, & a vetere versione Latina. Pro ἐνεργούσα ed. Isingr. habet ἐνεργού, (forsitan operarum peccato,) & margo ed. Venetae ἐνεργεία.

Δεῖ ἄρα τούτων στοχάζεσθαι τριῶν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. ἔτι δεῖ τριῶν στοχάζεσθαι τούτων. Nostrium tuentur Victorii Codd. MSi, & margo ed. Venetae.

Ἐνεργείας) Nonnullae edd. habent ἐναργείας, ut edd. Venet. & Camot. Verum ἐνεργείας bene se habet. Ἐνέργεια hoc loco est *actio*, quae πρὸ ὁμμάτων ποιεῖ. Ἐνάργεια est *perspicuitas*, de qua hic non sermo est.

§. 7. Ὡσπερ Περικλῆς ἔφη) Conf. Rhet. I, 7.

Περὶ Λακεδαιμονίων) Ita reposui. Vulgo: περὶ Λακεδαιμόνων. Lectio haec ex vitio typographico orta est, in ed. Aldina obvio.

Καὶ Λεπτίνης — οὐκ ἔᾶν περιιδεῖν) Vide ad h. l. Victorium p. 647. Probat hic, vel ἔᾶν, vel περιιδεῖν, e textu eiiciendum esse, cum ambo verba unum idemque significant, & Plutarchus, hoc dictum etiam afferens, solo ἔᾶν usus sit. Dubitari autem potest, utrum expungas. Equidem τὸ περιιδεῖν uncis seclusi.

Καὶ Κηφισόδοτος) De *Cephisodoto* v. Ruhnken. l. l. p. 141.

Πρὸς Ἐπίδουρον) Ex emendatione Victorii. Legunt ita Cod. antiquissimus, vetus interpres Latinus, Georgius Trapezuntius, & margo ed. Venetae. Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. & Spir. πρὸς Ἐπίδαμνον. Fuit Epidaurus oppidum in intimo Saronico sinu.

Ῥόπαλον τοῦ δήμου) Dedi hunc locum, sicut eum Victorius constituit. Consentit quoque cum nostra lectione margo ed. Venetae. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. omiserunt Ῥόπαλον, & pro τοῦ δήμου habent τοῦ Μήδου, sine sensu. Vetus interpres Latinus: *fustem Medii*. Hoc saltem ferri potest. Georgius Trapezuntius hoc exemplum ignorat.

Σηστὸν δὲ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τὸν δὲ Σηστόν.

Τηλείαν τοῦ Πειραιέως) Aliae edd. τηλίαν. In Cod. antiquissimo Victorii τὴν λείαν perperam; erratum tamen librarii sequitur etiam vetus interpres Latinus, qui vertit: *praedam Pireaei*. Sicut Pitholaus Sestum vocavit *arcam frumentariam Pireaei*, Cato Siciliam dixit *Romanae reipublicae cellam penariam & plebis nutricem*. Cic. in Verrem Or. IV, 2.

Τὴν λήμνην τοῦ Πειραιέως) Λήμη est oculi vitium, quod lucem eiusque usum impedit. Sic lumen Pireaei eiusque gloriam laedebat Aegina.

καὶ Μοιροκλῆς) Suidas h. v. Μυροκλῆς, quam scripturam etiam plures edd. habent. Sed vide Harpocraton. h. v. & Victorium p. 649.

Πονηρότερον εἶναι) Nescio, cur Morelius emendaverit πονηρότερος, quod etiam vulgo legitur. Pristinam lectio- nem restitui.

Ἐκείνον μὲν γὰρ κ. τ. λ.) Confessi sunt Victorius, Anton. Bernard. Mirandulanus, & alii interpretes, se huius exempli vim, & quomodo in eo sit *metaphora secundum analogiam*, non percipere. Optime, puto, verborum sententiam exposuit Salmasius (*de modo usurar.* cap. 2, p. 41.) Is contendit, locum esse corruptum, & corruptelam inde ortam, quod Graeci in scribendo tertiis casibus iota adderent. Igitur legendum esse: ἐκείνον μὲν γὰρ ἐπιτρίτω τόκῳ πονηρεύεσθαι, αὐτὸν δὲ ἐπιδέκατῳ. Iam vero vocabant Athenienses τόκον ἐπιτρίτον *usuram*, quae tertiam partem fortis loco foenoris in annum debebat, sicut ἐπιδέκατον, quae *decimam*; unde patet, τόκον ἐπιτρίτον fuisse *usurarum maximam*, ἐπιδέκατον vero *minimam*. Ergo verborum sensus est: *Moerocles inquit, nihil peius esse illo; illum enim maximas usuras exigere, se tantum minimas.* Analogia itaque consistit in summa & infima usura cum summa & infima improbitate comparata. — *Moerocles* fuit Salaminus, rei-publicae Atheniensium administrator.

Ἀναξανδρίδου) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Spirens. Ἀλεξάνδρου. Sic etiam vetus interpres Latinus & Hermolaus Barbarus. In versione Georgii Trapezuntii textus verba inde a καὶ Μοιροκλῆς usque ad Αἰσίῳν δὲ non translata sunt. Recte dedit Victorius Ἀναξανδρίδου, quod Cod. antiquissimus habet. Meminit Aristoteles Anaxandridae poetæ infra quoque (cap. 11, 12.) Conf. Suidas.

Τὸ μὴ δύνασθαι) Ed. Ingrin. τῷ μὴ δύνασθαι. Melius.

Ἐν πεντασυρίγγῳ νόσῳ δεδεμένον) Edd. Ald. & Basileenses: ἐν πέντε συρίγγων νόσῳ δεδυμένον.

Τὰ καπηλεῖα) Cod. Victorii: τὰ καπηλικά. Idem videtur legisse vetus interpres Latinus.

Τὰ Ἀττικὰ φειδίτια) Edd. Ald. Vener. Basil. Camot. Spirens. φιλίτια. Aliae edd. φιδίτια. Duplex est huius vocis etymologia, παρὰ τὴν φιλίαν, & παρὰ τὴν φειδώ. Melior tamen ea, quam equidem secutus sum. Vid. Victorii Comment. p. 650. Confer Aristor. Polit. II, 7, 8, 9. Cic. Quæst. Tusculan. V, 34. Plura de phiditiis collegit Meur-

fius in *Creta*, in *Laconicis*. Atheniensium comestiones in cauponis Spartanorum temperantiae ac frugalitati plane dispares fuere. Hinc Cyonis sarcasmus.

Καὶ τοῦτο τρόπον τινὰ μεταφορᾶ, καὶ πρὸ ὁμιμάτων) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. καὶ τοῦτο πρὸ ὁμιμάτων τρόπον τινὰ, καὶ μεταφορᾶ. Veram verborum seriem e Cod. antiquissimo, quocum etiam vetus versio Latina facit, restituit Victorius.

Καὶ Ἰσοκράτης) Orat. ad Philippum, in it.

Ἐν τῷ ἐπιταφίῳ) Ex funebri oratione habita a *Lysia* in laudem caeforum, dum Corinthiis Athenienses auxilium ferrent, cap. XVII, p. 514. (ed. Hanov. 1615, 8.)

Τελευτησάντων) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. τετελευτηκότων.

Καὶ ὡς Ἰφικράτης) Abest ὡς ab iisdem edd.

Διὰ μέσων) Victorius: διὰ μέσου.

Καὶ τὸ διὰ μέσου) Ibidem: καὶ τὸ διὰ μέσων.

Παρακαλεῖν τοὺς κινδύνους τοῖς κινδύνοις βοηθῆσοντας) Sic Florus I, 17: *Fabius Maximus periculosissimum bellum periculo explicavit.*

Ἀισχυνθέντες) Ita legitur in omnibus MStis Victorii, & in marg. ed. Venet. Edd. Ald. & Basil. αἰσχύνθητε. Edd. Vener. Camot. & Maiorag. ἡσχύνθητε. Minus bene.

Τὴν εἰκόνα) Chabriae statua ab Atheniensibus in foro posita supplicantis habitum retulit, viz. genu flexo. Perit hinc ipsi praesidium defensionis Lycoleon, cum in capitis periculum ille incidisset. Vid. Cornel. Nep. *Chabr.* in it.

Κινδυνεύοντος γὰρ αὐτοῦ) Recte ita emendavit Victorius e Cod. antiquissimo. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. κινδυνεύοντῶν γὰρ αὐτῶν. Idem expressit vetus interpretes Latinus. Neque tamen de *pluribus*, sed de *uno* Chabria fermo est. Apud Georgium Trapezuntium verba textus inde a καὶ Λυκολέων usque ad καὶ ὅτι Latine non reddita sunt.

Πάντα τρόπον μικρὸν φρονεῖν μελετῶντες) Sunt verba *Isocratis* in Panegyrico. Edd. Venet. Camot. Spir. πάντα τρόπον μελετῶντες ἀεὶ μικρὰ φρονεῖν. Ed. Maiorag: cum nostra lectione consentit, praeterquam quod μικρὰ φρονεῖν habet.

Ὅν γὰρ διαλυμένα) Itidem ex *Isocratis* Panegyrico.

Ἐπὲρ μικρῶν) Edd. Ald. Venet. Camot. Spir. Maiorag. ὑπὲρ μικροῦ.

ᾠοτι καὶ) Ex emendatione Victorii, quam omnes libri MSti, & vetus interpres Latinus confirmant. Edd. Venet. Camot. Spirens. Maiorag. ἔτι καί.

καὶ τοῦ πρὸ ὁμμάτων ποιεῖν) Edd. Ald. Basil. & Riccob. καὶ τῷ πρὸ ὁμμάτων ποιεῖν.

C A P. XI.

§. 1. Τί λέγομεν) Aliae edd. τί λέγωμεν.

§. 2. Τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, φάναι, εἶναι τετράγωνον) Plato in Protag. (Opp. T. III, p. 145 ed. Bip.) λέγει γὰρ πού Σιμωνίδης πρὸς Σκόπταν τὸν Κρέοντος υἱὸν τοῦ Θετταλοῦ, ὅτι ἄνδρα ἀγαθὸν μὲν ἀλαβέως γενέσθαι χαλεπὸν, χερσὶ τε καὶ ποσὶ καὶ νόῳ τετράγωνον, ἀνευ λόγου τετυγμένον. Confer Aristot. Ethic. ad Nicom. I, 10.

Ἄνθοῦσαν ἔχοντος τὴν ἀκμὴν) Verba Isocratis in Orat. ad Philippum prooem. Recte emendavit ἔχοντος e Codd. MStis Victorius; nam edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. habent ἔχοντα.

Σὲ δ', ὡς περ ἀφετόν) Ex eadem Isocratis oratione. Eadem edd. ἀφετέον. Non bene; quamvis hoc quoque reddiderit vetus interpres Latinus. Omisit omnino id exemplum Georgius Trapezuntius.

Τὸν τευθεῖν οὖν Ἕλληνες αἰζάντες ποσὶ) Est senarius Euripidis Iphigen. in Aul. v. 80. Valde corrupte tam in Codd. MStis, restante Victorio (Comment. pag. 657), quam in edd. pluribus legitur. Edd. Ald. Basil. Spir. τὸ ἐλευθέριοι δ' Ἕλληνες αἰζάντες ποσὶ, nec aliter habent edd. Venet. Camot. Maiorag. quae tamen δὲ omittunt. Margo ed. Venetae, τοῦλευθερον Ἕλληνες αἰζάντες δοροί. Sic etiam Codd. quidam MSti. Alii Codd. τοῦ λαθεῖν Ἕλληνες; alii: ἐλευθέροις δ' Ἕλληνες. Vetus interpres Latinus vertit: *Ei hoc, Libertatem Graeci accersientes. Hoc Accersientes operatio & metaphora; cito enim dicit. Tria postrema verba textus Graecus non agnoscit. Melius Georgius Trapezuntius: At Graeci pedibus liberis irruerunt; nam irruere & translatio & actio est; velocitatem enim ostendit. Cum Trapezuntius quoque addiderit commation, quod textus ignorat, probabile est, verba quaedam excidisse. Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Spirens. post sequentia ἐνέργεια καὶ μεταφορὰ adiciunt: ταχὺ γὰρ λέγει.*

§. 3. Τὸ ἐνέργειαν ποιεῖν) Sic recte Codd. MSti Victor.

& vetus interpres Latinus. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spirens. τὸ ἐναργὲς ποιεῖν.

Ὅϊον ἐν τοῖσδε) Ibidem & in edd. Riccob. & Maiorag. οἶον ἐν τούτοις.

Ἀὐθις ἐπὶ δάπεδόν τε) Est versus Homericus Od. XI, 597. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Spirens. Maiorag. αὐθι δ' ἐπὶ δάπεδον δέ. Ed. Ifingr. αὐτι. Ed. Riccob. αὐτις, quae ceteroquin cum nostra lectione conspirat. In vulgatis Homeri edd. versus ita legitur:

Ἀὐτις ἔπειτα πέδονδε κυλίνδετο λάαις ἀναίδης.

*Ἐπτατ' οἷστὸς) Iliad. XIII, 587.

*Ἐπιπτέσσαι μενεαίων) Iliad. IV, 126.

*Ἐν γαίῃ ἴσταντο) Iliad. XI, 573. Conf. XXI, 168.

Αἰχμὴ δέ) Iliad. XV, 542. Vide etiam Hartungi Decur. I, 9.

§. 4. Ἐν ταῖς εὐδοκιμούσαις) Abest articulus ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Versus sequens Homericus exstat in Iliad. XIII, 799.

§. 5. Καὶ μὴ φανερῶν) Ex emendatione Victorii. Sensus particulam negandi exigit, & ruetur eam quoque Cod. antiquissimus. Ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. & Spir. nec non a vetere versione Latina, μὴ abest.

Καὶ τὸ ἀνωμαλίσθαι) Edd. Ald. & Basileenses: καὶ τὸ ἀνωμαλεῖσθαι. Ed. Riccob. καὶ τὸ ὀμαλεῖσθαι. Respexisse Aristotelem coniicit Victorius (Comment. pag. 661) ad locum Isocratis in Or. ad Philippum, ubi hic ostendit, se intelligere, nullo modo id ad exitum perducere potuisse, quod suadebat regi, eo tempore, quo Athenae principatum Graeciae obtinebant, aut cum postea Sparta rerum potita est; nullo enim negotio utramlibet ipsarum disturbaturam ea consilia fuisse; cum autem cuncta adaequata iam sint, ob incommoda multa accepta in bello, existimare se viam eius rei conficiendae facilem esse. Verba Isocratis sunt: νῦν δ' οὐχ ὁμοίως ἐγνωκα περὶ αὐτῶν· οἶδα γὰρ, ἀπάσαις ὀμαλισμένας ὑπὸ τῶν συμφορῶν. Fateor, me Aristotelis verba non satis percipere.

§. 6. Ὁ λέγει Θεόδωρος) Intelligitur Theodorus Byzantius, Sophista.

*Ἄλλ' ὥσπερ οἱ) Sensum turbat οἱ. Victorius propterea legendum esse censuit ὥσπερ οἱ. Verum abest οἱ ab ed. Ifingrin. quare puto illud librarii cuiusdam culpa in textum migrasse. Uncinos adhibui.

Ἔστειχε δ' ἔχων) Versus incerti poëtae.

Τὰ δὲ παρὰ γράμματα) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. τὰ δὲ παραγράμματα. Male.

Ὁ λέγει, λέγειν) Recte addidit Victorius λέγειν e Codice antiquissimo, & vetere versione Latina. Abest illud ab edd. Victorianâ antiquioribus.

Θράττει σε) Nicon citharoedus ex Thracia oriundus mulierem servam matrem habuit. Exprobraturus hos natales illi dixit Theodorus, Θράττη σε, *Thacia mulier te (peperit.)* Litera autem η in diphthongum ει mutata, ne exprobratio in calumniam abiret, dixit θράττει σε, *conturbat te (aliquis.)* Igitur aliud dixit, aliud intellexit. Ed. Isingr. pro θράττει legit ταραττει non bene.

Βούλει αὐτὸν πέρσαι) Fateor, me lusum verborum in hoc exemplo non satis capere. In verbo πέρσαι fallaciam late-re, patet; sed, quomodo eam explicem, dubius haereo. Franciscus Medices, Victorii familiaris, arbitratus est, pro πέρσαι reponendum esse πέρσαι, & allussisse Theodorum, vel quicumque huius dicti auctor fuerit, ad carmen heroicum Timothei Milesii *Persae* inscripti, (de quo v. Poët. cap. 2 sub fin. Pausan. in Arcad. p. 701 ed. Kuhn. Plutarch. Vit. Philopoemen. Opp. T. I, p. 362 ed. Sylb. & Suidas v. Τιμόθεος) verum non video, quidnam in hoc sit *faceti*? Multo magis arridet Maioragii interpretatio. (Comment. p. 242.) Is opinatur, Graecis fuisse verbum πέρσαι, usurpatum de iis, qui Persarum rebus faverent; sicut Pythia Demosthenem dixerit φιλιππίζειν, quoniam Philippi Macedonis rebus studeret. Quam interpretationem si amplectaris, clara est fallacia. Βούλει αὐτὸν πέρσαι verti potest primo: *Vin' eum perdere*; deinde: *Vin' eum Persis favere.*

§. 7. Ἄλλ' οὐχ οὕτω λέγει) Cod. antiq. Victorii addit: ἀλλ' ἄλλως.

καὶ ἀρχὴν οὐχ, ὃ εἶπεν) Edd. Venet. Camot. & Maiorag. καὶ μὴ ἀρχὴν, duplicata negatione. Quod si malis, tum ita interpungendum erit: καὶ μὴ ἀρχὴν, οὐχ, ὃ εἶπεν.

§. 8. Ἄνάσχετος οὐκ ἀνάσχετος) Prius ἀνάσχετος videtur nomen proprium esse. Sic Latini: *Lepidus non lepidus. Cato non Cato.* Cic. divinat. in Verrem cap. 17: *repente e vestigio Verres ex homine, tanquam aliquo Circaeo poculo factus est verres.* Cod. Victorii priori loco habet ἀσχετος.

Ἡ σε δεῖ ξένον) Restitui ξένον ex ed. Isingr. Vulgo ξένος. Cuiusnam poëtae sit senarius, nescio.

"Η ἀξίον ἀποθανεῖν) Nonnullae edd. ἢ ἀξίον γ' ἀποθανεῖν. Infra, ubi idem exemplum repetitur, nonnullae edd. pro ἀξίον γ' habent ἀξίον γάρ. Sequentia commata usque ad §. 9 non expressit Georgius Trapezuntius.

§. 9. Τοσούτω μᾶλλον) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τοσούτω εὐδοκιμεῖ μᾶλλον.

§. 10. Εἰ τὸ λεγόμενον ἀληθές) Sic e Codd. pluribus & vetere versione Latina correxit iam Victorius. Idem tuentur edd. Ald. Basil. Riccob. Maiorag. Edd. Venet. Camot. Spirens. Morel. Sylburg. Casaub. ἢ τὸ λεγόμενον ἀληθές.

Ἔστι γὰρ ταῦτα) Edd. Ald. & Basileenses, ἔστι γὰρ ταυτί. Attice.

Τὴν ἀξίαν δεῖ γαμεῖν τὸν ἀξίον ἀλλ' οὐκ ἀστέιον) Excidit commation hoc in edit. Camot.

καὶ ἀντίθεσις) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. καὶ ἀντίσσωσις. Georgius Trapezuntius vertit: & si comparitasque insit. Nescio an melius.

καὶ ἔχει ἐνέργειαν) Margo ed. Venetae καὶ ἔχει ἐνάργειαν. Minus bene.

§. 11. Αἰεὶ γὰρ) Edd. Ald. & Basil. ἢ γάρ.

Φόρμιγξ ἄχορδος) Ex Theognidis carmine quodam hodie deperdito. Conf. Demetr. §. 85, & Schneiderum ad h. l. pag. 139.

§. 12. Οἷον, πιθήκῳ ἀυλητὴν λύχνῳ φακαζομένῳ εἰς μύωπα) Valde obscurus est hic locus atque etiam corruptus. Edd. Ald. & Basil. πιθήκῳ (vitiose impressum est in Ald. πιθύκῳ) ἀυλητικῷ λύκῳ φακαζομένῳ εἰς μύωπα. Codd. quidam Victorij habent: πιθήκῳ ἀυλήτη. Ed. Venet. πιθήκῳ ἀυλητὴν, λύκῳ κ. τ. λ. Marg. edd. Venet. & Ifingr. nec non edd. Camot. Riccob. Maiorag. πιθήκῳ ἀυλητὴν, λύχνῳ κ. τ. λ. Ed. Spir. πιθήκῳ ἀυλητικῷ, λύχνῳ κ. τ. λ. Equidem Victorij lectionem revocavi, quae Codicem antiquissimum, & veterem versionem Latinam sequitur. Nam in edd. recentioribus pro λύχνῳ legitur λύκῳ. Praepositionem εἰς meo periculo uncis seclusi, quoniam ea sensum turbat. In φακαζομένῳ omnes Victorij Codd. consentiunt. Georgius Trapezuntius vertit: *velut, simiae pulsanti, aut lupo ad calcem madefacto*. Quid hoc sibi velit, ignoro. Sensus totius loci hic est: *Assimilant autem sic: velut, simiae tibicinem (tibiastem inflantem); stillanti lucernae hominem lusciosum*.

§. 13. Πάκει οἰκίας) Ita legunt Codd. Victorij, & vetus interpres Latinus. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot.

Riccob. *ράκει οικέτου*. Margo ed. Venet. *ράκει οικείας*. Vitiolē. Georgius Trapezuntius commation hoc omisit.

καὶ ἐὰν εὐδοκιμῶσι) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spirens. *καὶ ἐὰν εὐ εὐδοκιμῶσι*. Ed. Ifingr. inter *εὐ* & *εὐδοκιμῶσι* distinguit, quae tamen lectio, ut recte monet Sylburgius, stare non potest, nisi forte mutato verbi modo legas: *καὶ ἐὰν εὐ, εὐδοκιμῶσι*. Verum abest *εὐ* ab omnibus Codd. MStis. Margo ed. Venetae habet: *καὶ ἐὰν μὴ εὐδοκιμῶσι*. Minus bene. Sensum in versione Latina exprimere studui.

Ὡσπερ σέλινον) Senarius hic, & sequens, incerti poetae sunt.

τῷ κωρύκῳ) *Κωρύκω*, velut nomen proprium, maiusculo K scriptum est in pluribus edd. sed rectius minusculo scribes, & appellative accipies pro *bulga*, seu *sacco coriaceo*, ut Suidas & Hesychius interpretantur. Turnebus quoque (Adversar. X, 10) *sacculum* interpretatur, & *κωρυκομαχίαν* apud Caelium Aurelianum (Chron. XV, 12) pugillatorii follis ludum *videri ait*. Similiter *Coryceum* Viruvio esse locum, in quo ludere solent coryco. *Sylb.*

§. 14. *Πεισόμενος αὐτός*) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. *πειρώμενος αὐτόν*. Ed. Ifingrin. *πειρώμενος αὐτόν*. Parum apte.

Ὦς ὁ Καρπάθιος — τὸν λαγὼ) Cum Carpathi incolae leporibus carerent, unus eorum par leporum introduxit, unde tanta eorum multitudo propter foecunditatem exorta est, ut omnes fructus absumerentur. Iulius Pollux Onomast. V, 12. Erasmi Adag. Chil. II, Cent. I, 81.

§. 15. *Ὡμίθητε γὰρ, αὐτόν εἶναι συκαμίνων τάλαρον*) Cod. antiq. Victorii: *ὥθη τότε δ' ἂν αὐτόν εἶναι συκαμίνων κάλαθον*. Eadem fere vetus interpres Latinus expressit. Vulgatum defendit Victorius p. 675.

Ζυγομαχῶν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. *ζυγομαχεῖ*. Sed vide supra in textu §. 13.

Ὡμίθητ' ἂν) Cod. antiq. Vict. & vetus interpres Latinus: *ὥθη*. Edd. Ald. Basil. Riccobon. *ὥθη δ' ἂν*. Edd. Vener. Camot. & Maiorag. *ὥθη δ' ἂν*.

Φιλάμμουνα) Aliae edd. ut Ald. *Φιλάμωνα*: aliae *Φιλάμμουνα*. Vitiolē.

Τὰ σέλινα φορεῖ) Reposui *φορεῖ*, quod supra etiam legitur. Tuentur idem edd. Ald. & Basileenses. Vulgo *φορεῖν*.

Ῥιήθην δὲ) Cod. antiq. Victorii: Ῥήθησαν δέ. Edd. Ald. Basil. & Riccob. Ῥήθη δέ.

§. 16. Σφοδρότητα) Ex Codd. restituit Victorius. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. σφοδρότερον. Οὐδ' εἰ μοι τόσα δόση) Sunt verba Achillis irati ad Ulysssem de Agamemnone loquentis. Hom. Iliad. X, 385. Pro τόσα δόση Cod. Victorii & vetus interpres Latinus habent τόσα δαίης. Perperam.

C A P. XII.

§. 2. Οἶον Χαιρήμων) Vide supra Rhet. II, 23. Poët. c. XXIV. De Lycimnio, cuius mentio fit postea, conf. supra III, 2, & infra cap. XIII.

Οἱ μὲν τῶν γραφικῶν) Cod. antiq. Victor. & vetus interpres Latinus: οἱ μὲν τῶν γραφῶν.

Οἱ δὲ τῶν ῥητόρων εὖ λεχθέντες) Cod. Victor. οἱ δὲ τῶν ῥητόρων ἢ τῶν λεχθέντων. Eodem modo vetus interpres Latinus, qui tamen ἢ non expressit. Edd. Ald. & Basileenses οἱ δὲ τῶν ῥητόρων εὖ λεχθέντων. Secutus sum Victorium, licet verbis in textu positus mendum adhuc subesse suspicer. Georgius Trapezuntius vertit: *oratores autem boni, cum legantur, agrestes videntur*. Conf. iudicium Quintilianii (Inst. XI, 3) de Hortensii orationibus.

Φαίνεται εὐήθης) Edd. Ald. & Basileenses: φαίνεται εὐήθης. Minus bene.

Ἐν δὲ ἀγωνιστικῇ καὶ οἱ ῥήτορες χρωῶνται) Sic fide antiquissimi libri emendavit Victorius. Edd. Ald. & Basileenses: ἐν δὲ ἀποδεικτικῇ. Edd. Venet. Camot. Spirens. Maiorag. ἐν δὲ ἀποδεικτικῇ. Georg. Trapezuntius: *At vero in demonstratione oratores uiuntur*. Cf. Demetr. de elocut. §. 271.

Ἔστι γὰρ ὑποκριτικὰ) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Venet. Camot. Riccob. Maiorag. ἔστι γὰρ ὑποκριτικῇ.

§. 3. Ὅπερ ὡς περ ὀδοποιεῖ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spir. Riccob. Maiorag. omittunt ὡς περ, quare uncinos adhibui. Eaedem edd. mox pro οὗτος ἐστὶν ὁ κλέψας legunt οὗτος δὲ ὁ κλέψας.

Φιλήμων ὁ ὑποκριτής) Cod. Vict. & vetus interpres Latinus: Φιλήμων ὁ ὑποκριτικός. Anaxandriae fabula Γερωντόμανία inscripta laudatur etiam ab Athenaeo Dipnosopli XIII, p. 570, E. ubi sermonem in ea habitum esse de Rhadamanthye & Palamede, ut inventoribus facetiarum, traditur. Leguntur ibidem ipsius poëtae verba. Fragmentum

correxit Toup. Emendatt. in Suidam I, pag. 134 ed. Lipsf. Pro 'Αναξανδριδου nonnullae edd. male 'Αλεξανδριδου.

Γίνεται δὲ τὸν δοκὸν φέρων) Viderur innuere Aristoteles μοροτονίαν, vulgare illud pronuntiantium vitium, & staturium corporis in dicendo habitum, qualis est *trabem gestantis*.

§. 4. Δύλον, ὅτι τὸναντίον ἔσται τὸ ἐν πολλά. ἔχει οὖν αὐξήσιν) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Vener. Basil. Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. δύλον, ὅτι ἔσται τὸ ἐν πολλά. τὸναντίον οὖν ἔχει αὐξήσιν.

Δοκεῖ δὲ ὑπεριδεῖν, ὅσα εἶπον, ὅσα φημι) Aliter haec leguntur in MSis Victorii, & quidem ita: πολλὰ δοκεῖ ὑπεριδεῖν, ὅσα εἶπον, omiſſis verbis ὅσα φημι, quae nec vetus interpres Latinus expressit.

Καὶ Ὀμηρος ἐν τῷ) Iliad. II, 671 :

Νιρῆυς δ' αὖ Σὺμβην ἄγε τρεῖς νῆας εἴσας,
Νιρῆυς, Ἀγλαῖης δ' υἱὸς, Χαρόποιό τ' ἀνακτος,
Νιρῆυς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε.

Πολλὰ εἴρηται) Cod. Victorii: πολλὰ λέγεται.

§. 5. Ἡ μὲν οὖν δημογραφικὴ λέξις) Edd. Vener. Camot. Morel. Sylburg. Cafaub. εἰ μὲν οὖν δημ. λέξις. Perperam. Ἡ ἐνὶ κριτῇ) Edd. Vener. Camot. & Maiorag. εἰ ἐνὶ κριτῇ. Melius forſitan.

Λέξις γραφικώτατη — ἔργον αὐτῆς) Edd. Ald. Basileenses, & Riccob. λέξις γραφικώτατον — ἔργον αὐτοῦ.

§. 6. Τὸ γὰρ ἠδεῖαν εἶναι) Cod. Victor. τὸ δὲ ἠδ. εἶναι.

οὐδὲ ἂν σύντομος. ἀλλὰ δῆλον, ὅτι τὸ μέσον ἀρμόττει) Sic recte e MSS. correxit Victorius. Edd. Ald. Vener. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. οὐδὲ ἂν σύντομον. ἀλλὰ δηλόγοσι τὸ μέσον ἀρμόττειν.

Καὶ ὁ ῥυθμὸς) Exciderunt verba haec operarum incuria in ed. Lipsf.

C A P. XIII.

§. 1. Καὶ τότε ἀποδείξαι) Cod. Victor. & vetus interpres Latinus: καὶ τοῦτ' ἀποδείξαι. Nescio an melius.

§. 3. Ἄλλ' οὐχ, ἢ συμβουλή) Codd. quidam Victorii & edd. Ald. Vener. Basil. & Riccob. ἀλλ' οὐχ ἢ συμβουλή. Nostrum defendit Victorius, & tuetur quoque margo ed. Venerae. Georgius Trapezuntius: *verum non ita deliberatio.*

Ἐτι οὐδὲ) Edd. Ald. Vener. Basileenses, Camot. Spirens. Maiorag. ἐτι δὲ οὐδέ.

Τοῦ μήκουσ ἀφαιρεῖσθαι. Ἀναγκαῖα ἄρα μόρια) Edd. Ald.

Venet. Basil. 1. 2. Froben. τοῦ μήκους ἀφερομένου (Spir. ἀφαιρουμένου) ἀναγκαῖα ἄρα μέρη. Emendavit Victorius e MSS. & veterē versione Latina. Receptam lectionem habet iam margo ed. Venet.

§. 5. Οἱ περὶ Θεόδωρον) Vid. Rhet. II, 23. Platon. Phaedr. p. 1235 ed. Francof.

Καὶ ἐπέξελεγχος) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. καὶ ἐπέλεγχος. εἶδος τι λέγονται) Eaedem edd. εἶδος τι λέγοντας. In sequentibus pro κενὸν nonnullae edd. κοινόν. Perperam.

C A P. XIV.

§. 1. Ὅ, τι ἂν εὖ ἔχωσιν) Restituit eū e Cod. antiq. & veterē versione Latina Victorius; nam abest illud ab edd. Victorianā antiquioribus.

Οἰκεῖον ὑπάρχει) Ed. Ifingr. οἰκεῖον ὑπάρχειν.

§. 2. Ἐν τῷ Ὀλυμπικῷ) Correxit Victorius ita. Aliae edd. Ὀλυμπιακῷ. Cf. cum hac § Arist. Problem. Sect. XXX.

§. 3. Ἡ τοὺς τοιοῦτους) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. οὐ τοὺς τοιοῦτους. Sic etiam Georgius Trapezuntius. At Cod. antiq. & vetus interpres Latinus nostrum habent.

Ὅντες ἀδελφοί) Itidem ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. (quae tamen in margine nostrum offert) Basil. 1. 2. Froben. Camot. Spir. Maiorag. ὄντες ἀλλήλοις. Ed. Ifingr. ὄντες λαμβάνουσι.

§. 4. Οἶον Χοιρίλος, Νῦν δ', ὅτε πάντα δέδασται) Choerilus hic intelligitur Samius, poeta epicus, notus carmine de bellis Graecorum cum Dario & Xerxe. Fragmentum ab Aristotele in textu allatum a Graeco interprete plenius servatum est:

Ἄ μάκαρ, ὅστις ἔην κείνον χρόνον ὕδρις αἰδῶν,
Μουσῶν δερῶπων, ὅτ' ἀκείρατος ἦν ἔτι λειμών.
Νῦν δ', ὅτε πάντα δέδασται, ἔχουσι δὲ πείρατα τέχνη,
Ἵστατοι, ὅσπερ δρόμου καταλειπόμεθ', οὐδέ τοι ἔσται
Πάντη παπταίνοντα νεοζυγῆς ἄρμα πελάσαι.

Cf. Mureti Var. lect. XII, 14. Alius est Choerilus Atheniensis, laudatus Aristoteli Topic. VIII, 1, 24.

Λόγων προοίμια) Sic habent omnes libri MSti Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. λεγόμενα προοίμια. Minus bene.

§. 5. Τοῦ δικανικοῦ προοίμια) Ed. Cam. προοίμιον. Vitiose.

Διὰ σὲ καὶ τεὰ δῶρα, εἴτε σκύλα) Exemplum hoc e lyrici poetæ carmine hodie deperdito petatum est. Ut in textu legitur, habent quoque omnes Codd. MSi, vetus versio Latina, & edd. Ald. & Basil. Georgius Trapezuntius: *Propter te, atque munera tua, immo praedas.* Edd. Ven. Camot. & Spir. legunt: οἶον, ἦλθεν εἰς σὲ, διὰ σὲ καὶ τεὰ δῶρα, καὶ εὐεργετήματα, καὶ τὰ σκύλα, ᾧ θεῷ Διόνυσε. Ed. Maiorag. cum nostra lectione conspirat, praeterquam quod pro εἴτε σκύλα agnoscit καὶ τὰ σκύλα.

§. 6. Ἐν δὲ τοῖς λόγοις) Graecus Schol. & vetus interpres Latinus: ἐν δὲ τοῖς προλόγοις.

Περὶ οὗ ἢ ὁ λόγος, καὶ μὴ κρέμνται) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. περὶ οὗ ἦν ὁ λόγος, καὶ μὴ κρέμνται. Ed. Spirens. κρέμνται in ceteris cum illis convenit.

Ἦγεο μοι λόγον ἄλλον) Videtur initium carminis Chorrili de bellis Graecorum cum Persis esse, ut iam odoratus est Wolfius, sagacissimi ingenii Criticus, in Schellenberg. Reliq. Antimachi Coloph. pag. 39.

Ἔμοι πατὴρ ἦν Πόλυβος) Versus est ex Sophoclis Oedippo tyranno, sed non ex prologo; nam occurrit demum in tertio tragoediae actu. Recte igitur monet Schraderus, in nostris Sophoclis Codd. aut traiecta istuc esse verba, aut memoriam fefellisse Aristotelem, aut in alia quadam Sophoclis fabula ita olim lectum fuisse, quae ad nos non pervenerit. Pro Πόλυβος nonnullae edd. male habent Πολύβιος.

Τί ἐστι τὸ τέλος) Abest τί ἐστι ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

§. 7. Περὶ αὐτοῦ μὲν — περὶ διαβολῆν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. μέντοι — διαβολῆς. Ed. Spir. quoque agnoscit μέντοι. Nostrum exhibuit Victorius e Codd. MSis.

Διαβλητέον) Ed. Ifingr. διαβολητέον. Perperam.

Ἴνα μνημονεύωσι) Edd. Ald. Venet. Basileens. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Ἴνα μνημονεύωσι.

Ἐκ τοῦ εὐνοῦ ποιῆσαι) Eaedem edd. ἐκ τε τοῦ εὐν. π.

§. 9. Τὸ προσεκτικὸς ποιεῖν) Ibidem: τὸ προσεκτικὸν π. Πανταχοῦ γὰρ ἀνιάσει) Edd. Ald. Venet. Basileens. 1. 2. Froben. Cam. Riccob. πανταχοῦ γὰρ ἀνιάσει. Ed. Ifingr. ἀνιάσουσι. Non bene. Nostrum tuetur etiam margo ed. Ven.

Οὐδὲν γὰρ) Eaedem edd. αὐδὲ γὰρ.

"Οτε νυστάζοιεν) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. ὅτε νυστάζειεν. Ed. Ifingrin. νυστάξειαν. Plato in Cratylo (Opp. T. III, p. 231 ed. Bip.): εἰ μὲν οὖν ἐγὼ ἤδη ἠκηκόειν παρὰ Προδίκου τὴν πεντηκοντάδραχμον ἐπίδειξιν, ἢν ἀκούσαντι ὑπάρχει περὶ τοῦτο πεπαιδεῦσθαι, ὡς φησιν ἐκεῖνος, οὐδὲν ἂν ἐκόλυσέ σε αὐτίκα μάλᾳ εἰδέναι τὴν ἀλήθειαν περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος· νῦν δὲ οὐκ ἀκήκοα, ἀλλὰ τὴν δραχμιαίαν. Cf. Suidas v. Πρόδικος.

§. 10. Ἄναξ, ἐρῶ μὲν, οὐχ ὅπως σπουδῆς ὑπο) Est fenarius ex Antigone Sophoclis v. 223, dictus ab eo, qui Polynicem contra regis edictum sepultum esse, Creonti nuntiabat. Apud Sophoclem pro σπουδῆς legitur τάχους· verum Schol. agnoscit σπουδῆς.

Τί φροimiάζη) Sic Thoas rex Iphigeniam, longo exordio urentem, interpellat ap. Eurip. Iphig. in Taur. v. 1162.

Καὶ οἱ πονηρὸν τὸ πρᾶγμα) Edd. Ald. Ven. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. post πονηρὸν insertum habent δέ.

§. 11. Ἐπεὶ δὲ εὖ λέγεται) Homer. Odyss. VII, 327.

Ἐκ τῶν τοῦ δικανικοῦ λόγου) Sic habent Cod. antiquissimus Victorii, & vetus interpres Latinus. Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἐκ τῶν τοῦ δικανικοῦ λόγου.

Οὐδὲν γὰρ προεξαγωνίσας) Edd. Venet. Basil. Camot. Ifingr. Spir. Maiorag. οὐδὲν γὰρ προεξαγωνίσας. Perperam.

C A P. XV.

§. 2. Ἄλλος τρόπος) Eaedem edd. τόπος, solemn permutatione. Nostrium tuentur Codd. MSti. Sic & infra.

Ἡ οὐ τοῦτω) Ex emendatione Victorii, Codd. MStos & veterem versionem Latinam secuti. Habet idem margo Venet. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἢ οὐ τοῦτο. Minus bene; nam sequitur ἢ ὡς οὐ τηλικούτον.

Περὶ γὰρ τοιούτων) Eaedem edd. περὶ γὰρ τούτων.

Πρὸς Ναυσικράτην) De Nausicrate s. Naucrate, Erythraeo, Isocratis discipulo, v. Ruhnken. l. 1. p. 160. Taylor. Lect. Lysiac. cap. III.

§. 3. Εἰ, ὅπως τοῦτο γένηται, ἐποίουν) Num legendum ἐποίει;

§. 5. Εἰ ἐμπεριλαμβάνονται) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. εἰ ἄλλοι ἐμπ. Georgius Trapezuntius: s. alii quoque comprehenduntur.

καὶ ὁ δεῖνα ἄρα) Abest hoc commation a nonnullis MSis, & a versionibus cum veteris interpretis, tum Georgii Trapezuntii.

§. 6. Εἰ ἄλλους διέβαλεν) Plures edd. διέβαλλεν. Minus arte.

§. 7. Ἐκ τοῦ ἀντιδιαβάλλειν) Sic elegantius Cod. antiquissimus Victorii. Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. ἐκ τοῦ ἐναντίου διαβάλλειν.

§. 8. Ὡς περὶ Εὐριπίδης πρὸς Ὑγιαίνοντα ἐν τῇ Ἀντιδόσει κατηγοροῦντα, ὡς ἀσεβῆς) Nefariam sententiam, haec verba in textu sequentem, protulit Euripides in Hippolyto v. 612. Coniicit Valckenaerius ad h. v. p. 232, pro Ὑγιαίνοντα scribendum esse Ὑγιαίνετον. Τῇ Ἀντιδόσει significatur oratio de bonorum permutatione. Suidas v. ἀντιδόσις. Cf. laudd. Valckenaerio H. Vales. in Mauffaci Differratt. pag. 204, & Ezech. Spanhem. in Aristoph. Ran. v. 102 & 797. Monuit idem Vales. in Menagianis T. I, pag. 148, confusa esse de hoc Euripidis versu Aristoteli dicta cum iis, quae de Euripidis Ixione Plutarchus tradidit T. II, pag. 19, E. Ut ἀσεβῆς mutes in ἀσεβῶν, non est necesse.

Εἰ βούλεται κατηγορεῖν) Edd. Ald. Basil. Riccob. εἰ ἐβούλετο. Edd. Venet. Camot. Maiorag. ἢ ἐβούλετο, id quidem non bene.

§. 9. κρίσεις ποιεῖ) Eaedem edd. addunt: καὶ ὅτι οὐ πιστεύει τῷ πράγματι. Georgius Trapezuntius: & quod rebus non credit.

Ὅσον ἐν τῷ Τεύκρω ὁ Ὀδυσσεύς) Memoratur Sophoclis Tragoedia Τεύκρος inscripta apud Schol. Aristophan. Nub. v. 583. Cf. Steph. Byz. v. Κυχρεῖος.

§. 10. Τὸν ἐπαινοῦντα μικρὸν) Sic dedi e margine ed. Venet. nam sensus hanc lectionem exigit. Vulgo: τῷ ἐπαινοῦντι μικρὸν.

καὶ τῷ ἀπολυμένῳ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. καὶ τῷ ἀπολογουμένῳ.

Ὅτι ὁ Διομήδης) Homer. Iliad. X, 242 sq.

C A P. XVI.

§. 3. Δεῖ δὲ τοὺς μὲν γνωρίμους) Ita exhibui auctoritate fretus Codd. MSS. plurimorum & veteris interpretis Latini. Nec aliter legunt edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. & Victorii. Interea non tacebo, Cod. antiquissimum Victorii & Georgium Trape-

zuntium tueri τὰς μὲν γνωρίμους, quod etiam agnoscunt edd. Morel. Sylb. Casaub. Schrader. Londin. & Lipsf. Videntur tamen sequentia διὸ οἱ πολλοὶ huic lectioni non favere; nec patet, quomodo in τὰς suppleri possit πράξεις, cum nihil eiusmodi antecesserit.

Ὅν γὰρ πολλοὶ ἴσασιν) Post haec verba est in textu nostro, & in aliis quoque edd. ut in Morel. Sylb. Casaub. cett. signum lacunae positum, cuius breviter rationem reddam. Primum monendum est, legi in omnibus fere edd. excepta Victoriana eamque secutis, ut & Lipsiensis, eadem repetita, quae supra (Rhet. I, 9) ab Aristotele dicta sunt, inde a verbis: ἔστι δὲ ἔπαινος — τὸ δὲ μὴ κωλύον μετατεθῆ. Haec ab imperito quodam librario temere huc translata esse, in oculos incurrit; quare in textum ea non admisi. Deinde veritus est Victorius (Comment. p. 718), ne aliqua in textu desiderentur; sequentiā enim, particulā illa exturbatā, ad iudicialis generis narrationem pertinent, cum praeteritus omnis sermo manifesto de demonstrativis narrationibus fuerit. Hinc signum lacunae.

§. 4. Ὡσπερ ὁ τῶ μάττοντι ἐρωμένῳ) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. ὥσπερ ὁ τῶ μάττοντι ἐρρωμένως, σκληρὰν δὲ μαλακῆ μάξει. Ed. Riccob. ὥσπερ ὁ τῶ μάττοντι ἐρρωμένῳ, σκληρὸν ἢ μαλακὸν μάξει. Nostram lectionem Victorio approbatam tuetur quoque marg. ed. Ven.

τί δ', ἔφη, εὐ ἀδύνατον) Eaedem edd. τί δ' εὐ, ἔφη, ἀδ.

ἢ τῶ ταχύ, ἢ τῶ συντόμως, ἀλλὰ τῶ μετρίως) Ed. Isingr. ἢ τὸ ταχύ, ἢ τὸ συντόμως, ἀλλὰ τὸ μετρίως.

Ἔσα ποιήσει) Edd. Ald. Basil. & Riccob. Ἔσα ποιήσει.

ἢ βεβλαφέναι) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Maiorag. ἢ βεβλακέναι, quod referendum esset ad βλάζειν. Hesych. βλάζειν, τὸ μωραίνειν.

§. 5. Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο) Ante haec nonnullae edd. male insertam habent disiunctivam ἢ, quam recte Victorius delevit. In antecedentibus post ἔσα εἰς τὴν σὴν ἀρετὴν margo ed. Venet. interponit ἢ εἰς πατέρου.

τοὺς ἀφισταμένους Αἰγυπτίους) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Maiorag. mendose τοὺς ἀφισταμένους Αἰγύπτου. Vid. Herodot. II, 30.

§. 6. Περὶ τὸ ὁμολογούμενον) Margo ed. Venet. παρὰ τὸ ὁμολογούμενον. Non bene.

§. 7. Ἔτι πεπραγμένα) Ed. Isingr. ἔτι μὴ πεπραγμένα. Nescio an melius.

Παράδειγμα ὁ Ἀλκινόου ἀπόλογος) Innuit Aristoteles Ulyssis longam cum Alcinoο confabulationem Odyss. IX, 83 sq. Singulis partibus carminum Homericorum sua nomina ab argumento ducta imposita fuisse, testati sunt plures. Aelian. V. H. XIII, 14. *Alcinoi apologus* in proverbium abiit, si quis sermone nimis prolixo uteretur; vid. Pollux Onomast. lib. VI, ubi nomina, quibus vocaretur loquax, collecta sunt. Memoravit eum Aristoteles quoque Poët. cap. XVI. Plato de Republ. lib. X, pag. 345 Opp. T. VII ed. Bip. Ἀλκίνοου γε ἀπόλογον ἐρῶ.

Ὅτε πρὸς τὴν Πηνελόπην ἐν ἐξήκοντα ἔτεσι) Quae Alcinoο fuisse narraverat Ulysses, (nam sunt ab Homero in *quatuor libris* perscripta,) ea Penelopae brevius exposuit (Odyss. ψ', 262 — 288), & quidem *viginti sex* versibus, non *sexaginta*, ut textus habet. Itaque in nostro loco aut est error librariorum, aut ipsius Aristotelis, aut defecerunt in Odyssaeae Codd. nonnulla, olim lecta. Ceterum dedi ὅτε pro vulgato ὅτι. Pro ἔτεσι nonnullae edd. vitiose legunt ἔτεσι.

Καὶ ὡς Φάλλος τὸν κύκλον) Ita dedit Victorius e melioribus Codd. Edd. Venet. Camot. Spir. & margo Isingr. τὸν Κύκλωπα. *Phayllus* unus fuit ex poëtis Cyclicis, qui Antehomerica & Posthomerica carminibus epicis conderent.

Καὶ ὁ ἐν τῷ Οἰνεῖ πρόλογος) *Oeneus* fabula fuit Euripidis; hodie est deperdita. Vid. Valckenaer. Diatrib. p. 197.

§. 8. Διὰ τοῦτο) Ed. Isingrin. Διὰ τοῦτο γάρ. Melius. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Riccobon. Διὰ τί γάρ.

§. 9. Ἄλλα ἠθικά) Edd. Ald. Basileenses, Riccobon. ἄλλα δὲ ἠθικά. Vulgo vitiose impressum: ἄλλα ἠθικά, quo sensus corrumpitur.

Ἄλλ' εἰ μὴ ὀνήμην) Restitui ὀνήμην ex edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. & Maiorag. Vulgatum ὀναίμην vitio non carere, iam monuit Sylburgius.

Ὅσπερ Σοφοκλῆς ποιεῖ. παράδειγμα τὸ ἐκ τῆς Ἄντ.) Sic interpungendum est. Male vulgo: Ὅσπερ Σοφ. ποιεῖ παράδειγμα, τὸ ἐκ τῆς Ἄντ. Conf. Victorii Comment. p. 736. Locus petitus est ex Antigone vs. 911. In nostris Sophoclis edd. pro βεβηκότων rectius legitur κεκευθότων.

Ὅστις ἀν βλάστοι ποτέ) Edd. Ald. & Basil. ὅστις ἀναβλάστοι ποτέ. Non bene.

§. 10. Ἐκ τῶν παθητικῶν λέγειν διηγούμενον) Cod. anti-

quiffimus Victorii, & vetus interpres Latinus: ἐκ τῶν π. λέγει διηγούμενος.

(Τὰ ἴδια ἢ αὐτῶ) Codd. meliores MSti, & vetus interpres Latin. τὰ ἴδια. Edd. Ald. Venet. Basileenfes, Camot. Riccob. τὰ ἴδια ἐαυτῶ. Ed. Spirens. τὰ ἴδια ἐαυτῶ.

(Ὁ δ' ὄχετό με ὑποβλέψας) Sic Cicero de Catilina ex urbe a se eiecto: *Et retorquet oculos profecto saepe ad hanc urbem, quam ex suis faucibus ereptam esse luget &c.*

(Ὅς περὶ Κρατύλου Αἰσχίνης) Videtur intelligi Aeschines Socraticus. In sequentibus pro διασειῶν margo ed. Venet. offert διασύρων.

(Ὅς ἀρ' ἔφη) Homer. Odyss. T, 361.

(Δεῖ διηγείσθαι) Abest δεῖ ab edd. Ald. Bas. Riccob. Spir.

(καὶ ἐνίστε καὶ ἐν ἀρχῇ) Restitui lectionem ed. Itingr.

Inepte vulgo: καὶ ἐνίστε οὐκ ἐν ἀρχῇ. Georgius Trapezuntius: & nonnunquam in ipso principio.

§. 11. Ποιεῖ ἔργον) Sic legunt omnes libri MSti. Edd. Ald. Ven. Bas. Cam. Riccob. Spir. Maiorag. ποιῶσι. Minus bene.

(Ἡ Καρκίνου ἐν τῷ Οἰδίποδι) De Carcino, Tragico Atheniensi, vid. Harles. Bibl. Gr. Fabric. T. II, p. 290.

(καὶ ὁ Αἴμων) Vid. Sophocl. Antig. vs. 635 sq.

C A P. XVII.

§. 1. Καὶ ὅτι οὐ τοσόνδε) Edd. Ald. Venet. Basileenf. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἢ ὅτι οὐ τοσόνδε.

§. 2. Ὅστ' ἐν τούτῳ χρονιστέον) Cod. antiquissimus Victorii, & vetus interpres Latinus: ὅστ' ἐν τούτῳ χρηστέον. Minus bene.

§. 3. Ὅτι καλὰ καὶ ὀφέλιμα) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Maiorag. ὅτι καλὰ ἢ ὀφέλιμα.

§. 4. Ἐκτὸς τοῦ πράγματος) Cod. antiq. Vict. & vetus interpres Latinus: ἐκ τοσούτου πράγματος.

§. 5. Περὶ ὄντων) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. περὶ τῶν ὄντων.

(καὶ ἀνάγκη) Abest καὶ ab edd. Ald. Basil. & Riccob...

§. 6. Ὡ φίλ') Verba Menelai ad Pisistratum, Nestoris filium, ap. Homer. Odyss. IV, 204.

§. 7. Quinctil. Inst. orat. V, 12: *In rebus apertis argumentari tam sit stultum, quam in clarissimum solem mortale lumen inferre.*

§. 9. Καὶ ἐγὼ δέδωκα) Abest καὶ ab edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Maiorag.

Τούτω μὲν γὰρ) Non agnoscunt μὲν edd. Victor. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin.

§. 10. Ἐν τῷ Συμμαχικῷ) Intelligitur Isocratis oratio, quae περὶ εἰρήνης nunc inscribitur.

§. 11. Τοῦτό ἐστίν) Margo ed. Venet. ταῦτά ἐστίν. Minus bene.

Εἰ γὰρ Ἀχιλλέα λέγει) Codd. MSti & vetus interpres Latinus: εἰ γὰρ Ἀχιλλέα λέγων. In sequentibus revocavi pristinam lectionem τὴν δεδν, nam apparet ex contextu, *Theidem* simul a Gorgia celebrari solitam fuisse, quando Achillem ille praedicaret. Victorius Codd. MStorum fidem secutus dedit τὸν δεδν, & *Iovem* intellexit. Non probo. Legunt tamen ita edd. recentiores omnes. Georgius Trapezuntius adeo vertit: *postremo Iovem*.

Ὁ τοῖόν γε ἐστ.) Cod. Vict. & verus interpres Lat. ἢ τοῖόνδε ἐστ. Aliae edd. δ τοῖόνδε ἐστ. Nihil mutandum duxi.

§. 13. Μᾶλλον δῆλον, ὅτι συλλελογίσται) Verba δῆλον, ὅτι reposita sunt a Victorio e MStis. Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ea non habent. Neque expresserunt interpretes.

§. 14. Καὶ προδιασύροντα) Edd. Venet. Camot. & Maiorag. καὶ προδιασύροντα.

Καλλίστρατος) Vide ad Rhet. I, 24.

Οὕτως τότε) Edd. Venet. Camot. & Maiorag. οὗτος τότε. Minus bene.

§. 15. Ὑστερον δὲ λέγοντα) Edd. Morel. Sylburg. Casaub. Duvall. Londin. ἕτερον δὲ λέγοντα. Perperam.

Ἀντισυλλογιζόμενον) Cod. antiq. Victor. & vetus interpres Latin. συλλογιζόμενον.

Ταῖς θεαῖσι) Euripid. Troad. vf. 969. Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τοῖς θεοῖς. Male.

§. 16. Ὅπερ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ Φιλίππῳ) Id est, in Orat. ad Philippum. Vid. p. 96 D. (ed. Steph. 1593, fol.)

Καὶ ἐν τῷ Ἀρτιδόσει) Duae fuerunt huius argumenti orationes ab Isocrate editae. In ea, quae aetatem tulit, Aristoteli laudata non comparent. Altera periit. Conf. Victorii Comment. p. 742.

Καὶ τὸν Χάρωνα τὸν τέκτονα) Omisit haec verba Georgius Trapezuntius. Versus Archilochius, cuius initium Aristoteles attulit, integer sic legitur: Οὐ μοι τὰ Γύγω τοῦ πολυχρύσου μέλει· Οὐδ' εἶλέ πω με ζῆλος, οὐδ' ἀγαίωμαι. Conf. Hartung. Decur. I, 3.

§. 17. Δεῖ δὲ καὶ μεταβάλλειν) Abest καὶ ab edd. Ald. Basil. & Riccob.

Εὐτυχοῦντας δεῖ καταλλάττεσθαι) Non habent istud commation edd. Ald. Ven. Bas. Cam. Maiorag. Restituit illud e Codice ant. & vetere versione Latina Victorius.

C A P. XVIII.

§. 1. Confer Topic. lib. VIII.

Εἰρηκὸς ἦ) Sic e Codd. recte emendavit Victorius, assentientibus etiam vetere interprete Latino & Georgio Trapezuntio. Edd. Ald. Venet. Basileenses & Camot. ἐρωτηκὸς ἦ. Scribendum saltem fuisset ἠρωτηκὸς ἦ.

Τῶν τῆς Σωτείρας ἱερῶν) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. τῶν τῆς σωτηρίας ἱερῶν. Mendose.

§. 2. Τὸ δὲ ἐρωτήσαντι) Edd. Venet. Camot. Maiorag. τῶ δὲ ἐρωτήσαντι. Sed nostrum tuetur iam margo Venetae.

Πυθόμενον γὰρ) Edd. Ald. Basil. & Riccob. πυθόμενος γὰρ. Ed. Ifingr. πυθόμενους.

Εἶρηκεν, εἰ δαιμόνιον τι λέγοι. ὁμολογήσαντος δὲ, ἦρετο) Cod. ant. Victorii: εἶρηκεν, ὡς ἂν δαιμόνιον τι λέγοι, ἦρετο. Exemplum ex Platonis Apologia Socratis petitur est.

§. 3. Ἡ παράδοξον) Edd. Ald. Venet. Basileens. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἢ παράδοξα.

§. 4. Ἄλλως δὲ μὴ ἐγχειρεῖν) Margo ed. Ven. ἐγχωρεῖν.

§. 5. Φανερόν δ' ἡμῖν ἔστω) Eaedem edd. ἔσται.

§. 6. Καὶ συμπεραινώμενον) Edd. Venet. Camot. Maiorag. καὶ πρὸς συμπεραινώμενον. non male, ut mihi saltem videtur. Victorius praepositionem sustulit, quoniam a Codd. & vetere versione Latina abest.

Ταῦτά τούτοις ἔθου) Ed. Ifingr. ταῦτα τ. ἔθου. Perperam.

Καὶ ὡς ἔφη) Edd. Venet. Camot. Maiorag. καὶ ὡς ἔφη. In marg. Venet. ὡς ἔφη, omisso καὶ. Utrumque male.

§. 7. Περὶ δὲ τῶν γελοίων — ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς) Quae hic de usu *ridiculi* in libris de Poëtica se curatius exposuisset asserit Aristoteles, ea in fragmento operis de Poëtica, quod aetatem tulit, non leguntur. Conf. Demetr. de elocut. p. 145 ed. Victor. Cic. de Orat. II, 54 sq. Quintil. Instit. Orat. VI, 3. Gorgiae praecipuum ex hoc Aristotelis loco petiisse videtur Olympiodorus ad Platonis verba in Gorgia (Opp. T. IV, p. 59 ed. Bip.) τί τοῦτο, ὃ Πῶλε, γελαῖς· ἄλλο αὐ τοῦτο εἶδος ἐλέγχου ἔστιν, ἐπειδὴν τις τι εἶπη, καταγελαῖν, ἐλέγχειν δὲ μή.

C A P. XIX.

§. 1. Καὶ τὸν ἐναντίον φαύλος) Ex emendatione Victorii, quam libri MSsi, & vetus interpres Latinus confirmant. Edd. Ald. Venet. Basileenf. Camot. καὶ τὸν ἐναντίον φαῦλον, quod non quadrat ad praecedens εὔ.

Τὸ ἐπαιεῖν, καὶ φέγειν, καὶ ἐπιχαλκεύειν) Eaedem edd. ut & Riccob. Spir. & Maiorag. repetito articulo: καὶ τὸ ἐπαιεῖν, καὶ τὸ φέγειν, καὶ τὸ ἐπιχαλκεύειν.

§. 2. Δεδειγμένων ἤδη) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. & vetus interpres Latinus: δεδειγμένον ἤδη. Nostrium e Cod. antiquissimo dedit Victorius. Cf. Rhet. I, 9.

Καὶ ταπεινοῦν) Edd. Victor. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. ἢ ταπεινοῦν.

Ἐκκείνται οἱ τόποι πρότερον) Rhet. I, 7, 9, 14; II, 7, 23.

§. 3. Καὶ οἶα καὶ ἠλίκα) Supple: τὰ πεπραγμένα.

Ἄγειν τὸν ἀκροατὴν) Ita dedit Victorius e Codd. Subintelligendum χρῆ. Edd. Venet. Camot. Maiorag. ἄγει τὸν ἀκροατὴν. Minus bene.

Οἱ τόποι πρότερον) Rhet. II, 1 — 11.

§. 4. Ἴνα γὰρ εὐμαθῆ ἦ) Cod. Victorii, & vetus interpres Lat. εὐμαθῆς, ut subaudiatur ἀκροατῆς vel λόγος. Georg. Trapezuntius vulgatum sequitur: nam ut facilia intellectu sint.

§. 5. Ὅτι, ἂ ὑπέσχετο, ἀπέδωκεν) Revocavi ὅτι ex edd. Ven. Camot. & Maiorag. sensu exigente. Vulgo διότι.

Ἡ μὴ κατ' ἀντικρῦ) Ex emendatione Victorii. Idem tueretur margo Venet. Edd. Ald. Basil. Riccob. εἰ μὴ κατ' ἀντικρῦ. Edd. Venet. Camot. Spirens. Maiorag. εἰ κατ' ἀντικρῦ, omissa negativa. Non bene.

Περὶ τούτου — ταδὶ) Eaedem edd. περὶ τοῦδε — τάδε.

Ἡ οὗτος τί ἐδειξεν) Edd. Ald. Ven. Bas. Camot. Spir. ἢ δὴ οὕτως τί ἐδειξεν. Habet tamen Ven. nostrum in margine.

Ἡ δὴ οὕτως, ἢ ἐκ παραβολῆς) Verba ἢ ἐκ παραβολῆς pro Scholio habet Victorius (Comment. p. 755), in qua coniectura ei adstipulor. Quod si verba retinere malis, pro ἢ saltem legendum est ἡγουν.

§. 6. Εἰρηκα, ἀκηκάετε, ἔχετε, κρίνατε) Eiusmodi epilogum Lyfias orationi contra Eratosthenem affixit, & hunc viderur Aristoteles innuere. Verba Lyfiae sunt: ἀκηκάετε, ἐωράκατε, πεπόνθατε, ἔχετε, δικάζετε. Conf. epilogum Orat. c. Andocidem. Cic. Orat. Cluent. fin.

A D D E N D A

Ad pag. 5 seq.

CONIECTURAM nonnullis viris doctis approbatam, qua liber de Rhetorica ad Alexandrum *Anaximeni Lampfaceno* vindicatur, ibi monui nullo fundamento suffultam esse, quantum mihi constaret. Sane Maioragius in praefatione editionis suae nullam ei fidem fecit. Quae tamen scribenti mihi exciderat memoria, auctorem sententiae *P. Victorium* plura ad eam roborandam attulisse. (Vid. *Capita, quae perpendi debent ante legitimam operis declarationem*, editioni Victorianae librorum trium de Rhetorica praefixa.) Sunt autem argumenta, quibus ille nititur, levissima. Primum contendit, auctorem libri de R. ad Alexandrum vocem *τεκμήριον* alio sensu usurpasse, quam quo Aristoteles eam accipere solitus fuerit; apud illum *τεκμήριον* esse *coniecturam*, rem aliter gestam fuisse, quam ea gesta dicatur; apud hunc vero notam, unde scientia alicuius rei gignatur. Rhet. ad Alex. c. X: *τεκμήρια δέ ἐστίν, ὅσα ἂν ἐναντίως ἢ πεπραγμένα τῶν, περὶ οὗ ὁ λόγος, καὶ ὅσα ὁ λόγος αὐτὸς ἑαυτῶν ἐναντιοῦται* — Aristot. Anal. prior. II, 29: *τὸ γὰρ τεκμήριον τὸ εἰδέναι ποιοῦν φασὶν εἶναι*. Rhet. I, 2. — Haec quidem differentia facile inde poterit explicari, quod in Rhetoricis ad Alexandrum non propria praecepta tradidit Aristoteles, sed aliorum rhetorum. Addidit Victorius, ut librum non ab Aristotele profectum esse ostenderet, Diogenem Laërtium eius non meminisse; in quo tamen falsus fuit vir doctissimus (vide supra pag. 7); ne urgeam, ex Diogenis silentio, etiamsi hoc certissimum sit, contra libri alicuius Aristotelici sinceritatem colligi nihil posse. Diserte etiam Aristotelis de Rhetorica librum ad Alexandrum laudavit *Anaximenes*.
Aristot. Vol. IV.

M m

nymus a Menagio editus. Sed non solum Victorius eundem librum Aristoteli abiudicavit; evincere adeo conatus est, eum *Anaximeni Lampfaceno* deberi, his potissimum argumentis fretus: I) Quintilianus (Institt. orat. III, 4,) ubi divisionem artis dicendi tradit, quam Anaximenes fecerat, hanc ipsam affert, quam auctor libri de Rhetorica ad Alexandrum probavit. Verba illius sunt: *Anaximenes iudicalem & concionalem generales partes esse voluit; septem autem species: hortandi, dehortandi; laudandi, vituperandi; accusandi, defendendi; exquirendi, quod ἐξεταστικὸν dicunt: quarum duae primae deliberativi; duae sequentes demonstrativi; tres ultimae iudicialis generis sunt partes.* — Rhet. ad Alex. cap. I: Τρία γένη τῶν πολιτικῶν εἰσι λόγων· τὸ μὲν δημηγορικόν· τὸ δὲ ἐπιδεικτικόν· τὸ δὲ δικανικόν. εἶδη δὲ τούτων ἑπτὰ, προτρεπτικόν, ἀποτρεπτικόν, ἐγκωμιαστικόν, ψεκτικόν, κατηγορικόν, ἀπολογητικόν, καὶ ἐξεταστικόν — II) Constat, Anaximenem gratum fuisse Alexandro Magno, & salutem ab eo Lampfacenis civibus, quibus rex valde iratus erat, callide extorsisse, misisse quoque regi quosdam libros suos. III) Liber de Rhetorica ad Alexandrum multam habet elegantiam sermonis, quam inprimis Anaximenes sectatus esse fertur. — Apparet, duo argumenta postrema nihil ad rem probandam facere. De elegantia sermonis lubricum & anceps est iudicium, e quo vix unquam certi quid concludas; & potuit Anaximenes regi libros suos mittere; non tamen hinc sequitur, esse eum auctorem libri de Rhetorica ad Alexandrum. Redit itaque omnis disputatio ad locum Quintiliani supra adductum. Quem si cum loco e Rhetoricis ad Alexandrum conferas, patet, utrumque non satis convenire. Secundum Quintilianum duas tantum artis dicendi partes generales esse voluit Anaximenes; contra auctor libri ad Alexandrum τρία γένη τῶν πολιτικῶν λόγων statuit. Coniecit quidem Victorius, esse mendum in verbis Quintiliani, & defecisse membrum, quod ad demonstrativum genus pertineret; verum hac coniectura difficultas non tollitur; nam diserte Quintilianus de duabus artis dicendi partibus Anaximeni approbatis loquitur. Fac autem, utrumque locum congruere, potuit fieri, ut Anaximenis rhetoricae partitionem Aristoteles quoque amplecteretur. Ceterum qui in Victorii sententiam transferunt viri docti, ut Muretus, Fr. Patricius, Aldobrandinus & Menagius, novis argumentis,

aut magis idoneis, eam non firmarunt; nisi forte huc referas, Aristotelem contra morem suum λόγῳ προσωπικῶν usum esse, aut dictionem non esse Aristotelicam; quorum prius epistolam tantum praemissam attinet, posterius temere positum est. Quare equidem Victorii sententiam omnino explodendam esse puto.

Quae de *Theodecteis* statui, iis ne opponatur locus Quintiliani (II, 15), hunc ipsum afferam. Verba Quintiliani sunt: *A quo (Gorgia) non dissentit Theodectes, sive ipsius id opus est, quod de rhetorice nomine eius inscribitur, sive, ut creditum est, Aristotelis* —. Male cepit haec Fabricius B. Gr. Vol. II, p. 201, qui ait, *Quintilianum docere, libros tres Aristotelis Rhetor. Theodectae a quibusdam tributos esse*; ex quo Fabricii asserto facile imperitior aliquis elicere possit, sub *Theodecteis* non nisi libros de Rhetorica tres intelligi. Verum minime id docet Quintilianus; sed de *Theodecteis* ipsi sermo est, quae dubitat utrum a Theodecte, an ab ipso Aristotele conscripta fuerint. Conf. Quintil. II, 17. De narratiuncula apud Valer. Max. (VIII, 14, 3), libros Rhetoricos ab Aristotele Theodectae donatos esse, ut pro suis ederet, non est, quod multa verba faciam, cum ea nulla fide superstructa sit.

Наукова бібліотека
ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
імені І. І. Мечникова

E R R A T A.

Pag. 36. l. 16. Προαιρέσι leg. προαιρέσει.

Pag. 434. l. 1. Μογχθηροὶ τυχάνουσι leg. μοχθηροὶ τυχάνουσι.

296394 1948

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова

409

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова

Digitized by srujanika@gmail.com

ИЗДАНИЕ С. И. ПЕТРОВИЧА